2009 m. lapkričio 24 d. Kultūros, filosofijos ir meno instituto Mokslo tarybos (dab.– Lietuvos kultūros tyrimų institutas) rekomenduota spaudai

Recenzavo:

Akad. prof. habil. dr. Antanas Andrijauskas, Lietuvos kultūros tyrimų institutas

Prof. habil. dr. Algis Uždavinys**,** Lietuvos kultūros tyrimų institutas, Vilniaus dailės akademija

Prof. habil. dr. (PhD) Algis Mickūnas, Ohajo universitetas, JAV

Doc. dr. Stanislovas Juknevičius, Lietuvos kultūros tyrimų institutas

Doc. dr. Regimantas Tamošaitis, Vilniaus universitetas

Doc. dr. Gintaras Beresnevičius, Lietuvos kultūros tyrimų institutas

Šią knygą skiriu Anapilin išėjusiems savo Mokytojams Gintarui Beresnevičiui (1961–2006) ir Algiui Uždaviniui (1962–2010)

TURINYS

Padėkos

Kokia naujųjų religinių judėjimų filosofija, arba Kuo sektos skiriasi nuo nesektų

Religinių judėjimų klasifikavimas

Kuo skiriasi tradicija ir Tradicija

Postmodernizmas ir magija

Naujakalbė – veiksmingiausia „užkariavimo“ priemonė

Budizmas, arba nuo Tibeto iki *zen*

Daoizmas Lietuvoje

Gimtasis lietuvių tikėjimas, ir kuo jis skiriasi nuo latvių dievturybos

Hinduizmas, arba Kuo jogas skiriasi nuo krišnaisto

Islamas ir Lietuva

Kabalistai, arba Kodėl Vilnius vadinamas Šiaurės Jeruzale

Krikščioniškieji tikėjimai

***New Age* – žmonijos ateitis, ar tik banalybės?**

Vietoje išvadų

Naudotos ir rekomenduojamos literatūros sąrašas

Padėkos

Esu dėkingas kiekvienam sutiktam žmogui, - sakoma, jog kiekvienas sutiktasis yra mokytojas (taip pat galbūt ir mokinys). Itin dėkoju visiems geros širdies žmonėms, suteikusiems informacijos apie naujuosius religinius judėjimus, taip pat jų atstovams, geranoriškai arba be didelio noro papasakojusiems daug įdomių dalykų. Prisipažįstu, jog ir man pačiam teko patirti, ką reiškia dalyvauti viename iš tokių judėjimų, tiksliau – aklai tikėti jo propaguojamomis dogmomis: ne vienerius metus susižavėjęs nekritiškai vertinau teosofų ir Rerichų šeimynos mokymus. Vėliau patyręs nusivylimą, išgyvenau tai, ką išgyvena daugelis nusivylusiųjų naujaisiais religiniais judėjimais.

Šios knygos užuomazgos gimė dar tada, kai būdamas šešiolikos susidomėjau krišnaizmu (vaišnavizmu), teosofija, agni joga, krikščionybe, budizmu, vėliau – kitomis religijomis ir mokymais. Tyrinėti šią sritį pradėjau rašydamas magistro baigiamąjį darbą Vilniaus universiteto Žurnalistikos institute, klausydamasis įvairių puikių dėstytojų paskaitų apie religiją, filosofiją, kultūrinę antropologiją, psichologiją.

Apie naujuosius religinius judėjimus teko parašyti nemažai publicistinių straipsnių dirbant žurnalistu „Respublikos“ dienraštyje, kuriam esu dėkingas už suteiktą tokią galimybę. Dėkoju savo mokytojams – doc. dr. Gintarui Beresnevičiui, prof. Algiui Uždaviniui. Esu be galo dėkingas akad., prof. Antanui Andrijauskui, doc. dr. Stanislovui Juknevičiui, budizmo paslaptis praskleidusiems Jurgai Ivanauskaitei, Antanui Danieliui, taip pat Algirdui Kugevičiui, Donatui Butkui, Ignui Staškevičiui, Islamo išminčiams ir daugybei kitų puikių, artimų ir tolimesnių, žmonių, kuriuos teko sutikti savo kelyje. Visų neišvardysi – prašau neįsižeisti...

Dėkoju savo mylimai Žmonai Janinai – už viską, Tėveliams, geranoriškai žiūrėjusiems į mano dvasinius ieškojimus ir kūrybą, dvasiniam Broliui, o labiausiai – ilgai ieškotam ir pagaliau surastam Dievui. Vieninteliam, Amžinajam, Išmintingiausiajam.

Būkite palaiminti. Eikite tik šviesiais takais.

Kokia naujųjų religinių judėjimų filosofija, arba Kuo sektos skiriasi nuo nesektų

Šios knygos tikslas – panagrinėti sudėtingą naujųjų religinių judėjimų (toliau – NRJ) fenomeną, tapusį mokslinio diskurso dalimi XX a. paskutiniaisiais dešimtmečiais. Pasaulyje atlikta nemažai NRJ tyrimų, tuo tarpu Lietuvoje jų iki šiol beveik nebuvo – naujųjų religijų tyrinėjimai mūsų šalyje dar vis yra naujovė. Todėl norėtume imtis uždavinio tirti tuos NRJ, kurie aktualūs Lietuvai, įsigilinti į jų filosofines doktrinas ir patvirtinti mūsų iškeltą hipotezę, kad beveik visų NRJ šaknys glūdi gerai žinomose religinėse, filosofinėse sistemose, taip pat kiekvienas judėjimas turi kažką savita.

Šioje knygoje aprašoma per 100 skirtingų krypčių Lietuvoje veikiančių naujųjų religinių judėjimų, sąjūdžių, mokymų.

<u>Keletas asmeninių pastabų</u>

Prieš pradėdamas analizuoti, vertinti NRJ bei pateikdamas susistemintą, daugiau nei pusantro dešimtmečio (1997–2013) rinktą informaciją apie šiuos judėjimus, norėčiau atlikti nedidelę, bet labai svarbią, mano galva, privalomą išpažintį.

Mano asmeninis susidūrimas su naujuoju religingumu bei kitomis religijomis įvyko 1990 m. Kone tuo pat metu, kai atgimė Lietuvos valstybė, kilo didelė susidomėjimo Rytais, ezoterika, ufonautais ir anapusybe banga. Žinoma, didžioji dalis informacijos buvo tik nuotrupos: bulvariniai laikraščiai, iš kurių populiariausias – „Žvilgsnis“, vaikėsi sensacijų, bandė aprašyti ir sniego žmones, ir Loch Neso pabaisą, ir ateivius iš kosmoso, ir poltergeistus, ir daugybę kitų dalykų, apie kuriuos buvo draudžiama kalbėti sovietmečiu. Atsirado ir 1991–1992 m. sparčiai pradėjo gausėti ekstrasensų, parapsichologų, aiškiaregių, būrėjų, astrologų ir kitaip pasivadinusių tariamų anapusybės regėtojų. Su keletu dešimčių jų teko bendrauti asmeniškai – norėjosi įsitikinti, ar turi jie ką nors išskirtinio, kas liudija juos prisiliečiant prie anapusybės. Beveik absoliuti dauguma tokių žmonių pasirodė esą šarlatanai. Vis dėlto vieną žmogų iš tų, su kuriais esu bendravęs, galėčiau pavadinti apdovanotu aiškiaregystės ar bent jau puikios intuicijos dovana.

Paskui atėjo kitas NRJ pažinimo etapas. Susipažinau su pasirodžiusiu pirmuoju (po Vydūno) lietuvišku „Bhagavadgytos“ vertimu, Naujuoju Testamentu, Jelenos Blavatskajos „Slaptąja doktrina“, Jelenos Rerich „Agni joga“, Nikolajaus Richo raštais, budistinėmis knygelėmis. Tuomet Lietuvoje itin agresyviai reiškėsi „Tikėjimo žodžio“ bendruomenė, kuri, remiantis sociologų apibrėžimu, tada išgyveno pirmąją – sektos – fazę. Aktyvūs buvo ir vaišnavai (krišnaistai), kuriais susidomėjo nemažai žinomų žmonių, ypač menininkų. Bemaž tuo pat metu (kalbu apie 1991–1993 metus) atsirado ir dzenbudistų bendruomenė.

Niekada nebuvau priklausęs jokiai religinei arba pararеliginei bendruomenei ar organizacijai. Tiesa, turėjau ir tebeturiu savų simpatijų: manau, jog kai kurie NRJ nėra agresyvūs, todėl visuomenei nedaro jokio neigiamo poveikio (tai – musulmonai, senojo baltų tikėjimo išpažinėjai, budistai, krišnaistai), kiti gi yra linkę verbuoti naujus narius įvairiomis apgaule grįstomis priemonėmis. Ne paslaptis, kad daugybė studentų „užkibo“ ant vadinamojo „Oksfordo asmenybės analizės testo“ (scientologų verbavimo metodikos), kurį atlikti kviečiančių lapelių mano studijų metais (1993–

1999) dažnai būdavo Vilniaus miesto centre. Į gatves apie 1995 m. išėjo ir pirmieji munistai, jie įkyriai kviesdavo į „tyros meilės kursus“, kartais prašydavo pirkti atviruką, siūlydavo saldainį. Po Vilnių pradėjo žygiuoti ir mormonai, Lietuvoje šen bei ten pasirodydavo Jehovos liudytojų. Agresija trykšte tryško Ošo sekėjai, ypač – jų lyderis Lietuvoje, vadinantis save pagyrūnišku Prembudos („Meilės budos“) vardu[1]. Laikui bėgant, šie judėjimai susiformavo kaip finansinės bendruomenės, pradėjo kaupti turtą, samdytis advokatus, ir mano, kaip dienraščio žurnalisto, darbas, 1999–2004 m. dažnai būdavo jų apsunkinamas. NRJ atstovai arba jų advokatai ne tik piktindavosi pavadinti „sektantais“, –plačiąja prasme tai nebuvo ir nėra įžeidimas; kalbant filosofiškai, šis žodis prilygo prancūzų psichoanalitiko Žako Lakano (Jacques Lacan) ir lietuvių–prancūzų filosofo Emanuelio Lévino terminui *kitas*), – bet ir grasindavo.

Dirbant žurnalistu, aprašius spaudoje didžiąją daugumą NRJ, teko susidurti su vis didėjančiu visuomenės liberalėjimu ir kai kurių NRJ įžūlėjimu. Absurdo viršūnę pasiekė XXI a. pradžioje vykęs bylinėjimasis teisme su munistų vadovu, kurį savo publikacijoje pavadinau... munistų vadovu. Šis žmogus stengėsi išsiginti toks esąs, išsisukinėjo, visaip neigė savo sąsajas su munistais, net laimėjo žemesniosios instancijos teismų procesus. Tačiau Aukščiausiasis Teismas buvo lakoniškas – bylą laimėjau, pateikęs paties munistų vadovo pasirašytą pažymą, kurioje jis pasirašė būtent toks esąs: tiesa, kuri ir taip buvo akivaizdi, tačiau dėl jos įrodinėjimo teko sugaišti bemaž dvejus metus, pasirodė esanti *tiesa*. Dabar žmogus, kuris tąsė mane po teismus, laisvai skelbia munizmo idėjas savo „bloge“.[2]

Mano suvokimu, šis atvejis – vienas didžiausių absurdų, egzistuojančių Lietuvos visuomenėje. Sociumas čia labai patiklus ir imlus naujoms idėjoms: tai nėra blogai, tačiau labai greitai susižavima, „įsimylima“ į naujus guru. Todėl dažnai nebesuprantama, koks judėjimas ką propaguoja, ką siūlo verbuotojai (ir ar išvis jie yra verbuotojai). Taip yra dėl informacijos trūkumo (kurio, tikiuosi, gerokai sumažės perskaičius ar bent pavarčius šią knygą).

Iš patirties bendraujant su įvairių NRJ atstovais galiu pasakyti: vargams tam, kuris nekritiškai pažvelgs į kerintį NRJ atstovo žvilgsnį, puošnius (visomis to žodžio prasmėmis) drabužius, spalvingus paveikslėlius egzotiškose knygose. Nusivylus NRJ doktrina (statistika liudija, kad vidutiniškai dalis neofitų – naujokų – „atkrenta“ po

dvejų trejų metų), labai sunku grįžti prie įprasto gyvenimo. Kai kurie NRJ buvusius narius persekioja, terorizuoja.

Jei manęs paprašytų nurodyti, kokie NRJ Lietuvoje kelia didžiausią pavojų žmogui ir valstybei, pirmiausia išvardyčiau jau minėtus munistus, Ošo sekėjus, scientologus, jehovininkus, mormonus, taip pat kai kuriuos itin entuziastingus *new age* pseudoreligijų propaguotojus.

Ką turėčiau dar pasakyti, be ko neapsieitų nė vienas žmogus, ketinantis sąmoningai įsitraukti į bet kurio NRJ veiklą? Tik vieną dalyką: tai Jus pakeis. Norėčiau optimistiškai pasakyti, kad visi pokyčiai (net traumos) yra tik į gera, tačiau, deja, galimi ir skaudūs nusivylimai.

Kokią matau alternatyvą? Jos nereikia toli ieškoti. Istorijai susiklosčius būtent taip, kaip dabar yra, Lietuva oficialiai (bent iš dalies) yra krikščioniška valstybė, taip pat ji – multikonfesinė (keletą šimtmečių čia gyvena judėjai, totoriai musulmonai sunitai, karaimai, sentikiai, stačiatikiai ir kitos tradicinėmis tapusios bendruomenės bei bendrijos). Atmetus *new age* ir kitų svetimkūnių įtaką, turime dar vieną – baltų tikėjimo – klodą. Jie mums yra svarbiausi. Įsimintini Dalai Lamos XIV žodžiai Jurgai Ivanauskaitei, kuriuos persakysiu paprastai: kam mums tai, kas svetima, jei turime savo? Iš pradžių išnagrinėkime tai, ką mums atskleidė Norbertas Vėlius, Vladimiras Toporovas, Gintaras Beresnevičius, Marija Gimbutienė, Algirdas Girininkas, Eugenijus Jovaiša, Dainius Razauskas ir kiti mokslininkai.

Paėmę Šventąjį Raštą, Koraną ar Tanakhą (judėjų Šventąjį Raštą) į rankas, nepamirškime, kad krikščionybės nebūtų be judaizmo, o pasaulis būtų kur kas nykesnis, jei jame nebūtų ir Islamo. Būtų idealu, jei šias tris artimai susijas religijas (vadinamąsias Knygos, t. y. Apreiškimo religijas – arab. *'Ahl al-Kitāb*, hebr. *Am HaSefer*) pažintume maksimaliai gerai.

Mano siekiamybė: gerai savo tradicijas (visas be išimties) pažįstanti Lietuva, žmonės, ieškantys savęs savo žemėje, šalia savo dievų, tačiau nepamirštantys, kad Apreiškimo religijos taip pat yra skirtos mums.

Be abejo, nieko blogo fizinei ar dvasinei sveikatai negali padaryti ir budistinė ar kitokia meditacija (jei tai nėra meditacijos parodija, kaip antai, sukurta Ošo) arba sufijų zikras. Kiekvienos skirtingos kultūros, religijos, filosofinės koncepcijos, pasaulėžiūros pažinimas mus daro turtingesnius. Tapę Europos Sąjungos (ES) šeimos dalimi 2004 m. gegužės 1-ąją, iki šiol esame kryžkelėje: kuo tikėti, o kuo – ne. Nes, viena vertus, ES plinta ateizmas, antra vertus, – daugėja religingų žmonių.

Pažinimo džiaugsmas ir noras gyventi išgelbės mus, o jėgų pasisemsime iš tikėjimo. Prisiminkime tremtinių, politinių kalinių (ne tik Lietuvos) žodžius: tūkstančius kartų tvirtinta – išgyventi padėjo tikėjimas.

Todėl tikėkime. Bet nepaklyskime. Nuoširdžiai viliuosi, kad ši knyga bus nedidelis vadovas po naujojo religingumo labirintus. Bobas Marley dainavo: *You can fool some people sometimes, but you cannot fool all the people all the time* („Tu gali apmulkinti kai kuriuos žmones kartkartėmis, tačiau niekada neapmulkinsi visų žmonių visam laikui“).

Keletas pastabų apie pasaulėžiūrą: humanizmas ir religijotyra

Mūsų sujauktoje postmodernioje kultūroje arba, pasak Alphonso Lingio, „nieko bendra tarpusavyje neturinčiųjų bendrijoje“ didžiausias yra humanizmo, žmogiškumo stygius. Būtent jo paieškos – viena pagrindinių priežasčių, kodėl žmonės pradeda tikėti: Dievą, savimi, žmogaus ir gamtos vienove, žmogaus, gamtos ir Dievo vienove, noru padėti kitiems (budistinis bodhisatvos idealas), pastangomis padėti sau (budistinis arhato idealas).

XXI a. humanistų organizacijos ginčijasi tarpusavyje, ar humanizmas religija, ar – ne. Humanistai skirstomi į religinius, sekuliariuosius ir tarpinius tarp šiųdviejų (vadinamuosius *life stance* arba pasaulėžiūros, gyvenimo būdo humanistus). Šiuolaikiniai humanistai mano, kad žmonija turi siekti tiesos pasitelkdama protą, naudodamasi geriausiais prieinamais informacijos šaltiniais, būti moksliškai skeptiška. Tokias idėjas propagavo socialistų filosofas K. Lamontas (Corliss Lamont, 1902–1995), amerikiečių astronomas, egzobiologijos (nežemiškosios gyvybės) mokslo pradininkas Karlas E. Saganas (1934–1996).

Kaip etinis procesas, humanizmas pakyla virš metafizinių problemų sprendimo, pvz., jam nerūpi, ar gali egzistuoti nemirtingos būtybės, apie kurias kalba kai kurių NRJ adeptai (teosofai ir jų bendraminčiai). Šiuolaikinis humanizmas dažnai yra pernelyg optimistinis. Humanistai, kurie žmoniją anksčiau buvo iškėlę į pirmą vietą, XX a. pradžioje nusivylė, suvokę, jog, perfrazuojant Alfredą N. Vaithedą (Alfred North Whitehead), žmogus tapo ne beveik angelu, bet gamtos tarnu ir valdovu tuo pat metu.

Prastėjanti ekologinė situacija Žemėje pagimdė daug naujų humanistinių, ekologinių sąjūdžių. Yra daugybė knygų ir filmų, ryškiai piešiančių mums apokaliptinius pasaulio pabaigos vaizdus. Dažniausiai jų scenarijuose dėl to kalčiausia yra pati žmonija, pasukusi technokratijos, simuliakrų keliu, nusigręžusi nuo gamtos, iš jos norinti tik gauti, bet ne duoti. Ekologiniai judėjimai glaudžiai susiję su senųjų tikėjimų atgaivinimu („neopagonybe“), susižavėjimu bet kokiu (dažniausiai Rytų) dvasingumu.

1856 m. vokiečių istorikas ir filologas Georgas Voigtas terminą *humanizmas* naudojo apibūdinti Renesanso humanizmui – judėjimui, kuris klestėjo Italijos Renesanso (*umanista*) laikotarpiu ir buvo susijęs su klasikine graikų bei lotynų kalbų literatūra ir etine filosofija. XV–XVIII a. humanizmo idėjos plito ir Lietuvoje. Renesanso laikais neoplatonizmas pakeitė Tomo Akviniečio filosofiją, buvo susidomėta Epikūro mintimis, magija, pagonybe, hermetizmu, teosofija (galime sakyti, jog tada buvo padėtas pagrindas XX-XXI a. *new age* judėjimui). XVIII a. viduryje humanizmo apibrėžtis pakito. Prancūzų spaudoje pradėta kalbėti apie meilę žmonijai, filantropiją, žinių sklaidą. Buvo prisimintas VI a. pr. Kr. gyvenęs graikų filosofas Talis iš Mileto, kuris liepęs žmogui pažinti save, taip pat – Ksenofanas, Anaksagoras, Periklis – demokratijos, laisvamanystės tėvai.

Rytuose humanizmas, kaip į žmogaus vidų sutelkta pasaulėžiūra, atsirado apie 1000 m. pr. Kr. indų filosofijoje (*Lokataya* sistema), taip pat Laozi bei Konfucijaus filosofijoje Kinijoje. Didžiais humanistais galime pavadinti ir Budą, Zoroastrą (pers. Zartuštą), Mozę, Jėzų Kristų, Muhammadą.

Frazę „žmonijos religija“ sumanęs vienas iš JAV įkūrėjų T. Painas (Thom Paine, 1736/7–1809) save vadino filantropu, rašė apie žmogaus teises. 1933 m. gimė pirmasis „Humanistų manifestas“, 1973 m. – antrasis, 2003 m. – trečiasis. Pirmasis manifestas (ir jo tęsiniai) kilo iš religinio humanizmo. Jį parašė amerikietis unitų pastorius Reimondas B. Bragas (Raymond Bennett Bragg, 1902–1979); iš 34 pasirašiusiųjų 15 buvo unitai (vienas jų – lietuvių kilmės Edvardas B. Backus (Edward Burdette Backus, 1888–1955). Manifeste buvo kalbama apie humanizmą kaip naują religinį judėjimą, kuris turėtų pakeisti ir patobulinti ankstesnes, dievais grįsta religines sistemas. Vis dėlto jokių dogmų manifestas nepaskelbė, jame tik kalbama apie opoziciją į pelną motyvuotai visuomenei, kultūrinę evoliuciją. Kitų dviejų manifestų tonas panašus: juose kalbama apie vertybių sistemą, kuriai nebūtinas tikėjimas dievybe. 1980 m. pasirodė ir „Sekuliariųjų humanistų deklaracija“, kurią parašė filosofijos profesorius, „sekuliariojo humanizmo tėvas“ Paulas Kurtzas (gim. 1925). Jis taip pat yra ir paranormalius reiškinius tyrinėjančios organizacijos (*Committee for Skeptical Inquiry*)[3] įkūrėjas. Sekuliarieji humanistai pasisako už bažnyčios ir valstybės atskyrimą, religinį skepticizmą, mokslo ir technologijų pažangą. Gyvensenos humanistai – trečioji atšaka, sukurta dr. Hario Stopso-Ro (Harry Stopes-Roe, gim. 1924) – pasisako už tai, kad individas ir visuomenė gyventų harmoningą gyvenimą. Jis gali būti susijęs su konkrečiomis religijomis, tačiau gali būti ir nesusijęs (alternatyvos – ateizmas, agnosticizmas, deizmas, skepticizmas, laisvamanybė, sekuliarusis mąstymas).

Viena ryškiausių XX a. asmenybių, esanti tartum tiltas tarp humanistų (visų atmainų) ir religijotyrininkų – vokiečių–prancūzų filosofas, teologas, gydytojas Albertas Šveitzeris (Schweitzer, 1875–1965). 1953 m. jam įteikta Nobelio taikos premija už „Pagarbą gyvenimui“. A. Šveitzeris dirbo Afrikoje, sukūrė savo universalią etinę filosofiją, kuri tiktų visai žmonijai – „Pagarbą gyvenimui“ (*Ehrfurcht vor dem Leben*). Jis teigė, jog Vakarų civilizacija žlunga, nes ji liovėsi gerbti gyvenimą, gyvybę. A. Šveitzeris kritikavo filosofus, kurie išaukštino žmonijos svarbą, ir kalbėjo apie tai, jog, atgimstant dvasiniam racionalizmui, žmonija turi patirti naują renesansą. Moralė ir etika – patys svarbiausi dalykai, kalbėjo A. Šveitzeris paskaitų cikle „Religija šiuolaikinėje civilizacijoje“. Pasak mąstytojo, žmogus visą gyvenimą turi siekti daryti ką nors nuostabaus ir tapti geru pavyzdžiu kitiems.

Šie etiniai idealai puikiai tiktų sumaišties apimtam (prieš kurį laiką– ir dar vienos apokalipsės, 2012-ųjų, laukusiam) pasauliui.

Religijotyrininkai, filosofai, teologai, mąstytojai ekumenistai, humanistai, visi, kas pasaulį daro šviesesnį, nusipelno pagarbos. Pagarbos nusipelno kiekviena gyva būtybė – nuo akmenuko iki žmogaus (jei tikėtume tam tikromis religinėmis dogmomis, – ir iki angelo bei, žinoma, Dievo).

Kosminė religija – XXI a. tikėjimas?

Kas yra religija? Ar visus NRJ galime vadinti *religiniais*? Juk kai kuriose šalyse, pvz., Scientologijos bažnyčia laikoma finansine organizacija. Religijos apibrėžtis – vienas sudėtingiausių dalykų, tyrinėjant NRJ. Dažnai susiduriame su *kvazi-* arba *para-* religijomis, į religiją panašiais reiškiniais, pseudomoksliniais teiginiais paremtomis kosminėmis religijomis, kurias galima būtų vadinti XXI a. tikėjimu. Emilis Durkheimas teigė, jog nereikėtų religijos apibrėžti remiantis vien dieviškumo idėja[4]. Pavyzdžiui, budizme dievų ir dvasių idėja – antraeilė, nors kai kuriose budizmo atšakose Budą buvo pradėta laikyti dievybe. Pasaulyje esama religijų, kur garbinami įvairūs dievai, stabai ir netgi daiktai (pvz., virdulį garbinantis NRJ, kargo kultai). Ar tai – religijos? Ar būtina dieviškumo idėja, kad, sakytume, jog esame religingi? Jei kalbame apie moderniąsias ir postmoderniąsias religijos formas, NRJ, kurių ištakos – XIX a. (kai kurių – dar anksčiau), be abejo, atsakymas yra „ne“. Postmoderniojoje religijoje Dievą atstoja bet koks fenomenas, pvz., tariamas (o gal tikras) kitos planetos atstovas.

Bandydami apibrėžti filosofines naujųjų religinių judėjimų doktrinas, susiduriame su plačiu tiriamų problemų lauku. Mums tenka į vieną gretą statyti tūkstantmetes tradicijas turinčių religijų bendruomenes su naujai atsiradusiais pseudoreliginiais dariniais. Itin svarbu suvokti ribą, kur prasideda ir baigiasi kanoninės filosofinių doktrinų interpretacijos ir kur atsiranda individualus požiūris į tam tikrą religinį, visuomeninį reiškinį. Bandydami suprasti religingumo fenomeną, pažvelgsime ir į kvazireligingumą (pseudoreligijas), kuris yra tik verslo dalis ar lakios vaizduotės

padarinys. Kai kurie mūsų tiriami NRJ – atviros, draugiškos bendruomenės, noriai kalbančios apie save; kiti NRJ – uždari, net slapti, jų adeptai apie save ir išpažįstamas doktrinas kalba nenoriai. Pasitelkdami interviu bei lyginamąjį metodus, stengsimės parodyti, koks skurdus ir koks gilus vienu metu gali būti nedidelės bendruomenės, tiksliau, naujojo religinio judėjimo, pasaulis: vaizdžiai kalbant, greta mūsų gyvena ir dievai, ir demonai, ir žmonės.

Apibendrindami visą išnagrinėtą medžiagą, susijusią su NRJ, galime daryti prielaidą, kad visi NRJ nusižengia bibliniam principui *nihil sub sole novum*, lotyniškai suformuluotame „Vulgatoje“ V a. [5] Visa citata iš „Eklesiasto“ (hebrajiškai – „Koheleto knygos“) galėtų tapti šios monografijos *motto*: „Kas buvo, vėl bus; kas įvyko, vėl įvyks. Po saule nėra nieko nauja!“[6]

Apie tai, kas yra tradicija, nagrinėsime tradicionalizmui skirtame skyriuje, o šiame norėtume pabrėžti, kad visi naujieji religiniai judėjimai – tik senųjų, tradicinių religijų ir mistinių tradicijų atšvaitai. Jų filosofinės doktrinos – senųjų mokymų ir mokslo atradimų bei fantastikos samplaika. Kuo naujesnis NRJ, tuo naujesniais mokslo atradimais bei literatūros personažais naudojamasi. Pavyzdžiui, pastaraisiais dešimtmečiais itin populiarios tapo „kosminės religijos“ (žr. „Raeliečiai“). Jų nebuvo, kol žmonės nepradėjo veržtis į kosmosą.

Filosofinius NRJ doktrinų bruožusnorėtume pradėti analizuoti nuo naujausiųjų religinių judėjimų, t. y. NSO religijų (angl. *UFO religions*). NSO religijos atsirado po Antrojo pasaulinio karo technologiškai išsivysčiusiose šalyse – JAV, Kanadoje, Jungtinėje Karalystėje, Prancūzijoje. Pirmasis šiuolaikinis NSO stebėjimas įvyko 1947 m., nors apie keistus objektus danguje nemažai pranešimų būta ir prieš šimtus metų. Tačiau po 1947 m. birželio 24-osios atsirado „skraidančių lėkščių“ (*flying saucers*) terminas, kurį, remdamasi amerikiečių piloto, verslininko Keneto A. Arnoldo (1915–1984) pasakojimu, sumąstė JAV spauda. Tądien prie Rainerio (*Rainier*) kalno Vašingtono valstijoje jis teigė pastebėjęs devynis neįprastus skraidančius objektus, panašius į lėkštę ar į diską. Po K. A. Arnoldo liudijimo, pasaulyje kaip iš gausybės rago pasipylė tūkstančiai kitų pasakojimų. Šeštajame dešimtmetyje gimė pirmosios NSO religijos.

Bene pirmoji NSO religija – *Aetherius Society*, įkurta 1955-ųjų rugpjūtį Londone, ji turi centrą ir Los Andžele (nuo 1959 m.). Joje – apie 650 narių, kuriuos subūrė britų išradėjas Georgas Kingas (1919–1997). Jo motina ir senelė save laikė aiškiaregėmis. Savo knygoje „Tu taip pat gali išgyti“ (*You Too Can Heal*) G. Kingas pasakoja: jam buvo vienuolika, ir mama sunkiai susirgo; berniukas nubėgo vienas į mišką ir smarkiai meldėsi, kad ji pagytų; pasirodė „angeliška būtybė“ (*angelic being*), kuri liepė grįžti namo; grįžęs jaunasis G. Kingas rado motiną pasveikusią. 26 metų G. Kingas pradėjo studijuoti jogą ir įvairias gydymo technikas. Knygoje „Tu esi atsakingas!“ (*You are Responsible!*) G. Kingas prisimena vieną 1954 m. gegužės šeštadienio rytą, kai savo bute Londone išgirdo garsų, įsakmų balsą sakant: „Pasiruošk! Tapsi tarpplanetinio parlamento balsu.“ Netrukus G. Kingas vadinamuoju čenelingu (kaip mediumas) perdavė pirmąją žinutę iš Veneroje gyvenančios dvasinės būtybės, naudojančios pseudonimą *Aetherius*. G.Kingas metė taksisto darbą ir įkūrė NRJ – *Aetherius Society*, kad perduotų žmonėms ateivių žinutes. „Ateiviai turi raktą nuo visos planetos ir kiekvieno Žemės žmogaus išganymo“, – rašė G. Kingas [7]. Jis tvirtino sukūręs „pozityvųjį transą“, kuris būtinas, kad čenelingu būtų perduodamos tokios žinutės. Spiritistų mediumų transą G. Kingas vadino „negatyviuoju“. Skirtumas toks, kad pozityviajame transe būtinai reikėjo daug pastangų ir koncentracijos, išmoktų iš jogos. Iki 1980 m. jis patyrė daugiau kaip 600 transų; per juos buvo kalbama apie eksperimentavimo su atomine energija pavojus, naują religijos filosofiją ir gyvenimą kituose pasauliuose.

1958 m. liepos 23 d. G. Kingas teigė Anglijoje patyręs fizinį kontaktą su ateiviu, kuris Žemėje buvo žinomas kaip Jėzus Kristus. Vieta, kurioje tai įvyko – Holdstoun Daunas Anglijoje – dabar yra nuolatinės *Aetherius Society* narių piligrimystės objektas. Ši vieta – pirmoji iš 19 (pagal kinų *Hanshu* kronikas būtent 19-aisiais metais buvo sukurta pirmoji skraidanti mašina), kur G.Kingas gavo pranešimų, o visą jų virtinę pavadino „Operacija Saulės šviesa“ (*Operation* Starlight). Pranešimų buvo gaunama kalnuose Europoje, Naujojoje Zelandijoje, Afrikoje. Operacija baigėsi 1961 m. rugpjūčio 23 d., kai ant Kilimandžaro kalno Tanzanijoje G. Kingas susitiko su „Žemės Dvasinės Hierarchijos“ mokytoju, šventuoju Goo-Ling. Iš viso 19 kalnų G. Kingo sekėjai vadina „pakrautaisiais“ (*Charged Mountains*) ir teigia, jog jie yra begalinis dvasinės galios šaltinis.

1964 m. įvyko „Operacija Mėlynasis vanduo“ (*Operation Bluewater*), tada G. Kingas užmezgė kontaktą su „Kosminiais Mokytojais“, būdamas laive Ramiajame vandenyne, ir gavo „Pirmąją Iniciaciją“ (*Primary Initiation*). Gelbėdamas žmoniją nuo blogos karmos, 1966 m. jis paskelbė „Operaciją saulės spindulys“ (*Operation*

Sunbeam). Per ją G. Kingas nustatė, jog Santa Barbara – Žemės dvasinis centras, ir sukūrė „dvasinės energijos spinduliuotuvą“. 1973 m. „Operacija Maldos galia“ (*Operation Prayer Power*) buvo skirta aplinkai gelbėti ir žmonėms gydyti. Tai buvo daroma sukaupiant didelius dvasinės energijos kiekius maldomis ir juos greitai iškraunant, kad pasaulyje sumažėtų krizių. G. Kingas pareiškė, kad ši misija padėjusi sustabdyti karą Kipre 1974-aisiais. 1978 m. gruodžio 5 d. G. Kingas gavo kvietimą į Šambalą, esančią virš Gobio dykumos jau tūkstančius metų. Ten jis teigė sutikęs Budą.

Po G. Kingo mirties jo sekėjai teigia pradėję praktikuoti karma jogą[8]. Akivaizdu, jog šis NRJ – krikščionybės, budizmo, hinduizmo, karinių, fantastinių ir fizikinių terminų samplaika, susijusi su XX a. antrosios pusės–XXI a. pradžios aktualija – NSO. *Aetherius Society* – tipiškas *new age* NRJ, kuris pasiskolino pagrindines idėjas iš Jelenos Blavatskajos ir Jelenos Rerich teosofijos bei agni jogos ir suplakė jas su spiritizmu, taip pat su *I AM* judėjimu, pagimdžiusiu „Pakeltųjų Mokytojų“ (*Ascended Masters*) mokymą. Tik šiuo atveju čenelingu bendraujama su ateiviais iš kosmoso, ne su, tarkime, mirusiais protėviais (panašu, kad tai šiais laikais tapo atgyvena).

Dabar *Aetherius Society* centras – Holivude. Organizacija sudaryta iš „Dvylikos palaiminimo grupių“, Tarptautinės direktorių tarybos, sinodo (sic!) ir vyresniųjų inžinerijos pareigūnų, atsakingų už NRJ misijas. 1960 m. JAV valdžia atleido *Aetherius Society* nuo mokesčių. Raeliečių judėjimas atsirado tik po gero dešimtmečio, o Scientologijos bažnyčia Jungtinėse Valstijose buvo pripažinta po trijų dešimtmečių.

Aetherius Society, kaip būdingos NSO religijos, pavyzdys rodo, jog šiame NRJ susipina Rytų ir Vakarų okultinės tradicijos (šio NRJ simbolis – šventasis hinduizmo ir budizmo skiemuo OM ir piramidė). Tradicijos „pinamos“ be griežtos logikos, paprasčiausiai stengiantis kuo labiau įtikinti žmones, jog pasaulį valdo ne žmonės ir ne Dievas, bet kosminės būtybės, turinčios savo „štabą“ (Šambalą) Žemėje ir stebinčios žmones. *Aetherius Society* raštų kalba panaši į supaprastintą J. Blavatskajos ir jos sekėjų teosofiją. NRJ doktrinos esmė – perdavimai (*Transmissions*), kuriuos ateiviai dalija žmonėms (tai – akivaizdi Apreiškimo kalkė). Fundamentalioji kūrinijos energija – atomo energija. Nederamas žmonijos 7elgesys su šia „šventa energija“ yra labai pavojingas; apie tai kalbama daugelyje perdavimų. (Beje, čia NRJ atstovai teisūs, tačiau tai ne išmąstyta, bet akivaizdi tiesa.)

Aetherius Society „katekizmas“ toks: yra vienas Dievas, visos religijos veda į jį; egzistuoja karma ir reinkarnacija, tobulas gyvenimas kitose planetose; Jėzus Kristus, Buda, Krišna ir kiti religijų veikėjai – ateiviai; svarbiausia – tarnauti žmonijai, taigi ne tikėti, bet veikti (tai – karma jogos principas). Skirtingai nei kai kurios kitos NSO religijos (vėlesnės, paveiktos Holivudo produkcijos), *Aetherius Society* filosofija moko, jog ateiviai – tik draugiški, ir atėjo mums padėti. Žmogus – Dievo kibirkštis, Žemė – evoliucijos laiptų etapas, ji – Motina Žemė, gyva ir labai protinga (panašu į Gajos hipotezę). Iš hinduizmo pasiskolinti ir terminai *kundalini*, *mantra*, *samadhi*. Kiekvieno eteriečio tikslas – skleisti Mokytojo Eterio (*Aetherius*), Mokytojo Jėzaus ir kosminių mokytojų mokymus; parengti kelią ateinančiam naujam mokytojui (Mesijui); dvasinis gydymas; brolijos sukūrimas. Eteriečiai sako, jog Jėzus gyvena Veneroje (ši mintis pasiskolinta iš J. Blavatskajos ir J. Rerich mokymų). Jiems nepriimtina „ortodoksalioji krikščionybė“.[9] Įdomu tai, kad per daugiau nei pusšimtį gyvavimo metų *Aetherius Society* nepatyrė jokių kontroversijų, išskyrus tai, kad teigė, jog vyriausybės laiko NSO įslaptintus, o Jėzus gyvena Veneroje. *Aetherius Society* – nedestruktyvaus NRJ pavyzdys.

Kitos žymiausios NSO religijos: *Ashtar Galactic Command* (įkurta 1977 m.), *The Seekers/Brotherhood of the Seven Rays*“ (1995), *Chen Tao* (1995), *Church of the SubGenius* (1979), *Church of the New A*ge (6-asis dešimtmetis), *Cosmic Circle of Fellowship* (1955), *Fiat Lux* (1980), liūdnai pagarsėjusi *Heaven's Gate* (apie 1970), *Industrial Church of the New World Comforter* (1973), *Mark-Age* (1962), *Ministry of Universal Wisdom* (6-asis dešimtmetis), *Nuwaubu* (apie 1970), *Order of the Solar Temple* (1984), *Outer Dimensional Forces/Armageddon Time Ark Base Operation* (1966), raeliečiai (1974), *Sanctuary of Thought* (1954), scientologai (1952), *Unarius* (1954), *Universe People* (1997), „Urantijos knygos“ sekėjai (1955), *Zeta Talk* (1995) ir kitos.

NSO religijos, kurioms įtaką padarė bent keletą transformacijų istorijoje patyrusi teosofija ir sąmokslo teorijos (ypač 1947 m. vasarą įvykusi Rosvelo katastrofa, per kurią, teigiama, JAV teritorijoje nukrito NSO su gyvu ateiviu), būdamos pačios „moderniausios“, savo filosofijos esme grąžina mus į seniausius laikus, Australijos aborigenų sapnalaikį (*dreamtime*) ir tikėjimą mitiniu Pasaulio Medžiu, kurio viršūnėje gyvena dievai, o apačioje – chtoninės būtybės.

Kitaip tariant, keliame hipotezę, jog „moderniausios“, dar tiksliau, – „postmoderniausios“ naujosios religijos savo esme grįžta į „primityviųjų“, animistinių religijų laikus, kai šventas yra kiekvienas kalnas, akmuo, upė – tarsi šintoistinis *kami* (vietoje jų XX–XXI a. gali būti ir kristalas, auros fotografija, ateivis iš kosmoso, feng šui ir kt.).

Kalbėdami apie NRJ, dažnai susiduriame su visuomenėje ir žiniasklaidoje gana plačiai vartojamu žodžiu *sekta*. Sociologijoje sekta vadinama nedidelė religinė (arba politinė) grupė, atskilusi nuo didesnės grupės, paprastai tradicinės religijos, ir pakeitusi jos filosofinę doktriną. Krikščionybėje sekta anksčiau vadintas „judėjimas, kurio propaguojamas tikėjimas – eretiškas“[10]. Terminas *sekta* kilęs iš lotynų kalbos žodžio *sequire* „sekti (paskui ką nors)“ ir apibūdina specifinę filosofinę mokyklą ar doktriną. Amerikiečių sociologai Rodnis Starkas ir Viljamas Simsas Bainbridžas pažymi, jog „sektos tvirtina esančios autentiško tikėjimo nešėjos“[11]. Reikėtų pabrėžti, kad, pavyzdžiui, hinduizme ar budizme sektos terminas neturi neigiamos konotacijos. Indologas Aleksas Michalsas teigia, jog „hinduizmo sektos nėra eretiškos“.[12]

Griežčiausiai sektos terminas vertinamas posovietinėse šalyse, ypač Rusijoje, taip pat ir Lietuvoje. Čia žodis „sekta“ reiškia beveik tą patį, ką ir „kriminalinė grupuotė“. Jungtinėse Valstijose NRJ paprastai vadinami *cults* („kultais“), tačiau žodis „kultas“ iš tiesų neturi neigiamos konotacijos, tai: „1. sakralinės praktikos, veiksmų, sudarančių išorinę religinės doktrinos (tikybos) turinio išraišką, visuma; stengiasi apimti visus svarbiausius žmogaus gyvenimo momentus – gimimą, iniciaciją, santuoką, mirtį; 2. kiekvienos religijos apeigų dalis, susijusi su vienu garbinamų objektų <...>; 3. religija, tikyba, ypač ankstyvuoju raidos laikotarpiu <...>.“[13] Tuo tarpu lietuviškame „Tarptautinių žodžių žodyne“ sektos terminas apibrėžiamas su neigiama konotacija: „1. religinė grupė, atsiskyrusi nuo didžiųjų bažnyčių ir veikianti pagal savo organizacinius ir doktrinos principus; 2. *prk.* uždara bendraminčių grupė, atsiskyrusi nuo daugumos“[14]. Taip pat vartojamas ir denominacijos terminas. Denominacija – tai „1.religinės organizacijos tipas, dažniausiai laikomas tarpiniu tarp sektos ir bažnyčios, atsirandantis iš sektos ir turintis tendenciją išaugti į bažnyčią.“[15]

Kaip neutraliausią, siūlome *naujųjų religinių judėjimų* terminą. Kai kuriais atvejais, pavyzdžiui, kalbant apie tam tikrą naujojo religinio judėjimo stadiją, tiktų naujojo

religinio sąjūdžio terminas. Naujuoju religiniu sąjūdžiu (NRS) galėtume vadinti Tikėjimo žodžio pirmuosius metus, kai šis judėjimas buvo agresyvus, itin veiklus, dažnai reiškėsi viešumoje, net siejo save su Lietuvos Persitvarkymo Sąjūdžiu. Pasak religijotyrininko Donato Glodenio, laikui bėgant Tikėjimo žodis (TŽ) transformavosi „iš daugiau sektos tipo judėjimo į denominacijos tipą, nors šis perėjimas anaiptol nėra užbaigtas ar negrįžtamas“.[16]

Naujojo religinio judėjimo termino kilmės šalis – Japonija, kurioje NRJ pradėti tirti dar XX a. pradžioje. Terminas „naujosios religijos“ – vertinys iš japoniško *shin shukyo*. XX a. aštuntajame dešimtmetyje šį terminą iš Japonijos sociologų perėmė Vakarų mokslininkai; jis tapo universalus, naudotinas vietoje terminų „sekta“, „kultas“ ar „denominacija“. Kultais nuspręsta vadinti tik itin manipuliatyvias religines, psichoterapines, politines ar komercines grupes.[17]

Tiesa, svarbu suvokti, kodėl NRJ vadinami „naujaisiais“. Kokį „naujumo“ kriterijų pasirinkti? Po ilgų debatų mokslininkai priėjo prie išvadų, kad naujaisiais religiniais judėjimais galima vadinti visus religinius judėjimus, atsiradusius nuo bahajų tikėjimo įkūrimo laikų – XIX–XX a. (1844–1921; žr. „Bahajai“). Kai kurie tyrinėtojai yra siūlę šį terminą paankstinti net iki sikhizmo atsiradimo XVIII a. (tiksliau, sikhizmo filosofija susiformavo tarp 1469 ir 1708 m.).

Nors pasaulyje NRJ narių yra gerokai mažiau nei tradicinių religinių adeptų, tačiau judėjimų yra itin daug. Vien Afrikoje veikia apie 6000 vietinių NRJ.

Pradėjus tirti NRJ, atsirado vadinamųjų antikultininkų. Tai – dažniausiai buvę NRJ nariai arba jų artimieji, inirtingai kritikuojantys šių judėjimų veiklą, vadinantys juos net „neapykantos grupėmis“[18]. Italijos mieste Turine 1988 m. įsikūrusios NRJ tyrinėjančios organizacijos CESNUR (*Centro Studi sulle Nuove Religioni*) vadovas M. Introvinje (Massimo Introvigne) savo publikacijoje „Tiek daug blogio: Antikultininkų terorizmas internete“[19] rašo, kad antikultininkai diskriminuoja NRJ narius. CESNUR kritikai savo ruožtu vadina M. Introvinj „kultų apologetu“, ginančiu destruktyvius religinius judėjimus. Vis dėlto jis taip pat yra atsargus, vertindamas NRJ destruktyvumo nebuvimą: „Be abejonės, nėra lengva numatyti, kurie religiniai judėjimai ilgainiui evoliucionuos į terorizmą, smurtą ar savižudybes. Visi tai nustatyti

mėginantys modeliai yra tik eksperimentiniai: nė viena prognozė nėra visiškai patikima, juk ir žmonių elgesys dažnai yra nenuspėjamas.“[20]

NRJ žiniasklaidoje ir kai kuriuose veikaluose, pavyzdžiui, Aleksandro Dvorkino (2005), vadinami sektomis arba net totalinėmis sektomis. Todėl svarbu apibrėžti, ką moksliškai galėtume vadinti sekta. Šis terminas kelia daug painiavos, bandant nagrinėti NRJ doktrinas. Prieš pradėdami nagrinėti Lietuvoje veikiančių NRJ doktrinas, dar norėtume trumpai paaiškinti NRJ veiklą apibrėžiančią mūsų šalies teisinę bazę. Esminis jos dokumentas – 1995 m. Religinių bendruomenių ir bendrijų įstatymas, buvo pildomas 1997, 2000 ir 2006 m.[21] Jame teigiama, jog „valstybė pripažįsta devynias Lietuvos istorinio, dvasinio bei socialinio palikimo dalį sudarančias tradicines Lietuvoje egzistuojančias religines bendruomenes ir bendrijas: lotynų apeigų katalikų, graikų apeigų katalikų, evangelikų liuteronų, evangelikų reformatų, ortodoksų (stačiatikių), sentikių, judėjų, musulmonų sunitų ir karaimų. <...> Kitos (netradicinės) religinės bendrijos gali būti valstybės pripažintos kaip Lietuvos istorinio, dvasinio ir socialinio palikimo dalis, jeigu jos palaikomos visuomenės ir jų mokymas bei apeigos neprieštarauja įstatymams ir dorai“.[22]

Nemaža dalis NRJ Lietuvoje veikia kaip visuomeninės organizacijos, viešosios įstaigos arba išvis nėra įregistruotos. Tiesa, Lietuvoje, norint įregistruoti NRJ, pakanka, jog jame būtų vos 15 narių, o Europos valstybėse šis skaičius – kur kas didesnis (pavyzdžiui, Vengrijoje reikia 100, Armėnijoje – 200, Čekijoje ir Austrijoje – 300).

Ši knyga aktuali ne tik naujumu, bet ir todėl, kad NRJ aktyviai integruojasi į visuomenę, skleisdami savo idėjas – per žiniasklaidą (nuosavą, regioninę, nacionalinę), misionierius, įvairius priedangos renginius (koncertus, parodas, konferencijas). Pateikiama analizė galėtų padėti suvokti, kaip NRJ doktrinos iškraipo savo filosofines ištakas.

Knyga siekiama įrodyti, kad visų be išimties Lietuvoje NRJ doktrinų filosofinės ištakos slypi senosiose religijose, filosofijos kryptyse, kai kuriais atvejais – tai NRJ įkūrėjų fantazijos vaisius.

Gilinantis į įvairių NRJ doktrinas, aiškėja, jog esama įvairių, netgi labai egzotiškų, religinių organizacijų. Akivaizdu, jog negalima jų visų suplakti į vieną krūvą, kadangi mūsų kultūros istorijoje nemaža iškilių, dvasingų Islamo, vedantos, budizmo, daoizmo, šintoizmo ir kitų religijų adeptų, kurie buvo ištikimi kilniems humanistiniams didžiųjų religijų skelbiamiems idealams ir nesavanaudiškai paskyrė savo gyvenimą mūsų tautos ir žmonijos labui.

Galėtume priminti totorių kilmės istoriką Stanislovą Kričinskį (1911–1941), mąstytoją, rašytoją Vydūną (1868–1953), vertėją Antaną Danielių (1942–2002), vieną subtiliausių mūsų dailininkų Algimantą Švėgždą (1941–1996), padovanojusį visus geriausius kūrinius Lietuvos muziejams, budizmo adeptus – Paulių Normantą, fotolakštais rašantį unikalią daugelio Azijos nykstančių tautų fotometraštį, Jurgą Ivanauskaitę (1961–2007), mokiusią mus jausti tolimos ir kartu dvasiškai artimos Tibeto bei kitų engiamų, niekinamų tautų tragediją, savamokslį filosofą mistiką Justiną Mikutį (1922–1988) bei filosofą ir poetą Mindaugą Tomonį (1940–1975), žymiausią pagonybės ir kitų religijų tyrinėtoją Gintarą Beresnevičių (1961–2006), pasaulinio garso filosofą, neoplatonizmo, gnosticizmo, sufizmo, kitų Rytų tradicijų tyrinėtoją profesorių Algį Uždavinį (1962–2010).

Tokių puikių žmonių mūsų tautoje tikrai yra daugiau ir jais pagrįstai galime didžiuotis. Žinoma, negalime pamiršti ir svarbiausio – esame lietuviai, turime gilias baltų tikėjimo šaknis. Tačiau, deja, greta šių, neabejotinai dvasingų, reiškinių regime ir kitokių, šie glumina merkantilumu, neretai ir cinizmu.

Šios knygos tyrimo objektas – į Lietuvą vienais ar kitais keliais patekę NRJ, žvelgiant į juos per doktrinų prizmę, nagrinėjant šių judėjimų „branduolį“, kartu pateikiant faktinės informacijos, leidžiančios suvokti jų kontekstą visuomenėje.

Kadangi NRJ veikla Lietuvoje įvairialypė (nuo uždarų susirinkimų iki viešų renginių ir reklamavimosi žiniasklaidoje), šioje knygoje nagrinėjamos visos jų veikimo formos. Aptariami visi Lietuvoje veikiantys NRJ, apie kuriuos pavyko rasti informacijos: tokių esama apie 100.

Pagrindinis knygos tikslas – atskleisti dažnai įslaptintas, ezoterines, NRJ naujokams neprieinamas doktrinas, parodančias šių judėjimų propaguojamas „tiesas“ ir filosofines ištakas.

Norėdami pasiekti šį tikslą, keliame sau uždavinį: kruopščiai išnagrinėjus ir religijotyrinę, ir pačių NRJ literatūrą, parodyti tikrąjį NRJ „veidą“. Knyga – bandymas apžvelgti ir paanalizuoti dar netirtus reiškinius; kai kurie jų Lietuvoje dar neįsišakniję, atsiradę visai neseniai, todėl nagrinėtini kaip nauji fenomenai. Kiti – ypač *new age* „religijos“ – jau yra spėję gana giliai įleisti šaknis.

Šviesaus atminimo Jurga Ivanauskaitė „Lietuvos rytui“ (2006 10 21) yra sakiusi: „Į Lietuvos šamanus žiūriu labai skeptiškai, juos reikėtų persekioti įstatymu“. Įstatyminės bazės, kuri prižiūrėtų NRJ veiklą Lietuvoje ir suteiktų visiems lygias teises, iki šiol nėra. Todėl esame įsitikinę, kad analizė, atlikta šiame darbe, galėtų padėti sukurti šią bazę. J. Ivanauskaitei antrina ir buvęs Vyriausybės patarėjas religijų klausimais Petras Plumpa: „Svarbia veikla Lietuvoje užsiima daugiau nei 30 tarnybų – viešaisiais pirkimais, tabako ir alkoholio kontrole, augalų apsauga ir kt. O kas užsiima vaikų apsauga nuo žalingo sektų poveikio, kas juos gina nuo verbuotojų?“[23]

Didžiausia problema, analizuojant NRJ doktrinas, – informacijos stygius. Apie kai kuriuos judėjimus įvairių šalių tyrinėtojai yra parašę gausybę monografijų, tuo tarpu kai kurie Lietuvoje veikiantys NRJ yra itin uždari, todėl, norint apie juos ką nors sužinoti, tenka pasitelkti įvairius metodologinius jų tyrimo principus.

Būtent dėl to rašydami šią knygą naudojomės ne tik moksliniais šaltiniais, pačių NRJ literatūra (šventais raštais, periodiniais leidiniais, lankstinukais), bet ir ėmėme interviu iš NRJ išpažinėjų. Pastarasis metodas padėjo giliau suvokti teorinį NRJ doktrinų pagrindą, jų filosofines ištakas. Antropologinis lauko tyrimo metodas padėjo geriau suprasti teoretikų nubrėžtas gaires ir papildyti jas nauja informacija apie NRJ doktrinas.

Darbas – analitinis, derinant ir teoriją, ir praktiką (naudojant interviu, lauko tyrimo metodus). Tai – pirmas bandymas Lietuvoje naudoti interviu metodiką, analizuojant religijos, NRJ fenomeną. „Gyvas“ pokalbis neretai suteikia daugiau informacijos nei religijotyrinių veikalų analizė.

Tyrinėdami pasaulio ir Lietuvos NRJ fenomeną, rėmėmės įvairiais užsienyje pripažintais šaltiniais bei interpretacine literatūra, taip pat įvairių religijų – ir tradicinių, ir naujųjų – šventais raštais (Šventuoju Raštu, Koranu, hinduistine, budistine literatūra, Mormono knyga, „Urantijos knyga“, „Agni joga“ ir daugeliu kitų).

Bene svarbiausia šiuolaikinė komparatyvistikos mokykla pasaulyje – Honolulu komparatyvistikos centras, keturis kartus per metus leidžiantis žurnalą „Philosophy East and West: A Quarterly of Comparative Philosophy“.[24] Jame išsakyta gausybė svarbių minčių, būtinų tyrinėjant ir naująjį religingumą, nes „komparatyvistinės ideologijos įtakos stiprėjimas kultūrologijoje tiesiogiai siejosi su esminiais orientalistikos pokyčiais ir naujomis globalizacijos bei metacivilizacijos kultūros tendencijomis“.[25]

Būtent globalizacija – vienas pagrindinių veiksnių, kurie lėmė NRJ atsiradimą. Pasitelkdami komparatyvistinę metodiką, lygindami iš Rytų ir Vakarų (taip pat – iš Lotynų ir Centrinės Amerikos bei Afrikos civilizacijų) atėjusius bei Lietuvoje gimusius NRJ, bandysime suvokti šį sudėtingą fenomeną; taip pat, jau minėjome, pasitelksime ir kultūros antropologijoje paplitusį interviu metodą.

Honolulu komparatyvistinis judėjimas padėjo nustatyti Vakarų ir Rytų filosofų, čan, dzen, jogos idėjų giminystę. Remiantis šio judėjimo metologijos principais, gvildenami tipologiškai artimi reiškiniai, išryškinamos juose realiai egzistuojančios bendros mąstymo paradigmos. Labai svarbu suvokti, kad ir „Romuvos“ šaknų nagrinėjimas, ir masonų filosofijos analizė, ir iš Brazilijos atkeliavusio spiritistinio NRJ mokymas komparatyvistikai yra vienodai svarbūs, todėl šioje knygoje stengsimės dėmesio skirti visiems. Kanadietis mąstytojas, literatūros kritikas Hermanas Nortropas Frėjus (Herman Northrop Frye, 1912–1991) yra sakęs, kad Jėzaus Kristaus parabolės (*ainoi*), Sokrato ironiški žodžiai ir dzenbudistiniai *koanai* liudija, jog visi jie yra

didieji mokytojai, kurie „išsisukinėdavo“ nuo tiesaus atsakymo[26]. Itin svarbi H. N. Frėjaus knyga „The Meeting of East and West: An Inquiry Concerning World Understanding“ (1946). Joje aprašoma rytietiškos minties įtaka JAV ir Vakarų Europos kultūrai: per budizmą, meditaciją, kovos menus, jogą, Rytų meną ir daugybę kitų dalykų. H. N. Frėjus vienas pirmųjų nusakė Rytų kultūros reikšmę Vakarams ir visam pasauliui.

1967–1987 m. žurnalą „Philosophy East and West“ redagavęs filosofas, rašytojas Eliotas Doičas (*Eliot Deutsch*) – vienas iš tų, kurie komparatyvistinės filosofijos ir estetikos darbais padėjo suvokti Rytų filosofiją Vakaruose. Kiti, ne mažiau įtakingi komparatyvistai, kurių tyrinėjimai suartino Rytus ir Vakarus, – Alanas Vatsas (Alan Watts, „Psychotheraphy East-West“, 1969), Henris Korbinas (Henry Corbin, „Philosophie iranienne et philosophie comparée“, 1977), Arnoldas Toinbis (Arnold Toynbee, „The World and The West“, 1953), Daisetsu Teitaro Suzuki („Mysticism Christian and Buddhist“, 1957), Nikolajus Konradas („Vakarai ir Rytai“, 1966) ir kt. Perfrazuojant amerikiečių filosofą komparatyvistą Viljamą Ernestą Hokingą(William Ernest Hocking), tada, kai Vakarų pasaulis pradėjo rimtai traktuoti Rytus (apie tai jis kalbėjo 1946 m.), Lietuvoje taip pat būtina pradėti rimtai traktuoti naujuosius religinius judėjimus, kurie ateina daugiausia iš Rytų, iš Vakarų ir iš Pietų Amerikos.

Egzistuoja ir Vakarų ezoterinius judėjimus (*Western Esotericism*) bei *new age* NRJ propaguojančios akademinės mokyklos, įgaunančios vis didesnį pagreitį. Pasaulyje veikia trys didžiausios Vakarų ezoterinių judėjimų akademinės mokyklos, įsikūrusios Amsterdamo universitete Nyderlanduose, Sorbonos universitete Prancūzijoje (École pratique des hautes études[27]) ir Ekseterio universitete Jungtinėje Karalystėje (pastarojoje galima tapti Vakarų ezoterinių judėjimų magistru).

Vakarų ezoterinių judėjimų tyrinėjimams įtaką padarė prancūzų filosofas M. Fuko (*Michel Foucault*) (ypač jo diskurso metodas ir *magia sexualis* tyrinėjimai). Žymiausi *Western Esotericism* krypties tyrinėtojai – anglų istorikė F. Jeits (*Frances Yates,* 1899–1981; svarbiausi veikalai – „Giordano Bruno and the Hermetic Tradition“, 1964; „The Art of Memory“, 1966; „The Rosicrucian Enlightenment“, 1971), olandų hermetinės filosofijos istorijos profesorius V. J. Hanegrafas (*Wouter Jacobus Hanegraaff*, gim. 1961); jis vadovauja ESSWE – „Vakarų ezoterinių judėjimų studijų“ Europos draugijai, įkurtai Amsterdamo universitete dar XX a. 8-ajame dešimtmetyje; svarbiausi veikalai – „New Age Religion and Western Culture:

Esotericism in the Mirror of Secular Thought“, 1996; „Lodovico Lazzarelii (1447–1500): The Hermetic Writings and Related Documents“, 2005; „Dictionary of Gnosis and Western Esotericism“, 2005; „Swedenborg, Oetinger, Kant: Three Perspectives on the Secrects of Heaven“, 2007), jo vyresnysis kolega ir bendraautorius A. Fevras (*Antoine Faivre*, gim. 1934), Sorbonos universitetas; svarbiausi veikalai – „Toison d'or et alchimie“, 1990; „Philosophie de la nature (physique sacrée et théosophie, XVIIIe-XIXe siècles)“, 1996; „The Eternal Hermes (From Greek God to Alchemical Magus)“, 1996; „Western Esotericism and the Science of Religion“, 1998 – kartu su V.. J. Hanegrafu; A.Fevras pirmasis Vakarų ezoterinius judėjimus pavadino nagrinėtinais, jo tyrinėjimai tapo tarpdisciplininėmis akademinėmis studijomis) bei okultizmo isorikas, Vakarų ezoterinių judėjimų profesorius iš Ekseterio universiteto Nikolas Gudrik-Klarkas (*Nichole Goodrick-Clarke*); (svarbiausi veikalai – „The Occult Roots of Nazism“, 1985; „Hitler's Priestess: Savitri Devi, the Hindu-Aryan Myth and Neo-Nazism“, 1998; „Black Sun: Aryan Cult, Esoteric Nazism, and the Politics of Identity“, 2002; „Helena Blavatskaya“, 2004; „The Western Esoteric Traditions: A Historic Introduction“, 2008).

Šie ir kiti A. Fevro įkvėpti mokslininkai (bei pseudomokslininkai) tyrinėja įvairiausius Vakarų ezoterinių judėjimų aspektus, pvz., alchemiją, astrologiją, masonus (žr. „Masonai“), rozenkreicerius, hermetikus, neoplatonikus, kabalizmą, numerologiją, būrimus (*divination*) ir kt. Kiek moksliški tokių tyrinėtojų darbai? Manytume, kad ezoterikos tyrinėtojų atradimus reikėtų vertinti atsargiai, kritiškai. Priešingai nei *new age* propaguojantys pseudomokslininkai, vienintelis Lietuvoje Vakarų ezoterinių judėjimų ištakas (senovės Egipto, gnostikų, neoplatonikų, hermetikų) moksliškai, remdamasis tradicionalistų mokykla ir savo paties atradimais, nagrinėjo šviesaus atminimo profesorius Algis Uždavinys (žr. „Literatūros sąrašą“).

Tuo tarpu V. J. Hanegrafas pripažįsta: „*New age* prasidėjo kaip modernios vakarietiškos, industrializuotos visuomenės judėjimas. Judėjimo pagrindas – JAV ir Vakarų Europa“[28]. Manome, kad tai galėtų būti šių „Vakarų ezoterikos judėjimų specialistų“ *motto*. *New age* nebe ilgai bus „naujas“ judėjimas, tačiau ne dėl nesustabdomos laiko tėkmės, bet dėl (para)idėjų išsemiamumo.

Tradicinė religijotyra Lietuvoje dar tik žengia į pilnametystę. Gintaras Beresnevičius 1997 m. išleido svarbias studijas „Religijų istorijos metmenys“ ir „Religijotyros įvadas“. 2001 ir 2003 m. pasirodė programiniai komparatyvistikos, civilizacijų studijų

Antano Andrijausko veikalai „Lyginamoji civilizacijos idėjų istorija“ ir „Kultūrologijos istorija ir teorija“. 2004 m. išėjo G. Beresnevičiaus sisteminė studija „Lietuvių religija ir mitologija“. 2011 m. filosofas, religinės antropologijos specialistas Stanislovas Juknevičius išleido įdomią monografiją „Pasąmonė ir religija“; joje analizuoja religijos vaidmenį dabarties pasaulyje. Pasak filosofo Naglio Kardelio, „Pasąmonė ir religija“ – pirmasis bandymas Lietuvoje apmąstyti religiją kaip įvairialypį kultūros fenomeną, knyga, tapsianti savo srities klasika: „Tai veikalas, kuriame religija pasirodo visa fascinuojančia savo jėga, apsireikšdama kilniais, didingais, o kartu baugiais ir šiurpulingai viliojančiais pavidalais – taip, kaip daugeliui iš mūsų ji niekada nėra atsivėrusi įprastoje kasdienybėje“[29].

Iki šiol Lietuvoje būta vos keletos veikalų, kuriuose bandyta apžvelgti, kas yra NRJ. Tai – A. Paškus (1993), D. Glodenis, H. Lahayne (1999), A. Peškaitis, D. Glodenis (2000), knygų serijos mokiniams „Lietuva“ leidinys „Religinės bendruomenės“ (2009; G. Beresnevičius et al.) bei verstinės knygos Gomes (2000), Rhodes (2000), A. Dvorkinas (2005), žinynas „Religijos, Bažnyčios, tikėjimai“ (2005). Tačiau šiose knygose esama tik bendro pobūdžio informacijos, nėra gilesnės NRJ doktrinų analizės. Dabar Lietuvoje po truputį randasi sociologinių naujųjų religinių judėjimų tyrimų. Pirmiausia tai – Mildos Ališauskienės sociologijos daktaro disertacija (Vytauto Didžiojo universitetas, toliau – VDU) „Naujųjų religijų raiška ir ypatumai Lietuvoje: „Gyvenimo meno“ fondo atvejo studija“ (2009). VDU pirmauja religijos sociologijos tyrimų srityje. Taip pat paminėtina VDU auklėtinės Rasos Pranskevičiūtės etnologijos mokslo krypties disertacija „Alternatyvių dvasingumo judėjimų tendencijos posovietinėje visuomenėje: visarioninkai ir anastasininkai“ (2011). 2004 m. Vilniaus universiteto Religijos studijų ir tyrimų centre apgintas Donato Glodenio magistro darbas „Sivananda jogos grupės Lietuvoje: tarp religijos ir sveikatingumo“. Dar 1999 m. Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto Žurnalistikos institute šios knygos autorius apgynė magistro darbą „Naujųjų religinių judėjimų leidiniai Lietuvoje (viešumo struktūrinės transformacijos požiūriu“). Apie Šri Aurobindą studiją parengė Daiva Tamošaitytė. 2007–2009 m. Teisingumo ministerijos specialistai M. Ališauskienė, Nadežda Chorunžij, Živilė Gapšienė, D. Glodenis, Valdas Mackela ir R. Pranskevičiūtė parengė nedidelį sociologinėmis apklausomis grįstą „Religinių bendruomenių ir dvasinių grupių Lietuvoje žinyną“; jis publikuojamas internete[30]. Žinyne pateikiama glaustos faktinės (kartais netikslios) informacijos apie tiek tradicines, tiek netradicines religines bendruomenes bei „dvasines grupes“ Lietuvoje. „Dvasinėmis grupėmis“ laikomos: Brahma Kumaris, Gyvenimo menas, Pijaus X kunigų brolija, raeliečiai, Sachadža joga Lituanica, Vilniaus dianetikos centras, SUBUD, transcendentinė meditacija. „Tradicinėmis nelaikomomis religinėmis bendruomenėmis ir bendrijomis“ įvardijamos: Armėnų

apaštališkoji bažnyčia, bahajai, Baltojo lotoso judėjimas, baptistai ir „laisvosios bažnyčios“, „charizminės evangeliškos bažnyčios“ (Tikėjimo žodis, Evangelijos bažnyčia ir kt.), Išganymo armija, Japonijos budizmo bendruomenės, Jehovos liudytojai, krišnaistai, Kristaus bažnyčios, metodistai, Naujoji apaštalų bažnyčia, neIslamiškojo sufizmo bendruomenės, Ošo meditacijos grupės, Pasaulietinis namų misionierinis judėjimas, mormonai, sekmininkai, septintosios dienos adventistai, munistai, Tibeto budizmo bendruomenės, zen budizmo religinės (sic!) bendruomenės. Šį žinyną vertintume gana kritiškai: jis atspindi tik mažą dalį to, kas vyksta Lietuvos religiniame ir dvasiniame, ezoteriniame gyvenime.

Todėl manome, kad kol kas Lietuvos religijotyra, ypač nagrinėjanti NRJ problematiką, yra pradinio būvio. Tai nekelia nuostabos, nes iki šiol nesama išsamios studijos, kurioje būtų išvardyta, kiek ir kokių NRJ Lietuvoje yra, kaip jie veikia, kokią pasaulėžiūrą propaguoja, kokios tos pasaulėžiūros filosofinės (arba pseudofilosofinės) šaknys. Mes pabandysime pradėti pildyti šią spragą.

Kitų šalių religijotyrininkai priklauso arba jau minėtiems antikultininkams, arba tiems, kurie juos kritikuoja. Todėl, rašant šį darbą, teko analizuoti įvairius požiūrius į NRJ deklaruojančias monografijas, nagrinėti religijos sociologijos, religijos fenomenologijos, religijos filosofijos veikalus.

Ši knyga – pirmoji Lietuvoje, kuri nagrinėja itin aktualią naujųjų religinių judėjimų doktrinų filosofinių ištakų problemą, todėl ji neabejotinai originali.

Knygos problematika buvo nagrinėjama keletoje dešimčių jos autoriaus publikacijų spaudoje (daugiausia – dienraštyje „Respublika“), taip pat Vilniaus universiteto Žurnalistikos institute apsigintame magistro darbe „Naujųjų religinių judėjimų leidiniai Lietuvoje (viešumo struktūrinės transformacijos požiūriu)“.

Šis darbas – ne tik anksčiau minėtų publikacijų ir magistro darbo, bet ir vėlesnių tyrimų rezultatas. Daugiau bei dešimtmetį rašyta knyga – bandymas kuo giliau pažvelgti į visus Lietuvoje esančius NRJ. Viliuosi, kad tai turėtų būti naudingas

indėlis į lietuvių religijotyrą, knyga galėtų būti vadovėlis, dar detalesnių tyrinėjimų medžiaga. Taip pat viešai prieinamas darbas turėtų būti naudingas NRJ narių artimiesiems ir potencialiems NRJ nariams.

Apie „sektų priklausomybę“ Lietuvoje beveik nėra kalbėta, išskyrus tinklalapio www.blaivus.lt kūrėjus – Lietuvos jaunimo judėjimą „Blaivybė – mano stilius!“[31]. Psichologė, socialinių mokslų daktarė Laima Bulotaitė yra sukūrusi teorinį karkasą, apibrėžianti įvairias priklausomybės, tačiau „sektos“ arba NRJ jame nepaminėta (įvardyti narkotikai, alkoholis, lošimas, internetas, darbas, pirkimas), nors joms akivaizdžiai tinka klasikinis priklausomybės modelis[32]. Prieš dešimtmetį Vilniuje veikė „Dvasinės paramos namai“, jų steigėjas Kazimieras Andriuškevičius bandė padėti įkliuvusiesiems į sektų pinkles. Plačiai žiniasklaidoje nuskambėjo scientologų vadovės pasitraukimas iš savo pareigų ir grįžimas į tradicinį gyvenimą. Deja, „Dvasinės paramos namai“ dėl lėšų stygiaus užsidarė. Vilniuje taip pat veikia NRTIC (Naujųjų religijų tyrimų ir informacijos centras)[33], tačiau labai nedaug piliečių lankosi jame, o centro poveikis labiau simbolinis – pagelbėti įkliuvusiesiems į pavojingus NRJ itin sudėtinga.

Manome, kad ši knyga galėtų pasitarnauti ir kaip priemonė psichologams, susiduriantiems su problemų dėl NRJ turinčiais žmonėmis.

NRJ analizėje, laikantis objektyvumo principo, nagrinėjamos Lietuvoje veikiančių NRJ doktrinos, taip pat, bandant geriau jas suprasti, pateikiama trumpa jų istorijos pasaulyje ir mūsų šalyje apžvalga, galimos kontroversijos, taip pat faktai, kurie iki šiol niekur nėra buvę pateikti, tačiau pasitvirtino atliekant vadinamuosius lauko tyrimus, – pasitelkiant interviu, stebėjimo metodus.

Religinių judėjimų klasifikavimas

Mokslininkai neturi vieningos nuomonės, kaip klasifikuoti NRJ. Pateiksime keletą prieštaringų variantų ir pabandysime nustatyti pagrindą, pagal kurį galėtume geriausiai suklasifikuoti.

A. Peškaitis ir D. Glodenis remiasi austrų mokslininkės F. Valentin 1995 m. sukurta NRJ klasifikacija. Pagal ją NRJ reikėtų skirstyti sociologiniu ir teologiniu požiūriais[34]. F. Valentin NRJ klasifikuoja į evangelistinius sąjūdžius, sekmininkų charizmininkų judėjimus, „šventumo grupes“ (krikščioniškas ir kvazikrikščioniškas; tarp jų – jehovininkai, mormonai, Naujoji apaštalų bažnyčia, Septintosios dienos adventistai ir kt.), Rytų kilmės NRJ (krišnaistai, Ošo, Satjos Sai Babos garbintojai), mesianistines ir naujojo apreiškimo grupes (munistai, bahajai) ir psichokultus (scientologai, *new age*). Mums ši klasifikacija atrodo pernelyg šališka, neišsami ir paini. Minėtų religijotyrininkų knygoje nėra išsamiau aptariamos NRJ doktrinos, laikomasi pozicijos, jog „gyvename krikščioniškoje šalyje“[35], nors pagal Lietuvos Respublikos Konstituciją mūsų šalyje nėra valstybinės religijos; mūsų teisinė sistema numato religijos laisvę, religinius judėjimus skirsto į tradicinius, valstybės pripažintus ir netradicinius.

Pasaulyje esama įvairių NRJ klasifikacijų. Religijos istorikas Robertas S. Elvudas (Robert S. Ellwood) knygoje „Religious and Spiritual Groups in Modern America“[36] tipologizuoja NRJ į šešias kategorijas *pagal istorinę kilmę:* 1) teosofų ir rozenkroicerių tradicijų grupės, kurioms priskiriama ir antroposofija, šiuolaikinis gnosticizmas, *I AM* judėjimas; 2) spiritistai ir NSO kultai; 3) iniciacijos grupės, tarp jų yra G. I. Gurdžijevo sekėjų, scientologų; 4) neopagonys, jiems priskiriami ir satanistai; 5) hinduistiniai judėjimai, jiems priskiriami krišnaistai, transcendentinė meditacija, Ramakrišnos misija; 6) kiti Rytų kilmės judėjimai – dzen budizmas, bahajai, *Subud* ir kt.

Antropologas Davidas F. Aberlis (David F. Aberle) teigia, jog socialiniai judėjimai turi būti klasifikuojami pagal dvi dimensijas. „Viena dimensija – ieškoto pokyčio *locus*. Kita – ieškoto pokyčio *kiekio*. Pagal *locus*, judėjimas gali norėti keisti individus ar supraindividų sistemą – ekonominę, technologinę ar politinę tvarką, teisę, visą visuomenę ar kultūrą, pasaulį ar net visatą. Pagal *kiekį,* judėjimai gali siekti visiškų arba dalinių pokyčių“.[37] Remdamasis šiomis dviem dimensijomis, D. F. Aberlis skiria keturis socialinių judėjimų tipus: 1) *transformatyvieji*, kurie siekia totalinių pokyčių supraindividų sistemose; 2) *reformatyvieji*, siekiantys dalinių pokyčių supraindividų sistemose; 3) *atperkamieji*, kurie siekia totalinių pokyčių individams; 4) *keičiantieji*, siekiantys dalinių pokyčių individams. Kadangi, pasak D.

F. Aberlio, religiniai judėjimai – dalis socialinių judėjimų, ši populiari tipologija tinka ir NRJ.

Amerikiečiai Čarlzas Glokas (Charles Y Glock) ir Robertas Bela (Robert N. Bellah), tyrinėję NRJ San Fransisko Bei regione, studijoje „The New Religious Consciousness“[38] siūlo juos klasifikuoti pagal tris požymius: 1) NRJ pagal Azijos tradiciją; 2) naujieji kvazireliginiai judėjimai; 3) NRJ pagal Vakarų tradiciją.

Šios kategorijos – kiek per paprastos, kad sudarytų sistemišką tipologiją, tačiau nedideliam regionui jos gali būti tinkamos. Lietuvai taikant Č. Gloko ir R. Belaho modelį, reikėtų jį patikslinti, prie NRJ pagal Azijos tradiciją priskiriant NRJ, atėjusius iš Rusijos (ir joje atsiradusius), pastarųjų yra nemažai. Tuo tarpu „Vakarų tradicija“ – sąlyginis pavadinimas, turint galvoje, kad „vakarietiškos“ religijos (krikščionybė, masonai, O.T.O., kabalizmas) taip pat turi rytietiškas (dažniausiai Artimųjų Rytų) šaknis. Naujieji kvazireliginiai judėjimai – tai ir visas *new age* judėjimas, ir lietuviški NRJ (pvz., socionika, Verslumo dvasia).

Diko Entonio (Dick Anthony) NRJ tipologija – viena sistematiškiausių. Pirmąsyk ji buvo paskelbta žurnale „Sociological Analysis“ 1978 m.[39], vėliau tobulinta. D. Entonis NRJ skirsto į *dualistinius* ir *monistinius*. Dualistiniai judėjimai (pvz., sekmininkai) siekia atgaivinti teocentrinį etinį dualizmą, o monistiniai (pvz., Rytų misticizmo grupės) projektuoja aukščiausios metafizinės vienybės visatą, kurioje išnyksta skirtybės, nukrinta Majos šydas ir po iliuzijos skraiste pamatome, jog dualizmo nėra. Monistinius judėjimus D. Entonis dar skirsto į *techninius* ir *charizmatinius*. Pirmieji moko standartinių, pasikartojančių „technikų“, kurios yra instrumentas, siekiant nušvitimo; antrieji siekia nušvitimo per savo lyderius, kurie laikomi labiau dvasiškai pažengusiais.

Kanados religijos sociologas Frederikas Berdas (Frederick Bird) mano, jog NRJ skaičius išaugo, nes šiuolaikiniame pasaulyje atsirado daugiau moralinių dilemų. F. Berdas NRJ pagal jų narius skirsto į tris kategorijas: 1) dvasinio lyderio ar Tiesos sekėjai; 2) dvasinės disciplinos mokiniai; 3) magijos ar mokslo pasaulio atstovo sekėjai[40]. Pirmajai kategorijai F. Berdas priskiria munistus, krišnaistus, katalikus, sekmininkus; antrajai – jogus; trečiajai – transcendentinės meditacijos praktikuotojus, scientologus.

Barbara Hargrouv (Barbara Hargrove) siūlo dvejopą NRJ klasifikaciją, skirdama juos į *integratyviuosius* ir *transformatyviuosius*, t. y. tuos, kur žmogus patiria susvetimėjimą (pirmuoju atveju) ir anomiją (antruoju atveju). Susvetimėjimas tinka

liberaliam žmogui, o anomija – konservatyviam[41]. B. Hargrouv palygino savo teoriją su vokiečių filosofo, teologo Ernsto Troeltšo (Ernst Troeltsch, 1865–1923) teorija, aprašyta jo programiniame veikale „Socialiniai krikščionių bažnyčios mokymai“. E. Troeltšas teigė, kad yra trijų rūšių krikščionybė: bažnyčia, sekta ir misticizmas. Pasak B. Hargrouv, integratyvieji NRJ – tai „sektos“, o transformatyvieji – „misticizmas“. NRJ gausėjimą mokslininkė sieja su tradicinių bažnyčių sekuliarizacija ir biurokratėjimu.

Įdomų NRJ tipologijos modelį pateikia Džonas Loflandas ir Džeimsas T. Ričardsonas[42]. Jie neapsiriboja „bažnyčios–sektos–kulto“ klasifikacija ir siūlo naują klasifikacijos sistemą, paremtą *korporatyvumu*. Dž. Loflandas ir Dž. T. Ričardsonas į NRJ žiūri kaip į organizacijas, kurios gyvena daugiau ar mažiau kolektyvinį gyvenimą. Pagal korporatyvumo laipsnį NRJ mokslininkai skiria į *kliniką*, *kongregaciją*, *kolektyvą*, *korpusą* ir *koloniją*. Korporatyvumo laipsnis nustatomas, atsakius į šešis klausimus, skirtus NRJ nariams: 1) ar yra vykdomas bendras darbas ir gaunama bendrų pajamų; 2) ar yra bendra gyvenamoji vieta; 3) ar kartu organizuojamas maisto tiekimas ir valgymas; 4) ar yra šeimos bei palaikymo būrelių; 5) ar yra kolektyvinis kognityvinės orientacijos skleidimas; 6) ar į organizaciją žiūrima kaip į idealą. Pasak Dž. Loflando ir Dž. T. Ričardsono, esama daugybės hibridinių korporatyviųjų religinių judėjimų.

Rusijoje, Lietuvoje ir pasaulyje žinomas religijotyrininkas Aleksandras Dvorkinas visus NRJ vadina „totalitarinėmis sektomis“[43]. Jas mokslininkas klasifikuoja į ilgaamžes (mormonai, jehovininkai), eklektiškąsias (scientologai, munistai), pseudohinduistines (krišnaistai, transcendentinė meditacija, Šri Činmojaus, Satjos Sai Babos, Ošo sekėjai), pseudobiblines arba pseudoevangelines (Šeima, Pasaulinė Dievo bažnyčia, Tikėjimo žodis ir kiti neosekmininkai) bei *new age* „kultus“ (teosofija, neopagonybė, satanizmas, ufologija, holizmas)[44].

Ši klasifikacija – taip pat perdėm tendencinga, nes ir F. Valentin, ir A. Dvorkinas, nagrinėdami NRJ, primeta savo asmeninį tikėjimą, todėl jų pozicijų negalima vadinti moksliškai pagrįstomis. Beje, A. Peškaičio ir D. Glodenio knygą tiesiogiai palaimino Lietuvos katalikų bažnyčia, o A. Dvorkino veikalą išleido mūsų knygoje aprašomi lefevristai (Šv. Pijaus X kunigų brolija). Todėl, deja, šių knygų negalime vadinti objektyviomis, mokslinėmis.

Sociologai yra siūlę ir kitokių NRJ klasifikacijos modelių. Maksas Vėberis NRJ tipologijoje įžvelgė bažnyčios ir sektos dualizmą. Bažnyčią jis vadino pusiausvyrą palaikančiąja jėga, o sektą – protestuojančiąja.

Tadeušas Doktòras bandė skaičiuoti, kiek įvairių klasifikacijos variantų gali būti priskiriama įvairiems NRJ[45]. Kai kurie NRJ – tikri rekordininkai, esama dešimčių ir net šimtų bandymų priskirti juos tam tikroms kategorijoms.

Budistai nesivaržo: budizmo – kone 2500 metų senumo religijos – atšakas vadina *sektomis* , jie nemano, jog tai – įžeidžiamas terminas. Tibeto budistų kanonas sudarytas iš daugiau nei 300 tomų ir tūkstančių individualių tekstų. Šį kanoną pripažįsta įvairių pakraipų budistai, jis – budistinių *sektų* tekstų visuma.

Tuo tarpu krikščionybėje pastebimas akivaizdus susiskaldymas: nors visi krikščioniški (bei kai kurie artimi krikščionybei, pvz., mormonai, jehovininkai) NRJ pripažįsta Bibliją, tačiau skirtingai ją traktuoja, be to, kiekvienas NRJ turi savo „šventų raštų“ – doktrinų, sukurtų judėjimo įkūrėjų, vadovų.

Islame Koranas (*Qur‘an*) yra vienintelis autoritetas. Tačiau, be jo, egzistuoja ir Korano aiškinimų didelė visuma: tafsirai, suna, hadisai, sira. Sufijai turi gausybę savo tekstų, tačiau Koraną jie taip pat pripažįsta kaip svarbiausiąjį, neginčijamą autoritetą.

Gimtasis baltų (lietuvių) tikėjimas remiasi išlikusiais rašytiniais šaltiniais, tautosaka, visuomybe, senosiomis apeigomis.

Todėl, bandydami rasti „aukso vidurį“ NRJ klasifikacijoje, skirstysime juos pagal jų išpažįstamos doktrinos artumą tradicijai, iš kurios NRJ kilo. Jei tradicijos nėra, vadinasi, tai – *new age* judėjimai arba NRJ kūrėjų vaizduotės padarinys. Mums priimtinas neradikalus tradicionalistinis (žr. III dalį) požiūris bei žymiojo vokiečių

indologo, Pietų Azijos meno istoriko Heinricho Zimerio (1890–1943) knygoje apie Indijos filosofiją[46] išdėstyta pozicija, kurią galėtume pavadinti doktrinologija.

Sociologas Marius Povilas Šaulauskas „netradicines religines bendruomenes“ (taip dažnai vadinami NRJ) vadina „iš dalies nesupilietintomis paveldėtomis ir besiformuojančiomis naujomis socialinėmis grupėmis“.[47]

Tiksliau, tokius NRJ jis matė 1998-aisiais. Ši knyga bando atsakyti į klausimą, ar per daugiau nei dešimtmetį nuo 1998 m. kas nors pasikeitė, t. y. ar NRJ tapo pilietinės visuomenės dalimi ir jau nėra socialinės atskirties grupės. Mūsų hipotezė: daugelis NRJ sėkmingai integravosi arba integruojasi į Lietuvos pilietinę visuomenę, tačiau NRJ santykių su visuomene būdai išlieka konspiraciški, pogrindiniai – populiarumo nebijo tik *new age* judėjimai, Romuva, kai kurie (pseudo)krikščioniški judėjimai, tačiau daugelis NRJ išlieka „tylūs“: jų poveikis tam tikrai visuomenės daliai yra nemenkas, tačiau išoriškai neretai nepastebimas.

Siūlome tokią Lietuvai adaptuotą NRJ klasifikaciją (abėcėlės tvarka): budistiniai NRJ, daoistiniai NRJ, gimtasis (lietuvių, baltų) tikėjimas (neopagonybė), hinduistiniai NRJ, Islamo ir pseudoIslamiškieji NRJ, judėjiškieji NRJ, krikščioniškieji ir pseudokrikščioniškieji NRJ, *new age* NRJ.

Tačiau prieš nagrinėdami pagal šią klasifikaciją Lietuvos NRJ, aptarsime keletą svarbių dalykų: filosofines ir pasaulėžiūrines tradicionalistinių religinių judėjimų doktrinų ištakas Lietuvoje, naujuosius religinius judėjimus katalikų bažnyčioje bei naujakalbės problematiką NRJ veikloje.

Kuo skiriasi tradicija ir Tradicija

„Tradicija yra tai, kas perduodama. Ji yra tai, kas išlieka pastovu nuolatinėse Lietuvos istorijos ir gyvenimo metamorfozėse. Tai autentiškas patikimų tautinės

kultūros vertybių šaltinis, maitinantis visas kultūros ir tautinio mentaliteto ląsteles.“ ***[48]***

Šiame skyriuje tyrinėjamos naujųjų tradicionalistinės pakraipos religinių judėjimų doktrinų Lietuvoje filosofinės ir pasaulėžiūrinės ištakos. Daugiausia dėmesio sutelkiama į tas įtakingiausias praeities ir XX a. tradicionalistines koncepcijas, kurios turėjo stipriausią poveikį atsirasti dabartiniams įtakingiausiams mūsų šalyje NRJ.

Prieš pereidami prie išsamesnės naujųjų tradicionalistinių religinių judėjimų doktrinų filosofinių ir pasaulėžiūrinių ištakų Lietuvoje išsamesnio tyrinėjimo, glaustai aptarsime tradicionalizmo ideologiją ir apibrėšime tas pamatines sąvokas, kuriomis naudosimės, taip pat aptarsime tas tradicionalistines doktrinas, kurios stipriausiai veikė NRJ atsiradimo ir sklaidos procesus. Savo analizę pradėsime nuo kertinės, mūsų požiūriu, sąvokos. Jau esame minėję, jog NRJ termino kilmės šalis – Japonija, kurioje šis fenomenas pradėtas tirti XX a. pradžioje. Terminas „naujosios religijos“ – vertinys iš japoniškojo *shin shukyo*. XX a. aštuntajame dešimtmetyje šį terminą išsivertę ir perėmę iš Japonijos sociologų, Vakarų mokslininkai jį padarė universalų, vartotiną vietoje „sektos“, „kulto“ ar „denominacijos“. Kultais nuspręsta vadinti tik itin manipuliatyvias religines, psichoterapines, politines ar komercines grupes[49].

Vakaruose XIX–XX a. pradėjo formuotis kitoks požiūris į religinius fenomenus. Šiuolaikinės religijotyros tėvas iš Nyderlandų P. D. Šantepje de la Sosai (Pierre Daniël Chantepie de la Saussaye, 1848–1920) 1887 m. išleistoje knygoje „Religijų istorijos vadovas“ (*Lehrbuch der Religionsgeschichte*) pirmąsyk pavartojo „religijos fenomenologijos“ terminą. Šiam mokslininkui religijos fenomenologijos tikslas – surinkti istorinių duomenų, kad būtų atlikta religijos koncepcijų analizė. P. D. Šantapje . de la Sosai idėjomis sekė kitas olandas – Viljamas Bredas Kristensenas (1867–1953), kuris religijos fenomeną siūlė skaidyti į būdingus konkrečioms religijoms elementus. V. B. Kristenseno fenomenologija daug ką perėmė iš savo įkvėpėjo, tačiau jis dar labiau rėmėsi itin įtakinga vokiečių liuteronų teologo Rudolfo Oto (1869–1937) sukurta *šventybės* (*das Heilige*) koncepcija, suformuota tuo pačiu pavadinimu 1917 m. išleistoje knygoje.

R. Oto *šventybė* „glūdi „už“ šventumo, <...> gali jį lemti, sąlygoti, bet su šventumu jos tapatinti negalima“[50]. R. Oto „erdvė ir laikas skyla į dvi sritis – sakraliąją ir pasaulietiškąją“[51]. Šis skilimas *šventybei* suteikia naują „vietą“ – pasaulio „centrą“, *axis mundi*. Lietuviai, kaip ir daugelis tautų, turėjo savus pasaulio „centrus“ – alkus. Šiuolaikinio, *new age* pakraipos pasaulio „centro“ pavyzdžiu galėtume įvardyti vadinamąją Merkinės piramidę, esančią Varėnos r. Česukų kaime. „Ši piramidė yra Dievo Tėvo piramidė, Dievo Tėvo širdies modelis, Jo šventovė, žmonių, visų Dievų piramidė. Ši vieta yra Tėvo išrinktoji vieta, ši vieta yra mano pasirinktoji vieta, tai visų žmonių pasirinktoji vieta. Ateityje žmonės šią vietą rinksis kaip pačią mėgstamiausią pasaulyje. Tai Dievo žodis“.[52]

Vėliau *šventybės* temą išplėtojo rumunų kilmės religijotyrininkas Mirča Eliadė[53] (1907–1986), olandas Gerardas van der Liovas (Gerardus van der Leeuw, 1890–1950)[54] ir daug kitų mokslininkų, kurie bandė apibrėžti skirtį tarp dviejų pasaulių – to, kuriame gyvena religingas žmogus ir pasaulietiškojo, sekuliaraus. Tiesa, ne visose religijose dichotomija tarp švento ir pasaulietiško pasaulio, ezoterikos ir egzoterikos, yra stipri. Pavyzdžiui, budizme dualizmas tarp šventybės ir pasaulietiškumo nepripažįstamas, tuo tarpu *new age* judėjimuose jis itin svarbus – tai liudija ir griežta šių judėjimų narių hierarchija: naujokai mokomi NRJ „paslapčių“, kol prieina iniciacijos slenkstį ir, jį peržengę, patenka į *sacrum* sritį.

Skirtį tarp *sacrum* ir *profanum* savaip apibrėžė įtakingi komparatyvistinės metodologijos propaguotojai tradicionalistai, jų mokykla dar vadinama integraliniu tradicionalizmu arba perenializmu (*Sophia Perennis*, lot. „amžinoji išmintis“). Tradicionalizmo judėjimo įkvėpėjas, garsus prancūzų komparatyvistinės kultūrologijos, estetikos, menotyros šalininkas, atsivertęs į Islamą, – Renė Genonas (René Guénon, 1886–1951), – „pabrėžė Vakaruose aukštinamo „materialių vertybių kulto“, „civilizuotumo“ reliatyvumą, kurie tradicinių civilizacijų vertybių sistemoje traktuojami kaip „barbariškumo“ apraiškos“[55]. Be šio mokslininko, itin įtakingi dar keletas tradicionalistų judėjimo pradininkų – iš tuometinio Ceilono (dab. Šri Lanka) kilęs metafizikas, vienas garsiausių indų ir Vakarų lyginamųjų kultūros, estetikos ir meno studijų specialistų Ananda Kumarasvamis (1877–1947), Šveicarijoje gimęs metafizikas, poetas ir dailininkas Fritjofas Šuonas (Frithjof Schuon, 1907–1998), vokiečiakalbis šveicaras eruditas Titas Burkhartas (Titus Burckhardt, 1908–1984), iranietis religijos, filosofijos, religijos, estetikos, meno tyrinėtojas Saidas Huseinas Nasras (gim. 1933). Šie mąstytojai tvirtino, jog šiuolaikinis pasaulis turi būti reformuotas remiantis tūkstantmečiais žmonijos puoselėtomis kultūros tradicijomis,

kurias savo tekstuose įvardija jiems pamatine sąvoka tapusią Tradiciją, kurią rašė didžiąja raide ir siejo su *Sophia Perennis*. Beje, *Sophia Perennis* arba *Philosophia Perennis* termino kilmė siekia Renesanso laikus. Apie ją rašė vokiečių eruditas Gotfrydas Leibnicas (1646–1716), tačiau iš tiesų pirmasis amžinosios išminties idėją aprašė ir terminą *Philosophia Perennis* paminėjo kur kas mažiau žinomas Vatikano bibliotekininkas, teologas Augustinas Stoičas (Augustine Steuch), 1540 m. išleidęs veikalą *De philosophia perenni sive veterum philosophorum cum theologia christiana consensu libri X*. Tiesa, terminus „amžinoji Dievo valios versmė“ arba „amžinoji Dievo išmintis“ scholastai vartojo XII–XV a. Tačiau A.Stoičo frazė „Dievas yra suprantantis, suprantamas ir supratimas“ ateities filosofams tapo egendine. Ją galima būtų gretinti su Islamo filosofijos viena iš kertinių *wujūd* koncepcijų, pagal kurią radėjas (ieškantysis Dievo), pats radimo procesas ir Rastasis (Dievas) yra vienis (viena).

Akivaizdu, jog minėti tradicionalizmo ideologai ir jų įkvėpėjai akcentavo simbolizmo, metafizikos ir dvasingumo reikšmę. Jie, remdamiesi Rytų tradicijomis, teigė, jog Vakarų pasaulis gyvena Tamsiajame amžiuje (*Kali Yuga*). Jam padėti galįs tik atgimęs intelektualinis elitas, prikėlęs iš užmaršties seniai užmirštą žinojimą, prieš šimtus, tūkstančius metų formavusį tradicinių visuomenių mentaliteto branduolį. Amžius, kuriame klestėjo dieviškoji Tradicija, vadinamas Aukso amžiumi (*Satya Yuga*). Įdomus sutapimas – daugelis tradicionalistų buvo pastarąjį šimtmetį sparčiausiai plintančios pasaulyje Islamo religijos šalininkai musulmonai. Islamą mūsų dienomis išpažįsta daugiau nei 1,5 mlrd. pasaulio gyventojų. Lietuvoje, nors nuo Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės (LDK) klestėjimo laikų mūsų multikultūrinei ir polikonfesinei valstybei (ypač karinėse struktūrose) šimtmečiais ištikimai tarnavo daug šios religijos adeptų (tai buvo vieni patikimiausių ir geriausių LDK karinių dalinių), 2010 m. duomenimis, išliko negausi musulmonų totorių bendruomenė – apie 3200 žmonių (preliminariais 2011 m. surašymo duomenimis – 3081[56]). Jie, kaip ir karaimai, judėjai (chasidai ir mitnagedai) bei krikščioniškos konfesijos (lotynų apeigų katalikai, graikų apeigų katalikai, sentikiai, stačiatikiai, evangelikai liuteronai, evangelikai reformatai), Lietuvos įstatymų pripažįstami tradicine religine bendrija, vienijančia 7 bendruomenes[57]. Taip pat mūsų šalyje veikia 11 visuomeninių musulmonų organizacijų. Kaip ir pasaulyje, taip ir Lietuvoje, Islamas – labiausiai plintanti religija. Tai įrodo ne tik gausėjantis atsivertusių į Islamą Lietuvos gyventojų skaičius, bet ir jų leidžiama literatūra bei veikiantys tinklalapiai[58].

Islamas Lietuvoje turi labai senas ir gilias tradicijas. Pirmieji musulmonai Lietuvoje – Lietuvos totoriai (vadinami „lipkais“, *lipka tatarlar*), unikali etninė grupė, dabar gyvenanti Lietuvos Respublikoje, Baltarusijos Respublikos vakarinėje dalyje ir

Lenkijos Respublikos rytiniame pasienyje. Pirmą kartą totoriai pasirodė XIV–XVI a. ir įsikūrė Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje, pakviesti Vytauto Didžiojo. Lietuvos totoriai dėl stipraus prisirišimo prie protėvių religijos – Islamo – per 600 metų išsaugojo savo nacionalinę savimonę. Šaltinių teigimu, Lietuvos ir Lenkijos valdovai visada buvo tolerantiški totorių visuomenės ir jų religijos atžvilgiu, totoriai statė jų žemėse mečetes ir netrukdomi išpažino savo religiją. Lietuvos tautinis atgimimas ir nepriklausomybės atgavimas XX a. pabaigoje sudarė sąlygas totorių bendruomenėms atsigręžti į savo tautos etninę kultūrą – į savo ištakas, tautos gyvybės šaltinius bei religiją. 1988 m. įkurta Lietuvos totorių kultūros draugija, atsikūrė totorių bendruomenių visuomeninė veikla. 1998 m. buvo atkurtas Lietuvos musulmonų sunitų dvasinis centras – muftijatas. „Tačiau totoriai – dar ne visi musulmonai, gyvenantys Lietuvoje. Per pastaruosius dešimt metų į Lietuvą pradėjo plūsti užsienio svečiai, kurie ilgainiui apsistojo čia gyventi ar mokytis. Nepaisydami to fakto, kad Lietuva – krikščioniškas kraštas, jie stropiai laikėsi savo krašto tradicijų. Kartu su totorių muftijais bei imamais, užsieniečiai studentai atgaivino penktadienines pamaldas, pradėjo organizuoti sekmadienines paskaitas mečetėse bei mažesniųjų miestelių, kuriuose gyvena totoriai, mokyklose. <...> Be gausaus skaičiaus esančių totorių bendruomenių, Vilniuje yra įsikūręs `Lietuvos musulmonų sunitų dvasinis centras - muftijatas` bei Lietuvos musulmonų jaunimo bendruomenė, kurios centras yra Kauno mečetėje“.[59]

Nenuostabu, kad musulmonai, be R. Genono, buvo ir tradicionalistai F. Šuonas, jo mokiniai britas Martinas Lingsas (1909–2005) ir švedai Kurtas Almkvistas (1912–2001) bei Tagas Lindbomas (1909–2001), taip pat T. Burkhartas, S. H. Nasras ir jo tautietis iš Irano Aškas Dahlénas (gim. 1972). Kiti tradicionalistai, pabrėžiame, taip pat išpažino tik *tradicines* religijas: A. Cumarasvamis buvo hinduistas, britas Marko Palis (Marco Pall, 1895–1989) – budistas, itin domėjosi Tibeto religinėmis tradicijomis ir jo kultūra, prancūzas Žanas Borela (gim. 1930) – krikščionis, neoplatonikas. Tradicionalistu „šiame dvasinės tamsos amžiuje” save vadino ir žymusis italų komparatyvistinės kultūrologijos ir religijotyros atstovas Julijus Evola (1898–1974), visą gyvenimą domėjęsis hermetizmu, budizmu, daoizmu ir paskelbęs daug svarbių komparatyvistinių studijų. Šį sarašą galima būtų tęsti. Svarbiausia, jog tradicionalizmo, tiksliau, jo dėka grąžinamos Tradicijos, pergalę prieš postmodernybę galėtume pavadinti bent jau iš dalies įvykusia. Tradicionalistai pabrėžia, jog mūsų amžius – ne tik tamsos ir krizės laikai, bet ir „kiekybės karalystė“ (R. Genono terminas), kai žmogus ir kosmosas vis labiau pripildomi materialumo. Jų manymu, nuo Renesanso laikų Vakarų pasaulis beveik visiškai prarado bet kokį ryšį su *Sophia Perennis* ir *sacrum*. Indijos subkontinente šie terminai turi sanskritišką atitikmenį *sanātana dharma* („amžinasis įstatymas“). Hinduizmas – viena seniausių pasaulio religijų, itin sudėtinga Tradicijos dalis, pagal jos išpažinėjų skaičių (apie 1 mlrd.) esanti trečioje vietoje po krikščionybės ir Islamo.

Glaustai apžvelgsime pagrindines Tradicijos saugotojų tezes. R. Genono teigimu, „<...> tradicinių civilizacijų pagrindas – intelektuali intuicija. Kitaip tariant, tokiose civilizacijose esmingiausias dalykas – metafizinė doktrina, o visa kita kyla iš jos. <...> Šiuolaikinis pasaulis iš visų jėgų stengiasi, net teigdamas, jog remiasi mokslu, eiti vienintelio tikslo link – vystyti gamybą ir mechanizaciją. Tokiu būdu, bandydami pavergti materiją, žmonės patys tampa jos vergais. Jie ne tik apriboja savo intelektualias pretenzijas – jei tokių šiuo metu dar tebesama, – mechanizmų išradinėjimu ir konstravimu. Žmonės patys tapo mechanizmais. <...> Kokybė dabar mažai ką reiškia, svarbi tik kiekybė. Todėl šiuolaikinė civilizacija gali būti pavadinta kiekybine, kitaip tariant, materialistine civilizacija“.[60] R. Genonas pabrėžia, kad egzistuoja „sakralinis mokslas“ ir „profanacinis mokslas“. „Šiuolaikinis pasaulis – tai Tradicijos ir antžmogiškos tiesos neigimo pasaulis. Jei žmonės tai suprastų, galutinė pasaulio transformacija įvyktų be katastrofos, tačiau dabar jos išvengti nebeįmanoma. <...> Tačiau niekas niekada nenugalės tiesos. Todėl prisiminkime kai kurių senovės iniciacinių organizacijų, veikusių Vakaruose, devizą: „Vincit omnia Veritas“ – „Teisybė nugali viską“.[61] (Tai artima ir J. Blavatskajos suformuluotam teosofų *motto*: *Satyat nasti paro dharmah* – „nėra nieko aukščiau už tiesą.)

R. Genono žodžiai, praėjus keletui dešimtmečių, tapo pranašiški – Raudonojo Kryžiaus federacijos paskelbtoje ataskaitoje teigiama, jog gamtos katastrofų skaičius 2009 m. pasiekė rekordą: 2007-aisiais jų būta net 500 (2008 m. – 427). T. Burkhartas mokė pamilti Tradiciją. „Norėdami suprasti kultūrą, būtinai turime ją mylėti, o tai įmanoma daryti tik remiantis šios kultūros universaliosiomis, belaikėmis vertybėmis. Šios vertybės iš esmės yra tokios pačios visose tikrose kultūrose, kurios patenkina ne tik fizinius, bet ir dvasinius žmogaus poreikius, be kurių jo gyvenimas neturi prasmės. Niekas taip nesuartina su kita kultūra, kaip ją reprezentuojantys meno kūriniai, tarsi esantys jos „centras“. Tai gali būti šventi piešiniai, šventyklos, katedros, mečetės ar net senoviniai kilimai. <...> Todėl galime kur kas geriau suprasti, tarkime, intelektines ir etines budistų kultūros formas, jei žinome tipišką Budos atvaizdą“.[62]

F. Šuonas papildė šių mąstytojų minčių gelmę mistine miniatiūra „Būti su Dievu“: „Būk su Dievu gyvenime. Dievas bus su tavimi mirtyje. Būk su Dievu laike. Dievas bus su tavimi amžinybėje. Prisimink Mane. Aš prisiminsiu tave.“[63]

*A. Kumarasvamis yra sakęs: „Tautas sukuria poetai ir dailininkai, o ne prekybininkai ir politikai. Giliausi gyvenimo principai – mene.“**[64]** Žodis „nacionalizmas“ šiam mąstytojui reiškė tautos kultūrinę išraišką. Kai Indija*

tapo nepriklausoma, jis viešai deklaravo: „Būkite savimi“. Tuo tradicionalistas deklaravo ne estetinį autentiškumą, bet politinį laisvės aspektą.

Tenka apgailestauti, kad su Tradicija daugelis Lietuvoje veikiančių naujųjų religinių judėjimų neturi nieko bendra – jas veikia „makdonaldizacija“ (amerikiečių sociologo Georgo Ritzerio terminas iš knygos „The McDonaldisation of Society“ (1993), kurioje kritikuojama kultūra, tampanti vis labiau panaši į greito maisto „restoraną“), Vakarų „kultūros“ ekspancija, kurios taip bijojo R. Gvenonas, taip pat ir sinkretizmas. Persų kalboje yra terminas *gharbzadegi*, kurį angliškai verčia kaip *Westoxification*, „apnuodijimas Vakarais“, „euromanija“, „okcidentozė“, „vestitas“. Tai – Vakarų „kultūros“ mėgdžiojimas ir ekspansija, aprašyta Teherano universiteto profesoriaus, filosofo Ahmado Fardido (1909–1994) dar 5-ajame XX a. dešimtmetyje.

Nemalonu, kad tradicionalistai neretai idėjinių oponentų nepagrįstai yra kaltinami fašistuojančio nacionalizmo propagavimu. Tačiau žymiausi tradicionalizmo ideologai R. Genonas, T. Burkhartas, F. Šuonas, A. Kumarasvamis, M. Palis, M. Lingsas, S. H. Nasras – humanistai, kovojantys už nuskriaustų, pažemintų tautų teises, tradicijų išsaugojimą. Dėl kaltinimų fašistuojančio nacionalizmo propagavimu kalti į ultranacionalizmą gravituojantys veikėjai, pvz., rusų filosofas, neoeurazianizmo propaguotojas Aleksandras Duginas (gim. 1962)[65], prancūzas, judėjimo *Nouvelle Droite* („Naujoji dešinė“) įkūrėjas Alenas de Benois (Alain de Benoist. gim. 1943), neonacistų propagandistai, pvz., Stefanas Maknolenas (Stephen McNoallen, gim. 1948)[66].

Tačiau be fašistuojančių veikėjų, mūsų šalyje esama ir *sacrum* saugotojų holistų. Holizmo terminas kilęs iš graikiško žodžio *holos* – visas. Pagrindinis holizmo principas sukurtas Aristotelio „Metafizikoje“: „Visuma yra daugiau nei jos dalių suma.“ Kitaip tariant, norėdami suvokti save, pasaulį, visatą, turime žiūrėti į visumą (biologinę, cheminę, socialinę, ekonominę, mentalinę, lingvistinę ir kitas sferas). Tik suvokdami visumą, suprasime, kaip veikia atskiros jos dalys.
Terminą *holizmas* pirmasis pavartojo Pietų Afrikos premjeras, karvedys (feldmaršalas), botanikas ir filosofas Janas Kristianas Smutsas (1870–1950) 1926m. išleistoje knygoje „Holizmas ir evoliucija“. Jis holizmą apibrėžė kaip „tendenciją gamtoje sudaryti visumas, kurios yra didesnės nei jų dalių suma, atsižvelgiant į evoliucijos kūrybiškumą“. Erudito, daug kalbų mokėjusio J. K. Smutso gyvenimas taip pat panašus į holizmo filosofiją – jis kovojo prieš Pietų Afrikoje besiformuojantį

aparteidą, įkūrė Jungtines Tautas. Kai Albertas Einšteinas perskaitė „Holizmą ir evoliuciją“, jis pareiškė, jog kitame tūkstantmetyje žmones veiks du dalykai – jo reliatyvumo teorija ir J. K. Smutso holizmas. Taip pat žymusis fizikas pridūrė, kad J. K Smutsas – „vienas iš vienuolikos žmonių pasaulyje“, supratusių jo reliatyvumo teoriją. Holizmo teorijos kūrėjui Londone, Parlamento aikštėje, pastatytas paminklas. J. K. Smutso nuopelnus vertina ir žydai – jis buvo vienas iš labiausiai prisidėjusių prie Izraelio įkūrimo žmonių. Karininko vardu pavadinta ne viena Izraelio miestų gatvė bei keletas Pietų Afrikoje jo rastų augalų. Beje, į holizmą panaši ne tik Naujosios Kaledonijos melaneziečių kultūra, kurią protestantų misionierius Morisas Lenhardas (Maurice Leenhardt, 1878–1954) pavadino kosmomorfizmu (tobula žmonių simbioze su juos supančia gamta), bet ir baltiškasis tikėjimas – juk mūsų protėviai siekė darnos su augalais, gyvūnais, gamtos reiškiniais (*darna* – svarbi savoka Romuvos tikėjime; ji taip pat ji svarbi ir rusų neopagonims[67]). Antrojoje XX a. pusėje iš holizmo išsirutuliojo fizikinės chaoso ir kompleksiškumo teorijos. Holizmas darė įtaką ekologijai, muzikai, naujam požiūriui į ekonomikos teoriją, kalbos filosofijai, antropologijai, architektūrai, dizainui, švietimo sistemai, psichosomatinei medicinai[68]. Tiesa, yra ir spekuliuojančiųjų holizmu, kurie jį paverčia eiliniu *new age* judėjimu. Pavyzdžiui, Kaune įkurtas Holistinės sveikatos institutas, kuriame mokoma ekstrasensorikos, bioenergetikos, „medicininės astrologijos“, chiromantijos, parapsichologijos, „dvasinės psichologijos“ ir kt.[69]

Tradiciją grąžinti nori ir baltų tikėjimo išpažinėjai, dažnai nepagrįstai vadinami žodžiu „pagonys“ (lotyniškai *paganus* – kaimietis), nors šiam tikėjimui prijaučiantys žmonės žodžio „pagonybė“ nebijo. Tiesa, G. Beresnevičius pripažino, kad senovinės religijos atkūrimas neįmanomas, „tačiau įmanoma pasirėmus šventybiškais ypatingais išgyvenimais atkurti (sukurti?) tam tikrą laikyseną, sielos nuotaiką – religinį atsivėrimą aplinkai“[70]**.** Romuvius – baltų tikėjimo Romuvos bendruomenės narius – G. Beresnevičius vadina „iš dalies Lietuvos zenbudistais“, „o zenbudizmas, kaip ir šventybiškas gamtos išgyvenimas, nekliudo kitokiam religingumui“.[71] Pasak mokslininko, romuvių idėja – žmogaus, jo protėvių, gamtos, visatos jungtis. Kitaip tariant, tai – grįžimas į Tradiciją. Juolab kad romuvių judėjime jaučiamas asmenybės individualumas, jie nėra niveliuojami kaip daugelyje NRJ. „Romuviai yra skirtingi, individualūs, jų religingumas socialiai, emociškai jų neuždaro į getą, neardo psichikos“, tuo tarpu, kaip pavyzdį, paminėdamas Tikėjimo žodžio atvejį, G. Beresnevičius pažymėjo, jog – „jei kalbėjai su vienu iš jų, kalbėjaisi su jais visais“.[72]

Patys romuviai sako: „Romuva – tai baltų tikėjimas ir religija. *Romuva* – tai *ramuma*, *darna* ir *grožis* – mūsų dvasios svarbiausios vertybės. Romuva yra gyvybės ir darnos religija. Romuvos vardas vėl sušvito atgimstant tautai ir senajam prigimtiniam tikėjimui. Vadindami jį baltišku, pabrėžiame jo senumą ir **nenutrūkstamą tradiciją** [paryškinta *M. P.*].“[73]

1999 m. Vilniuje vykusioje tarptautinėje konferencijoje „Dvasinės kultūros svarba žmonijos ateičiai” profesorius Vacys Bagdonavičius teigė: „Tauta ypatingą dvasinį pakilimą paprastai išgyvena pabudusi po ilgos priespaudos ir iš jos besiveržd̃ama laisvėn. Ryškiausi šio pakilimo požymiai: tautinės savimonės stiprėjimas, kultūrinės kūrybos intensyvėjimas, orientavimasis į fundamentaliąsias dvasines vertybes bei būties prasmės ieškojimą. Lietuvių tauta tokį pakilimą išgyveno XIX a. pabaigoje ir XX a. pradžioje. Itin ryškiai minėtus pakilimo bruožus savo kūryboje ir veikloje atskleidė tie lietuvių kultūros atstovai, kurių dvasinė orientacija buvo nukreipta ne tik į tradicines dvasines vakarietiškas vertybes, bet ir į Rytų pasaulio išmintį bei jų sintezę. Tai – mąstytojas ir dramaturgas Vydūnas, kompozitorius ir dailininkas Mikalojus Konstantinas Čiurlionis, poetas Jurgis Baltrušaitis, prozininkas ir dramaturgas Vincas Krėvė. <...> Neatsitiktinai šių kūrėjų veikalai tapo aukščiausiomis dvasingumo viršūnėmis anuometinėje Lietuvoje. Tokios jos tebėra ir šiandien.”

Toje pačioje konferencijoje profesorius Antanas Andrijauskas pabrėžė: „Tradicija yra tai, kas perduodama“. Kalbant apie perdavą ir Tradiciją, reikėtų pažymėti, kad romuviai, kaip ir senovės jotvingiai, pripažįsta reinkarnaciją, nors ši doktrina atkeliavo iš Indijos filosofijos. Apie galimą baltų tikėjimą reinkarnacija yra rašęs Norbertas Vėlius: „Pavyzdžiui, Magistro Vincento *Kronikoje* (1203) teigiama, jog jotvingiai tikėję mirusiųjų vėles pereinant gyventi į kitus kūnus.“[74]

Pirmasis dabarties lietuvių krivis Jonas Trinkūnas (1939–2014) Vilniuje ant Gedimino kapo kalno įšventintas po 600 metų pertraukos – 2002-aisiais. G. Beresnevičius tai pavadino europinės reikšmės įvykiu. Suprantama – tai vienas kertinių Tradicijos atkūrimo akmenų. J. Trinkūnas vienoje iš savo knygų apie baltų tikėjimą aiškina: „Vydūnas ne kartą rašė apie lietuvių senąjį tikėjimą ir stebėjosi jo išmintingumu. Svarbus to tikėjimo bruožas buvo jo savaimingumas, jis augo ir plėtojosi tarsi šventas ąžuolas savo gimtojoje žemėje. Deja, savaiminis Didžiosios Paslapties išgyvenimas buvo trukdomas ir nutraukiamas, o savimonės praradimas galėjo tęstis šimtmečius. <...> Mūsų senasis tikėjimas niekada nebuvo knygų skaitymas ir jų aptarinėjimas. To

tikėjimo esmė buvo pats gyvenimas ir jo išmintis. Šiandien vis dėlto mums reikia knygų apie prigimtinę tikybą bei pasaulėjautą, nes gyvosios protėvių tikėjimo žinios yra gerokai išblėsusios. Agresyvi civilizacija dar labiau dilina natūralią tautos atmintį. Galvodami apie tautos ateitį, mes trokštame jos ir jos dvasinių vertybių išlikimo. <...> Baltų tradicija – tai pasaulėjauta, senasis tikėjimas, papročiai, tautosaka ir pan., o Romuva simbolizuoja šios tradicijos vieningumą ir tęstinumą.“[75]

Apie baltų tikėjimo tradiciškumą daugiausiai yra rašęs G. Beresnevičius (1961–2006), taip pat „Senovės baltų pasaulėžiūrą“ (1983), „Baltų religijos ir mitologijos šaltinius“ (4 tomai, 1996–2005) ir kitus veikalus sukūręs N. Vėlius (1938–1996), mokslininkai Vladimiras Toporovas (1928–2005), Marija Gimbutienė (1921–1994), Dainius Razauskas, Pranė Dundulienė (1910–1991), Nijolė Laurinkienė, Elvyra Usačiovaitė, Libertas Klimka ir kt.

M. Gimbutienės ir jos savotiškos sekėjos iš Lietuvos kilusios Elinoros Gadon idėja, kad baltų mitologija – jungtis, sudaryta iš Senosios Europos matricentrinių kultūrų ir naujojo, indoeuropiečių atnešto patricentrinio religingumo, – arčiausiai Tradicijos koncepcijos. Tiesa, Senosios Europos matricentrizmas – tik hipotezė, egzistuojanti nuo XIX a. ir dariusi įtaką XX a. antrojoje pusėje pasaulyje atsiradusiems neopagoniškiems judėjimams (bene žinomiausias jų – *wicca*, NRJ, 1954 m. sukurtas britų okultisto Džeraldo Gardnerio, 1884–1964).

Vis dėlto turime pripažinti, kad neopagonybės ištakos – dar Renesanse, kai 1532 m. pasirodė vokiečių gydytojo Georgo Piktoriuso iš Villigeno (apie 1500–1569) knyga „Theologia mythologica“. Vėliau, 1717 m., buvo įkurtas Druidų ordinas, tada susidomėta skandinavų palikimu, o XX a. pradžioje – runomis. Bene didžiausias jų žinovas – austrų poetas, rašytojas ir okultistas Gvido fon Listas (1848–1919), 1908 m. išleidęs savotiška klasika tapusią knygą „Runų paslaptis“ (*Das Geheimnis der Runnen*).

Deja, vėliau neopagonybė susiliejo su *new age* judėjimu. Toks susiliejimas, anot G. Beresnevičiaus, šiuolaikinę visuomenę papildo politeistinių tendencijų stiprėjimu, orientalinėmis doktrinomis, mokymais apie reinkarnaciją, feminizmu, ekologinėmis

idėjomis, astrologijos suklestėjimu, gilinimusi į sąmonę ir pasamonę moksle ir paramoksle. Tai atitolino visuomenę nuo Tradicijos ir pavertė ją sekuliaria.[76]

Tiesa, Tradicija visiškai neišnyko. Atsirado palyginti nežymių bandymų tyrinėti lietuviškas (*sic!*) runas. Lituanistė Pranciška Regina Liubertaitė teigia, jog runas turėję ne tik skandinavai, anglosaksai (anglai, saksai, jutai, fryzai), gotai, turkai, vengrai, bet ir... lietuviai. Plokštelė su runų ženklais, davusi nemažai peno apmąstymams[77], rasta statant keltuvą į Gedimino kalną 2003 m. Žodis *runa* – indoeuropietiškos kilmės, reiškia „paslaptį“, t. y. Tradiciją. Prasidėjus XXI a. suklestėjo pseudomokslinių teorijų apie Lietuvos praeitį era. Noras romantizuoti ir kuo toliau į praeitį nukelti Lietuvos istoriją dažniausiai tampa fantazijomis, tačiau jų žmonėms reikia. Štai kodėl tokia populiari Jūratė Statkutė de Rosales savo veikalais apie gotus, kurie neva buvo lietuvių protėviai, sukėlusi lengvą šoką istorikams. Susidarė net dvi stovyklos – tie, kurie lietuvius tapatina su gotais, sarmatais ir skeptikai.

Apibendrindami galime pasakyti, kad visų tradicionalistų (ir nuosaikiųjų, ir radikaliųjų) bendras noras – grąžinti Tradiciją, skiriasi tik jų siūlomos priemonės. Kaip priešpriešą *sacrum* saugotojams (nuo fenomenologų iki tradicionalistų bei holistų) galime vadinti ciniškuosius postmodernizmo, transhumanizmo filosofus. Postmoderniajai filosofijai darė įtakos fenomenologija, struktūralizmas, egzistencializmas, analitinė filosofija, Rytų tautų mąstymo tradicijos. Tačiau panagrinėkime būtent tai, kas šiuo atveju mus domina labiausiai – postmodernistinės filosofijos požiūrį į religiją.

Pradėsime nuo hipotezės – postmodernizmas, priešingai nei *sacrum* saugotojai, neigia dualizmą tarp dvasinio ir fizinio pasaulio, tarp proto ir jo vertinamų objektų, kitaip tariant, postmodernybė – tai pasaulis, kurį galima paveikti vien mintimis. Postmodernistai neigia Tradiciją ir daro įtaką šiuolaikinės sekuliarizuotos visuomenės mentalitetui vizija, kad viskas esą tik hiperrealybė, pseudoįvykis, virtualybė, simuliakras. Transhumanistai taip pat neigia Tradiciją, tačiau jie svajoja apie kūno utopiją. Prisiminkime pranašiškus anglų teisininko Tomo Moro (1478–1535) žodžius: „Utopiečiai savo gabumais, pamiklintais mokslų, yra nuostabiai įgudę išradimams, teikiantiems visokių gyvenimo patogumų.“[78]

Apibrėžkime pagrindinius antitradicionalistų (taip vadintumėme postmodernistus ir transhumanistus) sukurtus ir vartojamus terminus.

Hiperrealybė. Postmodernizmo filosofijoje tai – sąmonės negebėjimas skirti realybę nuo fantazijos. Žymiausi hiperrealybę tyrę filosofai – prancūzas Žanas Bodrilaras (Jean Baudrillard, 1929–2007), vokietis Albertas Borgmanas (gim. 1937), amerikietis Danielis Borstinas (1914–2004) ir italas Umberto Eko (gim. 1932). Ž. Bodrilaras yra pareiškęs: „Po planetos nukariavimo sekantis kosminės erdvės nukariavimas tolygus žmonių padermės nutikrovinimui arba jos reversijai į simuliacijos hipertikrovę. <...> Tai galas metafizikai, galas fantazmui, galas mokslinei fantastikai, tai hiperrealybės eros pradžia.“[79] A. Borgmanas akcentavo mūsų visuomenės atitolimą nuo Tradicijos jai tapus hiperaktyvia, patologiškai darboholiška. D. Borstinas kartą yra pasakęs, jog didžiausia kliūtis, neleidžianti mums atrasti žemės formos, jos žemynų ir vandenynų, yra iliuzija, kad mes *žinome*. U. Eko hiperrealybę pavadino paradoksaliai – „autentiška klastote“.

Pseudoįvykis. Šį terminą D.Borstinas pasiskolino iš žymiojo situacionisto Gi Debordo (1931–1994), sukūrusio legenda tapusį veikalą „Spektaklio visuomenė“ (*La Société du spectacle*, 1967). Pseudoįvykis sukuriamas tam, kad patrauktų *media* dėmesį, o realiai jis nefunkcionuojąs. Tai – mūsų pasaulį užvaldžiusios reklamos, tendencingos „žinios“, viešųjų ryšių kompanijų kuriamos „naujienos“. Įvykis Tradiciją pamiršusioje visuomenėje nebeegzistuoja, jį išstumia pseudoįvykis, kuris tampa „realesnis už realybę“. Pavyzdžiui, raidė „M“ neva sukurianti „McDonnald‘s“ pasaulį, kuris simbolizuoja tam tikrą maistą, tačiau realiairaidė „M“ profaniškajame pasaulyje nieko nereiškia. Tuo tarpu runa M (*mannaz* arba *manwaz*) visada reiškė žmogų, Tradicijoje, kaip ir kitos runos, ji turėjo galingą prasmės krūvį.

Virtualybė. Šio termino kūrėjas – amerikiečių filosofas, informacinių technologijų žinovas Tedas Nelsonas (gim. 1937), 1963-iaisias sumąstęs terminą *hipertekstas*. Jam priklauso ir ši frazė: „Daugelis žmonių – kvailiai, valdžia – pikta, Dievas neegzistuoja, viskas yra blogai“. Virtualybė atspindi viską, kas nėra realu. Kitaip tariant, tai – *profanum*.

Simuliakras. Šio termino „tėvas“ – Ž. Bodrilaras. Simuliakrai – tai utopinė vaizduotė, mokslinė fantastika ir hiperreali „tikrovė“.

Apibendrinant pagrindinius postmodernizmo filosofijos teiginius, akivaizdu, kad, anot jos, šis pasaulis, pasak Ž. Bodrilaro, – kopija (*copyworld*). Tikrovė jau nesanti tikra, ji pranykusi savo pačios žemėlapyje. Arba, anot kito postmodernizmo filosofo prancūzo Žako Derida (1930–2004), egzistuoja „religija ir virtualusis erdvėlaikis“[80]. Tiesa, esama ir pozityvistinės alternatyvos (arba greičiau – priešpriešos) – Tradicija ir transhumanizmas. Jo esmė – antžmogio (vok. *Übermensch*) koncepcija, visuomenei pristatyta 1883 m. Frydricho Nyčės (1844–1900) knygoje „Taip kalbėjo Zaratustra“ (*Also sprach Zarathustra*). Šios koncepcijos ištakos – anglų filosofo Herberto Spencerio (1820–1903) sukurta frazė „išlieka stipriausieji“, aprašyta jo 1864-ųjų veikale „Biologijos principai“ (*Principles of Biology*), kurį jis parašė susižavėjęs Čarlzo Darvino (1809–1882) idėjomis. Tačiau antžmogio idėja išsigimė, kai ją savo tikslams panaudojo naciai, pareiškę, jog arijai yra antžmogiai, „aukštesnioji rasė“ (vok. *Herrenvolk*). Populiariojoje kultūroje ir naujuosiuose religiniuose judėjimuose antžmogis – vienas svarbiausių personažų. Antžmogio įvaizdį vartoja ir politikai. Tačiau visa tai galime vadinti istorinėmis klaidomis arba spekuliacijomis. Tuo tarpu jau kurį laiką pasaulyje egzistuoja futuristinė transhumanizmo (arba posthumanizmo) filosofija, į kurią daug kas žiūri labai rimtai. Šiuolaikinio transhumanizmo pioniere vadinama amerikietė menininkė Nataša Vita-More (gim. 1950; tikras vardas – Nancie Clark), 1982 m. parašiusi „Transhumanistinio meno manifestą“. Jame teigiama: „Transhumanistinis menas plėtoja ir gausina naujus meninės raiškos būdus. Mūsų estetika ir raiška, susijusi su mokslu bei technologija, stimuliuoja juslinę patirtį. Transhumanistai siekia patobulinti ir suaktyvinti gyvenimą. Mes naudojame technologijas gyvenimo aktyvinimui ir gerinimui.“[81] Vis dėlto tai buvo tik pirmieji šiuolaikinio transhumanizmo (posthumanizmo) žingsniai. Viena žymiausių asmenybių, susijusių su šiuolaikiniu transhumanizmu, – iraniečių kilmės filosofas ir futuristas Fereidounas M. Esfandiary (1930–2000), yra pareiškęs, jog „jaučia didžiulę nostalgiją ateičiai“. Šis filosofas 1989 m. parašė esminį transhumanizmo filosofijos veikalą „Ar jūs – transhumanistas?“[82]. Jo biografija verta dėmesio. Irano diplomato sūnus, būdamas vos vienuolikos, jau buvo aplankęs 17 šalių, vėliau, 1952–1954 m., dirbo Jungtinių Tautų komisijoje Palestinoje. Savo tikruoju vardu jis publikavo keletą fantastikos knygų, o mokslinius, futurologinius, transhumanizmo filosofijos veikalus pasirašinėjo slapyvardžiu FM-2030 (jis tikėjo, kad 2030 m. mūsų civilizacija jau bus ženkliai pasikeitusi – „tais metais mes jau būsime tapę amžini“). Deja, 2000-aisiais filosofą pasiglemžė vėžys. Jo pageidavimu, FM-2030 kūnas krionikos būdu užšaldytas Arizonoje esančioje kompanijoje „Alcor Life Extension Foundation“.

Transhumanizmas (dar vadinamas >H arba H+) dabar jau yra platus intelektualinis ir kultūrinis judėjimas, palaikantis naujausius technologijų ir mokslo atradimus. Transhumanistai tiki, kad žmonės pamažu taps kur kas protingesni ir gabesni, t. y. postžmonėmis, kurie bus nemirtingi, – tačiau ne siela, o kūnu[83]. Žmogaus virsmą postžmogumi yra aprašęs japonų kilmės amerikiečių filosofas Francis Fukujama (gim. 1952), savo žymiajame veikale „Istorijos pabaiga ir paskutinis žmogus“ (*The End of History and the Last Man*, 1992) teigiantis, jog dabartinis laikotarpis yra istorijos pabaiga, nes tai – galutinis žmonijos ideologinės evoliucijos ir Vakarų liberaliosios demokratijos universalizacijos taškas. Po dešimtmečio, 2002 m. išleistoje knygoje „Mūsų postžmogiškoji ateitis: Biotechnologijų revoliucijos pasekmės“ (*Our Posthuman Future: Consequences of the Biotechnology Revolution*), F. Fukujama šią savo tezę papildė, teigdamas, kad istorijos pabaiga negali ateiti tol, kol neatėjo gamtos mokslų ir technologijos pabaiga. Mokslininko manymu, tai, kad netrukus žmonija pradės kontroliuoti savo evoliucinius procesus, turės didžiulį, itin destruktyvų poveikį liberaliajai demokratijai. Postžmogus, anot F. Fukujamos, manipuliuodamas žmogaus genomu, galės perdaryti žmoniją, kad ji būtų ideologiškai, pasaulėžiūriškai neutraliausia. Kitaip tariant, tai bus ir Tradicijos pabaiga.

Beje, būdamas ideologinis JAV prezidento Džordžo V. Bušo (gim. 1946) priešas, F. Fukujama pabrėžė, jog JAV gerokai perdėjo „radikaliojo Islamo“ pavojų, nes kova su džihadu esanti ne karinė, bet politinė kova su viso pasaulio musulmonų širdimis ir protais, t. y. kova su Tradicija. „Poistoriniu periodu nebus nei meno, nei filosofijos, tik amžina istorijos muziejaus priežiūra“,[84] – liūdnai konstatuoja F. Fukujama.

Lietuvoje veikia keletas holistinės medicinos organizacijų: Vilniuje – Holistinės terapijos centras bei Holistinės medicinos mokymo centras „Eutonia – Altermeda“, taip pat holistinės medicinos mokoma Ezoterinių mokslų centre „Du pasauliai“[85], Kaune įsikūręs Holistinės sveikatos institutas, Panevėžyje – Holistinės sveikatos klinika[86], holistinės sveikatos ugdymo metodikos moko ir Palangos sveikatos mokykla. Jos vadovo, Lietuvos sveikuolių sąjungos[87] prezidento Dainiaus Kepenio (gim. 1952) teigimu, Lietuvoje nuolat augant mirtingumui nuo ligų, tiesiogiai susijusių su žmonių gyvensena, būtina pripažinti sveiko gyvenimo būdo koncepciją, orientuotą į žmogaus organizmo natūralių adaptacinių galimybių panaudojimą. „Ši koncepcija remiasi holistine pažiūra į sveikatos palaikymą, išsaugojimą ir stiprinimą, nagrinėjančia žmogų ir įvairias jo sferas kaip vieningą sistemą.“[88]

Prieš nagrinėjant holistinės filosofijos ir estetikos situaciją Lietuvoje, prisiminkime, kad sveikos gyvensenos judėjimas mūsų šalyje turi senas tradicijas. Sveiko, darnaus žmogaus sampratą XX a. pirmoje pusėje savo filosofinėse sistemose suformulavo Vilhelmas Storosta-Vydūnas (1868–1953), Stasys Šalkauskis (1886-1941), Antanas Maceina (1908–1987), Karolis Dineika (1898–1980). Remdamasis holizmu, D. Kepenis teigia, jog „holistinė sveikos gyvensenos ugdymo metodika derina organizmo maitinimą, valymą bei grūdinimą su trumpalaikio streso priemonėmis, leidžiančiomis mobilizuoti adaptacines organizmo galimybes“.[89]

Lietuvoje, anot oficialios statistikos, dominuojanti Katalikų bažnyčia (2001 m. Statistikos departamento atlikto surašymo duomenimis, mūsų šalyje katalikais laikė save apie 70 proc. gyventojų, nors tik vos 14–16 proc. prisipažino lankantys bažnyčią) ne tik nepripažįsta holizmo, bet net ir oficialiuose dokumentuose iškraipo jo esmę ir net tyčiojasi iš tokių bendražmogiškų dalykų kaip ekologija: „Nemaža iš to, ką siūlo ekologinis sąjūdis, sunku suderinti su katalikų tikėjimu. Rūpinimasis aplinka apskritai rodo šviežią atsakomybės už tai, kas Dievo mums patikėta, pajautą ir galbūt yra būtina krikščioniškojo kūrinijos tvarkymo žymė, tuo tarpu karingoji ekologija dažnai remiasi panteistiniais ir kartais gnostiniais principais.“[90] Paaiškinsime, ką gi reiškia taip išgąsdinusios Katalikų bažnyčią panteizmo ir gnosticizmo sąvokos: panteizmas – „filosofinio monizmo kryptis teigianti, jog egzistuoja tik vienas būties pradmuo – Dievas kaip visuotinė būtis. <...> Pasaulis ir žmogus laikomi Dievo savybėmis, t. y. tuo, kas plaukia iš Dievo esmės“;[91] gnosticizmas teigia, kad „žmogus ir dievybė esą vienos esmės“.[92] Taigi abi „Religijotyros žodyne“ paaiškintos sąvokos nesiskiria nuo holizmo sąvokos esmės.

Tiesa, dokumentą, kuriame išsakytos šios nehumaniškos mintys, parengė ne Lietuvos katalikų bažnyčia, bet prancūzas kardinolas, Popiežiškosios kultūros tarybos prezidentas Paulis Poupardas (g. 1930). Dokumento pavadinimas – „Jėzus Kristus – Gyvojo vandens nešėjas“. Štai dar viena citata, susijusi su mūsų nagrinėjama tema – holizmu, kuris šiame dokumente apibūdinamas taip: „Holizmas – raktinė „paradigminės kaitos” sąvoka, teorinis karkasas, leidžiantis integruoti visą šiuolaikinio žmogaus pasaulėžvalgą. Supriešinant su didėjančiu fragmentiškumu moksle bei kasdieniame gyvenime, „visybiškumas” pateikiamas kaip kertinė metodologinė ir ontologinė sąvoka. Žmonija įsirikiuoja į visatą kaip vieno gyvo organizmo, harmoningo dinaminių santykių tinklo dalis. Įvairūs mokslininkai, trokštantys nutiesti tiltą tarp mokslo ir religijos, ginčija klasikinį dalijimą į subjektą ir objektą – dėl to paprastai kaltinami Descartes’as ir Newtonas. Žmonija yra visuotinio

gamtos ir pasaulio tinklo (ekosistemos, šeimos) dalis ir turi siekti dermės su kiekvienu šios kvazitranscendentinės viršenybės elementu. Suvokdamas savo vietą gamtoje ir kosmose, kuris irgi yra dieviškas, žmogus sykiu supranta, kad „visybiškumas" ir „sveikumas" yra viena ir tas pat. Holizmo sąvoka aiškiausiai suformuluota *Gaia* hipotezėje."[93]

Baigdami nagrinėti filosofinį holizmo pagrindą ir jo priešininkų – Katalikų bažnyčios – teiginius, paaiškinsime, jog *Gaia* (Gaja) – tai ekologinė hipotezė, teigianti, jog viskas, kas yra mūsų Žemėje, tarpusavyje susiję ir sudaro vieną superorganizmą. Graikų Žemės deivės vardu pavadintą hipotezę 1961 m. suformulavo ir 1979 m. knyga „Gaia: Naujas požiūris į gyvybę Žemėje" (*Gaia: A new look at life on Earth)* išpopuliarino britų mokslininkas dr. Džeimsas Efraimas Lavlokas (James Ephraim Lovelock, gim. 1919), tuomet kosmoso tyrimo agentūroje NASA tyrinėjęs gyvybės Marse galimybę (ši galimybė 2007 m. buvo įrodyta,[94] 2011 m. pradėta kalbėti ir apie Marse aptiktą vandenį). Beje, *Gaia* hipotezę, kartu Dž. E.Lavloku nagrinėjo ir pasaulinio garso lietuvių kilmės mikrobiologė dr. Lyn Margulis (gim. 1938). Tiesa, iš pradžių šią hipotezę daugelis kitų mokslininkų vertino skeptiškai, tačiau jau 1988 m. JAV San Diego mieste buvo surengta pirmoji jai skirta konferencija. Renginyje buvo pripažinta, kad visi geologiniai fenomenai (kopos, ledynai, lava, metalai, kristalai ir kt.) yra gyvi organizmai. Holistinį bahajų tikėjimą išpažinęs skraidymo instruktorius, fotografas ir reporteris Gi Marčis Jaunesnysis (Guy Murchie Jr., 1907–1997) pareiškė: „Esminis klausimas – ne tai, ar yra gyvybė už mūsų planetos ribų, o tai, ar iš viso gali egzistuoti „negyvybė."[95]

2000 m. Valensijos mieste Ispanijoje įvyko antroji *Gaia* hipotezei skirta konferencija, kurioje į šią hipotezę buvo žvelgiama jau visiškai rimtai, derinant ją su biogeofiziologijos mokslo ir ekologijos plėtra. Ekologai į Žemę žiūri kaip į vieningą ekosistemą, kurią būtina saugoti, priešingu atveju, anot Dž. E. Lavloko, ji keršija žmonijai už neatsakingumą. Galutinis *Gaia* hipotezės pripažinimas – priimtos Tarptautinė geosferos ir biosferos programa (IGBP), Tarptautinė žmogiškų plotmių programa (IHDP), Pasaulio klimato tyrimo programa (WCRP) bei Tarptautinė bioįvarovės programa „Diversitas". Šių keturių programų esmė – žmonija kenkia Žemei, todėl vyksta globaliniai klimato pokyčiai, gamtos kataklizmai.

Mąstant apie holizmo filosofijos ir holistinio meno ateitį Lietuvoje, kyla dvejopų minčių. Vienos jų – pesimistinės. Jas suponuoja Katalikų bažnyčios ir gamtos negerbiančių žmonių požiūris į aplinką.

Pateiksime citatą iš katalikišku pasivadinusio interneto tinklalapio „Bernardinai.lt“:„Ar kanalas „Animal Planet“ yra apie gamtą? Iš pirmo žvilgsnio – lyg ir taip. Žiūrovas dvidešimt keturias valandas mato pačių įvairiausių stuburinių ir bestuburių, bėgančių, skraidančių, šliaužiančių padarų... Tačiau tai iliuzija. „Animal Planet“ nėra kanalas apie gyvūnus.“[96] Keista, kad visus Dievo sutvėrimus mylėti mokančio tikėjimo atstovai spausdina tokias atvirą neapykantą gamtai skatinančias mintis. Kol neišmoksime mylėti savo mažesniųjų (arba didesniųjų) brolių ir sesių, visuomenės mentalitetas nepasikeis, ir holizmas bei ekologija bus tik tušti žodžiai.

Tačiau mes linkę mąstyti optimistiškai. Kadangi Lietuvoje yra ganėtinai daug gamtą ir pasaulį mylinčių žmonių, ne viskas prarasta. Holistinė muzika mums teikia šią viltį.

Holistinė muzika – itin svarbi holistinės filosofijos dalis, todėl ją aptarsime plačiau. Holistinė muzika daug kuo skiriasi nuo *new age* muzikos (ir, be abejo, doktrinos).

Už geležinės uždangos buvusioje Lietuvoje 1981 m. sukurta viena pirmųjų šalyje eksperimentinės muzikos grupių „Solaris“ pasaulyje, deja, liko nepastebėta. Ją įkūrė Šiauliuose gimęs Gediminas Dapkevičius ir klaipėdietis kompozitorius Gintaras Kizevičius. Būtent šie žmonės kartu su šiauliete Zita Vilutyte – lietuvių holistinio meno branduolys. Viena iš pirmųjų holistinės muzikos grupių Lietuvoje buvo ir „Argo“, kurią 1979 m. su G. Kizevičiumi bei Giedriumi Kuprevičiumi įkūrė Julius Vilnonis.

New age muzika – relaksacinė, meditacinė, dažniausiai instrumentinė. Grojama dažniausiai elektroniniais bei Rytų, Afrikos, Pietų Amerikos, Okeanijos šalių instrumentais. Tiesa, muzikos kritikai dažnai ginčijasi, kas yra *new age* muzika, nes „*new age* muzikantais“ save dažnai vadina keltiškos muzikos, tiksliau, šiuolaikinės, modernizuotos (kartais – sumišusios su roku ar kitais stiliais) jos versijos atstovai.

Prie *new age* muzikos dažnai šliejasi ir *space music* kūrėjai – pvz., Stefanas Hilas, Ana Terner (1944–1996; beje, 1989 m. ji parašė esė „Kosminė muzika“, kurioje teigė: „Kosminė muzika turi viziją, tai – transcendentinė muzika, kuri atveria ir sukuria erdvę išorėje ir viduje. Ši muzika kalba esamuoju laiku, tačiau jos tikslas – išeiti už mus supančių ribų į kosmosą ir žmogaus sielą“[97]), Robertas Ričas, Bilas Lasvelas, „Popol Vuh“, Didjė Marouni (su grupėmis „Space“ ir „Paris-France-Transit“, kurios 1987 m. albumas „Space Opera“ – tikra *space music* klasika).

New age muzikai artima ir biomuzika, kurioje naudojami gamtos, gyvūnų (dažniausiai – paukščių ir banginių) garsai, *pasaulio muzika* (*world music*), kurioje naudojami tradicinių (*folk, ethnic*) Vakarų arba ne Vakarų civilizacijų instrumentai bei ambientas (*ambient music)*, kurio tėvu vadinamas britas Brajanas Eno (gim. 1948), 1978 m. sukūręs pirmąjį šio stiliaus albumą „Ambient 1: Music for Airports“.

Tačiau tikrosios *new age* muzikos šaknys slypi „naujojo amžiaus“ pasaulėžiūroje, kurios pradininkė – J. Blavatskaja (1831–1891), 1888 m. išleidusi garsiąją „Slaptąją doktriną“ (tuomet – anglų kalba; į rusų kalbą po keliasdešimties metų ją išvertė žymaus dailininko Nikolajaus Richo žmona Jelena Rerich), dariusi įtaką visai epochai. Manoma, kad šiuo metu pasaulyje veikia keliasdešimt tūkstančių organizacijų, susijusių su *new age* pasaulėžiūra, o individualiai ja domisi milijonai. *New age* pasaulėžiūra derina ne tik J. Blavatskajos sukurtą teosofiją (gr. „Dievo išmintis“) bei J. Rerich „Agni jogą“ („Ugnies jogą“), bet ir prieš šimtmečius Vakaruose paplitusius mistinius mokymus – kabalą, astrologiją, spiritizmą, taip pat jai įtaką daro budizmas, hermetizmas, hinduizmas, zoroastrizmas, šamanizmas, majų religija, ceremoninė magija, sufizmas, daoizmas, šintoizmas, senosios prigimtinės religijos („pagonybė“). Kertinis *new age* pasaulėžiūros akmuo – tikėjimas tuo, kad žmonija gali tobulėti dvasiškai, domėdamasi ir Rytų, ir Vakarų tradicijomis, tuo priartindama Vandenio epochą, kurioje vyrausią taika, harmonija, tarpusavio supratimas.

Lietuvoje *new age* muziką kūrė bene vienintelis žmogus – kaunietis Ramūnas Jaras (gim. 1971), žinomas kaip grupių „Echidna Aukštyn“ ir „Endiche Vis.Sat“ lyderis, nuo 1988 m. kuriantis ir avangardinę, eksperimentinę, *noise* muziką. Iš daugelio jo sukurtų albumų *new age* stilistikai galėtume priskirti du – kaip „Endiche Vis.Sat“ išleistus „Ramybės studija“ (1996; tai – 1988–1995 m. įrašai kartu su legendiniu 1991–2000 m. Kaune gyvenusiu lenkų multiinstrumentalistu Mečislavu Litvinskiu) ir

„Ar“ (1997)[98]. Nuo holistinio pasaulio suvokimo neatsiejamos dvasinių ieškojimų praktikos ir meditacija gerokai praplėtė G. Dapkevičiaus muzikos suvokimo ribas. 1996 ir 2000 m. buvo išleistos meditacinės muzikos kompozicijos „Drugelis Angelas“ ir „Debesų Piemuo“. 1996 m. Šiauliuose G. Dapkevičius įkūrė pirmąjį Lietuvoje holistinės muzikos klubą „Vartai“. Šis klubas kasmet rengia įvairius meninius projektus ir organizuoja tarptautinį holistinio meno festivalį „Oras“. Beje, skaudus sutapimas – 2004 m. „Oro“ repeticijos vyko tuo pat metu, kaip ir Šiaurės Osetijos Beslano įkaitų drama. Pasak G. Dapkevičiaus, jį ir kolegas paveikę per televiziją transliuojami kraupūs vaizdai, todėl jo kuriama muzika įgavusi daugiau dramatizmo. G. Dapkevičius glaudžiai bendradarbiauja su holistinio judėjimo teatro „S“ įkūrėja Z. Vilutyte. Kartu su ja buvo sukurti įstabūs mitologiniais motyvais pagrįsti albumai – „Indraja vejasi saulę“ (2002 m.), „Yaxkin“ (2002 m.), „Vienaragio sapnai“ (2003 m.) ir „Melsvosios ugnies paukštė“ (2004 m.). 2006 m. G.Dapkevičius sukūrė vizijų simfoniją „Žaltys“ sopranui, berniukų chorui, simfoniniam orkestrui ir elektroniniams instrumentams. G. Dapkevičiaus kūryba nėra *new age* muzika, ji kur kas gilesnė, paremta įvairiomis pasaulėžiūromis (juk tai – holistinė muzika), pvz., Karloso Kastanedos propaguotu indėnų jakių mokymu (albumas „NAGUALI ORCHESTRA Purple journey to the ghostland“, 2004 m.).

Holistinį meną G. Dapkevičius teigia suprantantis kaip vientisą požiūrį į pasaulį ir jame vykstančių kitimų visumą. Menininkas bando per muziką suvokti, kas mes esame, kodėl dangus žydras, o smėlis geltonas. Pasaulio vienovę pažinti padeda meditacija, suvokimas, kad visi reiškiniai kartojasi laike ir erdvėje ir yra tarsi nenutrūkstanti gama.

Holistinė muzika Lietuvoje neatsiejama nuo teatro. Vienintelio Lietuvoje holistinio judėjimo teatro „S“ vadovė Z. Vilutytė savo interneto tinklalapyje www.heavencorn.net taip apibūdina pagrindinius šio teatro principus: „Holistinis judėjimo teatras „S“ dirba holistinės pedagogikos principais. Pagrindinis tikslas – ieškant gelmės savyje, kuriant savo pasaulį, jungiant ir vienijant visus pasaulio dalykus į visumą, ieškoti pusiausvyros, šviesos, naujumo, tiesos, jautimo gelmės, t. y. kurti TEISINGĄ meną. Žodis „holistinis“, šiomis dienomis vartojamas įvairiomis, dažnai ne visai tiksliomis reikšmėmis, tiksliausiai apibūdina būtent kūrybos procesą ir patį meną. Meną galima traktuoti kaip holistinį tada, kai jis tampa žmogaus – Kūrėjo – atspindžiu.“

Z. Vilutytės vadovaujamo holistinio judėjimo teatro spektakliai bei jiems G. Dapkevičiaus sukurta muzika išties įspūdingi. Deja, tenka apgailestauti, kad Lietuvoje į holizmą žiūrima vis dar kreivokai arba jis išvis ignoruojamas. Tuo tarpu spektaklis (pati Z. Vilutytė tai vadina „muzikiniu veiksmu“) archajinių mitų motyvais „Saulės kelias“ sėkmingai atstovavo Lietuvai VII pasauliniame vaikų teatrų festivalyje „Let’s

fly“ Lingene, Vokietijoje (2002 m.), buvo išleista kompaktinė plokštelė. Tais pačiais metais sukurtas muzikinis videofilmas „Caerdroia“ (valų kalba šis žodis reiškia Trają, tačiau tikroji jo prasmė – labirintas, kur senovės Velse būdavo šokami ritualiniai šokiai, skirti prarastai gamtai). Pripažinimo užsienyje sulaukė ir dar vienas „S“ muzikinis veikalas, tiksliau, ritualinis garso ir vaizdo projektas „Yaxkin – šviesos šulinys“ (tiesa, *yaxkin* – tai itin gražiai žydintis kaktusas, įprasminantis dygliuotos sielos pražydimą). Projektas, kurį, be „S“, parengė G. Dapkevičiaus holistinės muzikos grupė „Vartai“, Šiaulių universiteto kamerinis orkestras bei studija „Svajokliai“, dalyvavo tarptautiniame vaikų teatrų festivalyje „Dandelion“ Kroatijoje (2004 m.). Tais pačiais metais holistinis judėjimo teatras „S“ sukūrė muzikinį filmą „Dangaus kukurūzai“ (muzika Z. Vilutytės). Šis filmas tapo naujo muzikinio spektaklio-vizijos, kurio premjera įvyko 2004 m. pavasarį, dalimi. Tai pačiais metais šis spektaklis pristatytas VIII tarptautiniame vaikų teatrų festivalyje Naujajame Delyje, Indijoje.

Be Z. Vilutytės ir G. Dapkevičiaus, Lietuvoje į teatro gelmes pasinėrė ir dar vienas holistinę muziką propaguojantis žmogus – jau minėtas G. Kizevičius. Sukūręs įspūdingus albumus „Introlight“ bei „Contralight“, kompozitorius pasuko į teatrą. Į jį menininką atvedė režisierius Alvydas Vizgirda, kurio spektakliui „Elektrai skirta gedėti“ G. Kizevičius sukūrė muziką. Kiek plačiau apie pagrindinius G. Kizevičiaus albumus. „Introlight“, anot paties autoriaus, – iš archyvinių juostų restauruoti seni įrašai, kurie šiuolaikinių kompiuterinių technologijų dėka nenuėjo užmarštin ir įgavo šiokį tokį naują alsavimą. „Contralight“ – tai surinkta vienu laikotarpiu spektakliams parašyta muzika. Vienas naujų teatrinių G. Kizevičiaus projektų – DVD, kuriame įrašyta muzika Justino Marcinkevičiaus „Mindaugui“; jo premjera įvyko 2006 m. liepos 6–7 d. Trakų pilyje Valstybės dienos proga. G. Kizevičiaus teigimu, kurdamas muziką, jis jaučia katarsį, nes tai – šventas darbas, ateinantis iš tylos, susikaupimo. Menininkas prisiminė garsiąją prancūzų kompozitoriaus impresionisto Achilo Klodo Debiusi (1862–1918) frazę, kad reikia pakelti galvą nuo partitūros ir eiti pasiklausyti muzikos į laukus, nes ji visur – ir medžių šlamėjime, ir paukščių giesmėse...

Katalikų bažnyčia holizmo nepripažįsta ir painioja jį su *new age* judėjimais: „Pavienius „Naujojo amžiaus” religiškumo elementus – kad ir kokie nekalti jie atrodytų – sunku atsieti nuo atraminio karkaso, kuris sudaro visos sąjūdžio minties pagrindą. Gnostinis šio sąjūdžio pobūdis verčia mus traktuoti jį kaip visumą. Krikščionių tikėjimo akimis, neįmanu „Naujojo amžiaus” elementų perskirti taip, kad vieni būtų priimtini, o kiti atmestini. Kadangi „Naujojo amžiaus” sąjūdis taip sureikšmina bendravimą su gamta ir kosminį visuotinio gėrio pažinimą – kartu neigdamas apreikštuosius krikščionių tikėjimo turinius, – jo negalima laikyti teigiamu ar nežalingu. Religinio reliatyvizmo paženklintoje kultūrinėje aplinkoje būtina įspėti, jog „Naujojo amžiaus” religiškumui nevalia teikti to paties rango kaip krikščionių

tikėjimui, panaikinant skirtumą tarp tikėjimo ir įsitikinimo ir taip keliant painiavą tarp neapdairių žmonių. Šiuo atžvilgiu naudinga priminti Pauliaus raginimą nemokyti „klaidingų mokslų", neužsiiminėti „pasakomis ir begaliniais kilmės sąrašais, kurie veikiau kelia ginčus negu yra pravartūs išganingiems Dievo sumanymams, įgyvendinamiems tikėjimu." (*1 Tim* 1, 3–4) Kai kurios praktikos, komerciniais sumetimais klaidingai pateikiamos su „Naujojo amžiaus" etikete, iš tikrųjų su tokia pasaulio vizija nesusijusios. Dėl to painiava dar didesnė. Todėl būtina rūpestingai nustatyti elementus, kurie priklauso „Naujajam amžiui" ir kurių nevalia perimti Kristų ir Bažnyčią tikintiesiems."[99]

Taigi, glaustai aptarę naujųjų tradicionalistinės ir holistinės pakraipos religinių bei jiems įtaką padariusių (darančių) menininkų judėjimų doktrinų pasaulyje ir Lietuvoje filosofines ir pasaulėžiūrines ištakas, galime teigti, jog didžiausią poveikį joms turėjo įvairios XX a. pasaulyje išplitusios įtakingos tradicionalistinės teorijos. Jų įtakingiausi ideologai skatino įvairių kraštų ir religijų žmonės atsigręžti į savo šaknis ir suvokti tradicinių vertybių svarbą desakralizuotame galingų kultūros komercializacijos tendencijų valdomame pasaulyje.

Kartu su tradicionalistinėmis doktrinomis dabartiniame pasaulyje vis labiau įsitvirtina tokių įtakingų pasaulėžiūrinių sistemų ir religijų kaip daoizmas, čanbudizmas, dzenbudizmas, seonbudizmas, hinduizmas ir šintoizmas, taip pat propaguojamas holizmas ir žmogaus neatsiejamo ryšio su gamta deklaravimas. Vis gausėjantys šių pasaulėžiūrinių nuostatų šalininkai, itin giliai šaknis įleidę Vakarų universitetinio ir meno elito sluoksniuose *holistai* yra įsitikinę, jog, garsiosios kinų „Permainų knygos" (*Yijing*) teigimu, pasaulyje viskas susiję, todėl negalima gamtos atskirti nuo žmogaus, o žmogaus – nuo gamtos (arba Dievo). Šios nuostatos po galingos postmodernistinio orientalizmo bangos plačiai pasklido Vakaruose ir tapo neatsiejama postmoderniosios kultūros, estetikos, meno, religijos dalis. Įtakingų postmodernizmo ideologų teigimu, aiškiai centruotos religijos ir realybės postmoderniame metacivilizacinės kultūros pasaulyje jau nebėra, kadangi mes gyvename daugybės idėjų, religinių teorijų kovos ir konkurencijos sąlygomis, todėl ir klaidžiojame globalizacijos ryšių suglaudinto pasaulio erdvėse, ieškodami kiekvienam priimtinesnių pasaulėžiūrinių ir religinių nuostatų. Transhumanistų manymu, ateityje „žmonių eroje mašinos bus Dievai"; „sudėtingos mašinos – besivystanti gyvybės forma"; „logika – žmogaus vaizduotės padarinys" (tai – transhumanistų atšakos posthumanizmo kūrėjo, anglų rašytojo Roberto Peperelio (gim. 1963), žodžiai).

Skirtingai nei daugelyje pasaulio kraštų, kur vis labiau atsigręžiama į tradicines kultūros, religijos, etikos, meno vertybes, Lietuvoje, tenka konstatuoti, naujieji religiniai judėjimai paprastai ignoruoja Tradiciją. Jie dažniausiai, dėl kultūros tradicijų svarbos dabartiniame pasaulyje nepakankamo supratimo, vaikosi postpasaulio madų, kuriomis vilioja žmones, netikinčius, jog Tradicija yra vertinga. Taip yra todėl, kad Tradicija nereklamuoja savęs, ją reikia atrasti pačiam. Tai yra viena iš daugelio priežasčių, kodėl tokia svarbi mūsų kultūrai, mentalitetui, nacionalinei savimonei unikali baltų kultūros ir religijos tradicija turi tiek mažai šalininkų. Ši padėtis labai stebina daugelį užsienio religijos specialistų, ypač japonus, kurie puikiai supranta nacionalinių kultūros ir religijos tradicijų puoselėjimo svarbą niveliuojančiame skirtybes postmoderniame pasaulyje.

Postmodernizmas ir magija

Žodis magija (gr. *μαγεία*) mums gerai pažįstamas. Bent jau taip manome. Populiariojoje kultūroje, šou versle magais dažniausiai vadina iliuzionistus. Kaip metaforą, šį žodį dažnai vartojame kalbėdami apie meilę. Tarptautinių žodžių žodynas žodį „magija“ sinonimizuoja su žodžiais „burtai“, „kerai“ ir aiškina tai kaip manipuliavimą gamtos ar antgamtinėmis jėgomis geriems arba piktiems tikslams, tačiau akcentuoja antropologinį požiūrį, jog tai esąs pirmykščių žmonių mėginimas kontroliuoti pasaulį. Trumpai (nes iš tiesų tai – labai plati tema) panagrinėkime, ar postmoderniame XX–XXI a. pasaulyje magija dar yra gyva, ir kaip ji pakito per tūkstantmečius.

„Fenomenologiniu požiūriu magija yra (1) maksimalus, refleksyvus savęs arba objekto tapatinimas su kitu vaizdiniu, (2) tikėjimas, kad toks su(si)tapatinimas (pa(si)vertimas) yra įmanomas. <...> Maginis veiksmas yra simboliškas *par excellence*. Jo metu išnyksta tiesioginis santykis su gamtos, daiktų, sociumo aplinka, kurios sudedamoji dalis žmogus yra ir kaip jos dalis jis išsiskleidžia.“[100]

Nagrinėdami postmodernizmo įtaką maginiam mąstymui, turėtume pažvelgti į magijos ištakas. Šiuolaikinės sociologijos pradininkas ir prancūzų sociologijos mokyklos įkūrėjas Emilis Durkheimas (1858–1917) 1912 m. teigė: „Magijos Bažnyčios nėra. <...> Magas turi ne Bažnyčią, o klientūrą, ir jo klientai gali kuo

puikiausiai apsieiti nepalaikydami jokių tarpusavio santykių, jie gali net nepažinti vieni kitų. <...> Teisybė, tam tikrais atvejais magai kuria savo bendrijas: pasitaiko, kad jie daugiau ar mažiau periodiškai renkasi, bendrai švenčia ir atlieka kai kuriuos ritualus.“[101]

Vėlesni tyrinėtojai magiją apibūdina išsamiau – kaip konceptualią sistemą, leidžiančią žmogui kontroliuoti įvykius, žmones, gamtos fenomenus. Trumpai apžvelkime magiją įvairiose senovės kultūrose bei įvairiais istorijos laikotarpiais. Žodis „magi“ (iš kurdų prokalbės žodžio *mâgî*) siejamas su zoroastrizmo religija ir Trimis karaliais (tiksliau, magais), aplankiusiais ką tik gimusį Jėzų Kristų (apie tai rašė žymusis kroatų keliautojas Marko Polo, XIII a. tvirtinęs, jog matė šių išminčių kapus, esančius netoli dabartinės Irano sostinės Teherano). Magai buvo gentis, gyvenusi Persijoje, pirmosios žinios apie juos siekia 600 m. pr. Kr. Šie žmonės buvo atsakingi už religines, laidojimo apeigas. Vėliau magai priėmė zoroastrizmo tikėjimą, tačiau traktavo jį savaip.

Taip pat yra žinoma apie magijos apeigas senovės Egipte (magijos dievas – Totas), Graikijoje (magijos deivė – Hekatė) bei Romoje (Trivija). Magija įvairiais pavidalais žinoma beveik visose kultūrose, visuose žemynuose.

Magijos atgimimas Europoje pastebimas Viduramžiais. Įdomiausia, kad nemaža dalis Viduramžių magų buvo dvasininkai. Žymiausiais šio laikotarpio magais laikomi: pirmasis prancūzų kilmės popiežius Silvestras II (tikr. Gerbert d‘Aurillac, apie 950–1003), magijos mokęsis Ispanijoje ir Maroke; vokietis dominikonų kunigas šv. Albertas Didysis (Albertus Magnus, 1193/1206–1280), išgarsėjęs kaip magas ir alchemikas; anglų astrologas Johanesas de Sakrobosko (Jonas iš Holivudo, apie 1195–1256); italų astrologas (vadintas žymiausiu Viduramžių astrologu Europoje) Gvidas Bonatis (mirė apie 1296 ar 1300, gimimo data nėra žinoma), jis buvo Romos imperatoriaus Frederiko II patarėjas ir itin išgarsėjo apie 1277 m. lotynų kalba parašytu traktatu „Liber Astronomiae“. Nuo XIII a. magijai didžiausią įtaką darė prigimtiniai tikėjimai (pagonybė) bei žydų kabala, – kaip jų sinkretizmas atsirado demonologija ir angelologija. Tai buvo tarsi pereinamasis laikotarpis į Renesanso magiją, kuriai darė didelę įtaką Antikos hermetizmas. Renesanso magijos, kuri buvo pradėta vadinti menu (*artes magicae*), principus sukūrė vokiečių gydytojas, žolininkas Johanesas Hartlybas (Johaness Hartlieb, apie 1410–1468), pirmasis aprašęs rašytojo Michailo Bulgakovo romane „Meistras ir Margarita“ išpopuliarintą stebuklingąjį

raganų tepalą, kurio dėka jos galinčios skraidyti. J. Hartlybas skyrė septynias magijos meno rūšis: nigromantiją arba nekromantiją (juodoji magija, demonologija), geomantiją (žemės, purvo, smėlio magija), hidromantiją (vandens magija), aeromantiją (vėjo, žaibo, meteoritų, kometų magija), piromantiją (ugnies magija), chiromantiją (būrimas iš rankos) ir skapulimantiją (kauliukų, gyvūnų kaulų metimo magiją).

Renesanso laikais, kaip ir dabar (tik pažvelkime – kiek būrimo salonų, TV laidų apie būrėjas ir su jomis bei būrimo „akademijų“ turime Lietuvoje), magija buvo tapusi mada – eklektika, sudaryta iš arabiškų, žydiškų, čigoniškų, egiptietiškų šaltinių. Mūsų laikais magija iš slaptojo mokslo (meno) yra tapusi populiariosios kultūros dalimi. Tiesa, kaip ir visais laikais, šalia šarlatanų visada buvo ir rimtai magiją vertinančių žmonių, pvz., anglų magas, alchemikas, astrologas, matematikas, karalienės Elžbietos I patarėjas Džonas Di (John Dee, 1527–1609). Beje, tai jis „nukalė“ terminą „britų imperija“ ir išmokė būsimuosius anglų kolonizatorius navigacijos.

Žymiausiais viduramžių Europoje magijos miestais buvo vadinami Praha (apie tai rašė ir siurrealizmo įkūrėjas, poetas, rašytojas Andrė Bretonas, 1896–1966) ir Vilnius (Lietuvos sostinė buvo kabalistų centras; Vilnių, kurį žydai ir dabar vadina Šiaurės Jeruzale, itin išgarsino Vilniaus Gaonas, (tikr. Elijahu ben Šlomo Zalmanas, 1720–1797); taip pat čia kurį laiką – tiesa, dviem šimtmečiais anksčiau – viešėjo žymusis šveicarų magas, alchemikas, astrologas ir gydytojas Paracelsas (tikr. Philippus Theophrastus Aureolus Bombastus von Hohenheim, 1493–1541).

Renesanso laikais gyveno ir tokios magijai svarbios asmenybės kaip Johanas Georgas Faustas (apie 1480–1540), Piko dela Mirandola (1463–1494), Nostradamas (1503–1566) ir kt.

Pasak britų ekonomisto, vieno iš makroekonomikos kūrėjų Džono Meinardo Kyno (John Maynard Keynes, 1883–1946), garsusis jo tautietis – seras Isakas Niutonas (1643–1727) „buvo paskutinysis magas“,[102] kuris ir domėjosi okultizmu, ir padėjo pamatus šiuolaikiniam mokslui.

Susidomėjimas magija Baroko epochoje nesibaigė. XIX–XX a. atsirado skirtis tarp dviejų magijos rūšių, kuri semiotiškai gerai atsispindi anglų kalboje: nuo *magic* pereita prie *magick*.

Jei magiją (*magic*) galėjome vadinti ir pirmykščių žmonių bei prigimtinių tikėjimų „nuosavybe“, prieinama ir „paprastiems“ žmonėms, ir didikams, tai (post)modernioji *magick* tapo uždarų bendruomenių ar netgi atskirų individualybių „ginklu“.

„Anglosaksiškasis *k* žodyje *magick* <...> – vienuoliktoji abėcėlės raidė, o skaičius 11 yra pagrindinis magijoje (*magick*), nes jis susijęs su *Qliphoth*, požemio, demoniškomis, chaoso jėgomis, kurias būtina nugalėti prieš atliekant maginius veiksmus. Taip pat *k* (pagal hinduizmo tradiciją) reiškia kūrybinę *šakti* energiją, o senovės Egipte *ktu* reiškė magijos galią.“[103]

Magick koncepciją sukūręs britas Aleisteris Kroulis (tikr. Edward Alexander Crowley, 1875–1947) – viena įdomiausių ir prieštaringiausių XX a. pirmosios pusės magijos pasaulio asmenybių. Jis taip pat buvo ir alpinistas, rašytojas, poetas, dailininkas, šachmatininkas, buvo vadinamas keisčiausiu žmogumi pasaulyje. Jis įkūrė keletą okultinių organizacijų – „Golden Dawn“, „A.:A.:“, „Ordo Templi Orientis“ (O.T.O.; plačiau apie tai – skyriuje „Ordo Templi Orientis“) bei savo mokymą *thelema* (gr. „valia“), kurio esmė – „daryk tai, ką nori“, nes „valiojanti meilė yra įstatymas“ (*love is the law, love under will*). Šiame mokyme susipina okultizmo, jogos, Rytų ir Vakarų misticizmas, kabala.

A. Kroulis kaip tikras postmodernizmo šauklys pabrėžė, jog *magick* reikia skirti nuo *magic* todėl, kad pastaroji skirta „stebuklams daryti“, „pasirodyti scenoje“, tuo tarpu pirmoji – metodas, skirtas pasiekti tikrąją savo esmę, be abejonių suvokti, kas esame ir kodėl esame. Kiekvienas sąmoningas, savo *valia* atliktas veiksmas – magiškas. A. Kroulis iki šiol turi daugybę sekėjų, kurie savaip traktuoja jo mokymą.

XX a. magijos atgimimu galima vadinti ir 1951 m. „Raganavimo aktą“, kurį sukūrė britų antropologas, rašytojas, „Wicca“ judėjimo pradininkas Džeraldas Brose Gardneris (1884–1964). Knygoje „Raganavimas šiandien“ jis sujungė magiją ir ikikrikščioniškosios Europos religiją, propagavo raganavimo kultą.

Raganavimo atgimimas patiko XX a. 7–8 deš. kontrkultūroms (ypač hipiams): atsirado daugybė neopagoniškų religinių bendruomenių. Patyręs feminizmo įtaką, sugrįžo Motinos Deivės garbinimo kultas. Beje, viena geriausių jo žinovių buvo lietuvių archeologė Marija Birutė Alseikaitė-Gimbutienė-Gimbutas (1921–1994), taip pat iš Lietuvos kilusi Elinor Gadon (gim. 1925).

Postmodernistiniam mąstymui svarią įtaką darė maginis mąstymas (galima teigti ir atvirkščiai): dabar turime galybę organizacijų, „atgaivinusių“ šamanizmą, druidų magiją, hermetizmą, indėnų, afrikiečių magines tradicijas. Iš įdomiausiųjų postmoderniųjų magų paminėsime keletą.

Dėmesio vertas vokiečių menininkas Janas Frysas (Jan Fries), save vadinantis *freestyle* šamanu, išgarsėjęs knyga „Seidways“.[104] Jis pasakoja apie transą, per kurį esą galima labiau priartėti prie gamtos, taip pat runų svarbą, tačiau, skirtingai nei senieji šamanai, akcentuoja chaoso magiją.

Apie chaoso magiją reikėtų pakalbėti kiek plačiau, nes tai – grynai postmodernistinis reiškinys. Ji atsirado Vakarų Jorkšyre, Anglijoje, 1976 m. Chaoso magai tiki, kad gali pakeisti ir subjektyviąją, ir objektyviąją realybę. Chaoso magija – individualistinė. Ji – eklektiška, tai – samplaika iš mokslinės fantastikos, mokslinių teorijų (pvz., chaoso teorijos), ceremoninės magijos, šamanizmo, Rytų filosofijos ir įvairių pasaulio religijų. Chaoso magija pasižymi ir ironija, savitu humoro jausmu. Jos įkvėpėjas – britų dailininkas ir mistikas Ostinas Osmanas Speras (Austin Osman Spaere, 1886–1956). 1907 m. Brutono galerijoje Londone jo darbus, kuriuose – daug grotesko, sekso, magiškų simbolių, pastebėjo ir A. Kroulis, kurio mokiniu O. O. Speras netrukus tapo. Žymusis magas pavadino jauną dailininką *Yihoveaum* arba „Juoduoju broliu“. Vėliau dviejų magų keliai išsiskyrė ir O. Speras įkūrė savo mokymą – kiaizmą, apie kurį pirmą sykį parašė knygoje „Earth Inferno“ (1905). Anot jo, aukščiausioji būsena – *Kia* – absoliuti laisvė, apie kurią neįmanoma kalbėti žodžiais

(panašu į budistų nirvaną). Ją pasiekti galima juokiantis (tai vadinama „savęs meile“, *self-love*, ir labai artima Ošo sekėjų propaguojamai dinaminei meditacijai, tik kiaizme labiau akcentuojamas narcisizmas).

O. Speras taip pat sukūrė savo raštą, kurio tikslas – atskleisti žmogaus aistras, įkūrė „Zos Kia Cultus“ organizaciją, kuri darė įtaką chaoso magijos atsiradimui. Kiaizmą propaguoja nemažai mistika besidominčių menininkų (Lietuvoje tai – „mistinė“ grupė iš Utenos „Sala“).

Mirus O. Sperui, atsirado daug (pseudo)maginių organizacijų. Žymiausia – 1978 m. įkurta „Illuminates of Thanateros“. Jos įkūrėjai – 1976 m. chaoso magiją sumąstę britai Piteris Kerolas (Peter Carroll, gim. 1953) ir Rėjus Šervainas (Ray Sherwin). Chaoso magijos „klasika“ – 1978 m. P. Kerolo knyga „Liber Null“. Pagrindinė filosofinė paradigma nusirašyta nuo asasinų (arabų žudikų) ordino, veikusio 1090–1272 m., įkūrėjo Hassano-i-Sabbaho (apie 1034–1124) frazės „niekas nėra tikra, viskas leidžiama“.

Tarp žymiausių chaoso magų – ir garsūs muzikantai eksperimentininkai britai Džonas Balansas (tikr. Geoffrey Laurence Burton, 1962–2004) bei Janas Rydas (Ian Read). Chaoso magija veikė ir ironišką diskordianizmo filosofiją sukūrusį amerikietį Robertą Antoną Vilsoną (tikr. Robert Edward Wilson, 1932–2007).

Ko gero, galėtume teigti, jog magija postmoderniajame pasaulyje išsigimė ir miršta (galbūt kažkada vėliau ji vėl atgims?). XX a. pabaigoje atsirado tokių judėjimų kaip skaitmeninis šamanizmas bei technopagonybė. Technopagonys bendrauja internetu, klauso elektroninės šokių muzikos, sudvasina technologijas: jų manymu, pastatuose, keliuose, parkuose, automobiliuose ir įvairiuose daiktuose slypi dvasios. Technopagonys tiki, kad internetas gali padėti patekti į dvasinį pasaulį.

Populiarūs tapo ir „verslo šamanai“, iš kurių ne vienas užmetė tinklus Lietuvoje (bene garsiausias – amerikietis Robinas Šarma (gim. 1965), išleidęs knygą „Vienuolis, kuris pardavė „Ferrari“, mokantis „lyderystės meno“). Atsirado nemažai ir vietinių

„koučingo“ specialistų („trenerių“), kurie moko gyventi, bet apie juos – atskira kalba Taip pat sėkmingai veikia ir neurolingvistinį programavimą propaguojantys „magai“[105]. Tyrinėtojai tokius „magus“ vadina „miestietišku šamanizmu“ (*urban shamanism*).

Apie „verslo šamanus“ norėtume pakalbėti plačiau, nes jų propaguojama postmodernistinė pseudomagija tampa vis įtakingesnė ir Lietuvoje. Apie tai – skyriuje „Naujoji mintis“.

Naujakalbė – veiksmingiausia „užkariavimo“ priemonė

Vienas žymiausių Viduramžių gramatikų – ispanas Antonio de Lebrija (dar žinomas kaip Antonio de Nebrija bei Aelius Antonius Nebrissensis, tikrasis vardas – Antonio Martínez de Calá, 1441–1522) – karalienei Izabelai I (1451–1504) – yra pasakęs: „Kalba – tobulas imperijos instrumentas“[106]. Šie žodžiai neatsitiktinai nuskambėjo 1492 m., Kristoforui Kolumbui (Cristóbal Colón, apie 1451–1506) atradus Ameriką – karalienė po ilgų dvejonių parėmė jo kelionę per Atlantą. Šią frazę A. de Lebrija, ne tik gabus mokslininkas, bet ir katalikų vyskupas, yra paminėjęs savo „Kastiliečių kalbos gramatikos“ prologe.

Žodžiai pasirodė esą pranašiški – ispanų imperija, užkariavusi indėnų gentis, ilgus metus buvo milžiniška, galinga, turtinga ir negailestinga. Beje, karalienės Izabelos I nuopelnai istorijai prieštaringi: 1478 m. ji, gavusi popiežiaus Siksto IV (1414–1484) ir Ispanijos karaliaus Ferdinando Aragoniečio (1452–1516) palaiminimą, įsteigė žymiąją ispanų inkviziciją (pati jos pradžia – 1184 m. popiežiaus Liucijaus III (1097–1185), Venecijoje parašyta bulė „Ad abolendam diversam haeresium pravitatem“[107], kurioje pasisakoma prieš „eretikų sektas“), veikusią net iki 1834 m. Toji pati Izabela I, dar vadinama Izabela Katalike, vėliau netikėtai pradėjo ginti Amerikos čiabuvius nuo kolonistų, kuriuos pati finansavo, ir 1503 m. net įsteigė Indėnų reikalų sekretoriatą, vėliau pakeitusį pavadinimą į Aukščiausiąją Amerikų Tarybą (*Real y Supremo Consejo de Indias*), tapusią svarbiausia administracine institucija ispanų imperijoje.

Būtent ispanų imperija tapo kolonializmo, prievartinio integravimosi į visuomenę simboliu, naudodama kalbą kaip pagrindinį instrumentą. Tiesa, šis principas buvo suvoktas dar Romos imperijoje (juk Katalikų bažnyčioje daug kur mišios iki šiol atliekamos lotyniškai), tačiau sprogstamas prozelitizmo (religijos skleidimo) ir svetimos kalbos diegimo užtaisas labiausiai pasitarnavo konkistadorams.

Viljamas Baeras savo studijoje „Kalbos politika ir nacionalinis vieningumas“ pažymi: „Kalbos politika tampa socialiniais klijais, kuriais vyriausybės siekia susiskaldžiusias žmonių grupes sujungti į vieną stabilią politinę bei socialinę visumą.“[108] Būtent kalba suvienijo Ispaniją. Juk iš tikro tokios didelės šalies, kokia dabar yra Ispanijos Karalystė, nebūtų buvę – joje gyvena nemažai kitakalbių tautų: katalonai, baskai, galicai, asturai, leonai, kantabrianai, mirandai, aragoniečiai, araniečiai, estremaduriečiai, falà. Visas šias tautas ir tauteles „suvienijo“ A. de Lebrijos sunorminta kastiliečių tarmės ispanų kalba, kurios vadovėlį mokslininkas įteikė karalienei Isabelai I, išdidžiai pareikšdamas, kad būtent ši kalba padės valdyti užgrobtas „barbarų žemes ir tautas, kalbančias keistomis kalbomis“.[109]

Tyrinėtojai teigia, kad prieš K. Kolumbui atvykstant į Ameriką, joje šnekėta apie 1000 kalbų, iš kurių svarbiausios buvo nahuatlių (navahų), majų, kečua (kečujų) ir aimara (aimarų). Dabar jų skaičius gerokai sumažėjęs, visame pasaulyje šiuo metu yra vos 7000 „gyvų“ kalbų, jų skaičius sparčiai mažėja.

Norėtume pereiti prie mūsų nagrinėjamos temos, pabrėždami, jog būtent K. Kolumbas pirmasis Europoje suprato, kad kalba – pagrindinis instrumentas, norint ką nors „atversti“ į svetimą religiją. Apie tai jis užsiminė 1492 m. lapkričio 27 d. žurnale, kur teigiama, kad tik išmokius indėnus ispanų kalbos, „bus įmanoma atversti šiuos žmones į krikščionybę“.[110]

Tiesa, naujųjų religinių judėjimų (NRJ) atstovams XIX–XXI a. žmonijoje, veikiamoje globalizacijos, „atvertimas“ į kitą religiją arba įtraukimas į NRJ – kur kas paprastesnis darbas nei tas, kurį teko atlikti konkistadorams: tik nedaug krikščionių misionierių kalbėjo vietinėmis kalbomis, o pagrindines indėnų kalbas (pvz., nahuatlių ar kečua) mokėjo palyginti nedaug visų Amerikos čiabuvių.

Dabar, kai didieji NRJ (Jehovos liudytojai, scientologai, mormonai ir kt.) turi savo atstovybes daugelyje pasaulio šalių, pasitelkus vertėjus, nesunku išversti savo literatūrą į pagrindines pasaulio kalbas (taip pat ir į lietuvių) ir taip integruotis į įvairias kultūras; mažesniems NRJ lieka tenkintis anglų arba rusų kalbomis. Sudominus potencialų „naujatikį“ kuria nors iš globalesnių kalbų, imamasi kito verbavimo etapo – „naujakalbės“ (*newspeak*), pasak Džordžo Orvelo, t. y. kiekvienas NRJ būtinai privalo turėti savo terminiją, kuri yra pagrindinis instrumentas, padedantis NRJ integruotis į visuomenę.

Filosofas Arūnas Sverdiolas aiškiai apibrėžia kalbos ir pasaulio skirtį bei vienovę. Vokiečių mąstytojas Martinas Heidegeris (1889–1976) yra rašęs, jog kalba lemia žmogaus santykį su būtimi ir patį būties suprantamumą. Pasak A. Sverdiolo, „Gadameris [Hans-Georg Gadamer, 1900–2002] plėtoja šią idėją teigdamas, kad kalba yra universali supratimo terpė. Supratimas visada įsikūnija kalboje. Priklausymas tradicijai pirmiausia reiškiasi tuo, kad kalbama tam tikra kalba. Kalbos istorija konkrečiai parodo, kaip praeitis formuoja dabarties akiratį. <...>. Pasaulio supratimas ir suprantamumas tiesiogiai siejasi su kalba“.[111]

Pagal 1995 m. įsigaliojusį (keletą kartų keistą, dabar 2010 m. redakcijos galiojantį) Lietuvos Respublikos Religinių bendruomenių ir bendrijų įstatymą[112], „valstybė pripažįsta devynias Lietuvos istorinio, dvasinio bei socialinio palikimo dalį sudarančias tradicines Lietuvoje egzistuojančias religines bendruomenes ir bendrijas: lotynų apeigų katalikų, graikų apeigų katalikų, evangelikų liuteronų, evangelikų reformatų, ortodoksų (stačiatikių), sentikių, judėjų, musulmonų sunitų ir karaimų“.

Kiekviena iš šių tradicinių religijų turi savo sakralinę kalbą. Krikščioniškų bendruomenių ir bendrijų leksika daugmaž ta pati, savą specifiką, žinoma, turi judėjai, musulmonai (dauguma jų – totorių kilmės) bei karaimai.

Ir totoriai (musulmonai), ir karaimai (jų tikėjimas – karaizmas – artimiausias judaizmui) Lietuvoje gyvena jau daugiau kaip 600 metų. Abi šios tautos kalbos ir etnogenezės požiūriu priklauso tiurkų gentims – vakarų kipčiakams. Šios tautos Lietuvoje įsikūrė kunigaikščio Vytauto Didžiojo laikais. 2001 m. visuotinio gyventojų surašymo duomenimis,[113] Lietuvoje gyveno vos 273 karaimai (preliminariais 2011 m. surašymo duomenimis – 227[114]; prieš keliasdešimt metų jų buvo beveik 4000, XIX a. pab. Rusijos imperijoje karaimų priskaičiuota iki 13 000). Apie 100 karaimų kalba karaimų kalbos Trakų tarme. Šiame miestelyje karaimai gyvena nuo 1392–1397

m. Už ištikimybę Lietuvai Vytautas Didysis, vėliau Kazimieras jiems suteikė privilegijų, leido turėti savivaldą. Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje karaimai sudarė kariškių ir civilių luomus. Paradoksas: gyvendami Lietuvoje, karaimai nebuvo christianizuoti, neprarado tautinio, kalbinio identiteto. Jų bendruomenė, nors ir nedidelė, liko stipri. Įdomu, kokios galėtų būti to priežastys? Manytume, kad pagrindinės – kalba ir tikėjimas. Nepaisant to, kad tradicinė religija - Islamas - tiesiogiai susijęs su šventa jai arabų kalba, šią religiją išpažįsta įvairios pasaulio tautos. Tuo tarpu karaimų atvejis unikalus: jų išpažįstamas karaizmas (hebr. *qara'im* „Rašto skaitytojai“) – judaizmo atšaka, tačiau karaimams neprivaloma mokėti hebrajų kalbą. Dar keistesnė aplinkybė – karaimų tėvynė yra Bagdadas (dab. Irakas). Manoma, kad karaizmas galėjo atsirasti kaip opozicija Bagdade ir visoje Mesopotamijoje vyravusiam Islamui.

Tiesa, interpretuodami Raštą („Torą“; „Mišna“ nepripažįstama, nes joje, pasak karaimų, esą pernelyg daug nesutapimų), karaimai, priešingai nei tradiciniai judėjai, remiasi ne hermeneutiniu *drash* („gilioji interpretacija“) arba *sod* („slapta teksto prasmė“) metodais, bet *p'shat* – „tiesiogine teksto prasme“. Galbūt ezoterikos vengimas karaimus ir išgelbėjo nuo nutautinimo ir nukalbinimo?

Dabar pasaulyje gyvena per 40 000 karaimų, daugelis iš jų – Izraelyje. Kol kas jų kultūra tiek Lietuvoje, tiek visame pasaulyje gana menkai ištyrinėta, nors pirmieji žingsniai žengti: Lietuvoje veikia pakankamai informatyvus tinklalapis[115].

Kaip priešingybę, pateiksime kitą pavyzdį – baltiškąją Romuvą, kurios sekėjus įprasta niekinamai vadinti „pagonimis“ (lot. *paganus* „kaimietis“). Lietuvos Respublika iki šiol nepripažįsta pirmojo iš istorinių šaltinių žinomo mūsų šalyje gyvavusio ir tradicijas bei kalbą išlaikiusio tikėjimo kaip tradicinio, nors vos šimtmetį ar net gerokai mažiau mūsų šalyje veikiantys NRJ „gauna“ valstybės pripažinimą be jokio vargo, remiantis skambiais „religinės tolerancijos“, „diskriminacijos nebuvimo“ terminais.

Norėdami suvokti, kokia baltiškų ir krikščioniškų tradicijų dermė, pabandėme pažiūrėti į jas per švenčių skerspjūvį. Pasak Romuvos vado, krivio Jauniaus (Jonas Trinkūnas), švenčių problema – įdomi ir svarbi (apie tai nemažai yra rašęs ir etnologas Libertas Klimka, teigiantis, jog Lietuva kartu su Lenkija bei Portugalija naujojo stiliaus – grigališkąjį – kalendorių priėmė iškart, o protestantiškoji Livonija surengė net ginkluotą pasipriešinimą ir popiežių Grigalių XIII kaltino iš žmonių pavogus 10 jų gyvenimo dienų)[116]. Tačiau jis krikščionybę vertinąs kaip „naują religiją“, bent keletą kartų jaunesnę už baltiškąją. Todėl ir naujosios šventės buvo priderintos prie senųjų, įgijo naujų prasmių, interpretacijų (pvz., Kūčios). Kadaise garbintas ąžuolas,

vėliau ant jo atsiradęs kryžius. Žmonėms tai buvęs pereinamasis laikotarpis, kad prisitaikytų prie naujos religijos.

J. Trinkūno manymu, religijos, pasaulėžiūros, kultūros keitimas – ilgas procesas. Bene išsamiausiai ir giliausiai šį procesą ir su juo susijusius pokyčius, kaip civilizacijų polilogą, yra apžvelgęs kultūrologas komparatyvistas, idėjų istorikas, estetikas, orientalistas profesorius Antanas Andrijauskas: „Civilizacijų polilogas yra viena iš tarpkultūrinių ryšių ir įtakų sklaidos formų, kurioje gali vyrauti lygiaverčių partnerių sąveika, aiškiai išreikštos ar subtiliai užslėptos hegemonijos formos.“[117]

J. Trinkūnas nesutinka, kad krikščionybė ir baltų tikėjimas Lietuvoje – lygiaverčiai partneriai, nes „liaudies kultūra lėčiau ar greičiau tirpsta, kaip sniegas, kylant temperatūrai, o krikščionybė išlieka beveik nesikeisdama“. Pasak krivio, šiandien lietuviai katalikai esą beveik nieko nežino „nei apie etninę, nei apie baltiškąją kultūrą“. J. Trinkūnas baiminasi, kad baltų tikėjimas su krikščionybe nesutars kaip lygios, viena kitą gerbiančios, savo tradicijas puoselėjančios institucijos, nes „evangelizacija linkusi suvalgyti šalia esančius ir krikščionybė savo esme nepakenčia ko nors šalia“.

Tačiau J. Trinkūnas, kalbėdamas, jog norėtų civilizacijų polilogo, pabrėžia švenčių reikšmę: Romuva švenčia visas lietuvių šventes, kurios dažnai vadinamos krikščioniškomis – Kūčias, Kalėdas, Velykas, Jonines / Rasas, Žolinę ir kt., tačiau „iškeldama senąsias prasmes ir numesdama priklijuotas krikščioniškas etiketes, nes viso šios šventės išlaikė seniausias prasmes ir formas ir jos akivaizdžiai neturi nieko bendro su krikščionybe.“[118]

Italų filosofas, medievistas, rašytojas Umberto Eko, kalbėdamas apie kalbą ir tradiciją, vėl mena nelemtus 1492-uosius, pradėjusius kolumbiadą. „1492 metai – svarbi data Europos kultūroje ne vien todėl, kad tais metais Europa pradeda skverbtis į Amerikos žemyną. <...> Kabalistai pasklinda po Europą, taigi ši pajunta kabalistinės spekuliacijos įtaką. Vardų kabala teigia, kad tas pats ryšys, kuris sieja žemiškus daiktus su dangiškuoju pasauliu, tinka ir vardams. <...> Tad žydų raštas laikytinas pačiu švenčiausiu, nes jame slypi tobulas atitikimas tarp raidžių, daiktų ir skaičių.“[119]

Tačiau italų mokslininkas, nuodugniai ištyrinėjęs tobulos kalbos kūrimo peripetijas Europoje, prieina išvadą, kad beprasmiška ieškoti vienos, kadaise žmoniją vienijusios kalbos (ir tradicijos bei religijos): „Ryškėja mintis, kad kalbos turi „dvasią“, todėl yra

tarpusavyje nepalyginamos, perteikiančios skirtingas pasaulio vizijas. <...> Beprasmiška įvairių tautų kalboms ieškoti įsivaizduojamos vieningos matricos.“[120]

Budizmas, arba nuo Tibeto iki *zen*

Budizmas (pali, sanskr. *Bauddha Dharma*) Lietuvoje turbūt yra mažiausiai pastebimas tikėjimas. Nevartosime žodžio *religija*, nes giliau su budizmu susipažinę žmonės nelabai mėgsta šį terminą. Iš tiesų budizmas – tai gyvenimo būdas: „Budizmas – mąstymo ir praktikos tradicija, susijusi su Buda Šakjamuniu (tikrasis vardas – Sidharta), gyvenusiu Indijoje VI–V a. pr. Kr. Tradicija pasakoja apie Sidhartos patirtis, atvedusias jį iki nušvitimo. <...> Budizmas paplito pasaulyje ir atsirado įvairios jo atšakos – sinhalietiškoji (Šri Lankoje), kiniškoji, japoniškoji, Pietryčių Azijoje, Tibete ir Vakarų Europoje. <...> Europoje budizmu pradėta domėtis XIX a. <...> Vakarus hinduizmu ir budizmu sužavėjo teosofai. Iš pradžių labiau domėtasi sinhalietiškuoju (*theravada*) budizmu, po Antrojo pasaulinio karo susidomėta *zen* budizmu. <...> 7-ajame dešimtmetyje Vakaruose paplito tibetietiškasis budizmas.“[121] Šiuo metu pasaulyje yra apie 500 mln. budistų.

Nors sukurti budistų bendruomenes (*sangha*) – vienas pagrindinių tikinčiųjų tikslų, Lietuvoje jos egzistuoja tarsi šešėlyje. Žiniasklaida kalba apie Anapilin išėjusią Jurgą Ivanauskaitę ir kasmet budistinius kraštus lankantį, vienuolika knygų išleidusį fotomenininką ir poetą Paulių Normantą-Lai Vėjų, o daugiau apie budistus beveik niekas nieko nežino. Kodėl?

Turbūt čia „kalčiausia“ šio tikėjimo filosofija. Nesiafišuoti. Tiesiog tikėti. Praktikuoti. Gyventi kaip budistui. Arba, anot *soto zen* mokyklos įkūrėjo Šiunriu Suzukio Rošio (1904–1971) mokymo, paprasčiausiai sėdėti ir tyliai pasiekti nušvitimą.[122]

Tyrinėtojų teigimu, gana sudėtingas, daugybę šventų raštų turintis budizmas – tai hinduizmo reforma. Čia galėtume išvesti analogiją su Martinu Liuteriu, kuris reformavo katalikų bažnyčios dogmas.

Paskaičius „aukštuomenės“ kroniką, atrodytų, kad budistais tampa tik Holivudo žvaigždės (žymiausias, ko gero, Ričardas Giras). Tačiau turime ir savo žvaigždžių. Norisi paminėti bene pirmąjį Lietuvos budistą – vertėją, psichologą Antaną Danielių (1942–2002). Šis žmogus 1972 m. nuvyko į Buriatiją, kur sutiko žymų to meto budizmo mokytoją, tibetologą Bidiją Dandaroną (Бидия Дандарович Дандарон, 1914–1974) ir tapo jo mokiniu. Po metų Vilniuje (taip pat tuometiniame Leningrade, Maskvoje ir Tartu) įsikūrė pirmoji (žinoma, pogrindinė) budistų bendruomenė. Dabar jų – keletas. Yra mūsų šalyje ir tibetietiško, ir japoniško, ir korėjietiško budizmo atmainų sekėjų.

Dalai Lama XIV, tibetietiško budizmo dvasinis lyderis ir autoritetas, yra pabrėžęs, jog budizme aptinkus kokių nors teiginių, kurie nesuderinami su patirtimi, tikrove, jais galima nesiremti. Ir pavadino gausybę budizmo (ir ne tik) sektelių terminu *dharma business* (angl. „mokymo verslas“).

Veikiausiai turėtume remtis šiais žodžiais, kai tik susimąstome apie budizmą. Tai – itin lankstus, nedogmatiškas tikėjimas bei praktika. Tiesa, lietuviai, tapę budistais, imasi vienai seniausių filosofijų primetinėti savo taisykles, tačiau kažin ar tai galėtume pavadinti autentiška budizmo dvasia. Keista, jog Lietuvoje bene populiariausias budistas – danas Olė Nydalas (Ole Nydahl, gim. 1941 m. Kopenhagoje), buvęs narkomanas, kuris prieš daugelį metų, ieškodamas prieglobsčio, jį rado Himalajuose. Dabar pasaulyje O. Nydalas turi daug sekėjų. Vargu ar tai tikrasis budizmas. „Nydahlas buvo kaltinamas ne tik militarizmo, bet ir rasizmo, seksizmo ir ksenofobijos skatinimu. <…> Tai stebina budistus, kurie nėra O. Nydahlo „Karma kagyu“ mokyklos nariai.“[123]

Zen budizmas Lietuvą pasiekė ne pačia originaliausia forma. Esama ne kinų ir ne japonų dzenbudistų. Lietuvoje jie atsirado iš Korėjos. Bene žymiausias *zen* budistas mūsų šalyje – garsus žurnalistas Rytis Juozapavičius. Jis lydi į Lietuvą dažnai atvykstančius korėjietiško *zen* budizmo mokytojus. Tiesa, jie – ne tik korėjiečiai, bet, pavyzdžiui, amerikiečiai, vengrai. Vilniuje *zen* budistams gyventi bendruomenėje nėra itin lengva. Daugiau nei dešimtmetį meditavę Valakupiuose esančiame namelyje, kurį patys susitvarkė (prieš tai buvo tik lūšna), jie buvo iš jo išvaryti – Vilniaus

savivaldybė pardavė šventyklą vienam verslininkui. Dabar *zen* budistams tenka glaustis kitoje vietoje.

Mūsų valstybėje budistai – ne pigios muzikos ir kino žvaigždės, bet dažniausiai – solidūs žmonės, turintys šeimą, darbą. Dažniausiai tai – prestižinių specialybių atstovai. Naujoji karta, be abejo, ieško ne tokio griežto kaip klasikinis, bet naujoviškesnio, europietizuoto budizmo, tačiau tai būtų galima pavadinti mada, ne tikėjimu.

„Nežinau, kaip būtų susiklostęs mano gyvenimas, jeigu ne budizmas. Aišku, nebūčiau daręs tokių nutrūktgalviškų eksperimentų kaip Šekspyro vertimas. Atsirado kažkokia potencija, ir pagalvojau: „Kodėl gi ne?“ – šios knygos autoriui yra sakęs A. Danielius. Dar pridūrė: „Nežinau nė vieno žmogaus, kuris į budizmą pakliuvo labai lengvai – kaip tik, reikia ką nors paaukoti. <...> Perskaitęs budizmo etiką aptikau, kad yra vienas principas – viskas, kas nėra smurtas, prievarta, leidžiama. Optimalus režimas – būti ne per daug įsitempusiam ir ne per daug atsipalaidavusiam.“[124]

A. Danielius yra rašęs: „Pasaulio (arba jo dalies) neišgelbės jokios vyriausybės, jokios diplomatijos, kariuomenės ar policijos, o tik mes patys. Net ir vienas iš tūkstančio, iš šimto tūkstančių, kuris liaujasi kaltinęs kitus, kad jį ar ją nuskriaudė, sugriovė jo ar jos gyvenimą, ir pradeda suprasti giliai glūdinčius tarpusavio ryšius, tą faktą, jog mes, tarkim, neatsitiktinai turime vienokius ar kitokius tėvus, sutuoktinius ar vaikus, kad neatsitiktinai visi gimėme būtent Lietuvoje, gali padėti aplinkiniams (o drauge - ir žmonijos pažangai), ko gero, daugiau negu mėginimai pagerinti pasaulį „iš viršaus.“[125]

Bene vienintelis Lietuvoje farmacininkas, gaminantis vaistus pagal tibetietišką receptūrą, kaunietis budistas Donatas Butkus, kuris, taip pat kaip ir A. Danielius, buvo B. Dandarono mokinys, mano, jog neatsiejama budistinio mąstymo dalis – ritualas. Pasak jo, požiūris į tibetietiškus vaistus turėtų būti kitoks nei į įprastus, t. y. jų niekada negalima gerti, sakykime, sėdint prie televizoriaus: reikia specialių apeigų. Turime ir pasaulinio garso vertėją iš tibetiečių kalbos Algirdą Kugevičių, išvertusį garsųjį „Lamrimą“ (tib. *Byang-chub lam-gyi sgron-ma*; jo originalas – žymaus XI a. bengalų

budistų mokytojo Atišos „Bodhipathapradīpa“) bei daugybę kitų budistinių veikalų, knygų.

Zen budistas R. Juozapavičius pripažįsta: „*Zen* iš esmės yra dvasinės pratybos, kurios būtinos žmogui, ieškančiam prasmės. Esminį klausimą „Kas aš?“ Buda sprendė sėdėdamas po Bho medžiu šešerius metus, o Bodhidharma oloje meditavo devynerius metus.“[126]

Taigi matome, jog budistai, kad ir kokios pakraipos jie būtų, nežada mums jokių laimės receptų, greito nušvitimo, ekstazės, susiliejimo su dievybe ar kitų dalykų, kuriais „prekiauja“ įvairūs NRJ. Todėl budizmas – ypatingas. Tai – individualistinis požiūris į gyvenimą, savęs ieškojimo pratybos. Sunkios, klaidžios, bet teikiančios džiaugsmo.

Įdomi analogija – 2003 m. JAV Šiaurės Karolinos valstijoje esančio metodistų ir kvakerių 1838 m. įkurto Djuko universiteto mokslininkai iškėlė hipotezę, jog budistai iš tiesų yra laimingi, taikūs ir romūs žmonės, taigi jų mokymas apie meditacijos naudą žmogaus psichinei ir fizinei sveikatai nesąs propaganda (beje, būtent šio universiteto mokslininkai 2006-aisiais baigė šifruoti žmogaus genomą)[127]. Pasitelkę naujausią skenavimo techniką, neurologai nustatė, kad tam tikros budistų smegenų sritys, atsakingos už teigiamas emocijas ir gerą nuotaiką, kartkartėmis nušvinta, beje, ne tik per meditacijas.

JAV Viskonsino universiteto mokslininkų atlikti skenavimai parodė, kad įgudusių praktikuojančių budistų kairioji priekinė smegenų sritis yra aktyvesnė. Ši smegenų sritis atsakinga už teigiamas emocijas, savitvardą ir temperamentą.

Dar vienas tyrimas, kurį atliko Kalifornijos universiteto San Francisko medicinos centro mokslininkas, leidžia daryti prielaidą, kad meditacija ir dėmesingumas gali nuslopinti tą smegenų sritį, kurioje „saugomi“ bauginantys prisiminimai. Nustatyta, kad įgudę budistai, palyginti su kitais žmonėmis, kur kas rečiau patiria šoką, sutrinka, nustemba ar supyksta.

Pasak A. Danieliaus, tradicija tvirtina, jog Buda paliko 84 000 metodų, padedančių įveikti kentėjimą. Tačiau ne visi jie buvo išsaugoti. Kiekviena budizmo kryptis ar tradicija turi savitų, tik jai būdingų metodų. Svarbiausi budizmo keliai – hinajana (theravada), mahajana ir vadžrajana. Pirmasis kelias – archaiškiausias, jis išlikęs Pietryčių Azijoje ir susiformavo iki II šimtmečio pr. Kr. vidurio. Mahajana įsitvirtino I a.; atsidaro dvi įdomios filosofinės mokyklos: jogačarai ir madhjamikai. VII a. vid. susiformavo mahajanos atšaka vadžrajana (tantra).

2001 m. visuotinio surašymo duomenimis, Lietuvoje save budistais laikė 408 žmonės. Tačiau ši filosofija yra labiau individualistinė, todėl manome, jog iš tikrųjų jų yra kur kas daugiau. Tai galėtų pailiustruoti netikėtai išleista menininko avangardisto Ramūno Jaro siurrealistinių novelių knyga „Dzen dzen“.[128]

Hab. dr. prof. Antanas Andrijauskas rašo, jog „Algimantas Švėgžda, Paulius Normantas ir Jurga Ivanauskaitė yra daug sudėtingesni ir reikšmingesni nepriklausomybę atgavusios Lietuvos reiškiniai nei daugelis tai įsivaizduoja Lietuvoje. Tai didžiai autentiški menininkai, kurių kūryba rašoma savo krauju. Platus požiūris į pasaulį padėjo jiems išsivaduoti iš lietuviškojo provincionalumo, nepilnavertiškumo kompleksų, pajusti atsakomybę už skriaudžiamas pasaulyje tautas. Šių menininkų atsisukimas į pasaulinės kultūros vertybes, savitas jų interpretavimas ir siekimas jas įjungti į lietuviškos kultūros fondą liudija apie nepriklausomybę atgavusios mūsų kultūros pakylėjimą į naują raidos etapą. Šie ir jiems artimi žmonės, nepaisant gausių oponentų, gyvenančių senos tautinės ir perdėm supaprastintai interpretuojamos krikščioniškosios mitologijos svaigulyje pasipriešinimo, keičia modernų lietuviškąjį mentalitetą, atveria jam naujas vertybines orientacijas bei pažinimo erdves.“[129]

Bon (tib. „ritualinis deklamavimas“) – seniausioji Tibeto religija, ankstesne forma panaši į šamanizmą. VII–VIII a. į Tibetą atkeliavus budistams, senasis tikėjimas sumišo su budizmu. Pasak legendos, bono įkūrėjas – Šenrabas Mivo, kilęs iš mistinės Žang Žungo šalies. Šenrabas Mivo legendose dažnai tapatinamas su Buda arba Lao Dzė. Kai kurie bono sekėjai teigia, jog dvasiniame pasaulyje Šenrabas Mivo buvo Budos mokytojas. Manoma, kad bono mokymui įtakos turėjo senovės Irano (Tazigo) religija zoroastrizmas bei Indijos šivaizmas. Iš pradžių bono mokyme buvo teigiama,

kad pasaulis – dualistinis, t. y. sudarytas iš gėrio ir blogio, tačiau vėliau buvo perimtas gana ateistinis budizmo mokymas.

Dabartinis Dalai Lama po ilgai trukusio bono mokymo persekiojimo (daugelis budistų jį vis dar prilygina šamanizmui, todėl nevertina) neseniai jį oficialiai paskelbė penktąja Tibeto dvasine mokykla (kartu su njingma, gelug, kagju ir sakja), taip žengdamas „politiškai korektišką“ žingsnį – stengdamasis išsaugoti nykstančią Tibeto kultūrą. Šiais laikais boną praktikuoja dešimtadalis Tibeto gyventojų, veikia 264 bono sekėjų vienuolynai.

Anksčiau Vakaruose buvo labiau žinomas primityvusis (animistinis) bonas ir gana kraupūs jo ritualai – dievų iškvietimas, piktųjų dvasių išvarymas, kruvini aukojimai (jie vis dar atliekami Nepalo kalnuose). Vėliau sužinota apie XIV a. susikūrusį vadinamąjį naująjį boną, iki šiol klestintį Rytų Tibete.

2003 m. kelerius metus veikianti Lietuvos bono bendruomenė gavo „Tendzin Dardže Ling“ (tib. „mokymo laikytojų klestėjimo šalis“) pavadinimą, kurį Lenkijoje suteikė tibetietis dvasinis mokytojas Jongdzinas Rinpočė. Jis bono praktikus pašventino į „24 Žang Žungo meistrų mokymą“. Lietuvoje prieš daug metų lankėsi bono lama Čongtrulas.

Lietuviai bono praktikuotojai išpažįsta vadinamąją jungdrung bono tradiciją, kurios doktrina ir apeigos nedaug kuo skiriasi nuo Tibeto budizmo mokyklų. Lietuvoje bono sekėjų, kurių yra vos keliolika, organizacija neregistruota. Veikia jos interneto tinklalapis www33.brinkster.com/yungdrung/swastika.htm (žiūrėta 2011 09 28). Jame gana išsamiai aprašyta bono doktrina, kurios filosofines ištakas galima sieti su budizmu ir teosofija (pvz., tikima, jog senovėje žmonės gyveno 100 000 metų – tai panašu į J. Blavatskajos teiginius jos klasikiniame teosofijos veikale „Slaptoji doktrina“). Kai kurie Lietuvos bono praktikuotojai išpažįsta eklektišką rime (tib. *ris med* – „nešališkas, nesektantiškas“) tradiciją. Ji įkurta XIX a. pabaigoje Rytų Tibete. Iš esmės tai nėra nauja tibetietiško budizmo mokykla, greičiau požiūris į visą tibetietišką budizmą kaip visumą.

Dzogčenas – senovinė budizmo dvasinė tradicija, išsirutuliojusi Indijoje ir Tibete. Dzogčene į pirmapradę nušvitimo būseną žiūrima ne kaip į kažką sukurta ar pasiekta, bet kaip į egzistuojančią nuo pat pradžių. Dzogčeno būsena – mūsų neatskiriama prigimtis ir potencialas. Tačiau, nepaisant to, reikia mokytojo, kuris galėtų išaiškinti, tiesiogiai įvesti į dzogčeno mokymus ir juos perduoti.

Lietuvos dzogčeno bendruomenė „Dorželingas“ Teisingumo ministerijoje įregistruota tik 2002 m., tačiau pradėjo veikti dar 1992-aisiais. Pavadinimą „Dorželing“ bendruomenei suteikė tada mūsų šalyje lankęsis vienas žymiausių pasaulyje dzogčeno žinovų tibetietis Čogjalas Namkhai Norbu Rinpočė (gim. 1938 m. Derge, Tibete). Veikia bendruomenės interneto svetainė http://dorjeling.5u.com/lithuanian.htm (žiūrėta 2011 09 28).

Teigiama, jog dvejų (pasak kitų šaltinių, trejų) metų Namkhai Norbu buvo atpažintas kaip dzogčeno meistro Adzomo Drukpos inkarnacija (atgimėlis, *tulku*). Po šešerių metų jame atpažinta Butano įkūrėjo ir valdovo Dharmaradžos inkarnacija. Nuo pat ankstyvos vaikystės Namkhai Norbu gaudavo mokymų ir pašventimų iš skirtingų tradicijų meistrų. Aštuonerių metų Namkhai Norbu pradėjo mokytis vienuolyno mokykloje (kitokių Tibete anksčiau ir nebuvo). Ten daugelį metų jis mokėsi budizmo filosofijos, medicinos, astrologijos ir kitų tibetietiškų disciplinų.

1954 m. Namkhai Norbu, kaip tibetiečių jaunimo atstovas, atvyko į Kiniją, joje kurį laiką dėstė tibetiečių kalbą Čengdu universitete. Būdamas šešiolikos, Namkhai Norbu sutiko savo pagrindinį mokytoją Čangčiubą Dordžę, iš jo gavo visą dzogčeno mokymų perdavimą. 1960 m. Namkhai Norbu buvo pakviestas į Italiją, kur dirbo Romos Viduriniųjų ir Tolimųjų Rytų tyrimo institute. Nuo 1964 m. ėjo profesoriaus pareigas Neapolio universitete.

Aštuntojo dešimtmečio antroje pusėje Namkhai Norbu pradėjo perdavinėti dzogčeno mokymus europiečiams – iš pradžių Italijoje, vėliau kitose Vakarų šalyse. Jo mokiniai sudaro tarptautinę Dzogčeno bendruomenę, jos pagrindinis centras yra Italijoje. Šios bendruomenės dalis yra ir Lietuvos dzogčeno bendruomenė. Jai vadovauja bene didžiausio visų laikų budizmo žinovo Lietuvoje A. Danieliaus sūnus Mantrimas Danielius. 1999 m. Tibeto budizmo bendruomenė įregistruota Kaune.

Lietuvoje yra ir *kalačakros* (sanskr. *kāla* „laikas“, *chakra* „ratas“) tantros sekėjų, kurie nėra registravęsi, tačiau turi savo svetainę internete, joje trumpai pristatomas šis mistinis mokymas. Pilnas bendruomenės pavadinimas – budistinės meditacijos centras

„Kalachakra tashi cho tshog“. Jos tinklalapis – http://kalachakranet.org/resources_lithuanian.html (žiūrėta 2011 09 28).

Tantros (sanskr. „tęstinumas, nenutrūkstamumas“) – praktikos ir ritualai, slaptos budistinės pasaulėžiūros doktrinos – iki pastarųjų laikų buvo nepasiekiamos ir todėl beveik nežinomos Vakarų valstybių gyventojams. Jos buvo studijuojamos tik Tibeto bei Mongolijos vienuolynuose. Ši situacija pasikeitė XX a. viduryje, kai komunistinė Kinija okupavo nepriklausomą Tibetą. Okupantai religinius tekstus barbariškai degino, o pelenus kaip trąšas barstė laukuose.

Siekdami išsaugoti savo unikalią kultūrą, tibetiečiai buvo priversti trauktis tremtin. Nuo tada daugybė mokytojų (*lamų*) tapo žinomi JAV ir Europos valstybėse, kur laisvai galėjo skleisti Budos mokymą. Sprendimą viešai teikti slaptąsias doktrinas priėmė Tibeto dvasinis vadovas Dalai Lama XIV (Lietuvoje jis lankėsi 1991 ir 2001 m.), norėdamas supažindinti su Tibeto kultūra, religija ir menu kaip galima daugiau pasaulio žmonių. Prieš kurį laiką Lietuvą aplankė kalačakros mokytojas Geše Dakpa Džampa (gim. 1970 m. Indijoje).

Per tantrų iniciaciją sutelkiama daug įvairius konfliktus slopinančios, ramybę skleidžiančios dvasinės energijos, skirtos taikai pasaulyje palaikyti. Dalai Lama teikia ją visiems norintiesiems. Pasak tradicijos, šią iniciaciją gavusiems ar joje dalyvavusiems (net ir nepraktikuojantiems tantros) sudaromos sąlygos atgimti dvasingumo citadelėje – Šambaloje, kurios pagrindinis mokymas ir yra tantra.

Pirmoji vieša *kalachakra tantra* (kalačakros) iniciacija Dalai Lama suteikė 1971 m. Indijos Bodhgajos mieste didžiulei miniai žmonių. Nuo to laiko Dalai Lama yra teikęs tokias iniciacijas daug kartų, daugelyje šalių. *Kalachakra tantra* – aukščiausias Budos mokymo lygmuo, nurodantis, kaip pasiekti nušvitimą per vieną žmogaus gyvenimą, nelaukiant daugybės persikūnijimų. Tradiciškai manoma, kad nušvitęs Buda suteikė savo pasekėjams dviejų pavidalų mokymus: atviro dialogo formos sutras, prieinamas visiems norintiems, ir tantras – slaptąsias praktikas labiau įgudusiesiems. Sučandra *(Suchandra)*, legendinės Šambalos valdovas, parnešė gautą iš paties Budos žodinį Tantros mokymą į savo šalį, kur išdėstė jį 12 000 eilučių veikale *Paramadibuddhatantra,* taip pat parašė išsamius kalačakros praktikos

komentarus. Deja, originalus Sučandros tekstas sanskrito kalba neišliko. Yra žinomos tik keletas nedidelių jo dalių tibetiečių vertimuose. Todėl, pasak legendos, kito žymaus Šambalos valdovo Mandžiušrio Jaso veikalas *Kalachakra Laghutantra* (dar žinomas kaip *Shri Kalachakra*) bei jo sūnaus, valdovo Pundarikos, parašytas komentaras tėvo darbui – *Vimalaprabha,* tapo esminiais kalačakros mokymo studijų tekstais. Nemaža dalis šių bei kitų originalių tekstų sanskrito kalba, taip pat daugybė jų vertimų ir komentarų išliko iki mūsų dienų.

Kalačakros tantra vadinama kontroversiška, nes jos tekste užsipuolamas Islamas ir skelbiama pranašystė apie „šventąjį karą“ tarp budistų ir „barbarų“ (sanskr. *mleccha*). Vis dėlto įsigilinus paaiškėja, kad kalačakros doktrinoje Buda nemokė nieko blogo, priešingai – joje pasisakoma prieš netolerantiškumą, neapykantą, prievartą ir karą, skelbiamą bet kokios religijos vardu.

Karma kagyu arba *Deimantinio kelio budizmo* mokykla Lietuvoje įregistruota 1998 m. (Vilniuje ir Šiauliuose, taip pat veikia dar dvi bendruomenės). Ši tibetietiško budizmo mokykla pabrėžia meditacijos svarbą. Lietuvoje – apie 50 *Karma kagyu* narių, pasaulyje jų – bent keli tūkstančiai. Jie turi savo interneto svetainę www.budizmas.lt (žiūrėta 2011 09 28).

Pagrindinis *Karma kagyu* centrų, kuriems priklauso nemažai jaunimo, yra ir visuomenėje žinomų žmonių, mokytojas – Lietuvą reguliariai nuo 1997 m. aplankantis danas lama Olė Nydalas (gim. 1942 m.), budistu tapęs 1968 m.

Lietuviška *Karma kagyu* mokykla – bene labiausiai vakariečiams pritaikyta ir populiariausia tarp jaunimo budizmo atšaka. Lietuvių budistų tinklalapyje teigiama, jog jie „siūlo praktiškus ir kasdieniniame gyvenime pritaikomus mokymus. Tai gausybė metodų pasauliečiams ir jogams, kaip vystyti proto turtingumą ir aiškumą ir meditacijoje, ir kasdieninėje veikloje. Deimantinis Kelias šiuolaikiniam pasauliui atveria pačius meistriškiausius Budos metodus“. [130]

Pasaulyje yra maždaug 600 *Karma kagyu* budistinių centrų, kuriems vadovauja Indijoje gyvenantis tibetietis Karmapa Taje Dordžė. Šių centrų atstovų teigimu, tai – „demokratiškos grupės, veikiančios nemokamo ir savanoriško darbo, įkvėpimo ir draugystės dėka. Nariai dalinasi pareigomis, t. y veda meditacijas, atsako į klausimus,

moko budizmo kitų. Iki šiol lama Olė jau yra išmokęs apie 30 savo mokinių, kurie keliauja ir moko daugelyje šalių“.

Beje, 2005 m. birželio 24-27 d. daugiau nei 40 šalių maždaug 10 tūkstančių *Karma kagyu* narių visame pasaulyje meditavo vienu metu, kad žemėje būtų daugiau atjautos ir supratimo. Paskaičiuota, kad per šį maratoną garsioji tibetietiška mantra „Om mani padme hum“ buvo sukalbėta daugiau kaip 123 milijonus kartų.

Lama Olė Nydalas – prieštaringa asmenybė, mėgstanti provokuoti savo pašnekovus. Pavyzdžiui, paklaustas, ar žmogus ką nors praranda tapęs budistu, jis atsakė: „Gali prarasti keletą neurozių ar truputį sumaišties. Tikrai neprarandi įprastos popietinės pintos alaus, neprarandi svaigaus mylėjimosi – jei tau tai patinka“. Pasak dano budisto, „Buda yra mūsų kolega, jis yra tas, kuris mato, kaip viskas vyksta, todėl jis aukščiau dievų ar dar ko nors“. Lama sako, kad ankstesniame gyvenime buvęs tibetietis.[131]

Nuo 2004 m. Lietuvos *Karma kagyu* nariai leido spalvotą žurnalą „Deimantinis kelias“, vėliau pervadintą „Budizmas.lt“. 2008-aisiais pradėjo veikti šio NRJ įkurta asociacija „Tibeto kultūros namai“.[132] Viena jos veiklos formų – organizuoti budistinių relikvijų parodas Lietuvoje.[133]

Lodžongas – sudėtinga tibetietiško budizmo tradicijos praktika, proto mankšta ir dvasios ugdymo menas, sukurtas XII a. kadampa budizmo mokyklos mokytojo Gešės Čekavos Dordžės (1102–1176), parašiusio kertinį tekstą „Septynios dvasios ugdymo prasmės“.

Iki šio teksto pasirodymo jis buvo slaptas, atskleidžiamas tik ištikimiausiems mokiniams. Gešės Čekavos mokytojas Gešė Šarava tarė jam: „Jei nori pasiekti nušvitimą, praktika priimant pralaimėjimus ir pasiūlant pergalę kitiems – būtina“. Gešė Čekava paklaũsė mokytojo, dvylika metų praktikavo, kol tapo meistru. Jis taip pat išmoko tongleno („davimo ir gavimo“) meditacijos, per kurią išgydė nemažai raupsuotųjų. Po tokios sėkmės Gešė Čekava nusprendė pasauliui atskleisti sudėtingą, bet labai naudingą dvasiai ir kūnui mokymą. Lodžongo mokymo, pasak jį perteikusio budizmo filosofijos daktaro (Gešė) Džampa Tinlėjaus (gim. 1962; plačiau - http://geshe.ru), „šiais sudėtingais laikais, kai niekas nežino, kas nutiks po kelių mėnesių, reikia kaip oro. Lodžongas padės įveikti visas nepalankias kliūtis ir neigiamus veiksnius dvasios ugdymo kelyje. Neigiamos aplinkybės jums daugiau neatrodys tokios. Jos taps gera, naudinga jūsų proto ugdymo priemone“.

Gešė Džampa Tinlėjus – Jo Šventenybės Dalai Lamos XIV mokinys, kuris trejus metus atsiskyrėliškai meditavo Himalajuose ir tapo aukštos kvalifikacijos meistru. 1993 m. Dalai Lamos XIV pavedimu išvyko dirbti į Rusiją, kur tapo pasauliečiu, sukūrė šeimą, tačiau didžiąją dalį jo gyvenimo užima paskaitų skaitymas, seminarų (*retritų*) rengimas, knygų rašymas. 2010 m. Gešė Džampa Tinlėjus lankėsi Vilniuje. Budizmo meistro mokinys Ignas Staškevičius, pristatantis jo knygą[134] Lietuvai, akcentuoja, jog mokytojas šioje knygoje „svarbias tiesas iliustruoja daugybe buitiškų pavyzdžių, istorijų, anekdotų iš įvairių epochų ir vietovių. Autorius įtikina, kad budizmo praktika yra naudinga tiek ieškant krypties nušvitimo link, tiek siekiant laimės šiame gyvenime. Įvairiausiais būdais mūsų protus pasiekusios žinios dažnai sujaukia mintis, gąsdina ir blaško. Pranašai, ekspertai, lyderiai bruka prieštaringas idėjas ir teorijas. Modernus pasaulis tapo toks daugialypis ir dinamiškas, kad jame, regis, nebeliko patikimo pagrindo žmogiškai laimei. Nuo triukšmo ieškome prieglobsčio gamtoje, nuo netikrumo – tikėjime. Lodžongas – tai budizmo pagrindinės srovės Mahajanos sekėjų praktikuojamas dvasios ugdymo menas. Jis nesiūlo greito pigaus išganymo, tačiau moko siekti aukštesnės sąmonės kokybės.“ (p. 10–11)

Ši knyga sudaryta remiantis Gešės Džampos Tinlėjaus komentarais, aiškinančiais pagrindinį Gešės Čekavos Dordžės tekstą, taip pat paskaitomis, skaitytomis Maskvoje, Ufoje, Ulan Udėje. Lodžongas – esminis Mahajanos mokymas – vadinamas „laimės keliu“. Šioje knygoje, be Jo Šventenybės Dalai Lamos XIV ilgo gyvenimo maldos, įdomios I. Staškevičiaus pratarmės, yra įvadas, kuriame aiškinami motyvacijos lygiai, pateikiamas nusilenkimas Didžiajai Atjautai bei visos septynios prasmės: parengiamosios praktikos, dviejų bodhičitos tipų pažadinimas, nepalankių sąlygų pavertimas dvasiniu keliu, mokymas, kaip viename gyvenime sujungti visą praktiką, dvasios išugdymo matai, aštuoniolika dvasios ugdymo įžadų ir pabaigos pamokymai. Prieduose – pranašystė apie Budos Maitrėjos atėjimą, Gešės Džampos Tinlėjaus atsakymai į žmonių klausimus.

Tai bene aktualiausias budizmo veikalas, išleistas Lietuvoje šiomis dienomis, kuris pakankamai nesudėtinga forma gali padėti daug daugiau nei, anot I. Staškevičiaus įvardijimo, „naujųjų vėjų“ judėjimai, sektos ir įvairūs painūs „naujoviški“ mokymai.

„Tikra didžioji atjauta pasireiškia tada, kai jūs galvojate, kaip kenčia visos būtybės: net jeigu visi aplink jus juokiasi, sako tostus, kildonami taureles, jūs sėdite su ašaromis akyse, galvodami apie visų būtybių kančias. Ne tik apie tai, kad jos laikinai kenčia, bet ir apie tai, kaip jos sukasi samsaroje, kaip pačios save įtraukia į samsarą. Ir jūs linkite, kad jos išsivaduotų iš kančių.“ (p. 320)

*Vidinio tobulėjimo centro „Reiyukai“ (*vėliau – -
Kokoro no kai“) doktrina remiasi japonų budistų vienuolio Ničireno (1222–1282) mokymu ir jungia savyje Lotoso sutros kultą bei protėvių tradiciją. Ničirenas įkūrė savo mokyklą, kurios pagrindinis mokymas rėmėsi Lotoso sutra. Jis teigė, kad tik šios sutros studijavimas ir *daimoku* praktika gali suteikti valstybei klestėjimą bei laimę atskiriems žmonėms. *Daimoku* praktika – tai nuolatinis maldos formulės „Šlovė Lotoso sutros maloningajam Įstatymui“ kartojimas, kuris įveda tikintįjį į slaptingiausias Lotoso sutros tiesas. Ničirenas įrodinėjo išskirtinį savo mokyklos vaidmenį „Įstatymo pabaigos“ amžiuje. Jis reikalavo uždrausti visas budistų bendruomenes, pirmiausia – *zen*. Už savo veiklą jis dukart buvo ištremtas iš šalies.

Šio judėjimo religinėje praktikoje aptinkama šamanizmo užuomazgų. Iš „Reiyukai“ išsirutuliojo daugelis vėlesniųjų neobudistinių judėjimų.

„Reiyukai“ įkūrėjai, teigiama lietuviškame šio NRJ tinklalapyje,[135] – Kakutaro Kubo (1892–1944) ir Kimis Kotanis (1901–1971), – buvo giliai susirūpinę žmogaus dvasinių vertybių smukimu tų laikų pasaulyje. Intensyviai praktikuodami Budos mokymą, jie suvokė, kad sustabdyti smukimą galima tik skleidžiant Budos mokymą.

K. Kubo mokėsi ir dirbo Tokijuje. Tapęs prityrusiu dailide, jis specializavosi dirbdamas istorinėse šventyklose. Imperatoriaus rūmų agentas pripažino K. Kubo darbą ir pakvietė jį dirbti imperatoriui. 1919 m. K. Kubo, studijuodamas senovinį budistinių raštų rinkinį, vadinamą Lotoso sutra *(Myoho Renge Kyo)* ***[136]*** ir rimtai jį praktikuodamas *Senzo Kuyo* (ryšio su savo protėviais suvokimo ir įvertinimo praktika), nusprendė, kad socialines žmonių problemas galima išspręsti pasitelkiant Budos mokymą, skelbiamo Lotoso sutroje. Tarp daugybės Budos mokymų Lotoso sutra laikoma viena svarbiausių ir paskutiniųjų, manoma, kad joje Buda atskleidė savo tikruosius ketinimus ir galutinį mokymo tikslą: „O Gėlele Žvaigždynų Valdove, ši Sutra gali išgelbėti visas gyvas būtybes. Ši Sutra gali visas gyvas būtybes išlaisvinti nuo kentėjimo. Ši Sutra gali duoti daug naudos visoms gyvoms būtybėms ir išpildyti jų troškimus. <…> Jei nesveikas žmogus išgirs šią Sutrą, jo ligos išnyks, jis niekada nepasens ir niekada nemirs.”[137]

Viena pirmųjų K. Kubo įžvalgų buvo tai, kad Budos mokymas galėjo būti ir buvo neteisingai suprastas ir neteisėtai pasisavintas šventikų ir vienuolių. Todėl jis troško sugrąžinti žmonėms tikrąją jo prasmę, primindamas, kad šis mokymas efektyviausias tuomet, kai yra aktyviai naudojamas kiekvieno žmogaus gyvenime.

Tuometinių K. Kubo idėjų pagrindu 1924 m. lapkritį buvo sukurtas NRJ „Reiyukai“ – „Dvasios bičiulių sąjunga“. 1920-1930 m. jis daug dirbo Tokijuje, stengdamasis supažindinti žmones su šiuolaikinio budizmo vizija. 1930 m. liepos 12 d. „Reiyukai“ oficialiai pradėjus veiklą, šio NRJ narių buvo vos keletas tūkstančių. K. Kubo tapo organizacijos vyriausiuoju direktoriumi, o pirmąja „Reiyukai“ prezidente buvo paskirta K. Kotani, ištekėjusi už vyresniojo K. Kubo brolio Jasukičio Kubo. 1937 m. Tokijuje buvo pastatytas „Reiyukai“ centras.

Sunkiais Japonijai Antrojo pasaulinio karo bei pokario metais „Reiyukai“ idėjos daugeliui žmonių atrodė priimtinos: nuo 1940 iki 1950 m. narių skaičius šioje šalyje išaugo nuo 758 tūkst. iki beveik 1,5 milijono.

Po K. Kubo mirties K. Kotani išplėtė „Reiyukai“ kaip organizacijos, besirūpinančios visuomenės gerove, veiklos akiratį ir sukūrė daugybę jaunimo programų. Jos iniciatyva 1954 m. buvo suburta „Reiyukai“ jaunimo grupė, o po 10 metų ant Togasos kalno pastatytas jaunimo treniruočių centras „Mirokusan“.

1971 m., po K. Kotani mirties, „Reiyukai“ prezidentu tapo K. Kubo sūnus Tsugunaris Kubo. „Reiyukai“ idėjos pradėjo plisti visame pasaulyje. 1972 m. atidarytas centras JAV, vėliau – kitose šalyse.

Organizacijos mūsų šalyje pradžia – 1996 m., kai į Lietuvą atvyko tarpreliginio judėjimo, vienijančio 12 skirtingų religijų, vadovas Hiromis Kadzumis Hasegava. Jis yra sakęs: „Nenoriu užkariauti Klaipėdos su budizmu, man nesvarbu, kokiai religijai priklausote. Mūsų tikslas – sukurti aplinką, kurioje būtų gera gyventi visiems“.

2001 m. Teisingumo ministerijoje įregistruota organizacija – Lietuvos budistų bendruomenė „Reiyukai“ veikia Klaipėdoje, Vilniuje. Šiuo metu 20 pasaulio šalių yra apie 4 mln. „Reiyukai“ narių. Lietuvoje jų – apie 140.

„Reiyukai“ centre Klaipėdoje vyksta jaunimo susitikimai, seminarai, aplinkos valymo, tvarkymo akcijos. Mokoma „Reiyukai“ filosofijos, meditacijos, tradicinių Rytų kovos bei sveikatingumo menų, japonų kalbos, kaligrafijos. „Reiyukai“ rūpinasi Klaipėdos miesto bei pajūrio švara, remia vieną labdaros valgyklą. Palaikomi ryšiai su bendraminčiais Anglijoje ir Japonijoje. „Reiyukai“ dvasinės praktikos, taip pat – budistinių raštų deklamavimas, – orientuoti į saviugdą, norą tapti geresniam, įkvėpti tuo ir kitus. Pagrindinis „Reiyukai“ tikslas – padaryti pasaulį geresnį kiekvieno žmogaus tobulėjimo dėka.

„Reiyukai“ nariai medituoja deklamuodami budistinius raštus. Teigiama, kad deklamavimas padeda žmogui įgyti proto ramybę ir aktyviai naudoti pasąmonę, bet, skirtingai nei kitos meditacijos formos, ši taip pat įtraukia aktyvų mokymąsi iš teksto išminties. „Reiyukai“ tekstas „Žydroji Sutra” paimtas iš „Trigubos Lotoso Sutros“ – trijų budistinių raštų rinkinių. Šis rinkinys remiasi „Lotoso Sutra“ – beveik 2000 metų senumo tekstu, kuris drauge su kitomis dviem sutromis sudaro „Reiyukai“ filosofijos bei praktikos pagrindą. „Triguba Lotoso Sutra“ patvirtina individo gebėjimą įgyti sąžiningą savęs ir pasaulio suvokimą. „Žydroji Sutra“ pataria mums, kaip, remiantis savo pačių patirtimi, atrasti tiesą arba mokymą, tinkamą mūsų situacijai. Kitaip sakant, ji duoda patarimą, kuris gali padėti mums aiškiau suvokti savo situaciją ir atrasti būdą kaip patobulinti, pakeisti ją. Tiesa nėra kažkas išoriško, ko galima išmokti; jokia sutra, joks guru ar mokymas negali suteikti mums vadinamosios baigtinės tiesos. Tiesą reikia patirti, ir ją galime pasiekti tik savo pačių pastangomis bei veiksmais, teigiama „Reiyukai“ doktrinoje.

„Reiyukai“ praktikoje naudojama sutrumpinta Lotoso sutros versija, vadinama „Žydrąja Sutra“, nes originalus kūrinys yra per ilgas kasdieniniam deklamavimui „vienu prisėdimu“. Sutros deklamavimas užtrunka 30 minučių sėdint ant kelių; nugara visą laiką turi būti tiesi.

„Reiyukai“ tikslas – kad būtų kuo daugiau žmonių, kurie gyvena, remdamiesi sąmoningumu, žinojimu, garbe, kurie stengiasi harmoningai suderinti savo ir kitų žmonių poreikius,kurie siekia tobulėti ranka rankon su kitais. „Reiyukai“ nariai teigia, kad kiekvienas iš mūsų yra svarbi didžiulio tarpusavio santykių tinklo dalis, t. y. mes darome įtaką kitiems ir patys esame jų veikiami. Kai žmonės visame pasaulyje laikys šias idėjas tarpusavio santykių pagrindu, neišvengiamai keisis ir kiekvieno individo, ir visos valstybės požiūris į socialines, ekonomines bei politines problemas.

„Reiyukai“ nariai teigia, kad Budos mokymas buvo sukurtas tik šventikams ir paprasti žmonės nesugebėjo jo suprasti. Todėl „Reiyukai“ neva patobulino Budos mokymą ir užpildė šią spragą.

„Reiyukai“ filosofija „moko tirti žmogaus galimybių ribas prisiimant atsakomybę už savo gyvenimą ir pasiryžtant nuolatos save tobulinti, ji skatina žmogų peržengti egzistencijos ribas, siekiant aukštesnio suvokimo lygio. „Reiyukai“ gyvenimo būdas siekia tobulinti savęs suvokimą, kad žmogus galėtų tapti labiau savimi pasitikinčiu, gebančiu ir norinčiu sukurti tokį gyvenimą, kuris remtusi asmeniniu augimu ir socialiniu sąmoningumu. Aukščiausias „Reiyukai“ tikslas yra padaryti pasaulį geresniu kiekvieno žmogaus tobulėjimo dėka. Pirmasis suvokimo lygis yra suvokimas, kad savęs tobulinimas yra esminė žmogiškosios būtybės dalis. Antrasis lygis yra suvokimas, kad stiprybė, reikalinga siekiant patobulinti save, slypi savyje – kad yra būdai, padedantys žmogui pasiekti jo tikslus ir, kad tie tikslai yra pasiekiami įdėjus atitinkamas pastangas. Trečiasis žinojimo lygis yra supratimas, kokie konkrečiai žingsniai, asmenybei padeda tobulinti savo sugebėjimus. Kiekvienas gali rasti savyje ką nors, ką būtų galima patobulini, bet dauguma žmonių jaučiasi esą patenkinti dabartine savo padėtimi ir nejaučia poreikio vystytis toliau. Kaip ten bebūtų, pokyčiai ir vystymasis sudaro pačią svarbiausią gyvenimo proceso esmę. Tie, kurie deda pastangas, kad nukreiptų šiuos pokyčius teigiama kryptimi ir stengiasi patobulinti save, kasdien pradeda suvokti, kad jie gyvena turtingesnį ir prasmingesnį gyvenimą. Suteikdami savo gyvenimui prasmę, jie peržengia egzistencijos ribą“.[138]

Prieš kelerius metus „Reiyukai“ pradėjo naudoti ir kitą pavadinimą – „Kokoro no kai“.

Zen. Japonų kalba *zen* budizmas arba tiesiog *zen* – „susikaupimas, mąstymas“. Ši meditacijos praktika, vadinama *zazen*, jos pavadinimas kilęs iš sanskrito kalbos žodžio *dhyana* („meditacija“). *Zen* susiformavo iš budistinių ir daoistinių tradicijų V–VI a. Kinijoje (*čan* pavadinimu), vėliau paplito Vietname (*thiền*)[139], Korėjoje (*seon*), Japonijoje. Nuo XIX a. pabaigos *zen* tapo populiarus Šiaurės Amerikoje ir Vakarų Europoje. Pasaulyje šiuo metu yra apie 10 milijonų zenbudistų. Tarp jų – daug intelektualų, menininkų.

Teigiama, kad *zen* atsirado prieš maždaug 2500 metų, kai Buda savo mokiniui Mahakasdžapai pasakė vadinamąjį tylųjį pamokslą, parodęs gėlę. 372 m. budizmas pasiekė Korėją, *čan* Kinijoje atsirado 520 m., kai iš Indijos į ją atvyko vienuolis Bodhidharma. 552 m. budizmo tekstai pasiekė Japoniją. Apie 1800-uosius jie atkeliavo į Vakarus. 1950 m. *zen* mokytojas Daisetsu Teitaro Suzukis (1870–1966) pradėjo skaityti paskaitas JAV.

Anot rašytojo, semiotiko Umberto Eko, „niekur, išskyrus Ameriką, dzenbudizmo „banga“ nepaliko jokių aptarimo vertų pėdsakų meninėje kūryboje“.[140] Jo teigimu, „dzeno mados simbolizuojami kultūros reiškiniai tebegyvuoja Jungtinėse Valstijose ir visur, kur atsiranda neideologinės, su mistika susijusios erotinės reakcijos į pramoninę civilizaciją (net jei tam vartojami haliucinogenai)“.[141]

Pasak U. Eko, knygoje „Dharmos valkatos“ (*Dharma Bums*)[142] Keruakas aprašo meditacijos ir absoliučios laisvės siekio kupinas klajones miškais, o savo autobiografijoje pasakoja apie tariamą nušvitimą.

Lietuvoje pirmoji *zen* bendruomenė susikūrė po korėjiečių *zen* meistro Seung Sahno (1927–2004) mokinio Do Am Su Nimo vizito į mūsų šalį 1989 m.tais. Pats Seung Sahnas į Lietuvą atvyko 1991-aisiais. Pirmieji *zen* budistai mūsų šalyje – kauniečiai. Vėliau susikūrė bendruomenės Vilniuje, Šiauliuose ir Panevėžyje. 1992 m. sostinės pakraštyje esančiame Valakupių miške radę apleistą vasarnamį, *zen* budistai jį išsinuomojo iš Vilniaus miesto savivaldybės ir per daugiau nei metus jį pavertė šventykla – Ko Bong Sa. Deja, 2004 m. ji iš zenbudistų buvo atimta ir parduota vienam verslininkui. Bendruomenė persikėlė į kitas patalpas sostinės Jeruzalės mikrorajone. S. Sahnas – pirmasis *zen* meistras iš Korėjos, mokantis šio meno Vakaruose (nuo 1972 m.). Jis atkūrė senovinį Korėjos budistų ordiną *Chogye* (arba *Chogye chong*, įkurtas 1354 m.), parašė daugelį knygų. Viena jų

– „Pelenų barstymas ant Budos“ – 2000 m. išleista ir lietuviškai. Beje, lietuvių kalba pirmoji knyga apie budizmą pasirodė tik 1992 m.. 1997-aisiais išleista prancūzų tyrinėtojo Žano Boselje (Jean Boisselier) apžvalga apie budizmą „Budos išmintis“. Vilniaus *zen* centras priklauso S. Sahno įkurtai tarptautinei „Kwan um“ mokyklai, pasaulyje turinčiai daugiau kaip 60 centrų. Pagrindinis – Providenco centras JAV.

Vilniaus *zen* centre vyksta rytinės ir vakarinės praktikos, keletos dienų savaitgalio atsiskyrimai. Kasmet Vilnių aplanko 2–3 *zen* mokytojai iš Korėjos, Honkongo, JAV ir kitų šalių. Ilgalaikėms *zen* pratyboms mokiniai iš Lietuvos važiuoja į Lenkiją, JAV arba Korėją, kur vyksta trijų mėnesių atsiskyrimai, vadinami *Kyol Che* (Kjol Čė).

Zen budizme budistinė filosofija akcentuojama mažiausiai iš visų Budos mokymo sekėjų bendruomenių. Esminis *zen* tikslas – per meditaciją pasiekti nušvitimą (jap. *satori* „suvokimas“*)*, tačiau to siekiantis *zen* budistas jokiu būdu neturi pamiršti kasdienių darbų.

Daoizmas Lietuvoje

Daoizmas – religinė ir filosofinė sistema, atsiradusi Kinijoje apie V a. pr. Kr. Religijos įkūrėjas – Laozi. Su daoizmu susiję daug kinų alchemijos, astrologijos, kovos menų, tradicinės medicijos, fengšui, cigun ir kitų aspektų.

Apie NRJ „Falun gong“ („Dharmos (mokymo) rato praktika”; iš pradžių vadinosi „Falun dafa“) Lietuva sužinojo 2002-ųjų birželį, kai jo nariai pareiškė protestuosiantys prieš į mūsų šalį atvyksiantį Kinijos prezidentą. Tada keliolika į sostinę iš Australijos, Vokietijos, JAV, Kanados ir Švedijos susirinkusių šio judėjimo aktyvistų kreipėsi į Vilniaus miesto savivaldybę, prašydami leisti surengti akciją prie Seimo bei eitynes nuo Rotušės iki Katedros aikštės. Taip pat norėta surengti protesto akciją prie Kinijos ambasados, tačiau tam leidimo nebuvo gauta. „Falun gong“ nariai kaltino Kinijos prezidentą asmeniškai nurodžius prašyti vykdyti šio judėjimo narių persekiojimą Kinijoje 1999 m. (tada buvo nužudyta apie 400 „Falun gong“ narių, tūkstančiai suimti, uždaryti į darbo stovyklas, psichiatrijos ligonines). „Falun gong“ atstovai tvirtino nekeliantys kokių nors politinių reikalavimų, tik siekiantys, kad būtų nutrauktos represijos prieš judėjimo narius Kinijoje.

Kaip turbūt pamena nemažai mūsų šalies gyventojų, palaikydami tvarką per Kinijos prezidento vizitą Vilniuje sostinės policijos pareigūnai kiek persistengė – jie šiurkščiai elgėsi su taikiais protestuotojais, tarp jų buvo ir žinomų visuomenėje žmonių, ne tik „Falun gong“, bet ir tibetietiškojo budizmo išpažinėjų, taip pat ir 2007 m. Anapilin iškeliavusi šviesaus atminimo rašytoja, dailininkė, keliautoja J. Ivanauskaitė.

Tiesa, pirmąsyk sostinės Sereikiškių parke „Falun gong“ nariai specialius pratimus atlikinėjo dar 2001-ųjų spalį, tačiau jais daugiausia domėjosi tik smalsūs praeiviai.

„Falun gong“ – meditacijos ir tradicinių kinų mankštos pratimų sistema, sukurta prieš tūkstančius metų ir padedanti tobulinti psichinę sveikatą. Ši sistema pasaulyje paplito 1992 m., ją praktikuoja daugiau kaip 100 milijonų žmonių. Senovinę „Falun gong“ sistemą, perduodamą iš mokytojo mokiniui, plačiajai visuomenei pristatė Li Hongzhi (gim. 1952 m. Kinijos Gongzhulingo mieste), kuriam Kinijos ciguno gimnastikos asociacija padėjo surengti seminarus penkiasdešimtyje Kinijos miestų.

„Falun gong“ mokymas sudarytas iš penkių specialių pratimų. Egzistuoja senovinis kinų mokymas apie visatą, kurio esmė – atjauta, tolerancija, kantrybė. „Jei gyvenate harmonijoje su visata, jums garantuota gera sveikata, laimė, kyla jūsų dvasinis lygis. „Falun gong“ mokymo esmė – būti geru žmogumi“, – šios knygos autoriui yra sakiusi viena „Falun gong“ išpažinėja iš Kanados.

„Falung gong“ mokymo tradicija vadinama „Xu lian” (Sulian), vėliau pervadinta labiau „politiškai korektiškai“ –„Qi gong” (Cigun).

Nedidelės „Falun gong“ grupelės veikia ir Lietuvoje. Vos atsiradusios, specialius pratimus jos atlikinėjo sostinės Sereikiškių parke. Lietuvius egzotišku tikėjimu sudominti bandė trys latviai ir kanadietė.

Kinijos valdžia „Falun gong“ nuo 1999 m. vadina „blogio kultu“, neva griaunančiu socialinį stabilumą ir propaguojantį „garsiai nereiškiamus politinius tikslus“. Tiesa, iš pradžių, nuo pat 1992 m., Kinijos valdžios požiūris į „Falun gong“ buvo teigiamas, tačiau, atlikus sociologinį tyrimą, Kinijos vyriausybei pasidarė aišku, jog šiam judėjimui priklauso daugiau žmonių nei komunistų partijai, todėl nuspręsta jį uždrausti. Kinijoje buvo įkurtas specialus centras, kurio tikslas – įtikinti žmones, jog „Falun gong“ – blogis. Prieš kelerius metus „Falun gong“ Pekine surengė protesto akciją, joje dalyvavo daugiau nei 10 000 žmonių. Po jos paskelbta, kad visi „Falun gong“ nariai negaus senatvės pensijų, bus klausomasi jų pokalbių telefonu. 1999 m. liepos 22 d. „Falung gong“ paskelbtas esantis už įstatymo ribų. L. Hongzhi nuo 1996 m. gyvena JAV.

Nenuostabu, kad Kinijos valdžia bijo „Falun gong“. Šios šalies istorijoje yra buvę atvejų, kai valdžią nuvertė religiniai judėjimai. Pavyzdžiui, XVIII a. pabaigoje prieš Cinų dinastiją sukilo „Baltojo lotoso“ (žr. „Baltasis lotosas”) sekta (jai vadovavo kovos menų ir liaudies medicinos žinovas Van Lunis). Taipino sukilimui 1845–1864 m. vadovavo religinės grupės lyderis, save laikęs Dievo sūnumi. Per šį sukilimą žuvo apie 20 milijonų žmonių.

„Falun gong“ simbolis – besisukanti svastika, apsupta mažesnių svastikų ir keturių raudonos, mėlynos ir juodos spalvos *in-jan* simbolių, kuriuos naudoja budistai ir daoistai. Besisukanti svastika „Falun gong“ doktrinoje simbolizuoja visatą, energijos sūkurį, *in-jan* simboliai – daugybę visatoje esančių galaktikų.

„Falung gong“ judėjimo mokymas nieko nekainuoja, narių sąrašai nesudarinėjami. Nėra dvasininkų, tik savanoriai.

„Falun gong“ narių teigimu, jų mokyme yra penki kompleksai pratimų, juos darydamižmonės turi atlikti plastiškus ir harmoningus judesius. Teigiama, jog tai gerina sveikatą, stiprina moralines normas, gilina gyvenimo, žmonijos ir visatos supratimą. „Falun gong“ reklaminiame lapelyje sakoma, jog „visame pasaulyje žmonės, praktikuojantys „Falun gong“, sphinduliuoja gėriu ir gailestingumu, o gyvenime pirmiausia galvoja apie kitus, laisvu laiku atlieka pratimus parkuose arba namuose, eina keliu, vedančiu prie natūralios žmogaus prigimties“.[143]

L. Hongzhi teigimu, „kūno judesiai – pagalbinė priemonė, padedanti pasiekti visiško tobulumo“. [144]

Beje, L. Hongzhi 2001 m. Europos Parlamento buvo apdovanotas Andrejaus Sacharovo (1921–1989) premija už Minties laisvę. 2000 ir 2001 m. jis buvo pristatytas Nobelio Taikos premijai.

Giliau daoizmą Lietuvoje yra tyrinėję prof. A. Andrijauskas, dr. Loreta Poškaitė, dr. Dalia Švambarytė.

Gimtasis lietuvių tikėjimas, ir kuo jis skiriasi nuo latvių dievturybos

Jeigu dar ir šiandien sakoma, kad baltų giminei būdingas gyvas religingumas, kad priklausymas Didžiajai Paslapčiai jos gyvai jaučiamas, tai visa tai reikia suprasti kaip tūkstančių metų vystymosi padarinį, kuris vis siekė aiškesnės savisąmonės. Kartu su savisąmone gimė ir religija. Kitokio kelio jai atsirasti nėra. Todėl kiekvienam žmogui religija yra sava, nors jis ją ir neigtų,

Vydūnas

Lietuvoje senasis mūsų tikėjimas iki šiol nepripažįstamas. Tai – vienas didžiausių paradoksų, kurį drąsiai galėtume pavadinti absurdu.

Turbūt esama ne vienos priežasties, kodėl susiklostė tokia situacija. Mūsų spėjimu, pagrindinės – dvi. Pirma, Katalikų bažnyčia baltų tikėjimo išpažinėjuose (juos nepagarbiai vadina romėnišku žodžiu „pagonys“, kitaip tariant, „kaimiečiai“) mato savo konkurentus, nes mūsų šaknis prisimena vis daugiau žmonių, o bažnyčios vis tuštėja. Ne veltui daugelis katalikų kunigų nuolat kartoja, jog „pagonių“ skleidžiamos idėjos esančios „pavojingos“.

Antras dalykas – baltų tikėjimo išpažinėjai nėra turtingi. Jų nepalyginti su scientologais, munistais, mormonais, Jehovos liudytojais ir kitų NRJ atstovais, pastoviai gaunančiais iš užsienio dotacijas, kurios skirtos knygoms leisti, renginiams rengti, naujiems nariams verbuoti. Baltų tikėjimo išpažinėjai visus renginius organizuoja bei knygas leidžia savo lėšomis, tai – savanoriška žmonių, kuriems brangus mūsų protėvių palikimas, iniciatyva.

Be to, pasivadinęs „pagonimi“, Lietuvoje rizikuoji būti apšauktas nacionalistu. Kaip čia, Marijos žemėje, „religinės tolerancijos“ citadelėje, einančioje koja kojon su Europos Sąjunga, kažkas gali išdrįsti norėti grįžti į „primityvią senovę“?

Pacituosime keletą sakinių, atspindinčių oficialią Katalikų bažnyčios (tiksliau, radikalių jos narių) poziciją „pagonybės“ atžvilgiu: „Lėkštas žavėjimasis pagonybe, neapykanta arba tiesiog abejingumas krikščionybei yra atspindys iškreiptos istorinės sąmonės, kuria džiaugiasi pats save į ka(m)pą įsivaręs kvailys. <...> Senesnieji ir turbūt nemaža dalis jaunesniųjų pagonių yra aiškūs Bažnyčios dezertyrai, tie, kurie palūžo, tie, kurie nuėjo lengviausiu savo iliuzijų ir užgaidų tenkinimo keliu. Paprasti nevykėliai, keliantys gailestį. <...> Šių dienų Lietuvoje išplitęs banditizmas, vagystės, prievartavimai ir paleistuvavimas, ką ir kalbėti apie klaninę sistemą, gyvai primena pagonišką Lietuvą.“[145]

Šališkos ir mokslininkų – Vilniaus universiteto Religijos studijų ir tyrimų centro – darbuotojų išvados, Lietuvos vyskupų konferencijai išsiųstos prieš keletą metų. Jose apskritai abejojama, ar senovės baltai galėjo kažkuo tikėti. Pacituosime: „Išsireiškimas „lietuvių pagonių tikėjimai“ turėtų reikšti, kad kalbama apie reiškinį, kuris pretenduoja būti religiniu, tačiau neaišku, ar tai iš tiesų religinis reiškinys. <...> Reiktų išsiaiškinti, ar Lietuvos žemėse, susidūrus su krikščionybe, apskritai buvo spėjusi susiformuoti religija kaip tokia <...>.“[146]

Mes nenagrinėsime turtingo baltų tikėjimo palikimo (tik priminsime, kad Latvijoje senasis *dievturių* tikėjimas gerbiamas, jis pirmąsyk įregistruotas dar 1926 m., o dabar

yra pripažintas tradicine religija), tik pristatysime grupes, kurios seka senuoju baltų tikėjimu (arba teigia taip darančios).

Priminsime, kad šiuo metu pasaulyje yra 5 milijonai etninių baltų – 3,5 milijono lietuvių ir 1,5 milijono latvių. Kalbininkai ir archeologai iš esmės sutaria, kad mūsų šaknys gilios – prabaltiškoji indoeuropiečių atšaka Rytų Baltijoje pasirodė prieš 4000 metų ir ilgainiui asimiliavo čia gyvenančius senuosius europiečius bei kiek anksčiau už mus atplūdusius finus (suomius). Kitų baltų šeimos atstovų, deja, nebeliko – prūsus iki XVII a. asimiliavo vokiečiai, per karus išretinti jotvingiai „tapo“ lenkais, baltarusiais, o šiaurėje – lietuviais; pietinė kuršių dalis sužemaitėjo, pietų žiemgalius ir sėlius sulietuvino aukštaičiai, o šiaurinė kuršių, žiemgalių ir sėlių dalis tapo latviais. Yra teigiama, jog visas rytinis baltų arealas suslavėjo.[147]

Romuva – seniausia ir vienintelė senojo lietuvių tikėjimo puoselėtojų organizacija, jos veikloje nėra sektos požymių, ji neužsiima mistinėmis praktikomis, tik bando prikelti pamirštus papročius, apeigas, dainas. Jos dėka nemažai jaunimo domisi tuo, kas ilgai buvo slepiama arba pamiršta.

Romuva – etninės religijos bendruomenė, tęsianti gyvas baltų tikėjimo tradicijas, išlikusias folklore ir papročiuose. Tai atskiria Romuvą nuo neopagoniškų judėjimų, kurie remiasi mitologija ir rašytiniais šaltiniais.“[148]

Romuvos koncepciją 1900-aisiais sukūrė Vydūnas (dramoje „Amžina ugnis“). Kai šią pjesę išvydo žiūrovai (1912) Romuva tapo lietuvybės simboliu.

Pirmąją Romuvą (baltų prokalbėje šaknis *ram-/rām-* reiškia vidinę ramybę, santaiką, švelnumą, grožį, senovės baltų kraštuose taip buvo vadinamos ir šventyklos; Prūsijoje jos vadintos *Romowe*) 1929 m. įkūrė žymus to meto visuomenininkas Domas Šidlauskas-Visuomis (1878–1944). Visuomybės tikėjimo apmatai buvo sudaryti dar 1911 m. (tada baltų tikėjimas vadintas „Vaidevutybe“), atsirado keli šimtai sekėjų Lietuvoje ir Amerikoje. Prasidėjus karui, jo puoselėta veikla nutrūko. Archyvų duomenimis, 1952–1960 m. Romuva veikė pogrindyje, tačiau ją likvidavo KGB. esama duomenų, jog pogrindinės Romuvos grupės veikė tremtyje, Intos lageryje.

1967-aisiais Romuvą atkūrė vilniečiai Jonas ir Inija Trinkūnai. J. Trinkūnas (gim. 1939) senuoju baltų tikėjimu susidomėjo 1960–1965 m. studijuodamas lietuvių

filologiją Vilniaus universitete 1965-aisiais už tautinę veiklą J. Trinkūnas buvo pašalintas iš aspirantūros, ilgą laiką jam nebuvo leisti dirbti pagal specialybę. Keliolika metų J. Trinkūnui teko dirbti atsitiktinius darbus, net tašyti akmenis.

Simboliška Romuvos pradžia – 1967 m. Kernavėje surengta Rasos (senasis Joninių pavadinimas) šventė. Viena svarbiausių Romuvos judėjimo skatintojų buvo žymioji žolininkė Eugenija Šimkūnaitė (1920–1996). Tačiau 1971 m. KGB Romuvą uždraudė, jos narius persekiojo. Nuo 1988 m. Romuva vėl veikia. Ne tik kaip kultūrinė, bet ir kaip religinė organizacija (jos pavadinimas skiriasi viena raide – „Ramuva“) ji pradėjo savo veiklą 1992-aisiais.

Trinkūnai sako nepasidavę pastaraisiais dešimtmečiais Vakarus užplūdusiai karštai naujų pagoniškų, raganiškų judėjimų, artimų net satanizmui, bangai. Etnosociologai teigia, jog lietuviams nereikia remtis išgalvotomis tradicijomis, nes XX a. pradžioje turėjome savą, baltų tikėjimą atgaivinti norėjusį, sąjūdį. Užsienio tyrinėtojų nuomone, lietuviška pagonybė – švelni, nuosaiki, jos nepalyginti su, pavyzdžiui, Rusijoje veikiančiais pagoniškais judėjimais: šie labai griežti, ekstremistiški. Pasak Trinkūnų, Romuva – gyvybės ir darnos religija. „Baltiškas Romuvos tikėjimas stiprina Lietuvos visuomenę, padeda žmonėms labiau pasitikėti gyvenimu ir savimi. Romuva skatina tolerantiškumą ir pagarbą kitoms religijoms. <...> Prigimtiniam tikėjimui yra svetima centralizacija, dogmos, hierarchinis valdymas, politiniai siekiai.“[149]

J. Trinkūno manymu, nepaisant to, kad valstybė nenori pripažinti senojo lietuvių tikėjimo, jis dabar išgyvena pakilimo laikotarpį. 1992 m. Vilniaus savivaldybėje įregistruota „Baltų tikėjimo bendruomenė Romuva“. Tais pačiais metais įkurta Kauno Romuva, 1994-aisiais – Telšių Romuva, 2001 m. – Klaipėdos ir Platelių Romuvos. Taip pat veikia Molėtų, Panevėžio, Kelmės, Varėnos Romuvos. „Vilniaus Romuvoje nuo 2000 metų veikia Romuvos mokykla (vadovauja J.Trinkūnas), kurioje skaito paskaitas etnologai, istorikai, folkloristai ir kiti. Švietimo tikslas – gilinti žinias apie baltų kultūrą ir religiją.“[150]

Pasak J. Trinkūno, „mūsų senasis tikėjimas niekada nebuvo knygų skaitymas ir jų aptarinėjimas“. Jo teigimu, „to tikėjimo esmė buvo pats gyvenimas ir jo išmintis“.[151]

Trinkūnai mano, kad nebūtina atkurti tokį tikėjimą, koks jis buvo, tarkime, prieš 600 metų. Savo studijoje „Baltų religinės reformos“ religijotyrininkas G. Beresnevičius, teigia, jog senasis lietuvių tikėjimas visą laiką kito, religinės reformos buvo vykdomos nuolatos.[152] Tačiau, nepaisant visų per keletą šimtų metų įvykusių pokyčių, mūsų tikėjimo branduolys vis dėlto išliko nepakitęs. Senasis tikėjimas nebuvo taip formaliai organizuotas, kaip, tarkime, katalikų bažnyčia, jį sudaro papročiai, šventės, folkloras, kuriais žmonės ir gyveno. Pavyzdžiui, iki šiol audžiamose tautinėse juostose matome tuos pačius simbolius, kokie buvo prieš 3000 metų. Panagrinėję Kūčių turinį, suprantame, jog tai – seniausios pagoniškos šventės tąsa.

Sunku pasakyti, kiek šiuo metu Romuva vienija narių – prieš keletą metų aktyvių senojo lietuvių tikėjimo išpažinėjų buvo keli šimtai, dabar teigiama, kad jų – keli tūkstančiai, tiksliau – 3530.[153] Ši organizacija keliauja po pasaulį su apeiginės muzikos ansambliu „Kūlgrinda“, nuo 1990 m. atkuriančiu seniausius lietuvių dainų klodus. Koncertuose dėvimi senoviniai drabužiai, dabinamasi senoviniais papuošalais. Yra išleista ir leidžiamos kasetės ir kompaktinės plokštelės („Senovės lietuvių slaptas kelias“, „Žalvarinis“, „Ugnies apeigos“, „Perkūno giesmės“, „Sotvaras“, „Prūsų giesmės“, „Giesmės Saulei“ ir kt.).

Romuva turi savo interneto svetainę, 1999 m. anglų kalba išleista J. Trinkūno knyga „Of Gods and Holidays. The Baltic Heritage“ („Apie dievus ir šventes. Baltų palikimas“), 2000-aisiais – lietuviškai „Baltų tikėjimas“. Pasak autoriaus, ši knyga nėra religinis vadovėlis, tai – jo bendraminčių daugiametė patirtis, išgyventa, išbandyta, tapusi Romuvos tikėjimu. J. Trinkūno žodžiais, „Romuva mums šiandien yra religija, ji nėra nei išrasta, nei išgalvota. Pirmiausia ją pradedi jausti kaip budimą. Ir tik pamažu pradedi suvokti, jog tai yra mūsų senasis tikėjimas, kurį imi mėginti reikšti žodžiais ir aprašais. Apie tai, kad Vakaruose plinta panašūs judėjimai, sužinojome tik griuvus geležinei uždangai. Patyrėme, kad Romuvos sąjūdis gerokai skiriasi nuo vakarietiškos neopagonybės. Kaip ir latviai, mes įsitikinę, jog senąjį tikėjimą perimame tiesiogiai iš folklorinės tradicijos“.[154]

Taip pat Romuva leido ir leidžia nemažai periodinės spaudos. Pirmasis leidinys – „Ramuva“ – pasirodė 1969 m., bet išėjo tik trys numeriai, paskui jis buvo uždraustas. Keturių puslapių laikraštėlis spausdintas rašomąja mašinėle, pasirodė 200 jo egzempliorių. Nuo 1989 m. leidžiamas žurnalas „Ramuva“, 1990 m. pasirodė laikraštis „Vilniaus Ramuva“, 1993-aisiais – „Ramuvos krivūlė“, nuo 1998 m. –

„Vilniaus Romuvos žinios“, nuo 1999-ųjų – „Lietuvos Romuva“. Tačiau bene svarbiausias leidinys – 1992 m. pasirodęs žurnalas „Druvis“ (senąja prūsų kalba *druvis* reiškia „tikybą“), kuriame pasakojama apie senąjį lietuvių tikėjimą, šventoves, alkus, tradicijas, didžiuosius senojo tikėjimo tyrėjus.

Aiškiai Romuvos tikėjimą pristato ištrauka iš teksto tinklalapyje: „Romuva – tai atsinaujinanti Baltų dvasinė tradicija, kuri išreiškia Senosios Europos ir indoeuropiečių religinę pasaulėjautą. Romuvos vardas vėl iškilo prieš šimtą metų, atgimstant senojo prigimtinio tikėjimo idėjoms. Lietuviai savo atnaujintą tikėjimą ėmė vadinti Romuvos tikėjimu, o latviai – Dievturyba. Šis atgimimas iš dalies buvo susijęs su tautiniu atgimimu ir siekė stiprinti tautinį identitetą. Tačiau pagoniško tikėjimo esmė nėra tautiškumas. Tai yra žemės ir gamtos religija, moteriško ir gamtinio prado prisikėlimo religija.”[155]

Tame pačiame tinklalapyje galima rasti tekstų, liudijančių Romuvos tolerantiškumą kitų religijų atžvilgiu, norą išsaugoti lietuvių kultūros paveldą: „Religija negali mokyti vienintelio kelio prie dieviškumo. Lietuvių religija rodo lietuvišką kelią. Visos religijos turi išlaikyti tolerancijos ir savitarpio supratimo santykį.“[156]

Apie toleranciją (ypač religinę) taikliai yra pasisakęs Lenkijos filosofas Ryšardas Legutko, prisiminęs tolerancijos užuomazgas Voltero amžiuje: „Religinis pliuralizmas buvo, be abejo, negatyviosios tolerancijos interpretacijos palikimas, kilęs iš pirminės prasmės: jeigu neturime vieni kitų iššudyti, privalome kęsti vieni kitų buvimą šalia. <...> Be to, įtikėjus natūraliosios religijos perspektyva kaip galutine religinės sąmonės raidos stadija, grynai negatyvus požiūris tapo neįmanomas. Kitos konfesijos jau buvo imtos toleruoti labiau. Tasai, kuris suprato natūraliosios religijos prasmę, buvo pajėgus jas toleruoti, nes suvokė, kad religiniai papročiai ir dogmos yra tik religijos akcidencijos ir neverta dėl jų vaidytis.“[157]

Romuvių etika nėra negatyvus draudimų sąrašas. Teigiama, jog dorovė – tai ne išorinis moralinių priesakų laikymasis ir vykdymas, bet darnus gyvenimas šių priesakų dvasia. Vertybėmis laikomos santarvė, pagarba protėvių tradicijoms, gebėjimas sugyventi su kitais žmonėmis ir pasauliu. J. Trinkūnas taip apibūdina pagrindinius romuvių etikos principus: „Nedaryk kitam to, ko nenorėtum pats. <...>

Didžioji dalis mūsų etikos – ekologinė. Skatiname pagarbą vandeniui, ugniai, medžiui, žvėrims, kurie turi teisę gyventi kaip ir žmogus. Gyvulį galima valgyti, bet kai spiria bėda, o ne žudyti iš malonumo. <...> Tobuliausia pasaulio vieta – gamta.“[158]

Romuvių bendruomenės kaip netradicinės (!) įregistruotos ne tik Vilniuje, bet ir Kaune, Telšiuose, kituose miestuose. Romuvos veikia arba kuriasi ir kitose Lietuvos vietose. Daug Romuvą palaikančių žmonių yra pavieniai senameldžiai, gyvenantys įvairiose Lietuvos vietose. Jie turi savo alkus, šventus medžius, atlieka apeigas ir išpažįsta senąją lietuvių tikybą. Yra būrelių, kurie nesiskelbia, bet gilinasi į senosios religijos išmintį.

Sueigose Vilniaus romuviai svarsto baltų religijos klausimus, gilinasi į baltų teologiją. Daug diskutuojama dėl Romuvos žynių. Priimta nuostata, jog Romuvoje nereikia kurti išskirtinio žynių luomo. Romuva yra laisvų ir savarankiškų tikinčiųjų susivienijimas, žinoma, esama romuvių, kurie labiau gilinasi į tikėjimo ir apeigų reikalus. Romuvoje jie atlieka žinovų vaidmenį, pagelbėdami kitiems nariams savo žiniomis ir gebėjimais. Tokie žinovai pagal senąją tradiciją vadinami vaidilomis, o renkami bendruomenės vadovai vadinami kriviais. Svarbi yra kasmetinė Romuvos stovykla, rengiama antrąją rugpjūčio savaitę. Tai – etnokultūrinė stovykla, į ją suvažiuoja gana daug romuvių. Stovykloje skaitomos paskaitos, mokomasi liaudies dainų, tradicinių amatų, per išvykas pažįstamas kraštas. Stovyklautojų būna iki 150. Susirenka daug jaunimo. Visą laiką kūrenamas stovyklos aukuras, prie jo atliekamos apeigos.

Romuvų yra ir už Lietuvos ribų – būtent, Šiaurės Amerikoje. Filologas Audrius Dundzila 1992 m. Čikagoje įkūrė Romuvą, kurios skyrelių susikūrė ir kituose miestuose. 1994 m. Kanados Romuva pradėjo leisti žurnalą „Sacred Serpent“ („Šventasis žaltys“).

2001 m. Vilniaus, Kauno ir Molėtų bendruomenių pagrindu susibūrė „Senovės baltų religijos bendrija“. Tais pačiais metais Romuva bei ją palaikantys žymūs šalies intelektualai kreipėsi į Seimą, prašydama senąjį baltų tikėjimą pripažinti tradicine religija, keturi parlamentarai bandė inicijuoti Religinių bendruomenių ir bendrijų

įstatymo pataisą, tačiau nieko nepasiekė. Beje, įdomiausia, kad šie Seimo nariai priklausė skirtingoms partijoms.

Senoji religija pripažinta tradicine ne tik Latvijoje (1995), bet ir daugelyje Europos šalių. Pavyzdžiui, senovės skandinavų religija (*Ásatrú*) pripažinta Islandijoje 1973 m., vėliau – Anglijoje, Norvegijoje, Švedijoje, Lenkijoje.

Istorinis įvykis Lietuvos baltų tikėjimo bendruomenėje užfiksuotas 2002 m. spalio 19-ąją, kai J. Trinkūnas Vilniuje ant Gedimino kapo kalno buvo įšventintas į krivius. G. Beresnevičius šį įvykį pavadino europinės reikšmės. Krivis Lietuvoje įšventintas kone po 600 metų pertraukos.

Romuviai taip pat rūpinasi ir XVIII a. išmirusių prūsų palikimu. 2002 m. Teisingumo ministerijoje Inijos Trinkūnienės iniciatyva buvo įregistruota Lietuvos prūsų bendruomenė, suvienijusi apie 30 žmonių. Jų tikslas – įkurti prūsų gyvenvietes, gaivinti kalbą, mokyti jos savo vaikus, taip pat skatinti užsienio prūsus kurti analogiškas bendruomenes savo šalyse ir jungti jas į pasaulio prūsų bendruomenę. Dabar Lietuvoje yra vos keletas mokslininkų, mokančių prūsų kalbą. Žemaitijoje pagal prūsų papročius gyvena viena šeima. Idėja suburti prūsus I. Trinkūnienei brendo keliolika metų, buvo įkurtas „Prūsos“ klubas.

1998 m. Vilniuje Jonas ir Inija Trinkūnai įkūrė Pasaulio etninių religijų kongresą (PERK), į kurio konferencijas renkasi įvairių pasaulio šalių atstovai. Šie lietuviams patarė vadintis etnine arba baltiškąja religija, bet ne pagonybe, nes pagoniškomis dažnai vadinamos religijos, kurios paprasčiausiai nėra krikščioniškos. Pavyzdžiui, Anglijos pagonių federacija save visų pirma laiko nekrikščioniška organizacija ir propaguoja „Naujojo amžiaus“ (žr. „Naujasis amžius“) tikėjimų samplaiką. Įdomią mintį 2001 m. Vilniuje vykusioje PERK konferencijoje pasakė Pasaulio indų tarybai atstovaujantis Dharamas Viras Dhanda: „Nesekite jokia religija, kurią sukūrė žmogus, nes žmonės ateina ir išeina. Sekite gamtos dėsniais.“[159]

Vilkatlakai. Lietuvoje yra keletas organizacijų, kurių nariai vadina save senojo baltų tikėjimo išpažinėjais, tačiau, skirtingai nei Romuvos, jų doktrinų filosofinis pagrindas kelia abejonių – paprastai tai yra „pagonybei“ prijaučiantys žmonės, tačiau su senosiomis tradicijomis jie turi mažai ką bendra.

Viena tokių organizacijų – „Vilkatlakai“. Jų ištakos – pogrindinėje organizacijoje „Baltuva“, įkurtoje 1995 m. Aro Vilkvedžio. Iš pradžių kokių dešimties jaunuolių grupė spausdino *fenziną* (pogrindinį žurnalą) „Senolių alka“, „firma“, pasivadinusi „Vetšo mėnesio vaizbuva“, leisdavo metalo muzikos kasetes. „Baltuvos“ principai – gana radikalūs ir sunkiai įgyvendinami, pavyzdžiui, suvienyti visas baltų tautas ir žemes vienoje valstybėje, be to, „Baltuva“ turinti aprėpti visą jos nario gyvenimą, nes tai esanti ne vien religija, bet ir gyvenimo būdas. Kiti išskirtiniai „Baltuvos“ bruožai – nepalankus požiūris į kitas religijas, priešiškas santykis su krikščionybe. Užsienio lietuvius baltuviai vadina „kūniškais išsigimėliais“. Baltuviai turi savo kalendorių – metus skaičiuoja nuo Saulės mūšio, t. y. nuo 1236 m.

Vėliau „Baltuva“ persivadino „Vilkatlakais“ ir susidomėjo senovės lietuvių kovomis. Jie pasigamino ginklų, šarvų, pradėjo mokytis mėtyti į taikinį kirvį ir ietį. 2001 m. „Vilkatlakai“ pradėjo oficialų egzistavimą, gavę leidimą vežiotis ginklus, – Teisingumo ministerijoje buvo įregistruoti kaip visuomeninė organizacija.

Jos nariai reklaminiame lankstinuke taip aiškina savo pavadinimą [kalba netaisyta]: „Žodis „vilkatlakas“ senąja lietuvių kalba reiškia „esantį vilko kailyje“. Vėliau šis žodis išvirto į „vilkolakį“, o jo prasmė suvokiama kaip blogis, piktoji dvasia. <...> Vilkatlakai buvo atskiras, išskirtinis karių luomas, susidedantis iš negailestingų, bebaimių, linkusių į psichozę profesionalių karių. Tokie kariai mūšio įkarštyje pasiekę įtūžį mesdavo ginklus žemėn ir puldavo savo priešininką dantimis, nagais ir kaulus laužančiomis rankomis. Pasiekę ekstazę jie įgydavo žvėrišką jėgą ir visišką atsparumą skausmui. <...> Mes atkuriame vilkatlakų luomą čia ir dabar, suremiame kalavijus idant pagerbtumėme protėvius ir jų didvyriškus pergalingus žygius. <...> Mūsų atkurtas Viduramžių žmogaus paveikslas atitinka tuometinio baltų kario – barbaro paveikslą.“[160]

Norėdamas įstoti į „Vilkatlakus“, žmogus praneša viršaičiui. Krivūlei („Vilkatlakų“ tarybai) pritarus, jis priimamas bandomajam laikotarpiui (pusei metų), prieš tai sumokėjęs 50 litų stojamąjį mokestį. Per tuos pusę metų bandomasis (vadinamas „nieku“) privalo susirinkti vadinamąją pirminę mantą ir negali praleisti be rimtos pateisinamos priežasties iš eilės trijų žygių, jei yra į juos kviečiamas. Brolijos narys, per kurį „niekas“ įstojo, tiesiogiai atsako už savo atvestąjį, padeda susirinkti pirminę mantą, prižiūri jos kokybę. Beje, pirminė manta – tai kelnės, baltiniai, segė susisegti, sermėga, juosta arba diržas, apavas (kojenos, naginės, batai), autai ir raišteliai. Išlaikęs pirmuosius išbandymus, „niekas“ gali kilti „karjeros laiptais“ – tapti „šeimynykščiu“

(„neturi žodžio, žygiuose atlieka tarno pareigas“), vėliau – „laisvu žmogumi“ („turi žodį, atsako už savo poelgius; kai įšventinamas, visiems stato po tris litrus alaus“), „kariu“, „vilkatu“ („privalo turėti barzdą“) ir – galiausiai – „vilkatlaku“

Nors „Vilkatlakai“ stengiasi atkurti senovę, jie nevengia ir šiuolaikinių technologijų – turi savo interneto tinklalapį.[161]

Senasis žynys. Tai – save sėle (išnykusios baltų genties atstove) vadinančios vilnietės Anželikos Tamaš 1991 m. įkurta „žynių mokykla“, kuriai gali priklausyti lietuviai ir latviai. Savo sukurtą pasaulėžiūrą A. Tamaš vadina „lllielatų pasaulėžiūra“ (taip, greta viena kitos - trys *l* raidės, simbolizuojančios lietuvius ir latvius)[162].

Mokyklos nariai turi vilkėti tik sidabro, vyšninės, žalios, gelsvos arba rusvos spalvos drabužiais, o moterims būtina segėti sijonus. Prieš saulėtekį A. Tamaš sekėjai slepiasi, kad jų nepaliestų tekančios saulės spindulys, nes labiau vertinamas mėnulis.

Pasak A. Tamaš, lietuviai kilę iš Tikučio žvaigždės. Nuo 1991 m. leidžiamas laikraštis (nuo 1994 m. – žurnalas) „Senasis žihnis“. Jo apimtis – iki 80 puslapių, tiražas – nuo 200 iki 4000 egzempliorių. Didžiausias dėmesys leidinyje skiriamas senajam tikėjimui, kalendorinėms šventėms, apeigoms. „Senajame žihnije“ pabrėžiamas lietuvių bei latvių išskirtinumas, aprašomos iš sėlių paveldėtos tradicijos, nurodoma jų svarba: „Mes Vėjinės prigimties. Papročiuose ir rūbuose daug plevenančių kaspinų, žiburainių, šalikų, naktainių ir kt. <…>. Mūsų TIKĖJIMAS yra PAPRASTAS, ŽAISMINGAS mokslas apie Tikrovę, prieinamas kiekvienam. <…>. SŽ [„Senasis Žihnis”] supažindins Jus su SAVUOJU Tikėjimu. Dabar Jūs žinote svetimus mums mokslus BIBlinį bei JUDėjimą – egzistavimo formą. Jie prieš daugelį metų buvo prievarta ir ginklu atnešti KRYŽnešių (vacių misijonierių Mūkų bei žydų prekijų), o JŪDėjimas – sovietų. <…>. Daina, rūbų spalvos – mūsų JĖGA. Turime GINTI savo Spalvas, Garsus (kalbą, dainą), Mieras, Stilius. Svetimieji – sugriaus mūsų ESMĘ. Sėliai išsaugojo BANGOS SKIRSNĮ, specialią sakinio sandarą. Tai augino LAISVAS ASMENYBES (ne robotus, vergus paruoštus ant vienodo KURPALIO). <…>. SŽ rašys tik SĖLIŲ stiliumi. <…>. Kilmingų lietuvių-latvių (trumpiau leatų) unikalus-tautinis ypatumas yra prigimta AKIMIRKOS-SYSTEMINĖ MĄSTYSENA (ASM). Tuo ypatumu leatai išsiskiria iš kitų tautų. Dėl to, skiriasi ir, nė sukuo nesumaišomi jų papročiai, gyvenimo būdas, vertybių vertinimas ir t.t.“[163]

Tiesa, paskaitas apie pagonybę A. Tamaš skaito jau keliasdešimt metų, pirmą kartą „Žynių mokyklą“ nesėkmingai bandyta įregistruoti 1987 m., vėliau to taip pat nepavyko padaryti – Teisingumo ministerija atsisakė „Žynių mokyklą“ įregistruoti kaip religinę bendruomenę. „Žynių mokykla“ vienija apie 30 žmonių, jie renkasi

Vilniuje, pastaraisiais metais ir Kaune atsirado būrelis. A. Tamaš manymu, 1990 m. prasidėjo Vandenio era, trukusi iki 2009-ųjų, tai esanti asmenybės laisvės, tautiškumo, valstybingumo era.

Manome, kad „Senojo žynio“ mokymas – savita, kūrybinga senojo baltų tikėjimo, fantastikos ir „Naujojo amžiaus“ (žr. „Naujasis amžius“) tikėjimų samplaika.

Į A. Tamaš mokymą kiek panašus ir visuomenėje gerai žinomos gydytojos, publicistės Filomenos Taunytės mokymas, kurį galėtume juokais pavadinti taunizmu; iš tikrųjų – tai mokslas apie sielos nuopuolį, kuris kenkia kūnui ir smegenims, ir kaip to išvengti. Žymiausios F. Taunytės knygos – „9/10 laimės“ (2003), „Laimingas senelių gyvenimas“ (2004), „7 nuodėmės ir 12 ligų“ (2006), „Kiek sveria siela“ (2008), „Gyvenimas be stogo“ (2009).

F. Taunytės mokyme susipina liaudies išmintis, medicinos patarimai, „pafilosofavimai“; visa tai pateikiama su humoru, tačiau didaktiniu tonu. Mus labiausiai domina F. Taunytės esė „Sektos“, kur teigiama: „Suaugusiam protingam žmogui sektos nepavojingos, bet žmogui iki 20 metų, kai jis ieško bendrumo, draugystės, grupės, visuomenės, galima įdiegti visiškų nesąmonių ir nusivesti jį ten, iš kur negrįžtama. Yra baisių sektų – tokių kaip satanistai. Visokie atvažiavę pamokslininkai apsiputoję skeryčiojasi, velnius varinėja, savo klausytojams transą sukelia.“[164]

Akivaizdu, jog liaudiška lietuviška išmintis F. Taunytės lūpomis pasisako už natūralumą, o bet kokius svetimkūnius laiko priešiškais.

Baltų dvasinio ir kultūrinio palikimo centras „Kuronas“. Taip pasivadinusi organizacija turi ir daugiau pavadinimų. Tai – „Devynių akmenų klubas“, „Baltovės žinyčia“, Ezoterinė kuriančių galių mokykla „Darna“, „Baltų žinyčios vartai“, „Kuronas“.[165] Ji veikia nuo 1994 m. Nors „Kurono“ įkūrėjas Liutauras Balsys-Baltasis teigia propaguojantis senovės baltų tikėjimą, ši organizacija – tipiškas „Naujojo amžiaus“ (žr. „Naujasis amžius“) darinys. Juolab kad L.Balsys-Baltasis – buvęs fantastų klubo narys bei parapsichologų mokinys ir savo organizacijos veikloje

naudoja tokius parapsichologų, ekstrasensų vartojamus terminus kaip „auros diagnostika“, „biosensoriai“ ir kt.

Dar vienas „Kurono“ pavadinimas – Burtininkų, magų ir žynių akademija. Pažvelgus į jos svetainę internete, nejučiom kyla mintys apie britų rašytojos J. K. Rouling knygose aprašytą jaunąjį burtininką Harį Poterį. Tiesa, tik mokslai „akademijoje“ mokami ir trunka net devynerius metus.

Jaunieji Lietuvos romuviečiai turi subūrę etnokultūros ir etnofilosofijos klubą „Devyniaragis“, kurio tikslas – „atskleisti senovės baltų kultūros ir religijos grožį, prasmingumą ir išmintį. Mes ypatingi tuo, kad tikime ne pinigų, o proto galia, kuri padeda kurti Darną tarp žmogaus, Protėvių, Gamtos ir Pasaulio. Tikime, kad lietuvių etninė kultūra gali padaryti mūsų tautą vieningesnę ir sąmoningesnę. Mes esame tarp praeities ir ateities ir žinome, kad tik praeities išmintis gali sukurti Sotvaro ateitį“.[166] „Devyniaragis“ – tarsi tiltas tarp lietuvių ir latvių tikėjimo. 2009 m. lapkričio 18 d. „Devyniaragio“ nariai paminėjo Latvijos nepriklausomybės dieną, nes, pasak Devyniaragio Romuvos nario Mindaugo Valaičio, „latviai yra ne tik mūsų artimi kaimynai, bet ir kone broliai, to paties kraujo ir tų pačių šaknų, kilę iš to paties gyvybės lopšio. Juk mūsų Protėviai petys petin kovojo nuo žilos senovės, kartu atmušė kryžininkų ordas, kartu kentė carinės Rusijos, jei mano istorinės žinios nemeluoja, SSRS priespaudą, kartu stovėjo Baltijos kely. Kadangi nepavyko nuvykti į Latviją ir sudalyvauti ten vykusiose šventėse, nusprendžiau šią dieną paminėti bent čia, Lietuvoje. Latvija latviams!“[167] Pirmasis įrašas „Devyniaragio“ tinklaraštyje padarytas 2008 m. sausį, tai – klubo veiklos pradžia.

Kad palygintume, kuo skiriasi Lietuvos „pagonys“, turėtume suvokti ir artimiausių kaimynų latvių prigimtinį tikėjimą – dievturybą.

Su visa pagarba lietuvybės, baltų senosios religijos ir mitologijos bei etnikos tyrinėtojams reikia pasakyti, kad, be latvių prigimtinio tikėjimo, šie tyrimai būtų ne tokie vertingi. Galbūt dėl liberalesnio protestantiško požiūrio Latvijoje senasis tikėjimas pripažįstamas valstybės, to negalime pasakyti apie Lietuvą. Kol kas latviai lietuvių kultūra domisi labiau nei lietuviai – latvių, todėl nenuostabu, kad interviu su dievturių bendruomenės atstove Baiba Ivulane vyko lietuvių kalba.[168]

Dievturība - neopagoniškas religinis judėjimas. Dievturių judėjimą 1922 m. įkūrė istorikas, acheologas ir kraštotyrininkas Ernestas. Brastinis (Ernests Brastiņš, 1892–1942). Jis rinko medžiagą apie senovės latvių šventyklas bei pilis ir mitologiškai nagrinėjo latvių dainas, 1932 m. parašė „Dievturių katekizmą“ („Cerokslis“[169]).

1940 m. sovietai okupavo Latviją, dievturius uždraudė, o E.Brastinį nužudė Rusijos kalėjime. 2006 m. jam pastatytas paminklas Kronvaldo parke Rygoje.

Enciklopedinės žinios byloja, jog dievturyba pagrįsta senovės latvių folkloru, dainomis, mitologija, tačiau skiriasi nuo senovinės religijos, pavyzdžiui, nėra žinoma, ar latviai tikėjo į aukščiausiųjų dievų trejybę (manoma, kad tai galėjo būti Dievs, Mara ir Laima). Dievturyba – panteistinis tikėjimas. Visagaliu laikomas Dievas, kiti išskiriami svarbūs dievai (tiksliau, deivės – latvių tikėjime moteriai skiriama itin daug vietos; apie tai yra rašiusi ir Marija Gimbutienė) – Laima, Mara, Jūros Motė, Vandens Motė, Upių Motė.

Dievturyba moko, jog žmogų sudaro trys formos: kūnas (*miesa*), dvasia (*dvēsele*) ir vėlė (*velis*).

Dabartinis dievturių vadovas (dižvadonis) – Margeris Grynis (Marģers Grīns). Jis yra vienas garsiausių dievturių autorių, 1998 m. išleidęs knygą „Latvių senasis tikėjimas ir jo atnaujinimas – dievturyba“. Kitos dvi svarbios dievturiams knygos - E. Brastinio „Cerokslis“ ir „Mūsu dievestības tūkstošgadīgā apkarošana“[170] („Mūsų tikėjimo tūkstantmetė kova“). Naujausia knyga, įsigilinanti į latvių tikėjimą, – Valdžio Celmso „Baltų raštai ir ženklai: Baltų pasaulio modelis, struktūra, vaizdiniai, simboliai“ („Mintis“, 2010)[171]. Lietuviškai galime skaityti ir dr. Dainiaus Razausko verstą legendinio poligloto Pėterio Šmito (1869–1938) „Latvių mitologiją“ (1918, 1926; liet. *Aidai*, 2006), taip pat žymiausio lietuvių latvisto prof. Alvydo Butkaus knygas bei žodynus (yra ir nemokamas internetinis lietuvių-latvių, latvių-lietuvių kalbų žodynas svetainėje www.letonika.lv; žiūrėta 2011 09 28).

Dabartiniai dievturiai leidžia laikraštį „Labietis“, bendrauja ir internetu. Be populiarių socialinių tinklalapių, kuriuose galima rasti dievturius, jie turi savo svetainių: www.dievturi.lv, www.dievseta.org, www.marasloks.lv (visos žiūrėtos 2011 09 28) ir kt. Sarašą galima būtų tęsti beveik be galo, nes latvių dievturiai labai domisi folkloru, tradicijomis, joms skiriama itin daug dėmesio.

Tačiau svarbiausias dalykas – gyvas bendravimas. Todėl grįžtame prie B. Ivulanės.

Papasakokite, koks yra prigimtinis latvių tikėjimas?

Man prigimtinis mūsų tikėjimas – tai gyvenimo pagrindas, pasaulėžiūra, mąstymas. Šeima, santykiai su gamta. Ir tiktai paskui – religija. Žinoma, galima būtų klausti, kas yra religija. Nors tai gana filosofiškas klausimas, aišku, jog svarbi bet kurios religijos dalis – tam tikri pastovūs ritualai ir tam tikra bendruomenė. Todėl drįsčiau sakyti, kad – galimas daiktas – ir kiti save „pagoniais“ laikantys žmonės Latvijoje savo tikėjimo esmę jaučia panašiai. Mes vis dėlto individualistai, labiau mėgstame vienatvę negu platesnę visuomenę.

Antra vertus, aišku ir tai, jog ritualų būna skirtingų, ir, manau (iš dalies ir žinau), kad latviai moka padaryti tai, ko reikia, ir tyliai, vienumoje, be svetimų akių, jei tokių nenorima.

Jei kalbama apie latvių prigimtinio tikėjimo oficialią religinę formą, tai – *dievturība* – senojo latviško tikėjimo šiuolaikinė forma, XX a. pradžioje sukurta religija, remiantis senuoju tikėjimu, mitologija. Tai yra Latvijoje oficialiai pripažinta religija. Daug kas šios religijos ritualuose panašu į krikščionybę, nes XX a. antrajame dešimtmetyje kitaip nebuvo galima. Mūsų dienomis dievturyba labai keičiasi (taip pat – yra keičiama).

Vis dėlto iki šiol Latvijoje senasis tikėjimas gyvuoja ne tik per dievturybą, bet ir kitokiais būdais – aktyviai veikia daugelis folkloro ansamblių, eksperimentinės archeologijos klubų, tradicinių šokių būrelių ir kitų folkloru besidominčiųjų grupių, šeimų ir individų. Visi šie žmonės, nors, greičiausia, didelė jų dalis nėra dievturių „parapijose“ (latvių kalboje žodis *draudze* – latviškos kilmės ir vartojamas kalbant ir apie krikščioniškas organizacijas, ir apie dievturių grupes), tam tikru būdu priklauso senajam latvių tikėjimui.

Kuo panašus ir kuo skiriasi latvių tikėjimas nuo lietuvių „pagonybės“, prūsų ir kitų baltų tikėjimų?

Pirmiausia reikia atsiminti visų baltų mitologijų skirtumus, jie gana dideli. XIX a. pabaigoje buvo bandymų „atkurti“ latvišką mitologiją pagal prūsų paliktus rašytinius

šaltinius, bet išėjo vien nacionalinis romantizmas, neturintis beveik nieko bendro su latvių folkloru, latviška tradicija.

Skiriasi baltų dievybės, skirtingi ir jų garbinimo būdai. Kadangi pats tikėjimo pagrindas kitoks, kitokios ir jo išraiškos. (Žinoma, nuo lietuvių tikėjimo skiriasi mažiau negu nuo kitų baltų.)

Bet panašumai, kurie, tiesa, ne tokie konkretūs, iš esmės yra daug svarbesni. Ne veltui juk visi esame baltai, ne veltui vadinamės broliais ir seserimis. Tai Dievas, Perkūnas. Tai likimas ir dalios davėja Laima. Žemės jėga. Saulė. Ugnies ir vandens vieta papročiuose. Gamtos supratimas, artimumas. Tai tikėjimo jausmas.

Lietuviai turi nelabai daug baltų religijos ir mitologijos šaltinių, tačiau pagal juos vis dėlto įmanoma šį bei tą rekonstruoti. Kokia situacija Latvijoje? Ar turite pakankamai šaltinių?

Šaltinių trūksta ir pas mus. Svarbiausias mūsų šaltinis – latvių liaudies dainų rinkimas ir fundamentali publikacija „Latvju dainas“, pradėta leisti dar XIX a. pabaigoje. Dabar leidžamas dar platesnis dainų rinkinys „Latviešu tautas dziesmas“, pradėtas tarybiniais laikais. Taip pat paminėtinos ir kitų folkloro žanrų publikacijos. Latvių folkloro saugykloje (*Latviešu folkloras krātuve*) laikomi ir įvairūs papročių aprašymai, jie publikuoti ir keletu leidimų.

Jei kalbama apie senesnius laikus negu XVIII–XIX a., šiek tiek žinių randama kronikose, bet labai mažai (atrodo, dar mažiau negu apie lietuvių praeitį), situaciją dėl jų patikimumo, be abejo, gerai žino ir lietuviai.

Dėl to dauguma senojo tikėjimo atstovų Latvijoje arba remiasi tiktai folkloro šaltiniais, arba sąmoningai prie jų prideda ir savo jausmą, eidami savo eksperimentų keliu (t. y. dainuojant, švenčiant šventes, atliekant ritualus), daro išvadas apie tai,

„kaip galėtų būti buvę“. Taigi rekonstravimas dažnai yra eksperimentinis, ne tik šaltiniais pagrįstas.

Kaip manote, ar įmanoma rekonstruoti senąjį tikėjimą, ar vis dėlto dabartinė jūsų ir lietuvių „pagonybė“ yra nauja religija?

Bet kuris rekonstravimas lieka tiktai rekonstravimu. Jau tai, kad rekonstravimo prireikia, rodo, kad pirminio, dabar rekonstruojamo, *objekto* nebėra. Be to, vis dėlto esame nauji žmonės, taigi turime ir naują religiją.

Aš ir nemanau, jog mūsų dienų žmonėms reikia visiškai rekonstruoto (net jeigu tai būtų įmanoma) senojo tikėjimo. Gyvenimo būdas, gyvenimo sąlygos ir gyvenimo ritmas dabar visai kitokie. Kad turėtume tą patį tikėjimą, reikėtų ir gyventi taip pat. Bet net kaime gyvenimas visiškai pasikeitė. Ir ar tikrai reikia jį atkurti? Ar patys sutiktume atsisakyti mašinų, telefonų ir kompiuterių, net nekalbant apie naujas žmonių tarpusavio bendravimo galimybes, apie mokslą ir taip toliau.

Atrodo, svarbiausias dabartinių „pagonių“ tikslas – pritaikyti savo „pagonybę“ prie mūsų dienų gyvenimo, kad gautume kiek galima daugiau ir iš senojo tikėjimo, ir dabartinių galimybių.

Ką manote apie Romuvą? Ar bendraujate?

Džiaugiamės, kad lietuviai turi tokį rimtą judėjimą, kad tradicine religija Lietuvoje domisi tiek daug jaunų žmonių. Džiaugiamės ir visais Romuvos leidiniais. Visa tai įkvepia ir leidžia tikėtis, kad ir mūsų dievturyba plėtosis ir kad ateityje bendradarbiavimo bus dar daugiau.

Daugiau ar mažiau aktyviai su romuviečiais bendraujame porą metų. Idėjų bendradarbiavimui ir ateityje netrūksta, taigi galima tikėtis visai teigiamos

perspektyvos. Nes juk aišku, kad iš tiesų bent kažkuria prasme turime eiti bendru keliu.

Lietuviai ir latviai, deja, bendrauja mažai. Ką daryti, kad bendravimo būtų daugiau?

Bendrauti!

Kalbant rimčiau, pati iš tikrųjų nejaučiu, kad bendravimo būtų per mažai, bet tai greičiausia dėl to, kad turiu ir asmeninių ryšių su Lietuva. Apskritai bent individualiu lygmeniu galimybių bendrauti, atrodo, šiek tiek yra. Valstybiniu lygmeniu – galima pakartoti jau ne kartą minėtą galimybę klausytis vieniems kitų radijo ir žiūrėti televiziją, pastarosios dabar labai trūksta. Tai būtų gera gilesnio supratimo ir bendravimo pradžia. Taip pat ir antros baltų kalbos mokymas mokyklose, bent jau pasienyje, būtų visai natūralus ir naudingas dalykas.

Bet ir būtent dėl folkloro bei senosios religijos galima rasti gana daug bendravimo galimybių, pavyzdžiui, dalyvauti vieniems kitų stovyklose ir kitokiuose renginiuose; tai, beje, po truputį jau vyksta.

Dievturyba pripažinta valstybės – Latvijos Respublikos. Kada ir kaip? Ar sunku buvo to pasiekti? Lietuvoje kol kas Romuva nepripažįstama kaip tradicinė religija... Ką pasiūlytumėte mūsų valdžiai, skeptiškai vertinančiai „pagonybę“?

Latvijoje dievturybos pripažinimas buvo visai natūralus ir lengvas, nes jau pirmosios Latvijos Respublikos laikais, 1926 m., kai bvuvo įkurta pirma dievturių *draudze*, dievturyba buvo įrašyta į religinių organizacijų sąrašą. Kai Latvijos valstybė buvo atkurta, 1990-aisiais religijos statusą vėl gavo visos religijos, kurios buvo valstybės oficialiai pripažintos prieš karą. Nors iš tikrųjų naujojoje respublikoje dievturyba nėra visiškai pripažinta, nes, pavyzdžiui, oficialiai susituokti dievturiai nebegali. Žinoma, jie gali laisvai atlikinėti savo ritualus, bet oficialaus pažymėjimo išduoti negalime, taigi ir mes dar turime už ką pakovoti.

Religinė situacija Lietuvoje ir Latvijoje iš esmės labai skirtinga. Tai istoriškai pagrįsta, nes Latvijoje niekada nebuvo taip stipriai įsišaknijusi katalikybė, kaip Lietuvoje. O liuteronų sąsaja su valdžia, žinoma, visada buvo daug laisvesnė, todėl ir krikščionybės vieta mūsų visuomenėje buvo ir yra kitokia, ne tiek jau svarbi.

Dėl sąlygų skirtumų ir yra sunku abiejų valstybių situacijas palyginti. Nors turbūt mūsų dienomis ir Lietuvoje svarbesnė galėtų būti *religijos*, bet nebe krikščionybės sąvoka. Tokiu atveju kiekvienas galėtų laisvai pasirinkti savo kelią.

Kokie žmonės daugiausiai prisidėjo prie latvių mitologijos, religijos gaivinimo?

Labai įvairūs. Bandant įvardyti, ką bendro jie visi turi, galima sakyti, kad tai – žmonės, kuriems svarbios savo šaknys, savo žemė, kurie kelią prie Dievo rado būtent savo tautos dvasinėse vertybėse. Žmonės, kurie ieško, kurie mąsto ir jaučia atsakomybę prieš savo protėvius.

Prie dievturybos organizacijos kūrimo prisidėjo ir daug garsių meno, kultūros, literatūros asmenybių. Dabar situacija šiek tiek pasikeitė, ir dievturybos vieta visuomenėje nebe tokia iškili. Bet daug teigiamesnę visuomenės pažiūrą dabartinėje Latvijos Respublikoje pelnė folkloro judėjimas, jis buvo glaudžiai susijęs ir su nepriklausomybės atkūrimo įvykiais.

Kokie Jūsų santykiai su „New Age“, kitais religiniais judėjimais?

Galima net sakyti, jog tokių santykių apskritai nėra. Į *New Age* dauguma dievturių nežiūri pernelyg rimtai, o kiti, rimtesni, religiniai judėjimai nežiūri į dievturius pernelyg rimtai... Kažkodėl apima toks jausmas, kad bent jau krikščionys į dievturybą nežiūri kaip į religiją. Bet argi tai svarbu? Svarbiausia juk – ką mes patys apie save manome, ar patys save ir savo religiją vertiname gana aukštai... Svarbiausia yra mūsų pasirinktas kelias ir mūsų sėkmė, įsitikinimas, mūsų jausmai ir mūsų tobulėjimas einant juo.

**

Taigi lietuvių ir latvių prigimtiniai tikėjimai turi daug bendra. Vykusiai šį bendrumą apibūdina rašytojas, Afganistane kariavęs atsargos pulkininkas Jonas Užurka: „Jeigu mokėsime gerbti savo tėvus, saugoti gamtą, gerbti kitus tikėjimus, kaip mus moko senovės papročiai, tuomet būsime dori žmonės. <...> O dešimtys įvairiausių žiaurių religijų, tūkstančiai sektų – tai įrankis kelti karus, nesantaikas Žemėje, žmones engti, žeminti ir laikyti baimėje.“[172]

Hinduizmas, arba Kuo jogas skiriasi nuo krišnaisto

Pasak bene žymiausio Lietuvoje Indijos minties tyrinėtojo Audriaus Beinoriaus, apie milijardą pasekėjų turinti viena seniausių pasaulio religijų – hinduizmas – šiuolaikinę dimensiją įgavo 1757 m., prasidėjus britų kolonizacijai. 5000 metų skaičiuojanti religija XIX–XX a. patyrė renesansą, atsirado daug neohinduistinių sąjūdžių[173].

Lietuvoje esama ir sikhų. Tiesa, daugelis šios karingų pundžabių religijos atstovų – ne lietuviai, bet atvykėliai iš Indijos. Sikhizmas glaudžiai susijęs su hinduizmu, nors yra monoteistinė religija, kilusi iš Indijos. Ji atsirado XV a. Pundžabe. Sikhizmo pavadinimas siejamas su sanskrito kalbos šaknimi śisya, reiškiančia „mokinį“. Sikhizme Dievas – neantropomorfinis, jis apima visą visatą. 23 milijonai pasaulio sikhų, kurių dauguma gyvena Indijos ir Pakistano Pundžabe, seka dešimčia sikhų guru bei šventuoju raštu, vadinamu Gurū Granth Sāhib; taip pat sikhai negali išpažinti jokios kitos religijos. Sikhus galima atpažinti iš didelių barzdų, ilgų plaukų, turbanų.

Hinduistų dvasiniame gyvenime didžiulį vaidmenį vaidina „Bhagavadgyta“, kuri į lietuvių kalbą išversta net tris kartus: Vydūno (1947), Tarptautinės Krišnos Sąmonės Organizacijos narių (1990) ir poeto, vertėjo Alfonso Bukonto (1991, antras leidimas – 1999). Pasak žymiausio Lietuvoje vydūnisto dr. Vaclovo Bagdonavičiaus,

„Bhagavadgyta“ paliko ryškių pėdsakų lietuvių kultūroje. „Akivaizdžioje to sąlyčio orbitoje buvo M. K. Čiurlionis, J. Baltrušaitis, V. Krėvė, Vydūnas.“[174]

Religijotyrininkė Karen Armstrong teigia: „Hinduizme istorija laikoma efemerišku ir iliuziniu dalyku, tad dvasiniu lygmeniu jai neteikiama reikšmės. Archetipinis mito pasaulis hinduistams yra gerokai artimesnis.“[175]

Joga (sanskr. „jungtis“, „susijungimas su Dievu“) – tūkstantmečius kurta ir puoselėta fizinės ir dvasinės sveikatos praktika. Pirmieji duomenys apie ją siejami su akmeninėmis figūrėlėmis, vaizduojančiomis jogos pozas. Joms – apie 5000 metų.

Pirmąkart joga paminėta „Vedose“ – didžiuliame šventajame rašte, kuriam taip pat ne vienas tūkstantis metų. Tačiau vadinamąja „jogų biblija” laikomas indo Patandžalio kūrinys „Jogos sutros“ ir kiti klasikiniai jogos kūriniai Vakarus pasiekė ne taip seniai – simboline data vadinami 1893 m., kai iš Indijos į Čikagoje vykstantį Pasaulio religijų parlamentą atvyko Svamis Vivekananda (1863–1902), žymiojo mistiko Šri Ramakrišnos (1836–1886) mokinys. Jis ketverius metus JAV skaitė paskaitas apie jogą, suskirstė ją į keturis kelius, sudomindamas iki tol nelabai ką apie tai žinojusius vakariečius.[176]

Jogos kaip išsigelbėjimo nuo streso, beprotiško tempo ir sveikatos problemų priemonės bumas Naująjį pasaulį užplūdo apie 1955–1960 m., gimstant seksualinei revoliucijai. Jogą populiarino ir Šri Aurobindas (1872–1950), nusprendęs sujungti visas jogos rūšis ir pavadindamas savo mokymą *integraline joga*.

Lietuvoje pirmoji knyga apie jogą išleista 1986 m. Tai – klasikinis jau mirusio žurnalisto T. R. Šankaro, pasivadinusio jogesvaru (Yogeswar), vadovėlis „Jogos sistemos pradmenys“.

Ar lietuviai gali būti jogais? Itin kategoriškas šiuo klausimu religijotyrininkas Gintaras Beresnevičius, jis vadinamojo neohinduizmo (suvakarietintų Indijos tikėjimų) propaguotojus vadina „kliedesių meistrais“.[177]

Lietuvoje egzistuoja nemažai jogos praktikuotojų būrelių. Dažniausiai mūsiškiai jogos „mokytojai“ patirties semiasi iš užsieniečių. Didžioji dalis mūsų „jogų“ savo didžiaisiais „mokytojais“ laiko Kapusvamį arba Svamį Šivanandą (1887–1963), parašiusį daugiau kaip 300 knygų ir Indijoje įkūrusį „Dieviškojo gyvenimo draugiją“ (*Divine life society*), bei jo mokinį Svamijį arba Svamį Višnu-Devanandą (1927–1993) – pirmųjų jogos mokytojų kursų Vakaruose steigėją.

Lietuvoje (daugiausiai Vilniuje ir Kaune) veikia keletas šių dviejų jogų sekėjų organizacijų – „Jogos namai Ananda“[178] (nuo 1998 m.), „Šanti jogos centras“[179] (kaip viešoji įstaiga įkurtas 2001 m.), „Jogos centras Narayana“[180] (jo pradžia – centras „Viveka“, įkurtas 1998 m.), Lietuvos jogos asociacija[181], Kauno jogos studija[182], Aštanga jogos mokykla („Savitri“)[183], Šivanandos jogos vedantos centras[184], Jogos centras „Soham“[185] ir kt. Aktyvių jų narių skaičius siekia 200.

Pažymėtina, kad jogos kursai šiose organizacijose nėra pigūs, dar brangesnės, kelis šimtus litų kainuojančios, yra jogos vasaros stovyklos. Lietuviškų „jogų” interneto tinklalapiuose teigiama, kad „jogą praktikuoti gali kiekvienas“. Jogą mūsų šalyje praktikuojantieji – įvairiausių amžiaus grupių, visuomenės sluoksnių, profesijų atstovai. Nors nemažai jų šios knygos autoriui tvirtino, kad jogos būreliai nėra panašūs į sektas, tačiau pažymėjo, jog lankyti juos reguliariai būtina, nes yra specialios pamokos „prasižengusiesiems“.

Galbūt „jogus“ drausmina S. Šivanandos žodžiai: „O, žmogau, tu iššvaistei savo gyvenimą. Senatvė artinasi. Tavo gyvenimas tuoj baigsis. Dabar pat pabusk ir pradėk dvasinę praktiką.“[186]

Prieš kurį laiką didžiausiuose Lietuvos miestuose pradėjo veikti keistoka „Respublikinė jogos mokykla“, kuriai vadovauja žydų kilmės „mokytojas“ Levas

Becchakas. Jį sekėjai itin garbina, tuo leisdami daryti prielaidą, kad ši organizacija gali būti panaši į sektą. Tiesa, jos mokymas ir simbolis (Apvaizdos akis) artimesni „naujojo amžiaus“ (žr. „Naujasis amžius”) religijai, bet ne klasikinei jogai. Štai taip save pristato L. Becchako sekėjai: „Pradedant pasakoti apie Mokyklą, reikėtų prisikasti prie giluminių jos šaknų, atrasti pradžių pradžią. Tai buvo ne taip jau ir seniai... Gal septyni, o gal dešimt metų atgal. Tai buvo tada, kai pirmieji mokiniai ar pirmieji klausytojai rinkosi pas Mokytoją namuose ir valandų valandas klausydavo jo nenuilstamo balso, pasakojančio apie gyvenimo prasmę, apie Rytų išmintį ir patirtį. Vėliau Mokytojas buvo pakviestas skaityti paskaitas Vilniaus Parapsichologijos Akademijoje, į kurias rinkosi dideli srautai klausytojų. Šiose nuosekliose paskaitose žmonės stebėjo ne tik Rytų filosofinės minties raidą, bet ir gaudavo praktinių patarimų, kurie padėjo daugeliui atgauti savo sveikatą, gerą nuotaiką ir gyvenimo džiaugsmą. Klausytojų gretos vis didėjo ir galiausiai atsiradęs glaudus ryšys tarp Mokytojo ir Jo mokinių įgavo naują formą – buvo įsteigta viešoji įstaiga Respublikinė Jogos Mokykla. Mokykla subūrė klausytojus ne tik Vilniuje ar Kaune, bet ir Šiauliuose, ir Panevėžyje, ir Alytuje. Nenutrūkstamo kelių metų mokymo Mokykloje buvo išugdytas ne vienas instruktorius, padedantis pradedantiesiems Mokytojo išvykimo metu. O išvykose Jis būna visuomet. Viena savaitė Vilniuje, sekanti Kaune ar Panevėžyje, ar net Izraelyje, ir taip ištisus metus. Patys nekantriausi, negalintys sulaukti Mokytojo savame mieste, važinėjasi su Juo po visą Lietuvą, negalėdami atsitraukti nuo išminties ir dvasinės pusiausvyros šaltinio.“[187]

Vienas naujausių Lietuvoje įsikūrusių jogos būrelių – „Gyvenimas džiaugsme” (*Living in joy*), kurį įkūrė buvęs populiarios grupės ŽAS narys Linas Karalius-Ezopas (gim. 1973). Iš pradžių – nuo 2005 m. – šis būrelis vadinosi „TranzArt“ jogos studija. Šis būrelis propaguoja 1949 m. Pietų Indijoje gimusio save Dievo įsikūnijimu laikančio Šri Bhagavano Kalkio mokymą *mukti* (sanskr. „vienybė”, „išsilaisvinimas”). Kalkis savo sekėjus 1980 m. subūrė į organizaciją, tuomet pavadintą „Jeevashram”. Teigiama, kad šiuo metu jis visame pasaulyje turi net 15 milijonų sekėjų. Organizacija yra pasivadinusi „Awakening to Oneness“ („Atbudimas į Vienovę“).[188]

Beje, 2008-aisiais „Gyvenimas džiaugsme“ įsteigė projektą „Tobulėjimo kelias“. L. Karaliaus ir jo sekėjų teigimu, tai – „unikali paaugliams skirta programa, kuri suteiks jiems labai vertingų žinių ir patirties padėsiančių pradėti sąmoningai tobulėti bei pasukti sveikos visavertės gyvensenos link. Paskutiniai Europos tyrimai rodo, kad Lietuva pirmauja girtaujančių ir rūkančių vaikų bei savižudybių skaičiumi ir kol kas, neturi rimtos programos šiai opiai problemai spręsti. Laikas imtis realių priemonių

Vaikų ir jaunimo socializacijos srityje. Projektas „Tobulėjimo kelias“ užtikrina ne tik vaikų ir jaunimo pozityvų kryptingą laisvalaikio užimtumą, bet ir patenkina jų pasaulio pažinimo, fizinio lavinimosi, svetimų kultūrų pažinimo poreikius. Unikalios Jogos programos skirtos vaikams ir jaunimui metu programos dalyviai išmoksta sąmoningo atsipalaidavimo ir gydomojo kvėpavimo pratimų, kurie užtikrina mokykloje ar šeimoje įgyto streso įveikimą ir tolimesnį jo valdymą. Fiziniai Jogos pratimai ir žinios apie sveiką mitybą sąlygoja vaikų imuninės sistemos sustiprėjimą ir bendros sveikatos pagerėjimą. Susidomėjimas Joga gali tapti puikia alkoholio ir kitų psichiką veikiančių medžiagų, kurios veda prie nusikalstamumo, alternatyva. Programa ugdo paauglių pagarbą sau ir savo aplinkai, kas padės jiems užaugti sąmoningais visuomenės nariais“ (2010 m. nuoroda, iš kurios paimta ši citata, dar veikė – http://www.kelias.info/projektas.html; 2011 m. išnyko; dabar egzistuoja koučingo tipo organizacija „Tobulėjimo kelias“ – www.saviugdosmokykla.lt/saviugdos-klubai/tobulejimos-kelias).

Krišnaistai (Krišnos garbintojai arba vaišnavai – Višnaus garbintojai – sanskr. *Vaišnava dharma*; Krišna laikomas dievo Višnaus įsikūnijimu) – vienas spalvingiausių ir egzotiškiausių NRJ mūsų šalyje. Krišnaistai nevengia pražygiuoti Lietuvos miestų gatvėmis giedodami indiškas giesmes (tiesa, dažniausiai atpažįstamas pagal garsiąją mantrą „Hare krišna hare rama krišna krišna rama rama”), susilaukdami žmonių pašaipų ir nuostabos (nors daugelis jau prie to senokai priprato – krišnaistų žygiai gatvėmis praktikuojami nuo 1987 m.). Daugelis Lietuvos krišnaistų – išsilavinę, intelektualūs žmonės. Pasak A. Beinoriaus, krišnaistai – vaišnavų sekta, kilusi iš senosios Bhagavata religijos ir propaguojanti emocionalų *bhakti* kelią bei gausių Višnaus įsikūnijimų (ypač Ramos ir Krišnos) garbinimą.[189]

Vaišnavizmas kartu su šaivizmu, šaktizmu ir smartizmu yra viena keturių pagrindinių hinduizmo mokyklų. Terminas *vaišnavizmas* (*Vaishnavism*) anglų kalboje atsirado XIX a. iš termino *Vrddhi* (sanskr. „augimas“; indoeuropiečių prokalbėje **werdh* „augti“). „Višnaus garbintojas“ – „tai, kas priklauso Višnui, yra šventa, nes susiję su Višnumi“. Anksčiau šis tikėjimas vadintas bhagavatizmu – Ramos ir Krišnos (Višnaus inkarnacijų) garbinimu. Krišna dar vadinamas Narajana, Vasudeva. Senąją religiją reformavo vaišnavų šventasis Čaitanja Mahaprabhu (1486–1534). Jo reformuotas krišnaizmas iki šių dienų žinomas kaip Gaudijos vaišnavizmas (Gauda – senovės Bengalijos regionas, kur gyveno Čaitanja).

Dabartinė krišnaistų organizacija, kaip ir daugelis NRJ, deja, pritraukia ir nestabilios psichikos arba gyvenimu nusivylusių žmonių. „Rytų“ liga yra persirgę arba lengva forma serga daug žymių mūsų šalies žmonių, ypač tų, kurie susiję su įvairiomis meno šakomis. Krišnaistus labiausiai išpopuliarino grupė „The Beatles“ ir jos nariai dainose „I am a Walrus“ (1967, „The Beatles“), „My Sweet Lord“ (1970, George Harrison), „It don‘t come easy“ (1970, Ring Starr), taip pat tuomet žymi psichodelinio roko grupė „The Fugs“ albume „Tenderness Junction“ (1968), vokiečių dainininkė Nina Hagen.

Krišnaistams mūsų visuomenėje niekada per daug nesisekė. Vilniuje jie iki šiol renkasi senose patalpose netoli stoties, ir į turtuolius, kaip kurių NRJ nariai, nė iš tolo nepanašūs. Patys Krišnos garbintojai sako, kad Lietuvoje auga jau antroji krišnaistų karta. Iš viso mūsų šalyje gali būti ne mažiau kaip 1000 Krišnos sekėjų. Pasaulyje jų – apie milijoną. Šiuolaikiniai krišnaistai atsirado 1966 m., kai iš Indijos į JAV atvykęs Abhajus Čaranaravinda Bhaktivedanta Svamis Prabhupada (1896–1977) Niujorke įkūrė Tarptautinę Krišnos sąmonės organizaciją (*International Society for Krishna Consciousness*, ISKCON).[190]

Pirmieji egzotiškos religinės grupės nariai susibūrė Kaune ir Šiauliuose dar sovietiniais metais. Teigiama, kad pirmasis lietuviškųjų krišnaistų susirinkimas vyko 1980 m. vasario 20 d. Kaune – kai iš Latvijos sostinės Rygos su krišnaistine literatūra grįžo dabar visuomenei gerai žinomas žmogus, pasivadinęs slapyvardžiu Rišikumaras.[191] Susirinkime dalyvavo apie 20 žmonių. Iš karto juos pradėjo persekioti KGB, krišnaistams buvo draudžiama mokytis aukštosiose mokyklose – 1981 m. iš Kauno Stepo Žuko dailės mokyklos už susidomėjimą krišnaizmu išsyk buvo pašalintas visas kursas. Šiauliuose krišnaizmu daugiausia domėjosi jaunieji dailininkai.

1989 m. krišnaistai oficialiai įsikūrė sostinėje netoli autobusų stoties esančioje Raugyklos gatvėje. Čia esančio ašramo (šventyklos) patalpose gyvena apie 20 Krišnos sąmonės organizacijos narių (vienuolių), vyksta pamaldos, religinės apeigos. Beje, sostinėje ir Šiauliuose veikia labdaros ir paramos fondas „Harė Krišna: maistas kūnui ir sielai“[192], jo įkurta valgykla maitina benamius, neturtingus žmones. Vilniuje įkurtas Vedų kultūros studijų centras[193], jis užsiima švietėjiška veikla.

Išsamiausią įspūdį apie krišnaistų tikėjimą ir gyvenimą turbūt būtų galima susidaryti iš pokalbio su vienu iš krišnaistų religinės grupės vadovų, žinomu indišku vardu ***Šatakula (Shatakula) Dasa****.*

Kaip tapote krišnaistu?

Save dažniausiai vadiname ne krišnaistais, o Gaudijos (Bengalijos) *vaišnavais* (vaišnavizmo tradicija susiformavo dar XI–XII a.).

Prieš du dešimtmečius perskaitęs vieną knygą apie Himalajus, susidomėjau joga, vėliau – meditacija. Tačiau manęs niekada netraukė Indija, ji man vis asocijavosi su indiškais filmais, kurie kėlė šleikštulį. Pradėjęs medituoti, po kurio laiko paklausiau savęs – koks tos meditacijos tikslas. Besidomėdamas radau atsakymą – anot žymaus indų filosofo Šankaros (788-820), tobuliausia meditacijos forma - koncentruoti dėmesį į paveikslėlį, kuriame nupieštas Govinda, apsikabinęs veršelio galvą. Sužinojau, jog Govinda – vienas Krišnos vardų, reiškiantis „tą, kuris teikia džiaugsmą karvėms ir dvasinėms juslėms“.

Nors tuo metu buvau ateistas, ieškojau artimesnio kontakto su Krišnos sąmonės judėjimo atstovais, su jais buvau susitikęs viename iš pirmųjų Sąjūdžio mitingų. Meditacija ir joga besidominčio draugo paprašytas nupirkti keletą krišnaistų platinamų knygų, važiuodamas autobusu atsiverčiau vieną iš jų ir „užkibau“ pats.

Pirmą kartą atėjęs į krišnaistų susirinkimą, jame išvydau pačių keisčiausių žmonių, kokių tik buvau matęs. Tarp jų buvo ir darbininkų, ir intelektualų. Tačiau vienintelis žmogus, kuris mane nustebino ne puošniais drabužiais, bet žiniomis, buvo krišnaistas iš Panevėžio.

Kurį laiką krišnaistų susirinkimuose stebėdavau kaip vyksta pamaldos, skaitomos paskaitos, atliekami ritualai, vėliau nusprendžiau nebebūti tik žiūrovu. Teko mesti

mokslus, tačiau ne dėl to, kad maniau, jog jie – nereikalingi. Visus iki šiol skatinu mokytis, bet manau, jog to negalima daryti savo dvasinio gyvenimo sąskaita.

Ar tiesa, kad Krišnos sąmonės judėjime nemažai žymių menininkų?

Taip, Krišnos sąmonės judėjimas jau prieš keliolika metų patraukė nemažai vadinamųjų „pieštukų“ – tuometinio Šiaulių pedagoginio instituto [dabar – Šiaulių universitetas, – *M. P.*] Dailės fakulteto studentų.

Anot šventųjų raštų, vaišnavas yra bet kuris žmogus, bent kartą ištariantis Krišnos vardą. Tuomet Lietuvoje labai daug krišnaistų. Tačiau „tikras“ vaišnavas mantrą „hare krišna” kasdien turi pakartoti bent 1728 kartus. Galėčiau išvardyti daug žymių žmonių, kuriuos vienaip ar kitaip būtų galima pavadinti vaišnavais, tačiau be jų sutikimo tai daryti kažin ar būtų etiška. Lietuvoje žmonės per daug įbauginti, kad viešai prisipažintų esą krišnaistai. Galbūt paminėsiu „Bhagavadgytą“[194] išvertusį Alfonsą Bukontą, kurį galima būtų pavadinti vaišnavu.

Ar, būdamas krišnaistų dvasininkas, galite turėti šeimą, vaikų?

Žinoma. Nors pirmieji Lietuvos krišnaistai gyveno asketišką gyvenimą, vėliau dauguma bendruomenės narių sukūrė šeimas. Esu vedęs. Mano žmona taip pat dalyvauja Krišnos sąmonės judėjime.

Ką reiškia ant jūsų kaktos nupieštas paslaptingas ženklas?

Iš švento indiško molio nubrėžti du brūkšneliai ir lapelis vadinami *tilaka* ir rodo, kokiai religijai priklausau. Lietuviškas molis – rudas, jis nėra šventas, todėl *tilakai* piešti netinka. Šis ženklas bei kai kurie kiti iš pirmo žvilgsnio mechaniški dalykai padeda sudvasinti mano gyvenimą.

Kaip žiūrite į tai, kad krišnaistus kartais vadina sektantais?

1989 m. Vilniuje įkūrus šventyklą, laikėmės požiūrio, kad esame išskirtinės religijos atstovai, visus norėjome „padaryti“ krišnaistais. Tačiau žmonės nėra pasirengę greitam šuoliui dieviškumo link, vadina mus fanatikais. Kaip religija, Lietuvoje ilgai brendome. Mūsų entuziazme gal ir buvo fanatizmo, sektantiškumo bruožų, tačiau religija, kurią išpažįstame - viena seniausių pasaulyje. Pasitaiko, kad perkelta į svetimą terpę religija neretai įgyja sektantiškų formų. Mūsų religija nėra sektantiška – sektantais dėl nebrandos gali tapti pavieniai žmonės. Tie, kurie tampa krišnaistais, anksčiau ar vėliau priima indiškos kultūros elementus – pavyzdžiui, kada keltis, ką valgyti. Krišnos sąmonės organizacijoje studijuojame „Vedas“ - seniausius indiškus šventuosius raštus, juose yra ne tik religijos ir filosofijos, bet ir astronomijos, matematikos bei gramatikos žinių.

Deja, daugeliui žmonių Lietuvoje krišnaistai vis dar asocijuojasi su gatve lakstančiais skustagalviais. Iš tikrųjų didžioji dalis krišnaistų dirba.

*Kad išliktume objektyvūs, apie kontroversijas, kurios gaubė krišnaistus, nusprendėme paklausti dar vieno vaišnavo, lietuvio, žinomo **Ananda Čaitanja (Caitanya)** vardu.*

Kaip vertinate Krišnos sąmonės organizaciją kartais ištinkančius skandalus, kurie prasidėjo 1977-aisiais po Svamio Prabhupados mirties (prieš kurį laiką Rusijoje vienas krišnaistas buvo apkaltintas šventiko nužudymu, kitas – mergaitės žaginimu; 2003 m. Rokiškyje nusižudė 33 metų vyras, kuris neva buvo išmestas iš krišnaistų grupelės, nes pradėjo abejoti jos deklaruojamomis tiesomis; 2005 m. pasaulinės krišnaistų organizacijos vadovai pradėjo mokėti milijonines kompensacijas 535 vaikų tvirkinimo aukoms – paaugliai pareiškė krišnaistų mokyklose *gurukulose* buvę fiziškai ir seksualiai išnaudojami)?

Tenka pripažinti, jog tokių precedentų mūsų organizacijoje yra buvę. Tačiau neseniai viename užsienio dienraštyje buvo išspausdinta publikacija, kurioje Krišnos sąmonė vadinama rimta religine organizacija. Juk bet kurioje organizacijoje koks nors žmogus gali išprotėti, iššokti pro langą ar ką nors nušauti – niekas nuo to nėra apdraustas. Mano nuomone, svarbiausia tai, kaip į tokius įvykius reaguoja pati organizacija. Mes tokių dalykų netoleruojame. Tie, kurie mus vadina sektantais, yra labai siauro ir netoliaregiško požiūrio žmonės. Jeigu neklystu, rusai netgi yra pripažinę krišnaistus kaip tradicinės hhinduizmo formos atstovus. Vaišnavizmas, kurį propaguojame, senesnis už krikščionybę.

Trumpai apžvelgsime periodinius Lietuvos krišnaistų leidinius, kurių leista išties nemažai. Kaip ir Visos evangelijos bažnyčios, krišnaistai daug dėmesio skiria leidybai.

1984–1989 m. pogrindyje krišnaistai išleido keletą žurnalo „Troškimų medis“ numerių, o 1989–1990 m. – šešis laikraščio „Harė Krišna“ numerius. Dėl lėšų stokos 1990–1996 m. laikraščių ir žurnalų Lietuvos Krišnos sekėjai neleido, tačiau, gavę finansų iš 1970 m. JAV įkurtos leidyklos „Bhaktivedanta Book Trust“, nuo 1989 m. į lietuvių kalbą išvertė ir išleido keliasdešimt knygų (pavyzdžiui, „Bhagavad-gita. Kokia ji yra“, „Atsidavimo nektaras“, „Savęs pažinimo mokslas“, „Akistata su mirtimi“, „Yogos tobulybė“, „Kartok ir būk laimingas“, „Harė Krišna kulinarijos knyga“ ir kt.).

1996–1997 m. 150–200 egzempliorių tiražu Vilniuje leistas laikraštis „Sadhu Sanga“ (išėjo 12 numerių), nuo 1996 m. po Lietuvą keliaujanti krišnaistų grupė 500 egz. tiražu kurį laiką leido laikraštį „Nama Hatta”. 1997 m. 200 egzempliorių tiražu buvo išleisti trys 32 puslapių apimties žurnalo „Harė Krišna šiandien“ numeriai. 1998 m. Vilniaus ir Kauno bendruomenės pradėjo leisti laikraščius „Čintamani-dhama“ bei „Bhagavata-vidhi“, tais pačiais metais 50 000 egzempliorių tiražu buvo išleista brošiūra „Prabhupāda – jis atėjo su misija iš absoliutaus pasaulio“. 1999 m. sukurtas pirmasis Lietuvos krišnaistų tinklalapis internete[195], yra dar keletas[196].

Lietuvos krišnaistų periodinių leidinių ir jų doktrinos *motto* galėtų būti paimtas iš jų laikraščio „Čintamani-dhama“ 1999 m. numerio (nr. 10): „Čia jūs nerasite naujienų,

kas darosi pasaulyje. Mūsų tikslas paprastesnis – priartinti šventyklą prie jūsų ir priartinti jus prie šventyklos“.

Islamas ir Lietuva

Esame minėję, Islamas (sunitinis; šiitų Lietuvoje beveik nėra) Lietuvoje gyvuoja daugiau kaip 600 metų totorių ir kitų tautų dėka. Atkūrus nepriklausomybę, paskutiniame XX a. dešimtmetyje musulmonų Lietuvoje pradėjo daugėti. Tai – sparčiausiai auganti religija pasaulyje, tačiau šis procesas mūsų stebinti neturėtų.

Islamo širdimi dažnai laikomi nuosaikūs *sufijai*. Pasak Karen Armstrong,[197] sufijų (arab. *tasawwuf*) judėjimas (arab. *sūf* – vilna; sufijai buvo asketai, vilkėdavo vargšams įprastą vilnonį drabužį) arabų pasaulyje iškilo IX a. Manoma, kad tuomet sufizmas buvo reakcija į stiprėjantį teisės mokslą, kuris, taip atrodė kai kuriems musulmonams, Islamą pavertė vien išorinių taisyklių rinkiniu. Sufizmas, Islamo mistinė atšaka, nesukūrė atviros politinės filosofijos, jis nusigręžė nuo istorijos ir ieškojo Dievo savo esybės gelmėse, stengėsi atkurti tą būseną, kuri pranašui Muhammadui (Mahometui) leido priimti Korano apreiškimą. Sufijai praktikavo vadinamąjį vidinį Islamą – jie vertino ne tik Koraną, bet ir kitas religines tradicijas – kai kurie buvo itin atsidavę Jėzui Kristui, nes jį laikė tobulu sufijumi, mokiusiu Meilės Evangelijos. Kiti sakė, kad net pagonys, sukniubę prieš akmenį, garbina Tiesą, glūdinčią visų dalykų esmėje. Sufijai buvo atviri naujoms tiesoms, kurios gali slypėti visur, net ir kitose religinėse tradicijose. Sufijai kalbėjo apie meilės Dievą.

Sufijai išmoko sutelkti savo psichikos galias giliai ir ritmingai kvėpuodami, badaudami, budėdami naktimis ir kartodami Korane Dievui priskiriamus vardus kaip mantras. Tai sukeldavo ekstazę. Kaip ir budistai, sufijai manė, kad tokia mistinė kelionė – paprasčiausias grįžimas prie natūralios žmogaus būsenos.

Kunigo Antano Rubšio manymu,[198] sufizmas nėra Islamo atskala ar šaka, bet plati ir daugiaveidė Islamiško pamaldumo išraiška. Tiesa, A. Rubšys pripažino, kad sufizmo sąjūdyje būta įvairių asmenų: ir šventųjų, ir šarlatanų. Tačiau visi jie turėjo

vieną bendrą bruožą – buvo įsimylėję Dievą. Asmeniškumas – mirtina nuodėmė: siela turi būti Dievo „praryta“ visapusiškai vienybei pasiekti. Tiesa, Dievas „praryja“ tik tą sielą, kuri tam yra pasirengusi. Rengimasis turi septynias pakopas: atsivertimą, susilaikymą, atsižadėjimą, neturtą, kantrybę, pasitikėjimą Dievu ir pasitenkinimą savimi. Tiesa, kai kurie sufijai linko prie ateizmo, siekė save sunaikinti – ištirpti tikrojoje Būtyje. Jie arabų pasaulyje buvo laikomi klaidatikiais, persekiojami ir kankinami.

Vis dėlto XII a. sufizmas buvo įteisintas Islamo visuomenėje. Sufijai padarė didžiulį poveikį Artimųjų Rytų filosofijai ir poezijai, jie tebeturi įtakos ir kai kuriems šiuolaikiniams kūrėjams.

Nuo XII a. sufijai pradėjo burtis į ordinus arba *tariq*‘as, jie paplito visame Islamiškame pasaulyje. Šie ordinai padėjo platinti Islamą ir iki šiol tebėra laikomi itin įtakingais. Sufijai (dar vadinami *dervišais*) vienu savo tikslų laikė *jihad*‘*ą*, t. y. šventąjį karą prieš netikinčiuosius.[199] Be abejo, esminis džihadas – vidinis, kova su savo paties vidiniais demonais.

Sufijų ordinuose praktikuojamas *dhikr* („Dievo minėjimo“) ritualas, tuomet kartojami Dievo vardai, atliekami kvėpavimo pratimai, šokama.

Lietuvoje kaip netradicinė neIslamiškojo (!) sufizmo bendruomenė 2002 m. įregistruotas Hazrato Inajato Chano (1882–1927) sufizmo studijų ratas, priklausantis tarptautiniam sufijų ordinui „Ruhaniat“. Jo vadovas teigia sufizmą praktikuojantis nuo 1994 m.

Tarptautinį sufijų ordiną „Ruhaniat“ 1970 m. JAV įkūrė Muršidas Samuelis L. Luisas (Murshid Samuel Lewis, 1896–1971). Ordino nariai vadinami *muridais* – tais, kurie siekia vidinio gyvenimo tiesos – taip pat, kaip Kristaus, Budos, Dievo Motinos, Muhammado ir kitų Apšviestųjų Sielų mokiniai. Pagrindinis šio ordino narių įkvėpėjas – Vakarų pasaulyje sufizmą populiarinęs Hazratas Pir-o-Murshidas Inayatas Khanas (1887–1927). Jo *silsilos* (mokytojų ir mokinių grandinės) pradžioje – vienas

pirmųjų musulmonų, VII a. gyvenęs Mekos turtuolis, kalifas Abu Bakras, artimas pranašo Muhammado draugas.

Lietuviško sufijų ordino „Ruhaniat“ filialo vadovas šios knygos autorių tikino, kad ordinas nesąs slaptas. Jis ir nedidelė grupė kauniečių, sudarantys vadinamąjį sufijų ratą, prieš keletą metų nusipirkę sodybą (*kanką*) Ukmergės rajone, kurioje šoką sufijų šokius, moką kvėpavimo subtilybių, medituoją, užsiimą *astrodrama* (tai – savotiškas spektaklis, kai grupė žmonių vaidina įvairius žmogaus pasąmonės archetipus). Lietuvos sufijus aplanko bendraminčiai iš kitų šalių. Sufijų ratas renkasi ketvirtadieniais – šią savaitės dieną renkasi visi pasaulio sufijai. Lietuvis sufijus sako, kad susirinkus galima šokti ir lietuvių liaudies šokius. „Mes nesame sekta. Tai – draugų ratas, šiltų širdžių ratas. Kartu einame gerti alaus, žvejoti, mums įdomu, kaip keičiamės. Reikia mokėti ir nario mokestį, kadangi išlaikome bendrą *kankos* ūkį“, – teigė sufijus.

Sufijai sako galį suprasti jogus, nes skirtumas tarp jų esąs vienas: jogai siekia dvasingumo, o sufijai – žmogiškumo. Sufijus teigia: jeigu jau mūsų kūnas turi poreikių ir norų, juos reikia patenkinti. Anot sufijaus, žmogus iš gyvenimo gali gauti viską, kiek tik turi jėgų gauti, bet jeigu kas nors viršija jo jėgas, nereikia ir sielotis. Sufijaus gyvenimo centrinė tema – sielos laisvė. Sufijų poetas persas Rumis (Mawlānā Jalāl-ad-Dīn Muhammad Rūmī, 1207–1273) kartą pasakė: „Siela žemėje uždaryta į kalėjimą ir išliks jame tol, kol gyvens žemėje“. Žmogaus suvokiamas ar nesuvokiamas, bet kiekviename iš mūsų gyvena stiprus sielos, siekiančios išsiveržti iš nelaisvės, siekiančios sutraukyti ją varžančius pančius, liūdesys. Atsiliepimas į šį siekį turi būti dvasingumo įgijimas. Sufijų *motto*: „Pasauliui, bet ne iš pasaulio“. Jie sako gyvenantys šiame pasaulyje kaip ir visi žmonės, atlikdami kaip įmanoma geriau savo kasdienes pareigas bei stengdamiesi neprieštarauti visuomenės įstatymams, tačiau savo vidine asmenybės laisve esą visiškai nepriklausomi nuo visuomenės, visada absoliučiai atsiribоję ir nepriklausomi nuo garbės troškimo, godumo, intelektualaus išdidumo, aklo paklusnumo ir pavaldumo tiems, kurie stovi aukščiau žemiškoje hierarchijoje.

Sufijumi negalima tapti, juo reikia būti, todėl pats pirmas sufizmo tikslas yra padėti žmogui, nežinančiam apie tai, jog jis yra sufijus, pasiekti savo sufijaus lygmenį.

Taip pat Lietuvoje veikia ir Gudri Šacho sufijų ordinas, tačiau jis viešumos vengia.[200] Žinome tik tiek, kad Vilniuje gyvena keletas šeimų, kurių nariai yra

įšventinti į šį ordiną Indijoje, ten pas savo mokytojus važinėja reguliariai. Su mokytojais dažniausiai bendraujama internetu.

Šių dviejų sufijų ordinų išpažįstamas tikėjimas ir religinės praktikos liudija, jog jie yra *neosufijų* NRJ. Skirtingai nei tikrieji sufijų ordinai, neosufijai nepripažįsta, kad sufizmas yra Islamo ir tik Islamo dalis. Paprastai neosufijai, įkvėpti tokių sufizmą profanavusių autorių kaip A. Šahas (Idries Shah), tvirtina, jog sufizmas yra daug tūkstantmečių egzistuojanti religija, iš kurios atsiradusios visos religijos. Tai – labai artima pažiūra teosofams.

Tuo tarpu pirmieji tikri sufijai Lietuvoje atsirado apie 1980-uosius. Be abejo, kaip ir tada jau susibūrusius pirmuosius krišnaistus, pirmuosius sufijus persekiojo KGB. Nepaisant to, 1983–1985 m. sufijų būrelis Vilniuje buvo gana aktyvus. Jis išsiskirstė po tragiško įvykio, kai 1985 m. vasario 11 d. Lietuvos sostinę sukrėtė žymaus aktoriaus žmogžudystė. Pirmojo sovietinio vadinamojo blokbasterio „XX amžiaus piratai“ (1979) ir filmo vaikams „Tomo Sojerio ir Heklberio Fino nuotykiai“ (1981) žvaigždė – iš Kirgizijos kilęs aktorius, režisierius, totoriaus ir uzbekės sūnus Talgatas Nigmatulinas (tot. Təlğət Qadıyr uğlı Niğmətulin, 1949–1985) – apie 1980-uosius įsipainiojo į mįslingą sektą, kuriai vadovavo sufijumi apsimetęs šarlatanas Abajus Borubajevas. Jis sekėjų rado ir Vilniuje, tačiau 1985 m. sufizmu susidomėję vilniečiai nusprendė atsiskirti nuo A. Borubajevo sektos, suvokę, jog jis – apgavikas. Neklusniųjų vilniečių pamokyti atvykę T. Nigmatullinas ir A. Borubajevas sukėlė tikrą sąmyšį tuometinėje Sovietų sąjungoje: bute, esančiame viename iš Vilniaus Lenino (dabar – Gedimino) prospekto namų 1985 m. vasario 10 d. vakare tarp aktoriaus ir sektos vadovo įvyko konfliktas. T. Nigmatulinui buvo suduota ranka ir peiliu net 119 smūgių. Rytą nuo patirtų sužalojimų aktorius mirė. A. Borubajevas buvo nuteistas kalėti 14 metų, bet į laisvę nebeišėjo – mirė kalėjime. Jo talkininkas, save sufijų dervišu vadinęs žudikas Mirza Kitmambajevas buvo nuteistas 10 metų kalėjimo, 1995 m. išėjo į laisvę, 2006 m. jis mirė.

Lietuvoje yra keletas savo vardų neskelbiančių sufijų. Nuo 1992 m. Kaune veikia šių tapatybę slepiančių šazilijos (*shadhili tariqa, shadhiliyya*; arba Magribo alavijos, *Maghrib alawiya*) sufijų ordino atšakos[201] sekėjų grupė. Jos lyderis sufizmą studijavo nuo 1983 m., yra kontaktavęs su įvairiomis sufijų brolijomis ir tradicinės (ne neosufizmo) pakraipos šeichais Egipte, Jordanijoje, JAV, Vakarų Europoje, lankęs įvairias sufijų piligrimystės vietas Uzbekistane, Tadžikistane, Saudo Arabijoje (Mekoje ir Medinoje), Pakistane, Turkijoje, Egipte ir kt.

Žymiausias sufizmo tyrinėtojas Lietuvoje – šviesaus atminimo profesorius Algis Uždavinys (1962–2010) – teigia, jog klasikinio sufizmo dvasinis kelias yra gana sudėtingas, jį galima aprašyti „tam tikrų pakopų (*maqamat*) ir būvų (*ahwal*) kaita ir

dialektika“.[202] Pasak A. Uždavinio, reikia apibrėžti tikrąjį sufizmą – *tasawwuf*: Ši būva yra paskutinė iš dvasinio kelio pakopų; „šią būvą įkūnija *sufi*, „išvalytas“ žmogus, atspindintis dieviškųjų atributų pilnatvę. XIX a. įsitvirtina orientalistų sukurtas „sufizmo“ terminas, kurį arabų kalboje atitinka *tasawwuf*“.***[203]***

Sufizmo (arab. *tasawwuf,* fars. *sufigari*) – Islamo kertinio akmens – tapimas neosufizmu yra postmodernistinis reiškinys. Iš Indijos kilęs afganų kilmės neosufijų pirmeivis A. Šahas (1924–1996) pirmąsias knygas rašė apie magiją ir raganavimą. 1964 m. jis išleido veikalą „Sufijai“ („The Sufis“), sulaukusį Vakarų pasaulio gyventojų pripažinimo (panašiu metu gimė ir Svamio Prabhupados krišnaizmas, kurį galėtume pavadinti neohinduismu arba posthinduizmu). Postmodernizmo teoretikas Fredrikas Džeimsonas pažymėjo: postmodernizmo epochoje kultūra tapo „iš esmės nukreipta į ekonomiką ar prekę“, ir tai yra vėlyvasis kapitalizmas, globalizacijos politika.[204] Būtent tokių pseudomokslininkų kaip A. Šaho dėka tradicinės religijos tapo profanacija ir *new age* judėjimais. Tikrasis *tasawwuf* – vidinis kelias.

Islamo fundamentalistai tikrųjų (vidinio kelio) sufijų nemėgsta – bijo, kad šie perims valdžią. Tačiau vargu ar taip galėtų nutikti – vidiniai ieškojimai, jungtis su Dievu, meilė jam ir pasauliui tikram sufijui svarbiau už viską.

Sufijų tikslas – mylėti Dievą ir žmones, bet ne kariauti „šventąjį karą“ džihadą, kaip to geidžia Islamo fundamentalistai (vahabitai, salafitai). Sufijų išmintis teigia: „Kai gimstame, Dievas mumyse uždega Saulę, tokią skaisčią ir akinamą, kad išsigandę to švytėjimo užsimerkiame ir gyvename šaltoje, niūrioje tamsoje. Tačiau prisiminimai apie šviesą, kartais vos rusenantys, kartais be galo aiškūs, vieną dieną pastūmėja mus į kelią, kurį nuėję atskleidžiame tikrąją savo prigimtį ir susijungiame su Juo – Dievu, Viešpačiu, Mylimuoju...“[205]

Jauniausia pasauline religija vadinamas *bahaizmas* – 1863 m. iš šiitų Islamo eretiškos atšakos babizmo kilęs religinis judėjimas. Persijoje (dabar – Iranas), Širazo mieste, gyvenęs pirklys Siydas Ali Muhammadas Širazi (1819–1850), pasivadinęs Babu (farsi k. *bab* – „vartai“), 1844 m. paskelbė, kad jis esąs šiitų mesijas - Mahdi. Tokios erezijos Persijos valdžia jam negalėjo atleisti. Eretiškų minčių Babas pasisėmė iš šiitų šeichų mokyklos įkūrėjo šeicho Ahmado ibn Zayno al Din ibn Ibrahim al Ahsa‘i (1753-1826), sukūrusio mesianistinį judėjimą. 1839–1840 m. Babas prie Kerbelos (dab. Irakas) susitiko su Ahsa‘i mokiniu Saydu Kazimu bin Kvasimu al Husayni ar Rašti (1793–1843). Po šio mirties, 1844-aisiais, jo mokinys Mulla Husayn-i Bušru‘i (1813–1849) aplankė Babą, šis jam pareiškė esąs naujasis pranašas. Bušru‘i tapo

pirmuoju Babo mokiniu. Šaltiniai teigia, jog 1848–1850 m. buvo net 100 000 atsivertėlių į babizmą.

1850 m. liepos 8 d. Babui Tabrize viešai įvykdyta mirties bausmė dėl dalyvavimo sąmoksle prieš Persijos valdžią. Tūkstančiai Babo sekėjų buvo suimti, 2000–3000 nužudyta (patys bahajai skelbia, kad net 20 000). Po Babo mirties per 20 metų daugiau kaip 25 žmonės yra teigę, kad jie esą mesijai, tačiau labiausiai iš jų išsiskyrė Mirza Huseinas Ali Bahaula („Dievo šlovė“, 1817–1892), paskelbęsęs, kad buvo aplankytas „Rojaus mergelės“; ji pareiškusi, kad jis esąs Dievo pasiuntinys, pranašas. Be abejo, Muhammado kaip Paskutiniojo pranašo (Pranašų antspaudo) doktriną išpažįstantys musulmonai tai taip pat palaikė šiurkščia erezija. Tačiau Babo sekėjai pradėjo garbinti Bahaulą. Jis suimtas 1852 m. per Tehrano sukilimą. Šis vyriškis teigė, jog jam sėdint kalėjime atėjęs apreiškimas iš Alacho. Dievas jam pasakęs, kad jis esąs tas, apie kurį kalbėjo Babas. Po keturių mėnesių nuo apreiškimo Bahaula išleistas iš kalėjimo ir išsiųstas iš Persijos. Bahaula apsistojo Irako sostinėje Bagdade, kur dalis Babo sekėjų jį pripažino lyderiu ir tapo pirmaisiais bahajais. 1868 m. bahajų bendruomenių atsirado Kaukaze, Sirijoje, Irane, Turkijoje bei Egipte. Irano valdžia pradėjo represijas prieš bahajus. Bahaula buvo išsiųstas į miestą-tvirtovę Aką Palestinoje. Tai buvo kolonija, į kurią siuntė nusikaltėlius iš visos Osmanų imperijos.

Daugelis bahajų, raginami savo pranašo, pradėjo prekiauti ir praturtėjo. Kiekvienas iš bahajų turėjo 19 procentų savo pajamų atiduoti bendruomenės labui. Vėliau Bahaulai leista persikelti už kelių kilometrų nuo Akos į gražią sodybą, kurią jam išnuomojo jo sūnus Abd al Baha („Šlovės vergas“). Po Bahaulos mirties jis pradėjo vadovauti judėjimui, platinti tėvo mokymą Egipte, Europoje, JAV. Beje, papildydamas tėvo mokymą, Abd al Baha uždraudė daugpatystę, įvesdamas monogamiją. Abd al Bahos pasekėjas, pradėjęs vadovauti bahajams, buvo jo sūnus Abas Efendis, jis prieš savo mirtį nepaliko judėjimo įpėdinio, manydamas, jog vienasmenis vadovavimas organizacijai turėtų baigtis.

Vėlesnė bahaizmo istorija kupina vidinių vaidų dėl valdžios bei konfliktų su šiitų Islamu. Irane bahajams niekada nebuvo suteikta laisvė, o po 1978–1979 m. Islamo revoliucijos šioje šalyje bahaizmo išpažinėjų teisės buvo dar labiau suvaržytos, pavyzdžiui, bahajams neleidžiama studijuoti mokyklose ir universitetuose, turėti savo verslą. Bahaizmas draudžiamas visuose musulmoniškuose kraštuose, nes musulmonai bahajus laiko sektantais ir atskalūnais (bahajai neigia pagrindines Islamo doktrinas).

Bahajų centras – Izraelio mieste Haifoje, kur yra aukščiausia jų valdymo institucija – Visuotiniai teisingumo rūmai. Švenčiausia bahajų vieta – Izraelyje esantis namas, kuriame saugomi Bahaulos pelenai.

Kas 19 (tai – šventas bahajų skaičius; jų kalendorių sudaro 19 mėnesių po 19 dienų, Naujieji metai prasideda kovo 21 d.) mėnesių devyniolikai dienų bahajai renkasi į savo šventųjų raštų, taip pat Biblijos ir Korano skaitymus, aptaria bendruomenių reikalus, pasninkauja. Bahaizmo išpažinėjai nepripažįsta šventikų (bahajai patys savarankiškai turi ieškoti tiesos) bei ritualų. Pagal jų mokymą Dievas yra transcendentalus, jo sukurtas pasaulis – amžinas. Dievas reiškiasi per pranašus – pavyzdžiui, Mozę, Zaratustrą, Budą, Krišną, Jėzų Kristų, Muhammadą, Babą, Bahaulą. Tvirtinama, kad bahaizmas – universali žmonijos religija, pasisakoma už socialinę, rasinę, tautinę ir lyčių lygybę, visuotinį švietimą, socialinę pažangą, pasaulinę taiką ir vieną pasaulio kalbą. Bahajų tikėjimas paplitęs daugiau kaip 200 pasaulio šalių. Pasaulyje yra apie 5 milijonus bahajų. Daugiau nei pusė jų gyvena Indijoje, apie 140 000 JAV, nemažai bahajų yra Afrikos ir Azijos šalyse („kuo skurdesnis žmogus, tuo jam labiau reikia dvasios maisto“). Europoje – apie 30 000 bahajų, daugiausia jų – Albanijoje, Rumunijoje, Vokietijoje, Didžiojoje Britanijoje.

Lietuvą pirmieji bahajai aplankė 1927 m., tarpukariu keletas šio tikėjimo atstovų gyveno Radviliškyje ir Joniškyje, tačiau bendruomenė nebuvo sukurta. Pavieniai bahajai į Lietuvą atvykdavo ir sovietiniais metais, tačiau pirmieji lietuviai bahajų tikėjimą priėmė tik Nepriklausomybės atkūrimo (1990) metais. Bahaizmas Lietuvą iš Irano pasiekė per Izraelį ir Norvegiją. 1990 m. suformuota Vilniaus bahajų vietinė dvasinė asamblėja. 1990 m. suformuota Vilniaus bahajų vietinė dvasinė asamblėja. 1998 m. išrinktos Klaipėdos, Plungės ir Ukmergės, 1999 m. – Kauno vietinės dvasinės asamblėjos. Bahajų yra ir Kretingoje, Palangoje, kituose miestuose. 1999 m. įkurta Lietuvos bahajų nacionalinė dvasinė asamblėja, kurią sudaro šešios vietinės asamblėjos – vienoje jų gali būti ne mažiau kaip 9 žmonės. Šiuo metu mūsų šalyje (kaip ir Latvijoje bei Estijoje) yra apie 100 bahajų. Baltarusijoje bahajų bendruomenė vienija apie 300 bendraminčių. Mūsų šalies bahajams tiesiogiai vadovauja estai – nuo 1992 m. Lietuvos bahajai priklauso Taline įsikūrusiai Regioninei dvasinei asamblėjai. Lietuva, Latvija ir Estija – Europos šalys, kuriose paskiausiai atsirado bahajų bendruomenės.

Bahajų organizacija – itin turtinga ir įtakinga. Jos atstovų yra įvairiose tarptautinėse organizacijose, pavyzdžiui, Tarptautiniame valiutos fonde.

Klaipėdoje 1993 m. įkurta bendrovė „Bahajų leidyba“ lietuvių kalba jau išleido apie tris dešimtis bahajų tikėjimo brošiūrų ir knygų (pavyzdžiui, „Baha’i pareiškimas apie gamtą“, „Sielos gyvenimas“, „Malda ir meditacija“, „Baha’u’llah – pažadėtasis“, „Baha’u’llah ir Naujoji era“, „Baha’u’llah“, „Paryžiaus pokalbiai“, „Slėpiningi žodžiai“, „Kaip vagis naktį“ ir kt.). Knygų tiražas – nuo 500 iki 2000 egzempliorių. Vietoje dviejų puslapių nespalvoto biuletenio „Šiaurinė žvaigždė“, leidžiamo nuo 1995 m., Vilniaus bahajai prieš kelerius metus pradėjo kas 19 dienų leisti spalvotą didesnės apimties laikraštį. Nurodoma, jog tai – „Lietuvos Nacionalinio Mokymo Komiteto leidinys“, jo tiražas – 50–100 egzempliorių. Poligrafinė laikraščio kokybė prasta, jame nėra jokių iliustracijų, nuotraukų, taip pat nespausdinama ir verstinių publikacijų. Laikraštį bahajai platina savo sueigose.

Lietuvos bahajai turi ir savo svetainę internete.[206] Prieš keletą metų bahajai nusprendė registruotis Teisingumo ministerijoje.

Bahajai Lietuvos gyventojus (daugiausiai intelektualus) bando patraukti nemokamais renginiais, kuriuose skaitomos paskaitos apie bahaizmą, rengiami maldų ir meditacijų vakarai, rodomi filmai, skaidrės. Į Lietuvą reguliariai važiuoja bahajų organizacijos vadai. Vienas iš jų šios knygos autoriui yra pasakojęs: „Lankausi čia, kad duočiau patarimų. Bahajai nedalyvauja politikoje, tačiau atstovauja Jungtinėse Tautose kaip nevyriausybinė organizacija. Bahajams visame pasaulyje priklauso daugiau kaip 1800 mokyklų, universitetų, radijo stočių“.

Bahaula savo mokyme sakė esąs Dievo apreikštasis, pasiųstas amžiaus gale atpirkti pasaulio bei išaiškinti jam, kokia būsianti Dievo valia naujai brėkštančiame amžiuje. Bahajai turi melstis vieną kartą per dieną. Bahaula parašė daugiau kaip 1000 maldų, skirtų įvairioms progoms – pavyzdžiui, gydymui, vedyboms, bendruomenės reikalams. Tiesa, yra trys ypatingos arba kasdienės privalomosios maldos. Bahajas turi pasirinkti vieną iš jų ir kalbėti kiekvieną dieną. Pateiksime vieną iš šių maldų: „Aš liudiju, o mano Dieve, kad tu sukūrei mane tam, kad pažinčiau tave ir garbinčiau tave.

Aš liudiju šią akimirką savąjį bejėgiškumą ir tavąją galią, savąjį skurdą ir tavąjį turtą. Nėra kito Dievo, išskyrus tave, pagalbininką nelaimėje, savyje esantį“.

Kaip ir Islame (ramadano mėnuo), bahajų tikėjime svarbią vietą užima pasninkas – kasmet 19 dienų bahajas negali gerti ir valgyti nuo saulėtekio iki saulėlydžio.

Vedyboms bahajų tikėjime, kaip ir munistų (žr. „Munistai“) mokyme, skiriama labai daug dėmesio – itin skatinamos kuo ankstyvesnės tarprasinės santuokos, smerkiamos skyrybos. Jau yra nemažai lietuvaičių, kurios ištekėjo už kitų tautybių (pavyzdžiui, kečua indėno, norvego) vyrų.

Bahajų mokyme teigiama, kad bahaizmas yra kitų religijų – hinduizmo, judaizmo, krikščionybės bei Islamo – sintezė ir pilnatvė. Nėra esą visiems laikams tinkamos religijos. Kitos religijos jau atgyvenusios. Svarbiausių apreiškimų knygoje *Kitab al Aqdas* („Švenčiausioji, įstatymų knyga“) propaguojamas teokratinės pasaulinės valstybės įsteigimas, dvipatystė, vagių baudimas rankų nukapojimu, mirties bausmė.[207] Pasaulinė teokratija – svarbiausias bahajų tikslas. Norėdami tapti bahajumi, neprivalote turėti jų tikėjimo žinių, pakanka išpažinti Bahaulą ir patvirtinti savo klusnumą organizacijai parašu. *Kitab al Aqdas* parašyta apie 1873 m.

Bahajų mokyme teigiama, kad visi žmonės sudaryti iš kūno, kuris gimsta ir miršta, taip pat nemirtingos sielos. Tačiau su pranašais yra šiek tiek kitaip: jie, be kūno ir nemirtingos sielos, dar turį šventąją dvasią – vadinamąją dievišką substanciją arba Dievo energiją.

Bahajai tiki žmonijos vienybe: visi žmonės yra svarbūs ir pasaulį reikia valdyti kaip vieną šalį kiekvieno žmogaus labui. Skirtumai tarp mūsų daro gyvenimą įdomesnį ir mes turime tuos skirtumus ne ignoruoti, bet puoselėti. Bahajai tiki, kad visada egzistavusi tik viena – Dievo – religija. Dievas siuntė savo pasiuntinius į įvairias vietas įvairiu laiku, kad kiekvienas pasaulio žmogus galėtų išgirsti apie jį. Yra tik vienintelis Dievas, nors žmonės jį vadina skirtingais vardais. Dievas yra tai, ko mes

niekada nepajėgsime suvokti; mes galime apie jį sužinoti tik per jo kūriniją ir jo pasiuntinius.

Nors Bahaula ir išėjo į kitą pasaulį daugiau kaip prieš šimtą metų, jis surašė viską, ką mums reikia žinoti, kad galėtume sukurti geresnį gyvenimą čia, žemėje, ir ateities pasaulyje. Visi pranašai iš esmės tvirtino tą patį – kad mes turime mylėti Dievą ir vienas kitą, kad turime būti sąžiningi, ištikimi, geri, patikimi, nuolankūs. Tik jų socialiniai mokymai skyrėsi, nes jie buvo skirti tam tikram laikui ir vietai. Dabar mes esame pasaulinės visuomenės dalis ir mums reikia naujų įstatymū. Anot bahajų, visi pranašai pažadėjo, kad, atėjus laikui, bus atsiųstas didis Pasiuntinys, kuris atneš taiką visam pasauliui. Bahajai tiki, kad Bahaula ir buvo tas Pasiuntinys, ir kad dabar atėjo laikas taikai. Bahaula sakė, kad Žemė – viena šalis, o visa žmonija – jos piliečiai.

Bahajų tikslas šiame gyvenime – mokytis, tobulėti, kad, išėję į kitą pasaulį, jie būtų arčiau Dievo. Jie tiki, kad galiausiai susiformuos pasaulinė vyriausybė, kuri užtikrins vienodas teises visoms šalims ir kad planeta išliks sveika. Todėl kiekvieną dieną bahajas turi atsigręžti į Dievą su malda. Kiekvieną rytą ir vakarą jis turi skaityti bahajų raštus, medituoti ir stengtis visa tai įdiegti praktiniame gyvenime.

Bahajai reguliariai renkasi bendrai maldai, aptarti vietinius reikalus, džiaugtis vienas kito artumu ir geriau pažinti vienas kitą. Tai vadinama „Švente“. Ten, kur bahajų yra tik keletas, tai vyksta kurio nors namuose. Ten, kur bahajų yra daug, jie pasistato centrą. Keletoje pasaulio vietų yra didžiuliai Maldos namai, kurie atviri kiekvienam, nepaisant jų religijos.

Bahajų šventykloje itin gerbiamas simbolinis skaičius 9. Pavyzdžiui, šventykla JAV Ilinojaus valstijoje Vilmeto mieste savo stiliumi panaši į sinagogą, mečetę ir soborą. Joje yra devyni gelžbetoniniai stulpai, devynios kolonos, kurios simbolizuoja devynias egzistuojančias pasaulio religijas, bei devynios arkos. Pastatas – centre parko, turinčio devynias kraštines, devynias alėjas ir devynerius vartus, taip pat devynis fontanus. Aplink centrinį pastato kupolą, vidinėje ir išorinėje pusėje, užrašytos citatos, patvirtinančios didžiųjų pasaulio religijų vienybę.

Subud, arba paprasčiausiai *subudas* – Islamiškos kilmės religinis judėjimas, kurį 1957 m, Anglijoje įkūrė iš Indonezijos Javos salos kilęs vienuolis. Pirmaisiais egzistavimo metais organizacija garsėjo legendomis apie stebuklingus išgydymus ir ypatingus dvasinius potyrius, tačiau apie 1970 m. susidomėjimas ja nuslopo. Maždaug po dešimtmečio pastebimas subudo atgimimas, judėjimas paplito visame pasaulyje.

Subudo esmė – *latihan* praktika, kurios tikslas – pasiduoti Dievo valiai ir taip apsivalyti.

Muhammadas Subuhas Sumohadividjojo (1901-1987), sekėjų vadinamas Bapaku („Tėvu“), jaunystėje domėjosi sufizmu (žr. „Sufijai“). 1925 m. Semarango mieste Javoje jis patyrė neįtikėtiną mistinį išgyvenimą ir gavo „didžiąją gyvenimo jėgą“ (tai ir buvo *latihan* potyris). 1933 m. Bapakas pareiškė, kad jo misija – pasaulyje skleisti subudą. Tiesa, iš pradžių Indonezijoje Bapako idėjos buvo uždraustos.

Šiuo metu kone 80 pasaulio šalių yra apie 13 000 aktyvių „Subud“ narių, susibūrusių į 460 organizacijos filialų. Daugiausiai subudo išpažinėjų – Indonezijoje ir JAV, pokomunistinėse valstybėse subudo sekėjų yra tik apie 1400.

Subudo išpažinėjai tikina, kad jie nėra NRJ, o subudas – ne religija ir net ne religinis mokymas. Jie sako tik kartkartėmis praktikuojantys *latihan*, kuris padeda susisiekti su vidiniu „aš“, tada Bapako sekėjai tampą „gyvesniais“: „*Latihan* – pragmatiškas potyris. Jis gali įrodyti, jog dvasinis gyvenimas egzistuoja. Tai – naujas kelias, tinkamas šiam mokslo ir proto amžiui, kai žmonės tiki tik tuo, ką patys patiria. *Latihan* atstato ryšį tarp dvasios ir materijos, jis įveda dvasinį gyvenimą į kasdieninį. Tai prieinama visų religijų, rasių ir tautų žmonėms.“[208]

Ypatingasis *latihan* – santrumpa iš indonezietiško termino *latihan kejiwaan*, reiškiančio dvasinį pratimą. Moterys ir vyrai jį turi atlikti atskirai, kad susisiektų su Dievu. „Subud“ gali priklausyti žmonės nuo 17 metų. Panorėję įstoti į šią organizaciją, turite palaukti tris mėnesius, kol *atsiversite*. Taip suteikiama galimybė laisvai apsispręsti, ar tikrai norima praktikuoti *latihan*.

„Subud“ – trijų sanskrito kalbos žodžių santrumpa: *susila, budhi, dharma,* kitaip tariant, „galimybė žmonėms eiti teisingu gyvenimo keliu“. Subudo simbolis – septyni ratai, kuriuos kerta septyni stipinai. Tai simbolizuoja įvairius gyvenimo energijos lygius ir egzistencijos planus visatoje.

„Subud“ struktūra sudaryta iš vietinių, regioninių, nacionalinių ir tarptautinių atstovybių. Pagrindinė valdymo institucija – Pasaulio subudo asociacija (*The World Subud Association*), įkurta JAV 1989 m. Lietuvos „Subud“ filialas priklauso vadinamajai ketvirtai zonai. Kas mėnesį „Subud“ anglų, prancūzų, ispanų ir indoneziečių kalbomis leidžia periodinį leidinį *Subud World News*.

1960 m. Singapūre Bapakas pabrėžė: „Kiekvienas žmogus gali atrasti savo kelią į Dievą, ir tai, kas yra teisinga ir tinka vienam, gali visiškai netikti kitam. Jei norite atrasti Dievą, turite tapti pačiais savimi ir išvystyti savo vidinę esmę. Nekartokite to, ką daro kiti, nemėgdžiokite, nes atrasti savąjį kelią turite patys.“[209]

Lietuviai į „Subud“ įstojo 2001 m.. Šiam judėjimui priklauso nedidelė grupė (apie 30) žmonių iš Vilniaus ir Kauno. 2003 m. judėjimas registravosi Teisingumo ministerijoje kaip Lietuvos visuomeninė organizacija (asociacija) „Susila Budhi Dharma“. Jos nariai reguliariai daro *latihan* pratimą. Subudiečių tikslas – kad bet kokio tikėjimo žmonės atrastų save.

2005 m. Lietuvos subudiečiai išleido pirmąją knygą apie subudą lietuvių kalba – Varindos Tarzie Vitačio „Subudo reporterį“.

Kabalistai, arba Kodėl Vilnius vadinamas Šiaurės Jeruzale

Kabala (hebr. *kabbalah* „gavimas“) – judėjiško misticizmo „gautoji tradicija“, atsiradusi XI–XIII a. Hachmėjaus provincijoje (Pietų Prancūzija) ir Ispanijoje, vėliau persikėlusi į Palestiną (Safedo miestą), XVIII a. išpopuliarinta žydų chasidų.

Pagrindinė kabalistų knyga – mistiniai „Toros“ komentarai „Zohar“ („Spindėjimas“), jų atsiradimas apgaubtas legendų. Viena versija, kad jos autorius – Mozė de Leonas (apie 1240–1305), kita – kad tai II–III a. Palestinos mistikų parašytų tekstų rinkinys.

Kabala moko, kad pasaulis atsirado iš Dievo (*Ein Sof*) emanacijų (*sefirų*), kurių yra dešimt. Žmogaus vidaus struktūra atitinka visatos struktūrą, tačiau žmogaus nuodėmės kenkia šiai harmonijai. Žymiausias „Zohar“ idėjų interpretuotojas – Itzhakas Luria arba Ari (1534–1572), pabrėžęs Mesijo svarbą pasauliui ir tapęs mistinių mesianistinių judėjimų pradininku. Kabalistų teigimu, kabala yra slaptasis mokslas, nes tyrinėja slaptus, penkiais pojūčiais neprieinamus faktorius. Labai svarbus mokytojo ir mokinio santykis, nes, tik bendraudamas su mokytoju, mokinys įvedamas į mokymą ir sužino kabaloje užslėptas paslaptis.

Susidomėjimas kabala Vakarų pasaulyje itin išaugo pastarąjį dešimtmetį. Ją studijuoja tokios garsenybės kaip Madona, Britni Spyrs, Alanis Morisetis, Demi Mūr, Barbra Streizand, Mikas Džageris, Naomi Campbel ir kt.

Kabala glaudžiai susijusi su Lietuva. Vienas garsiausių visų laikų jos mokytojų – Vilniaus Gaonas Elijahu ben Solomon Zalmanas (1720–1797), viso pasaulio religingų žydų autoritetas, parašęs nemažai kabalistinių knygų. Tarpukariu vienas žymiausių pasaulio kabalistų buvo Šiauliuose gyvenęs rabinas Šlomo Elyašivas (Eliashoff, 1841–1926), dar žinomas kaip Leshem arba Ba‘al HaLeshem. Jo vaikaitis gyvena Jeruzalėje ir yra vienas žymiausių šių dienų *haredi* rabinų (*haredi* arba *charedi*, *chareidi* judaizmo forma – ortodoksiškiausia, konservatyviausia, kartais vadinama ultraortodoksalia; *haredi* – „tas, kuris virpa prieš Dievą“ – išpažįsta ir Vilniuje veikianti žydų chasidų „Chabad Lubavitch“ bendruomenė) ir posekų (posekas, *posek ha-dor* – judaistinės *halakha* teisės žinovas). Tai – rabinas Josefas Šolom Elyašivas (1910–?), anksčiau turėjęs tėvo pavardę Erener, vėliau ją pasikeitęs. J. Š. Elyašivas į Palestiną atkeliavo dar 1922-aisiais. Jo senelio Lešemo keturių dalių studija apie kabalą „Leshem Shevo V‘Achlama“ žinoma visame kabalistų pasaulyje.

Tuo tarpu apie jo anūką J. Š. Elyašivą yra sakoma, kad jis geriausiai pasaulyje supranta kabalą.[210]

Pastaruoju metu Lietuvoje veikia dvi kabalistų mokyklos. Iš viso kabalą studijuoja apie 100 žmonių, jų vis daugėja. Daugiausia kabalistų – Vilniuje, Šiauliuose ir Utenoje.

Vieną mokyklų – Pasaulinės Kabalos akademijos „Bnei Baruch“[211] filialą – prieš keletą metų įsteigė vienas žymiausių slaptojo mokslo žinovų, Madonos ir kitų garsenybių mokytojas Michaelis Laitmanas. 1970–1974 m. jis gyveno Lietuvoje, dirbo vienoje gamykloje Pabradėje. 2003 m. Vilniaus kabalistų kvietimu M. Laitmanas atvyko į Lietuvą, skaitė paskaitas. M. Laitmanas yra pateikęs dar vieną kabalos atsiradimo versiją – pasak jo, slaptasis mokslas prieš keletą tūkstančių metų atsirado Persijoje. Pasak M. Laitmano, kabalos esmė – niekam nekenkti, nenaudoti prievartos ir pažinti save bei pasaulį, jokiu būdu nuo jo nebėgti, bet išmokti šioje nesaugioje Žemėje gyventi prasmingai. M. Laitmanas atstovauja vadinamajai *Quabalah*, arba vakarietiškai kabalos krypčiai. Jos sekėjams paskaitos skaitomos net internetu (vadinamasis *Virtualus Kabalos universitetas)*. Išleista keletąs knyg, keli laikraščio „Kabala.lt“ numeriai,[212] šie kabalistai reguliariai pristato savo literatūrą Vilniaus knygų mugėje.

Kaune nuo 2005 m. veikia ir antrosios – slaptos arba *Kabbalah* – krypties sekėjų grupė, pasivadinusi Naująja Lietuvos Haredi Kabalos mokykla.[213] Jos mokiniai renkasi kiekvieną rytą 4 valandą ir seka Vilniaus Gaono mokymu. Pasak šios mokyklos tinklalapio, „nuo 2006 m. pabaigos vyksta senosios Izraelio Kabbalah išminties seminarai Vilniuje, Kaune, Panevėžyje, Mažeikiuose. Planuojama kituose miestuose“.[214]

Krikščioniškieji tikėjimai

Krikščionybė, į Lietuvą atnešta prievarta 1009 m., laikui bėgant patyrė daug pokyčių. Dabar gausu ir katalikų, ir protestantų, ir naujųjų krikščioniškų judėjimų. Apžvelkime juos.

Abraomitai – tai keletas skirtingų religinių bendruomenių ir mokymų, susijusių su bibliniu žmonijos protėviu Abraomu (hebr. *Avraam*, arab. *Ibrahim*). Siaurąja prasme abraomitai Lietuvoje – tai prūsisto, sąmokslo teorijų kūrėjo, semitologo ir kartvelologo dr. Leto Palmaičio (Mikelio Klusio) idėjomis tikintys žmonės. 2009 m. sausį L. Palmaitis paskelbė sektantiškumu „kvepiantį“ „Abraomitų manifestą“,[215] kurio tikslas – „sudaryti dalykinę sąjungą prieš bendrą priešą be jokių bandymų kurti sektą arba jungti religijas“.[216] Bendras priešas – „Naujoji Pasaulio Tvarka ir jos šeimininkai, einantys išvien su Šėtonu“. L. Palmaitis išleido keletą prieštaringai vertinamų knygų: „Jo vardas – Antikristas“ („Dakra“, 2009), „Įmintos tūkstantmečio mįslės“ („Kalendorius“, 2009), „Kas ir kada pagrobė Europą? Virtualūs dialogai“ (kartu su Algirdu Patacku; „Kalendorius“, 2011).

Pateikiame L. Palmaičio sukurtą „Abraomitų manifestą“ (tekstas netaisytas):

„1. Abraomitas (musulmonų terminais – chanifas) yra kiekvienas, tikintis DVo, pasaulio ir žmogaus Kūrėjo, Asmenį bei Jo Apreiškimą žmogui, o ypač – patriarchui Abraomui (vykdydamas jam apreikštą DVo valią, Abraomas paniekino savo turtus ir nedorus tėvynainius, nusekė, kur jam liepė DVas, ir išlaikė DVo išbandymą, sutikęs paaukoti Jam savo sūnų).

Abraomitas yra tas, apie kurį pasakyta: „*Jei būtumėte Abraomo vaikai, darytumėte jo darbus“* (Jn 8 : 39).

2. Abraomito tikėjimas yra pagrįstas Abraomo tikėjimu, apie kurį liudija Tora, Evangelija ir Koranas:

– *(1)* **DVas yra Visagalis Asmuo**;

– (2) **DVas yra vienintelis matomo ir nematomo pasaulio (pasaulių) Kūrėjas**;

– (3) **DVas yra dvasių (angelų, kurių galingiausi yra Michaelis, Gabrielis ir Rafielis, taip pat puolusysis šėtonas, t. y. „priešas“), pirmųjų žmonių Adomo ir**

Jievos, gyvūnų ir bet kokios gyvybės Kūrėjas („evoliucija“ tėra tik DVo Kūrybos pakopos);

– (4) **DVas yra Tiesa**;

– (5) **sukurtasis žmogus privalo vykdyti jam apreikštą Kūrėjo Valią**;

– (6) **DVo Valia yra Gėris; blogis yra DVo Valios pažeidimas, todėl Moralė yra visiems viena ir negali būti reliatyvi**;

– (7) **DVo Valios pažeidimas yra nusikaltimas – nuodėmė**;

– (8) **sukurtasis pasaulis turi pradžią ir pabaigą, gyvieji kūriniai mirtingi, bet DVas savo Valia prikelia, ką nori, Amžinybei**;

– (9) **laikų pabaigoje DVas atsiųs į pasaulį Pateptąjį (Mesiją), kuris nugalės DVo priešus ir netikrus (melagingus) mesijus**;

– (10) **pasaulio pabaigoje įvyks Paskutinis Teismas, po kurio visi kada nors gyvenę žmonės, kurie įtiko DVui (dorieji), bus prikelti Amžinajai Laimei drauge su DVu, bet visi pasmerktieji nusidėjėliai pelnys amžinąją pražūtį**;

– (11) **žmogaus laimė priklauso tik nuo DVo Valios ir Gailestingumo. Amžinosios laimės pasiekimas yra Išganymas**;

– (12) **žmogaus gyvenimo tikslas nėra šioje žemėje, bet yra anapusinis – pasiekti Amžinąjį Išganymą**;

– (13) **šis laikinas gyvenimas su visais jo atsitikimais tėra tik išbandymas, kiek asmuo yra vertas laimingos Amžinybės**;

– (14) **vykdydamas DVo Valią, žmogus privalo žodžiais ir praktiniu gyvenimu liudyti DVą ir visas tikimas tiesas**;

– (15) **kovoti už tikimą Tiesą žodžiu, o ginantis – ir ginklu, yra garbinga, mirti šioje kovoje yra šlovinga (plg. makabėjus, krikščionių kankinius, čečėnų modžahedus).**

3. Abraomitų tikėjimas yra unikalus pasaulyje monoteistinis tikėjimas, neturintis nieko bendro nei su pagoniška daugdievyste ir gamtos dievinimu, nei su budistine visadievyste (panteizmu), kai pasaulis ir žmonės skelbiami DVo-Visatos apraiškomis („aš esu tu“).

4. Visos neabraominės religijos turiniu ir morale yra iš esmės svetimos abraomizmui, nes skelbia, kad žmogaus laimė priklauso nuo tam tikrų taisyklių vykdymo (pvz., derinimosi prie gamtos), tobulėjimo per taisykles (neva tai padės pasiekti savo asmens, drauge ir kančių, išnykimą Nirvanoje – pirminiame visuotiniame rūke, chaose, o abraomitų terminais – Nieke, Bedugnėje *Tehom-Tiamat*), magijos, kuri užtikrina vienos ar kitos dievybės (tegu ir prieš kurių trečių dievybių valią) palankumą (o tai ir bus reliatyvi moralė).

Abraomizmas ir neabraominės religijos yra nesuderinamos: nepaisant atskirų išorinių panašumų moralinių nuostatų srityje (plg. nedarymą kančios budizme), abraominių ir neabraominių moralinių nuostatų esmė ir tikslai (pvz., Asmenybinis DVas ir beasmenė nirvana) diametraliai priešingi. Abraominiu tikėjimu pagrįsta religija yra ne magiškas apeiginis kultas, bet **GYVENIMO BŪDAS** (2–14,15): *„Tešviečia ir Jūsų šviesa žmonių akivaizdoje, kad jie matytų gerus jūsų darbus“* (Mt 5 : 16), *„Jei būtumėte Abraomo vaikai, darytumėte jo darbus“* (Jn 8 : 39), „<...> *kas vykdys ir mokys, bus vadinamas didžiu dangaus karalystėje“* Mt 5 : 19), *„Kas negyvena pagal tiesą, kurią skelbia, yra didžiausias tos tiesos priešas“* (Julijus Rupp‘as, Karaliaučiaus pamokslininkas, 1809–1884).

5. Abraomo tikėjimą paliudija trys religijos: judaizmas, krikščionybė ir mahometanizmas (žodžiu „Islamas“ musulmonai vadina viską, t. y. tikėjimą, apreikštą Adomui, Abraomui, Mošė, Jehošua ir Muhammadui). Visų trijų religijų giluminė esmė yra **Teokratija** – DVo Valios, bet ne žmogaus savivalės, valdymas žemėje, idealiai atspindėtas Mošė (Mozės, Mūsos) asmenyje.

Judėjai ir krikščionys tiki, kad Mozės įstatymai yra DVo padiktuoti, o judėjai dar tiki, kad Talmudas tobulai interpretuoja tuos įstatymus. Krikščionys tiki Šventąją Dvasią, suteikiančią DVo Valią Bažnyčiai – Mistiniam Mesijo Kūnui. Musulmonai tiki, kad DVo Valia išreikšta Šariato sistemoje, kuri remiasi tiek DVo padiktuotu Koranu, tiek Pranašo Suna, o viena ir kita tobulai paaiškina Islamo mokslininkai.

Todėl tikinčiųjų bendruomenei teokratija yra išsigelbėjimas tiek, kiek ji pajėgi būti nepriklausoma nuo žmogiškųjų įtakų, nuo grupinių vienadienių interesų arba asmens diktatūrų.

6. Kiekviena abraomitų religija tiki savo pilnatve ir savo galutine pergale, todėl visos trys religijos niekad negali susilieti. Mes galime kariauti tarp savęs, kai negalime susitarti dėl Pilnos Tiesos, bet tai yra mūsų, abraomitų, reikalas, į kurį neleista kištis nė vienam neabraomitui – pagoniui, ateistui ar satanistui. Mūsų reikalas – ne jų reikalas, mūsų tikslas – DVas Asmuo, visa ko Kūrėjas – tai ne jų tikslas. Susidurdami su DV‘o priešu esame vieningi.

7. Skirtingai nuo kai kurių pagonių ir satanistų, mes, abraomitai atmetame tiek rasizmą ar eugeniką, tiek stipriojo teisę, t. y. prisitaikiusiųjų „teisę“ materialiai ir dvasiškai išnaudoti silpnesniuosius. Visi žmonės vienodai yra DVo kūriniai, o visos teisės (©) priklauso Kūrėjui.

8. Net ir karo su ateistais, pagonimis ir satanistais sąlygomis mes kviečiame juos atsimesti nuo pagonybės ir satanizmo ir atsiversti į Abraomo tikėjimą.

9. Dabartinėmis dienomis mes matome visuotinę pasaulio satanizaciją (sukilimą prieš DVą Kūrėją), pradėtą dar prancūzų revoliucionierių, kurie norėjo išlaisvinti žmogų nuo klerikalizmo ir sukurti materialinį rojų žemėje, o Abraomo DVą pakeisti miglota *Aukščiausiosios Būtybės* sąvoka, reikalinga jų planuojamajai žemiškai tvarkai įteisinti. Panašios grupės, paprastai asocijuojamos su istoriniais iliuminatais, paskleidė ateizmą ir pasaulio racionalaus pertvarkymo idėją, gimė pasaulio užvaldymo idėja suvienyti tautas socialistine ideologija. Nuo regioninio sustambinimo einama prie visiško politinio globalizavimo. Materialią bazę tam sukūrė Rusijos ir Vokietijos pinigai:

a) 1891 m. Oksforde anglų šovinistui ir rasistui, deimantų magnatui Cecil Rhodes inicijavus „Išrinktųjų draugiją“ (vėliau – „Apvalusis Stalas“) (W. T. Stead, Lord Rothschild, Lord Esher, Lord A. Milner, Lord A. Balfour, kt.), jos pagrindu 1919 m. buvo įkurtas *Karališkas Tarptautinių Reikalų Institutas* (Lionel Curtis), o 1920 m. JAV – *Užsienio Reikalų Taryba*, skleidę pasaulio anglosaksiškos federalizacijos idėją. 1913 m. sukurta JAV *Federalinė Rezervų Sistema* (*FED*) – JAV „nacionalinis“ centrinis bankas kelių privačių top bankų rankose. Tuo laikotarpiu Rusijoje vyko labiausiai diskriminuotos etninės žydų mažumos kova už lygias teises, nuo pat XX a. pradžios ieškota lėšų socialinei revoliucijai remti (socialistinis *Bund*'as). JAV bankas *Kuhn, Loeb & Co*. (dabartinis *American Express*) parėmė *bolševikus*. Po 1917 m. perversmo bolševikai ėmė perpumpuoti kapitalą iš apiplėštos Rusijos į JAV bankus (http://lib.ru/HIST/BUNICH/zoloto.txt).

b) *Apvalusis Stalas* buvo įtrauktas į žydų kovas dėl valstybės Palestinoje jau 1916 m., kai Britanijai grėsė pralaimėjimas pasauliniame kare ir Vokietijos žydai pasiūlė JAV įsitraukimą į karą mainais už Britanijos pagalbą Palestinoje (Balfour'o deklaracija 1917 m. – šis amoralus Vokietijos sionistų žingsnis buvo lemtinga klaida, turėjusi katastrofines pasekmes visiems Europos žydams). Socialistinei revoliucijai Vokietijoje pralaimėjus, prasideda *Apvaliojo Stalo* grupių žaidimas su žydų tauta. Bankas *Kuhn, Loeb & Co.* remia jau Hitlerio režimą (apie tai rašoma Hennecke Kardel knygoje „Adolfas Hitleris – Izraelio įkūrėjas“, „Mintis“, 2006). Iš vienos pusės skatinamas sionistų projektas, iš kitos – žydų pabėgėliai iš nacių Vokietijos nepriimami nei JAV, nei D. Britanijoje ir grąžinami į nacių Vokietiją susidorojimui bei Europos žydų įbauginimui. Milijonai nužudytų žydų tapo ne tik pasaulio

globalizavimo įkaitais, bet ir bandomąja medžiaga išmėginant būdus nepageidaujamiems visuomenės sluoksniams likviduoti. Įkūrus Izraelį, jis tampa Artimųjų Rytų įrankiu arabų - žydų konflikto pagalba reguliuojant naftos kainas tiek JAV, tiek SSRS naudai, Tarptautinių Reikalų Tarybos palaikomos pasaulio sustambinimo tikslais. Sutriuškinta Vokietija ne tik sumokėjo per 500 milijardų markių Izraelio kūrimui, bet didžiulės sumos vėl ėmė plaukti į JAV bankus.

c) 1944 m. *Bretton Wood'o sutarimu* doleris įtvirtintas kaip tarptautinė popierinė valiuta, nepriklausoma nei nuo dengimo auksu (nuo 1971 m.), nei nuo realaus produkto kiekio; FED gauna monopolinę teisę „gaminti" dolerius visam pasauliui; nuo tada ima susidaryti globalinė virtualių fondų rinka, vadovaujama stambiausių pasaulio bankininkų Rockefeller'ių ir Rotschild'ų. 1945 m. buvo įkurta *JTO*, o 1951 m. įsteigus vadinamąją *Bilderberg'o grupę* (www.bibliotecapleyades.net/esp_sociopol_bilderberg.htm, www.bilderberg.org), pasaulio federalizavimo sąjūdis darosi internacionalinis, įtraukia įvairių šalių finansinį ir politinį elitą, veikia JAV ir kt. Vakarų šalių slaptąsias tarnybas. 1963 m. nužudomas bandęs pasipriešinti JAV prezidentas J. F. Kennedy, kuris perspėjo, kad slaptosios tarnybos išras būdą panaikinti piliečių laisves visuomenės gynimo nuo tariamo pavojaus pretekstu (1973 m. įsteigta *Trišalė Komisija Amerika–Europa–Japonija*. 1983 m. nutarta ekonomiškai sutriuškinti SSRS (www.atomicarchive.com/History/coldwar/page20.shtml). Be JTO, atsiranda vis naujų teisinių tarptautinių organizacijų. 1990 m. JAV prezidentas G. H. Bush'as skelbia *Naująją Pasaulio Tvarką.* 1993 m. įkurta *Europos Sąjunga [L. Palmaitis čia klysta – Europos Sąjunga įkurta 1951 m. – M. P.]*. Naujųjų technologijų sukelta sparti pasaulio globalizacija leido susikurti globalinei oligarchijai ir padalyti pasaulį tarp transkontinentinių korporacijų (www.globalpolicy.org/socecon/tncs/index.htm). Suvienodinant pasaulį, iškyla reikalas pašalinti bet kokį pasipriešinimą, ypač susijusį su doroviniais įsitikinimais. Nuo 2001 m. rugsėjo 11 d. Pasaulinio Prekybos Centro sprogdinimo (http://video.google.com/videoplay?docid=8797525979024486145) prasideda „kova prieš tarptautinį terorizmą", t. y. karas prieš aktyviausiai pasipriešinantį Islamą. Kaip ir pranašavo J. F. Kennedy, tuo pretekstu įvedama totalinė elektroninė piliečių kontrolė (Europoje – EP direktyva **2006/24/EC**), ištisų kontinentų žmonių sunumeravimas ir jų biometrinių duomenų rinkimas į jiems neprieinamą kompiuterinę bazę, pereinama nuo atsiskaitymų grynaisiais pinigais prie visuotinio bankinio atsiskaitymo kortelėmis (www.bilderberg.org/shengen.htm#Schengen), žmonių patogumui ir saugumui propaguojamas kortelių pakeitimas nuolatiniais, implantuotais po oda elektroniniais čipais su biometriniais duomenimis bei identifikaciniu kodu (Apr 13:17). Svarstoma, kaip pašalinti prekybai nereikalingus perteklinius nemokius milijardus žmonių planetoje, didinama praraja tarp turto ir neturto tuo naikinant viduriniąją klasę ir

skatinant skurstančiųjų išmirimą. Reikia laukti tuo pat tikslu išprovokuotų „reguliuojamųjų konfliktų“, karų arba surežisuotų masinių „teroro aktų“.

10. Vienaip ar kitaip tikėdami, kad Mošė, Jehošua, Muhamado žodžiai yra DVo Žodis, bet kokį Šventojo Teksto redagavimą abraomitai laiko šventvagyste. DVo žodis yra įsakymas „Nesvetimauk!“ (Iš 20:14). Kas yra svetimavimas, paaiškinta Levito knygoje 20:10–16, kur (13) pasakyta: „Jei kas atsiguls su vyru kaip su moterimi, abudu padarė bjaurastį“. Vienas iš Naujosios Pasaulio Tvarkos kūrėjų Tony‘is Blaire‘as pareiškė didžiuojąsis įteisinęs sodomitų „santuokas“ Britanijoje (http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/politics/6482891.stm). Vien todėl abraomitai nepripažįsta, kad demokratijos kauke prisidengusi satanistinė valdžia, kaip ir apskritai visuomenės daugumos (kad ir satanistinės) valdžia, gali būti viršesnė už tikėjimo tiesas: visur, kur globalistų įstatymai prasilenkia su tikėjimo tiesomis, abraomitas pasirenka DVo Valią („<...> kas vykdys ir mokys, bus vadinamas didžiu dangaus karalystėje“, Mt 5:19), bet ne parlamentų priimtus įstatymus.

11. Nuolat manipuliuodami žmonių sąmone per masinės informacijos priemones, globalistai paskleidė mitą, kad sąžiningas gyvenimas pagal įsitikinimus esąs kažkoks visuomenei pavojingas „fundamentalizmas“. „Fundamentalisto“ etiketė klijuojama kiekvienam, kuris sutinka geriau nukentėti nei pažeisti savo įsitikinimus. O juk būtent tokiais „fundamentalistais“ ir buvo pirmieji krikščionys, kurie pasirinkdavo mirtį, bet ne valstybės reikalaujamą pagonišką aukojimą imperatoriui. Suprantama, kad tokie žmonės pavojingi Naujajai Pasaulio Tvarkai. Juk lotyniškas žodis *fundamentum* šiuo atveju reiškia būtent gyvenimo pamatą („fundamentą“), kurio gerumas ar pavojingumas priklauso nuo jo turinio. Abraomitų įsitikinimu, vadinasi, gyvenimo pamatas yra DVo Valia, išreikšta apreikštuoju DVo Žodžiu. Mes ne pagonys, kad susietume savo tikėjimą su ritualine magija globalistų pageidaujamose „bendražmogiškos religijos“ šventovėse, bet mūsų tikėjimas yra mūsų gyvenimas: „Jei būtumėte Abraomo vaikai, darytumėte jo darbus“ (Jn 8:39), „<...> kas vykdys ir mokys, bus vadinamas didžiu dangaus karalystėje“ Mt 5:19).

12. Todėl abraomitai atmeta išgyvenimo ideologija paremtą ir globalistų primetamą gyvenimo būdą, visą prekeivišką globalistų „kultūrą“ bei ištvirkusią „moralę“.

Satanistiškos etaloninio srauto gyvenimo normos pirmiausia iškraipo laisvę: jos pakeičia šiuo žodžiu nuodėmės sąvoką – visi nusidėjėliai pavirsta „laisvais“ (nuo DVo). Antra, jos pakeičia DVo Įstatymu paremtą Universalią Moralę santykine formalios įstatyminės teisės morale: „teisėta“ yra visa, kas legalu, t. y. remiasi įstatymais, priimtais „demokratiškai išrinktų visuomenės atstovų“, kurie daromi chroniškai priklausomi nuo didelių pinigų. Trečia, jos viską pripildo trankia nuasmenančia „muzika“, padedančia iš viešosios sąmonės išstumti mirtingumą kaip

filosofinės meditacijos pamatą. Viso to rezultatas – žodis „sąžinė“ netenka prasmės, bet žodis „garbė“ visiškai dingsta iš vartojimo.

Visos globalistų vertybės, visi jų „fitnesai“, „laimėjimai“ (winning), „tolerancijos“ (bjaurasčiai), „demokratija“ ir „žmogaus teisės“ (po totaline kontrole), „industrijos“ (kultūros, kino, „audio/video“, sekso, „muzikos“, šou ir konkursų), visa tai abraomitams yra vėmalas ir šlykštynė.

13. Senovės romėnai vadino krikščionybę „kenksminga sekta“ – toks iš tikrųjų ir tegali būti pagonims bet kuris abraominis tikėjimas: per 2000 metų niekas nepasikeitė ir negalėjo pasikeisti. Šiandien, kaip ir prieš 2000 metų, valdžios struktūros vėl siūlo abraomitams garbinti DVą kaip vieną iš stabų apeiginėje pagonių šventykloje, tik šįkart ne romėniškoje, bet „bendražmogiškoje“ vardan Naujosios Pasaulio Tvarkos aukso veršio ir mamonos. To nebus, kol pasaulyje tebėra gyva bent viena autentiška abraominio tikėjimo religija.

14. Abraomitai įvertina vykstančius procesus kaip satanistinį kriminalinio globalizmo politikos karą prieš DVą ir Jo Apreiškimą. Šiame kare visi tikrieji abraomitai yra Islamo pusėje. Jei pralaimės Islamas, globalistai puls naikinti visus kitus tikėjimo Apreikštuoju DVu likučius. Todėl jei ateistai, pagonys ar satanistai užpuola vieną iš trijų pagrindinių abraomitinių tikėjimų, kiti privalo pastarąjį ginti. Pagaliau to reikalauja ir mūsų moralė. Suprantama, kovos prieš satanistinę agresiją būdai gali skirtis: nuo musulmoniško ginkluoto pasipriešinimo iki krikščioniško pilietinio neklusnumo ir kankinystės, tačiau karas yra karas. Ne abraomitai pradėjo jį pirmieji.

15. Ir nors mūsų mažai, o visos materialinės jėgos šėtono pusėje, mes neabejojame savo galutine pergale, nes

Supremus est DS!

DVas yra Aukščiausias!

Haššēm ‘Eljōn Hū!

AL‘u Akbar!“

Taigi matome, jog L. Palmaičio abraomitų tikėjimas – iš dalies ekumeninis, tačiau turintis akivaizdžių radikalizmo ir sąmokslo teorijų bruožų. Pats L. Palmaitis to nepripažįsta: „Nesu linkęs į konspiracijų teorijas, bet pasakoju apie stambiausių bankininkų visiškai atvirai vykdomą pasaulio užgrobimą

(http://lietuvosnaikinimas.wetpaint.com; žiūrėta 2011 10 02). Taip pat nesu globalistų tarnas, kad palaikyčiau jų idėją kurti religiją, nes tikiu Dievą, Kuris Pats Save apreiškė ir įkvėpė religijas. Kartu su kitais pasisakau už nesuderinamų abraominių religijų (krikščionybės, Islamo, judaizmo) laikiną sąjungą prieš bendrą priešą – globalistų (sodomo-)demokratiją.“[217]

Klasikine prasme abraomitais vadintinos dvi organizacijos. Pirmoji – vienuolių abroamitų ordinas, kurį Bizantijos imperatorius Teofilis (813–841) išnaikino dėl „stabų garbinimo“.

Antroji – XVIII a. Bohemijoje veikusi deistų sekta, kuri tikėjo dar neapipjaustytu Abraomu, vienu Dievu, dešimčia Dievo įsakymų, bet atmetė trejybės, amžinos bausmės už nuodėmę, prigimtinės nuodėmės doktrinas. Pasak šių abraomitų, Biblijoje teisingi tik dešimt Dievo įsakymų ir Viešpaties malda („Tėve mūsų“). Atsisakę priskirti save krikščionims ar žydams, 1781 m. imperatoriaus Juozapo II-ojo (1741–1790) jie buvo atskirti nuo tolerancijos edikto ir išsibarstė po visą šalį. Kai kurie jų tapo katalikais, kiti išmirė.

Mūsų manymu, minėtieji abraomitų mokymai ir NRJ skiriasi iš esmės, tačiau juos vienija pavadinimas ir noras siekti absoliutizmo (teokratijos, amžinybės).

Baptistai (kiti pavadinimai – evangelikai baptistai, krikščionys baptistai; gr. *βαπτιστής* – „krikštytojas“) – trečioji reformacijos šaka (greta evangelikų liuteronų ir evangelikų reformatų).

Visi baptistai sutaria, kad jų religinis judėjimas atsirado, norint atskirti bažnyčią nuo valstybės valdžios, taip pat suteikti žmogui visišką sąžinės laisvę ir didesnes teises.

Baptizmo įkūrėjas – anglų pamokslininkas Džonas Smitas (John Smyth, 1570–1612), kuris pirmasis savo istoriniame „Išpažinime“ sukūrė tikinčiųjų krikšto principus ir

suformulavo kitus mokymo teiginius. Humanitarinių mokslų magistras Dž. Smitas 1594 m. tapo anglikonų pastoriumi. 1600 m. išrinktas Linkolno miesto pamokslininku. Jau tada jam kėlė abejonių oficialusis anglikonų bažnyčios mokymas. Netrukus jis prisišliejo prie kongregacionalistų bažnyčios ir tapo Geinsborou miesto bendruomenės pastoriumi. Valstybės persekiojimai privertė šią bendruomenę ieškoti prieglobsčio Olandijoje. Bendruomenė, vadovaujama Tomo Helviso (Thomas Helwys, 1575–1616), 1608 m. pasitraukė iš Anglijos ir įsikūrė Olandijos mieste Amsterdame. Bendruomenėje tuomet buvo apie 70 narių. Jie neprisijungė nė prie vienos iš vietinių protestantiškų bažnyčių, veikė savarankiškai. Dž. Smitas teigė, jog negalima pamokslauti „iš popieriaus“, nes tai stabdo Šventosios Dvasios veikimą.

1609 m. Dž. Smitas išleido traktatą apie kūdikių krikštą „Žvėries skaičius“. Netrukus jis apšlakstant pasikrikštijo pats, vėliau pakrikštijo apie 40 savo sekėjų. Nuo to laiko Dž. Smitas vis labiau darėsi priklausomas nuo menonitų įtakos. Menonitai – Meno Simonso (1496–1561), viena nuo anabaptistų atskilusių grupių, propaguojanti pacifizmą, pasisakanti prieš bet kokią prievartą.

Netrukus Dž. Smitas savo bendruomenei pareiškė, jog paskubėjo pats pasikrikštyti ir kitus pakrikštyti, nes tikras esąs tik menonitų krikštas. Prasidėjo derybos dėl Dž. Smito bendruomenės stojimo į menonitų bažnyčią. Tačiau dalis bendruomenės narių, vadovaujama T. Helviso, nesutiko su jo sumanymu, ir 1610 m. jų keliai išsiskyrė. 1612 m., atskyręs Dž. Smitą nuo bažnyčios, T. Helvisas su grupe bendraminčių grįžo į Angliją. Dž. Smitas pasiliko Amsterdame ir sukūrė menonitams išsamų „Išpažinimą“, kuris dabar laikomas pirmuoju tiksliu baptistų mokymo pagrindu. Pats Dž. Smitas taip ir nesulaukė priėmimo į menonitų bažnyčią – mirė nuo džiovos. Jo pasekėjai į menonitų bažnyčią buvo priimti 1615 m.

Tolesnė baptizmo istorija susijusi su T. Helviso grupe. T. Helvisas baptizmo mokymo pagrindą sudėjo į keletą knygų, išėjusių 1611–1612 m. Iš esmės tai buvo Dž. .Smito „Išpažinimo“ pakartojimas. 1612 m. T. Helvisas buvo suimtas ir pasodintas į kalėjimą už kalbas apie karaliaus valdžią, kuri, anot jo, neturinti galios jo pavaldinių nemirtingoms sieloms. Po T. Helviso mirties baptistai buvo pradėti persekioti, tačiau tai nesustabdė baptizmo augimo tempo. 1689 m. buvo priimtas „Tikėjimo tolerancijos aktas“, užbaigęs religinę neapykantą Anglijoje. Šioje šalyje tada jau buvo 30 000 baptistų.

Tikrasis baptizmo klestėjimas prasidėjo ne Anglijoje, bet JAV (į Ameriką teko bėgti nuo persekiojimo), kur baptistai iki šiol labai gerbiami, užima įtakingus postus (netgi prezidento). Baptizmo pradžia Amerikoje susijusi su anglų pamokslininko Rodžerio Viljamso (Roger Williams, 1603–1683), kuris 1639 m. joje įkūrė pirmąją baptistų bendruomenę, veikla.

Šiuo metu daugelis regioninių arba tautinių baptistų sąjungų priklauso 1905 m. Londone įsteigtai Pasaulinei baptistų sąjungai (*Baptist World Alliance*), kuri visuotinio kongreso renkama penkeriems metams. Jai priklauso daugiau kaip 40 milijonų narių. Iš viso pasaulyje yra per 100 milijonų baptistų. Be JAV ir Europos, daug baptistų yra Indijoje (2,4 mln.), Nigerijoje (2,5 mln.), Kongo Demokratinėje Respublikoje (1,9 mln.), Brazilijoje (1,7 mln.). Skandinavijoje, Vokietijoje ir kai kuriose kitose šalyse baptistai save vadina „laisvosiomis bažnyčiomis“.

Pirmoji baptistų bendruomenė Lietuvoje įkurta 1841 m. Klaipėdoje, kai susirinko 25 pakrikštytų žmonių grupė. Baptistų bendruomenės laukė dideli išbandymai: dėl savo veiklos jos vadovas buvo uždarytas į kalėjimą, kur jam teko skelbti išganymo kelią kaliniams. Kiti tikintieji buvo apkaltinti tuo, kad draudė krikštyti vaikus. Dėl to jie buvo baudžiami piniginėmis baudomis. Pamaldas stebėdavo žandarai. Bendruomenės vadovas, atlikęs bausmę, vėl tęsė savo darbą laisvėje, tačiau neilgai, nes Klaipėdos miesto valdžia ir kunigai sukurstė gyventojus prieš jį ir baptistų bendruomenės tikinčiuosius. Vadovo gyvybei grėsė pavojus, todėl jis išplaukė į Angliją persirengęs jūreivio drabužiais.

1851 m. buvo pastatyta (ir dabar stovi) bažnyčia Naujojo Parko (dabartinėje Vytauto) gatvėje Klaipėdoje. Tačiau „daug kam teko pakeisti savo nuomonę apie baptistus po 1954 metais miestą sunaikinusio gaisro.“[218] Tai buvo pats didžiausias gaisras miesto istorijoje. Jis kilo Vitės priemiestyje ir persimetė į senamiestį. Per šį gaisrą „Vitėje sudegė pastatai 74 sklypuose, senamiestyje nuo gaisro nukentėjo statiniai 231 sklype. Iš viso miestiečiai prarado 254 gyvenamuosius namus, 83 sandėlius, 133 tvartus, 49 daržines. 516 šeimų neteko pastogės“.[219] Tuomet „baptistai atvėrė savo maldos namus miestiečių reikmėms. Darbo dienomis čia buvo mokykla, sekmadieniais laisvu laiku vykdavo evangelikų liuteronų pamaldos lietuviams, taip pat anglikonų pamaldos. Tada bendruomenės vadovybė gavo padėkas nuo miesto

tarybos bei kitų bažnyčių vadovų“. [220] Bendruomenė plėtė savo veiklą ir kitose Klaipėdos krašto vietose, čia vėliau įsikūrė savarankiškos bendruomenės: Priekulėje, Šilutėje, Bružuose, Žemaitkiemyje, Poškose, Rusnėje. 1889 m. įkurta bendruomenė Kaune, ji Šančiuose 1898 m. pastatė (ir dabar tebestovi) bažnyčią. XIX a. pabaigoje–XX a. pradžioje įsikūrė bendruomenės Skuode, Mažeikiuose, Ylakiuose, Vilniuje, Šiauliuose, Rokiškyje ir kt. 1925 m. Švedijoje, Stockholme vykusioje protestantiškų bažnyčių konferencijoje dalyvavo ir Lietuvos baptistų atstovai. 1933 m. Klaipėdoje buvo įkurta Lietuvos evangelikų baptistų bendruomenių sąjunga, kuri 1945 m. buvo integruota į SSRS evangelikų baptistų krikščionių sąjungą („veikėme pogrindyje, bet su valdžios žinia“, šios knygos autoriui pasakojo vienas baptistas). 1990 m. atnaujinta savarankiška Lietuvos evangelikų baptistų bendruomenių sąjunga. Nuo 1992 m. atstatytos narystės teisės Pasaulinėje baptistų sąjungoje. 2001 m. gyventojų surašymo duomenimis, baptistais save laikė 1249 žmonės. Nuo 2002 m. Lietuvos evangelikų baptistų bendruomenių sąjunga tapo valstybės pripažinta religine bendrija. Jai priklauso keliolika bendruomenių, vienijančių apie 600 žmonių. 2003 m. nuo Lietuvos evangelikų baptistų bendruomenių sąjungos atsiskyrė „laisvųjų krikščionių“ bažnyčios, kurios sudarė atskirą bendriją – Laisvųjų krikščionių bažnyčią. Laisvųjų krikščionių veiklą Lietuvoje remia menonitai. Lietuvoje veikia apie 30 baptistų bendruomenių Klaipėdoje, Kaune, Vilniuje, Šiauliuose, Šilutėje ir kitur.

Beje, 2001 m. liepos 12 d. posėdyje, kuriame Seimo nariai suteikė valstybės pripažinimą baptistams, dalyvavo vos 50 parlamentarų (45 balsavo „už“, 2 – „prieš“, 3 – susilaikė). Valstybės pripažinimas reiškia, kad valstybė palaiko religinės bendrijos dvasinį, kultūrinį ir socialinį palikimą. Iš pradžių į Seimą kreipęsi baptistai reikalavo jiems suteikti tradicinės religijos statusą, tačiau Lietuvos įstatymuose tokia galimybė nėra numatyta (egzistuoja baigtinis, devynių tradicinių religinių bendrijų sąrašas).

Šios knygos autoriui pasiteiravus vieno baptisto, kodėl, jo nuomone, Lietuvos evangelikų baptistų bendruomenių sąjunga siekė valstybės pripažinimo, buvo atsakyta: „Nors esame Lietuvos piliečiai, jaučiamės esą kitokioje padėtyje nei kiti. Elektra dabar kainuoja brangiau, tenka mokėti pridėtinės vertės mokestį. O visos tradicinės bažnyčios nuo mokesčių mokėjimo atleistos. Norime būti lygiais“. [221]

Baptistų bendruomenės save laiko Visuotinės nematomos Kristaus Bažnyčios dalimi. Baptistai kovoja už visišką savo sąžinės ir tikėjimo laisvę, pripažindami ir kitiems

tokias pat teises, nedarant jokių išimčių. Taip pat jie laikosi visiško bažnyčios atskyrimo nuo valstybės.

Dž. Smito „Išpažinime“ buvo suformuluotas labai svarbus baptistams religinės laisvės bei tikėjimo tolerancijos aktas – žmogus atsakingas tik Dievui. Kiekvienas galįs savaip tarnauti Dievui arba netikėti jį. Dž. Smitas „Išpažinime“ rašė: „Magistratas negali savo padėties galia kištis į religinius reikalus ar sąžinės klausimus, arba versti žmones išpažinti tą ar kitą religijos ar doktrinos formą: jis turi palikti krikščioniškąją religiją laisvą kiekvieno žmogaus sąžinės pasirinkimui <...>, nes Kristus yra vienintelis karalius ir įstatymdavys bažnyčiai bei sąžinei.“[222] Tikėjimo išpažinimą kiekviena sąjungos bendruomenė gali koreguoti savo nuožiūra, remiantis Visuotinės Bažnyčios dokumentais. Krikštas atliekamas panardinant visą žmogų į vandenį. Amžius krikštijant neribojamas, bet žiūrima į žmogaus tikėjimą, jo galimybę prisiimti atsakomybę Dievo ir žmonių akivaizdoje. Žmogus turįs suvokti, kad yra atgimęs iš „aukštybės“, todėl krikštas yra senajo gyvenimo būdo mirties ir prisikėlimo naujam gyvenimui Kristuje simbolis. Krikštas, atliktas dar esant kitoje konfesijoje, pripažįstamas ir nekartojamas. Šventosios Dvasios krikštas nesuvokiamas kaip ritualas, priklausomas nuo žmonių, tai – Kristaus darbas. Taigi nepakrikštytas Šventąja Dvasia žmogus negali būti krikščionimi. Kalbėjimas kitomis kalbomis (glosolalijos)[223] nepraktikuojamas. Šventoji Vakarienė priimama dviem pavidalais. Dėl duonos ir taurės turinio sprendimą dažniausiai priima bendruomenė. Beveik visose bendruomenėse naudojama balta duona ir vynuogių sultys. Šv. Vakarienė švenčiama simboliškai atminti Kristaus kančią ir liudyti tikinčiųjų vienybę.

Atgaila išreiškiama atgailos maldoje, jos išankstinės formuluotės dažniausiai nėra. Atsakymas į tokią maldą yra nuodėmių atleidimas, kuris priimamas tikėjimu, ir Dvasios krikštas, kurio įrodymas išreiškiamas prisijungimu prie bažnyčios.

Dievas kaip malonę dovanoja amžinąjį gyvenimą visiems, kurie priima Jo Sūnų kaip gelbėtoją. Nepriėmusiesiems Dievo malonės yra skirta pražūtis. Jokių alternatyvių kelių nėra.

Baptistai teigia, kad eschatologinė (pasaulio pabaigos) scena bus tokia: paskutinis teismas, tūkstantmetė karalystė, Kristaus atėjimas, Bažnyčios paėmimas, amžinybė. Baptistų bažnyčioje akcentuojama, kad pasaulio pabaigos valandos niekas nežino.

Kristaus motina Marija baptistams yra Dievo išrinktas indas, ją reikia gerbti kaip ir kitus Dievo tarnus, bet negarbinti, nes „vienam Dievui garbė“. Malda „Tėve mūsų“ kartais naudojama kaip bendros maldos išraiška.

Esama baptistų bendruomenių, kurios labiau linkusios išpažinti kalvinizmo doktriną apie dalies žmonių pašaukimą gyventi amžinai. Taip pat yra bendruomenių, kurios laikosi olandų teologijos profesoriaus Džeimso Arminiuso (1560–1609, tikrasis vardas – Jakob Hermanszoon) doktrinos apie galimybę būti išgelbėtiems visiems žmonėms.

Pateikiame baptistų tikėjimo išpažinimą.

„Mes tikime:

Vieną Dievą – Visatos Kūrėją, kuris apreikštas Biblijoje kaip Tėvas, Sūnus ir Šventoji Dvasia.

Kad Biblija yra Šventosios Dvasios įkvėptas Dievo Žodis, kuris užrašytas šešiasdešimt šešiose Senojo ir Naujojo Testamentų knygose.

Kad gailestingas Dievas puolusį ir nuodėmingą žmogų sutaikė su Savimi per savo Sūnaus mirtį.

Kad Jėzaus Kristaus prisikėlimas iš mirusiųjų užtikrina visiems tikintiesiems amžiną gyvenimą.

Kad joks žmogus negali užsitarnauti Dievo malonės, nes tai yra Dievo dovana atgailaujantiesiems dėl savo nuodėmių.

Kad veikiant Šventajai Dvasiai žmogus atgimsta iš aukšto ir tampa Dievo vaiku.

Kad įtikėjęs žmogus liudija savo apsisprendimą pasikrikštydamas vardan Tėvo, Sūnaus ir Šventosios Dvasios.

Kad Bažnyčiai – Kristaus Kūnui – gali priklausyti tik dvasiškai gyvi žmonės.

Kad vietinė bažnyčia yra dalis Visuotinės Bažnyčios, kurios galva yra Kristus.

Kad Viešpats Jėzus antrą kartą ateis į šį pasaulį kaip Teisėjas šlovėje ir galybėje.“

Pabrėšime, kad baptistai mėgsta gąsdinti „netikėlius“. Kaip pavyzdį, pateiksime ištrauką iš 22-ojo Lietuvoje leidžiamo baptistų žurnalo „Gyvieji šaltiniai“ numerio:

> „1. Pragaras – tai dvasinė mirtis, dar vadinama „antrąja mirtimi“. Tai atskyrimas nuo Dievo – niekada jau nebeturėsime su Juo nieko bendra. Maldos nebepadės. Garbinimas taps nebeįmanomas, nes Dievo ten nebus. Nebus prasmės atsiklaupti. Prarasime savo žmoniškumą, kurį turime būdami sutverti pagal Dievo paveikslą. Be Dievo neliks ir mūsų paskirties, mūsų teisės gyventi, mūsų tikrosios dimensijos. Dėl viso to nebeliks ir mūsų asmenybės.
>
> 2. Pragaras bus fizinės kančios vieta. Turime atminti, kad pragaras yra reali vieta realiems žmonėms, turintiems fizinį kūną. Ten bus karšta ir žmonės kęs didžiulį troškulį. Ten dvoks ir bus tamsu – žiūrėsi ir nieko negalėsi matyti.
>
> 3. Pragaras bus atskyrimo ir vienatvės vieta. Žmonės čia jaus visišką vienatvę. Turtuolis nesurado nieko, kas jį galėtų paguosti ar ateitų pagalbon – liko vienas su savo sielvartu. Būti pragare – tai panašiai kaip būti išprašytam iš puotos.
>
> 4. Pragaras bus fizinės depresijos vieta. „Ten bus verksmas ir dantų griežimas“. Taip nusakomos skirtingos emocijos: pyktis ir liūdesys, kurias iššauks supratimas, kad jau nieko nebegalima pakeisti. O tai daugiau negu pavėluoti į traukinį arba pralošti milijoną. Tai reiškia, kad bus galima prisiminti savo praeitį, kad žmonės skirsis vienas nuo kito... Kitaip sakant, tai nebus būrys besmegenių dvasių kažkokiame Visatos užkampyje.

5. Pragaras bus moralinės degradacijos vieta. Būti atskirtam nuo Dievo – tai būti atskirtam nuo dorybių. Dievas yra vienintelis kelias į tikrą meilę, į malonę ir atleidimą. Nuomonė, kad kai kurie žmonės yra morališkai tyresni už kitus – klaidinga. Kiekviename iš mūsų miega drakonas. Skirtumas tik tas, kad vienuose jis jau pabudo, kituose – dar ne.“

Baptistų laikraštis „Tiesos draugas“ 2001 m. rugsėjo–spalio numeryje rašė apie dvasinio pabudimo sąlygas. Štai viena jų: „Pabudimo galima tikėtis, kai tikintieji dėl Dievo darbo yra pasiryžę aukotis. Skelbėjas turi būti pasiruošęs atiduoti visas jėgas ir sugebėjimus, nė kiek jų netausodamas. Bažnyčios nariai turi būti pasiruošę nešti visas aukas, kokių tik Dievas pareikalautų. Dievo rankose yra visa mūsų nuosavybė ir visi turtai, kurių dešimtoji dalis priklauso Viešpačiui, ir tai gali būti iš mūsų atimta, jei jais netarnausime Dievui.”

Apie aukojimą baptistų organizacijai bene taikliausiai šios knygos autoriui yra pasakęs vienas senas baptistas: „Girtuokliai turi išlaikyti karčiamą, o tikintieji – bažnyčią. Nors dešimtinės nerenkame, bendruomenės nariams apie tai primename.“

Aptarsime keletą labiau žinomų Lietuvoje veikiančių baptistų organizacijų ir jų doktrinas.

„Didesnės malonės pasaulinę misiją“ („Greater Grace World Outreach“, GGWO[224]) 1960 m. JAV Merilendo valstijos Baltimorės mieste įkūrė kontroversiškai vertintas pastorius ir rašytojas, vienas iš radijo ir televizijos evangelizacijos pionierių, o iki atsivertimo – vairuotojas Karlas H. Styvensas Jaunesnysisn. (Carl H. Stevens Jr., 1929–2008). Šiuo metu jos misionieriška veikla plėtojama kone 70 pasaulio šalių, bažnyčia turi apie 1000 pastorių.

1995 m. Kaliningrado (Rusijos Federacija) „Didesnės malonės pasaulinė misija“ pradėjo rengti Biblijos studijas Klaipėdoje. 1998 m. pastorius Bilas Meisvinkelis pradėjo kurti bažnyčią Klaipėdoje, tais pačiais metais ji įregistruota Teisingumo ministerijoje, įkurtas Biblijos institutas, jis yra Merilendo Biblijos koledžo ir

seminarijos Baltimorėje filialas. Nuo 2003 m. ši religinė grupė rengia vadinamąsias evangelizacines kelionės į Vilnių.

„Didesnės malonės pasaulinė misija“ teigia, jog vykdo Kristaus nurodymą paskelbti Evangeliją visame pasaulyje. Dievas turįs ypatingą planą kiekvienam žmogui: jis parūpina vietinę bažnyčią su pastoriumi mokytoju, kad tikintysis būtų maitinamas Dievo žodžiu. „Didesnės malonės“ bažnyčia yra Kristaus užbaigtas darbas. Vandens krikštas joje atliekamas ir vaikams, ir suaugusiems. Vaikui krikštas atliekamas nepriklausomai nuo jo amžiaus, su tėvų leidimu, tada, kai vaikas sąmoningai suvokia vandens krikšto reikšmę. Vandens krikštas atliekamas panardinant paklusnumo ženklan. Teigiama, kad žmogus negali krikštyti Šventąja Dvasia, nes tai esąs Dievo darbas. Glosolalijos nepraktikuojamos. Šventoji Vakarienė teikiama dviem pavidalais: naudojama nerauginta duona ir vynuogių sultys.

K. H. Styvenso doktrinos esmė: „Kiekvienas šiame pasaulyje gimęs žmogus buvo pradėtas nuodėmėje“ (Ps 51: 5). Jo paties jausmai, troškimai ir ribotas supratimas verčia jį ieškoti pasitenkinimo dalykuose, kurių Dievas nėra numatęs savo plane. Jo paieškos neišvengiamai pasibaigia visišku žlugimu, tuštuma ir pralaimėjimu, kai jis suvokia, kad gyvenimas be Dievo tėra tik egzistavimas, pilnas ištvirkimo ir egoizmo. Jis savo laisva valia nusideda prieš Dievą ir moralinį sąmoningumą, įdiegtą jo širdyje dėl Dievo teisingumo.“[225] Todėl reikia atgailos maldos, bet ji turinti eiti iš širdies. Per atgailą žmogus gauna išganymą.

Teigiama, kad pomirtinis gyvenimas – rojuje arba pragare. Visi, kurių vardai bus įrašyti į Avinėlio Gyvenimo Knygą, bus išteisinti, o tie, kurių vardai į ją nebus įrašyti, bus pasmerkti.

Pateikiame „Didesnės malonės“ evangeliškos bažnyčios tikėjimo išpažinimą.

„Mes tikime, kad:

Biblija yra Dievo įkvėpta, todėl joje nėra klaidų. Jos paskirtis yra vesti mus į išgelbėjimą per tikėjimą Jėzumi Kristumi. Visa Biblija Dievo įkvėpta, todėl yra autoritetas krikščioniškajam supratimui, gyvenimui ir tarnavimui.

Dievas yra Trejybė. Yra tik vienas amžinas, visagalis ir tobulai šventas Dievas. Dievas yra vienas trijuose asmenyse: Tėvas, Sūnus ir Šventoji Dvasia. Jie visi egzistuoja, yra amžini ir lygūs tarpusavyje.

Dievas Tėvas yra Dangaus ir Žemės kūrėjas. Viskas buvo sukurta Jo Žodžiu. Tuo pačiu Žodžiu Jis kasdien palaiko visą Savo kūriniją.

Jėzus Kristus, Dievo Sūnus, yra kartu ir Dievas, ir žmogus. Jis – vienintelis žmonijos Gelbėtojas nuo visų pasaulio nuodėmių. Jis buvo Žodis ir tapo kūnu, antgamtiškai buvo pradėtas iš Šventosios Dvasios, gimė iš mergelės Marijos, buvo tobulas savo prigimtimi ir be nuodėmės. Jis mirė ant kryžiaus žmonių vietoje, praliedamas savo kraują už visas žmonijos nuodėmes. Jis buvo palaidotas, prisikėlė iš numirusių, įžengė į dangų ir dabar sėdi Tėvo dešinėje.

Šventoji Dvasia yra Dievas. Ji teikia gyvenimą, įtikina pasaulį dėl nuodėmės, teisumo ir teismo, suvienija žmogų ir Jėzų Kristų tikėjime, užantspauduoja bei apsigyvena kiekviename tikinčiajame.

Žmogus buvo sukurtas vyru ir moterimi pagal Dievo atvaizdą ir panašumą. Dėl pirmųjų žmonių (Ievos ir Adomo) nuodėmės žmonija nusigręžė nuo Dievo ir visa savo prigimtimi tapo nedora. Pats žmogus yra visiškai bejėgis sugrįžti pas Dievą. Kritę nuodėmingi žmonės, nepriklausomai nuo jų savybių, be išgelbėjimo Jėzuje Kristuje yra amžinai prarasti ir neturi vilties.

Išgelbėjimas yra Dievo dovana. Jėzaus mirtis tapo vieninteliu keliu į išgelbėjimą. Kiekvienas, kuris Juo tiki, yra išteisintas dėl Jo pralieto kraujo. Tikintysis negali prarasti savo išgelbėjimo, nes išgelbėjimas suteikiamas iš malonės.

Šventoji Dvasia suteikiama kiekvienam, kuris tiki Viešpačiu Jėzumi Kristumi. Tai įvyksta tą akimirką, kai žmogus priima išgelbėjimą. Tėvo pažadas atsiųsti Šventąją Dvasią, turinčią jėgą, buvo skirtas ne tik pirmiesiems mokiniams, bet ir vėlesnėms kartoms. Kiekviena Šventosios Dvasios dovana yra skirta Kristaus kūno ugdymui.

Bažnyčia yra Kristaus kūnas ir būsima Jo nuotaka. Jos paskirtis – garbinti Dievą ir tarnauti Jam, laikytis krikšto ir Viešpaties vakarienės sakramentų ar apeigų bei daryti gerus darbus. Didžiausia Bažnyčios užduotis visais laikais buvo

mokyti visų tautų žmones ir daryti juos Kristaus mokiniais mokant ir pamokslaujant iš Dievo Žodžio.

Pabaigoje Jėzus Kristus sugrįš pasiimti Savo bažnyčios. Po to bus septynerių metų suspaudimo laikotarpis. Jam pasibaigus Kristus vėl sugrįš į žemę ir įtvirtins Savo tūkstantmetę karalystę. Paskui neišsigelbėję žmonės bus nuteisti Didžiojo Baltojo Sosto Teisme ir kartu su Šėtonu įmesti į ugnies ežerą. Tuomet Kristus įtvirtins naują dangų ir naują žemę.“[226]

Laisvųjų evangeliškų bažnyčių ir krikščioniškų organizacijų bendrija (LEBKOB) Lietuvoje įregistruota 1991 m. (veiklą pradėjo 1989 m. Šiauliuose). Ši bendrija teigia tęsianti nepriklausomų evangelinių bendruomenių tradiciją, siekiančią XVI a. anabaptistų judėjimą. Per pastarąjį dešimtmetį laisvųjų krikščionių bendruomenės susibūrė ir kituose Lietuvos miestuose – Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje, Šilutėje. 2003 m. šios bendruomenės susijungė ir įregistravo Laisvųjų evangeliškų bažnyčių ir krikščioniškų organizacijų bendriją (LEBKOB), kuri įtraukė ne tik bendruomenes, priklausančias Lietuvos evangelikų baptistų bendruomenių sąjungai (LEBBS; Šiauliai, Vilnius, Šilutė), bet ir kitas,

nepriklausančias bendrijai (Kauno, Klaipėdos), bei į bendrystę įtraukiančiai užsienio misijų organizacijas. LEBBS tinklalapyjeteigiama, jog „šios organizacijos gimimas – tai dar vienas žingsnis autonomiškumo linkui, šiuo atveju, organizuoto autonomiškumo. LEBBS priklausančios bendruomenės įgyja dvigubą narystę, ir ši antroji narystė, atrodytų, labiau tenkina bendruomenių broliavimosi poreikius, nei pirmoji. Jei pirmoji (LEBBS) yra tarsi stabilumo ir tradicijos garantas, tai antroji (LEBKOB) – laisvos raiškos paieškų, autonomiškumo siekio išraiška“.[227]

Pateikiame LEBKOB tikėjimo išpažinimą, priimtą 2000 m.

„Mes tikime, kad dieviškasis Apreiškimas, paskelbtas per pranašus, Jėzų Kristų ir apaštalus, yra neklystantis, absoliutus ir užbaigtas. Jis išdėstytas 66 Senojo ir Naujojo Testamento (Šv. Rašto) knygose. Visas Šventasis Raštas yra Dievo įkvėptas ir paskelbtas ne žmogiškos išminties žodžiais, bet šventų žmonių, vedamų Šv. Dvasios. Šventieji Raštai yra aukščiausias ir galutinis mūsų tikėjimo ir praktikos autoritetas.

Mes tikime vieną Dievą, viso regimo ir neregimo pasaulio Kūrėją, kuris egzistuoja trijuose asmenyse kaip Dievas-Tėvas, Dievas-Sūnus ir Dievas-Šventoji

Dvasia. Visi trys asmenys turi Dievo prigimtį ir tik jiems būdingas, bet nedalomas savybes.

Mes tikime Dievą Tėvą – visapusiškai tobulą, visagalį ir amžiną gyvybės šaltinį, kuris visa veikia savo paties valia ir galia.

Mes tikime Jėzų Kristų, vienintelį ir amžinąjį Dievo Sūnų, tikrąjį Dievą ir tikrąjį žmogų, pradėtą iš Šventosios Dvasios ir gimusį iš mergelės Marijos. Jis visiškai įkūnijo Dievo pilnatvę savo tobulu gyvenimu ir mokymu ir atpirko žmoniją savo mirtimi ant kryžius. Dievo jėga jis buvo prikeltas iš mirusių, paimtas į dangų ir yra Dievo dešinėje visų tikinčiųjų vyriausias Kunigas, vienintelis Tarpininkas ir Užtarėjas.

Mes tikime Šventąją Dvasią kaip trečiąjį Dieviškos Trejybės asmenį, kuri liudija apie Dievo Žodžio tikrumą, parodo pasauliui nuodėmę, apreiškia dvasines tiesas ir prikelia naujam gyvenimui nusidėjusį žmogų. Ji veda tiesos ir pažinimo keliu visomis gyvenimo aplinkybėmis ir suteikia jėgų tikinčiojo dievotam gyvenimui bei tarnystei ir bažnyčioje, ir pasaulyje.

Mes tikime, kad Žmogus buvo sutvertas pagal Dievo atvaizdą ir paveikslą, tačiau sugundytas šėtono nusidėjo, prarado bendrystę su Dievu ir dvasiškai mirė. Nors visa, kas regima ir neregima, buvo Dievo tobulai sutverta, šėtonas ir jo angelai dėl savo nuopuolio yra reali pasaulyje veikianti blogio jėga. Tuo būdu visa žmonija neša savyje šią sugadintą prigimtį, kuri veda į dvasinį asmenybės nuopuolį ir mirtį.

Mes tikime, kad, įtikėjęs Evangelijos skelbimu, žmogus yra veikiamas Šv. Dvasios ir yra išgelbėjamas nuo amžinos pražūties. Toks dvasiškai atgimęs žmogus pradeda naują, Dievui paskirtą gyvenimą Jėzuje Kristuje.

Mes tikime, kad Dievas myli puolusį žmogų ir sudaro jam laisvo pasirinkimo galimybę. Dievas suteikia sielos išgelbėjimą ir atstato dvasinę bendrystę su žmogumi per tikėjimą į išganančią Jėzaus Kristaus auką. Tik Jėzaus Kristaus pralieto kraujo ir kančios ant kryžiaus dėka nusidėjęs žmogus yra skelbiamas atpirktu, apvalytu, išteisintu ir sutaikytu su Dievu.

Todėl mes tikime, kad Dievas skelbia išgelbėjimą malonės pagrindu per Jėzų Kristų, kaip tobulą ir išbaigtą dovaną. Niekas negali užsitarnauti išgelbėjimo gerais darbais ar įgyti jį atliekant religines apeigas. Pastarieji gali tarnauti tik kaip išgelbėjimo paliudijimas bei asmeniško tikėjimo raiška bei ugdymas. Jėzaus atperkamosios aukos dėka žmogus gauna ir Šv. Dvasios dovaną nuo pat savo dvasinio gyvenimo pradžios. Dvasiškai atgimęs žmogus įgyja vidinį patvirtinimą, kad jis tapo

Dievo vaiku ir gavo amžinojo gyvenimo dovaną. Šis tikrumas išgelbėjimu yra pagrįstas Šventosios Dvasios apreiškimu ir patvirtina Žmogaus atnaujintą bendrystę su Dievu.

Mes tikime, kad prikeldamas Jėzų Kristų Dievas tobulai baigė išganymo darbą, o pats Kristaus prisikėlimas yra žmonių išgelbėjimo ir išganymo garantija, ir kad visi tikintieji panašiu būdu prisikels amžinai gyventi su Dievu.

Mes tikime, kad Visuotinė Bažnyčia yra sudaryta iš tikinčiųjų į Viešpatį Jėzų Kristų kaip asmeninį Išgelbėtoją. Mes tikime, kad Jėzus Kristus yra Visuotinės Bažnyčios galva, o Visuotinė Bažnyčia yra Kristaus kūnas ir Jo sužadėtinė, kur kiekvienas tikintysis yra Šventąja Dvasia pakrikštytas – sujungtas per Kristaus kūną, Visuotinę Bažnyčią. Krikštas Šventąja Dvasia yra Šventosios Dvasios veiksmas, įvykstantis įtikėjimo metu.

Šitokio asmeniško tikėjimo pagrindu žmonės jungiasi į vietos tikinčiųjų bendruomenę. Nors ir netobula, kaip netobulas yra ir žmogus, tokia bendruomenė yra pašaukta skelbti ir liudyti Evangeliją pasauliui ir įkūnyti Dievo karalystės idealus. Kiekviena tokia bendruomenė yra savarankiška ir, paklusdama Kristaus autoritetui, tvarko savo veiklą ir tarnavimą.

Mes tikime, kad Šventoji Dvasia suteikia asmeninį ir bendruomeninį apreiškimą ir dvasines dovanas tikintiesiems tarnauti savo bendruomenėje ir pasaulyje. Bet kuris asmeninis ir bendruomeninis dvasinis apreiškimas ir dovana turi atitikti Šv. Rašte išdėstytų tiesų visumą.

Mes tikime Viešpaties ir Išgelbėtojo Jėzaus Kristaus antruoju atėjimu galioje ir šlovėje pasaulio teisti. Mes tikime visų žmonių prisikėlimu ir Dievo teisingu teismu. Išgelbėtiesiems yra paruoštas amžinasis gyvenimas su Dievu, nauja žemė ir naujas dangus. Nuteistiesiems teks amžinoji pražūtis, kančia bei atskyrimas nuo Dievo.

Mes tikime, kad Bažnyčia turi laikytis dviejų sakramentų – krikšto ir Viešpaties vakarienės, t. y. Komunijos.

Mes tikime, kad visi, kurie priėmė Kristų kaip savo Viešpatį ir Išganytoją, turėtų pasikrikštyti Tėvo, Sūnaus ir Šventosios Dvasios vardu; kad krikštas panardinimu yra Kristaus mirties, laidojimo ir prisikėlimo vaizdinys; ir kad Komunijos būtų laikomasi Viešpačiui Jėzui Kristui už mūsų nuodėmes atminti.“

LEBKOB apeigų struktūra tokia: maldos, giesmių giedojimas, pamokslas, komunija (kartą per mėnesį), aukojimų rinkliava.

„Tikrieji baptistai“ – anabaptistų sekėjai. Anabaptistai (gr. *ανα* „vėl“, *βαπτιζω* „krikštyti“, t. y. „iš naujo pasikrikštijusieji“) – bendras įvairių radikaliųjų protestantų grupių pavadinimas. Jie atsirado per Reformaciją 1522 m. Vokietijoje ir davė pradžią religiniam sąjūdžiui, apėmusiam daugelį Europos šalių. Žymiausias anabaptistų ideologas – Tomas Miuntceris (1489–1525), įkūręs šį religinį sąjūdį, prasidėjus jo nesutarimams su Martinu Liuteriu (1483–1546). Jų sukurtos doktrinos skyrėsi tuo, kad T. Miuntceris draudė kūdikių krikštą ir buvo kur kas radikalesnis nei M. Liuteris, teigęs, jog mokė „gyvo Dievo žodžio“. M. Liuteris, kritikuodamas katalikų kunigų luomą, nemanė gavęs apreiškimą iš Dievo. Jo pagrindinis nuopelnas – garsiosios 95 tezės (*Disputatio pro declaratione virtutis indulgentiarum*), 1517 m. spalio 31 d. prikaltos ant bažnyčios mokyklos (*Scholsskirche*) durų Vitenberge, pradėjo protestantų judėjimą.

Tiesa, reikėtų nepamiršti, kad moraviečiai, anabaptistai, kvakeriai (žr. „Kvakeriai“), baptistai (žr. „Baptistai“) sėmėsi idėjų iš čekų pacifisto rašytojo, krikščionio, politiko Petro Chelčickio (1390–1460), bene labiausiai žinomo savo veikalu „Apie dvasinę kovą“ („O boji duchovním“, 1421).

„Tikrųjų baptistų” yra Klaipėdoje, Vilniuje, kituose Lietuvos miestuose. Jų bendruomenės nenori registruotis. Kitus baptistus, tarp jų ir valstybės pripažintos baptistų bendruomenių sąjungos narius, jos laiko netikrais baptistais.

Per bendrą maldą melstis gali kiekvienas „tikrasis baptistas“. Šventojoje Vakarienėje dalyvauti gali tik sąmoningai pripažįstantys jų mokymą, atgailavę už savo nuodėmes žmonės; tai gali būti netgi ne „tikrieji baptistai“, nors ir krikštyti vaikystėje kurioje nors tradicinėje bažnyčioje, jei jie suvokia krikšto esmę.

„Tikrieji baptistai“ pažodžiui supranta Kristaus žodžius „nepriklausykite šiam pasauliui“, todėl valstybėje ir nesiregistruoja kaip religinė bendruomenė. Anot jų,

įregistruota bendruomenė priklausytų šėtonui. Taip pat, kaip ir anabaptistai, šis NRJ nepripažįsta vaikų krikšto: krikštą galįs priimti tik suaugęs, sąmoningas žmogus. Anot „tikrųjų baptistų“, tradicinių bažnyčių mokymai, mišios, ritualai ir apeigos yra klaidingi.

Biblijos tyrinėtojų draugiją aštuntajame XIX a. dešimtmetyje įkūrė amerikiečių pastorius Čarlzas Teizas Raselas (Charles Taze Russell, 1852–1916), po jo mirties šis NRJ suskilo į kelias grupes. Žymiausia iš jų – Jehovos liudytojai (žr. „Jehovos liudytojai“). Pasak Biblijos tyrinėtojų, Č. T. Raselas įkūrė ne Jehovos liudytojų organizaciją, bet Biblijos tyrinėtojų draugiją.

Pirmi pastebimi Biblijos tyrinėtojų draugijos (*Bible student movement*) pėdsakai Lietuvoje – 1997 m. (anot draugijos narių, tai – 6127 Adomo metai), kai lietuvių kalba pradėtas leisti žurnalas „Dabartinė tiesa ir Kristaus epifanijos šauklys“ („The Bible Standard and Herald of Christ’s Kingdom“; leidžiamas nuo 1918 m.). Žurnalas – nespalvotas, klaidinamai pristatomas kaip „nepriklausomas religinis leidinys“, jo tiražas – nuo 400 iki 1000 egzempliorių. Leidinio *motto* – „Jūs žinote ir esate sutvirtinti dabartinėje tiesoje“. Kaip ir Jehovos liudytojų leidiniai, visas žurnalas verstinis, jame nėra nė vienos Lietuvos autorių publikacijos. Leidinys – geros poligrafinės kokybės (leidžiamas kartu su Lenkijos firma), jame gausu iliustracijų. Dažniausiai „Dabartinėje tiesoje…“ nagrinėjamos specifinės temos, pvz., nr. 3–4 skirtas temai „Didžioji piramidė ir Biblija“ (šioje publikacijoje teigiama, jog Didžiosios piramidės Egipte, Gizoje koridorių išdėstymo schema apreiškia Dievo planą, – tai panašu į sinkretinių „naujojo amžiaus“ judėjimų teiginius).

Be šio žurnalo, draugijos veikla pasižymi tuo, kad jos nariai kiekvieną sekmadienį renkasi vienoje Kauno M. Žilinsko dailės galerijos salėje, kur nemokamai nagrinėjama Biblija, rodomi filmai biblinėmis temomis.

Dabar draugija save vadina „visiškai autonomiška, nedenominacine krikščioniška brolija, nesusijusia su jokia nūdienos bažnyčia“. Ji teigia neturinti jokios nuosavybės, nerenkanti jokio mokesčio.

Biblijos tyrinėtojų draugijos nariai tiki, kad Dievas turi planą, kuris atskleistas Biblijoje, ir kad visa žmonija, nuo Adomo iki paskutinio žemėje gimsiančio žmogaus, nepriklausomai nuo tikėjimo, rasės ar tautybės bus prikelta. Draugijoje nėra kunigų, tik broliai ir sesės, visi įtraukiami į jos veiklos organizavimą.

Beje, kaip ir Jehovos liudytojai, Biblijos tyrinėtojai atmeta Trejybės, pragaro bei nemirtingos sielos idėją, krikštija tik subrendusius žmones. Tai pat tikima į du išganymus (žemėje ir danguje), Dievo karalystę.

Be Biblijos, draugijos nariai studijuoja Č. T. Raselo septynis „Šventojo Rašto studijų“ (*Studies in the Scriptures*, 1886–1917; paskutinė dalis išleista praėjus metams po autoriaus mirties) tomus, kurie nuolat perleidžiami.

Biologosas (teistinis evoliucionizmas). Pasaulis jau nebegali gyventi vien mokslu, tačiau jam nebetinka kai kurios sustabarėjusios religingumo formos. Tokiame pasaulyje nesunkiai gimsta naujieji religiniai judėjimai, sektos, taip pat – ir dvasios galiūnai. Tai, kad mokslas ir religija nesuderinami, iki šiol atrodė savaime suprantama, tačiau, kaip ir kiekvienas stereotipinis „savaime suprantamas“ fenomenas, ši dichotomija pasmerkta žlugti. Nežinau, kas pirmieji sušuks „Eureka!“ ir bėgs maratoną su naujojo pasaulio žinia. Tačiau ši akimirka artėja.

Frencis S. Kolinzas (Francis S. Collins, gim . 1950) teigia, jog Biblijos Dievas ir genomo (genomas – organizmo paveldima DNR seka viename chromosomų rinkinyje; žmogaus genomas saugo milijardą bitų informacijos; gal skamba ir įspūdingai, bet tai tik 120 Mb!) Dievas yra tas pat, todėl jį galima garbinti ir katedroje, ir laboratorijoje.[228]

F. S. Kolinzas – ne šiaip tikintysis, jis – genetikas, dirbantis Mičigano universitete ir Nacionaliniame žmogaus genomo tyrimų institute prie Virdžinijos universiteto. Atrandant žmogaus genomą (1984–2006 m.), F. S. Kolinzas buvo vienas iš 27 mokslo institutų, atliekančių šį svarbų darbą, vadovų. 2008 m. mokslininkas atsistatydino. 2006 m. išleidęs knygą „Dievo kalba“, F. S. Kolinzas pagal jos idėjas įkūrė nemaža kritikos (ir iš tikinčiųjų, ir iš ateistų) sulaukusią organizaciją „BioLogos Foundation“, kurios tikslas – „mokslo ir tikėjimo harmonija“. Iš tikrųjų ši knyga – naujo religinio judėjimo, pavadinto biologosu, kertinis akmuo. F. S. Kolinzas rašo, jog iki šiol žmogus galėjo rinktis vieną iš trijų kelių: mokslo (ateizmo, agnosticizmo), tikėjimo (kreacionizmo) arba „protingo kūrimo teorijos“ („kai mokslui reikia Dievo pagalbos“). F. S. Kolinzas siūlo ketvirtąjį – savo – kelią: biologosą („mokslo ir tikėjimo dermę“).

Prieš aptardami biologoso (http://biologos.org) mokymo esmę, išdėstytą kone 300 puslapių, pažvelkime, kokioje aplinkoje augo ir brendo šio mokymo kūrėjas. Jis kilęs iš nedidelio kaimelio, esančio Virdžinijos valstijos Šenandoa slėnyje. Iki šeštos klasės

jį namie mokė mama. Mokykloje nekentė biologijos, bet vėliau tapo fizikinės chemijos mokslų daktaru ir susidomėjo DNR bei RNR. 1984 m. F. S. Kolinzo pradėta pozicinio klonavimo technologija (kai identifikuojamas specifinio fenotipo genas) – labai svarbi šiuolaikinės molekulinės genetikos dalis. Vėliau mokslininkas dirbo savanoriu Nigerijoje, kur nusprendė genomo tyrimus panaudoti žmonijos gerovei. Kaip ir daugelis atsivertėlių, F. S. Kolinzas pasakoja buvęs ateistas, bet, mirus tėvams, susimąstęs apie tikėjimą. Įkvėptas Klaivo S. Luiso (Clive Staples Lewis) knygos „Tiesiog krikščionybė“ (1952), jis tapo krikščioniu evangelikalu (ši krikščionybės atmaina priimtina daugiau kaip ketvirtadaliui JAV gyventojų; ji akcentuoja asmeninį atsivertimą).

Biologosas (arba teistinis evoliucionizmas), pasak jo kūrėjo, teigia, jog visata atsirado iš nieko prieš 14 mlrd. metų; visatos savybės tobulai pritaikytos gyvų būtybių poreikiams; gyvybės formų įvairovę lėmė labai ilgai vykęs natūraliąja atranka pagrįstas evoliucijos procesas; prasidėjus evoliucijai, nereikėjo jokio antgamtinės būtybės įsikišimo; šio proceso dalis – ir žmonės, kilę iš tų pačių protėvių kaip ir žmogbeždžionės; vis dėlto žmonės turi savitų bruožų, kurių nepaaiškina evoliucijos teorija, tarp jų – Moralės įstatymas, Dievo ilgesys.[229]

Pirmasis įspūdis – kad tai yra kažkoks neokantizmo ir darvinizmo mišinys su Vatikano palaiminimu (1996 m. teistiniam evoliucionizmui pritarė popiežius Jonas Paulius II). Knygoje neteisingai cituojamas Albertas Einšteinas, Stefaanas Hokingas, esama kitų netikslumų. Sąmokslo teorijų šalininkai galėtų sakyti, kad Vatikanas paprasčiausiai naudojasi gabiu ir tikinčiu mokslininku.

Gal ir taip. Tačiau F. S. Kolinzas kalba ir apie bioetiką, kurios mokslo atradimus kepančios laboratorijos dažniausiai nepaiso. Klonavimas, nauja – sintetinė – gyvybė, genetiškai modifikuoti produktai – visa tai turi būti kuriama paisant bioetikos. Deja, etikos trūksta beveik visose visuomenės srityse. Vaidinti Dievą žmogui patinka. Bet ar pamąstoma apie padarinius? Ar ne geriau, siūlo F. S. Kolinzas, nebūti ateistais ar religiniais fanatikais, bet harmoningai derinti mokslą su tikėjimu (nebūtinai krikščionišku)?

Gideono broliai (*Gideons International, Gideon's Bible*) arba *gideonai* – krikščionių evangelikų verslininkų ir specialistų asociacija, veikianti 194 pasaulio šalyse, įkurta 1899 m. JAV Viskonsino valstijos Džeinsvilio mieste. Gideonai yra išleidę Bibliją 94 kalbomis, jie vadinami parabažnytine organizacija. Nuo 1908 m. gideonai nemokamai išplatino apie 1,7 milijardo biblijos egzempliorių.

Šio NRJ nariai teigia, kad jų tikslas – kuo plačiau paskleisti Biblijos tiesas. Į gideonų gretas ateina žmonės iš įvairių evangeliškų bažnyčių. Lietuvoje įkurti keturi skyriai – Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje ir Panevėžyje, juose – apie 40 žmonių. Teigiama, kad aktyviausi gideonai Lietuvoje – panevėžiečiai. Pasaulinė Gideono brolių bendrija tvirtina Lietuvoje išplatinusi daugiau kaip milijoną Naujojo Testamento egzempliorių lietuvių, rusų ir lenkų kalbomis.

Pagal Gideono brolių nuostatus, Naujuosius Testamentus dalyti galima tik mokyklose, ligoninėse, viešbučiuose, kareivinėse ir kalėjimuose, nors jie dar papildomai dalijami policijoje, knygynuose ir kt. Beje, kaliniams ir kareiviams skirta kišeninio formato Biblija.

Tarp Lietuvos gideonų yra ir įtakingose valstybės institucijose dirbančių žmonių, priklausančių įvairiems NRJ (pavyzdžiui, baptistams), kurie po darbo skuba į viešbučius ir kitur platinti Biblijos. Šie žmonės aktyviai dalyvauja šalies religiniame gyvenime, siekia, kad valstybė pripažintų įvairius NRJ.

Tiesa, ne visi gali būti gideonais. Pavyzdžiui, jais draudžiama tapti septintosios dienos adventistams, kurie netiki pragaro egzistavimu.

„Gideono brolių“ organizacija pavadinta Biblijos personažo, teisėjo Gideono (*Gideon, Gedeon,* hebr. *Gid'on*, „naikintojas“, „didysis karys“, „miško kirtėjas“) vardu. Teigiama, kad per savaitę gideonai pasaulyje išplatina apie milijoną Biblijos kopijų. Tiesa, patys jų gideonai neleidžia, platina tik tuos Šventuosius Raštus, kuriuos leidžia vadinamosios Biblijos draugijos. Lietuvoje „Gideonai broliai“ veikia nuo 1992-ųjų metų. „Po norvegų gideono brolio Bjarbiko apsilankymo įkurti 4 būriai. Juose yra 28 gideonai ir 10 moterų (žmonų). Vilniaus būryje šiuo metu yra 10 brolių ir 6 seserys. Lietuva priklauso 6 pasaulio tarnystės plėtros (*Extension Countries*) zonai, į kurią įeina dar 13 valstybių iš Rytų ir Centrinės Europos. 6 zonos atstovo tarptautiniame kabinete Nešvilyje pareigas savanoriškai ir nemokamai atlieka buvęs stambus švedų verslininkas Nils Rune Lunden. Kartą per metus jis apsilanko Lietuvos miestuose, kuriuose yra gideonų būrys.“[230]

Kiekvieno gideono veikla nurodyta pažymėjime su asmeniniu numeriu, kurį gauna visiems laikams. Vienas iš trijų gideonų tikslų (be Biblijos platinimo ir asmeninio Jėzaus Kristaus liudijimo) – ryšių tarp krikščionių verslininkų ir specialistų stiprinimas. Gideonas Lietuvoje turi sumokėti 40 litų mokestį per metus. Pasaulyje šiuo metu yra 220 000 gideonų kartu su jų žmonomis (organizacijos nariais gali būti tik vyrai, žmonos – jų padėjėjos).

Susitikus gideonams, draudžiama diskutuoti kontroversiškomis temomis, neva tik taip galima išlaikyti draugystę ir bendrystę.

2004 m. gideonai Lietuvoje įsivėlė į skandalą. Vienas iš jų kirviu užkapojo savo tikėjimo brolį. Žudikas slapstėsi daugiau nei metus. 2005 m. jis nuteistas 10 metų laisvės atėmimo bausme.

„Išganymo armija“ (*Salvation army*) – tarptautinė krikščionių filantropų organizacija, dalyvaujanti ekumeniniame judėjime. Jos teigimu, pagrindinis „Išganymo armijos” tikslas – skleisti Evangeliją ir teikti socialinę pagalbą neturtingiems žmonėms, ypač didmiesčiuose.

„Išganymo armijos” įkūrėjas Viljamas Būtas (William Booth, 1829–1912) (žmona – Ketrina Mamford-Būt, Catherine Mumford-Booth, 1829–1890), kilęs iš Anglijos Notinheiamo miesto, 1858 m. ordinuotas metodistų (žr. „Metodistai”) pastoriumi. 1861 m. uždraudus jo evangelizacinius metodus, V. Būtas pasitraukė iš metodistų bendruomenės. Jis, remiamas žmonos Ketrinos, 1865 m.įkūrė „Krikščioniškąją atgimimo misiją” (*Christian Revival Mission*), nuo 1870 m. ją pradėta vadinti „Krikščioniškaja misija” (*The Christian Mission*), o 1878 m. galutinai nuspręsta pasivadinti „Išganymo armija”.

Tuo metu šio NRJ bendruomenių skyriai pradėti vadinti „korpusais”, NRJ vadovas – „generolu”, etatiniai darbuotojai – „karininkais”, o visi nariai – „kariais”. V. Būtas – pirmasis „generolas” (iki 2007-ųjų jų buvo jau 17). 1878 m. rugsėjį Koventryje buvo pašventinta pirmoji „Išganymo armijos” vėliava ir pirmąsyk giedojimui

susirinkimuose pritarta pučiamaisiais instrumentais. 1879 m. įvestos uniformos ir atidarytas „pirmasis korpusas”. Taip pat pasirodė pirmasis religinės grupės periodinio leidinio „Karo šauksmas” (*War Cry*) numeris. 1880 m. atidaryta pirmoji kadetų mokykla. Grupė „Išganymo armijos” karininkų išvyko dirbti į JAV.

Po V. Būto mirties „Išganymo armijos” „generolu” tapo jo sūnus Viljamas Bramvelas Būtas (1856–1929). Tuomet Išganymo Armija jau veikė 58 pasaulio šalyse: JAV, Prancūzijoje, Australijoje, Indijoje, Pietų Afrikoje, Skandinavijoje, Ramiojo vandenyno salose, Lotynų Amerikoje ir kt. Nuo 1931 m. „generolą” renka Aukščiausioji taryba, sudaryta iš aukštesniųjų „karininkų”. 1985 m. Šveicarijos mieste Bazelyje įkurta „Išganymo armijos” karininkų mokykla, kurioje lygiomis teisėmis gali mokytis ir moterys, ir vyrai. 2010 m. evangelizacinė veikla buvo vykdoma 175 kalbomis, o „Išganymo armijos organizacijos” pasaulyje turėjo narių 124-iose šalyse (pagrindinė būstinė – Londone). Jai pasaulyje priklauso apie 1,86 mln. narių bei dar 4,5 mln. savanorių. Nuo 2011 m. balandžio 2 d. „Išganymo armijai“ vadovauja generolė Linda Bond.

Lietuvoje „Išganymo armijos” nariai pasirodė dar XIX a. pabaigoje. Iš Prūsijos, kur savo veiklą pradėjo 1886 m., „Išganymo armijos” bendruomenės plito ir į Klaipėdos kraštą, kuriame veikė iki 1944 m. (didžioji dalis jos narių buvo vokiečiai). 1893 m. išleistas pirmasis ir vienintelis „Karo šauksmo” numeris lietuvių kalba.

1998 m. „Išganymo armija” Lietuvoje įregistruota kaip religinė bendrija. Ji teikia pagalbą Kalotės sąvartyno ir Klaipėdos miesto nakvynės namų gyventojams, užsiima aplinkosaugos darbais, organizuoja įvairius renginius. Tiesa, organizacijos „pasaulio užkariavimo“ žemėlapyje kažkodėl pažymėta, kad Lietuvoje „Išganymo armija“ pradėjusi veikti 2004-aisiais.[231]

„Išganymo armijos” mokymas sukurtas metodizmo pagrindu. Jį sudaro šie pagrindiniai teiginiai: 1) visi žmonės nuodėmingi, jiems reikia išganymo; 2) Jėzaus atperkamoji auka skirta visiems žmonėms; 3) atsivertimas yra dvasinis žmogaus pasikeitimas veikiant Šventajai Dvasiai; 4) atsivertimas turi pakeisti ir išorišką žmogaus gyvenimą. Taip pat esama vienuolikos dogmų, kurios teigia, kad „Išganymo armijos“ nariai tiki Dievo įkvėptais Senuoju ir Naujuoju Testamentais; vienu Dievu

Kūrėju, kuris yra begalinis ir tobulas, ir tik jį reikia garbinti; trejybe, kuri savo esme yra nedalijama; Jėzaus Kristaus dieviškojo ir žemiškojo asmens vieningumu; žmonijos pradininkų sukūrimu nekaltais žmonėmis, vėliau tapusiais nuodėmingais; Jėzaus Kristaus kančių ir mirties prasme – viso pasaulio nuodėmių atpirkimu, kiekvienas gali būti išgelbėtas; išgelbėjimas priklauso nuo tolesnio ištikimo tikėjimo Kristumi; siela – nemirtinga; kūnas – prisikels; įvyks pasaulio teismas; teisingieji patirs amžiną laimę, o blogieji – begalines bausmes.

„Išganymo armijoje" beveik nenaudojama jokių sakramentų (kartais išimtis padaroma krikštui). Į „Išganymo armiją" gali stoti įvairių konfesijų atstovai. Akcentuojamas krikščionybės moralinis mokymas, vieša atgaila, gausūs susirinkimai, procesijos. „Išganymo armijos" kariai įsipareigoja atsisakyti visko, kas gali padaryti priklausomus kūną, sielą ir dvasią: alkoholio, tabako, gydytojo nepaskirtų vaistų, azartinių žaidimų, pornografijos, okultizmo ir kt. „Išganymo armijos" narius galima atpažinti iš jų vėliavos, ji – mėlynos, geltonos ir raudonos spalvos. Daugiausia vietos užimanti raudona spalva reiškia Kristaus kraują, kuris buvo pralietas už mūsų nuodėmes. Mėlynas vėliavos pakraštys rodo pasišventimą arba tyrumą, kurio turėtų siekti kiekvienas krikščionis. Vėliavos viduryje šviečia geltona žvaigždė, kuri simbolizuoja Šventosios Dvasios ugnį.

Pateikiame „Išganymo armijos" tikėjimo išpažinimą.

„Mes tikime, kad Senojo ir Naujojo Testamento Raštai yra Dievo įkvėpti ir kad jie yra vienintelis dieviškas krikščioniško tikėjimo bei gyvenimo vadovas.

Mes tikime, kad yra vienas Dievas, be galo tobulas, visko Kūrėjas, Išlaikytojas ir Valdovas, kurį vieną turime šlovinti.

Mes tikime Dievo Trejybę – Tėvą, Sūnų ir Šventąją Dvasią, kurie savo esybe yra viena ir turi tokią pat jėgą ir šlovę.

Mes tikime, kad Jėzaus Kristaus asmenyje yra suvienyta dieviška ir žmogiška prigimtis ir kad tokiu būdu Jis iš tiesų yra tikras Dievas ir tikras žmogus.

Mes tikime, kad mūsų pirmieji protėviai buvo sutverti nenuodėmingi, tačiau per nepaklusnumą prarado savo tyrumą ir palaimą. Dėl jų nuopuolio visi žmonės yra nusidėjėliai, visiškai sugedę ir teisėtai nusipelnę Dievo rūstybės.

Mes tikime, kad Viešpats Jėzus Kristus savo kentėjimu ir mirtimi atnešė visam pasauliui sutaikymą ir kad kiekvienas, kuris nori, gali būti išgelbėtas.

Mes tikime, kad norėdami būti išganyti, turime atsigręžti į Dievą (per atgailą), tikėti mūsų Viešpatį Jėzų Kristų ir iš naujo atgimti per Šventąją Dvasią.

Mes tikime, kad esame išteisinti per malonę tikėdami mūsų Viešpatį Jėzų Kristų ir kad kiekvienas, kuris tiki, turi savyje šį liudijimą.

Mes tikime, kad tvirtas išganymo patyrimas priklauso nuo pastovaus, paklusnaus tikėjimo Jėzumi Kristumi.

Mes tikime, kad visiems tikintiesiems duota privilegija būti tobulai pašventintiems ir kad jų dvasia, siela ir kūnas gali būti išlaikyti nepeiktini mūsų Viešpaties Jėzaus Kristaus atėjimui.

Mes tikime sielos nemirtingumu (žmogaus paskirtimi amžinybei), kūno prisikėlimu, paskutiniu teismu pasaulio pabaigoje, amžina teisiųjų palaima ir amžina bedievių bausme.“

Į „Išganymo armiją” stojantis žmogus privalo perskaityti šį „Kario pasižadėjimą”.

„Aš esu priėmęs Jėzų Kristų kaip savo Viešpatį ir Išganytoją. Dabar, kaip Išganymo Armijos karys, noriu paliudyti, kad priklausau Jo Bažnyčiai žemėje, ir per Dievo malonę pareikšti šį pasižadėjimą.

Aš tikiu Dievo Žodžio tiesomis, kurias Išganymo Armija išreiškia savo vienuolikoje tikėjimo išpažinimo straipsnių, ir noriu gyventi jų laikydamasis.

[Skaitomas Išganymo Armijos tikėjimo išpažinimas]

Aš noriu savo gyvenime būti atviras Šventosios Dvasios veikimui, paklusti jos vedimui ir augti malone per bendravimą su tikinčiaisiais, maldą, Biblijos skaitymą ir tarnavimą.

Aš noriu, kad mano gyvenimo mastelis būtų Dievo Karalystės, bet ne pasaulio, vertybės.

Aš noriu, kad kiekvieną mano gyvenimo sritį nulemtų tikros krikščioniškos pažiūros. Mano mintyse, žodžiuose ir darbuose neturi būti vietos niekam, kas nedora, netyra, netikra, žema, nesąžininga ar nedorovinga.

Aš noriu, kad Kristaus Dvasia būtų pastebima mano santykiuose su kitais žmonėmis, su mano šeima, su kolegomis ir bendražygiais; bendraujant su tais, už kuriuos aš esu atsakingas, taip pat su tais, kuriems esu pavaldus.

Aš noriu branginti santuokos ir šeimos neliečiamybę.

Aš noriu visiškai atsakingai ir ištikimai elgtis su savo laiku, savo gabumais, savo pinigais, savo turtu, savo kūnu, savo dvasia ir savo siela, žinodamas, kad už tai turėsiu duoti ataskaitą Dievui.

Aš noriu susilaikyti nuo alkoholinių gėrimų, tabako, nuo gydytojo nepaskirtų narkotinių medžiagų, nuo azartinių žaidimų, pornografijos, okultizmo ir visko, kas galėtų sukelti kūno, sielos ar dvasios priklausomybę.

Aš noriu tvirtai laikytis tikslų, kuriems Dievas pašaukė Išganymo Armiją, perteikdamas kitiems Jėzaus Kristaus Evangeliją ir juos laimėdamas Jam, taip pat padėdamas stokojantiems ir nuskriaustiesiems.

Aš noriu, kiek įmanoma, dalyvauti įvairioje korpuso veikloje ir pamaldose. Dalis mano pajamų turi būti paskirta korpuso darbui ir plačioms Išganymo armijos užduotims.

Aš noriu būti ištikimas Išganymo Armijos principams bei metodams ir būti lojalus jos vadovams. Aš noriu rodyti tikro pasišventimo dvasią tiek pripažinimo, tiek ir persekiojimo laikais.

Kviečiu visus čia esančius būti liudytojais, kad aš laisva valia pasižadu ir pasirašau karo straipsnį.

Esu įsitikinęs, kad Jėzus Kristus iš meilės mirė dėl mano išgelbėjimo ir dabar gyvena manyje. Todėl skiriu Jam savo gyvenimą, kad tarnaučiau Jam pasaulio išganymo labui. Todėl pareiškiu savo tvirtą pasiryžimą su Dievo pagalba būti ištikimu Išganymo Armijos kariu.“

„Išganymo armijos” narių apeigų struktūra susideda iš penkių dalių: maldų, giesmių giedojimo, pamokslo, aukų rinkliavos ir savarankiškos atgailos maldos.[232]

„Išganymo armija“ Lietuvoje turi savo tinklalapį ir profilį „Facebooke“.[233]

Jehovos liudytojai. Šis vienas kontroversiškiausių pasaulyje naujųjų religinių judėjimų buvo įkurtas Jungtinėse Valstijose, kuriose yra itin įtakingas. Įkūrėjas – Čarlzas Teizas Raselas (1852–1916). Jų organizacija išsirutuliojo iš Č .T. Raselo įkurtos Biblijos tyrinėtojų draugijos; nuo jos atskilo Siono Sargybos bokšto laikotarpio draugija, kuriai vadovavo Džozefas Franklinas Raterfordas. Tik 1931 m. organizacija pasivadino Jehovos liudytojais (pagal Izaijo 43:10-12; tiesa, tradiciniame Biblijos vertime šios eilutės prasideda fraze: „Jūs esate mano liudytojai, – sako Viešpats“; jehovininkai žodį Viešpats pakeitė žodžiu Jehova), kad nebūtų painiojama su Biblijos tyrinėtojų draugija.

Prasidėjo viskas tuomet, kai Č. T. Raselas, dar būdamas aštuoniolikos ir neturėdamas teologinio išsilavinimo (baigė tik kelias klases), organizuodavo Biblijos studijas. 1876 m. gimtojo Pitsburgo miesto (Pensilvanijos valstija) Biblijos studijų grupelė jį išrinko „pastoriumi“. Tais pačiais metais Č. T. Raselas nedideliame Septintosios dienos adventistų žurnale perskaitė straipsnį apie tai, kad Kristus 1874 m. neregimai nužengė į žemę ir stebi žmonių gyvenimą. Taip pat straipsnyje buvo nurodoma, kad regimojo Kristaus atėjimo į žemę reikia laukti 1878 m. Būsimasis jehovininkų vadas tuo buvo labai sužavėtas, todėl nusprendė pakeisti savo gyvenimą. Jis uždarė savo verslą ir visus pinigus paaukojo tam žurnalui – „Ryto šauklys“ (Herald of the morning) – išlaikyti. Tačiau šia idėja jis nusivylė, nes 1878 m. Kristus į Žemę taip ir neatvyko. Po metų Č. T. Raselas įkūrė savo žurnalą, netrukus tapusį (iki šiol spausdinamu) pagrindiniu jehovininkų spaudos leidiniu – „Sargybos bokštą” (Watchtower). 1884 m. įkurta Sargybos bokšto organizacija. Už sekėjų pinigus Č. T. Raselas išleido 7 Biblijos komentarų tomus, pavadintus „Šventojo Rašto tyrinėjimais”. Beje, jehovininkų platinamas Biblijos vertimas – „Naujojo pasaulio Šventojo Rašto vertimas” (New World Translation of the Holy Scriptures) – neatitinka tikrojo Biblijos teksto. Šiame Šventojo Rašto vertime jie įdiegė specifinį terminų žodyną. Jame 237 vietose sutinkamas žodis „Jehova” (vietoje žodžio „Viešpats”). Žodis „kryžius” pakeistas žodžiu „stulpas”, vietoje žodžio „surinkimas” vartojama „organizacija”. Beje, nors Č. T. Raselas tvirtino mokėjęs hebrajų, graikų ir lotynų kalbas, beje, nustatyta, jog iš tikrųjų jų nemokėjo.

Praėjus keliems mėnesiams po Č. T. Raselo mirties, antruoju organizacijos prezidentu tapo Džozefas Franklinas Raterfordas (Josepg Franklin Rutherford, 1869–1942), augęs baptistų šeimoje. Jis buvo kaltinamas šnipinėjimu ir 1918 m. dėl to įkalintas. 1919 m. jis išėjo iš kalėjimo kaip Jehovos liudytojų „kankinys". Tais pačiais metais Dž. F. Raterfordas pradėjo leisti iki šiol pasirodantį antrąjį tarptautinį jehovininkų žurnalą „Aukso amžius" (*The Golden Age*, 1919–1937), vėliau pavadintą „Paguoda" (*Consolation*, 1937–1946), iki šiol einantį 83 kalbomis pavadinimu „Atsibuskite!" (*Awake!)*. Jo tiražas – 40 mln. egz. „Sargybos bokštas" leidžiamas 188 kalbomis 42 mln. egz. tiražu. Abu jehovininkų žurnalai visomis kalbomis spausdina tas pačias publikacijas. Taip pat įvairiomis pasaulio kalbomis leidžiamos ir įvairios pamokymų knygos.[234] Jos visos gausiai iliustruotos, kad atrodytų kuo patrauklesnės. Tinklalapis lietuvių kalba – taip pat tik bendro jehovininkų tinklalapio dalelė.[235]

Dž. F. Raterfordas pranašavo, kad 1925 m. žemėje kūnišku pavidalu apsilankys Abraomas ir karalius Dovydas. Laukdamas jų apsilankymo, jis už surinktus pinigus JAV San Diego mieste nupirko prabangią vilą, į savo garažą pastatė geriausią automobilį, o vilą apstatė prašmatniais baldais. Dangaus svečiams laiku nepasirodžius, jų apsilankymas buvo vėl nukeltas – šįkart į 1942 m.

Kai 1931 m. organizacijos suvažiavime Ohajo valstijos Kolumbo mieste Dž. F. Raterfordas davė jai naują pavadinimą – Jehovos liudytojai, organizacijos būstinė persikėlė iš Pitsburgo į Brukliną Niujorke. Jis atmetė didžiąją dalį Č. T. Raselo mokymo ir pradėjo skleisti savo idėjas. Dž.F. Raterfordas Jehovos liudytojus padalijo į dvi dalis: 144 000 išrinktųjų ir didžiosios daugumos klasę (jie negyvens danguje, bet turės amžinąjį gyvenimą). Dabar pasaulyje – 7 milijonai Jehovos liudytojų.

Lietuvoje pirmoji Jehovos liudytojų bendrija įregistruota 1935 m., po Nepriklausomybės atkūrimo – 1993 m. (nacių ir sovietų okupacijų metais jų veikla buvo draudžiama). Bendrijos centras nuo 1995 m. įsikūręs Giraitės gyvenvietėje (Kauno r.) Ji vienija kone 4000 žmonių. Kasmet Lietuvos jehovininkų gretas papildo apie 100 žmonių.

Tarp mūsų šalies jehovininkų – nemažai teistų asmenų. Didžiausias naujų narių antplūdis pastebėtas 1996–1997 m., dabar Jehovos liudytojais tampa vis mažiau žmonių. Jehovininku gali tapti asmuo nuo 15 metų, taigi nepilnametis. Lietuvos Jehovos liudytojai neturi savarankiškos organizacijos, mūsų šalies jehovininkų bendrija – Suomijos organizacijos filialas.

Naujo jehovininko krikšto ceremonija paprastai vyksta baseine: dviejose jo pusėse stovi po Jehovos liudytoją, jie užspaudžia naujakrikštui nosį ir panardina į vandenį. Tai simbolizuoja senojo gyvenimo pabaigą ir naujojo pradžią. Visų akivaizdoje gali nesikrikštyti tik senyvas žmogus, dėl prastos sveikatos negalintis atvykti į kongresą ar asamblėją. Tada jis krikštijamas namie, vonioje.

Nors jehovininkai Lietuvoje gyveno dar prieškariu, anot jų atstovų, jie neketina siekti tradicinės religijos statuso. Tačiau Jehovos liudytojai itin aktyviai skverbiasi į visas visuomenės dalis. Jehovininkų gausu tarp švietimo sferos darbuotojų – mokytojų, dėstytojų, taip pat yra šį tikėjimą išpažįstančių medikų (kadangi Jehovos liudytojams draudžiama perpilti kraują, tai kelia pavojų pacientams – įvairiose šalyse yra buvę mirties atvejų, kai dėl šio draudimo mirė žmonės). Pastaraisiais metais jehovininkai surengė tūkstančius kongresų pasaulyje, juose skelbė savo įsitikinimus. Pasak jų, mūsų laikų įvykiai turi didelę pranašišką reikšmę.

Pagal jehovininkų mokymą amžinybėje yra tik visaesantis visatos saugotojas ir visaregimo bei neregimo kūrėjas Dievas Jehova. Trejybė suprantama kaip trys dievai, egzistuojantys viename – Dievas Tėvas, Dievas Sūnus ir Dievas Šventoji Dvasia. Jie visi lygūs, vienatiniai ir amžini. Todėl, anot Jehovos liudytojų, krikščioniškos Trejybės autorius yra šėtonas. Teigiama, jog žodžio „Trejybė" negali būti, kadangi jis nėra paminėtas Biblijoje. Žodis „Jehova" kildinamas iš hebrajiško žodžio Jahvė, kuris rašomas be balsių iš dešinės į kairę (YHWH). Šis žodis judėjų šventajame rašte minimas 6518 kartų, dar 305 kartų minimas žodis Jehovih. XII–XIII a. lotyniškuose tekstuose atsirado tetragramatono vokalizacija Jehovah. Iki III–II a. pr. Kr. judėjai Dievui įvardyti vartojo žodį Adonai. Vartota ir versija Yahweh. Šis Izraelio Dievo vardas užrašytas dar XV a. pr. Kr. Egipto Šasu (š3sw) žemėje. Vokiečių asirologas Frydrichas Delitčas (1850–1922) 1903 m. iškėlė hipotezę, kad žodį yahu galima rasti tarp ugaritų asmenvardžių. Gali būti, jog Jahvė – Dievo vardas, garbintas iki judėjiškojo monoteizmo atsiradimo. Viljamas G. Deveris mano, kad iki 6 a. pr. Kr., kai atsirado griežta Jahvės monolatrija, su juo kartu garbinta jo žmona Ašera (ugaritų

k. ‘ṯrt) – motina deivė, akadų vadinta Ašratu(m), hetitų – Ašerdu(s) ar Aserdu(s), ugaritų – Athirat. Ji tapatinama ir su šumerų Anu arba ugaritų El, aukščiausių panteono dievų, žmona ir palydove. Senojo Testamento Jeremijo knygoje (7:18, 44:17-19, 25) ji vadinama Dangaus Karaliene.

Pasak Jehovos liudytojų mokymo, Dievas Jehova turėjo du sūnus: Mykolą ir Liuciferį. Liuciferis turėjo valdyti visą neregimąjį pasaulį, o Mykolas – regimąjį. Tačiau Liuciferis pasipriešino Jehovai ir tapo šėtonu, šio pasaulio valdytoju. Tuomet Kristus (Mykolas) liko vienatiniu Dievo Jehovos Sūnumi. Jėzus Kristus egzistavo trijų skirtingų „būsenų“: 1) kaip arkangelas Mykolas, pirmasis Dievo kūrinys, vėliau jis liovėsi buvęs Mykolu, nes tapo 2) tobulu žmogumi žemėje 33 metams; 3) prisikėlęs jis vėl tapo arkangelu Mykolu.

Jehovos liudytojų mokyme atmetamas Kristaus dieviškumas. Anot jų, Jėzus Kristus nebuvo ir Dievas, ir žmogus. Jis buvo žmogus, bet taip pat ir Dievo sūnus. Šio NRJ mokyme remiamasi vadinamąja Arijaus erezija[236] – Jėzus Kristus nėra Dievas, tačiau buvo sukurtas dangiškojo Tėvo, kaip ir visi angelai. Mesiju jis tapo tik tuomet, kai Jonas Krikštytojas Jėzų krikštijo Jordano upėje ir ant jo nusileido Šventoji Dvasia balandžio pavidalu.

Šventoji Dvasia Jehovos liudytojų mokyme nėra asmuo. Tai – neregimoji Dievo Jehovos galia, kuri skatina pasekėjus pildyti Jo valią. Jehovos liudytojų organizacija krikštija vardan Tėvo (Jehovos), Sūnaus (Mykolo) ir Dvasios vadovaujamos organizacijos. Biblija – teisingas, nenuodėmingas, dvasingas Dievo Žodis, Jo paties duotas ir išlaikytas kaip Jo tikslų apreiškimas. Šėtonas (buvęs Jehovos sūnus Liuciferis) – didis angelas, sukilęs prieš Jehovą ir Jo vienvaldystę. Per šėtoną nuodėmė ir mirtis įėjo į žmogų. Šėtono ir jo pasekėjų likimas – mirtis.

Žmogus buvo sukurtas pagal Jehovos atvaizdą, bet nusidėjo turėdamas laisvą valią, todėl visi žmonės gimsta nuodėmingi ir kūniški. Tas, kuris iki mirties bus ištikimas Kristui, paveldės su Juo dangiškąją karalystę. Laisvos valios žmonės, kurie priima Jehovą ir Jo teokratinį valdymą, išvys „naująją žemę”. Tie, kurie atmeta Jehovą, bus sunaikinti.

Dėl Adomo nuopuolio visi žmonės gimsta be teisės į amžinąjį gyvenimą. Kristaus mirtis turėjo šitą nuodėmę išpirkti ir padėti pamatus Naujojo Pasaulio teisingumui, taip pat ir tūkstantmečiam Kristaus valdymui. Į nuodėmę nežiūrima kaip į didelę blogybę, atskyrusią žmogų nuo Dievo, todėl Adomo nuopuolis Edeno sode ir Jėzaus Kristaus mirtis Golgotoje nelaikomi kova prieš nuodėmę. Išgelbėjimas priklausąs nuo to, ką daro žmogus, ne dėl Kristaus kraujo aukos. Kristaus išperkamoji auka nėra esminė, nes tikima, kad tūkstantmetėje karalystėje prisikels visi žmonės, ir tie, kurie dar nėra priėmę Kristaus amžinajam gyvenimui. Išimtimi laikomi tie žmonės, kurie turėjo galimybę, bet žemiškajame gyvenime nepriėmė Kristaus. Prisikėlimas laikomas išbandymo laikotarpiu. Visi, neišlaikę išbandymo, pateks į Paskutinįjį teismą.

Jehovos liudytojai privalo atlikti keturis veiksmus, kad būtų išgelbėti: 1) įgyti žinių studijuodami Bibliją, t. y. „Sargybos bokšto" leidinius; 2) vykdyti Dievo ir „Sargybos bokšto" bendruomenės įsakymus; 3) būti pakrikštyti „Sargybos bokšto" organizacijoje; 4) eidami „nuo durų prie durų", skelbti gerąją „Sargybos bokšto" naujieną.

Jehovininkų mokyme atmetamas Kristaus kūniškas prisikėlimas. Teigiama, kad Jėzus Kristus buvo nužudytas kūne ir prisikėlė kaip nematoma dvasinė būtybė tada, kai paaukojo save už paklusnius žmones. Dievas Kristų prikėlė kaip galingą nemirtingą Sūnų-Dvasią. Tačiau per 40 dienų po prikėlimo Kristus buvo kūne, kaip ir žmonėms pasirodantys angelai, kad apsireikštų savo mokiniams. Jehova nenorėjo pažeminti Kristaus, amžiams jį palikdamas žmogumi. Tuomet, kai Kristus paaukojo save kaip tobulą žmogišką auką, Dievas jį prikėlė amžinybei.

Žmogaus siela nėra amžina, ji – mirtinga. Gyvūnai taip pat turi sielą, tačiau žmogaus siela yra aukštesnės kokybės „dėl kūrybos išskirtinumo".

Pragaras, kaip „amžinos kančios" vieta, kur nusidėjėliai po mirties laukia prisikėlimo, pasak jehovininkų mokymo, neegzistuoja (pragaru netiki ir Jehovos liudytojams artimi Septintosios dienos adventistai). Jis esąs išgalvotas „oficialiosios religijos"

(katalikybės), jo nesą Biblijoje. Pragaras – tai bendras žmonijos kapas, poilsio ir laukimo vieta, kur išrinktieji miega, kol Jehova juos prikels.

Anot Jehovos liudytojų, visi žmonės žus pasaulinėje Armagedono katastrofoje. Jėzus Kristus atsives nematomas dvasines kariuomenes ir, vadovaudamas 144 tūkstančiams Jehovos liudytojų, sunaikins šėtoną ir jo demonišką armiją bei žemiškųjų religijų ir organizacijų atstovus, neapšviestus Jehovos liudytojų mokymo. Norint išvengti pralaimėjimo Armagedono mūšyje, reikia priklausyti Jehovos liudytojų organizacijai. Antikristas – tai bet kuris asmuo ar organizacija, nusiteikę prieš Jehovos liudytojus.

Jehovos liudytojai tiki, kad jie yra ypatinga, išrinktoji „tauta", kuriai patikėta išpildyti Jehovos valią, visur skelbti žinią apie paskutines žmonijos dienas. Tik per šią „tautą" Dievas valdąs pasaulį. Formuojama nuomonė, kad tie, kas prieštarauja Jehovos liudytojų organizacijos vadovams, tarnauja šėtonui.

Jehovos liudytojų praktikoje nėra sakramentų. Draudžiamas kraujo perpylimas, nešvenčiami gimtadieniai, nurodant, kad Biblijoje detaliau minimi tik du gimtadienių šventimai: faraono ir karaliaus Erodo. Jie buvę pagonys ir abu, švęsdami savo gimtadienį, įvykdė mirties bausmę žmogui. Nepritariama Kalėdų šventimui, nes esą nežinoma tiksli Jėzaus gimimo data; kadaise ta diena, kai švenčiamos Kalėdos, neva buvusi pagoniška šventė – saturnalijos. Susilaikoma ir nuo Velykų šventimo, tvirtinama, jog tai – taip pat pagoniškas paprotys (iš esmės Jehovos liudytojai šiuo klausimu teisūs – Kūčios, Kalėdos ir Velykos išties užgožė senovines, pagoniškas šventes). Jehovos liudytojai nebalsuoja rinkimuose ir negerbia tautinės vėliavos, nes tai esanti priešiškos valdžios emblema ir stabas. Atsisakoma tarnauti kariuomenėje, tarnaujama tik „Jehovos armijoje", o valstybės kariuomenė esanti priešo stovyklos dalis. Atmetamas kryžius, nes tai taip pat laikoma pagonybės simboliu. Teigiama, kad Jėzus miręs ant stulpo be skersinės sijos (tai išties sunku įsivaizduoti, ypač žinant to laikotarpio romėnų bausmes, kai nusikaltėliai ir jiems prilyginti žmonės, kaip Jėzus Kristus, būdavo nukryžiuojami). Draudžiama sėdėti prie laužo – ir tai esąs pagoniškas paprotys. Negalima eiti į laidotuves, labdaros šventes, tai – labai blogas paprotys. Negalima mėginti sakyti tosto vestuvėse ar kitose šventėse, nes nubaus Jehova. Draudžiama dirbti bet kokioje leidykloje, išskyrus Jehovos liudytojų, nes visos knygos ne apie Jehovą – dvasinis paklydimas. Liepiama vengti antsvorio – geras jehovininkas turi būti liesas. Negalima juoktis, pasakoti anekdotų – tai esą amoralu. Jei einate į pasimatymą su mergina, būtinai veskitės kitą jehovininką, jis jus prižiūrės; apskritai

geriau išvis nevaikščioti į pasimatymus. Negalima skaityti senos jehovininkų literatūros, nes ji moraliai pasenusi. Nesportuokite – tai tuščias laiko švaistymas. Jokiu būdu nesiekite aukštojo išsilavinimo, geriau tarnaukite Jehovai. Ir svarbiausia – niekam nelinkėkite sėkmės, tai – šėtoniška.

Kraujo perpilymui, tiksliau, jo draudimui jehovininkai skiria itin daug dėmesio. 2004 m. Jehovos liudytojai lietuvių kalba išleido JAV sukurtą vaizdajuostę „Kraujo perpylimo alternatyvos – paprasta, saugu, veiksminga". Vieni iš žymesnių skandalų, susijusių su kraujo perpylimu, įvyko Estijoje ir JAV. 1997 m. Taline mirė naujagimė, kuriai tėvai jehovininkai neleido perpilti kraujo. Jehovininkai teismui pareiškė nesijaučią kalti dėl dukters mirties. Talino teismas juos išteisino. Jehovininkas iš JAV į teismą padavė mediką, kuris, 1997 m. perpildamas kraują, išgelbėjo jam gyvybę – po sudėtingos operacijos pacientą buvo ištikusi koma.

Jehovininkai liūdnai pagarsėjo ne tik kraujo perpylimo skandalais, bet ir itin dažnai yrančiomis šeimomis – ir pasaulyje, ir Lietuvoje užregistruota daugybė atvejų, kai į Jehovos liudytojų veiklą įtrauktų tėvų vaikai lieka be priežiūros. Neretai šios NRJ atstovais tapę tėvai skriaudžia, muša vaikus, bando ir juos atversti į „tikrąjį tikėjimą". Lietuvoje taip pat yra žinoma skyrybų atvejų, kai vienas tėvų tapo Jehovos liudytoju.

Informacija per jehovininkų apeigas pateikiama mažomis dalimis, patikrinama, kaip ji įsimenama. Žinios pateikiamos kryptingai, paliekama mažai vietos savarankiškiems apmąstymams. Beje, Jehovos liudytojų apeigose svarbią vietą užima straipsnio iš vieno jų žurnalų skaitymas ir atkartojimas.

Žurnalas „Sargybos bokštas" – „Jehovos kalbėjimo kanalas" – lietuviškai pradėtas leisti beveik prieš šimtmetį. 1920–1935 m. Čikagoje lietuvių kalba kaip mėnraštis buvo leidžiamas 32 puslapių apimties „Sargybos bokštas ir pranešėjas Kristaus čią [tai – ne korektūros klaida, – *M.P.*] buvimo". Laikraštyje buvo aptarinėjamos tokios temos kaip, pavyzdžiui, „Kas yra siela (dūšia)", „Kodėl žmogus auga ir miršta?", aiškinami „apsiliūdijimo tekstai", daug vietos skiriama savireklamai: „Pranešame savo gerbiamiems skaitytojams, kad turime ant rankų geroką skaitlių užsilikusių Sargybos Bokštų. Juose tilpusieji straipsniai yra tokie: Tvėrimas, Krikštas, Viešpaties Kelias, Vyriausias Daiktas – Meilė, Mirties keliai, Gražosios Panos ir daugybę kitų naudingų

temų. Šitie užsilikę numeriai bus pardavinėjami po 5 c. numeris. <…>. Sargybos bokštas yra geriausias mėnesinis lankytojas. Daugelis jį vadina „Seminarijos Priedu“. Jame randasi tikras Biblijos išaiškinimas ir tikras mūsų Viešpaties Jėzaus Kristaus mokslas.<…>. Sargybos bokštą skaito daugelis Mokytojų ir Studentų Lietuvoje. Kiekvienas doras žmogus randa jame smagumą ir pasimėgimą. Jis ramina nuliūdusius, linksmina nusiminusius, teikia žinojimo tiesos jieškotojams, graudena pasileidėlius, ir skelbia Kristaus antrąjį atėjimą ir jo karalijos įkūrimą. Netolimoje ateityje Sargybos Bokštas talpins ilgą aprašymą apie Antikristą.<…>. Taigi, perskaitęs šį numerį, užsirašyk Sargybos Bokštą ant metų. Skaityk jį pats ir ragink savo draugą, kad skaitytų.“[237]

1993 m. „Sargybos bokštas“ lietuvių kalba du kartus per mėnesį pradėtas leisti Suomijoje. Visos žurnalo publikacijos – verstinės. Pasaulyje „Sargybos bokštas“ dabar leidžiamas daugiau nei 24 mln. egz. tiražu. Tikslus lietuviškojo žurnalo tiražas nežinomas – anot jo platintojų, iš Suomijos, kur spausdinamas „Sargybos bokštas”, užsakoma tiek žurnalų, kiek planuojama išplatinti. Nors pasaulyje yra 7 mln. Jehovos liudytojų, žurnalų išplatinama keletą kartų daugiau (platintojai pastoviai atsiskaito vadovybei), todėl gali būti, jog lietuviškas „Sargybos bokštas” spausdinamas keleto ar net keliolikos tūkstančių egzempliorių tiražu. Žurnalo apimtis – 32 puslapiai, jis spalvotas, „Sargybos bokšte” gausu fotografijų, iliustracijų, lentelių (jose dažnai pateikiami duomenys apie Jehovos liudytojus visame pasaulyje). Žurnale akcentuojama, jog vienintelė religija, „kuri patinka Dievui“, – Jehovos liudytojai: „Kai kurie sako: „Tik nuoširdžiai laikykis savo garbinimo ir Dievas bus patenkintas. Visose religijose yra gero“. Pavyzdžiui, bahaizmo tikėjime besilaikant tokio požiūrio įsitikinimai buvo perimti iš devynių pagrindinių pasaulio religijų. Jos visos, tos religinės grupės nuomone, yra dieviškos kilmės ir sudaro vieną tiesą. <…>. Dievo požiūriu, religijos priimtinumo nelemia tik vienintelis veiksnys. Kad religija būtų jam priimtina, jos mokymai ir veikla turi derintis su jo parašytu tiesos Žodžiu – Biblija. <…>. Jei nori laikytis religijos, kuri patinka Dievui, kodėl tau nesusipažinus su Jehovos Liudytojais?“[238]

Vis dėlto „Sargybos bokštas“ pabrėžia, jog Jehovos liudytojai veikia viešai ir jokiu būdu nėra slaptas kultas: „Žinoma, nė vienas nenorėtų palaikyti slaptos organizacijos – religinės ar nereliginės,- kuri piktnaudžiauja jo pasitikėjimu ir verčia siekti jam nepriimtinų tikslų. <…>. Jehovos Liudytojai nėra jokia slapta bendrija. Biblija pagrįsti jų įsitikinimai išsamiai paaiškinami leidiniuose, kurie yra visiems prieinami. <…>. Tikrojoje religijoje, žinoma, nėra slaptumo. Tikrojo Dievo garbintojai yra

mokomi neslėpti nei kas jie tokie, nei koks jų kaip Jehovos Liudytojų tikslas. Pirmieji Jėzaus mokiniai pripildė Jeruzalę savo mokslo. Jie viešai skelbė savo įsitikinimus ir viešai veikė. Taip pat šiandien elgiasi ir Jehovos Liudytojai. <…>. Jeigu kada nors manei, kad Jehovos Liudytojai galbūt yra slaptas kultas ar sekta, taip galėjo būti dėl to, kad tu per mažai apie juos žinojai“[239].

Taip pat dažnai „Sargybos bokšte“ nagrinėjamos tokios temos kaip „Gerbkime pagyvenusius“, „Vargšai, tačiau turtingi. Ar taip gali būti?“, „Ar galima tikėti Dievą asmenį?“, „Kokia pasaulio vienybės viltis?“, „Ar tu trokšti teisingo pasaulio?“, „Kalėdos. Pasaulietinė ar religinė šventė?“, „Skelbk viešai – būsi išgelbėtas“.

Nuo 1996 m. lietuvių kalba Suomijoje pradėtas leisti antrasis Jehovos liudytojų žurnalas – „Atsibuskite!“. Iš pradžių žurnalas leistas kas tris mėnesius, nuo 1998 m. – kartą per mėnesį. Kaip ir „Sargybos bokštas“, „Atsibuskite!“ – verstinis žurnalas, pirmajame daugiau dėmesio skiriama religinėms temoms, opastarajame labiau nagrinėjamos šeimos, ekologijos, visuomenės problemos.

„Atsibuskite!“ leidimo tikslą nurodo leidėjai: „Kodėl leidžiamas „Atsibuskite!“? Žurnalas „Atsibuskite!“ skirtas visos šeimos švietimui. Jame parodoma, kaip kovoti su šiandieninėmis problemomis. Jame pranešamos naujienos, pasakojama apie įvairių šalių žmones, nagrinėjama religija ir mokslas. Tačiau ne tik tai. Jame kruopščiai nagrinėjama ir nurodoma tikroji įvykių reikšmė, tačiau žurnalas visada išlieka neutralus politikos atžvilgiu ir neiškelia vienos žmonių rasės aukščiau už kitą. Svarbiausia, šis žurnalas ugdo pasitikėjimą Kūrėjo pažadu apie taikingą ir saugų naująjį pasaulį, kuris netrukus pakeis šiuolaikinę blogą, nesuvaldomą daiktų sistemą.“[240]

Taigi matome, kad Jehovos liudytojų doktrina grindžiama judėjiškos eschatologinės filosofijos, kurios esmė – pasaulio pabaigos laukimas, pagrindu.

Kristadelfiečiai. Šį gana paslaptingą (apie jį Lietuvoje informacijos mažoka) NRJ (originalus pavadinimas – *Christadelphians* – kilęs iš graikų kalbos ir reiškia

„Kristaus broliją“) įkūrė britų medikas Džonas Tomasas (1805–1871), todėl ji kartais vadinama tomasitais arba Kristaus mokiniais. Bendruomenė atsirado, kai Dž. Tomasas 1832 m. iš Anglijos išvyko į JAV, kur tapo bendruomenės „Kristaus mokiniai” pamokslininku. Tačiau dėl įvairių nesutarimų, nutolimo nuo Biblijos ir pirmųjų krikščionių mokymo jis 1844 m. atsiskyrė nuo „Kristaus mokinių”. 1848 m. Niujorke buvo įkurta pirmoji kristadelfiečių bendruomenė. Tiesa, tik 1864 m. Britanijoje Dž. Tomasas sumąstė kristadelfiečių pavadinimą. Jo įkurtos bendruomenės doktrina panaši į XVI a. vokiečių ir šveicarų anabaptistų. Pasaulyje yra apie 60 000 kristadelfiečių, kurie, teigiama, paplitę po 120 šalių. Daugiausia – Jungtinėje Karalystėje, Australijoje, Malavyje, JAV, Mozambike, Kanadoje, Naujojoje Zelandijoje, Kenijoje, Indijoje, Tanzanijoje, Filipinuose.

Lietuvoje kristadelfiečių – vos keliasdešimt. Jų organizacija mūsų šalyje neįregistruota. Į Lietuvą kristadelfiečių misionieriai atkeliavo iš Anglijos.

Kristadelfiečių mokyme Biblija pripažįstama kaip Dievo įkvėptas, neklaidingas ir vienintelis tikėjimo išpažinimas. Atmetama Trejybės dogma. Kristus yra ne Dievas-Sūnus, bet Dievo Sūnus, viešpataujantis ne amžinybėje, bet tik nuo įsikūnijimo Marijos įsčiose momento.

Tikima greitu Kristaus atėjimu, kai teisieji (kristadelfiečiai) viešpataus kartu su juo, o pasmerktieji (visi kiti krikščionys bei kitaip tikintys) bus sunaikinti. Senojo Testamento pranašystes ir Apreiškimą Jonui kristadelfiečiai aiškina kaip dabarties ir ateities įvykių aprašymą. Kaip ir Jehovos liudytojai, kristadelfiečiai pasisako prieš karinę tarnybą. Nauji nariai krikštijami panardinant į vandenį. Kristadelfiečiai netiki žmogaus sielos nemirtingumu, šėtonu, Trejybe. Dievas jiems – ne dvasia, bet fizinė būtybė. Pragaras – tai kapas. Šėtonas – ne asmuo, bet simbolis, kuris žymi žmonių nedorumą. Mirtis – nebūtis. Reguliariai susitinkantys kristadelfiečiai laužo duoną, taip prisimindami Jėzaus Kristaus kančią ir mirtį.

Kristadelfiečių bendruomenės neturi dvasininkų, tik tarnaujančius brolius, kurie skirstomi į vadovaujančius ir mokančius brolius. Taip pat kristadelfiečiai pasaulyje neturi centrinės būstinės, visos jų bažnyčios, kurias vadina „eklezijomis”, – nepriklausomos, tokiu restoraciniu (atsinaujinimo) būdu bandoma atkurti I a.

krikščionių bendruomenę. Apeigos – paprastos, be liturgijos, nors galima giedoti himnus.

Pagrindinis kristadelfiečių leidinys – kasmėnesinis žurnalas „The Christadelphian", leidžiamas nuo 1864 m. (iki 1869 m. jis buvo vadinamas „Ateinančio amžiaus šaukliu" – *The Ambassador of the Coming Age*). 1857 m. buvo išleistas „Biblijos vadovas" (*Bible Companion*), parašytas Roberto Robertso, kai jam buvo tik 14 metų. Taip pat vertinama Dž. Tomaso 1849 m. išleista knyga „Izraelio viltis" (*Elpis Israel* [241]), kurios kristadelfiečiai nelaiko Dievo įkvėpta – jiems ji tik kruopšti Biblijos studija.

Kristaus bažnyčios. Lietuvoje veikia du NRJ, save vadinantys Kristaus bažnyčiomis.

Vienas iš jų – „Bostono Kristaus bažnyčia" (Boston Church of Christ), vertinama itin prieštaringai. Ji dar vadinama Tarptautine Kristaus bažnyčia (International Church of Christ), 1979 m. JAV mieste Bostone įkurta Tomo „Kip" Makyno (Thomas „Kip" McKean, gim. 1954).

„Bostono Kristaus bažnyčios" viena mėgiamiausių Biblijos eilučių yra ta, kuri liepia apkrikštyti visas pasaulio tautas. Tai – evangeliška baptizmo tradicijos bažnyčia, kurios nariai tiki Trejybe ir nekaltu prasidėjimu. Šiame NRJ – griežta hierarchinė struktūra: kiekvienai bendruomenei vadovauja evangelistas, po jo pagal hierarchiją – zonos lyderis, šeimų grupės lyderis, pokalbių apie Bibliją lyderis ir mokiniai. Kiekviena žemesnė hierarchijos grandis turi atsiskaityti aukštesnei. Vyrai atsiskaito vyrams, moterys – moterims. Griežta hierarchinė NRJ struktūra pagrįsta stipriu psichologiniu manipuliavimu – aukštesnio hierarchijos sistemoje bažnyčios nario patarimai yra privalomi.

Nuo 1994 m. „Bostono Kristaus bažnyčios" planas – pastatyti po bažnyčią kiekviename pasaulio mieste, kuriame yra bent 100 tūkstančių gyventojų. Kol kas šiam NRJ pavyko pastatyti apie 560 bažnyčių. Manoma, kad „Bostono Kristaus bažnyčioje" – apie 130 tūkstančių narių „Bostono Kristaus bažnyčioje" nėra

dvasininkų. Nuo 1990 m. jos centras – Los Andžele. „Bostono Kristaus bažnyčia“ save laiko vienintele tikra bažnyčia pasaulyje.

Į Lietuvą, tiksliau, į Vilnių, pirmieji šio NRJ misionieriai atvyko 1997 m. Jie priklauso vadinamajai Šiaurės zonai, kurioje – ir Skandinavijos šalys, Latvija bei Estija. 2001 m. „Bostono Kristaus bažnyčia“ įregistruota Teisingumo ministerijoje. Šiuo metu joje – keliasdešimt narių, daugiausia – Vilniuje.

NRJ žmones į savo gretas aktyviai verbuoja gatvėje, pasitaikius progai – telefonu. Dažnai naujų narių ieško universitetų teritorijose (šio NRJ narių amžiaus vidurkis – 30 metų). Beje, daugelyje JAV ir Didžiosios Britanijos universitetuose „Bostono Kristaus bažnyčios“ nariams draudžiama verbuoti studentus. Lietuvoje tuo kol kas niekas nesirūpino.

Kita Kristaus bažnyčia, kurios filialai Vilniuje[242] ir Klaipėdoje įregistruoti 1998 m., vertinama kaip kiek mažiau kontroversiška. Jos pradžia – 1990 m. Klaipėdoje.

Ši Kristaus bažnyčia – antifeministiška. Jos narių teigimu, moteris – žemesnė gyvybės forma nei vyras, todėl ji turinti besąlygiškai jam paklusti. Moteris jokiu būdu negalinti užimti vadovaujančio posto, nes tai – išskirtinė vyrų privilegija.

Istoriškai Kristaus bažnyčios pradininkas yra Kristus, nes jis buvo pažadėjęs: „...aš pastatysiu savo Bažnyčią...“ (Mt 16: 18). Pirmoji krikščionių bendruomenė buvo įsteigta Jeruzalėje, praėjus kone dešimčiai dienų po Jėzaus įžengimo į dangų.

Tomas Kembelas (Thomas Campbell, 1763–1854), buvęs Presbiterionų bažnyčios dvasininkas Airijoje, 1807 m. emigravęs į JAV, ten išvydo priešiškumą tarp įvairių krikščioniškų denominacijų. Tai jį sukrėtė, todėl jis nusprendė būti „tik krikščionimi” ir steigti bendruomenes, kurios būtų „paprasčiausiai Kristaus bažnyčios.“[243] Tiesa, T. Kembelas nesukūrė Kristaus bažnyčios ar jos mokymo. Jis tik ragino įvairiose vietose gyvenančius žmones sugrįžti prie Biblijos ir vadovautis būtent jos mokymu apie bažnyčią,taip atkurti autentišką, tikrąją krikščionybę. Niekada jis nėra išleidęs ir jokios knygos.

Beje, būta ir kitų pavienių bandymų atkurti autentišką Kristaus bažnyčią Ispanijoje, Indijoje, Lenkijoje, Rusijoje, Etiopijoje, Nikaragvoje bei kitose pasaulio šalyse. Šiuo

metu visame pasaulyje yra beveik 3,5 milijono narių, priklausančių įvairioms Kristaus bažnyčioms.

Nė viena Kristaus bažnyčia nepriklauso nei katalikų, nei protestantų, nei stačiatikių denominacijoms. Tai – nedenominacinė bažnyčia. Jos nariai tikina, jog šiandien galima būti krikščionimis, nepriklausant jokiai denominacijai, partijai, organizacijai ar NRJ. Krikščioniškojo pasaulio susiskaldymas, teigiama, prieštarauja Dievo valiai, nes Jėzus meldėsi už krikščionių vienybę, todėl reikia laikytis Naujojo Testamento mokymo kaip vienintelio autoriteto bažnyčios struktūros, organizavimo, tikėjimo ir krikščioniško gyvenimo klausimais. Žmogui atėmus ar pridėjus kažką prie Dievo žodžio mokymo, atsirandąs susiskaldymas.

Kristaus bažnyčioje išpažįstama Trejybė. Apie Kristų kalbama kaip apie lygų Dievui Tėvui ir Šventajai Dvasiai. Vandens krikštas atliekamas tik supratusiajam jo reikšmę ir priėmusiam sprendimą pasikrikštyti. Tai – sąmoningas žmogaus apsisprendimas. Krikštijamas kiekvienas, kuris įtiki ir nusprendžia paklusti Evangelijai, nepriklausomai nuo savo amžiaus. Krikštas atliekamas panardinant į vandenį.

Šventosios Dvasios krikštas Kristaus bažnyčiose nenaudojamas. Glosolalijos taip pat nepraktikuojamos. Teigiama, kad vadinamosios kalbų dovanos (glosolalijos) buvo suteikiamos tik bažnyčios kūrimosi pradžioje apaštalų rankų uždėjimu. Jos buvusios ženklas, patvirtinantis skelbiamos žinios tikrumą. Dabar yra Biblija – visas Dievo apreiškimas žmonėms, nereikalaujantis stebuklingų patvirtinimų. Šventosios Dvasios krikštas įvyko tik du kartus ir šiandien nebeegzistuoja.

Viešpaties Vakarienė teikiama dviem pavidalais – nerauginta duona ir vynuogių sultys. Priimant Viešpaties Vakarienę, tai daroma simboliškai Jėzaus Kristaus atminimui ir skelbiama Viešpaties mirtis, kol jis ateis. Manoma, kad atgailos malda nėra vienkartinis žingsnis į išganymą, tačiau atgaila būtina žmogaus išganymui.

Kristaus bažnyčios yra įsitikinusios, jog pomirtinis gyvenimas – tik danguje ir pragare. Kitų alternatyvų nesama. Tie, kurie gyvena Kristuje, bus išteisinti ir turės

amžinąjį gyvenimą danguje. Atsisakiusieji paklusti Evangelijai, būsią pasmerkti. Išgelbėjimui nepakanka vien gerų darbų, nes, anot Kristaus bažnyčių doktrinų, ne visi religingieji bus išgelbėti – negana būti religingu, būtina išpažinti „teisingą religiją". Žinoma, vienintelė teisinga religija – tik Kristaus bažnyčios.

Dvasininko pareigybės Kristaus bažnyčios neturi. Bendruomenės vyresnieji yra bendruomenės ganytojai. Jie nėra tarpininkai tarp Dievo ir žmonių. Vienintelis toks tarpininkas – Jėzus Kristus. Kristaus bažnyčiose vyresniųjų nėra, nes nėra vyrų, atitinkančių Biblijoje nurodytus reikalavimus tai pareigybei užimti. Yra tik evangelistai, kurie skelbia Dievo žodį.

Žmogaus skausmas ir kančia ne visada yra nuodėmės padariniai. Kartais gyvenimo nelaimės ištinka žmones dėl jų pamaldaus, dievobaimingo gyvenimo būdo, kaip tai nutiko Jobo atveju. Iš Jobo galima pasimokyti, kaip reikėtų deramai reaguoti į mus užklupusias kančias ir skausmus. Dievas leidžia šėtonui gundyti tikinčiuosius, norėdamas išbandyti mūsų dorumą, sąžiningumą bei ištikimybę.

Kristaus bažnyčių doktrinose Marija yra labiausiai palaiminta tarp moterų. Biblijoje Marija apibūdinama kaip ištikima, atsidavusi Dievo tarnaitė, kurią Dievas išsirinko, kad per ją į pasaulį ateitų Mesijas ir Išgelbėtojas Jėzus Kristus, Dievo Sūnus. Ji, kaip ir daugelis kitų Biblijoje paminėtų žymių Dievui atsidavusių moterų, verta didelės pagarbos. Tačiau ji nėra garbinama kaip dievybė, jai nesimeldžiama, ir ji nėra tarpininkė tarp Dievo ir žmogaus.

Malda „Tėve mūsų" Kristaus bažnyčiose nekalbama. Kristaus Bažnyčios apeigose nėra jokių muzikos instrumentų, kaip ir bažnyčioje, aprašytoje Naujajame Testamente.

Pateikiame Kristaus bažnyčios tikėjimo išpažinimą.

„Mes tikime, kad Biblija yra Dievo įkvėpta. Tai – Dievo žodis, kurį Dievas suteikė visiems žmonėms skaityti, suprasti ir juo vadovautis savo gyvenime.

Mes tikime Dievo Trejybe. Tikime, kad yra vienas Dievas trijuose asmenyse: Dievas Tėvas, Sūnus ir Šventoji Dvasia.

Mes tikime Dievo galybe, šventumu, teisingumu ir galutiniu blogio teismu, taip pat Dievo meile, švelnumu, gailestingumu ir troškimu atleisti.

Mes tikime Jėzaus gimimu iš mergelės. Mes tikime, kad Jėzus buvo įsikūnijęs Dievas, Mesijas.

Mes tikime, kad Jėzus Kristus numirė ant kryžiaus už viso pasaulio nuodėmes, prisikėlė iš numirusių ir dabar jis kiekvienam siūlo atleidimą bei amžinąjį gyvenimą.

Mes tikime Kristaus antruoju atėjimu, paskutiniuoju teismu bei kiekvieno žmogaus laukiančiu amžinuoju gyvenimu danguje su Dievu arba amžinąja bausme pragare.

Mes tikime, kad krikščionys privalo stengtis gyventi pamaldžiai ir šventai.

Mes tikime, kad krikščionys privalo turėti artimus, tarpusavio meile pagrįstus santykius. Būdami vienos dvasinės šeimos nariai, jie privalo rūpintis vieni kitais.

Mes tikime, kad krikščionys privalo daryti viską, kas įmanoma, kad parodytų Dievo gailestingumą pasauliui.“

Religijotyrininkai Kristaus bažnyčią paprastai vadina restoraciniu NRJ (norinčiu atkurti pirmųjų amžių krikščionybę), tačiau pabrėžia, kad jis nėra destruktyvus. Norėdami patraukti kuo daugiau narių, jos atstovai kasmet Molėtų r. prie Bebrusų ežero organizuoja „Krikščionių jaunimo stovyklą”. Beje, pirmąkart – 1998-aisiais – Lietuvoje kviesdama vaikus nuo trečios klasės klausytis Biblijos pamokų, Vilniaus Kristaus bažnyčia dar nebuvo registruota. Tada poilsio namuose Molėtų r. dalyvavo daugiau kaip 50 vaikų, po poros metų stovykloje buvo jau 140 vaikų, juos prižiūrėjo apie 30 Kristaus bažnyčios narių (iš jų 20 – amerikiečiai). Stovykloje vaikams nuo 8 iki 16 metų buvo skaitomos Biblijos pamokos anglų kalba (su vertimu), mokoma šlovinti Dievą, giedoti psalmes, žaisti, sportuoti. Vaikai apie Kristaus bažnyčios

rengiamą bažnyčią sužino iš žmonių, kuriuos pažįsta jos nariai. Pačių narių vaikai stovykloje beveik nedalyvauja.

Lietuvoje Kristaus bažnyčia vienija apie 100 žmonių, didžioji dalis jų – Vilniuje ir Klaipėdoje. Pasaulyje šiai religinei grupei priklauso apie 2 milijonus žmonių.

Kvakeriai. Angliškas pavadinimas *Religious Society of Frien*ds („Religinė Draugų organizacija“) vargu ar daug kam suprantamas. Jei pavadintume juos „Friends“, jie ir taip save vadina, rizikuotume supainioti juos su populiaraus pasaulyje serialo „Draugai“ herojais. Tik įžeidžiamas žodis „kvakeriai“ mums šiek tiek pažįstamas. Įsivaizduojame senąsias Jungtines Valstijas, archaiškus papročius ir dar daug visko, kas apipinta mitų. Beje, ir pavadinimas tikrai nėra kilęs iš žodžio „kvaksėti“.

Kvakerių tikėjimas lyginamas su universalistinėmis doktrinomis, „Naujosios minties“ sąjūdžiu, iš kurio atsirado dabartiniai „sėkmės mokymai“. Kvakerius galima pavadinti ir mistikais, nes jiems svarbiausia – vidinis tikėjimo pojūtis (tai artima, tarkime, Islamo mistikams sufijams). Dabar pasaulyje yra apie 360 000 kvakerių.

Kas gi tas prieš 350 metų – 1660-aisiais – Anglijoje susiformavęs ir vėliau į Ameriką persikėlęs kvakerių judėjimas, gerai žinomas kaip socialiai itin aktyvi organizacija, nuo XVII a. kovojusi prieš vergiją, už moterų, kalinių, homoseksualistų teises, gamtą?

Į klausimus atsako Vilniaus kvakerių grupės narys filosofas Algirdas Davidavičius (gim. 1971). Vėlgi pasitelkėme interviu metodą, nes, mūsų nuomone, jis geriausiai padeda suprasti mažai Lietuvoje pažįstamą tikėjimą.

Pirmiausia būtų įdomu sužinoti, kas tokie yra kvakeriai, kaip, kodėl ir kada jie atsirado?

Religinė bičiulių draugija, arba „kvakeriai“, taip ji yra plačiau žinoma pasaulyje, atsirado XVII a. Vidurio Anglijoje, vykstant smarkiems socialiniams, politiniams ir religiniam pokyčiams. Per tą šimtmetį vyko Anglijos revoliucija, įvestas ir panaikintas Oliverio Kromvelio (1599–1658) protektoratas, mėginama labiau sunorminti anglikonybė. Pavadinimas „kvakeriai“ yra menkinamasis, reiškia „drebėtojai“ (*quakers*, iš angl. *to quake*, drebėti). Taip juos pavadino vienas savamokslis pamokslininkas, batsiuvys Džordžas Foksas (1624–1691). Teisiamas už nepagarbą

Anglijos bažnyčiai (jis neketino nukelti kepurės prieš kunigą ar bažnyčios pastatuose) paklausė teisėjo, ar šis nedrebąs nuo Dievo artumo čia pat ir dabar?
Tuomet visi nepritariantieji Anglijos bažnyčiai būdavo vienaip ar kitaip persekiojami ir apibendrintai vadinami „nesutinkančiaisiais“ arba „nepritampančiaisiais“. Kvakeriai išsiskyrė iš kitų nonkonformistų tuo, kad visiškai nepripažino išorinių krikščioniškų apeigų ar sakramentų, taip pat nelaikė Švento Rašto vieninteliu Apreiškimu ar išskirtiniu Dievo liudijimu. Apreiškimas, Dž.. Fokso asmeniniu atradimu ir liudijimu, esąs nuolatinis ir tiesioginis, kiekvienam reikią tik į Jį įsiklausyti ir savo gyvenimu jį paliudyti. Jis ilgai klajojo ir meldėsi vidurio Anglijos lygumose, teigė tuomet atradęs „vidinį Kristų“ – kiekviename žmoguje esančią Dievo Šviesą ir Tiesą, pasiekiamą be tarpininkų. Tad belieka su džiaugsmu gyventi šį gyvenimą, atrandant ir atsakant į tuos Dievo pėdsakus kiekviename žmoguje, pradedant nuo savęs, ir nesidangstant išoriniais sakramentais, apeigomis, Raštu ir jo mokslingu aiškinimu. Tai pasakytina ir apie moteris, vaikus ir net psichikos ligonius – visuose galime aptikti „kažką nuo Dievo“.
Už tokių įsitikinimų skelbimą kvakeriai buvo smarkiai persekiojami. XVII–XVIII a. buvo gausiai emigruojama į JAV. Britų kvakeris Viljamas Penas įkūrė Pensilvanijos valstiją (kur prieglobstį rado daug kitų nonkonformistų, pvz. Šveicarijos menonitai – amišai, iki šiol ten gyvenantys kaip XVIII a., be šiuolaikinių patogumų).

Labiausiai Draugijai visuomet rūpėjo socialinis teisingumas ir taika. Draugija nemažai nuveikė, kad būtų panaikinta vergovė afrikiečių ir kitų silpnesnių tautų anglosaksų valstybėse, įsteigė humaniško švietimo įstaigų tinklą, įrengė pirmąsias psichinių ligų gydymo humaniškais metodais (nelaikant psichikos ligonių „demonų apsėstais“) įstaigas ir kt.
1947 m. už pagalbą karo pabėgėliams ir nukentėjusiesiems Draugijai buvo paskirta Nobelio taikos premija.

Pavadinimas „Religinė bičiulių draugija“ paremtas Jono evangelijos 15:15 ištrauka: „Jau nebevadinu jūsų tarnais, nes tarnas nežino, ką veikia jo šeimininkas. Jus aš draugais vadinu, nes jums viską paskelbiau, ką esu iš savo Tėvo girdėjęs“. Žodis „Religinė“ yra dėl savaime suprantamų priežasčių, o „bičiuliai“ lietuviškoje kvakerių vartosenoje pasirinktas dėl noro atskirti formalų sovietinių laikų kreipinį „draugas“, stipriai nuvertinusį socialinę šio žodžio reikšmę ir vertę.

Viešumoje apie kvakerius žinome labai mažai. Daugiausia – tai, kad jie senoviškai, keistai apsirengę, uždari. Kokie iš tikrųjų yra kvakeriai?

Senoviški ir uždari yra tik literatūroje aprašomi ar žiniasklaidos retkarčiais

vaizduojami kvakeriai. Po persekiojimų šimtmečio Bičiuliai JAV iš tikro gyveno vienu laikotarpiu gana uždarai, skatino saviškius tuoktis tik savo bendruomenėje, idant nebūtų „sugadinti" aplinkinio pasaulio, tačiau jau XIX a. tas uždarumas išnyko.

Dabar tik keletas šeimų JAV savo supratimu, ką reiškia, kvakeriškai tariant, „paprastai gyventi", rengiasi panašiai į amišus. Paprastumas yra svarbus visiems kvakeriams, tačiau dažniausiai kiekvienas pats sprendžia, ką tai reiškia - kvakeriai gatvėje, išskyrus gal palyginti kuklesnį apdaraą, nelabai kuo skirtųsi nuo bet kurio kito praeivio.

Kuo Jūsų tikėjimas skiriasi nuo, tarkime, katalikų arba protestantų?

Kadangi Apreiškimas kažkuriuo mastu yra prieinamas kiekvienam, tai kiekvienas gali pažinti Šviesą ir Tiesą, kaip mes tikime, jokio formalaus išpažinimo Draugijoje nėra. Kiekvieno iš mūsų gyvenimo uždavinys yra įsiklausyti, įsijausti, apmąstyti, kasdienybėje paliudyti tą vidinę Šviesą ar bet kokį Dievo Artumos pojūtį savyje ir kituose. Dėl to mes neturime kunigų (nes manome, kad kiekvienas tikintis Dievą žmogus galėtų ir turėtų būti bent „šiek tiek" kunigas), mes neturime išorinių sakramentų (mums rūpi „vidinis" sakramentas – atsigręžti savyje į Dievą) ir mes nemanome, kad Šventasis Raštas yra vienintelis ir išskirtinis Apreiškimas, kadangi Dievas apreiškia nuolat ir visur, kiekvienam. Tad kiekvienas žmogus ir visa Kūrinija yra Dievo šventovė, visas gyvenimas turi būti Dievo garbinimas. Štai dėl ko pagrindiniai bendrieji Draugijos liudijimai yra Taikingumas, Nuoseklumas, Paprastumas ir Lygybė - juos pirmiausia ir stengiasi visu savimi nuolat praktiškai įkūnyti kiekvienas kvakeris.

Ar kvakeriai turi savo ritualus, jei taip, kokie jie?

Neturime specifinės aprangos, tačiau paprastumo paprotys kviečia kiekvieną bičiulį rengtis paprastai, kad ir ką tai jo situacijoje ir gyvenime jam reikštų.

Ritualų Draugijos sueigose taip pat nėra. JAV yra bičiulių, kurie yra labiau suartėję su vietos „bendruoju protestantizmu", tradicinėje, senosios Europos kvakerybėje to nėra.

Pagrindinis sueigos atvejis – tai maldos sueiga, kuomet mes kartu tyliai meldžiamės ir, jei jaučiame, kad privalome kažką balsu paliudyti, atsistojame ir tą visiems

pasakome, vėliau vėl sėdamės ir tylime. Didesnėse sueigose būna paskiriami vadinamieji „klerkai“ arba sekretoriai, kurie tokius liudijimus balsu užrašo. Maldos sueigos būna reguliariai – kartą ar keliskart per savaitę. Taip pat narių pageidavimu gali būti skaitomas ir pačių interpretuojamas Šventasis Raštas ar / ir bet kokie kiti nariams svarbūs tekstai (pvz., jų dienoraščiai, ištraukos iš kitų religijų tekstų bei pan.).

Didesnių ir gausesnių bendruomenių turinčiose šalyse yra viso krašto vadinamosios Metinės sueigos (angl. *Yearly meeting*), kurios vyksta kartą per metus. Jose kvakeriai meldžiasi ir sprendžia visos šalies bičiulių bendrus reikalus.

Kaip Jūs susidūrėte su kvakeriais, kaip tapote vienu iš jų?

Būdamas jaunas atsivertėlis į katalikybę, aš ilgainiui neradau sau vietos Lietuvos katalikų bažnyčioje. Manęs labiausiai netenkino bendras nuolatinis moralinio nenuoseklumo (mišiose vienaip, gyvenime smarkiai kitaip), ilgai išliekančio ir neleidžiančio aktyviai gyvenime veikti bendros kaltės, sumišusios su gėda (be aiškių priežasčių), stabdančio „nevertumo“ pojūtis, kurį gaudavau iš katalikiškų apeigų ir bendravimo. Pradėjau ieškoti, kas galėtų man atsakyti į mano rūpesčius, kas galėtų labiau padėti gyventi prasmingą ir nuoseklesnį, visapusiškesnį ir skaidresnį gyvenimą. Tada kaip tik jau buvo atsiradęs internetas, ir jame radau keletą straipsnių apie Dž. Foksą ir kvakerybę, jie man pasirodė labai artimi ir aiškiai parodantys, kad religingumas gali būti ir kitoks, labiau įprasminantis kasdienybę.
Po dešimties metų svarstymų ir tikrinimų, ar tai man tinka, tapau visiškai „įsitikinusiu“ kvakeriu ir nutariau pakviesti visus besidominčiuosius ir, kam tai atrodytų svarbu, kurti bičiulių grupę Vilniuje.

Ar daug Lietuvoje kvakerių? Ar turite leidinių, tinklalapį, kur renkatės? Ar kvakeriai turi savo bažnyčias? Gal ketinate registruotis ir statyti savo bažnyčią?

Kvakerių Lietuvoje nėra daug. Tai – negausi trijų žmonių grupė Kaune, penketas Vilniuje ir dar pora iš JAV Klaipėdoje. Statytis atskirų pastatų tikrai neplanuojame, kadangi maldos ir reikalų sueigoms gana paprastų kambarių su kėdėmis, be puošmenų, o šiltuoju metu tinka bet kokia atvira ir tylesnė vieta gamtoje. Juo labiau nesitikime ir spartaus narių skaičiaus didėjimo.
Tinklalapis dar kuriamas socialinio bendravimo vartuose ning.com (http://kvakeriailt.ning.com). Pasaulinis kvakerių interneto puslapis - www.quaker.org.

Kaip kvakeriai žiūri į civilizacijos išradimus, į kitas religijas? Ar tikrai esate labai uždari, kad net kažkas ryžtųsi jus pavadinti sekta?

Priešingai, kvakeriai yra visiškai laisva žmonių valia ir apsisprendimu dalyvauti tylioje maldoje, liudyti ir gyventi pagal tuos liudijimus bendruomenė, kuri remiasi tarpusavio pasitikėjimu ir tikėjimu, kad kiekviename yra kažkas iš Dievo. Į Draugiją patekti formaliai gali kiekvienas norintysis, patvirtinantis keliems nariams ar bendruomenės sueigai, kad supranta kas yra Draugija, jos būdai melstis ir veikti. Civilizacijos išradimai, kiek jie tarnauja kvakerių liudijimams ir tikėjimui įkūnyti kasdieniame gyvenime, visi yra naudotini ir geri. Dauguma kvakerių gyvena įprastoje šiuolaikinio žmogaus ir vartotojo buityje, tačiau Draugijos ir asmeniniai liudijimai dažniausiai įpareigoja bičiulius būti atsargiems ir sąmoningai naudoti civilizacijos pasiekimus, atsakingai vartoti rinkos siūlomas paslaugas ir prekes – nepirkti priverstiniu darbu, žalojant žmones ar su aiškia, žinoma žala gamtai gaminamų/tiekiamų dalykų.

Lefevristai, arba Šv. Pijaus X kunigų brolija (*Fraternitas Sacerdotalis Sancti Pii Decimi,* FSSPX) – tai žmonės, pradėję aktyvią atvirą kovą prieš Vatikaną, tiksliau, Romos katalikų bažnyčią, nors savo lietuviškame tinklalapyje skelbia palaiką popiežių.[244]

Pažvelkime į šios brolijos ištakas. Popiežius Šv. Pijus V 1570 m. Viešpaties Apsireiškimo šventėje, baigdamas dokumentą *Quo Primum tempore*, griežtai prakalbo apie atskyrimą nuo Romos katalikų bažnyčios, amžiną apaštalų Petro ir Pauliaus rūstybę, amžinąją ugnį ir pasmerkimą kiekvienam, kuris išdrįs pakeisti nustatytą ritą[245], nesvarbu, ar tai būtų prelatai, kanauninkai, vyskupai, kardinolai, popiežiai, ar visuotiniai susirinkimai. Popiežius Šv. Pijus X pirmasis atsiliepė į liturginio atgimimo judėjimą. Praėjus daugiau kaip trims šimtmečiams, jis 1909 m. išleido dekretą, raginantį dažnai, netgi kasdien eiti komunijos. Pijus X išleido nemažai dokumentų, kurie paskatino supaprastinti ritus, kad būtų atkurta sekmadienio celebracija. Tai buvo praktinės mišių reformos pradžia, kurią oficialiai popiežius Pijus X pradėjo prieš pat savo mirtį, 1914 m. išleisdamas dekretą. Tačiau mirtis sutrukdė šį darbą atlikti iki galo. Jį toliau tęsė Marselis Fransis Lefevras.

Šv. Pijaus X kunigų brolijos įkūrėjas M. F. Lefevras (M. F. Lefebvre, 1905–1991) 1929 m. buvo įšventintas į kunigus, 1947 m. paskirtas vikaru į Dakarą (Senegalas), o po dvejų metų tapo Dakaro vyskupu. Protestuodamas prieš juodaodžių šventinimą į kunigus, jis paliko Dakarą ir atsisakė vyskupystės. 1962 m. M. F. Lefevras paskirtas vyskupu Tulyje (Prancūzija). 1970 m. M. F. Lefevras vienuolyną Ekone (Šveicarija) pavertė pirmąja po II Vatikano Susirinkimo kunigų seminarija, kurios vadovai ir seminaristai ryžosi toliau tęsti kunigų formaciją pagal vadinamąją amžiną tradiciją. Netrukus seminarija buvo pervadinta Šv. Pijaus X kunigų brolija, ji tapo tradicionalistų centru.

Nuo to laiko M. F. Lefevras pradėjo atvirą kovą prieš Vatikaną. Jo nesutarimai su Romos katalikų bažnyčia dar labiau paaštrėjo tada, kai jis, neapsiribojęs vien savo klausytojų mokymu, pradėjo juos pats savarankiškai šventinti į kunigus be Šventojo Sosto leidimo. Vatikanas 1975 m. atsakė į tai suspenduodamas M. F. Lefevro dvasinę veiklą. 1986 m. M. F. Lefevras griežtai pasmerkė popiežiaus Jono Pauliaus II organizuotą „Tarptautinę maldą už pasaulį" Azijoje, kurioje dalyvavo delegacijos iš įvairių pasaulio religinių bendruomenių. 1987 m. M. F. Lefevras paskelbė, kad planuoja savarankiškai, be Romos kurijos leidimo, šventinti savo kunigus į vyskupus. Įšventino keturis asmenis. Tai buvo atviras iššūkis Vatikanui, šis savo ruožtu M. F. Lefevrą ir jo šalininkus atskyrė nuo Romos katalikų bažnyčios. Tiesa, netrukus pasirodė Jono Pauliaus II apaštalinis laiškas „Ecclesia Dei", kuriame buvo kalbama apie tai, kad bažnyčios durys visada atviros tradicionalistams sugrįžti.

1991 m. kai kurie Lietuvos katalikai pasikvietė Šv. Pijaus X kunigų broliją misijiniam darbui Lietuvoje. Penkerius metus šv. Mišios buvo aukojamos namų sąlygomis. 1996 m. netoli Vilniaus Kalvarijų įvyko lefevristų Šv. Kazimiero koplyčios atidarymas. Lietuvoje yra keletas lefevristų kunigų ir nedidelis būrys tikinčiųjų. Pasaulyje – apie milijoną.

Lefevristai praktikuoja Romos katalikų bažnyčios mokymą, koks jis buvo iki II Vatikano Susirinkimo: jie prieštarauja mišioms nacionalinėmis kalbomis, todėl mišios laikomos tik lotynų kalba, kunigas nugara stovi ne į altorių, bet į žmones. Visiškai ignoruojamas ekumeninis (įvairių denominacijų suvienijimo) judėjimas. Lefevristams kelia pasipiktinimą tai, kad popiežius į 2000 metų jubiliejaus šventimą pasikvietė atskilusių nuo katalikų bažnyčios konfesijų atstovus. Lefevristų manymu, moterys turi būti pasirengusios pripažinti hierarchinę vyro viršenybę. 1970 m. M. F. Lefevras

aiškiai išreiškė savo poziciją tokiais žodžiais: „Katalikų bažnyčios ateitis yra jos praeityje”.

Apie tai, kad ekumeninis dialogas su kitomis bažnyčiomis neįmanomas, išsakoma lefevristų leidinyje „Pulkim ant kelių: už katalikų tradiciją“ (2000, nr. 7, p. 15–16): „Jei Bažnyčia turi kalbėtis, tai tik tam, kad atverstų tautas. Mūsų Viešpats yra pasakęs: „Eikite ir mokykite visas tautas, atverskite jas. Tačiau Jis nesakė: „Diskutuokite su jomis ne tam, kad jas atverstumėte, o tam, kad atsistotumėte su jomis ant vienos lygiavertės pakopos”. Klaida ir tiesa yra nesuderinamos. Turime žiūrėti, ar mylime artimą, kaip kad apie tai kalbama Evangelijoje. Kas myli, tas tarnauja savo artimui. Kas myli artimą, tas turi jam nešti mūsų Viešpatį, privalo dalinti turtus, kuriuos turi, o ne vien tik kalbėtis ar įsitraukti į dialogą kaip lygus su lygiu. Tiesa ir klaida nėra tame pačiame lygmenyje. Todėl turime būti misionieriais, skelbti evangeliją, atversti sielas į Jėzų Kristų, o ne kalbėtis su jomis, stengdamiesi prisitaikyti prie jų principų. Iš šitokio dialogo su protestantais ir atsirado šios nesantuokinės Mišios ir šios nesantuokinės apeigos. Protestantai pasakė: „Mes nenorime jūsų Mišių, mums jų nereikia, nes jose yra dalykų nesuderinamų su mūsų protestantišku tikėjimu. Taigi pakeiskite Mišias ir mes galėsime kartu melstis, galėsime įvesti interkomuniją. Galėsime priimti jūsų sakramentus, jums bus galima ateiti į mūsų Bažnyčias, o mes ateisime į jūsiškes. Tada tarp mūsų bus vienybė”. Taip, būtų vienybė, bet vienybė klaidoje ir svetimavime. Mes to nenorime. Bažnyčia to niekad nenorėjo. Mes mylime juos, todėl norime atversti juos. Tačiau leidimas protestantams galvoti, jog jų religija tokia pat kaip katalikų, nėra meilė.“

Brolijos Generaliniai namai – Šveicarijos Menzingeno mieste. 30-yje pasaulio šalių yra daugiau kaip 510 lefevristų kunigų. Šešiose brolijos seminarijose (Šveicarijoje, Prancūzijoje, Vokietijoje, JAV, Argentinoje ir Australijoje) bei dviejose preseminarijose (Gabone ir Filipinuose) mokosi apie 200 seminaristų. Daugiausia lefevristų kunigų (daugiau kaip 120) – Prancūzijoje.

Lietuviškame interneto tinklalapyje brolijos nariai apgailestauja dėl modernizmo Katalikų bažnyčioje. „Tik nedaugelis kunigų Lietuvoje iki pat 1990-ųjų laikė šv. Mišias tradicinėmis apeigomis, nemaža išlaikė meilę lotynų kalbai ir sutanai. Tačiau teologinis lygis ir senimo tarpe sparčiai smuko. Pavyzdžiui, šviesaus atminimo monsinjoras Kazimieras Vasiliauskas (1922–2001) kalbėjo: „<…> yra įvairios išpažinties formos. Dauguma, ypač jaunimas, nebenori klauptis prie klausyklos

bažnyčioje. Ši forma dabartiniam žmogui tikrai netinkama. <…> Užtat dabar ateina metas naujoms išpažinties formoms. Amerikoje, Kanadoje jau seniai atsisakyta tradicijos, kai žmogus verčiamas klauptis prie klausyklos. Ten kunigas paragina bendrai visus apmąstyti savo nusidėjimus, piktus darbus, mintis ir pasimelsti, kad Dievas suteiktų jėgų daugiau nenusidėti. <…> Tokia praktika pamažu turėtų ateiti ir pas mus. <…> Juk svarbiausias Atgailos sakramento veiksmas yra savo klaidų supratimas ir jų apgailėjimas, o ne pakuždėjimas kunigui į ausį.“[246]

Tačiau savo lietuviškame tinklalapyje lefevristai konstatuoja, kad po Nepriklausomybės atkūrimo Lietuvoje „atsivėrė durys ne vien sveikai Vakarų kultūrai, bet ir visam liberalistiniam purvui bei klaidingoms idėjoms. Į Lietuvą plūstelėjo užsieniečiai „ekspertai“, greit mokslus Vakaruose baigė pirmieji teologai. Per dešimt metų Lietuva pilnai pasivijo Europą ir Bažnyčios bei tikėjimo griovimo darbe. Kai kurie dvasininkai dėl to labai nusiminė, bet pasipriešinimo judėjimas nekilo“.[247]

Ten pat teigiama, jog pastaruoju metu pastebimos įdomios tendencijos – Katalikų bažnyčia bando taikytis su lefevristais. Naujasis, 2005 m. išrinktas popiežius Benediktas XVI savo karjerą pradėjo nuo reformų – yra žinoma, jog visų pirma kreipėsi į jaunimą, o 2005 m. rugpjūčio 29 d. susitikimo su Šv. Pijaus kunigų brolijos generaliniu vyresniuoju šveicaru vyskupu Bernardu Felėjumi. Vatikano spaudos tarnybos vadovo Choakino Navaro Valso paskelbtame komunikate teigiama, jog popiežiaus vasaros rezidencijoje rugpjūčio 29-ąją vykęs Benedikto XVI ir vyskupo B. Felėjaus susitikimas vyko „meilės Bažnyčiai atmosferoje“ ir buvo paženklintas „troškimo pasiekti tobulą vienybę“. Vatikane paskelbtame komunikate spaudai nurodoma, jog rugpjūčio 29-osios dienos susitikime abi pusės, „pripažinusios esamus sunkumus“, stengsis juos spręsti „žingsnis po žingsnio“ ilgai neatidėliodamos. Panaši nuostata vyrauja ir vyskupo B. Felėjaus pareiškime, paskelbtame po audiencijos pas popiežių Benediktą XVI. „Mes peržvelgėme gerai žinomus rimtus sunkumus, laikydamiesi didelės meilės Bažnyčiai dvasios, – teigė Šv. Pijaus X brolijos vadovas. – Mes pasiekėme konsensusą, kad problemos turi būti sprendžiamos laipsniškai“. Jis patvirtino, jog vykęs susitikimas suteikė brolijai progą dar kartą parodyti, kad ji „visada buvo – ir visada bus – prisirišusi prie Šventojo Sosto, amžinosios Romos“.

Tačiau tuo pačiu lefevristų komunikate nurodoma, jog Šv. Pijaus brolija meldžiasi, kad Šventasis Tėvas rastų jėgų baigti krizę Bažnyčioje, „atstatant visus reikalus Kristuje“. Vyskupas B. Felėjus pažymėjo, kad, užsimezgus Ekono ir Romos bendradarbiavimui, lefevristai galėtų pateikti išsamesnę teologinę II Vatikano Susirinkimo dokumentų analizę. Ieškant kelio Bažnyčiai grįžti prie tradicijos, –

lefevristų įsitikinimu, tik taip galima išspręsti esamą krizinę situaciją, – reikia laiko ir nuoseklaus darbo su vyskupais ir kunigais.

Menonitų pavadinimas kilo iš jų pradininko – Fryzijos teologo ir katalikų dvasininko Meno Simonso (fryzų k. – *Minne Simens*; 1496–1561) vardo.

1515 m. M. Simonsas tapo Romos katalikų bažnyčios dvasininku. Susipažinęs su Martino Liuterio raštais ir anabaptizmo [248] mokymu, jis suabejojo dėl kūdikių krikšto praktikos ir mokymo apie persikūnijimą (transsubstanciją) per Šv. Vakarienę. 1533 m. M. Simonsas užmezgė ryšius su anabaptistais, o po trejų metų galutinai nutraukė visus ryšius su katalikais ir prisijungė prie anabaptistų. Tais pačiais metais M. Simonsas iš naujo persikrikštijo anabaptistų bendruomenėje ir tapo naujos – menonitų – bažnyčios vyskupu: jis surinko išsibarsčiusius anabaptistus, kurie pritarė jo ideologijai, ir pagal jo vardą pradėjo vadintis menonitais. Jie iki šiol laikomi pacifizmo ir neginkluoto pasipriešinimo pradininkais.

1539–1540 m. M. Simonsas parašė „Pagrindinę teisingo krikščioniško tikėjimo knygą“ („Dat Fundament des Christelycken leers“), kuria remiasi menonitai. Galima teigti, kad menonitai – baptizmo (žr. „Baptistai“) pradininkai. Beje, 1542 m. katališka Olandijos Liuvardeno provincijos valdžia pasiūlė 100 guldenų atlygį tam, kas sučiups M. Simonsą, tačiau jis taip ir nebuvo sugautas.

Lietuvą menonitai pasiekė dar 1711 m., kai imperatorius Frydrichas I pakvietė juos iš Šveicarijos ir pažadėjo menonitams tikėjimo laisvę. Frydrichas Vilhelmas I nesilaikė savo pirmtako duoto tikėjimo laisvės pažado ir vertė menonitus stoti į kariuomenę. Jiems atsisakius, daugelis menonitų šeimų turėjo palikti Lietuvą. 1740 m., valdant Frydrichui II, į Lietuvą atsikėlė apie 60 menonitų šeimų iš Elbingo apylinkių. 1767 m. šalia Plaušvarių dvaro buvo pastatyta pirmoji jų bažnyčia. 1925 m. Gumbinės apygardoje gyveno jau apie 500 menonitų šeimų.

M. Simonsas mokė, kad bažnyčia – ne organizacija, apimanti visus, kas gimė kokios nors geografinės parapijos rėmuose, o bendrystė atgimusių tikinčiųjų, atlikusių tikrojo

ir teisingo krikšto aktą. Bažnyčia – ne kokia nors oficiali išorinio veikimo institucija, bet glaudi tikinčiųjų ir vienminčių bendruomenė. Bažnyčios tarnautojai negali būti paskirti iš „aukščiau“ – jie renkami tik bendruomenės narių. Dvasininkams negalima nurodinėti, ką ir kaip reikia pamokslauti. Bažnyčia turi būti visiškai nepriklausoma nuo valstybės. Ji turi gyvuoti išskirtinai tik iš aukų. Todėl menonitai gyvena mažomis grupelėmis. Jie neturi bažnyčių. Taip pat nėra nė vieno įpareigojančio tikėjimo išpažinimo.

Perėmę mokymą iš anabaptistų, menonitai iš esmės atsisakė radikalių idėjų. Jie atmeta ekstazinius ir eschatologinius anabaptizmo elementus ir siekia būti panašūs į pirmuosius krikščionis. Menonitams draudžiama vartoti ginklą ir karo atveju, netgi savo gyvybės apsaugai.

Menonitai skatinami nusigręžti nuo pasaulio malonumų: jiems draudžiamas tabako ir alkoholio vartojimas, šokiai, išskirtiniai ir rėksmingi drabužiai. Per apeigas daugelyje bendruomenių moterys privalo dėvėti galvos apdangalus.

Kūdikių krikštas nepraktikuojamas, nes jis esąs netikras: kūdikiai negalį apsispręsti tikėjimo klausimais. Taip pat nekrikštijami ir vaikai iki 14 metų: jie nieko nepraranda, nes yra nekalti, dar nėra spėję nusidėti. Paprastai krikštas suteikiamas tarp 14 ir 16 metų, dažniausiai panardinant į vandenį. Prieš krikštą atliekamas asmeninis tikėjimo išpažinimas. Šventoji Vakarienė daugelyje bendruomenių švenčiama du kartus per metus. Su komunijos šventimu yra susijęs taikos bučinys ir kojų apiplovimas. Praktikuojamas ligonių patepimas.

Šiuo metu pasaulyje yra apie 1,5 mln. menonitų. Lietuvoje jų – negausu. Patys konservatyviausieji menonitai nežiūri televizijos, neklauso radijo, privengia visų naujųjų technologijų, tuo panašūs į JAV gyvenančią amišų bendruomenę. Tuo tarpu liberaliausieji menonitai net pripažįsta homoseksualumą. Daugiausia menonitų yra JAV (368 000), Kongo demokratinėje respublikoje (216 000), Indijoje (146 000), Kanadoje (131 000). Europoje, kur atsirado menonitai, jų yra tik 52 000.

Jungtinės metodistų bažnyčios pradininkai – anglikonų bažnyčios kunigai broliai Džonas (1703–1791) ir Čarlzas Vesliai (Wesley, 1707–1788). Abu broliai baigė studijas Anglijos Oksfordo universitete. Žodį „metodistas“ pirmiausia pavartojo Oksfordo universiteto studentai, išjuokę[249] metodiškumu ir griežta tvarka pasižymėjusius „Šventojo klubo“ (*Holy Club*; įkurtas 1729 m., jis laikomas metodistų organizacijos ištakomis) narius, kuriems vadovavo Dž. Veslis. „Šventasis klubas” reguliariai rinkdavosi rytmetinėms maldoms (nuo 4 valandos ryto), išsamioms Biblijos studijoms ir organizuodavo krikščioniškas pamaldas. Dvi valandas po rytmetinės maldos jie giedodavo psalmes ir giesmes, o vakarais skaitydavo klasikinę literatūrą ir Bibliją. Gyveno asketišką gyvenimą, dažnai pasninkaudavo. 1735 m. Džordžijos kolonijos generalgubernatorius JAV pasiūlė broliams vadovauti jos dvasiniam gyvenimui. Jie sutiko. Tačiau 1738 m., patyrę visišką fiasko su kolonistais, Vesliai sugrįžo į Angliją.

Tolesnėms jų pažiūroms nemažai įtakos turėjo huterijonų broliai arba huteritai (tai – anabaptistų bažnyčios bendruomenė, Moravijoje įkurta tiroliečio Jakobo Huterio, 1500–1536). Džonas savo atsivertimą 1738 m. aprašė dienoraštyje, kur teigė, jog, išgirdęs Martino Liuterio parašytą „Laiško romiečiams įvadą“, pajuto širdyje sruvenant keistą šilumą, taip pat jautė, kad pasitiki Kristumi.

Nuo to laiko prasidėjo Dž. Veslio atitolimas nuo anglikonų bažnyčios. Metodistai pradėjo veikti kaip savarankiška bažnyčia. Pirmoji metodistų konferencija buvo sušaukta Londone 1744 m.. Be brolių Veslių dalyvavo keturi Anglikonų bažnyčios kunigai ir keturi pasauliečiai pamokslininkai. 1760 m. metodistų atsirado JAV, XIX a. jie paplito Vakarų Europoje, Afrikoje, Azijoje. 1881 m. įsteigta Pasaulinė metodistų taryba.

Metodistų pamaldos nuo Anglikonų bažnyčios skiriasi griežtumu ir yra ne tokio formalaus pobūdžio., joms būdingos ekumeninės tendencijos, daug dėmesio skiriama misionieriavimui. Metodistų bendruomenės tvarkomos pagal griežtai centralizuotą sistemą. Bendruomenės sudaro apygardą, kuriai vadovauja superintendentas (vyskupas). Kasmet rengiamos apygardų konferencijos, kuriose dalyvauja dvasininkai ir pasauliečiai.

Pirmoji metodistų bendruomenė Lietuvoje susikūrė Kaune, Šančiuose, 1900 m.. 1926 m. Lietuvoje veikė 6 metodistų parapijos: Kaune, Kybartuose, Pilviškiuose, Tauragėje, Biržuose ir Klaipėdoje. Nuo 1923 m. metodistai Lietuvoje lietuvių kalba leido laikraštį „Krikščionystės sargas" (1935 m. pervadintas „Krikščionybės gynėju"). Vilniuje nuo 1927 m. veikė metodistų kunigų seminarija, joje būdavo apie 12 klausytojų. 1938 m. Lietuvoje veikė aštuonios, apie 1000 žmonių jungusios metodistų parapijos, jų grupelių būta ir mažesniuose miesteliuose. Biržų, Šiaulių ir Būtingės bendruomenes sudarė daugiausiai lietuviai, Vilniaus – 90 procentų lenkai, 10 – baltarusiai. Kitas bendruomenes sudarė daugiausia vokiečiai (daugelis turėjo Lietuvos pilietybę).

Jungtinė metodistų bažnyčia[250] Lietuvoje oficialiai atkurta 1995 m. Kaune. Pirmoji bendruomenė – Šiaulių Jungtinė metodistų bažnyčia – įregistruota 1996 m., o religinė bendrija – Lietuvos Jungtinė metodistų bažnyčia – įregistruota 1997 m. Iki 2001 m. Lietuvoje buvo įregistruotos aštuonios metodistų bendruomenės. Mūsų šalyje yra apie 400 metodistų. Pasaulyje jų – apie 75 milijonus. Bene žymiausias metodistas – buvęs Jungtinių Valstijų prezidentas Džordžas V. Bušas.

Prieš keletą metų Lietuvos jungtinė metodistų bažnyčia kreipėsi į Seimo Žmogaus teisių komitetą bei Teisingumo ministeriją, norėdama įsiregistruoti kaip tradicinė religinė bendrija. Kadangi įstatyme tokia galimybė nėra numatyta (Lietuvoje gali veikti „baigtinis skaičius" – devynios tradicinės religinės bendrijos), metodistams pasiūlyta registruotis kaip valstybės pripažintai bendrijai. Tiesa, atlikus tyrimą, paaiškėjo, kad metodistai gudrauja – organizacija, pavadinta Jungtine metodistų bažnyčia, yra atsiradusi 1968 m. JAV. Tačiau valstybės pripažinimo metodistams reikia, todėl jie tvirtina, kad jų šaknys Lietuvoje siekia 1900 metus. Gavę valstybės pripažinimą, metodistai šios knygos autoriui prisipažino pirmiausia norėsiantys gauti sklypą Vilniuje, kur pastatytų savo svajonių bažnyčią – ji būtų apsupta medžių, pasagos formos.

Vis dėlto, nepaisant metodistų gudravimų, jų ketinimus vainikavo sėkmė. 2002 m. Seimo Žmogaus teisių komitetas vienbalsiai pritarė Lietuvos jungtinės metodistų bažnyčios prašymui suteikti jai valstybės pripažintos religinės bendrijos statusą. Tai padaryta praėjus pusei metų po Teisingumo ministerijos išvados pateikimo, išvadoje konstatuota, jog metodistų bažnyčia verta būti pripažinta valstybės. Religinės bendrijos gali pretenduoti į valstybės pripažinimą, jei Lietuvoje teisėtai veikia ne

mažiau kaip 25 metus, ir jų apeigos, mokymas bei veikla „neprieštarauja įstatymams ir dorai“. Tiesa, čia reikėtų pažymėti, jog dora nėra teisinė kategorija, iš tiesų labai sunku įvertinti, kada religinė grupė yra „dora“, o kada – ne.

Lietuvos metodistai kas antrą mėnesį leidžia laikraštį „Grandis“, lietuvių kalba yra išleidę daugiau kaip 20 knygų. Lietuvos jungtinės metodistų bažnyčios vadovas vadinamas superintendentu.

Pasaulyje dėl liberalių pažiūrų metodistai yra pagarsėję kaip kontroversiška religinė grupė. JAV iki šiol netyla skandalai, kuriuos sukėlė metodistų kunigai, pareiškę esantys už gėjų ir lesbiečių santuokas bei abortus.

Metodistai teigia, jog pakrikštyti žmonės dažnai gyvena kaip pagonys, iš esmės lieka prigimtinės nuodėmės valdžioje. Todėl atgimimas įvyksta ne krikštijant, bet tik tada, kai žmogus pradeda gyventi tikrą dvasinį gyvenimą. Tikėjimas – tai nepaprastas minties judėjimas, ir ne tik vienokių ar kitokių teiginių pripažinimas. Kas tiki tikėjimo tiesomis, tačiau nejaučia degančio palankumo joms, tas neturi tikrojo, gelbstinčio tikėjimo, nes jam svetimas racionalizmas. Tikėjimas ateinąs kaip apreiškimas. Žmogus, atrasdamas tikėjimą, liaujasi būti šėtono bendrininku ir tampa Dievo kaimenės dalimi, jis gauna išteisinimą ir atgimsta naujam gyvenimui. Tikėjimas nėra kažkas atrasta kartą ir visiems laikams. Pasak metodistų doktrinos, negalima, vieną kartą įtikėjus savo išgelbėjimu, paprasčiausiai nusiraminti. Atradęs tikėjimą, žmogus taip pat jį gali prarasti, jeigu vėl iš naujo pasiduos nuodėmei. Svarbiausia išganymo ir tikėjimo sąlyga – geri darbai.

2003 m. paaiškėjo, jog Lietuvoje ne itin gausi metodistų bendrija narius verbuoja itin primityviais metodais: leidžia išsimaudyti parapijos dušo kabinose, maitina pažadais suremontuoti butus.

Vis dėlto dar 2000 m. Vilniaus universiteto Istorijos fakulteto tuometinis Bažnyčios istorijos kabineto darbuotojas Liudas Jovaiša Teisingumo ministerijai parašė išvadą dėl metodistų bažnyčios Lietuvoje istorinės tradicijos. Išvadoje specialistas teigia

nematantis priežasčių, kodėl metodistų veikla „neturėtų būti laikoma Lietuvos istorinio, dvasinio ir socialinio palikimo dalimi“. [251] Ši išvada buvo tiesus metodistų kelias į valstybės pripažinimą, kuriam Seimo Žmogaus teisių komitetas pritarė 2002-aisiais.

Metodistai pripažįsta du sakramentus: krikštą ir Viešpaties Vakarienę. Krikštas yra Dievo malonės skelbimo ir naujų bažnyčios narių priėmimo apeiga. Taip pat krikštas gali būti vertinamas kaip simbolinis nuodėmių nuplovimas. Metodistai ragina vaikus pakrikštyti kuo anksčiau ir atvesti juos pas Viešpatį. Krikštijama panardinant, apliejant ar pašlakstant vandeniu. Leidžiama pasirinkti krikšto būdą norintiesiems krikštytis ar jų tėvams. Dažniausiai metodistų bažnyčioje krikštas atliekamas pašlakstant arba apliejant. Krikštas panardinant atliekamas upės, ežero ar įrengto pačioje bažnyčioje baseino (vadinamo baptisterija) vandenyje.

Pateikiame metodistų tikėjimo išpažinimą (beje, jis visiškai sutampa su katalikiškuoju).

„Tikiu Dievą Tėvą visagalį, dangaus ir žemės Sutvėrėją; ir Jėzų Kristų, vienatinį Jo Sūnų mūsų Viešpatį, kuris prasidėjo iš Šventosios Dvasios, gimė iš mergelės Marijos; kentėjo prie Poncijaus Piloto, buvo nukryžiuotas, numiręs ir palaidotas. Nužengė į pragarą, trečiąją dieną kėlėsi iš numirusiųjų; įžengė į dangų, sėdi visagalio Dievo Tėvo dešinėje, iš ten ateis gyvųjų ir mirusiųjų teisti.

Tikiu Šventąją Dvasią, šventąją visuotinę krikščionių Bažnyčią, šventųjų bendravimą, nuodėmių atleidimą, kūno iš numirusių prisikėlimą ir amžinąjį gyvenimą. Amen.“

Tokia yra metodistų atgailos malda.

„Gailestingasis Dieve, mes išpažįstame, kad nemylėjome Tavęs visa širdimi. Mes nesugebėjome išlikti Tau paklusni Bažnyčia. Mes nevykdėme Tavo valios, sulaužėme

Tavo įstatymą, sukilome prieš Tavo meilę, nemylėjome savo artimo ir neišgirdome vargšų šauksmo. Mes meldžiame – atleisk. Išlaisvink mus, kad su džiaugsmu paklustume Jėzui Kristui, mūsų Viešpačiui. Amen.

Visagalis Dieve, mūsų Viešpaties Jėzaus Kristaus Tėve, visko Kūrėjau, visų žmonių Teisėjau: mes prisipažįstame ir atgailaujame už savo gausias nuodėmes, nes vėl ir vėl smarkiai nusikaltome mintimis, žodžiais ir darbais prieš Tavo dieviškąją didenybę. Mes rimtai atgailaujame ir nuoširdžiai gailimės dėl visų mūsų padarytų kalčių; vien jų prisiminimas mums sukelia pasibjaurėjimą. Pasigailėk mūsų, gailestingiausias Tėve. Dėl Tavo Sūnaus, mūsų Viešpaties Jėzaus Kristaus, atleisk mums viską, kas įvyko praeityje; užtikrink, kad mes po viso šito vėl galėtume Tau tarnauti ir įtikti atnaujintu gyvenimu Tavo vardo garbei; per Jėzų Kristų, mūsų Viešpatį. Amen.“

Mormonai (oficialus jų organizacijos pavadinimas – Pastarųjų dienų šventųjų Jėzaus Kristaus bažnyčia, *The Church of Jesus Christ of Latter-day Saints, The LDS Church, The Mormon Church*) atsirado 1830 m.. Kaip ir didžiosios dalies NRJ atsiradimas, jų ištakos apgaubtos fantastikos ir mistikos aureole.

Mormonų įkūrėjas ir pranašas Džozefas Smitas (Joseph Smith, 1805–1844) nebaigė mokyklos. Iš savo tėvų jis paveldėjo polinkį į fantastinius sapnus ir vizijas. Sulaukęs keturiolikos, Dž. Smitas patyrė pirmąjį regėjimą, per kurį gavo nurodymą nesijungti prie jokios bažnyčios. Dieviškoji Esybė pasakė, jog bažnyčių nariai – niekam tikę. Būdamas septyniolikos, jaunasis pranašas pamatė angelą Moronį (angl. *moron* – kvailys). Šis kalbėjo apie kažkokio indėno paslėptus dokumentus (tiksliau, auksines plokšteles) netoli Mančesterio kaimo Niujorko valstijoje, kuriuose neva surašyta senoji Amerikos istorija. Angelas Moronis pašaukė Dž. Smitą atstatyti tikrąją Jėzaus

Kristaus bažnyčią, nes ankstesnioji yra „degradavusi“. Po kelerių metų, 1827-aisiais, Dž. Smitui angelas leidęs surasti ir pasiimti auksines plokšteles, kuriose neva buvo „pakeistosios egiptiečių kalbos“ rašmenys. Perskaityti juos buvo galima esą tik užsidėjus pranašiškus akinius, kurie gulėjo šalia plokštelių (anot Moronio, tai buvo senųjų izraelitų šventikų prietaisas *Urimas ir Tumimas*, „pasiskolintas“ iš Toroje minimo *haʾUrim vəhaTummim* – stebuklingų būrimo akinių).

„Išvertęs” mįslinguosius rašmenis, 1830 m. Dž..Smitas 5000 egzempliorių tiražu išleido „Mormono knygą” (ji yra išleista ir lietuviškai; „Mormono knygą” jau galima skaityti kone 100 kalbų), tapusią šio NRJ kertiniu šventuoju raštu. Tiesa, tyrinėtojai mano, jog „Mormono knyga” – tik nevykęs fantastinio romano plagiatas. Jo autorius – pastorius Solomonas Spaldingas (1761–1816), 1799–1812 m. parašęs romaną „Rankraščio istorija” („Manuscript Story“). Jame bibliniu stiliumi aprašomas Amerikos atsiradimas, kuriam įtakos neva turėjo dvi izraelitų kolonijos. Manoma, jog po autoriaus mirties jo rankraštis buvo pavogtas spaustuvės darbininko ir pateko į Dž. Smito rankas.

„Mormono knyga“ – tai „kronika apie Dievo santykius su žmonėmis, kurie gyveno Amerikoje tarp 600 m. iki Kr. ir 421 m. po Kr.“[252]

Dž. Smitas teigė, jog 1829 m. jam iš dangaus pasirodė Jonas Krikštytojas ir suteikė Aarono kunigystę, kuri nedavė galios suteikti Šventosios Dvasios dovanos rankų uždėjimu. Mėnesiu vėliau pasirodė apaštalai Petras, Jokūbas ir Jonas ir pašventino jį į Melchizedeko kunigystės (ji galima nuo 18 metų) tarnavimą. Šiuo pagrindu mormonai remiasi skirstydami bažnytinę hierarchiją. Melchizedeko kunigystės tarnavimas skirstomas į aukščiausiąjį prezidiumą, 12 apaštalų tarybą, 70 žmonių tarybą, patriarchus arba evangelistus, aukščiausiuosius šventikus bei vyresniuosius. Aarono kunigystės tarnavimas skirstomas į vyskupus, šventikus, mokytojus ir diakonus.

1830 m. balandžio 6 d. Niujorke buvo įkurta Pastarųjų dienų šventųjų Jėzaus Kristaus bažnyčia iš šešių žmonių. Tų pačių metų metinėje konferencijoje 28 vyresnieji buvo paskirti Vakarų misijoms. 1835 m. buvo sukurta dvylikos apaštalų taryba. 1838 m. mormonai priėmė „dieviškąjį įstatymą“, pagal jį kiekvienas bažnyčios narys turi mokėti dešimtinę (dešimtąją dalį savo pajamų).

1843 m. Dž. Smitas pareiškė savo pasekėjams, jog gavo apreiškimą iš Dievo, leidžiantį daugpatystę, kad kuo greičiau būtų galima padauginti bendruomenės narių skaičių. Pats Dž. Smitas turėjo, įvairiais duomenimis, 33–48 žmonas. (Beje, 2001 m. Jungtinėse Valstijose buvo nuteistas mormonas, nes gyveno su penkiomis žmonomis. Tai – pirmoji tokio pobūdžio byla JAV per pastaruosius keliasdešimt metų.) Neilgai trukus jis nusprendė kandidatuoti į JAV prezidentus. Kilo visuotinis pasipiktinimas. Valdžia su tokia padėtimi nenorėjo taikstytis. 1844 m. vasarą Dž. Smitas kartu su broliu buvo suimti, apkaltinti daugpatyste ir pateko į kalėjimą. Tačiau teismo jie nesulaukė. Tą pačią vasarą jie žuvo per kalėjimo šturmą. Tiesa, Džozefas nepasidavė be kovos. Mormonų liudijimu, jis šovė į tris žmones iš besiveržiančiųjų, iš jų du vėliau mirė nuo sužeidimų.

Mormonų istorijos pradžia pažymėta karais. 1838 m. Misūrio valstijoje kilo Misūrio mormonų karas, Dž. Smitui teko pasiduoti. 1844 m. vyko Ilinojaus, 1857–1858 m. – Jutos mormonų karai. Pastarąjį pralaimėjo Dž. Smito įpėdiniu tapęs Bridžamas Jangas (Brigham Young, 1801–1877). Jis kaip piligrimas su 12 000 mormonų keliavo 1700 km į Vakarus iki didelio sūraus ežero, ieškodamas pažadėtosios žemės, kol jutų genties indėnų teritorijoje 1847 m. įkūrė savo miestą. Kelionė per Amerikos kontinentą tęsėsi dvejus metus. Iš pradžių įkurtasis miestas vadinosi Naująja Jeruzale, tačiau vėliau prigijo kitas pavadinimas - Solt Leik Sitis.

Mormonai norėjo būti priimti į JAV, tačiau dėl daugpatystės jų norams nebuvo lemta išsipildyti. Tik kai 1890 m. daugpatystė buvo oficialiai pačių mormonų uždrausta, 1896 m. jie buvo priimti į JAV ir gavo Jutos (*Utah*) valstijos statusą.

1843 m. prasidėjo pirmosios mormonų misijos į kitas šalis. Jau daugiau kaip penkiasdešimt metų vykdoma misionieriška jų veikla per radiją. Taip daugelis JAV gyventojų išgirdo mormonų chorą, kuriame gieda 350 choristų, repertuare turinčių per 800 giesmių, ir sužinojo apie Pastarųjų dienų šventųjų Jėzaus Kristaus bažnyčią. „Viename krašte gali būti daug susirinkimų namų, o šventykla, paprastai daug didesnis ir brangesnis pastatas, statoma tik tuomet, kai yra pakankamai narių ir plati Bažnyčios veikla, kad atitiktų darbą ir išlaidas, skirtus statybai. Pasaulyje esama virš 120 pastatytų šventyklų. Šventyklos yra vienas svarbiausių dalykų Pastarųjų dienų šventųjų tikėjime.“ [253]

Lietuvoje Pastarųjų dienų šventųjų Jėzaus Kristaus bažnyčia įsikūrė 1992 m. (žinių apie pirmuosius mormonų misionierius Lietuvoje užfiksuota dar 1909 m., kai Klaipėdoje buvo įkurtas nedidelis mormonų „skyrius“, atvykus ir įsikūrus misionieriams iš Tilžės; 1934 m. vokiečiakalbių mormonų buvo paprašyta išvykti iš Lietuvos[254]), ji įregistruota 1995-aisiais. Bažnyčios centras – Vilniuje, kur šalia buvusios Policijos akademijos (dabar – Mykolo Riomerio universitetas) kone 50 arų sklype pastatyta bažnyčia. Į ją sekmadieniais susirenka apie 100 mormonų.

Bendruomenės veikia ir Kaune bei Klaipėdoje. Pasaulyje yra apie 14 milijonų mormonų, Lietuvoje – apie 800 (dar apie 1000 – Latvijoje ir Estijoje), iš jų beveik dešimtadalis – vaikai. JAV apologetinių tyrimų centro duomenimis, kone kas minutę pasaulyje mormonu tampa vienas žmogus. Prognozuojama, jog, tokiam tempui nelėtėjant, 2080 m. žemėje mormonų skaičius gali išaugti net iki 260 milijonų.[255]

Mormonai, juos galima atpažinti pagal vienodą aprangą (balti marškiniai, juodi ar pilki lietpalčiai su kortelėmis, kuklūs kaklaraiščiai, kuprinės), mūsų šalyje žmones verbuoja anglų kalbos kursais, labdara, kalbina juos gatvėje. Daugelio jų amžius – 19–20 metų. Misionieriai į svečias šalis iš JAV vyksta dvejiems metams. Kadangi visas kelionės ir pragyvenimo išlaidas privalo apmokėti jauno misionieriaus tėvai, taip gyventi pavyksta toli gražu ne kiekvienam mormonui. Be to, visi dirbantys misionieriai nuo savo uždarbio bažnyčiai privalo mokėti 10 procentų mokestį („dešimtinę”). Kai kurie mormonai savo noru bažnyčiai moka dar daugiau. Tarp misionierių beveik nėra merginų (nenorima, kad jos ištekėtų svečioje šalyje).

Mūsų dienomis maždaug 60 000 mormonų įvairiose pasaulio šalyse atlieka misionierišką darbą. Pirmieji mormonų misionieriai mūsų šalį lankė dar tarpukariu. 1990 m. iš Helsinkio (Suomija) į tuometinį Leningradą (dabar – Sankt Peterburgas) atvykę mormonai netrukus pasklido po Baltijos respublikas.

Mormonai daug dėmesio skiria vaikams ir jaunimui. Lietuvių kalba pasirodė komiksų pavidalu išleisti „Mormono knygos skaitiniai”, moralės normų vadovėlis „Jaunimo stiprybės vardan”. Jame mormonams draudžiama domėtis pornografija, pasisakoma

prieš ikivedybinius lytinius santykius, teigiama, jog arbata ir kava „griauna fizinį, protinį ir dvasinį gerbūvį", draudžiama dėvėti trumpus šortus. Mormonų doktrinoje teigiama, jog tie, kurie šių nurodymų nevykdys ir netikės Jėzaus mokymu, po mirties gyvens „*telestialinėje* karalystėje" (ją galima būtų palygini su krikščionių pragaru).

Nors mormonai, kaip ir jehovininkai (žr. „Jehovos liudytojai"), save vadina vieninteliais tikrais krikščionimis ir net priskiria save elitui, jų tikėjimas su krikščionybe turi nedaug ką bendra. Religijotyrininkai mormonus vadina „pseudokrikščionimis", o šie tikina atkūrę „septyniolika amžių tamsybėje skendėjusią Jėzaus Kristaus bažnyčią".

Pateikiame mormonų tikėjimo teiginius.

„1. Mes tikime Dievą, Amžinąjį Tėvą, Jo Sūnų, Jėzų Kristų, ir Šventąją Dvasią.
2. Mes tikime, jog žmonės bus nubausti už savo pačių nuodėmes, o ne už Adomo nusižengimą.
3. Mes tikime, kad per Kristaus atpirkimą visa žmonija gali būti išgelbėta, jei paklus evangelijosįstatymams bei apeigoms.
4. Mes tikime, kad pirmieji evangelijos principai ir apeigos yra: pirma, tikėjimas į Viešpatį Jėzų Kristų;antra, atgaila; trečia, krikštas panardinimu į vandenį nuodėmėms atleisti; ketvirta, rankų uždėjimassuteikiant Šventosios Dvasios dovaną.
5. Mes tikime, jog evangelijai skelbti ir apeigoms vykdyti, žmogus turi būti Dievo pašauktas perpranašystę ir rankų uždėjimą tų, kuriems suteikti įgaliojimai tai padaryti.
6. Mes tikime struktūra, egzistavusia pradinėje Kristaus bažnyčioje, t. y.: apaštalais, pranašais, ganytojais,mokytojais, evangelistais ir taip toliau.
7. Mes tikime kalbų, pranašystės, apreiškimo, regėjimų, gydymo, kalbų aiškinimo ir kitomis dovanomis.
8. Mes tikime, kad Biblija – Dievo žodis, tiek, kiek ji išversta teisingai; taip pat tikime, kad Mormono knyga yra Dievo žodis.
9. Mes tikime visa, ką Dievas apreiškė, visa, ką jis šiuo metu apreiškia, tikime, kad jis dar apreikš daug didžių ir svarbių dalykų apie Dievo Karalystę.
10. Mes tikime tikrąjį Izraelio susirinkimą ir Dešimties giminių atkūrimą; kad Sionas (Naujoji Jeruzalė) bus įkurtas Amerikos žemyne; kad Kristus pats viešpataus žemėje; ir kad žemė bus atnaujinta ir atgaus savo rojaus šlovę.
11. Mes tvirtiname sau teisę garbinti Visagalį Dievą pagal savo sąžinės balsą ir pripažįstame tokią pačią teisę visiems žmonėms: tegu jie garbina ką nori, kaip nori ir

kur nori.
12. Mes pripažįstame karalių, prezidentų, valdovų ir valstybės tarnautojų valdžią paklusdami, gerbdami ir remdami įstatymą.
13. Mes tikime, jog turime būti sąžiningi, ištikimi, tyri, labdaringi, dori ir daryti gera visiems žmonėms. Iš tiesų mes pareiškiame, kad sekame apaštalo Pauliaus patarimu, kuriame sakoma: „Mes visa tikime, mes viskuo viliamės, mes viską ištvėrėme ir tikimės, kad pajėgsime viską ištverti:. Jei yra kas nors dorybingo, mylėtino, gero ar girtino – mes siekiame viso to.”[256]

Lietuvoje kol kas nėra mormonų šventyklos, tik maldos namai. Artimiausia šventykla, kurioje žmogus gali tapti mormonu, – Stokholme (Švedija). Į šventyklą įleidžiami tik apeigoms dvasiškai pasirengę mormonai. Jie apsirengia baltais drabužiais, kurie simbolizuoja tyrumą, šventumą, atgailauja už savo nuodėmes; mormonai krikštijami visiškai panardinant į vandenį.

Vienas kontroversiškiausių dalykų mormonų mokyme – vadinamasis mirusiųjų krikštas. Mormonai garsėja tuo, kad, finansiškai remdami įvairius archyvus, juose nusikopijuoja mirusių žmonių duomenis ir šiuos žmones po mirties krikštija mormonais (gal todėl jų pasaulyje tiek daug?).[257] Taigi nenustebkite, jei jūsų amžinatilsį močiutė ar senelis po mirties tapo mormonais. Skaičiai gana įspūdingi – pavyzdžiui, paskelbta, kad tik 1982 m. per apeigas pasaulio mormonų bažnyčiose buvo pakrikštyta 4,5 milijono mirusiųjų.

Vandens krikštas gyviesiems atliekamas ir suaugusiesiems, ir vaikams, sulaukusiems 8 metų, jei jų tėvai duoda sutikimą. Krikšto esmė – nuodėmių atleidimas ir priėmimas į bažnyčios narius. Per rikštą krikštijamasis sudaro sandorą su Kūrėju. Jis turi duoti pažadą, kad laikysis Dievo įsakymų. Tai perėjimas iš seno gyvenimo į naują. Krikštijant vandeniu atliekama atgaila. Gailimasi dėl padarytų nuodėmių, pasižadama jų nebekartoti. Taip pareiškiamas noras keistis. Praėjus kelioms dienoms po vandens krikšto, atliekamas Šv. Dvasios krikštas. Jo ritualas toks: prieš bažnyčios narius ant pakylos padedama kėdė, ant jos atsisėda krikštijamas asmuo, aplink jį sustoja keli vyresnieji, vienas iš jų uždeda ranką ant sėdinčiojo ir meldžiasi, kad naujakrikštas gautų Šv. Dvasios krikštą. Šį rankų uždėjimą mormonai vadina konfirmacija.

Paskutinioji Vakarienė teikiama dviem pavidalais. Naudojama balta forminė duona ir vanduo. Vakarienė priimama simboliškai ir atlieka Kristaus priminimo funkciją. Ji

švenčiama kiekvieną sekmadienį. Mormonų manymu, Paskutinioji Vakarienė neturi nieko bendra su Kristaus auka. Vakarienės šventimą jie vadina sakramentu. Sakramento reikšmė – sandoros su Dievu atnaujinimas ir narystės bažnyčioje pripažinimas.

Anot mormonų, pragaro, kaip kančios vietos, nėra. Pragaras – tai laukimas. Vadinamoji antroji mirtis skirta šėtonui ir jo demonams. Dangus skirstomas į tris lygmenis: žvaigždiškąjį, žemiškąjį bei dangiškąjį. Žvaigždiškoji karalystė skirta visiems, kurie gyveno nuodėmėje. Žemiškoji karalystė skirta visiems tikintiesiems, nepripažinusiems mormonų bažnyčios mokymo. Dangiškoji karalystė skirstoma į tris sferas (vadinamasis *celestialinis* gyvenimas):

1. Pirmojoje – mormonai, dar žemės šventykloje susituokę „dangiškąja santuoka", besidžiaugiantys bendryste su Dievu Tėvu, Jėzumi Kristumi ir Šventąja Dvasia.
2. Antrojoje – mormonai, nesusituokę žemės šventykloje „dangiškąja santuoka". Pas juos retkarčiais iš pirmosios sferos nusileidžia Kristus ir Šv. Dvasia. Dievas Tėvas jų nelanko.
3. Trečiojoje – mormonai, pakrikštyti po mirties. Pas juos labai retai nusileidžia Šv. Dvasia iš pirmosios sferos. Dievas Tėvas ir Kristus jų nelanko.

Nors dievai ir nemirtingi, jie neegzistuoja nuo visatos pradžios. Amžina tik materija. Mormonai teigia, kad Dievas Tėvas, kaip ir žmogus, turi materialų kūną, nes žmogus yra sukurtas pagal Dievo paveikslą. Tačiau Tėvas – ne vienintelis Dievas, egzistuoja daug kitų dievų. Taip pat ir žmonėms yra galimybė kada nors tapti dievais. Koks dabar yra žmogus, kažkada ir Dievas buvo toks; koks Dievas dabar – tokiu kada nors gali tapti ir žmogus. Kiekvienas mormonas gali tapti dievu ir kartu su šeima užpildyti nuosavą planetą gyvybe bei ją valdyti.

Didelę reikšmę mormonų mokyme užima angelų ir dvasių teorija. Dvasios – žmonių pirmtakai, pasirengusios įsikūnyti žemėje, o angelai – tai tų mirusių žmonių sielos, kurie, turėdami teisingą tikėjimą ir nugyvenę dorybingą gyvenimą, neišpildė pagrindinio žmogaus pašaukimo: turėti žmonų ir vaikų, kad padėtų įsikūnyti kuo didesniam skaičiui dvasių, būsimiems dievams. Vieniši žmonės neprisikels materialiuose kūnuose, jie liks efemeriškais angelais ir pateks į būsimąją Dievo

karalystę tik kaip šventųjų patarnautojai. Mormonai pripažįsta, kad žmogus susideda iš kūno ir sielos, tačiau jų nelaiko skirtingais dalykais. Siela – materiali, kaip ir kūnas, tačiau yra tokia tobula, kad tęsia savo egzistenciją ir suirus kūnui.

Mormonai garbina ne aukščiausiąją esybę, bet Žemės dievą. Žemės dievas susideda iš dviejų dieviškųjų asmenų – tėvo ir sūnaus, o trečiasis asmuo – tik iš jų išeinanti energija. Jėzus buvo ne vienintelis Dievo Sūnus, tačiau pirmagimis tarp dvasinių Dievo vaikų bei dvasinis Liuciferio brolis. Jėzus – tai antrasis dievas, kuris buvo pradėtas žemėje ne Šventosios Dvasios, tačiau per šios Žemės dievo ir mergelės Marijos lytinį aktą. Jėzus turėjęs daug žmonų, vedęs bent Mariją Magdaleną ir Mariją – Lozoriaus ir Mortos seserį, bei turėjęs vaikų.

Mormonų bažnyčios vadovas (prezidentas) – aukščiausiasis pranašas, tiesiogiai bendraujantis su Dievu. Mormonai nuodėmėms neteikia didelės reikšmės. Vienintelė didelė nuodėmė yra nepasitikėjimas ir nepaklusnumas mormonų bažnyčios pranašui. Maldos „Tėve mūsų“ mormonai nenaudoja nei apeigose, nei asmeniniame gyvenime. Tai būtų nereikalingas tuščiažodžiavimas. Kuo malda paprastesnė, tuo geriau.

Akcentuojama sutuoktinių ištikimybė šeimoje. Seksualinis gyvenimas propaguojamas tik santuokoje, kuri sutvirtinama šventykloje. Skyrybos netoleruojamos, bet galimos.

Mormonų šventyklose nėra kryžių, tačiau yra daug masoniškų (masonystei artimi ir teiginiai apie Jėzų, kuris neva turėjęs vaikų), okultinių simbolių: kvadratas, kompasas, avilys, astrologiniai simboliai, visa matanti *masoniškoji* (jos kilmės šalis – senovės Egiptas) akis bei apversta penkiakampė žvaigždė.

Mormonai negali vartoti kavos, arbatos, tabako, alkoholio ir narkotikų.

Mormonai turi tris pagrindines knygas, žymiai svarbesnes nei Biblija – „Mormono knygą”, „Mokymus ir testamentus“ (kitas vertimas – „Doktrinos ir sandoros“) bei

„Brangųjį perlą”. Svarbiausia mormonams – „Mormono knyga“, vadinama „Dar vienu Jėzaus Kristaus testamentu“. „Mormono knygoje“ yra daugiau kaip 300 citatų iš Biblijos. Be „Mormono knygos“, dar naudojama ir Biblija, bet ji ne tokia svarbi. „Mormono knygoje“ nuo pirmojo jos leidimo 1830 m. buvo padaryta beveik 4000 pakeitimų. Didžiąją dalį knygos „Mokymai ir testamentai” sudaro Dž. Smitui „duoti“ 136 apreiškimai, taip pat kai kurių mormonų bažnyčios prezidentų apreiškimai 1823–1890 m. Knyga „Brangusis perlas“ sudaryta iš Mozės knygos (beveik sutampa su pirmomis šešiomis Biblijos knygomis), Abraomo knygos, ištraukų iš Biblijos, Dž. Smito istorijos bei teksto „Tikėjimo simbolis“.

Lietuvoje mormonai leidžia žurnalą „Liahona” ir laikraštį „Pirmosios prezidentūros žinia”. Pastarasis 4 puslapių leidinukas spausdinamas spausdintuvu, lietuvių kalba nuo 1994 m. jis leidžiamas Vokietijoje. Tai tik „First presidency message” vertimas iš anglų kalbos. Šis leidinys – tarsi instrukcija mormonų misionieriams. Tuo tarpu „Liahona”, lietuviškai leidžiamas nuo 1999 m., – 84 puslapių žurnalas, spausdinamas JAV, kur jo prenumerata kainuoja 1 dolerį (Lietuvoje platinamas nemokamai). Tai – geros poligrafinės kokybės, profesionaliai parengtas, daugiausia verstinis žurnalas, jame gausu fotografijų, iliustracijų. Žurnale aprašomos mormonų organizacijos naujienos, yra priedas vaikams, nagrinėjamos mormonų teologijos temos, skiriama vietos ir jaunimo problemoms.

*Suvienijimo (*kitur – *Susivienijimo* **[258]** *) bažnyčios*, turinčios daugybę filialų įvairiausiais pavadinimais, nariai dažniausiai vadinami *munistais*, nes yra korėjiečio Sun Myung Mūno (1920–2012) sekėjai. Šis didžiulis, turtingas ir įtakingas NRJ labiausiai išgarsėjo įkyriais verbavimo metodais, psichologiniu jaunų žmonių traumavimu ir masinėmis vestuvėmis.

Dabartinės Šiaurės Korėjos teritorijoje gimęs S. M. Mūnas (tikrasis vardas – Mun Yong Myong; Sun Myung Moon korėjietiškai reiškia „Aiškus žodis“) augo konfucianistinėje, vėliau priėmusioje krikščionybę (presbiterionizmą) šeimoje, tačiau jis lankė ir sekmininkų maldos susirinkimus, domėjosi spiritizmu. Pasak legendos, būdamas penkiolikos, 1935-aisiais, per metų maldą ant kalno jis išvydo Jėzų Kristų, šis pasakė, kad S. M. Mūnas pakeis šį pasaulį, nes to nesugebėjęs padaryti jis pats prieš beveik du tūkstančius metų. 1944 m. S. M. Mūnas buvo pasodintas į kalėjimą už antijaponišką veiklą, vėliau ištremtas į katorgą. 1945 m. jis gavo apreiškimą, kuris tapo Suvienijimo bažnyčios pagrindu. Savo vizijoje S. M. Mūnas buvo pavadintas tuo,

kuris išgelbės pasaulį: „Po devynių paieškos ir kovos metų pati tiesa atsidavė į Moono rankas. Tą akimirką jis tapo absoliučiu dangaus ir žemės nugalėtoju. Visas dvasinis pasaulis nusilenkė prieš jį tą pergalės dieną, nes ne tik jis pats atsikratė šėtono melo, bet gavo teisę kaltinti šėtoną prieš Dievą. Tą dieną šėtonas pilnai kapituliavo prieš jį, pakilusį iki teisiojo Dievo sūnaus aukštumų. Ir tik jo dėka pergalės ginklai prieš šėtoną tapo prieinami visai žmonijai.“[259]

Išėjęs iš kalėjimo 1950 m. S. M. Mūnas persikėlė gyventi į Pietų Korėjos miestą Pusaną. 1954 m. jis įkūrė Suvienijimo bažnyčią, kurios pilnas pavadinimas – Visuotinio krikščionybės susivienijimo Šventosios Dvasios asociacija. 1955 m. S. M. Mūnas buvo suimtas ir apkaltintas palaidu gyvenimu (jį kaltino keliolika suvedžiotų moterų) bei mokesčių nemokėjimu. Kad pritildytų seksualinį skandalą, jis buvo priverstas vesti vieną iš suvedžiotų merginų, vos septyniolikos sulaukusią studentę Hak Ja Han. Ši, anot S. M. Mūno, „avinėlių santuoka” įvyko 1960 m. ir davė trylika vaikų. Suvienijimo bažnyčios praktikoje tuo laikotarpiu buvo dažni moterų „apvalymai“ lytiniu aktu su „dvasininku“ S. M. Moonu: „Visai gali būti, kad seksualiniai ritualai buvo naujosios korėjiečių bažnyčios pamaldų dalis. Nuodėmė įėjo į žmogų po moters (Ievos) pokalbio su Liuciferiu, per kurį jai buvo perduotas blogis, todėl visai logiška manyti, – jeigu moteris, atvirkščiai, sueis lytiškai su tobulu vyru, tai per jį ji gali atgauti tobulumą, kuris pašalins prigimtinę nuodėmę. Kaip Adomas, turėjęs lytinį kontaktą su Ieva, perėmė nuodėmę iš jos, taip vyras atgaus tobulumą, lytiškai suartėjęs su ta apvalyta moterimi.“[260]

1966 m. korėjietiškai ir 1973 m. angliškai buvo išleistas Suvienijimo bažnyčios šventasis raštas „Dieviškasis principas“.[261] Munistai tikrąją Bibliją supranta ir aiškina tik pagal „Dieviškąjį principą“ (kor. *Wolli gangnon*). Šis teologinis traktatas parašytas kartu su S. M. Mūno mokiniu Hyo Von Eu.

Teigiama, jog 1972 m. Dievas vėl aplankė S. M. Mūną ir rekomendavo jam parengti tautą „antrajam atėjimui“. S. M. Mūnas išpranašavo, kad jo misionieriška veikla gaus Dievo palaiminimą ir amerikiečių žemėje. Į JAV S. M. Mūnas atvyko 1974 m. ir iš karto ėmėsi palaikyti tuometinį prezidentą Ričardą Niksoną per Votergeito skandalą, keliavo po šalį, skelbdamas, ko Dievas tikisi iš Amerikos. 1982 m. S. M. Mūnas buvo nuteistas 18 mėnesių kalėti dėl mokesčių nemokėjimo ir sąmokslo organizavimo.[262] Kalėjime atsėdėjęs vienerius metus, S. M. Mūnas buvo paleistas

už „pavyzdingą elgesį“. Dėl to, kad sėdėjo kalėjime, savo sekėjų jis laikomas kankiniu.

1994 m. Suvienijimo bažnyčia pakeitė pavadinimą ir nuo to laiko vadinama „Šeimų federacija už taiką ir suvienijimą pasaulyje”. Įdomi dviprasmybė: *unification* angliškai reiškia ir „suvienodinimą“. Dar 1982 m. S. M. Mūnas viename JAV stadione pirmąsyk suorganizavo masines vestuves ir sutuokė 2075 poras (visi naujavedžiai – munistai). 1988 m. 2500 korėjiečių buvo sutuokta su japonais. 1997 m. S. M. Mūnas teigė vienu metu visame pasaulyje sutuokęs rekordinį – 30 000 – skaičių porų. Nepriklausomi šaltiniai teigia, jog šios 28 000 porų, kurias tąsyk „sutuokė“ S. M. Mūnas, jau buvo susituokusios savo šalyse.[263] Paskutinės S. M. Mūno ir jo žmonos organizuotos masinės tuoktuvės įvyko 2009 m. (40 000 porų).

Teigiama, jog S. M. Mūno turtai skaičiuojami milijardais. Jis – dienraščio „The Washington Post” ir kitų žiniasklaidos priemonių savininkas, esama žinių, jog „kovotojui už taiką” ir „mesijui”, tokiu jis save laiko, priklauso ir ginklų fabrikas. Šios žinios – ne gandų lygio. 1976-1977 m. JAV vadinamasis Freizerio komitetas, nagrinėjęs Pietų Korėjos ir Jungtinių Valstijų santykius, nustatė, jog Korėjos Respublikos žvalgyba (KCIA) ketino sukurti žvalgybos tinklą ir padaryti įtaką JAV Kongresui, žiniasklaidai, dvasininkijai, švietimo sistemai. Iš 447 puslapių ataskaitos 81 buvo skirtas „Mūno organizacijai“ ir ypač jo įkurtai korporacijai „Tongil Group“ (Suvienijimo judėjimas korėjietiškai vadinamas *Tongilgyo*). Nustatyta, kad ši korporacija gamino ginklus, rengėsi įkurti pasaulio vyriausybę, kurioje būtų sujungta (Mūno) bažnyčia ir valstybė, o S. M. Mūnas valdytų šią vyriausybę.

1999 m. S. M. Mūno šeimą ištiko nelaimė – nusižudė vienas iš jo sūnų (tai ne pirmoji netektis – 1984 m. avarijoje žuvo kitas jo sūnus). Šios knygos autoriaus turimi vaizdo įrašai rodo, jog įtarimai, kad kiti S. M. Mūno sūnūs galėjo vartoti narkotikus per „paskaitas“ – jie keikė susirinkusiuosius sekėjus, o šie, nepaisant to, vis tiek garbino „mesiją“.

Vilniuje nuo 1992 m. veikianti Šventoji dvasinė pasaulio krikščionių susivienijimo asociacijos religinė bendruomenė 1993 m. buvo įregistruota kaip religinė organizacija, ją sudaro keliasdešimt aktyvių jaunuolių, kuriems vadovauja pastorius iš JAV. NRJ

aktyvistai gyvena bute, išnuomotame viename iš sostinės mikrorajonų. Kasdien nuo ankstaus ryto iki vakaro gatvėse bei vaikščiodami po butus jie renka pinigus neva jų propaguojamoms idėjoms apie „tyrą meilę" paremti, kviečia naivius jaunuolius į „paskaitas". Naujokai turi užpildyti lapelį, pavadintą „Tyros meilės priesaika", kuriame pasirašę pasižada „susilaikyti nuo lytinių santykių iki vedybų, gerbti tyrumo idealą savyje ir kituose, mokytis mylėti kaip vaikas, draugas, sutuoktinis, tėvas ar mama, pašvęsti save absoliučiai ištikimybei santuokai bei skatinti kitus elgtis taip pat". Beje, S. M. Mūnas yra papiktinęs gėjų ir lesbiečių bendruomenes, pavadindamas jas „mėšlą ėdančiais šunimis".[264]

Pasaulyje yra apie 3 milijonus munistų, Lietuvoje – apie 100. Jų tikslas – iki 2014 m. padidinti NRJ narių skaičių iki 1000. 2002 m. munistų komuna skilo, buvo įkurta rusakalbių bendruomenė. 2003 m. dėl registracijos ji kreipėsi į Teisingumo ministeriją. Lietuvoje veikia dukterinės munistų organizacijos: „Universitetinė principo studijavimo asociacija" (ji – vienintelė įregistruota, turi visuomeninės organizacijos statusą), „Jaunimas už dorą visuomenę", „Šeimų federacija už taiką pasaulyje", „Religijų ir tautų federacija už taiką pasaulyje". Pasaulyje munistai turi keliasdešimties pavadinimų organizacijų. Į jas dažnai įtraukiami nieko nenutuokiantys pedagogai, net politikai (jie kviečiami į dažnai munistų rengiamas konferencijas, pavyzdžiui, apie taiką pasaulyje). Vienas žymiausių atvejų, kai munistai apgaule į savo konferenciją įviliojo nemažai žinomų žmonių, pedagogų, užfiksuotas 2000-aisiais.[265]

Dėl apgaulingos veiklos (munistai nesilaikė Visuomeninių organizacijų įstatymų ir veikė kaip religinė bendruomenė – gatvėse verbavo narius, organizavo įvairius religinio pobūdžio renginius) 2000-aisiais Teisingumo ministerija įspėjo NRJ laikytis įstatymų.[266]

Teisingumo ministerija kol kas yra atidėjusi sprendimo dėl munistų organizacijos įregistravimo priėmimą, nes buvo gauta skundų, kuriuos prokuratūrai pateikė savo vaikų dalyvavimu šio NRJ veikloje nepatenkinti tėvai. Tiesa, munistai greičiausiai gaus valstybės pripažinimą, nes 2003 m. gruodžio 30 d. Valstybės saugumo departamentas raštu atsakė Teisingumo ministerijai, jog neturi duomenų apie munistų organizacijos veiklą, galimai pažeidžiančią žmogaus teises ir laisves arba viešąją tvarką.

Kiek anksčiau – 2003 m. liepos 1 d. – Lietuvos Respublikos saugumiečiai į NRJ įtrauktos merginos tėvams, nežinantiems kur dėtis iš nevilties, atsiuntė raštą, kuriame

buvo tokie žodžiai: „Sun Myung Moon vadovaujamų organizacijų Lietuvoje narių veikoje nėra nusikaltimų požymių, todėl tyrimas jų atžvilgiu nebus atliekamas.“[267]

Tai stebina. Kaip pavyzdį, pacituosime vienos vilniečių šeimos 2004 m. teisėsaugininkams rašytą laišką: „Norime jus informuoti apie labai klastingos sektos – Susivienijimo bažnyčios, kurį slepiasi po įvairiais pavadinimais, bandymus ieškoti kelią į Lietuvos visuomenę. Pasinaudodami padėtimi mūsų krašte, Muno sekta nori įteisinti savo veiklą ir prie to prisideda pareigūnai įvairių ministerijų, prisidengę spragomis Lietuvos įstatymuose. Visuomenėje platinama klaidinanti nuostata, kad kalbant apie sektų pažabojimą, diskriminuojama religijos laisvė ir tikėjimo laisvė. Mes galvojame, kad specialiai norima supainioti laisvą apsisprendimą su psichologiniu pajungimu sektų lyderiams. Pagal pareigūnus, sekta turi teisę verbuoti mūsų vaikus, manipuliuoti jų sąmone ir riboti jų laisvę. Bet jaunimas, kuris papuolė į Muno sektos pinkles, automatiškai praranda visas teises: į mokslą, darbą, socialinį draudimą, sveikatos draudimą. Nes vaikai yra išvežti į užsienį rinkti aukas sektos lyderių labui. Nepilnavertė mityba, nepakankamas miego kiekis, įtemptas darbas žaloja jų fizinę ir psichinę sveikatą. Tėvai, kurių vaikai įtraukti į Muno sektą, pagal įstatymus neturi jokių teisių kovoti su sekta. Nuo sektos veiksmų nukenčia ne tik įtraukti vaikai, bet ir jų giminaičiai, tėvai, broliai ir seserys.“

2004-aisiais kilo skandalas ir dėl galimų munistų ryšių su nusižudžiusia mergina.[268]

Munistus galima būtų įtarti ir šventų simbolių niekinimu. Sekmadieniais rytą jie eina į Trijų Kryžių kalną Vilniuje, kur meldžiasi S. M. Mūnui.

Munistų teigimu, Lietuva – ateities pasaulis, kuris S. M. Mūnui labai svarbus. Tačiau, pasak vieno buvusio NRJ nario, taip S. M. Mūnas kalba kone apie kiekvieną valstybę. Išskirtinė valstybė pasaulyje – Korėja. Korėjiečių rasė esanti aukščiausia, visi pasaulyje privalą kalbėti korėjietiškai. Vilniečiai munistai vieni kitus vadina šventaisiais.

Anot S. M. Mūno, Dievas – nematoma žmogaus forma. Dievas ir žmogus yra viena. Žmogus yra įsikūnijęs Dievas. S. M. Mūno teologija yra antitrinitariška (nukreipta

prieš Trejybę). Jo manymu, egzistuoja net keletas „trejybių". Tėvo, Sūnaus ir Šventosios Dvasios Trejybė atsiranda tik po Kristaus nukryžiavimo. Pirmapradė Trejybė buvo Adomas, Ieva ir Dievas. Po žmogaus pirmosios nuodėmės ir nuopuolio Trejybė transformavosi ir į save įtraukė Adomą, Ievą bei Šėtoną. Tačiau S. M. Mūnas siūlo Naująją Trejybę – Dievo, Trečiojo Adomo ir Trečiosios Ievos. Apie pastaruosius du jis kalba kaip apie Tikruosius gimdytojus. Tai – pats S. M. Mūnas ir jo žmona.

Šventoji Dvasia – moteriškasis Dievo pradas. Ji atėjo kaip Tikroji Motina, arba kaip antroji Ieva, kuri bus išstumta su Trečiosios Trejybės įtvirtinimu, ir Šventoji Dvasia bus pakeista S. M. Mūo žmona – Trečiąja Ieva.

Suvienijimo bažnyčios teologija neigia Jėzaus Kristaus kūniškąjį prisikėlimą iš mirusiųjų, aiškindama, kad jis prisikėlė tik savo dvasia. Po nukryžiavimo Dievas ir Kristus prarado viską. Nukryžiavimo momentu absoliučiai viskas liovėsi egzistuoti: izraelitų tauta, judaizmas, mokiniai, šeima ir krikščionybė. Atpirkimo nebuvo ir išgelbėjimo nebuvo, taip pat nebuvo ir krikščionybės pradžios. Kristui atsidūrus ant kryžiaus, žmonės negavo išgelbėjimo. Suvienijimo bažnyčios teologijoje išgelbėjimas duodamas ne per maloningąją Kristaus auką ant kryžiaus, tačiau pasiekiamas žmogiškais darbais ir tik per S. M. Mūno mokymą, apreiškimus ir paklusnumą jam. Taip pat atmetamas ir unikalus Jėzaus dieviškumas: „Aišku, kad Jėzus nėra Dievas. Po nukryžiavimo krikščionybė pavertė Jėzų į Dievą. Štai kodėl niekada tiltas nebuvo nutiestas per bedugnę, skiriančią Dievą ir žmogų. Jėzus – tai žmogus, kuriame įsikūnijo Dievas, bet tai ne pats Dievas."[269] S. M. Mūnas Jėzų, taip pat Abraomą ir Mozę laiko nevykėliais: „Abraomas buvo tikėjimo tėvas, Mozė buvo tikėjimo žmogus, Jėzus buvo žmogiškasis Sūnus, bandantis įvykdyti savo misiją gyvybės kaina. Tačiau jie – nevykėliai."[270]

S. M. Mūnas yra sakęs, „kad pasaulis turi surasti „teisųjį gimdytoją", norėdamas atsikratyti šėtono įtakos. „Ir tai bus Mesijas – pasakė jis. – Dėl šio tikslo aš buvau Dievo pašauktas..., kad aš galėčiau įgauti „teisiojo gimdytojo" širdį, pilną meilės visoms rasėms, visų odos spalvų žmonėms visame pasaulyje."[271]

S. M. Mūno bažnyčioje yra savotiškas Šventosios Vakarienės ritualas: kad taptų jo įsūniais ir įdukterimis, naujai atsivertusieji geria kokteilį, kuriame vienas iš

komponentų neva esąs S. M. Mūno ir jo žmonos kraujas. Taip apsivaląs naujatikių kraujas. Po šio ritualo visi munistai tampą Mūno ir jo žmonos vaikais.[272]

„Dieviškojo principo“ įvade rašoma: „Laikų pilnatvei suėjus, Dievas pasiuntė savo pasiuntinį, kad išspręstų esminius gyvenimo ir visatos klausimus. Jo vardas San Mjung Moonas.“[273] „Dieviškasis principas” jungia krikščionybės idėjas, neįprastą Biblijos aiškinimą bei evangelijų terminologiją su daoizmo Dievo samprata ir in-jan, teigiamo ir neigiamo, vyriško ir moteriško pradų principu. S. M. Mūnas šeimą laiko tamsiųjų jėgų kūriniu, nes Ieva nusidėjo (tiesiogine prasme) su šėtonu, pasivertusiu gyvate, ir pasmerkė žmonių giminę ilgoms kančioms. Kristus („antrasis Adomas”), kaip ir mūsų pirmieji protėviai – Adomas ir Ieva, gimė be nuodėmės, tačiau nesuspėjo įgyvendinti savo misijos – susituokti su idealia žemės moterimi ir paleisti į pasaulį apvalytų nuo nuodėmės „tobulų” vaikų. Kadangi S. M. Mūnas taip pat yra be prigimtinės nuodėmės, tai jie su savo žmona sudaro „Tikrąją šeimą“. Tik įstojęs į šią šeimą, žmogus gali būti išgelbėtas. Tikrieji žmogaus tėvai ir giminės, jeigu jie nepriklauso Suvienijimo bažnyčiai, yra „šėtoniško”, nuodėmingojo pasaulio atstovai.

Žmonijos istorija, anot S. M. Mūno, dalijama į tris periodus: Abraomo epocha – žmonių giminės formavimasis; Kristaus epocha – žmonijos vystymasis; S. M. Mūno epocha – jis atėjo į žemę, kad atliktų šventąją misiją ir išlaisvintų žmones iš šėtono tarnystės.

S. M. Mūnas yra pareiškęs, jog Dievas šiuo metu atmeta nuo savęs krikščionybę ir kuria naują religiją. Ir ta nauja religija esanti Suvienijimo bažnyčia. „Kol darbas su krikščioniška bažnyčia dar nebaigtas, mes turime cituoti Bibliją ir naudoti ją aiškinant Dieviškąjį Principą. Po to, kai mes gausime krikščioniškos bažnyčios palikimą, galėsime mokyti ir be Biblijos.“[274]

Religijotyrininkas Kirilas Privalovas rašo: „Suvienijimo bažnyčia turi daug profesionalių psichologų ir manipuliatorių. Jų reikia tam, kad iš žmogaus atimtų laisvą valią ir mąstymą, kad jį paverstų paklusniu ginklu J. M. Mūno ir jo patikėtinių rankose.“[275]

Beje, 2005 m. spalio 22-ąją S. M. Mūnas su žmona ir gausia palyda visiškai slaptai apsilankė Lietuvoje. Lietuvos saugumas pareiškė, jog šis vizitas per daug sureikšmintas, nes „jokio pavojaus mūsų valstybės saugumui ši persona nekelia.“[276]

NRJ Katalikų bažnyčioje. Lietuvoje beveik nieko nežinoma apie naujuosius religinius judėjimus Katalikų bažnyčioje, kurie, pasak tyrinėtojų, yra ne mažiau skandalingi ir pavojingi nei aukščiau minėtieji. Panagrinėsime pagrindines paslapties skraiste apgaubtas Lietuvoje veikiančias bendruomenes, save priskiriančias prie katalikų, tačiau pagal pagrindinius religijotyrininkų apibrėžtus požymius atitinkančias „sektų“, tiksliau, NRJ požymius.

Lietuvos Konstitucinio Teismo (KT) pirmininkas Egidijus Kūris 2007 m. lapkričio 23-iąją pasirašė potvarkį, kuriuo priimtas nagrinėti tuometinio teisingumo ministro Petro Baguškos vos prieš pusę mėnesio (lapkričio 8-ąją) atsiųstas prašymas išaiškinti kai kurias KT (1996 02 28 ir 2003 06 13) nuostatas. Paprasčiau kalbant, teisingumo ministras KT paprašė nustatyti religinių bendrijų ir bendruomenių tradiciškumo nustatymo kriterijus. Iki šiol Lietuvoje buvo pripažįstamos 9 tradicinės religinės bendrijos, visi kiti religiniai judėjimai laikomi netradiciniais arba jie galėjo siekti tarpinio statuso – „valstybės pripažinimo“.[277] Nuo šiol, teisingumo ministro prašymu, jei jam KT bus palankus, papildomų teisių galės būti suteikiama ne tik tradicinėms, bet ir kitoms valstybės pripažintoms religinėms bendrijoms. 2003 06 13 KT išaiškinime pabrėžiama, jog tradiciškumas nėra nei sukuriamas, nei panaikinamas įstatymų leidėjo valios aktu. Tačiau jei teisingumo ministro svajonė išsipildys, skirties tarp, tarkime, karaimų ir Septintosios dienos adventistų nebeliks.

Lietuvoje išleista vos viena plonytė knyga šia tema tautologiniu pavadinimu – „Naujųjų judėjimų judėjimas Bažnyčioje“.[278] Būtų juokinga, jei nebūtų graudu, bet šios knygos leidėjai ir sponsoriai – bene prieštaringiausiai vertinami, priskirtini naujųjų religinių judėjimų katalikų bažnyčioje grupei.

Jokios kritinės literatūros apie NRJ, prisiglaudusius po Vatikano sparnu, Lietuvoje neišleista. Tačiau tai nereiškia, jog jų nėra pasaulyje. Lietuvoje tokių judėjimų yra keliolika.

Fokoliarų (it. *focolare* „židinys“) judėjimas įkurtas 1943 m. Trente, Italijoje. Jo įkūrėja ir vadovė – žydų tautybės Chiara Lubich (tikr. Silvia Lubich, 1920–2008), tais metais suvokusi, jog „Dievas yra meilė“ (Jn 4:16). Ch. Lubich teigimu, judėjimo tikslas – prisidėti prie taikos pasaulyje, pasaulis, gyvenantis vienybėje. Galią judėjimas pradėjo įgauti 1948 m., 1954 m. pirmuoju fokoliarų kunigu įšventintas Paskualis Forezi (Pasquale Foresi). Buvo įsteigta „Città Nuova“ („Naujasis miestas“) leidykla. Fokoliarai pradėjo skverbtis į Rytų Europą. Beje, nuo 1949 m. steigiami vadinamieji marijapoliai – kasmetiniai judėjimo susitikimai; dabartiniu laikotarpiu jie vyksta maždaug 100 pasaulio šalių (taip pat ir Lietuvoje).

Fokoliarai yra įkūrę ne vieną filialą abstrakčiu pavadinimu, pvz., „Naująjį šeimų judėjimą“, „Jaunuolius suvienytam pasauliui“ (arba „Naująją kartą“, sutrumpintai vadinamą „Gen“) ir kitus. Beje, nuo pat fokoliarų judėjimo pradžios, didžiąją jo dalį sudarė itin jauni žmonės – paaugliai ir net vaikai. 1991 m. fokoliarai puolė į verslą – įsteigta dukterinė organizacija „Economy of Communion in Liberty“ („Bendra ekonomika laisvėje“). Ch. Lubich tapo ne tik religine, verslo, bet ir politine veikėja – 1997 m. sakė kalbą Jungtinėse Tautose. Pačių fokoliarų teigimu, pasaulyje jų apie 5 milijonus fokoliarų 182 šalyse.[279] Judėjimo doktrinos branduolys – „meilės ir šviesos dovana“[280], kurią fokoliarams suteikianti Šventoji Dvasia.

Lietuvą fokoliarai pasiekė iš tuomečių Vokietijos Demokratinės Respublikos ir Čekoslovakijos – judėjimo atstovai iš šių šalių reguliariai pradėjo lankytis nuo 1985 m. (pirmieji – dar nuo 1967 m.), tiesa, prisidengdami žodžių žaismu – folkloristais. 1990 m. buvo surengtas keturių dienų atviras susitikimas viename kaimelyje suaugusiesiems, jaunimui ir vaikams, jame dalyvavo apie 85 žmones. 1991 ir 1992 m. įkurtos vyrų ir moterų (bendruomenėse vyrai negali būti kartu su moterimis) fokoliarų grupės.

Lietuvos fokoliarai, vadinantys save „Brolybės tinklu Europoje“, – itin uždaras judėjimas. Tai galima suprasti ir iš jų skurdaus informacija tinklalapio.[281]

Fokoliarų judėjimas sulaukė nemažai kritikos. Ypač paminėtina buvusio šio NRJ nario, praleidusio jame net devyneris metus, išpažintis, išspausdinta 1995 m.[282] bei fokoliarų judėjimo kritikai skirtas tarptautinis tinklalapis „Fokoliarų judėjimas: šviesos ir šešėliai“.[283]

Gordonas Urkjuartas (Gordon Urquhart), parašęs pirmąją kritinę analizę apie fokoliarų ir kitus naujuosius judėjimus katalikų bažnyčioje, iš fokoliarų gretų pasitraukė 1976-aisiais. Knygoje „Popiežiaus armada. Atskleidžiamos Bažnyčios paslaptys ir joje esančios galingos sektos“ autorius pripažįsta, kad, pasitraukus iš fokoliarų, jo gyvenimo tikslas – atskleisti šio judėjimo „grėsmingas savybes“. Jas G. Urkjuartas susumuoja taip: „lyderio asmenybės kultas; slapta, konservatyvi hierarchija“; „efektyvi vidinė komunikacijos sistema“; „slapti mokymai, kurie atskleidžiami palaipsniui“; „didžiulė verbavimo mašina, naudojanti sektantiškas technologijas“; „narių indoktrinacija“; „neribotos ambicijos daryti įtaką bažnyčiai ir visuomenei“.[284]

Vis dėlto svarbiausiu fokoliarų sektantiškumo požymiu G. Urkjuartas įvardija „asmenybės sunaikinimą, sukeliantį depresiją ir kitokių sunkių psichikos ligų“.[285] Šiuos nerimą keliančius G. Urkjuarto teiginius patvirtina ir buvę Lietuvos fokoliarai, patyrę psichologinį smurtą, o pasitraukę iš judėjimo – atsidūrę psichiatrijos ligoninėse.

Medžiugorjės fenomenas. Dar vienas su Mergele Marija susijęs naujasis religinis judėjimas – „Marijos taikos karalienės maldos grupelė“, kurios padaliniai mūsų šalyje veikia Vilniuje ir Kaune.

Priminsime garsiąją Medžiugorjės (*Međugorje***,** Bosnija ir Hercegovina; bosn. „tarpukalnė“) istoriją, apie kurią tarybiniais laikais buvo kalbama tik puse lūpų, tačiau vėliau pasaulyje ji tapo tikru kultu. Viskas prasidėjo 1981 m. birželio 24 d. Medžiugorjės miestelyje, netoli Kroatijos sienos, kai šeši paaugliai (jiems buvo 15–16, vienam – 10 metų) – Ivanka Ivankovič, Mirjana Dragičevič, Vicka Ivankovič, Ivanas Dragičevičius, Ivanas Ivankovičius ir Milka Pavlovič – pamatė jauną moterį su kūdikiu ant rankų, ji rankos gestu parodė, kad jie prisiartintų. Tačiau paaugliai išsigando ir pabėgo. Kitą dieną, birželio 25-ąją, keturi iš šių jaunuolių (tarp jų nebuvo

Milkos Pavlovič ir Ivano Dragičevičiaus) vėl atėjo į tą pačią vietą, kur jau buvo matę paslaptingąją moterį ir, pamatę ją vėl, nusprendė, kad tai – Mergelė Marija, kuria jie pavadino Ponia (bosn. *Gospa*). Prie grupės prisijungė dar du jaunuoliai – Marija Pavlovič ir Jakovas Čolo.

Gospa apsireiškinėdavo jaunuoliams vos ne kasdien. 1981 m. spalį ji pareiškė gana keistą dalyką: „Rusija yra šalis, kur Dievas bus labiausiai pagarbintas“. Mergelė Marija neva perdavė paaugliams dešimt „paslapčių“ apie ateities įvykius. Tačiau „vizionieriams“ kol kas ji atskleidė tik vieną „paslaptį“ – pažadėjo palikti nesugriaunamą ir matomą ženklą, kur pirmąsyk pasirodė jaunuoliams. Šis ženklas esą skirtas ateistams. *Gospa* pareiškė: kai visos dešimt „paslapčių“ būsią atskleistos, ji daugiau nebesirodysianti.

Tradiciniai katalikai, nepriklausantys Medžiugorjės *Gospos* garbintojų grupėms, į jos pareiškimus žiūri skeptiškai. „Vizionieriai“ ne kartą buvo tirti medikų. 17 medikų ir teologų komisija 1986 m. Italijoje išspausdino pranešimą, kuriame teigiama, kad Bažnyčiai naudinga pripažinti Medžiugorjės „stebuklą“. Tačiau kunigas Kęstutis Trimakas pažymi: „Kol pasirodymai Medjugorje tebevyksta, vargiai ar galima tikėtis, kad Bažnyčia patvirtintų jų antgamtiškumą. Taip atsitiko ir su ankstyvesniais Marijos apsireiškimais, pvz., Liurde, Fatimoj ir kitur. Praėjo nemaža laiko, kol jie buvo pripažinti antgamtiškais įvykiais.“[286] Nepaisant to, pasaulyje ir Lietuvoje veikia šio fenomeno garbintojų grupės. Mūsų šalyje leidžiamas net internetinis laikraštis „Medjugorjės balsas“.[287] Paskutinis užfiksuotas Mergelės Marijos „apsireiškimas“, spausdinamas šiame leidinuke, įvyko visai neseniai – 2007 m. spalio 25 d.

Lietuvoje Mariją garbinančių grupių yra ne viena. Kaune nuo 1992 m. veikia „Marijos legionas“.[288] Jis įkurtas 1921 m. Airijos sostinėje Dubline. „Legio Mariae“[289] įkūrėjas – Frankas Dafas (1889–1980). Šis judėjimas turi apie tris milijonus narių. Jo struktūra „pasiskolinta“ iš romėnų kariuomenės (nuo *praesidium*, *regia*, *senatus* iki *concilium*; tiesa, pastarajam vadovauja ne imperatorius, bet prezidentas, kuriam pavaldūs viceprezidentas, sekretorius, iždininkas ir dvasinių reikalų direktorius). Narystė „Marijos legione“ pagrįsta disciplina ir ištikimybe, be to, smarkiai „atsiduoda“ kariuomenės tvarka.

Vilniuje veikia Marijos vaikų sąjūdis, kuris „jungia įvairių katalikiškų organizacijų dalyvius bendrai Rožinio maldai ir artimo meilės darbams, pasiaukojus Švč. M. Marijos Širdžiai“. „Marijos vaikų“ dvasios tėvas – kunigas vienuolis Marijonas Vaclovas Aliulis MIC[290].

Marijos garbintojų pasaulyje – išties nemažai. Marijos apsireiškimai – žinomas reiškinys, vadinamas ir psichologiniu (haliucinacijos), ir religiniu fenomenu, ir paprasčiausiomis apgavystėmis. Mokslininkai yra pastebėję tendenciją, jog tose vietose, kur apsireiškia Marija, ją dažniausiai mato vos keletas žmonių.

Pateiksime Katalikų Bažnyčios pripažintus (ir kai kuriuos - nepripažintus) žymiausius Marijos apsireiškimus:

1. 39 m., Kesaraugusta (Caesaraugusta (dab. Saragosa, Ispanija) – matė šv. Džeimsas Didysis.
2. 352 m., Roma (Italija) – matė popiežius Liberijus.
3. apie 704 m., Evešeimas (Eveshame (Anglija) – matė šv. Egvinas; Bažnyčios nepripažinta.
4. 1208 m., Prolis (Prouille (Prancūzija) – matė šv. Dominykas.
5. 1531 m., Gvadelupės k. (Villa Guadalupe (Meksika) – matė actekų žemdirbys šv. Chuanas Diego.
6. 1579 m., Kazanė (Rusija) – matė 10-metė.
7. 1594 m., Kitas (Quito (Ekvadoras) – matė Mariana de Chesus Tores.
8. 1608–1612 m., Šiluva (Lietuva) – matė keturi vaikai.
9. 1664–1718 m., Sent Etjenas (Saint-Étienne-le-Laus (Prancūzija) – matė aviganis Benua Renkurelis.
10. 1830 m., Paryžius (Prancūzija) – matė šv. Katerina Labore.
11. 1846 m., La Saleta (La Salette (Prancūzija) – matė kerdžiai Melani Calva ir Maksiminas Giro.
12. 1858 m., Lurdas (Prancūzija) – matė aviganė šv. Bernadeta Sobiro.
13. 1871 m., Pontmeainas (Prancūzija) – matė keturi vaikai.
14. 1876 m., Pelevosinas (Prancūzija) – matė tarnaitė Estela Fakvet.
15. 1879 m., Nokas (Knock (Airija) – matė daug suaugusiųjų ir vaikų.
16. 1917 m., Fatima (Portugalija) – matė Liucija Santos, Chasinta ir Fransiskas Marto.
17. 1932 m., Bjuringas (Beauraing (Belgija) – matė penki vaikai.
18. 1933 m., Bano (Banneux (Belgija) – matė mokinė Marieta Beko.

19. 1968–1971 m., Zeitounas (Egiptas) – matė tūkstančiai žmonių; ant bažnyčios stogo.
20. 1973 m., Akita (Japonija) – matė sesuo Sasagava.
21. 1980 m., San Francisko de Kuapa (Nikaragva) – matė Bernardo Martinezas.
22. 1981 m.–iki šiol, Medžiugorjė (Bosnija ir Hercegovina) – matė šeši paaugliai, vėliau – kiti žmonės; Bažnyčia nepripažįsta.
23. 1982–1988 m., Kibeho (Ruanda) – matė septyni paaugliai.
24. 1990–1995 m., Litmanova (Slovakija) – matė Katka Ceselkova ir Ivetka Korcakova.
25. 2000–2001 m., Asiutas (Egiptas) – matė milijonai žmonių; pripažįsta tik Koptų stačiatikių bažnyčia.
26. 2001 m.–iki šiol, Hilversumas (Nyderlandai) – matė Agata Molki; jai viešai ir asmeniškai apsireiškė Mergelė Marija ir Jėzus Kristus; Bažnyčia nepripažįsta.

Taigi Mergelės Marijos apsireiškimo vietos – įvairiuose žemynuose. Katalikų bažnyčia pripažįsta 23 atvejus, dar vieną – egiptiečių Koptų stačiatikių bažnyčia.

Apie Mergelės Marijos apsireiškimus Lietuvoje išleista ir *new age* pakraipos knyga[291], kurios autorė Audronė Ilgevičienė (žr. „Antropoteosofija“) su bendraminčiais teigia aplankiusi net dešimt vietų, kur Lietuvoje yra apsireiškusi Marija: tai – Skudutiškis (jame yra Marijos pėda akmenyje, o neįvardyta moteris ją mačiusi XX a.), Janoniai (1962 m.), Šimoniai (trys apsireiškimai 1670, 1941 m. ir dar vienas atvejis, ne vėliau kaip 1947 m.), Imbradas (1967 m.), Gelvonai (juose yra Marijos pėda akmenyje, o jai meldžiamasi rugsėjo 8-ąją), Ariogala (1949 m.), Girkalnis (1948 m.), Višakio Rūda (metai nežinomi, bet šaltinėlis, su kuriuo susijęs Marijos pasirodymas, siekia 1700-uosius), Keturnaujiena (1969 m.) ir, žinoma, Šiluva (1608 m.). Nors Katalikų bažnyčia greičiausiai šią A. Ilgevičienės knygą pavadintų eretiška, tačiau joje daug daugiau katalikybės nei *new age*. Žmonės joje tik kviečiami gerbti šventas vietas, „nes dabartinis periodas sunkus visiems – ir tikintiesiems, ir netikintiesiems, ir geriesiems, ir blogiesiems“.[292]

Be minėtų kontroversiškų Lietuvoje veikiančių NRJ, mūsų šalyje egzistuoja šios neagresyvios katalikiškosios bendrijos ir sąjūdžiai: bendruomenė „Tikėjimas ir šviesa“ arba „Arka“ (L‘Arche)[293], brolija „Bendrystė ir išsilaisvinimas“ („Comunione e Liberazione“)[294], „Katalikų charizmatinis atsinaujinimas“ („The Catholic Charismatic Renewal of New Orleans“)[295], „*Taizé* pasirengimo centras“[296], „Tiberiados bendruomenė“[297], „Neokatechumeninis kelias“[298],

katalikų bendruomenė „Gyvieji akmenys“[299], ateitininkai[300], skautai[301], „Avinėlio užtarėjo draugai“[302], „Opus Sanctorum Angelorum“[303], „Oazės judėjimas“ (arba „Šviesa-Gyvenimas“)[304] ir kt.

Šie NRJ, iš kurių daugelis atsirado po II Vatikano susirinkimo (1962–1965), – pasaulietiniai. Jų doktrinos iš esmės nesiskiria nuo Romos katalikų bažnyčios doktrinos: „Judėjimų misionieriškas užsidegimas ir jų veikla duoda naują impulsą krikščioniškame gyvenime ir evangelizacijoje, ypač jaunimo tarpe. Jie labai patrauklūs tuo, kad siūlo raiškos būdų gausą.“[305]

Prieš kurį laiką Lietuvoje lankėsi savo stigmas (*stigmos* – žaizdos, atsiveriančios karštai tikintiesiems tose vietose, kur buvo sužeistas nukryžiuotas Jėzus Kristus, t. y. delnuose, pėdose ir kitur)[306] viešai demonstruojantis sicilietis Džiordžio Bondžiovani (Giorgio Bongiovanni gim. 1963)[307], tačiau mūsų šalyje, priešingai nei, tarkime, Italijoje, jo, kartu su broliu Filipo, įkurta organizacija „Non siamo soli“ („Nesame vieni“)[308] netapo populiari. Dž. Bondžiovani įkurtas NRJ panašus į katalikybės ir *new age* (ypač – NSO kultų) derinį: jis pasakojo 1976-aisiais, būdamas trylikos, sutikęs kontaktuotoją su ateiviais Eugenio Siragusą, kuris atskleidęs jam įvairių dvasinių paslapčių. Dž. Bondžiovanis suvokęs, jog mūsų planeta (tai artima *Gaia* hipotezei, M. Gimbutienės tyrinėjimams) – Marija arba Mirijam, Motina Žemė, yra labai užteršta, todėl artinasi branduolinis karas.

1989 m. Dž. Bondžiovani teigė pats susitikęs su Mirijam, kuri pakvietusi jį keliauti į Fatimą. Tais metais pirmąsyk atsivėrus stigmoms, sicilietis teigė matęs ir Jėzų Kristų, kurį vadino Mokytoju (tai artima teosofų, antroposofų, antropoteosofų, rerichiečių, „Arkanų mokyklos“ doktrinoms). 1990 m. Dž. Bondžiovani susitiko su Michailu Gorbačiovu ir jo žmona Raisa. Vėliau sicilietis apkeliavo daugybę šalių, kur demonstravo stigmas ir pasakojo apie tai, ką išgirdęs iš Marijos, Jėzaus Kristaus ir Šviesos Būtybės, vardu (*sic*) Nibiru-Arat-Ra („Nibiru kultas“ – viena *new age* judėjimo atšakų, pasižyminti apokaliptinėmis tendencijomis). Pagrindinis Dž. Bondžiovani doktrinos principas – „Meilė ir teisingumas“, tiksliau – meilė Motinai Žemei, griaunamai jos degeneravusių vaikų ir teisingumas, padėsiantis atgaivinti ją naujam gyvenimui.

Naujosios apaštalų bažnyčios (toliau – NAB; dar vadinta Katalikiška apaštališka bažnyčia) pradžia – XIX a. pirmoji pusė, kai dviejų kunigų sekėjai atsiskyrė nuo katalikų, presbiterionų ir kitų Anglijoje veikusių krikščioniškų konfesijų, norėdami atkurti apaštalų tarnystę ir pasirengti antrajam Kristaus atėjimui. Judėjimo pradžioje akcentuota artėjanti apokalipsė, rengtasi pasaulio pabaigai, kurią skelbė bažnyčios

vadovai (jie save laikė pranašais). 1832 m. judėjime įšventinti pirmieji apaštalai (jų, kaip ir Biblijoje, buvo 12). Šie metai laikomi Katalikiškos apaštališkos bažnyčios pradžia. Pirmasis jos apaštalas – Džonas Beitas Kardeilas (John Bate Cardale, 1802–1877).

NAB narių atsirado ir Šveicarijoje bei Vokietijoje. Tačiau iš 12 apaštalų 1860 m. liko tik 6 (o antrojo Kristaus atėjimo privalo sulaukti visi 12), todėl bažnyčią ištiko krizė. 1863 m. vokiečių bendruomenės atstovai Hamburge įšventino naujus apaštalus, tačiau Anglijoje gyvenantys jų tikėjimo broliai atsisakė juos pripažinti, todėl judėjimas skilo ir Vokietijoje susikūrė Naujoji apaštalų bažnyčia. Dabar NAB vadovauja apaštalų kolegija su vyriausiuoju apaštalu priešakyje (jos būstinė – Šveicarijos mieste Ciūriche). Vyriausiasis apaštalas, kaip ir Romos popiežius, įvardijamas apaštalo Petro įpėdiniu. Jį pasirenka jo pirmtakas iš apaštalų kolegijos narių, jei taip neįvyksta, jį renka kolegija. NAB regionams skiriami vadovauti apaštalai, jiems talkina vyskupai, krašto evangelistai, krašto vyresnieji, kunigai, diakonai ir subdiakonai.

Per apaštalus NAB mokyme pamaldose žmonėms atleidžiamos nuodėmės, teikiami sakramentai, apie juos telkiasi „tikroji Dievo tauta”.

NAB maldos namų tinklas Lietuvoje egzistuoja išskirtinai dėl gausios paramos iš užsienio. Šio NRJ populiarumas mūsų šalyje priklauso nuo dar dviejų dalykų – didžiulio panašumo į katalikybę (daugelis paprastų žmonių, priklausančių NAB, nelabai skiria ją nuo Katalikų bažnyčios) bei gausios labdaros (jai pasibaigus, bendruomenes lankančiųjų skaičius gerokai sumažėdavo).

Pirmoji NAB bendruomenė Lietuvoje atsirado XIX a. ketvirtajame dešimtmetyje tuometiniame Mėmelyje (Klaipėdoje). Ji vienijo apie 20 žmonių, daugelis jų buvo škotai. Vėliau bendruomenė atsirado ir Karaliaučiuje. 1867 m. joje buvo per 400 narių, o po kelerių metų – dvigubai daugiau. Po 1923 m. sukilimo ir Klaipėdos krašto prijungimo prie Lietuvos Respublikos, dalis NAB parapijų atsidūrė Lietuvos teritorijoje – Šilutėje, Priekulėje, Klaipėdoje ir kt. Pirmosios Lietuvos Nepriklausomybės laikotarpiu NAB Lietuvoje turėjo 9 bendruomenes. Atkūrus Nepriklausomybę, NAB įregistruota 1992 m.. Pirmieji maldos namai pastatyti 1994 m. Vilniuje, įspūdingoje vietoje prie Rasų kapinių. Lietuva padalyta į du regionus –

Rytų (centras Vilniuje, vienija apie 30 bendruomenių) ir Vakarų (centras Klaipėdoje, vienija daugiau kaip 20 bendruomenių). Mūsų šalies NAB narius globoja Vokietijoje gyvenantis apaštalas (pasaulyje šiuo metu yra apie 300 apaštalų).[309]

Pasaulyje yra apie 11 milijonų religinio judėjimo narių beveik 200 valstybių. 2001 m. gyventojų surašymo duomenimis, Lietuvoje buvo 436 NAB nariai. Paties NRJ duomenimis, jų mūsų šalyje yra net 6000. Sunku pasakyti, kaip yra iš tikrųjų. Žinoma, jog tam tikru laikotarpiu Lietuvoje buvo tikrai nemažai NAB maldos namų lankytojų, tačiau pastaraisiais metais jie buvo pustuščiai.

2000 m. Lietuvos NAB kreipėsi į Seimą, prašydama jai suteikti valstybės pripažintos religinės bendrijos statusą. 2003 m. Teisingumo ministerija Seimui pateikė išvadą, vargu ar atveriančią Lietuvos NAB kelią į valstybės pripažinimą. Joje buvo pripažinta, jog „abejonių kelia menka Lietuvos NAB inkultūracija, įsijungimo į Lietuvos visuomenės gyvenimą trūkumas: bendruomenės neatrodo turinčios stiprų religinį identitetą, turi menką indėlį į visuomenės gyvenimą, jos didele dalimi išsilaiko iš užsienio paramos. Teisingumo ministerijos turima medžiaga apie Lietuvos NAB nesuteikia pagrindo teigti, kad ši religinė bendrija sudaro Lietuvos kultūrinio, dvasinio, socialinio palikimo dalį. Teisingumo ministerijos požiūriu, Lietuvos NAB tik iš dalies atitinka Religinių bendruomenių ir bendrijų įstatymo reikalavimus religinėms bendrijoms, siekiančioms valstybės pripažinimo“.[310]

Vienas iš Lietuvos NAB vadovų šios knygos autoriui yra pasakojęs, jog po pamaldų NAB vyksta diskusijos, žmonės susirenka išgerti arbatos su sausainiais, taigi tai nesanti sekta: „Jokie palaiminimai ar sakramentai neatliekami už pinigus. Bažnyčia savo tarnams nemoka pinigų už tarnystę, jie tarnauja laisvu nuo darbo metu. Nė vienas bažnyčios tarnas nėra studijavęs teologijos. Mes neiname baladodamiesi pas atsitiktinius žmones, bet rūpinamės savo bažnyčios nariais. Šie kalba kitiems žmonėms apie tai, ką yra patyrę mūsų bažnyčioje, todėl mums nereikia eiti su lozungais patraukti žmonių“.

NAB pripažįsta vieną Dievą ir jo Sūnų Jėzų Kristų. Bažnyčios tikėjimo pagrindas yra Senasis ir Naujasis Testamentai. Jėzaus Kristaus įkurtoji Bažnyčia buvo apaštališka, nes jai vadovavo apaštalai. NAB vėl atkūrė Kristaus Bažnyčią.

NAB pripažįsta tris sakramentus:

1. Šventas krikštas vandeniu – iniciacija (įšventinimas), pirmasis žingsnis į NAB ir bendravimą su Dievu, krikštą kunigas teikia įvairaus amžiaus žmonėms.
2. Šventas tikinčiojo paženklinimas – Šventosios Dvasios suteikimas, atliekamas apaštalo malda ir rankų uždėjimu. Dvasia – tai vienas iš svarbiausių mokymo dalykų. Paženklinimas išimtinai suteiktas apaštališkajai privilegijai.
3. Šventoji Vakarienė. Ji dalijama po nuodėmių atleidimo. Tai – tikinčiojo susivienijimas su Dievu ir jo Sūnumi Jėzumi Kristumi.

Asmuo, sulaukęs 14 metų, laikomas dvasiškai subrendusiu ir galintis atsakyti už savo veiksmus prieš Dievą. Atsakomybės prieš Dievą priėmimas yra vadinamas konfirmacija. Per konfirmaciją tėvai atleidžiami nuo įsipareigojimų Dievui, duotų per krikštą. NAB narys, priėmęs visus Kristaus įsteigtus sakramentus, tampa Šventosios Dvasios palaimintu Dievo vaiku.

Bažnyčiose naudojami kryžiai be nukryžiuotojo. Atpirkimas NAB yra vykdomas, bet ne skelbiamas. Apaštalai tęsia Jėzaus pradėtą atpirkimo darbą. Apaštalų tarnystė atliekama trejopai:

1. „Dvasinio maisto” perdavimas bendruomenės nariams, be kurio naujasis gyvenimas Kristuje negalėtų būti išpildytas. Viešpats per apaštalus tikintiesiems skelbia „gyvąjį žodį”, kuris yra prilyginamas „apaštalų mokslo” kategorijai.

2. Sakramentinis Dvasios suteikimas per šventąjį paženklinimą. Taip pat susitaikymo pamaldos, kurios vyksta kiekvieną sekmadienį per nuodėmių atleidimą ir Komuniją.

3. Maldos ir sielovados tarnystė. Reikia reguliariai prižiūrėti tikinčiuosius, jų gyvenimą, įvesti juos į maldą. Jei vyriausiasis apaštalas meldžiasi už tikinčiųjų būrį, tai malonės srovė pasiekia ir pomirtinį gyvenimą.

NAB turi savitas laidotuvių ir mirusiųjų bei santuokos pagerbimo apeigas. Kai kurios bažnyčios bendruomenės, panašiai kaip ir mormonai, tiki, jog sakramentai gali būti suteikti ir mirusiesiems. Į pomirtinį gyvenimą jau iškeliavę NAB tarnai atlieka „atpirkimo darbą užmigusioms sieloms", o ypatingose „užmigusiųjų pamaldose" triskart per metus jie yra palaikomi bendruomenių, „gyviesiems priimant vakarienę už mirusiuosius".

NAB priskiria save elitui, laiko save šventa bendruomene. Ji remiasi 16 psalme: „*Tu parodysi man taką, kuris veda į gyvenimą. Tavo Artume – džiaugsmo pilnatvė, tavo dešinėje – amžina linksmybė*" (Ps 16: 11). Tik Dievo tauta, gavusi malonę, gali džiaugtis ateitimi. NAB džiaugiasi ateitimi, nes Kristus, jei jos nariai liks ištikimi, parodys jiems Viešpatį ir jo atlygį. Teigiama, jog NAB yra dieviška, nes pats Dievas XIX a. pradžioje neva pasiuntęs savo Šventąją Dvasią, vėl atgaivinęs dvasines dovanas, pranašų lūpomis pašaukęs apaštalus ir įrengęs malonės altorių.

Naujųjų apaštalų tikintieji triskart per savaitę švenčia pamaldas: sekmadienį priešpiet ir popiet bei trečiadienį vakare.

Nors Naujoji apaštalų bažnyčia save laiko apolitiška organizacija ir į visuomeninį Lietuvos gyvenimą beveik nesikiša (spaudoje apie ją rašyta itin nedaug, todėl nenuostabu, jog daugelis nieko nežino apie naujuosius apaštalus ir jų bažnyčias painioja su katalikiškomis), vis dėlto ji leidžia žurnalą. „Mūsų šeima" (*Unsere Familie*) leidžiamas nuo 1993 m. kas tris mėnesius Frankfurto mieste Vokietijoje. Žurnalo apimtis – 12 puslapių, tiražas nenurodomas. „Mūsų šeima" – verstinis žurnalas, jis geros poligrafinės kokybės, pasižymi fotografijų gausa. Žurnalas skirtas daugiausia konfesiniams tikslams, jame nenagrinėjamos visuomenei aktualios temos (užtat skiriama dėmesio įvairioms Šventajame Rašte aprašomoms temoms).

NAB turi lietuvių kalba išleidę ir savotišką katekizmą.[311] Tai – vertimas iš R. Fero 1992 m. Ciūriche išleistos knygos. Joje 258 punktais išaiškinamos pagrindinės doktrinos, kuriomis paremta NAB filosofija. Bene esminis NAB knygoje pateikiamų teiginių: „Po apaštalų mirties vyskupai ir kiti bažnyčios tarnai bandė buvusias bendruomenes išlaikyti ir jomis rūpintis bei toliau skleisti Kristaus mokymą. Bet išganymo veiklai jiems trūko apaštalo tarnystės."[312]

Pasaulyje ir Lietuvoje yra nemažai krikščioniškų bažnyčių, kurių religijotyrininkai nesiryžta priskirti vienai ar kitai denominacijai, t. y. konkrečiai religinei krypčiai. Mūsų šalyje veikė arba veikia religinės organizacijos, pavadintos „Aušra“, „Viltimi“, „Emanueliu“, „Vynuogynu“ ir kt. Bene žinomiausia iš tokių *nedenominacinių* krikščioniškų bažnyčių Lietuvoje – „Vynuogynas“[313] (*Vineyard*). „Vynuogyno bažnyčių asociacija“ (*Association of Viceyard Church*) dar žinoma „Vynuogyno judėjimo“ (*Vineyard Movement*) pavadinimu. Ji pasaulyje vienija daugiau kaip 1500 bažnyčių.

„Vynuogyno judėjimas atsirado atgailos pasekmėje. 1976 metais Carol Wimber pradėjo nepasotinamai alkti Dievo. Ji savo religinį pažinimą bei nusistatymą išvydo Jo tiesos šviesoje ir pradėjo Jo ieškoti. Galiausiai Karola kelioms savaitėms užsidarė savo miegamajame, kur raudojo, atgailavo ir šaukėsi Dievo. Greitai ji paliko savo slaptavietę ir susirado žmones, kuriuos buvo įskaudinusi šiurkščiais ir neteisingais pamokymais. Netrukus po to, daugelis tų žmonių pradėjo rinktis drauge ir kartu šlovinti Dievą bei melstis. Ta maža grupelė atrodė pakankamai nekaltai, tačiau Dievas per regėjimą parodė Karolai, jog tie žmonės vieną dieną taps galinga bažnyčia. <…> Netrukus bažnyčia tapo Calvary Chapel sistemos dalimi. Tuo metu tai buvo jauna bažnyčia – vidutinis narių amžius buvo maždaug 23 metai. „Calvary Chapel Yorba Linda”, toks buvo jų tuometinis pavadinimas, pradėjo įgauti „nekontroliuojamos” bažnyčios reputaciją. Tuo metu Dievas jau buvo jiems įdiegęs šlovinimo prioritetą. Giedant šlovinimo giesmes, kartais ištisą valandą žmonės verkdavo, keldavo rankas ir klaupdavosi ant grindų. Ne tik šlovinimas buvo truputėlį už normos ribų, mat gan greitai bažnyčioje pradėjo reikštis antgamtinė Dievo jėga. Tapo akivaizdu, jog bažnyčia eina kita kryptimi nei „Calvary Chapel” filosofija. Jie iš draugiškumo pakeitė pavadinimą į „Vineyard Christian Fellowship” (Vynuogyno Krikščioniška Bendruomenė) - tą pavadinimą naudojo nedidelė Kenno Gullikseno įkurtų bažnyčių grupė.“[314].

Nuo 1982 m. tarptautinės „Vynuogyno“ organizacijos vadovu tapo Džonas Vimberis (1934–1997), buvęs muzikos įrašų studijos prodiuseris bei popmuzikos grupės „The Righteous Brothers“ narys. 1962 m. jo žmonai Kerolei pagrasinus išeiti su trimis vaikais ir palikti jį vieną, Džonui prasidėjo dvasinė krizė. Netrukus viename krikščioniškame susirinkime sutuoktiniai Vimberiai netikėtai tapo kvakerių[315] bendruomenės nariais. Vėliau Dž. Vimberis pradėjo studijuoti

sociologiją ir religiją, o 1970–1974 m. jis buvo kvakerių bažnyčios Kalifornijoje pastorius. 1977 m. Dž. Vimberis kartu su 150 pasekėjų išėjo iš kvakerių bendruomenės ir įkūrė savo organizaciją – „Krikščioniško bendravimo vynuogyną“, arba paprasčiausiai „Vynuogyną“.

Taip Dž. Vimberis tapo vienu vadinamosios „jėgos evangelizacijos“ (*power evangelism*), charizminio judėjimo tąsos, įkvėpėjų.

1981 m., per Motinos dieną, nutiko įdomus įvykis: 700 narių bendruomenė tapo liudininke, kaip, besimeldžiant vienam jaunuoliui, aplink jį šimtai žmonių pradėjo nevalingai drebėti, kristi ant žemės, raičiotis ir kalbėti keistomis kalbomis. Po šio įvykio Dž. Vimberis sutriko, jis visą naktį praleido skaitydamas Bibliją, norėdamas surasti atsakymą. Pagaliau penktą valandą ryto jis pradėjo melstis Dievui, prašydamas atsakyti, ar tai buvęs jo apreiškimas. Netrukus po maldos Džonui paskambino bičiulis ir jam pasakė maždaug tokius žodžius: „Nežinau, ką tai reiškia, tačiau Dievas liepė tau pasakyti: tai nuo manęs, Džonai“. Priėmęs tai, kaip Dievo patvirtinimą, Dž. Vimberis atmetė bet kokias abejones.

„1989 metais viena nepriklausoma rusakalbė Vilniaus sekmininkų bažnyčia palaimino ir išleido maždaug 15 suaugusių žmonių grupelę kurti naujos lietuviškos bendruomenės Vilniuje. Šitos grupės formavimui ir augimui įtaką padarė misionieriškos organizacijos „Bridge“ („Tiltas“) tarnavimas, per kurį nauja bendruomenė buvo palaiminta įvairiais ryšiais su visu Kristaus kūnu. Didžiulę įtaką šiai bažnyčiai padarė Dievo Tėvo širdies apreiškimas bei Vynuogyno šlovinimas. Tais pačiais metais bendruomenė buvo įregistruota „Emanuelio“ vardu. Maždaug po trijų metų bažnyčios vadovai pradėjo spręsti bažnyčios tapatumo ir vizijos klausimus. Jie meldėsi ir gilinosi į įvairovę, panašumus ir skirtumus, esančius Kristaus bažnyčioje visame pasaulyje, ieškodami savo dalies bei vietos Kristaus kūne. Tuo metu Dievas palaimino šią bendruomenę ryšiu su Šveicarijos „Vynuogyno“ bendruomene Berne. 1991 metais bendruomenės pastorius buvo pakviestas į konferenciją su J. Wimberiu bei kitais „Vynuogyno“ judėjimo vadovais. 1992 metais jie pakvietė grupę bažnyčios tarnautojų į šlovinimo konferenciją. Stebėdami Vynuogyno judėjimą, bendruomenės vyresnieji atpažino tas pačias vertybes ir „genetinį kodą“, kuris jau buvo Dievo įdėtas Vilniaus bendruomenės pamatuose. Todėl bendruomenė pradėjo ieškoti galimybės tiesiogiai susipažinti su atsakingais už misijas Vynuogyno tarnautojais. 1996 metais įvyko susitikimas su Olandijos Vynuogyno pastoriumi Dick’u van der Woerd, atsakingu už misijas. Nuo to laiko jis pradėjo lankytis ir tarnauti Lietuvoje. 1997 metais į Europos „Vynuogyno“ lyderių konferenciją su J.Wimber’iu buvo pakviesti

bendruomenės pastoriai. Čia jie gavo Dievo paliudijimą, kad „Vynuogynas“ yra ta vieta Kristaus Kūne, į kurią Dievas kviečia jau esančią Vilniuje bendruomenę. Bažnyčios vyresnieji bei bendruomenės dauguma patvirtino šį paliudijimą. 1998 metais Olandijoje vykusioje Vynuogyno konferencijoje Beneliukso šalims, Bobas Fultonas, tarptautinio judėjimo koordinatorius, patvirtino mūsų pašaukimą į Vynuogyną ir oficialiai pakvietė prisijungti prie judėjimo. 2000 metais Vilniuje buvo paskelbta pirmoji Baltijos šalyse Vynuogyno bažnyčia „Vilniaus Vynuogynas“. 2004 metais į Vynuogyno šeimą įsiliejo Panevėžio Krikščionių bendruomenė „Viltis”, šiuo metu kuriasi naujos Vynuogyno iniciatyvos Klaipėdoje (nuo 2003 metų) ir Vilniuje „Vynuogyno bendruomenė” (nuo 2005 metais). Abi šios bendruomenės jau rengia reguliarius susirinkimus.”[316]

Taip savo interneto tinklalapyje prisistato „Vynuogynas“ ir kitos nedenominacinės krikščioniškos bažnyčios.

Koks gi tas *power evangelism* mokymas? Anot Dž. Vimberio, ženklai ir stebuklai – tai Dievo Karalystės vizitinės kortelės. Jie nepriklausė vien tik Jėzaus ir apaštalų laikams. Tokie matomi ženklai kaip demonų išvarymas, ligonių išgydymai, mirusiųjų prikėlimai mūsų dienomis yra ateinančios Dievo Karalystės pasireiškimai. Savo mokymą Dž. Vimberis teigia grindžiąs Kristaus tarnavimu žemėje, jo nurodymais apaštalams ir pačių apaštalų tarnavimu, taip pat ir Bažnyčios istorijos pavyzdžiais.

Vienas iš pagrindinių ir išskirtinių judėjimo bruožų – tariami ligonių išgydymai. Tikroji evangelizacija, sakoma, turi būti lydima ženklų ir stebuklų. Dž. Vimberis tvirtina, jog liga – nuodėmės rezultatas ir padarinys, šėtono ir jo demonų ginklas. Jeigu Dievas išgirsta ne kiekvieną maldą apie išgydymą, nebūtina manyti, jog to priežastis yra mažas mūsų tikėjimas arba nepakanka ištikimybės Dievui. Tačiau, nepaisant to, dž. Vimberis vis dėlto mano, kad daugeliu atvejų, kai nepavyksta išgydyti, kalta esanti mumyse nuodėmė arba netikėjimas. Kad būtų aišku, kam reikia išgydymo, Dievas tai parodo tam tikru ženklu virš žmogaus galvos arba siūlantysis išgydyti ligonį pajunta skausmą tam tikroje kūno vietoje; tuomet tampa aišku, kokią ligą Dievas nori išgydyti.

„Vynuogyno“ judėjimui nesvetimas nevalingas kratymasis, pasireiškiant glosolalijoms, beje, tai yra būdinga kvakeriams; mirtis dvasioje, kai tas, už kurį meldžiamasi, krenta aukštielninkas ant žemės ir guli ilgą laiką neatsikvošėdamas; „šventas” juokas, kuris gali trukti nuo keliolikos minučių iki keliolikos valandų. Beje, šie veiksmai nėra autentiškas judėjimo bruožas. Jie perimti iš kvakerių (žr. „Kvakeriai“) ir sufijų (žr. „Sufijai“).

Dž. Vimberis mėgdavo iš žmonių varyti demonus. Pirmąkart jis tai praktikavo 1978 m. Tąsyk demonų išvarymas truko daugiau kaip dešimt valandų. Vėliau jam pakakdavo vos valandos.

Dž. Vimberio įsitikinimu, net ir šiandien dvasinės dovanos ir dvasiniai įgaliojimai gali būti perduodami rankų uždėjimu. Šio veiksmo biblijinį pirmavaizdį jis mato Mozėje ir Elijuje, kurie tokiu būdu savo įgaliojimus perdavė kitiems.

Iš nedenominacinių krikščionių bažnyčių leidyboje bene aktyviausiai dalyvauja 1992 m. Panevėžyje įkurta „Viltis“. 1993 m. 2200 egz. tiražu ji išleido pirmąjį dviejų puslapių apimties laikraščio „Viltis“ numerį. Antrasis numeris išėjo tais pačiais metais, bet jau tik 1500 egz. tiražu. „Viltyje“ aptariamos tokios temos kaip Paskutinis teismas („Paskutinis teismas. Kas tai?“), tikėjimas („Tikėk viešpatį Jėzų, tai būsi išgelbėtas tu ir tavo namai“), šiame laikraštyje, kaip ir Visos evangelijos bendruomenių leidiniuose, spausdinami „atsivertusiųjų“ liudijimai („Jėzus išlaisvino mane“, „Dievas – gali patapti tavo tėvu“). Didžioji dauguma (pavyzdžiui, pirmajame numeryje – 80 procentų) publikacijų laikraštyje parašytos bažnyčios „Viltis“ narių. Iš verstinių publikacijų paminėtinas antrajame numeryje išspausdintas rašinys „Kristus visoms tautoms“ apie evangelizacinį tarnavimą Pietų Afrikoje, apie jį paskaityti galima ir „Tikėjimo žodžio“ spaudoje.

2001 m. Lietuvos Respublikos Statistikos departamento surašymo duomenimis, nedenominacinių bažnyčių nariais save laikė 75 žmonės.

„Opus Dei“. Ši „Vatikano žvalgyba“[317] ir vienu prieštaringiausių NRJ vadinama organizacija veikia ir Lietuvoje. Ji ne tik turi savo tinklalapį[318], yra išleidusi knygų, kurios laikomos „Opus Dei“ doktrinos pagrindu[319], bet ir aktyviai verbuoja mūsų šalies katalikų tikėjimo žmones į savo gretas.[320]

Nuo 2000 m. Lietuvoje veikia vadinamasis susikaupimo centras „Strėvadvaris“, įregistruotas kaip pelno nesiekianti organizacija – „Kultūros vystymo ir švietimo viešoji įstaiga“.[321] Taip pat nuo 1995 m. veikia studijų centras „Liepkiemis“ („Užsiėmimai žmoniškam, dorovės ir krikščioniškam tobulėjimui berniukams, vaikinams ir vyrams Vilniuje“; „Centro tikslas yra padėti Lietuvos mokiniams, studentams ir profesionalams tapti geresniais, dorais, daugiau pasiekiančiais ir laimingais piliečiais, šeimos nariais bei lyderiais, sugebančiais prisidėti prie visuomenės vystymosi ir gerovė“)[322], kuriame besilankantis 2009 m. žurnalistų buvo užkluptas tuometis ūkio ministras Dainius Kreivys[323]. Jis patvirtino priklausantis „Opus Dei“[324] („TAIP, dalyvauju „Opus Dei“ – Katalikų Bažnyčios prelatūros – rekolekcijose“). Kilo įtarimų, jog ši istorija susijusi su milijonais, skirtais katalikiškoms organizacijoms: „Lapkričio mėnesį iš penkiems kultūros paveldo objektams Lietuvoje skirtų 30,706 mln. litų net 25 keliaus į katalikų objektus, daugiausia valdomus pranciškonų. <...> „Ši paramos priemonė skirta būtent kultūros objektų pritaikymui turizmo reikmėms ir skirdami lėšas privalome atsižvelgti į tų pinigų paskirtį, todėl prioritetiniais yra tie projektai, kurie neabejotinai gebės sudominti ir pritraukti didžiausius turistų srautus“, – pranešime tada sakė ūkio ministras D. Kreivys. Žadėta, kad paramą gaus Vilniaus universitetas (iki 4,743 mln. litų), viešoji įmonė Tytuvėnų piligrimų centras (Bernardinų vienuolynas) (iki 10 mln. litų), viešoji įmonė „Domus pacis“(2007 m. pranciškonų ir Kauno miesto savivaldybės įkurta viešoji įstaiga) (iki 7,852 mln. litų), Skuodo rajono savivaldybė (iki 683 tūkst. litų) ir viešoji įmonė Pranciškonų namai (iki 7,427 mln. litų). Dienraštis „Lietuvos rytas“ rašė, kad penkiasdešimties svarbių kultūros paveldo paminklų renovavimo projektui, kurį Lietuva vykdo kartu su Europos Sąjunga, jau buvo pritarusios ir Vyriausybė, ir Kultūros, ir Ūkio ministerijos. Bet ūkio ministras D.Kreivys netikėtai nutarė, kad visų 50 kultūros paminklų renovuoti nebereikia, o lėšas nukreipti į katalikiškus, bet ne valstybės objektus.“[325]

Tarp daugelio publikacijų apie „Opus Dei“, išspausdintų Lietuvoje (daugiausia – naujienų portale „Bernardinai.lt“), tik viena jų buvo kritiška: apie „Opus Dei“ kunigą pedofilą.[326] Apie pedofilijos skandalą rašė Austrijos spauda.[327]

Mūsų sutikti kai kurie „Opus Dei“ nariai dirba įtakingose valstybės institucijose. Žinoma, iš trijų viešai žinomų atvejų negalima apibendrinti, jog visi „Opus Dei“ nariai yra aukšti valstybės tarnautojai, tačiau daryti tokią prielaidą galima.

„Opus Dei“ (lot. „darbas Dievui“) pilnas pavadinimas – „Šventojo kryžiaus ir Opus Dei prelatūra“, įkurta 1928 m. Ispanijos sostinėje Madride. Šiuo metu apie 90 000 žmonių pasaulyje vienijančio NRJ būstinė yra Italijos sostinėje Romoje. Lietuvoje „Opus Dei“ savo veiklą pradėjo 1994 m. Tikslų narių skaičių pasakyti sunku, jis kruopščiai slepiamas.

Apie „Opus Dei“ pasaulis plačiau sužinojo po skandalingojo amerikiečių rašytojo Dano Brauno (gim. 1964) romano „The Da Vinci Code“ (2003).[328] Jame (kaip ir 2006 m. pagal romaną sukurtame filme) teigiama, jog katalikų bažnyčią galinčią demaskuoti paslaptį (Jėzus Kristus buvo vedęs, turėjo vaikų, taip teigia, pvz., mormonai) stengiasi užgniaužti žudikiška organizacija „Opus Dei“.

Tačiau, nors ir kaip viską neigė „Opus Dei“ atstovai, kai kurie dalykai D. Brauno romane nėra fikcija. Vienas iš pavyzdžių – vadinamoji *cilicium*, metalinė grandinė su dygliais, skirta savęs kankinimui (arba disciplinos diržas, skirtas savęs marinimui; romane tai naudoja „Opus Dei“ narys, žudikas Silas), egzistuoja ir realiai kaip viena iš „Opus Dei“ praktikų, vadinama kūno marinimu. Tiesa, apie ją oficialiai „Opus Dei“ kalba nenoriai.

Daug ką nustebino, kodėl „Opus Dei“ taip užsipuolė „Da Vinčio kodo“ autorių. Juk šioje knygoje, išskyrus „Opus Dei“ vardo paminėjimą, nėra nieko originalaus: D. Braunas jau bylinėjosi su 1982 m. knygos „Šventasis kraujas ir šventasis Gralis“ („The Holy Blood and the Holy Grail“) autoriais Maiklu Baidžentu (Michael Baigent, gim. 1948 m.), Ričardu Leitu (Richard Leigh, 1943–2007) ir Henriu Linkolnu (tikr. Henry Soskin, gim. 1930 m.). Dar anksčiau Gralio paslapties šydą praskleisti bandė Umberto Eko (gim. 1932 m.) romane „Fuko švytuoklė“ („Il pendolo di Foucault“, 1988), o pirmieji buvo Robertas Šy (Robert Shea, 1933–1994) ir Robertas Antonas Vilsonas (1932–2007), parašę romanų trilogiją „Iliuminatai! Trilogija“ („The Illuminatus! Trilogy“, 1969–1971, išleista 1975).[329] Beje, 1997 m. rašytojas Džonas Keisis (John Case, tiksliau, tai – amerikiečių Jim ir Carolyn Hougan bendras pseudonimas; Džimo žmona Karolina mirė 2007 m.) išleido romaną „The Genesis Code“ („Kilmės kodas“), kuriame „Opus Dei“ nariai vaizduojami kaip vaikų kankintojai.

Grįžtant prie „Opus Dei“ organizacijos ir jos mokymo, reikia pažymėti, jog ši organizacija kruopščiai rūpinasi savo įvaizdžiu: tarkime, tinklalapyje „Bernardinai.lt“

ją pristatė vienas iš jos aktyvistų čikagiškis akių gydytojas dr. Linas Sidrys. Tačiau nustebino jo trumparegiškumas, ir neįtikino L. Sidrys, skaitytojų paklaustas, ar skaitė „Da Vinčio kodą“: jis pareiškė jo neskaitęs, nes „nereikia skatinti kūrinių, kurie puola Bažnyčią ir žemina tikėjimą, iškreipia tikėjimo tiesas.“[330]

L. Sidrys papasakojo, jog „Opus Dei“ gali priklausyti ir moterys, bet vyrų dvasinis auklėjimas yra atskiras, nes vyrai ir moterys mąsto skirtingai[331]. Beje, atskirai dvasiškai auklėjami ir katalikų NRJ – fokoliarai.

Net krikščioniškąsias bendrijas linkęs vertinti pozityviau nei kitas, religijotyrininkas A. Peškaitis yra pripažinęs, jog „Opus Dei“ organizacijoje galima atrasti „sektantiškų“ bruožų (pvz., uždarumas, griežtai fiksuota narystė, griežti reikalavimui doktrinos supratimui ir gyvenimo būdui ir pan.)“.[332] Vėliau A. Peškaitis tai neigė.[333]

Kitų šalių religijotyrininkai „Opus Dei“ vadina kontroversišku ir kaltina šį NRJ neapykantos moterims skatinimu (iš pradžių organizacija įkurta tik vyrams), keistu slaptumu, diktatoriškumu, ultrakonservatyvia teologija. Ispanijoje įkurtas „Opus Dei“ netrukus prisišliejo prie šios šalies diktatoriaus Francisko Franko (1892–1975), palaikė jo nacionalistinę ideologiją, marksizmą, vėliau Čilės ir Peru diktatorių Augusto Pinočeto (1915–2006) bei Alberto Fudžimori (g. 1938 m.) režimus. Taip pat būta liudijimų, jog „Opus Dei“ įkūrėjas, šventuoju paskelbtas (beje, per rekordiškai trumpą laiką – praėjus vos 27 metams po jo mirties) Ch. E. de Balagveras (Josemaría Escrivá de Balaguer, (1902–1975) simpatizavo Aldolfui Hitleriui: „Tėvas Vladimiras Felzmannas pasakojo apie Escrivá simpatijas Hitleriui ir pastangas paskelbti „Opus Dei“ įkūrėją vadino emocinio nebrandumo ženklu. Miguelis Fisacas, su Escrivá dirbęs architektas, pasakojo niekada neišgirdęs iš jo jokio gero žodžio apie nė vieną žmogų. <...> Kritinės biografijos apie Escrivá autorius Luisas Carandellis teigė, jog Escrivá buvęs labai ūmus, choleriškas, konfliktiškas žmogus, kuris užsipuldavęs savo pavaldinius, daužydavęs baldus ir persekiodavęs palikusiuosius „Opus Dei“. Keista, bet oficialiosiose biografijose šie Escrivá bruožai laikomi vertybėmis.“[334]

26-asis pasaulio jėzuitų vadovas Vlodzimiežas Ledochovskis (1866–1942) Vatikanui yra pasakęs, kad „Opus Dei“ laiko labai pavojinga organizacija, „krikščioniškąja masonystės forma“.[335]

Turbūt todėl nenuostabu, kad, kaip priešprieša „Opus Dei“, 1991 m. buvo įkurta buvusių jos narių organizacija *ODAN* („Opus Dei Awareness Network“, „Opus Dei“ supratimo tinklas“)[336], kuriai vadovauja buvusios NRJ narės motina Diana DiNikola. Nusivylusieji „Opus Dei“ veikla atskleidė negatyviąją organizacijos pusę: apie tai, jog iki 1950-ųjų NRJ nariams buvo draudžiama atskleisti, kad jie priklauso „Opus Dei“; apie agresyvų, melu ir „bombardavimu meile“ (taip pat, kaip,

pavyzdžiui, ir munistai) pagrįstą naujų narių verbavimą; apie žemesniojo rango narių gyvenimo (taip pat ir bendravimo su artimaisiais) kontroliavimą; apie beveik 300 puslapių draudžiamų skaityti knygų sąrašą; apie galimas sąsajas su prekyba narkotikais ir kt.

ODAN vadovė D. DiNikola yra pasakiusi: „Didžiausia „Opus Dei“ problema – tai, jog šios organizacijos narys nėra laisvas daryti savo sprendimus. Jie nuolat kontroliuojami, ir „Opus Dei“ visąlaik slepiasi katalikų bažnyčios šešėlyje.“[337]

Beje, „Opus Dei“ lygiai taip pat pasinaudojo ir „Da Vinčio kodu“, padariusiu jiems nemokamą reklamą (nes, teigia ekspertai, ir neigiama reklama yra reklama) – 2006 m. internete NRJ pradėjo rengti konkursą D. Brauno knygos motyvais, kurio laimėtojas kaip prizą gauna progą susitikti su „Opus Dei“ nariu.

„Tebūna palaimintas skausmas. Mylėkite skausmą. Jis šventas... Garbinkite skausmą!“ – šios eilutės ne iš kokio nors sadomazochizmo vadovėlio, bet iš „Opus Dei“ klasikos – 1939 m. Ch. E. de Balagvero knygos „Kelias“ (skyrius „Bausmė“, 208-oji maksima; beje, jų knygoje – 999).

Tuo tarpu „Opus Dei“ skyriaus Lietuvoje vadovas ir toliau gieda šiam NRJ ditirambus: „Manau, kad, žiūrint į ateitį, per šimtmečius Opus Dei narių bus milijonai. <...> Manau, kad „Opus Dei“ turės tiek pat įtakos pasaulio istorijoje, kiek turėjo vienuolijų įkūrimas 13-ame šimtmetyje. Prisiminkime: juk tai radikaliai pakeitė Europos kultūrą, literatūrą, meną, buvo įkurtos ligoninės, universitetai.“[338]

Aptarkime „Opus Dei“ doktriną. Vienas iš svarbiausių jos dalykų – įkūrėjo garbinimas. Jis įamžintas vadinamojoje „maldos kortelėje“ šiuo tekstu: „Dieve, Tu Švenčiausiosios Mergelės užtarimu suteikei savo kunigui šventajam Josemaria gausių malonių, pasirinkdamas jį ištikimiausiu įrankiu įsteigti Opus Dei – kelią į šventumą vykdant kasdienos profesines ir krikščionio pareigas. Leisk, kad ir aš sugebėčiau visas savo gyvenimo akimirkas bei aplinkybes paversti progomis Tave mylėti ir džiaugsmingai, nuoširdžiai tarnauti Bažnyčiai, Šventajam Tėvui ir sieloms, nušviesdamas žemės kelius tikėjimo ir meilės šviesa. Šventojo Josemaria užtarimu suteik man šią malonę: (pridėkite savo prašymą). Amen. Tėve mūsų. Sveika, Marija. Garbė Dievui Tėvui.“[339]

„Opus Dei“ lietuviškojoje tinklalapio versijoje teigiama, jog šio NRJ misija – „skatinti visų luomų krikščionis gyventi visiškai tikėjimą atitinkantį gyvenimą pasaulyje ir taip prisidėti prie visų visuomenės sluoksnių evangelizavimo. Kitaip tariant, skleisti žinią,

kad visi pakrikštytieji yra pašaukti siekti šventumo, ir supažindinti visus su Evangelija, kaip įpareigojo Vatikano II Susirinkimas“. [340]

Derėtų priminti, kad II Vatikano susirinkimas įvyko 1962–1965 m., t. y. praėjus daugiau kaip trims dešimtmečiams po „Opus Dei“ įkūrimo.

NRJ tinklalapyje rašoma: „Opus Dei“ dvasią glaustai galima nusakyti tokiais bruožais: **Dieviškoji įsūnystė:** Krikščionis yra per krikštą tapęs Dievo vaiku. Opus Dei pabrėžia šią esminę krikščionybės tiesą ir teigia būtinybę elgtis pagal ją, skatindamas pasitikėjimą dieviškąja Apvaizda, paprastumą bendraujant su Dievu, pagarbą prigimtinei ir žmogiškai tikrovei, ramybę ir optimizmą. **Kasdienio gyvenimo pašventinamoji vertė:** Eilinis krikščionis gali siekti šventumo, kad ir kur jis būtų, kad ir ką jis darytų. Opus Dei įsteigėjo žodžiais tariant, „kasdienis gyvenimas gali būti šventas ir pilnas Dievo“, „Viešpats mus kviečia pašventinti kasdienę pareigą, nes čia irgi glūdi krikščioniškas tobulėjimas“ (Kai Kristus eina pro šalį, 148 sk.). **Darbo pašventinimas:** Pagal Opus Dei dvasinį mokymą, darbas yra vienas pagrindinių mūsų gyvenimo dalykų, kuriuos reikia pašventinti. Profesija, kiekvieno žmogaus pareigos yra šventumo kelias. Kad pašventintų darbą, prelatūros nariai stengiasi jį atlikti „kiek įmanoma tobuliau: ir kaip žmonės (profesinė kompetencija), ir kaip krikščionys (iš meilės Dievo valiai ir noro pasitarnauti žmonėms)“ (Pokalbiai su monsinjoru Escriva de Balaguer, 10 sk.). **Meilė laisvei:** Opus Dei nariai yra piliečiai, kurie naudojasi tomis pačiomis teisėmis ir turi tas pačias pareigas kaip ir kiti. Ginčytinus visuomenės klausimus stengiasi spręsti kaip laisvi ir atsakingi asmenys, neįpainiodami Bažnyčios į savo sprendimus ir nepateikdami jų kaip vienintelių suderinamų su tikėjimu. Taip reiškiasi jų pagarba kitų laisvei ir nuomonei. **Maldos ir aukos gyvenimas:** Opus Dei dvasinis mokymas ragina malda ir atgaila palaikyti troškimą pašventinti kasdienius užsiėmimus. Tad prelatūros tikintieji savo gyvenime nuolat praktikuoja mąstymo maldą, kasdienį dalyvavimą šv. Mišiose, dažną išpažintį, rožinį, rekolekcijas ir t. t. Svarbią vietą užima pamaldumas Švč. Mergelei. Taip pat sekdami Jėzumi Kristumi, jie tokiu būdu aukojasi, kad kitiems padėtų ištikimai vykdyti pareigą ir padarytų jų gyvenimą mielesnį, pvz., atsisakydami nedidelių malonumų, pasninkaudami, dalydami išmaldą ir t. t. **Dievo meilė ir apaštalavimas:** Opus Dei nariai stengiasi liudyti savo krikščionišką tikėjimą. Įsteigėjo žodžiais tariant, „tik triūsdami petys petin su savo kolegomis, draugais, artimaisiais, galėsime jiems padėti nueiti pas Kristų“ (Dievo bičiuliai, 264 sk.). Šio tikslo siekiama pirmiausia asmeniniu pavyzdžiu, taip pat žodžiu. O karštas troškimas padėti pažinti Kristų neatskiriamas nuo noro padėti sprendžiant artimo materialines reikmes ir visuomenės socialines problemas. **Gyvenimo vienovė:** Bičiulystė su Dievu, pasaulietinė veikla ir pastangos

evangelizuoti gyvenime yra neatskiriami dalykai, o tai šventasis Josemaria Escriva pavadina gyvenimo vienove, šiuo terminu apibendrindamas didžiąją savo dvasinio mokymo dalį. 1967 m. jis aiškino, kad tikintysis, kuris dirba pasinėręs pasaulyje, „neturi gyventi dvigubo gyvenimo: vieno – vidinio gyvenimo, santykių su Dievu gyvenimo, ir kito – nuo pirmojo atskirto ir kitokio – šeimyninio, profesinio ir visuomeninio gyvenimo“. Priešingai, „tėra vienas gyvenimas, iš kūno ir dvasios, kuris siela ir kūnu turi būti šventas ir pilnas Dievo.“[341]

Visa „Opus Dei” nario diena pripildyta šio NRJ doktrinos: ji prasideda punktualiu atsikėlimu ir „heroiškąja minute”, kai pasakoma *Serviam!* (lot. „Tarnausiu!“), tada – „ryto auka“, „dvasinis skaitymas“, „malda mintyse“, mišios, komunija, padėka, rožinio malda, *preces* (lot. „maldos“; darbo maldos – pagrinės „Opus Dei“ doktrinoje), angelo malda vidurdienį, *memorare* malda Marijai, šventojo sakramento aplankymas, sąmonės egzaminavimas (besibaigiant dienai), triskart „sveikamarija“ (prieš miegą), taip pat sportas, spontaniškos maldos visą dieną, aukojimai ir kt. Kartą per savaitę būtina eiti išpažinties, susirinkti grupelėje („rate“), šeštadieniais giedoti Marijai antifoną (grigališkąją giesmę), antradieniais – melstis apmąstant 2-ąją psalmę (joje kalbama, kad „pagonys“ turi būti sudaužyti į gabalėlius). Be to, kiekvienas „Opus Dei“ narys kasmet privalo dalyvauti specialiame trijų savaičių seminare ir vienos dienos piligriminėje kelionėje gegužės mėnesį, taip pagerbdamas Mariją.

Norėtume „Opus Dei“ doktrinos ir veiklos apžvalgą baigti Veronikos Duboržel (Véronique Duborgel), moters, 13 metų praleidusios šioje organizacijoje ir palikusios ją, žodžiais iš jos knygos „Inside the Hell of Opus Dei“ („Opus Dei“ pragaro gniaužtuose“): „Tai buvo psichologinė izoliacija, kurią ištvėriau tik su keletos vaikystės draugų pagalba. Mane kas 15 dienų dvasinis vadovas klausinėdavo apie intymiausias santuokos detales, aiškindavo, kad seksualūs apatiniai veda į nuodėmę. Man buvo liepta šnipinėti kitas moteris, ar tik jos nesinaudoja kontraceptikais, ar nedėvi kelnių („pernelyg provokuojantis dalykas“). Moterys „Opus Dei“ prilyginamos šunims. D. Brauno knygoje aprašomas „Opus Dei“ portretas – visiškai teisingas, esmė ta – kad jie pasirengę padaryti bet ką, kad tik įgautų dar daugiau galios.“[342]

Krikščionių bičiulystė ***[343]*** *„Pergalė“* ***[344]*** ištakos siekia 1970 m., ją JAV Arizonos valstijoje esančiame Preskoto mieste įkūrė Veimanas Otelas Mitčelas (Wayman Othell Mitchell, gim. 1929). Jis su savo sekėjais atskilo nuo bendruomenės „Keturi Kvadratai“, priklausančiais „Jėzaus judėjimui“.

„Pergalė“ (*Victory*), kaip ji žinoma Lietuvoje, pasaulyje dar vadinama „Puodžiaus namais“, „Pergalės koplyčia“, „Krikščionių bendrijos bažnyčia“, „Durimis“. Du kartus per metus ši religinė organizacija organizuoja pasaulines konferencijas. Jose dalyvauja daugiau kaip 1000 narių. Konferencijos trunka penkias paras, vyksta ir dieną, ir naktį. Pinigai iš NRJ narių renkami kartą dieną bei du kartus naktį (10 procentų nuo atlyginimo).

Lietuvoje „Pergalė“ (įregistruota kaip Vilniaus krikščionių bažnyčia „Victory“ ir Teisingumo ministerijos priskiriama sekmininkams, tai, mūsų manymu, nėra tikslus apibūdinimas[345]) savo veiklą pradėjo Vilniuje 1993 m. Jos pradininkas – pasiturintis amerikietis Viljamas G. Makgovanas (William G. McGowan), Lietuvoje garsėjantis įkyriu bandymu užverbuoti kuo daugiau narių. Beje, krikščionių bičiulystė „Pergalė” mūsų šalyje įregistruota 1995 m. kaip visuomeninė organizacija, neva bandanti kovoti su alkoholizmu ir narkomanija. „Pergalės” tikslas, jos narių teigimu, – gelbėti žūstančias sielas ir antgamtiškai gydyti žmonių kūniškas negalias.

NRJ teigia, jog remiasi Apaštalų darbais iš Naujojo Testamento. Jo nariai dažnai naudoja glosolalijas. Šventoji Vakarienė atliekama simboliškai, prisimenant Kristų. Tai vyksta du kartus per metus: per Kalėdas ir Velykas. Naudojami sausainiai ir vynuogių sultys. Atgailos malda reikalinga norint pradėti naują gyvenimą. Malda „Tėve mūsų“ nenaudojama. Maldos neva turi kilti iš širdies, nebūti kieno nors suformuluotos. Atgailos maldai gali vadovauti bendruomenės vadovas, nors ir atgailaujantysis gali tarti atgailos žodžius savo iniciatyva. Pripažįstama Trejybė: Dievas Tėvas, Sūnus ir Šventoji Dvasia.

Jauni vyrai, ateinantys į organizaciją, tampa jos mokiniais, ir tik paskui gali tapti pastoriais. Jie turi susirasti žmoną tam, kad būtų pasiųsti į tam tikrą pasaulio vietą, kurioje turės pradėti evangelizacinį darbą ir bažnyčios statymą. Organizacijoje naudojami protą kontroliuojantys elementai: elgesio, emocinė ir informacijos (pvz., jokios televizijos!) kontrolė. Nepaliekama individualaus laiko laisvalaikiui, pramogoms ar poilsiui.

V.G. Makgovano teigimu, Lietuvoje yra apie 100 aktyvių „Pergalės“ narių, didžioji dalis gyvena Vilniuje[346]. Pasaulyje – apie 100 tūkstančių „Pergalės“ ir jai artimų bažnyčių (jų yra apie 1700) narių.

„Pergalė“ alkoholikus ir narkomanus gydyti bando rengdama roko ir repo koncertus, lanko kalinius pataisos namuose. „Gydome paprasčiausiai pasakydami, kad yra Dievas ir jo sūnus – Jėzus Kristus, kuris numirė už jų nuodėmes, tai – mūsų pagalbos pagrindas. Aš nesakau, kad išgyja šimtas procentų“, – pripažino V. G. Makgovanas. Jis pasakojo jaunystėje pats turėjęs „didelių problemų su alkoholiu bei narkotikais“ (beje, tokia legenda itin populiari tarp daugelio krikščioniškų NRJ vadovų bei jų narių): „Mano senelis – Dominykas Pocius iš Kelmės – mirė nuo alkoholio. Tačiau aš turiu sprendimą kiekvienam žmogui, norinčiam mesti gerti ar vartoti narkotikus – tai Dievas ir Biblija.“[347]

„Pergalė“ buvo įtarta užsienio žvalgybos naudai renkanti Lietuvoje operatyvinę informaciją. („Pergalės“ įstatuose nurodoma, kad į organizacijos narius priimami „visi piliečiai, norintys laisvai atsikratyti žalingų įpročių, nurodant namų adresą“, o „Pergalės” operatyvinę veiklą organizuoja ir vykdo „Pergalės” direkcija, kurią sudaro direktorius ir trys atsakingi sekretoriai.“[348])

Krikščionių bičiulystė „Pergalė“ – fundamentalistinė religinė grupė, Biblija remiasi pažodžiui, priskiria save elitui, yra netolerantiška kitoms religijoms ir krikščioniškoms konfesijoms. Pasak V. G. Makgovano, „daug sektų, naudojančių tą pačią Bibliją, turi būti išmestos iš Lietuvos“. Kaip pavyzdžius, pastorius pateikia mormonus, jehovininkus, munistus. „Mes esame protestantai, o protestantai nėra sekta”, – tvirtina „Pergalės“ vadovas. Vis dėlto, kalbantis su juo, netrukus pastebime prieštaravimų. „Žmogus tapti laisvas nuo alkoholio ir narkotikų gali tik tuo atveju, jei pasilieka „Pergalėje“, – pabrėžia lyderis.[349]

„Pirmieji krikščionys“. NRJ, kurios nariai pasivadino „Pirmaisiais krikščionimis“, Lietuvoje veikia nuo 1993 m. Jis nėra įregistruotas. Su pirmaisiais, kone prieš 2000 metų gyvenusiais krikščionimis, ji neturi nieko bendra. Vieni iš pirmųjų šio NRJ narių – buvę „Tikėjimo žodžio“ aktyvistai iš Druskininkų ir Kauno.

Apie „Pirmuosius krikščionis“ Lietuva sužinojo 2000 m., kai į teisėsauginiukus ir tuometinį Vyriausybės patarėją religijų klausimais Petrą Plumpą kreipėsi šeima iš Mažeikių. Ji susirūpino šeimos atsisakiusia dukterimi, kuriai tuo metu buvo 23 metai. Į NRJ mergina buvo užverbuota 1997 m. autobusų stotelėje Kaune.[350]

Liudininkų teigimu, „Pirmųjų krikščionių“ organizacijoje, kurioje nėra daug narių, praktikuojami du pagrindiniai dalykai: Biblijos skaitymas iki išnaktų ir „suartinimo“ ritualas: ant čiužinio arba minkšto patalo NRJ nariai privalo eiti ristynių, glamonėti vienas kitą (mergina – merginą, vaikinas – vaikiną).

Sekmininkai. Lietuvoje, kaip ir Rusijoje, NRJ, vadinami sekmininkais (rus. _пятидесятники_, angl. _Pentecostals_) – gana populiarus. Sunku pasakyti, kodėl. Galbūt todėl, kad Lietuva – krikščioniškas kraštas, kuriame daug kas nebesupranta, kas yra katalikybė. O gal mūsų šalies žmonėms trūksta charizmatiškų asmenybių (pastaraisiais dešimtmečiais netekome bent trijų šviesių žmonių: 1998 m. – kunigo Ričardo Mikutavičiaus, 2001 m. – monsinjoro Kazimiero Vasiliausko, 2005 m. – vienuolio Tėvo Stanislovo).

Sekmininkų pavadinimas kilo nuo Sekminių (gr. *Πεντηκοστή [ἡμέρα], Pentēkostē [hēmera]*, penkiasdešimtoji diena) šventės. Iš tikro graikiškasis pavadinimas ir

Sekminių šventė – judėjų Šavuoto (*Šabhu'oth*, „savaitės“) šventės kalkė: Šavuotas švenčiamas minint 50 dienų po žydų egzodo, kai Mozė ant Sinajaus kalno paskelbė žydams dešimt Dievo įsakymų.

Sekmininkų judėjimas prasidėjo 1901 m. sausio 1 d. (nors jo ištakos siekia dar 1867 m., kai apie Sekminių reikšmę prakalbo „Šventumo judėjimas“) JAV Kanzaso valstijos Topekos miesto „Bethel” Biblijos mokykloje (*Bethel Bible College, Bethel Gospel School*), vykstant buvusio metodistų pastoriaus Čarlzo Fokso Parhamo (Charles Fox Parharm, 1873–1929; 1907 m. jis buvo teisiamas dėl homoseksualizmo) užsiėmimui. Tądien jo mokinė Agnesė Ozman (1870–1937) patyrė glosolaliją. 1905 m. sekmininkų idėjas JAV paskleidė kitas Č. F. Parhamo mokinys – juodaodis Viljamas Džozefas Seimuras (1870–1922). Jis įkūrė sekmininkams reikšmingą Azusos gatvės atgimimo (*Azusa Street Revival*) judėjimą, kurį 1906–1915 m. lydėjo ekstiniai patyrimai, stebuklai, dramatiškos šlovinimo ceremonijos, glosolalijos, rasių maišymasis. Šis judėjimas laikomas kertiniu sekmininkams.

Britas Tomas Bolas Baratas (Thomas Ball Barratt, 1862–1940) sekmininkų idėjas išplatino Norvegijoje, vėliau - Europoje ir pasaulyje.[351] Dabar pasaulyje, įvairiais duomenimis, yra nuo 50 iki 523[352] milijonų sekmininkų.

1912 m., Petro Viederio pastangomis[353], talkinant Vikentijui Tučkui, įkurta Biržų Evangelikų krikščionių drauguomenė (EKD). Apie 1922 m. Vilniuje susiformavo sekmininkų būrelis, 1923 m. pasivadinęs Biržų evangelikų krikščionių draugija, tapusia 1928 m. įsteigtos Vilniaus Evangelinio tikėjimo krikščionių bendruomenės užuomazga. 1931 m., siekiant plėsti savo veiklą Lietuvoje, pakeisti Biržų EKD įstatai: drauguomenė tapo nebe Biržų, bet visos Lietuvos, tačiau jos centras paliktas Biržuose. Nuo 1935 m. Biržų EKD pastangomis leistas mėnraštis „Evangelijos šviesa“. 1944 m. tarybų valdžia įkūrė Evangelikų krikščionių baptistų sąjungą, turėjusią nemažai narių.

1989 m. sekmininkų bendruomenės pasitraukė iš TSRS (*sic*!) Evangelikų krikščionių baptistų sąjungos. Lietuvai atkūrus Nepriklausomybę, Vilniaus ir Biržų sekmininkų bažnyčios susigrąžino buvusius pavadinimus. 1991 m. buvo įregistruota Lietuvos Respublikos evangelinio tikėjimo krikščionių sąjunga (LETKS), kurią sudarė Biržų, Kėdainių, Klaipėdos, Panevėžio ir Vilniaus bažnyčios, vienijančios apie 2000 narių.

1995 m. pastatytas ir atidarytas Vilniaus teologijos koledžas. Į pirmą kursą priimta dvylika studentų. Sąjunga – Lietuvos Biblijos draugijos narė, palaiko ryšius su kitų šalių sekmininkais. Jos centras įsikūręs Vilniuje.

Dabar LETKS vienija daugiau kaip 20 bendruomenių, kone pusė jų turi juridinio asmens statusą. Aukščiausioji LETKS valdymo institucija – kas ketverius metus rengiamas suvažiavimas, sprendžiantis pagrindinius tikėjimo ir veiklos klausimus. Tarp suvažiavimų LETKS vadovauja pastorių taryba, įgyvendinanti suvažiavimo nutarimus bei pastorių tarybai pavaldi administracinė taryba, sprendžianti praktinius sąjungos veiklos klausimus. Sąjungai santykiuose su valstybe, taip pat ir su nevyriausybinėmis organizacijomis atstovauja vyskupas, renkamas sąjungos suvažiavime iš pastorių tarybos narių. Vyskupas turi teisę įsikišti į atskirų bendruomenių veiklą, jei jų vadovai nukrypsta nuo sąjungos tikėjimo pagrindų ar etikos normų.

Lietuvoje veikia tokios pagrindinės sekmininkiškos organizacijos: Biblijos tikinčiųjų bendruomenė „Jo klausykite!“ (Vilnius, įkurta 1993), Grigiškių Biblijos krikščionių bažnyčia (Vilnius, Grigiškės, 1993), Kauno evangelijos tikėjimo krikščionių bendruomenė „Išgelbėjimo uola“ (įkurta 1970 m., vėliau persivadinusi „Biblijos keliu“[354]), Kauno krikščionių bažnyčia (1989), Kėdainių krikščionių evangelikų tikėjimo bendruomenė (1989), Klaipėdos evangeliška bažnyčia „Gyvenimo kelias“, Krikščionių evangelinio tikėjimo religinė bendruomenė „Gyvieji akmenys“ (Vilnius, vadovas pastorius Jurijus Popovas), Mažeikių bažnyčia „Atpirkimo šviesa“ (2004; 1992–2004 m. buvo Šiaulių „Tiesos žodžio“ – „Tikėjimo žodžio“ filialo – dalimi), Mažeikių Sekminių bažnyčia „Gyvenimas ir ramybė“, Protestantų bažnyčia „Kristaus paliepimas“ (Vilnius), „Bažnyčia Jonavoje“, Vilniaus jungtinė sekmininkų bažnyčia „Šlovinimo namai“, Vilniaus krikščionių evangelikų apaštalų dvasioje bendruomenė (įkurta 1950 m.), „Namai ant uolos“ (Vilnius), „Teisybės žodis“ (Visaginas, 1992) ir kt.

Sekmininkų mokymas remiasi Naujajame Testamente (Apaštalų darbuose) aprašytu Šventosios Dvasios atsiuntimu apaštalams, davusiu pagrindą Sekminių šventei. Šis įvykis traktuojamas kaip krikštas Šventąja Dvasia. Skelbiama, kad per Šventosios Dvasios apsilankymą pasiekiamas išganymas. Būdinga apeiga – glosolalijos, kurias, kaip Šv. Dvasios dovanas, gali gauti tik tikrieji Jėzaus pasekėjai juos krikštijant Šv. Dvasia. Išorinės dovanų gavimo išraiškos yra kalbėjimas kitomis kalbomis,

išgydymai, pranašavimai ir kt. Iš sakramentų pripažįstamas tik krikštas. Biblija suprantama ne kaip istorinė interpretacija, bet kaip nuolat vykstanti ir besikartojanti dabartis.

Pateikiame sekmininkų tikėjimo išpažinimą:

„Mes tikime:

Į Vienintelį Tikrąjį Dievą, kuris apsireiškė žmonėms kaip esantis trijuose asmenyse: Dievas Tėvas, Dievas Sūnus, Dievas Šventoji Dvasia;

Į Dievą Kūrėją viso, kas matoma ir nematoma;

Kad 66 knygų kanono Biblija yra šventi Dievo įkvėpti, vieninteliai neklaidingi Raštai;

Į Jėzaus Kristaus nekaltą prasidėjimą, nenuodėmingą gyvenimą, stebuklus, kuriuos Jis padarė, Jo atperkamąją mirtį, prisikėlimą kūne, įžengimą į Dangų, užtarimą Tėvo akivaizdoje, Jo antrąjį atėjimą kaip palaimintąją viltį visų tų, kurie įtikėjo Jėzų Kristų;

Kad žmogus yra sukurtas Dievo, vėliau nusidėjo nepaklusdamas Jam;

Kad išgelbėjimas žmogui suteikiamas dovanai tikėjimu į Jėzų Kristų, kuris atpirko mus iš nuodėmių;

Kad žmogaus atgimimas iš aukštybių vyksta per Dievo žodžio priėmimą ir tikėjimą į Jėzų Kristų, veikiant Šventajai Dvasiai;

Vienintele Visuotine Kristaus Bažnyčia, kurią Jis sukūrė iš kiekvienos padermės ir kalbos, žmonių bendruomenės ir tautos;

Kad krikštas atliekamas visišku panardinimu į vandenį vardan Tėvo , Sūnaus ir Šventosios Dvasios;

Į krikštą Šventąja Dvasia su kitų kalbų dovana;

Į Šventosios Dvasios dovanų veikimą Jo Bažnyčioje kaip neatšaukiamą Dievo nuostatą;

Kad visiems, kurie įtikėjo, Dievas liepia elgtis šventai ir gyventi Dievui tinkamą gyvenimą;

Į dieviškąjį ligonių išgydymą priklausomai nuo jų tikėjimo ir Dievo valios;

Kad duonos laužymas ir gėrimas iš taurės yra Jėzaus Kristaus įsakymas, atliekamas Jo Bažnyčioje kaip Jo kančios ir mirties prisiminimas iki Jo antrojo atėjimo;

Į visų įtikėjusiųjų į Kristų mirusiųjų prisikėlimą kūne ir gyvųjų kūnų perkeitimą per Jo antrąjį atėjimą;

Į Kristaus antrąjį atėjimą, Jo Tūkstančio metų karalystę šioje Žemėje po didžiojo sielvarto, kai Šėtonas bus sukaustytas tūkstančiui metų;

Į prisikėlimą visų neatgailavusių dėl savo nuodėmių, kurie atmetė Dievo meilę, ir jų amžiną bausmę;

Kad Dievas sukurs naują Žemę ir naują Dangų, žmogaus amžiną palaimą su Dievu.“

Bene labiausiai kontroversiška Lietuvoje veikianti sekmininkų grupė – JAV įkurta *„Vakaro šviesa“*. Jos įkūrėjas – save išrinktuoju ir pranašu laikęs Viljamas Marionas Branhamas (1909–1965). Teigiama, kad jo gimimo dieną virš lovelės pakibo šviesos pluoštas, kurį V. M. Branhamas vėliau pavadino Ugnies Stulpu.

Tvirtinama, jog būdamas vos trejų Viljamas patyrė pirmąjį regėjimą. Jis prie upės žaidęs su savo jaunesniuoju broliu ir išgirdęs giedantį paukštį ant medžio. Pažvelgė į tą medį, paukštis nuskrido, o balsas prakalbo berniukui: „Didžiąją savo gyvenimo dalį tu praleisi šalia miesto, kuris vadinamas Nju Albaniu“. Ir iš tiesų – Williamas jau netrukus gyveno už trijų mylių nuo Nju Albanio miesto Indianos valstijoje.

Septynerių metų Viljamas patyrė antrąjį regėjimą. Jis išgirdo iš medžio sklindantį žmogišką balsą: „Negerk ir nerūkyk, jokiais būdais neniekink savo kūno, kai užaugsi, tau bus patikėta veikla, kurią tu būtinai turėsi išpildyti“. Po mėnesio Williamas vėl patyrė regėjimą. Sėdėdamas Ohajo upės pakrantėje po medžiu, pažvelgęs Džefersonvilio link, jis pamatė, kaip per tą upę kyla tiltas, ir kaip šešiolika žmonių

praranda gyvybę. Prabėgus 22 metams po šio regėjimo, iš tiesų šešiolika žmonių žuvo tilto statyboje per Ohajo upę.

V. M. Branhamas tapo baptistų bendruomenės Džefersonvilyje dvasininku. Būdamas 23 metų, jis glaudžiai kontaktavo su sekmininkais. Dvasininką vizijos pradėjo lankyti gana dažnai – ne tik bažnyčioje, per apeigas. Tai galėdavo atsitikti kambaryje arba net restorane, ir Šventoji Dvasia pasakydavo, kas tuo ar kitu metu turi atsitikti. Sulaukęs 27 metų, V. M. Branhamas dėl tuberkuliozės prarado žmoną ir 8 mėnesių dukrelę. Jis puolė į gilią depresiją, jausdamas, jog Dievas jį apleido, paskui kelis kartus bandė žudytis.

1933 m. V. M. Branhamas Ohajo upėje krikštijo naujai atsivertusius žmones. Kai krikštijo septynioliktą žmogų, kreipėsi tokiais žodžiais į Dievą: „Tėve, kai aš jį krikštiju vandeniu, Tu jį krikštyk Šventąja Dvasia“. Jis panardino žmogų į vandenį, tuo metu iš dangaus nusileido sūkurys, atnešdamas tokią pat šviesą, kaip ir jam gimstant. Ant upės kranto stovėjo šimtai žmonių. Šviesa pakibo virš tos vietos, kur stovėjo V. M. Branhamas. Balsas, sklindantis iš šviesos, pasakė: „Kaip Jonas Krikštytojas buvo pasiųstas, kad paliudytų pirmąjį Kristaus atėjimą, taip ir tu turi Žinią, kuri paskelbs Antrąjį Kristaus Atėjimą“.

Tais pačiais metais V. M. Branhamas įkūrė organizaciją „Vakaro šviesa“. Pagrindinė jos bažnyčia – „Angelo šventykla“ – yra Džefersonvilyje. V. M. Branhamas žuvo autoavarijoje. Jo apokaliptinis mokymas vadinamas „Valandos žinia“ („Message of the Hour“) arba branhamizmu.

Pasaulyje branhamistų – apie 0,5 mln., didžioji dalis jų – Demokratinėje Kongo Respublikoje. Branhamistų grupės įsikūrusios Vilniuje, Klaipėdoje ir kituose Lietuvos miestuose, jų nėra gausu, tik 100.

Pranašu save laikęs V. M. Branhamas sakė, jog jam Dievo žodis Šventosios Dvasios pavidalu liepęs pasiimti plunksnakotį ir rašyti. Dievo Dvasia jam perdavė žinią, skirtą bažnyčiai: įvairios denominacijos negali pateikti gyvojo Dievo žodžio, nes jose yra

klaidinga sėkla. Jos pateikia savo mokymus ir dogmas, sumaišytus su Biblijos žodžiu. Tikroji Nuotaka Bažnyčia (Kristaus sėkla) bus „superbažnyčia“, „superrasė“, kadangi ji artinasi prie Kristaus. Šie „supernuotakos“ žmonės bus pats gyvojo Dievo Žodžio pasireiškimas.

Daugelis protestantiškų bažnyčių, piktinosi NRJ įkūrėjas, jau nekalbant apie kitas tradicines bažnyčias, leidžia moterims pamokslauti, nedraudžia kirptis plaukų, dėvėti sportinių kelnių ir šortų, dėl savo įsitikinimų ir dogmų aplenkia Dievo Žodį. Šios atskalūniškos bažnyčios vis glausčiau susisieja vienos su kitomis, pasirengia Dievo nuosprendžio liepsnoms. Pamatę kraują, aliejų ir ugnį, jie tampa laimingi. Tačiau ženklai gali būti ir ne iš Dievo. Šėtonas gali beveik viską. Tikras ženklas yra tik iš Dievo pasiųstas. Jis apreiškiamas paties Dievo balsu. Juk Dievas pasakė Mozei: „Jei jie tavimi netikės ar nepaisys pirmojo ženklo, tai patikės antruoju ženklu” (Iš 4: 8). Jei kas nors sako, kad reikėtų prisijungti prie kokios nors laiko patikrintos religinės bendruomenės, tai tuo tikėti negalima.

Anot V. M. Branhamo, sekmininkai jau išsikvėpė (nors religijotyrininkai neabejoja, kad jo įkurtas NRJ – sekmininkiškas; mūsų šalies Teisingumo ministerijoje branhamistų bendruomenė „Jo klausykite!” įregistruota kaip sekmininkų organizacija), ir jų teiginys, jog svarbiausios dvasinės dovanos yra kalbėjimas kalbomis bei jų aiškinimas, neturi pagrindo. Šios dvi dovanos – iš visų mažiausios. Svarbiausios dvasinės dovanos yra išmintis ir žinojimas.

„Vakaro šviesos” nariai atmeta Trejybės dogmą, teigdami, jog ji neminima Biblijoje, jie pripažįsta vieną Dievą. Kristų reikia priimti tikėjimu, nors jo niekada ir nematėme. Jeigu jį pamatytume, tai jau nebebūtų tikėjimas, tik žmogiški jausmai. Tai jau būtų mokslinis faktas.

Tikėjimas neturi būti nukreiptas į konkretų žmogų, žmonių grupę ar organizaciją. Tikėjimas turi būti nukreiptas į Dievą ir jo Žodį. Tikėjimas ateina iš Dievo Žodžio klausymo.

NRJ nariai tvirtina net tokius sunkiai įtikėtinus dalykus – pasak jų, kartą Suomijoje per apeigas V. M. Branhamui buvo atneštas miręs berniukas, ir pranašas jį prikėlė iš mirusiųjų.

V. M. Branhamas sakė, jog Romos katalikų bažnyčia „krito ir įėjo į nuodėmę“. Ji buvo ištvirkėlė ir pagimdė dukteris. Šios dukterys – tai protestantų bažnyčios. Tokia „motinos ir dukters“ sąjunga yra antižodis, antidvasia, Antikristas.

V.M. Branhamas, dar būdamas jaunas, teigė mąstęs, jog nieko negali būti blogiau kaip rūkanti moteris. Anot jo, jau geriau tegul jo vaikai būna alkoholikai nei rūkaliai. Jam geriau matyti savo žmoną girtą gulinčią ant žemės nei rūkančią.

„Vakaro šviesos“ nariai ir katalikus, ir protestantus vadina purvinais paukščiais. NRJ priskiria save elitui (žmonės tik per juos bus išgelbėti), yra izoliavęsi nuo visuomenės ir likusio pasaulio.

„Biblijos kelias“. Judrioje Vilniaus dalyje pastaraisiais metais išpopuliarėjo sekmininkų bažnyčia „Biblijos kelias“, turinti filialus Kaune („Išgelbėjimo uola“), Lentvaryje („Biblijos kelias“) ir „misionierių tašką“ Šilutėje. Lietuvos Evangelinio tikėjimo (ETK) bažnyčiai „Biblijos kelias“, vienijančiai kelis šimtus žmonių, vadovauja vyriausiasis pastorius, pastorius, keturi diakonai bei Brolių taryba, kurią sudaro 12 narių[355].

Kiekvieną dieną itin aktyviame „Biblijos kelyje“ vyksta įvairių grupių susirinkimai: pagrindinės pamaldos, maldos susirinkimas, susitikimai namų aplinkoje („ląstelės“; šiuo metu yra apie 14 namų ląstelių įvairiuose Vilniaus mikrorajonuose; jose – po 5-10 žmonių), Šv. Rašto nagrinėjimas, maldos grupės susirinkimas, šlovinimo grupės repeticija, jaunimo susitikimas, suaugusiųjų ir vaikų chorai, gailestingumo grupė, tvarkdarių tarnavimas. Maldos grupė „reguliariai susitinka maldai už išgydimą, išlaisvinimą ir kitus poreikius“.[356] Veikia sekmadieninė vaikų mokykla keturioms amžiaus grupėms lietuvių ir rusų kalbomis. Gailestingumo misija skelbiasi padedanti vargšams, tvarkdariai prižiūri tvarką per bažnyčios susirinkimus. Egzistuoja ir vietos

misionierių grupės (žmonės, kurie lanko miestus ir gyvenvietes ir skelbia Evangeliją) bei „video ir audio tarnavimas – daugelis bažnyčios pamaldų yra užrašomos vėlesnei perklausai / peržiūrai“. [357]

„Biblijos kelias“ skelbia savo tikėjimo išpažinimą:

- „Mes tikime į Dievo Trejybę – Tėvą, Sūnų ir Šventąją Dvasią, Dangaus ir Žemės, viso kas matoma ir nematoma Sukūrėją *(Kol. 1,16–17; 1Kor. 8.6; Mato 3,16–17)*.
- Dievas myli žmones. Dievo valia yra tokia, kad visi žmonės susitaikytų su Dievu, per gimimą iš naujo (dvasinį gimimą nuo Dievo, priimant Jėzų į savo širdį, išpažinus savo Viešpačiu) taptų Jo vaikais *(Jono 1, 12–13; 1Tim. 2, 3–4; 2Kor. 5, 18–21)*.
- Dievo Sūnus Jėzus Kristus, kuris Esąs dar prieš Žemės sukūrimą, tapo žmogumi, užgimęs per Šventąją Dvasią Marijos įsčiose, pamokslavo išsigelbėjimo Evangeliją, gydė ligonius, išvarinėjo demonus, prikeldavo mirusius, buvo nukryžiuotas, mirė, buvo palaidotas, trečią dieną prisikėlė, buvo paimtas į Dangų ir Dievo prašlovintas *(Fil. 2, 6–11; Kol. 1, 13–15; Mato 4, 23–24; 1 Kor. 15, 3–6; 1Tim. 2, 5–6)*.
- Šventoji Dvasia – kiekvieno asmens Guodėja, Dievo pažadas, kuris priklauso kiekvienam įtikėjusiam į Jėzų Kristų. Šventoji Dvasia yra Dievo antspaudas ir liudytoja *(Ap.d. 5, 31–32; Ap.d. 2, 38–39; Rom. 8, 14–16; 2Kor. 1, 21–22)*.
- Šventasis Raštas susideda iš 66 Kanono knygų: Senojo ir Naujojo testamento. Šios knygos parašytos Dievo įkvėpimu. Dievas išreiškia Savo valią žmonėms *(2 Tim. 3, 15–17; 2Petro 1, 19–21; Apr.1, 3; Apr. 22, 18–19)*.
- Žmogaus išsigelbėjimas nuo bausmės už nuodėmę per atgailą, tikėjimą į Jėzų Kristų ir paklusnumą Dievo Žodžiui – tai Dievo malonė *(Ef. 2, 8–9; Ap.d. 17, 30–31; Ap.d. 16,31; Fil. 1, 27–29)*.
- Vandens Krikštas priimamas tikėjimu į Jėzų Kristų *(Ap.d. 8, 36–38; Mato 28, 18–20; Morkaus 16, 15–16)*.
- Šventosios Dvasios krikštas pasireiškia kitų kalbų dovana *(Ap.d. 1, 5; Ap.d. 2, 1–4; Ap.d. 10, 44–47; Ap.d. 19, 2–7)*.
- Visuotinę Dievo Bažnyčią sudaro visų amžių tikintieji į Jėzų Kristų, gimę iš aukšto. Jėzaus Kristaus Bažnyčia žemėje susidaro iš vietinių bažnyčių *(Ef.1, 19–23; 1Kor. 12, 12–14; 1Kor.6, 15–17; Apr. 7, 9–10; Rom. 16,16)*.
- Šventoji Dvasia veikia per dovanas, kurias duoda Kristus tikintiesiems Savo Kūno nariams (Bažnyčiai) tarnauti *(1Kor. 12, 7–11; Morkaus 16, 17–18)* ir

Evangelijos pamokslai Šventosios Dvasios jėgoje *(Morkaus 16, 15–20; Apaštalų darbai 1, 8; Mato 24, 14)*.

- Šventas gyvenimas realus ir būtinas visiems tikintiesiems į Jėzų Kristų, sekant Jo pavyzdžiu, gyvenant remiantis Evangelija *(1Petro 2, 11–21; 1Fes.4, 1–7; Tit.2, 11–14).*
- Mes tikime į mirusiųjų prisikėlimą (teisiųjų ir pasmerktų) *(Jono 5, 28–29; 1Kor.15, 51–55; Apr. 20, 4–6; Dan. 12, 2).*
- Mes tikime į antrąjį Kristaus atėjimą su Jo Bažnyčia ir Dievo karalystės būvimą Danguje ir Žemėje *(Hebr.9, 28; Ap.d. 1, 10–11; Apr. 1, 7; Fil.3, 20-21; 1Fes.4, 15–17; Kol.3, 4).*
- Mes tikime į teisingą Dievo Teismą. Jis atlygins kiekvienam pagal jo darbus, amžinu išteisinimu arba amžinu pasmerkimu *(Apr.22, 10–15; Apr.20, 10–15; Rom. 2, 4–16).*“

Akivaizdu, jog tai – gana gerai organizuota ir sparčiai auganti sekmininkų bažnyčia, kuri kiek panaši į pirmuosius „Tikėjimo žodžio“ metus, kai šis NRJ buvo itin agresyvus. Šio NRJ uždarumą ir netolerantiškumą liudija pamokslai, skelbiami internete, kuriuose, pavyzdžiui, šiuolaikinė muzika vadinama „pragaro muzika“. Šiuose pamoksluose rašomi dalykai prasilenkia ne tik su tiesa, bet ir su sveiku protu: „Prievartos ir paleistuvystės proveržiai roko ansamblių pasirodymo metu arba klausantis jų įrašų diskotekose taip pat byloja apie velnišką šios muzikos prigimtį. Death-Metal žvaigždė Kristianas Vikernesas nuteistas kalėti iki gyvos galvos. Jis kaltinamas kapų išniekinimu, nelegaliu sprogstamųjų medžiagų laikymu, padegimu ir žmogžudyste. [Čia turbūt iš nuogirdų kalbama apie norvegų grupės „Burzum“ muzikantą Vargą Vikernesą, kuris 1994–2009 m. kalėjo už satanisto ir komunisto muzikanto Kvysteino „Euronymous“ Arseto (1968–1993) nužudymą ir keturių krikščioniškų bažnyčių sudeginimą Norvegijoje, – *M.P.*].“[358]

Septintosios dienos adventistų bažnyčia (*Seventh-day Adventist Church*) – svarbiausia ir didžiausia pasaulyje iš adventistų organizacijų. Jai priklauso per 16 milijonų narių.

Adventistai – protestantų atšaka, skelbianti arėjantį antrąjį Jėzaus Kristaus atėjimą, teigianti savo doktriną paveldėjusi iš Jėzaus Kristaus apaštalų. JAV baptistų pamokslininkas Viljamas Mileris (1782–1849) savo sekėjams mileritams 1833 m. pranašavo, kad po dešimtmečio Jėzus Kristus ateis antrą kartą. Pranašystei neišsipildžius, atsirado įvairių krypčių adventistų organizacijų, iš kurių ryškiausia –

1863 m. įkurta Septintosios dienos adventistų bažnyčia, kurios pagrindinė įkūrėja ir vizionierė – produktyvi (išleista per 100 pavadinimų jos knygų) rašytoja Elena Gulda Harmon-Vait (Ellen Gould Harmon-White, 1827–1915).

Kitos adventistų kryptys – evangelikai adventistai (įsikūrė 1845 m.), Gyvenimo ir advento sąjunga (1862), Visuotinė Dievo susirinkimo bažnyčia (1888), Krikščionių adventistų bažnyčia (1860) – pasaulyje mažiau populiarios.

Lietuvoje Septintosios dienos adventistų bendruomenės kūrėsi nuo 1919 m. – pirmosios atsirado Žagarėje, Šiauliuose, Kaune, Panevėžyje, Mažeikiuose ir Klaipėdoje. Tiesa, pirmųjų adventistų pėdsakų pastebėta dar XIX a. pabaigoje Mažojoje Lietuvoje. 1927 m. Septintosios dienos adventistų bažnyčia buvo įregistruota Vidaus reikalų ministerijoje. Iki II pasaulinio karo Lietuvos teritorijoje buvo įkurta 11 bendruomenių, turėjusių daugiau kaip 500 narių.

Tarpukariu adventistai Kaune įkurtoje leidykloje „Uola“ leido periodinį leidinį „Dabarties klausimai“ (1925–1930 m. jis vadinosi „Krikščionies namų prietelis“), o Šiauliuose – laikraštį „Tiesos draugas“. Atkūrus Nepriklausomybę, įkurta leidykla „Amžinoji knyga“, leidžianti knygas; išleidusi giesmyną „Kanklių aidai” su 132 giesmėmis. Beje, senuosiuose „Dabarties klausimų” numeriuose daug dėmesio skiriama neva artėjančiai pasaulio pabaigai (pavyzdžiui, pirmajame 1931 m. nr. 3 viršelyje rašoma: „Ką rodo mūsų amžiaus išradimai? Net Jule Verne, jeigu prisikeltų iš grabo, stebėtųsi mūsų amžium”), sveikatai (spausdinamos tokios publikacijos kaip „Dantų priežiūra”, „Pienas – gydymo priemonė”, „Ar patartina vaikščioti be kepurės?”), misionierių darbui (pavyzdžiui, pirmajame 1931 m. Nr. 4 viršelyje rašoma: „Tamsiosios stabmeldžių tautos šaukia: GELBĖKITE MUS!”, visame žurnale akcentuojama misijų sėkmė Azijoje ir Afrikoje), šeimai (1934 m. Nr. 2 tema: „Pavyzdingos šeimos vaizdas yra… sutartinas darbas. Vienas visiems, visi vienam…padėti”). Tarpukario metais Septintosios dienos adventistai taip pat išleido ir keletą brošiūrų, pavyzdžiui, „Pasaulio krizio išvakarėse”, „Kelias į Kristų”, „Mirusiųjų buveinė”, „12 atskirų rimtų klausimų tyrinėjimai”, „Kristaus sugrįžimas”, „Kristaus poilsio diena”, knygą „Pasaulio didžiųjų nuotykių šešėlyje”. Septintosios dienos adventistai turi savo interneto tinklalapį.[359]

Po II pasaulinio karo slapta veikė tik Kauno ir Šiaulių bendruomenės. 1991 m. susikūrė grupės kituose mūsų šalies miestuose (ji veikia keliolikoje Lietuvos miestų), 1996-aisiais Septintosios dienos adventistų bažnyčia buvo įregistruota Teisingumo ministerijoje. Ji siekia valstybės pripažinimo. Šiuo metu organizacijos, Lietuvoje vienijančios apie 1000 narių, centras yra Kaune.

Adventistų mokymo ištakos – baptistų bendruomenėje (V. Milerio uošvis buvo baptistų bažnyčios pastorius, leisdavęs žentui dalyvauti jo vedamose pamaldose). Kartą po pamokslo V. Mileriui neva atėjęs apreiškimas apie Išganytojo kančias ant kryžiaus už visus pasaulio nusidėjėlius. Netrukus jis tapo baptistų bažnyčios nariu ir pradėjo savo namuose rengti šeimynines pamaldas. Taip pat V. Mileris baptistų bažnyčią palaikė dosniomis aukomis. Žmones jis ragino išeiti iš tradicinių bažnyčių, teigė, kad jos yra pražuvusios. Nuo to laiko adventistams buvo uždarytos visų bažnyčių durys.

V. Mileris, remdamasis Biblija, tiksliau, pranašo Danieliaus knygos 8-uoju skyriumi, nusprendė, kad nuo 1843 m. kovo 21 d. iki 1844 m. kovo 21 d. ateis pasaulio pabaiga ir Jėzus Kristus, tačiau vėliau datą pakeitė – 1844 m.spalio 22 d. Tačiau pasaulio pabaiga neatėjo, Jėzus Kristus nepasirodė. V. Mileris prisipažino klydęs. Kad ir kaip būtų keista, būtent po šios klaidos pradėjus formuoti adventistų bažnyčią, į ją atėjo apie 50 000 žmonių. Tarp jų buvo ir Džeimsas Vaitas (1821–1881) bei Elena Harmon, vėliau tapusi jo žmona ir labiau žinoma kaip Elena G. Vait (1827–1915). Pasaulio pabaigos data buvo nukelta į 1847 metus. Laimė, ji ir vėl neatėjo.

Vis dėlto iki šiol adventistai gyvuoja. Jų doktrina remiasi Biblija (ypač Danieliaus knyga ir Apreiškimu Jonui) bei E. G. vait raštais. Adventistai švenčia šeštadienį (sabatą), nes jį šventę Jėzus Kristus ir jo apaštalai, vadina jį septintąja savaitės diena (iš čia ir kilo bažnyčios pavadinimas). Aktyvi misijų veikla išplatino adventistų mokymą daugiau kaip 200 šalių.

Iki šiol Septintosios dienos adventistų bažnyčioje moterims negalima tarnauti Evangelijai, tiesa, joms leidžiama krikštyti ir atlikti santuokos ceremonijas.

E. G. Vait mokymas remiasi tuo, kad 1844 m. spalio 22 d. Kristus pradėjo „šventyklos valymą“. Tai neturėjo būti realus Kristaus atėjimas. Antrasis Kristaus atėjimas turėtų greitai įvykti, tačiau yra sulaikomas iki reikiamo laiko. Šventykla yra danguje, ją pastatė Viešpats. Kristus tarnauja joje, kad mes galėtume naudotis jo atperkančios aukos už visus ant kryžiaus palaimomis. Jis buvo įšventintas kaip mūsų vyriausiasis kunigas ir pradėjo savo tarpininkavimo tarnystę, įžengęs į dangų.

Adventistai Naujajame Testamente randa pateisinimą savo išskirtinėms doktrinoms. Kai kurios iš jų stebina savo fantasmagoriškumu.

Kristui sugrįžus antrą kartą į žemę, bus prikelti visi teisieji mirusieji ir, kartu su gyvaisiais Dievo vaikais, bus pašlovinti ir paimti į dangų, o jų kūnai keičiami negendančiais kūnais. Bedieviai mirs nuo Jėzaus šlovės. Daugumos pranašysčių išsipildymas ir esamo pasaulio būsena rodo, kad Kristaus atėjimas jau netoli. Tačiau šio įvykio laikas nėra atskleistas. Kristui atėjus, prikelti ir gyvi esantys teisieji bus pašlovinti bei pakylėti pasitikti savo Viešpaties. Antrasis, neteisiųjų prisikėlimas, įvyks praėjus tūkstančiui metų po pirmojo prisikėlimo. Tūkstantmetė karalystė – tai Kristaus ir jo šventųjų viešpatavimas danguje, kuris vyks tarp pirmojo ir antrojo prisikėlimų. Teisieji galės susipažinti su tų žmonių bylomis, kurie nepateko į dangų. Šiuo periodu bus teisiami bedieviai mirusieji, žemė bus visiškai suniokota, be jokių žmogaus gyvybės pėdsakų, tačiau apgyvendinta šėtono ir jo angelų. Kristus su savo šventaisiais ir Naująja Jeruzale sugrįš į žemę baigiantis tūkstantmečiui. Bedieviai mirusieji bus prikelti ir, vedami šėtono ir jo angelų, apsups miestą. Tačiau ugnis iš Dievo juos sunaikins ir apvalys žemę. Tada jie susilauks atlygio, kurio nusipelnė savo darbais. Juos ištiks amžinas sunaikinimas. Dievas padovanos naujai atkurtą žemę savo atpirktiesiems amžinajam gyvenimui, meilei, džiaugsmui ir augimui jo artybėje, nes pats Dievas gyvens su Savo žmonėmis. Joje daugiau nebus nei kančios, nei mirties.

Adventistai taip pat tiki, jog jie esą pranašiškas judėjimas: Dievas ypač per juos yra parengęs žinią pasauliui.

Adventistų bažnyčia turi krikšto, Šventos Vakarienės, atgailos (kojų plovimo) apeigas, bet tai nėra sakramentai. Praktikuojamas krikštas visiškai panardinant į vandenį. Jis atliekamas suaugusiems asmenims, galintiems ir gebantiems laisvai apsispręsti savo

tikėjimo kelyje (todėl nebereikia konfirmacijos). Glosolalijos (kalbėjimas neaiškiomis kalbomis) nepraktikuojamos, ir joms nepritariama, nes tai neatitinka Šv. Rašto aiškinimo nei Senajame, nei Naujajame Testamentuose. Šventasis Raštas kalba apie suprantamas kalbas.

Šventai Vakarienei naudojama nerauginta duona ir vynuogių sultys. Adventistai neturi specialios atgailos maldos formuluotės. Atgaila – tai žingsnis į susitaikymą su Dievu.

Adventistai teigia, kad iš karto po mirties žmogus niekur neina – nei į pragarą, nei į rojų, nei dar kur nors. Žmogus „miega“ iki prisikėlimo. Jų mokyme taip pat yra teiginys, jog per paskutinįjį teismą kris visos bažnyčios, išskyrus Septintosios dienos adventistų bažnyčią.

Teigiama, jog Kristus buvo nuodėmingo būdo ir kad iki sutvėrimo turėjo Michailo vardą.

Pateikiame septintosios dienos adventistų tikėjimo išpažinimą.

„Mes esame krikščionys ir tikime Triasmenį Dievą: Dievą Tėvą, Dievą Sūnų (Jėzų Kristų) ir Šventąją Dvasią.

Dievas yra šventas, amžinas, visur esantis, visagalis, visažinis, pilnas meilės, teisingumo ir gailestingumo.

Mes tikime, kad Biblija – Šventasis Raštas – yra Dievo įkvėptas krikščioniškojo tikėjimo šaltinis ir pagrindas. Mes tikime, kad matomas ir nematomas pasaulis yra Dievo sukurtas ir Jo jėgos laikomas.

Mes tikime, kad žmogus, sukurtas panašus į Dievą, yra laisva ir mąstanti asmenybė. Vyrai ir moterys turi vienodą teisę į išgelbėjimą.

Mes tikime, kad nuodėmė atėjo į pasaulį žmonijos istorijos ištakose. Nuodėmė yra santykių tarp Dievo ir žmonių nutraukimas, Dievo Įstatymo peržengimas.

Mes tikime, kad Dievo Įstatymas – Dešimt įsakymų – tai amžinas ir nesikeičiantis meilės ir laimingo gyvenimo įstatymas; jis yra dorovės pagrindas visų kartų ir laikų žmonėms.

Mes tikime, kad Jėzus Kristus – Dievo Sūnus – Dievo paskirtu laiku buvo atėjęs į mūsų pasaulį atpirkti žmonijos nuodėmių. Jis gyveno žemėje kaip Žmogaus Sūnus, žmogaus kūne, tuo pačiu būdamas Dievo Sūnumi. Jo dieviškumas buvo apvilktas žmogiška esybe. Jis parodė žmonėms neregimo Dievo charakterį ir žmogaus meilės žmogui pavyzdį. Kristus mirė už mūsų nuodėmes ir yra mūsų Gelbėtojas, jeigu mes Juo pasitikime. Jis kėlėsi iš kapo trečią dieną, kaip sako šventasis Raštas, ir užžengė dangun, praėjus 40 dienų po prisikėlimo.

Mes tikime, kad Kristus įkūrė žemėje bažnyčią skelbti Evangelijai ir tarnauti žmonėms.

Mes tikime, kad žmogus privalo saugoti savo dvasinę ir fizinę sveikatą, sveikai gyventi, atsisakyti žalingų įpročių, alkoholio, rūkalų, narkotikų ir viso kito, kas ardo kūną ir sielą.

Mes tikime, kad po mirties nutrūksta žmogaus fizinis ir dvasinis gyvenimas. Sąmonę ir nemirtingumą, pagal Evangelijos mokymą, žmogus įgys tik po prisikėlimo iš mirusiųjų, kuris įvyks Kristaus antrojo atėjimo metu.

Kiekvienas tikintis Jėzų Kristų žmogus gali būti išgelbėtas, gauti nuodėmių atleidimą, įgydamas Jėzaus Kristaus meilę ir teisumą. Krikštą, kaip Viešpaties Kristaus įsakymą, žmonės priima būdami sąmoningo amžiaus.

Mes tikime, kad Kristus ateis antrą kartą į žemę matomu būdu, asmeniškai ir netolimoje ateityje.

Kristaus antruoju atėjimu bus padarytas galas blogiui žemėje ir įkurta amžinosios teisybės bei gėrio Karalystė.

Mes tikime, kad Kristui antrą kartą atėjus, visų amžių ir visų kartų teisieji žmonės prisikels ir bus paimti prie Dievo sosto, o praėjus tūkstančiui metų grįš į žemę. Bedieviai žmonės nebus išgelbėti, jie žus kartu su šėtonu. Žemė bus apvalyta Dievo ugnies ir paruošta visų atpirktųjų gyvenimui. Žemė taps gražiu pasauliu, kuriame bus įgyvendinti amžinieji dėsniai.“

Iš adventistų susiformavo kelios kontroversiškos bažnyčios, iš kurių žinomiausia – „Dovydo šaka“ (*Branch Davidians*). Jos lyderis Deividas Korešas (tikr. Vernon Wayne Howell, 1959–1993) su dar 75 savo sekėjais (iš jų – dvi nėščios moterys, 21 vaikas) žuvo liepsnose savo būstinėje po beveik du mėnesius trukusios JAV Federalinių tyrimų biuro apsupties Vako mieste Teksase.

2005 m. Septintosios dienos adventistai Lietuvoje įsipainiojo į keistą istoriją. Jie buvo apkaltinti esą susiję su kapinių išniekinimu Joniškyje. Tiesa, jokių įrodymų pateikta nebuvo, o NRJ nariai nuo kaltinimų atsiribojo.

2006 m. gruodžio 1 d. Seime įvyko Septintosios dienos adventistų atstovų ir Seimo Žmogaus teisių komiteto pirmininko Armino Lydekos susitikimas. Jame politikas pripažino šio NRJ „aktyvų bendradarbiavimą su kitomis krikščioniškomis konfesijomis, jos labdaringą veiklą ir socialines iniciatyvas, todėl pritarė Septintosios dienos adventistų Bažnyčios valstybės pripažinimo statuso suteikimo klausimo svarstymui Seime“, – buvo teigiama Seimo pranešime spaudai.

Tačiau 2008 m. gegužės 8 d. parlamentarai suabejojo, ar verta valstybės pripažįstamos religijos statusą suteikti Septintosios dienos adventistų bažnyčiai. Tądien tik 21 iš 51 posėdyje dalyvavusių Seimo narių balsavo už valstybės pripažinimo suteikimą. Politikams Septintosios dienos adventistų bažnyčia pasirodė esanti neverta valstybės pripažinimo, nors tokį jie suteikė baptistams, ne ką ilgiau gyvuojantiems Lietuvoje.

***Tarptautinė veikliųjų žmonių bendrija*. Šią sekmininkams artimą religinę verslininkų organizaciją (*Full Gospel Business Men‘s Fellowship International, FGBMFI)* 1952 m. JAV Los Andželo mieste įkūrė armėnų kilmės**

pienininkas iš Californijos Demosas Šakarianas (1913–1993). Jis kartu su sūnumi ir vaikaičiu ir valdo nemenką religinio verslo imperiją, veikiančią daugiau kaip 130 šalių. D. Šakariano teigimu, tai – didžiausia pasaulyje krikščionių verslininkų organizacija pasaulyje.

Beje, jos atsiradimas, kaip ir daugelio į sektas panašių organizacijų, apipintas legendų ir kiek panašus į mormonų (žr. „Mormonai“) atsiradimą. Pasak legendos, 1855 m. vienuolikmetis berniukas Armėnijoje gavo Dievo apreiškimą apie artėjantį armėnų tautos genocidą. Apie apreiškimą sužinojo akarianų šeima ir įtikėjo jaunuoju pranašu. Kad išsigelbėtų nuo žūties, Šakarianai pabėgo į JAV. D. Šakarianas augo sekmininkų (žr. „Sekmininkai“) šeimoje.

Organizacijos *motto*: „Doleris per dieną Jėzui pakeičia gyvenimus. Tai kainuoja mažiau nei puodelis kavos restorane“.

Organizacijos, kuri save vadina nepriklausomai pašventinta Dievo, nariai kelia sau tokius pagrindinius tikslus:

- „Kviesti žmones pas Dievą ir į bažnyčias, liudijant, jog Dievas yra ir šiandien veikia žmonių gyvenime per pilną Evangelijos žinią.
- Skatinti krikščionišką bendravimą tarp vyrų visame pasaulyje, suvienijant juos po viena jų patirties Jėzuje Kristuje vėliava, stiprinti juos, kad jie galėtų grįžti į savo bažnyčias atgaivinti ir atsinaujinę.
- Siekti didesnės vienybės tarp visų krikščionių.“

Lietuvoje kol kas nėra daug Tarptautinės veiklių žmonių bendrijos narių. Jie veikia didžiuosiuose Lietuvos miestuose. Pirmasis atsirado 1993 m. Kaune. NRJ organizuoja vietines konferencijas, dažniausiai kurortuose. Lietuviškai leidžiamame 12 puslapių žurnaliuke „Balsas“ (angliškai jis leidžiamas nuo 1953 m.) nurodomas dar vienas bendrijos tikslas: „Padėti vyrams tapti tikrais vyrais, sugebančiais nešti atsakomybę už savo šeimas, mokančiais įveikti sunkumus, išspręsti bet kurias problemas. Dievas jūsų gyvenimuose gali išlieti Savo malonę, meilę ir gailestingumą, ir jūsų gyvenimas atsirems į tikrą, tvirtą pamatą. Dalyvaujant Bendrijos veikloje, galima susipažinti su daugeliu žmonių iš viso pasaulio, susidraugaujant su jais visam laikui”. NRJ turi savo interneto tinklalapį.[360]

Organizacijos nariai moko, jog būtina pažinti Dievą asmeniškai, kad širdyje atsirastų dieviška ramybė. Norint pažinti Dievą, kuris yra Dvasia, reikia gimti iš naujo – gimti iš Dvasios. Tai – svarbiausias dalykas. Reikia pripažinti Dievo akivaizdoje, kad gyventa savanaudiškai ir negerbiant Dievo kaip savo gyvenimo Viešpačio. Dėl to visas gyvenimas buvęs nuodėmingas ir atskirtas nuo Dievo. Labai svarbi atgaila, su jos pagalba galima pasukti savo gyvenimą į Dievą, prašant atleidimo už praeityje padarytas nuodėmes ir pagalbos gyventi taip, kaip jis norės. Taip pat reikia tikėti, jog Jėzus yra Dievo Sūnus, kad jis mirė ant kryžiaus, paėmė mūsų nuodėmes tam, jog Dievas galėtų mums atleisti. Svarbu išpažinti Dievui, kad dabar Jėzus yra Gelbėtojas ir mūsų gyvenimo Viešpats.

Atgailaudami bendrijos nariai kalba tokią maldą: „Dieve, aš suprantu, kad esu nusidėjėlis ir ateityje manęs lauktų pražūtis, bet širdimi tikiu, kad Jėzus, Tavo Sūnus, mirė už visus nusidėjėlius, įskaitant ir mane, ir praliejo savo kraują, kad nuplautų mano nuodėmes. Aš išpažįstu Jėzų Gelbėtoju ir mano gyvenimo Viešpačiu. Dėkoju Tau už amžinojo gyvenimo dovaną. Aš pasitikiu Tavimi ir laukiu Tavo pagalbos, kad gyvenčiau taip, kaip Tu nori“.

Tarptautinė veikliųjų žmonių bendrija nėra bažnyčia. Joje nėra nei kunigų, nei pastorių.

Visos Evangelijos bažnyčios. Šiai pakraipai, kuri vadinama charizmine (gr. *χαριςμα* „dovana“; šis terminas paimtas iš Biblijos ir reiškia ypatingas Dievo

dovanas – glosolalijas, stebuklingus gydymus, pranašavimus), priklausančios religinės grupės – vienos skandalingiausių mūsų šalyje. Žinomiausia iš jų – krikščionių bendrija „Tikėjimo žodis“ [361] (šalyje yra daugiau kaip 30 jos filialų) – ko gero, tapo sektos sinonimu. Ne mažiau „pagarsėjusi” ir Visagino Jėzaus Kristaus bažnyčia (ankstesnis pavadinimas – „Kovčeg”), kurios beveik visi nariai pabėgo iš Lietuvos (žr. toliau).

Kitos bažnyčios, tiksliau, bendrijos „Tikėjimo žodis“ filialai“ – „Tiesos žodis” (Šiauliuose, Kelmėje, Kuršėnuose, Radviliškyje, Pasvalyje ir kt.), ir „Meilės žodis” (Klaipėdoje, Kretingoje, Plungėje, Telšiuose ir kt.); pastaroji nuo 1996-ųjų vadinama Evangelijos bažnyčia.

Visos Evangelijos bažnyčioms priskirtina ir Vilniaus miesto krikščionių bažnyčia „Namai ant uolos”, taip pat Visagino bažnyčia „Teisybės žodis”. Jos skandalais pagarsėjo mažiau, tačiau, pavarčius regioninę spaudą, aptinkama nemažai pasakojimų apie tragedijas šeimose, kurias sukėlė šie prieštaringai vertinami NRJ.

Impulsą Visos evangelijos bažnyčioms atsirasti davė sekmininkų judėjimas, prasidėjęs 1901 m. (žr. „Sekmininkai”). Apie 1960 m. iš sekmininkų judėjimo išsirutuliojo charizminis judėjimas, kuris ir tapo Visos evangelijos bažnyčių pagrindu. Vėliau, apie 1980 m., charizminis judėjimas evoliucionavo į *power evangelism* („jėginę evangelizaciją”).

Į Lietuvą Visos evangelijos judėjimas atkeliavo iš Švedijos Upsalos miesto „Gyvenimo žodžio” bažnyčios. Pirmoji Visos evangelijos bažnyčia buvo įkurta 1988 m. Vilniuje „Tikėjimo žodžio” pavadinimu. Tuomet ji šliejosi prie neseniai gimusio Sąjūdžio (beje, švęsdama 15 metų jubiliejų „Tikėjimo žodžio“ bažnyčia savo nariams akcentavo, kad jie, kaip ir Sąjūdis, prisidėjo prie Lietuvos dvasinio atgimimo). Šiuo pavadinimu vadinamos visos tokio tipo bažnyčios Rytų Lietuvoje.

1992 m., po kelių „Tikėjimo žodžio“ narių savižudybių, Šiaulių katalikų kunigai kreipėsi į visuomenę, prašydami uždrausti šio NRJ veiklą. Tačiau žodžiais į NRJ

įsitraukusių jaunuolių motinos ir joms nusprendę padėti kunigai nieko nepasiekė. 1992 m. „Tikėjimo žodis“ ir jam gimininges bažnyčios Lietuvoje turėjo daugiausiai – apie 5000 – narių per savo istoriją. Dabar jų – kelis kartus mažiau.

2001 m. paaiškėjo, kad Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos tarnautoja, priklausanti „Tikėjimo žodžiui“, pažeisdama Asmens duomenų teisinės apsaugos įstatymą, šiam NRJ perdavė daugiau kaip 1000 socialiai remtinų vilniečių sąrašus su namų adresais. Tie sąrašai buvo naudojami naujiems nariams verbuoti, prisidengiant labdaros organizacijos samariečių vardu. Beje, tai buvo antras kartas, kai valstybės tarnautoja tarnavo ne valstybei, bet NRJ. Tikrųjų samariečių – nuo 1992 m. kaip visuomeninė organizacija veikiančios Lietuvos samariečių bendrijos – duomenimis, dar 1999 m. Alytuje „Tikėjimo žodis“ rengė labdaros akciją, prisidengęs samariečių vardu.

2003 m. į prokurorus kreipėsi Marijampolės gyventoja, papasakojusi apie keliolika žmonių vienijantį nelegalų NRJ „Pagalba stokojantiems“, kurios nariai melstis renkasi tvarte. Organizacijos vadovams jos nariai, anot marijampolietės, aukoja nemažus pinigus. Atlikus tyrimą, paaiškėjo, kad „Pagalba stokojantiems“ atsirado suskilus vietinei „Tikėjimo žodžio“ bendruomenei, įregistruotai 1992 m.

„Tikėjimo žodis“ aktyviai bendradarbiauja su branhamitais: 2011 m. rudenį jie kartu Vilniuje surengė vadinamąjį „Vilties festivalį“, kuriame dalyvavo per 28 000 žmonių („Vilties festivalį rengė Bilio Grahamo evangelistinė asociacija (BGEA) kartu su Lietuvos evangelinėmis bendruomenėmis.“)[362].

Apžvelgsime kertinius Visos evangelijos bažnyčių mokymo dalykus.

Atgimimas (atgailos malda). Atgimimas (dar kitaip jis vadinamas „gimimu iš aukšto” arba „gimimu iš naujo”) yra esmingiausias dalykas Visos evangelijos judėjime, dalyvavimas be jo – neįmanomas. Kai įvyksta atgimimas, žmogus tarsi perkeliamas į Dievo karalystę ir tampa Jo šeimos nariu. Atgimstantis žmogus yra tobulai šventas, be klaidos, kaip Kristus savo žemiškajame gyvenime. Atgailos maldoje dėkojama už

išgelbėjimą, Jėzus skelbiamas gyvenimo Viešpačiu, gyvenimas atiduodamas į Jo rankas.

Šventosios Dvasios krikštas (glosolalijos). Šventosios Dvasios krikštas negali įvykti, jei žmogus nėra atgimęs iš naujo. Pirmiausia žmogus turi atgimti, paskui gali būti pakrikštytas Šv. Dvasia ir gauti glosolalijų dovaną. Be Šv. Dvasios krikšto neįmanoma melstis glosolalijomis. Visos evangelijos bažnyčiose visi turi kalbėti kalbomis. Tai esanti ypatinga dovana, Dievo suteikiama kiekvienam naujai atgimusiam žmogui. Glosolalijos traktuojamos kaip ypatinga malda Dievui. Tokia maldos forma žymiai dažniau naudojama nei malda gimtąja kalba. Be Šv. Dvasios krikšto žmogus nėra visavertis krikščionis.

Vandens krikštas. Pripažįstamas krikštas tik visiškai panardinant į vandenį. Tai – paskutinė, svarbiausioji, simbolinė sandora su Dievu po atgimimo ir Šv. Dvasios krikšto bei galutinis taškas, nuo kurio jau visiškai priklausoma Dievui. Kategoriškai atmetamas kūdikių krikštas. Kūdikis yra nesąmoningas, todėl pats negali apsispręsti: nereikėtų krikšto atsakomybės užkrauti tėvams – jie už kūdikį negali tikėti. Tėvai turėtų vaiką ugdyti savo tikėjimo dvasia, ir pribrendus jo sąmoningumui, paraginti jį apsispręsti: krikštytis, ar ne. Nepriklausomai nuo to, ar žmogus buvo anksčiau krikštytas, tapus Visos evangelijos judėjimo nariu, privaloma pasikrikštyti. Tai – iniciacija, su kurios pagalba tampama visateisiu bendruomenės nariu.

Šventoji Vakarienė. Ji turi tik simbolinę prasmę. Šv. Vakarienė teikiama kaip Kristaus mirties ir prisikėlimo ženklas. Visiškai atmetama transsubstancijos doktrina. Vynas ir duona nevirsta Kristaus kūnu ir krauju, yra atminimo simbolis, jog artinasi antrasis Jėzaus Kristaus atėjimas į pasaulį.

Išgydymai. Tai atliekama rankų uždėjimu, malda ir glosolalijomis. Negana tikėti išgydymu. Reikia žinoti ir būti užtikrintam tuo, kad Dievo valia – išgydyti būtent tave. Norint pamatyti išgydymo rezultatą, reikia tikėti, jog išgydymas priimamas tuo momentu, kai meldžiamasi, o ne tada, kai galima pajusti, kad jau esi sveikas. Ligos simptomai dar gali būti juntami ir tada, kai tikėjimu priimamas išgydymas. Tuo momentu reikia tvirtai laikytis Dievo žodžio išpažinimo. Visa išgydymo atsakomybė krinta ant ligonio, nuo kurio tikėjimo laipsnio priklauso, ar Dievas jį išgydys,

nepaisant to, jog aplinkui visi nuo rankos prisilietimo pagyja. Dievas gydo įvairiais būdais: per Šv. Vakarienę, tikėjimo maldą, aliejaus patepimą, maldos nosinaites. Beje, išgydymai nėra krikščioniškas fenomenas. Jie puikiai žinomi šamanams. Tai – vadinamasis maginis išgydymas. Šamanų manymu, dažniausiai pasitaikanti ligos forma yra „sielos pagrobimas". Perfrazuojant Mirčą Eliadę, ligos gydymas susideda iš to, kad ją reikia surasti ir priversti sugrįžti į ligonio kūną.

Demonologija. Žmogaus kūnas gali būti piktųjų dvasių namais. Jos taip pat gali gyventi gyvuliuose ir laukiniuose žvėryse, tačiau pirmenybę teikia žmonių kūnams, per kuriuos gali išreikšti savo individualybę. Žmogaus mintys yra proto arba sielos langai. Šėtonas nuolatos siunčia savo demonus, kad prislėgtų žmones mintimis. Reikia saugoti savo mintis nuo demonų. Būtina užpildyti sielą mintimis, kurios patinka Dievui. Per kūno nuodėmes demonai įeina į žmogaus gyvenimą. Žmogaus gyvenimas bus apsaugotas nuo demonų tiek laiko, kiek jis paklus Dievo žodžiui, reguliariai melsis ir bendraus su draugais vietinėje bendruomenėje. Dievas turi parengęs planą ir tikslą žmogaus gyvenimui, kurį Šėtonas visada siekia sugriauti. Jis ir jo demonai turi specialius metodus, kuriais naudojasi, kad paverstų niekais Šv. Dvasios darbą mūsų gyvenime. Tikinčiųjų kova vyksta ne su žmonėmis, bet su piktosiomis dvasiomis. Šėtonas visada stengiasi diskredituoti tikrąją tarnystę ir tuo pačiu priskirti sau tai, ką daro Dievas. Reikia mokytis atskirti dvasias, kad būtų galima atpažinti, kokia dvasia slepiasi už žmonių veiksmų. Demonai dažniausiai būna netoliese.

Apreiškimai. Jie – būtini, stebint pastarųjų laikų ženklus, norint numatyti tą laiką, kai Jėzus grįš į žemę. Apreiškimai galimi per vizijas ir sapnus.

Klestėjimo teologija. Labai svarbus dėsnis – „ką pasėsi, tą ir pjausi". Todėl raginama kuo daugiau aukoti bendruomenei, nes nuo to priklauso ne tik jos, bet ir žmogaus pragyvenimo lygis. Svarbi aukojančiojo pozicija: ar aukojama iš tyros širdies ir su tikėjimu, ar trokštant pralobti. Materialaus atsako iš Dievo galima sulaukti tik esant nuolankios širdies, kuri negaili pinigų Dievo darbui. Jei žmogus nepagailės pinigų Dievui, Viešpats jį visokeriopai apdovanos.

Eschatologinė (pasaulio pabaigos) scena: 1) Bažnyčios paėmimas; 2) antrasis Kristaus atėjimas; 3) tūkstantmetė karalystė; 4) paskutinysis teismas ir amžinybė.

Kristus, dar prieš grįždamas antrąkart į žemę, su savo Bažnyčia susitiks ne kur kitur, o virš žemės, erdvėje.

Kai tai įvyks, tada gyvai tikintys Jėzaus Kristaus Bažnyčios nariai pasieks savo tikslą: jie įeis į dangiškojo Tėvo šlovę ir pasiliks su Juo. Tuomet ant netikinčiųjų išsilies Dievo pyktis. Bažnyčios paėmimo momentu netikintis pasaulis taps stulbinamo įvykio liudytojais: staiga paslaptingai dings daug žmonių. Taip Dievas apsaugos savo tikinčiuosius nuo 7 metus truksiančios Jo rūstybės, kuri išsilies ant netikinčio pasaulio.

Antrasis Kristaus atėjimas bus palydėtas Armagedono mūšio, tuomet Antikristas mobilizuos visų tautų armijas ir nukreips jas prieš Viešpaties miestą Jeruzalę, tačiau gėdingai pralaimės Megido slėnyje. Šis mūšis baigsis didžiausiomis pasaulio istorijoje skerdynėmis. Po jo Šėtonas bus surištas ir įmestas į bedugnę. Po antrojo Kristaus atėjimo prasidės tūkstantmetė karalystė, tada Izraelis taps palaiminimu visam pasauliui. Tai bus politinio teisingumo, socialinės harmonijos, materialinio klestėjimo bei dvasinio atsinaujinimo laikas. Tūkstantmečio pabaigoje šėtonas bus išleistas iš savo kalėjimo, kad paskutinį kartą galėtų pasinaudoti suvedžiojimo talentu. Daugelis paseks juo ir sukils prieš Viešpatį. Šėtonas vadovaus trumpam maištui, jo pajėgos apguls šventuosius, bet Dievas pasiųs ugnį iš dangaus, kuri Šėtoną praris. Tada prasidės paskutinysis teismas, dar kitaip vadinamas ugnies teismu. Šėtonas bus nuteistas ir įmestas į ugnies ežerą, kur pasiliks visiems laikams. Tikintieji Kristumi nebus teisiami, nes Jis kartą ir visiems laikams jau buvo pasmerktas už jų nuodėmes. Per tikėjimą Kristumi jie jau seniai yra perėję iš mirties į gyvenimą. Prieš didįjį baltąjį sostą stos visi prikelti bedieviai mirusieji, kurie bus teisiami pagal savo darbus ir amžiams pasmerkti degti ugnies ežere, kuriame jau dega Šėtonas su visais demonais.

„Tikėjimo žodis” ir jam giminingos bažnyčios pagarsėjo savo įžūlumu, kai nusprendė abejotinais metodais skverbtis į šalies švietimo sistemą, verbuoti vaikus įvairiose šalies ministerijose dirbančių savo narių dėka. „Tikėjimo žodžiui” skirtos valstybės lėšos, jiems leista turėti savo mokyklą. Dėl šios religinės organizacijos jai ištikimi ministerijų tarnautojai net pasirūpino pakeisti Vyriausybės nutarimą. Tiksliau, 1998 m. Vyriausybės nutarime „Dėl valstybės registrų nuostatų patvirtinimo” viename punkte 1999 m. buvo numatyta, kad nevalstybinės švietimo įstaigos gali būti registruotos net ir tada, jei neturi Švietimo ir mokslo ministerijos išduoto leidimo mokyti. Tokia privilegija suteikiama pusei metų. „Tikėjimo žodžio” mokykla, nieko

nelaukusi, ja ir pasinaudojo. 1999 m. birželio 30 d. baigėsi „Tikėjimo žodžio" mokyklos licencijos galiojimo laikas, todėl naujus mokslo metus mokykla pradėjo būdama nelegali. Iš biudžeto ši mokykla gavo bent 100 000 litų.

Tai, kad „Tikėjimo žodžio" mokykla – religinio pobūdžio, nekyla nė abejonės. Jos įstatuose parašyta, jog mokyklos pedagogų pareiga – „būti šventumo pavyzdžiu mokiniams". Kiekvienas rytas „Tikėjimo žodžio" mokykloje prasideda jo propaguojama malda.[363]

„Tikėjimo žodis" plečia savo įtaką švietimo srityje. Neseniai NRJ įsigijo pastatą Vilniaus Pilaitės mikrorajone. „Tikėjimo žodžiui" vos per tris savaites pavyko pasiekti, kad jos narių vaikai mokytųsi Pilaitės vidurinėje mokykloje, nors Vilniaus miesto savivaldybės švietimo skyrius teigė, kad „Tikėjimo žodžio" bendruomenei draudžiama suteikti patalpas mokytis valstybinėje mokykloje, nes jų mokykla – nevalstybinė.

„Tikėjimo žodis" ir kitos Visos evangelijos bažnyčios daug dėmesio skiria savireklamai – neseniai atnaujintas „Tikėjimo žodžio" tinklalapis internete, leidžiamas laikraštis „Ganytojas" (išleista daugiau kaip 300 numerių), kuriama televizijos laida „Kertinis akmuo" (pasirodė daugiau kaip 400 laidų), radijo laida „Durys". Leidykla „Tikėjimo žodis" nuo 1992 m. išleido per 80 lietuvių ir užsienio krikščionių autorių knygų, tarp jų – penkis leidimus Biblijos vertimo, redaguoto Kosto Burbulio. K. Burbulys (1903–2001) – metodistų bažnyčios kunigas, Biblijos vertėjas, po karo išvykęs į JAV. 1957–1993 m. kartu su filosofu, teologu Algirdu Jurėnu (1919–2007) ir Antanu Taločka kas du–tris mėnesius Čikagoje leidęs krikščionišką tarpkonfesinį laikraštį „Evangelijos šviesa".

Skandalingiausia iš Visos evangelijos bažnyčių judėjimo Lietuvoje – Visagino Jėzaus Kristaus bažnyčia (anksčiau vadinta Pilnos evangelijos krikščionių bažnyčia „Kovčeg"). Ši bažnyčia 1994 m. įregistruota Visagino savivaldybėje, 1996 m. – Teisingumo ministerijoje. Turbūt Lietuva apie ją nieko nebūtų sužinojusi, jei 1999 m. gruodžio 19 d. dviem autobusais mūsų šalies jos vadovo įsakymu nebūtų palikusi didžioji dalis šio NRJ.[364] Tai buvo pirmas atvejis Lietuvoje, kai organizacija, teigianti, jog ją persekioja dėl religinių priežasčių, nusprendė emigruoti į užsienį.

Visagino Jėzaus Kristaus bažnyčios vadovas – 1963 m. Zugdidžio mieste gimęs Gruzijos pilietis, aukštojo išsilavinimo neturintis Teimurazas Edžibija. 1990 m. Jelgavoje (Latvija) jis baigė Evangelinio tikėjimo krikščionių mokyklą, vėliau Daugavpilse (Daugpilyje) įkūrė sekmininkų bendruomenę. 1993 m. T. Edžibija atvyko į Visaginą, kur subūrė sekėjus. Netrukus NRJ išplito ir Zarasuose bei Ignalinoje. Lietuvoje per keletą metų gruzinas įgijo apie 110 sekėjų.

Beje, Visagine T. Edžibija ne tik vadovavo NRJ, bet ir įkūrė verslą (turėjo porą kepyklų, kuriose dirbusiems jo sekėjams laiku nebuvo mokamas atlyginimas). Aštuoni NRJ nariai dirbo Ignalinos atominėje elektrinėje (todėl iš Lietuvos išvykstančius T. Edžibijos sekėjus akylai sekė saugumiečiai, bijodami, kad, turimais duomenimis, neįvyktų katastrofa – fanatikai išvažiuodami galėjo elektrinėje palikti bombą).

Su T. Edžibija bendravę žmonės šios knygos autoriui yra sakę, jog jis nenorėjo bendrauti su krikščioniškomis bendruomenėmis, teigė, kad jo vadovaujama bažnyčia – vienintelė teisinga Visagine, Lietuvoje, o gal net ir visame pasaulyje. „Viename mieste – tik viena bažnyčia", - teigiama, yra sakęs NRJ vadovas. Nuo 1996 m. per pamaldas T. Edžibija liepdavo sekėjams vienam kitą mušti, atgailaujant persiplėšti viršutinius drabužius.

1999 m. lapkritį T. Edžibijai Migracijos departamentas atsisakė išduoti leidimą gyventi Lietuvoje, motyvuodamas tuo, jog pastoriaus „gyvenimas Lietuvos Respublikoje keltų grėsmę jos saugumui, visuomeninei tvarkai, sveikatai ir gyventojų dorai". T. Edžibijai skubos tvarka buvo suteikta Latvijos viza, jis vėl apsigyveno Daugavpilse. Beje, anksčiau Latvijoje NRJ vadovas buvo paskelbtas *persona non grata*.

Likus keturioms dienoms iki emigravimo, 1999 m. gruodžio 15 d., Visagine buvo surengtas paskutinis NRJ susirinkimas. T. Edžibija sekėjams išdalijo atmintines, kuriose buvo nurodyta apie išvykimą nieko nepasakoti „šėtono tarnams" – policijos

pareigūnams ir žurnalistams (beje, T. Edžibija, kaip ir kai kurie jo sekėjai, – buvo teistas).

Tiesa, bėgliams iš pradžių sekėsi nekaip. Kadangi kai kurie iš jų neturėjo Vokietijos vizų, į išsvajotą Didžiąją Britaniją nepateko. Juos sulaikė Lenkijos pasieniečiai. Po beveik tris mėnesius trukusių klajonių po Europą 2000 m. kovo 11–13 d. trimis grupėmis į Lietuvą grįžo dalis NRJ narių. Beje, šiek tiek prieš tai, vasario mėnesį, į Lietuvą grįžo penkiolikmetė, kurią jos motina, T. Edžibijos sekėja, iš Lietuvos buvo išsivežusi prievarta. Mergina laišku kreipėsi į Lietuvos Užsienio reikalų ministeriją, kuri pagelbėjo paauglei ir parvežė ją į Visaginą.

Švedija ir Vokietija NRJ nariams atsisakė suteikti politinį prieglobstį, o Lenkijoje pasilikti jie nenorėjo patys. Dalis Visagino Jėzaus Kristaus bažnyčios narių pasiekė Didžiąją Britaniją, kur kartu su T. Edžibija gyvena iki šiol. Teimurazu Edjibia pasivadinęs sektos vadovas teigia, kad joje – apie 200 narių[365].

Bene geriausiai Visagino Jėzaus Kristaus bažnyčios narių požiūrį į gyvenimą apibūdina frazė, 2000 m. vieno iš jos vadovų ištarta šios knygos autoriui: „Mes – Dievo tauta, keikdami mus, turėsite reikalų su mūsų Dievu“.

Liudytojų teigimu, T. Edžibija paskelbė save apaštalu, o jo sekėjai buvo įtikinti, kad jis esąs šių dienų Martinas Liuteris, kuriam Dievas padedąs atnaujinti šiandieninę Kristaus bažnyčią. Neįtikusius žmones T. Edžibija siunčia į „raupsuotųjų slėnį”, uždrausdamas bet kokį bendravimą su jais. Po tokių žiaurių priemonių jo sekėjų skaičius vienu tarpu buvo sumažėjęs iki maždaug 30.

Dar viena skandalingai pagarsėjusi Visos evangelijos bažnyčia – nuo „Tikėjimo žodžio” atskilęs „Naujosios kartos” NRJ. „Naujosios kartos” bažnyčia 2004 m. registruota Teisingumo ministerijoje. Daugiau kaip 200 filialų „Naujosios kartos” tinklas itin aktyviai veikia Latvijoje, Ukrainoje, Rusijoje ir kitose posovietinėse šalyse. NRJ susirinkimuose pastoriai, pasivadinę apaštalais, neraudonuodami iš savo

sekėjų reikalauja duoti jiems kuo daugiau pinigų (pavyzdžiui 100–200 litų), teigdami, kad jie yra „būdas kontaktuoti su Dievu".

„Naujosios kartos" nariai tiki, kad Dievas žmonių pasaulyje veikia tiesiogiai, gydo, o ištikimiausiems savo tarnams yra pažadėjęs materialinį klestėjimą ir sveikatą. Tačiau jei esate skurdžius – vadinasi, neturite pakankamai tikėjimo. NRJ priklauso kai kurie žinomi Latvijos politikai. Jos įkūrėjas – Aleksejus Lediajevas, teigiantis, kad politinė, teisinė valdžia – Antikristas.

NRJ savo narius verbuoja ir viešose vietose. 2005 m. rugsėjo 30 d., gavusi Vilniaus miesto savivaldybės leidimą, „Naujoji karta" sostinės Europos aikštėje kartu su kai kuriais marginaliniais politikais surengė mitingą tema „Už šeimos ir doros išsaugojimą". Vilniaus bažnyčia „Naujoji karta" įsikūrė 2002-aisiais.

Šio NRJ lietuviškame tinklalapyje teigiama,jog „Naujosios kartos" „generalinė strategija – Dovydo Padangtės atstatymas. Tada, kai Bažnyčia šlovina ir garbina savo Viešpatį, tuomet iš Dangaus ant Jos nusileidžia Dievo šlovė ir žmonių sąmonėje griūna bedieviškos tvirtovės, keičiasi gyvenimo prioritetai – ir žmonės priima išgelbėjimą.

Dievo Garbinimo šventėse slypi beribis Dievo jėgos potencialas keisti mus supantį pasaulį. „Naujoji karta"– tai šiuolaikinė progresyvi bažnyčia, kurioje puoselėjamas praktinis biblijinis tikėjimas, duodantis realius atsakymus iš Dievo į pačius sudėtingiausius žmogiškos sielos klausimus. Čia sudarytos sąlygos kiekvienam žmogui keistis, išsilaisvinti iš naivių religinių prietarų ir suprasti, kad tikėjimas – tai dvasinių dėsnių, kuriuos sukūrė Dievas, pažinimas ir jų pritaikymas realiame gyvenime."[366]

***New Age* – žmonijos ateitis, ar tik banalybės?**

Ragana vonioje, katalikiškoje vonioje. (G. Beresnevičius. Nieką apie, p. 79)

New Age (anglų k. „Naujasis amžius”) sąjūdžio pradžia laikomi 1971 m., kai pasirodė žydų kilmės Baba Ram Daso[367] knyga, vadinama kontrkultūros biblija, – „Būk čia dabar” („Be Here Now”) bei periodinis leidinys „East-West Journal”. Tiesa, „Naujojo amžiaus” ištakos – Alisos A. Beili (žr. „Arkanų mokykla”) raštuose. Vadinamoji „vakarietiškoji ezoterika“ buvo veikiama gnostikų (žr. „Gnostikai”), kabalistų (žr. „Kabalistai”), Paracelso (1493–1541), Jakobo Boemės (1575–1624) veikalų, rozenkreicerių ir masonų (žr. „Masonai”), spiritistų (žr. „Spiritistų”), teosofų (žr. „Rerichiečiai”) doktrinų.

Religijotyrininkas Gintaras Beresnevičius abejojo, ar *New Age* judėjimai priskirtini religijos sričiai: „Sekuliarizuotos, privatizuotos, išskydusios šiuolaikinio religingumo formos (NSO religija ar *New Age* tikėjimai) – išties nėra ar beveik nebėra religijos.”[368]

Mes taip pat abejojame, ar „Naujasis amžius” yra religinių judėjimų visuma. Berlyno Evangelinio pasaulėžiūros tyrimų centro (*Evangelische Zentralstelle für Weltanschauungsfragen*) apklausos duomenimis, reinkarnacija 2005 m. tikėjo kas ketvirtas europietis. Teologai spėja, kad tai yra todėl, jog bažnyčiose kunigai dažniausiai kalba apie šį, o ne apie anapusinį gyvenimą. Apklausa taip pat parodė, kad Europoje labai paplitusios kultinės praktikos, norima užmegzti kontaktą su mirusiaisiais.

„Naujajame amžiuje” – milžiniškas kiekis eklektiškų NRJ. Tai – okultizmas, astrologija, parapsichologija, NSO (Neatpažintų skraidančių objektų) kultai ir kt. 1989 m. laidos „Amerikos religijų enciklopedijoje” (*Encyclopedia of American Religions*) išvardytos 173 savarankiškos *New Age* bendrijos, vėlesniuose leidimuose jų dar daugiau.

Markas Pery pabrėžia, kad visose tradicinėse religijose tarp žmogaus ir Dievo yra tam tikros „uždraustosios durys“, šydas, kuris skiria Dievą ir žmogų, „70 000 šviesos ir tamsos užuolaidų Islame“ ir kt., be kurių nebūtų įmanomas žmogaus ir dievybės fenomenologinis ryšys. *New age* judėjime to nėra: bet kas gali bendrauti su dievybe.[369]

Povilo Žėko mokymas. Lietuviškai *New Age* reiškinys pirmą kartą išsamiau pristatytas psichologijos mokslų daktaro, katalikų kunigo Antano Paškaus 1993 m. veikale „Žmonės, dvasios ir dievai „Naujajame amžiuje“. Kunigas šį reiškinį apibūdina kaip dvasinių, socialinių ir politinių jėgų hibridą, apimantį sociologiją, teologiją, gamtos mokslus, mediciną, antropologiją ir kt. Šis judėjimas – kintantis, apimantis įvairius kultus, savęs tobulinimo programas, begalę „mokytojų”, derinantis psichoterapinius būdus su rytietišku misticizmu, okultizmu, kvarco kristalų, akmenų ir piramidžių

(turime ir savąją – Varėnos r. Česukų k., – *M. P.*) gydomąja galia. A. Paškus šių daiktų gydomąją galią aiškina polinkiu į lengvatikystę ir sugestiją.

Apie Česukų, o tiksliau – Povilo Žėko (gim. 1983), fenomeną turėtume pakalbėti kiek plačiau. 2004 m. pavasarį nedideliu, 500 egzempliorių tiražu pasirodė knyga „Žodis, apšviečiąs pasaulį“, kuri lyg ir neturėjo autoriaus, tačiau knygos paskutiniame puslapyje buvo nurodyta, kad „informaciją užrašė Povilas Žėkas“. Knygos bendraautorė – vaikino motina Onutė Žėkienė. Apie jaunuolį pradėjo rašyti laikraščiai, į Česukų piramidę plūdo žmonės. Povilas savo filosofiją aiškina taip: „Dievas yra vienas, tik turi daug pavidalų. Piramidė nepriima, išstumia tik vienetus, dažniausiai tai magija užsiimantys žmonės.“[370]

P. Žėkas sukūrė tinklalapį, kuriame tęsia savo mokymą.[371] Jame jis pristatomas kaip stebuklingas žmogus: „Septynmetis Povilas drauge su mama bei artimais giminaičiais Merkinės bažnyčioje dalyvavo iškilmingoje Šv.Mišių aukoje kasmetinių Šv. Roko atlaidų metu. Maldoje atvėręs širdį Dievui vaikas patyrė tai, kas akies mirksniu pakeitė jo gyvenimą: Dievas pamokančiu minties balsu prabilo į jo kūną bei sielą. Didžiu džiaugsmu Povilas suskubo pasidalinti su savo mylima mama, o vėliau – ir su kitais dėmesį atkreipusiais artimaisiais. Vaikas ir kiti įvykyje dalyvavę bei įvykio realumu balsiai abejoję jo giminaičiai išgirdo paties Dievo pažadą, jog gaus taip trokštamą įrodymą – patirs Dievo buvimą bei veikimą patys. Dievas tesėjo pažadą. Parodė didį ženklą. Tai įvyko netoli Merkinės esančioje Povilo mamos gimtinėje – Česukuose. Beveik dviems dešimtmečiams praėjus stebuklo šviesa neblėsta, o jos paženklinta erdvė nepraranda ypatingųjų savybių. Apsireiškimo vietoje pastatyta Trišonė šventovė, skirta ryšiui su Dievu atkurti bei stiprinti.“[372] Tinklalapyje galima rasti lietuvišką ir rusišką knygos „Žodis, apšviečiąs pasaulį“ versijas.

Iki atsirandant knygai ir tinklalapiui apie dvejus metus buvo kuriama Česukų piramidės mitologija. Pasak jos, legenda prasidėjo 1990-aisiais, kai Česukuose septynmečiui Povilui (beje, teigiama, gimusiam per Velykas) apsireiškė Dievas. „2002-ųjų rugpjūtį Česukų kaime – praėjus dvylikai metų nuo Dievo apsireiškimo čia – Dievui Kūrėjui buvo pašvęsta Jo valia pastatyta šventovė. Statinio forma buvo išties neįprasta vietinio žmogaus akiai – trišonė piramidė. Todėl išsyk kilo įvairiapusis susidomėjimas netikėtai Dzūkijos miškuose „išdygusia“ konstrukcija. Žinia plito žaibiškai. Apsilankyti Česukuose ir pamatyti piramidę bei joje pabūti žmonės skubėjo iš vis tolimesnių Lietuvos vietovių. Pasklido garsas apie neįprastas – gydomąsias – erdvės, kurioje stovėjo Trišonė, savybes. Nors daugelis komentatorių vis gausėjančius

lankytojų pastebėjimus tapatino būtent su piramidės kaipo struktūros mistiniu poveikiu, o skeptikai vis garsiau reiškė savo nuomonę akivaizdžius stebuklus vadindami viso labo saviįtaigos vaisiumi, tačiau iš tiesų žmones, atvykusius meditatyviai pabūti Dievo palytėtoje erdvėje, apgaubdavo dar Jo apsireiškimo metu sukurtas ypatingo skaidrumo energijos laukas, kuris teikdavo atvykėliams jėgų dar nė neprisiartinus prie pačios piramidės. Akivaizdžių fizinės bei dvasinės sveikatos pokyčių patyrė patys lankytojai, jų maži dar savarankiškai pabūti nepajėgūs vaikučiai, už kuriuos suaugusieji melsdavosi, bei kiti atvykusiųjų artimieji, kurie dėl įvairių priežasčių patys čia negalėdami atkeliauti prašydavo giminaičių pasimelsti jų intencijomis prašant Dievo užtarimo Trišonę supančioje erdvėje bei pačiame statinyje. Laikui bėgant pastebėjimų skaičius augo. Vis daugiau žmonių patirdavo kuo įvairiausių jų gyvenimą perkeičiančių sveikatos bei dvasinių pokyčių. Didžiausią įspūdį stebėtojams darė žaibiški pokyčiai-stebuklai: dėl įvairių priežasčių judėjimo negalią turintys žmonės čia pat – dar meditacijos-maldos metu – atsistoję pradėdavo vaikščioti (kartais nežymiai prilaikomi juos atlydėjusių artimųjų), atslūgdavo ilgą laiką žmones kamavę įvairiausi skausmai, normalizuodavosi cukraus kiekis kraujyje, atsistatydavo sutrikusi kraujotaka („sušyla“ stingti linkusios rankos, kojos; atsistato normalus kraujospūdis), pradėdavo gyti uždegiminiai procesai, įvairūs vidaus organų susirgimai ir t.t. Pokyčių skalė išties plati. Netgi sunkiau būtų įvardinti tai, ko dar nėra įvykę sveikatos pokyčių srityje, nei apžvelgti visus stebuklus, kurių liudininkais teko pabuvoti. Tačiau tikrai ne visų lankytojų siekiai realizuodavosi tuojau pat. Žmogus turi būti pasiruošęs priimti Dievo malonę. Tai suvokę žmonės lankydavosi nebe vieną kartą taip patirdami laipsniškus pokyčius, kol pasiekdavo trokštamą rezultatą. Deja, niekuomet netrūko ir „turistų“, kurie porą minučių neorganizuotai paslampinėję piramidėje į viską numodavo ranka, o jų mostą palydėdavo pusbalsiu tariamas žodis „nesąmonė“. Greta fizinių pokyčių žmonės džiaugdavosi pagerėjusia psichologine bei dvasine savijauta, padidėjusiu energingumu, veiklumu, harmoningesniais santykiais su artimaisiais, draugais, bendradarbiais.“[373]

2006 m. žiniasklaida pradėjo skelbti, kad „griūva Česukų piramidės mitas“, nors pats P. Žėkas teigia, kad „jo gyvenimas jau seniai rikiuojamas pagal Dievo žodį, kurį jis girdi nuo vaikystės“. Pasak jo, „buvimas trišonėje piramidėje padeda pasirengti ateityje neišvengiamam perėjimui į ketvirtąjį išmatavimą. Dėl piramidę siekiančio dieviškojo spindulio ateina gyvenimo esmės suvokimas, todėl žmonių sielos sparčiau žengia sąmonėjimo keliu. Piramidėje galima prašyti Dievo padėti atverti savyje vartus į nušvitimą. Nenoriu nieko detalizuoti, bet rengiuosi pasikeisti. Būsiu kitoks. Kažkas turi keistis, negali būti taip, kaip pastaruosius ketverius metus.“[374]

P. Žėko knygos viršelyje išdėstyta ontologinė pasaulio schema, kurioje keliais ratais (branduolio link) išsidėstę tokie sluoksniai: 1.Šviesa. Dievas. Tiesa. Pažinimas. Šviesos. Suvokimas. 2. Džiaugsmas. Maldas. Žodis. 3. Tausmas. 4. Širdis.

Kas yra *Tausmas* ir *Maldas*, knygoje nepaaiškinta. Apie Dievą, šviesą ir pažinimą P. Žėkas kalba nemažai. Jo filosofinės doktrinos šaknys supina krikščionybės (labiausiai – katalikybės), spiritizmo ir Rerichų „Agni jogos“ dogmas. Itin svarbi rerichietiška Širdies, kaip svarbiausio žmogiškumo matavimo vieneto, pajauta. Tiesa, į vieną gretą statydamas Dievą, Tiesą, Pažinimą ir Šviesas, P. Žėkas rizikuoja likti dar vienu *new age* pseudofilosofijos guru.

P. Žėkas turi savo eschatologinę schemą, kuri panaši į biblinę, supintą su tikėjimu į perėjimą iš trečiojo išmatavimo į ketvirtąjį, o tada – į penktąjį. „Žemės sandara pakis tiek, kad jūsų, žmonių, egzistencija pasidarys nebeįmanoma. <...> Tai bus labai sunkus laikotarpis, nes visko truks: tiek maisto, tiek vandens bei kitų išteklių. Išsigelbėti galės tik atsivertusieji į Dievą. Tai bus dar vienas „tvanas“, tik kur kas baisesnis negu pirmasis, apimantis visą Žemės rutulį. Šiam etapui pasibaigus, Žemėje liks ne daugiau kaip dvi trečiosios jos gyventojų. Visi kiti žus arba bus sunaikinti žemiškųjų ligų, katastrofų ir pan.“[375]

Dalis P. Žėko mokymo „pasiskolinta“ iš J. Blavatskajos, „Slaptojoje doktrinoje“ pasakojusios apie lemūrų ir atlantų rases. „Dar prieš Žmoniją Žemėje suklesti, ištobulėja ir pagal Dievo valią pasitraukia iš jos dvi galingosios rasės: Lemūrija ir Atlantida. Taigi mes, Žmonija, jau esam trečioji ir paskutinė iš didžiųjų rasių šios planetos istorijoje. Dievas man atskleidė tai, jog kiekviena iš rasių pasižymėjo skirtingomis savybėmis ir galimybėmis tobulėti. Pirmoji „banga“ Žemės planetoje – lemūrai – buvo Mokymui imlūs, dėl to jų sielos greitai pakilo. Atlantai jau buvo kitokie, dėl to ši rasė „užtruko“ mūsų Žemėje ilgiau, prireikė daugiau laiko įvykdyti visuotinį pakilimą. Man Dievas minėjo, jog tuomet ypač nusipelnė, pagreitino įvykių vyksmą vienas iš jų – didi asmenybė, vien dėl savo galingosios žemiškos misijos vėliau tapęs Dievu. Žmonių rasės dvasinio tobulėjimo kelias dar labiau komplikuotas.“[376]

2005 m. gegužę–birželį atlikta „Eurobarometro“ apklausa parodė, kad religingais save laiko 89 proc. lietuvių, tačiau jų religingumas daugiau teorinis nei praktinis – praktikuojančių tikinčiųjų mūsų šalyje mažiau nei kitose Baltijos valstybėse. Lietuvoje vos 17 proc. apklaustųjų nurodė, kad vaikšto į bažnyčią dažniau nei 2–3 kartus per mėnesį, 52 proc. – kartą per metus ar rečiau. Beveik trečdalis respondentų prisipažino niekada neinantys į bažnyčią. Kitose Europos Sąjungos šalyse žmonių, reguliariai lankančių religines apeigas, vidutiniškai yra dvigubai daugiau nei Lietuvoje (34 proc.). Kartą per metus ar rečiau bažnyčioje lankosi 35 proc. Europos sąjungos šalių piliečių, 29 proc. to nedaro niekada.

Tad ką gi veikia lietuviai, jei vadina save religingais, o į bažnyčią nevaikšto? Pateiksime keletą įdomiausių pavyzdžių, sietinų su „Naujojo amžiaus“ reiškiniu.

„Žinijos“ draugija – pagrindinis „velniavos meistrų“ prieglobstis? „Velniavos meistrais“ *new age* išpažinėjus pavadino italų rašytojas, mokslininkas Umberto Eko.[377] Aiškiausiai šį teiginį pagrindė religijotyrininkas G. Beresnevičius: „Žinijos” draugija sovietmečiu buvo šiokio tokio apšvietimo šaltinis; ten vykdavo bent jau meno ir mokslo švietimo paskaitos prakutusiai liaudžiai, inteligentams. Dabar niekas viešų paskaitų apie meno ar civilizacijos istoriją nebeskaito; beje, kiek man žinoma, nebeskaito niekur. Nei muziejuose, nei „Žinijoje”. Pastaroji tapo šarlatanų iš Rusijos užuobėga, paskaitininkų keliauninkų būrimosi ir reiškimosi vieta; dabar ten atsibeldžia ir kita publika, iš Vakarų, teikianti ezoterinio švietimo paslaugas. Koks tas švietimas? Meditacijos pamokos, *reiki*, gydymas rankomis, *fengšui*, karmos pamokėlės, kaip pačiam atsikapstyti savo praeitį, beje, praeityje vien princesės ir karvedžiai gyveno, paprastų tipažų daug mažiau; skaičių mokslas, būrimas iš gimimo datų, chiromantija ir panašiai. Visos tos viešos paskaitos duoda, suprantama, bendrus pagrhindus, tačiau jos pačios tėra verbavimo seansai; per jas surenkami būreliai, kurie toliau dirba konkrečioje srityje, gilindamiesi į karmas ir telepatijas, ir į bala žino ką – jų, tų būrelių, šimtai, niekas, suprantama, jų nekontroliuoja ir nežino, kas ten vyksta.”[378]

New age judėjimai – tipiškas hiperglobalizacijos reiškinys. Sociologas Rolandas Robertsonas tvirtina, kad „globalūs kultūros srautai dažnai užpildo vietos kultūros nišas“.[379] Štai todėl turbūt ir „gauname“ *new age* judėjimų įvairovę kaip greitąjį maistą. Labiausiai Lietuvą veikia didžiausiose pasaulio šalyse – JAV, Rusijoje, Indijoje – įkurti NRJ.

Lietuvos ezoterikų konfederacija – bene naujausias „Naujojo amžiaus“ išpažinėjų darinys Lietuvoje. Jo steigiamasis suvažiavimas įvyko 2005 m. birželį. Konfederacijos tikslas – „įvesti civilizuotą tvarką ezoterinių žinių ir praktikos naudojimo srityse“.

Vienas iš iniciatyvinės grupės narių, ekstrasensas, chiromantas Leopoldas Tarakevičius sako, kad ezoterikai – žmonės, kurie tiki, jog už mūsų trimačio pasaulio egzistuoja paslaptingas pasaulis, iš kurio jie gauna informaciją ir kuria naudojasi. Konfederacijos veikloje gali dalyvauti ne tik fiziniai, bet ir juridiniai asmenys. Pavyzdžiui, viena iš iniciatyvinės grupės narių yra po jos steigėjo Vytauto Kazlausko mirties 2005 m. apmirusios Vilniaus visuomeninės parapsichologijos akademijos rektorė Janina Janulionienė. Konfederacijos tikslas – atstovauti ezoterikams valstybinėse institucijose, spręsti ginčus, iškilusius dėl jų veiklos.

Taip pat planuojama, kad bus parengtas duomenų bankas, kuriame bus kaupiama informacija apie ezoterikus ir jų gabumus. Pavyzdžiui, prireikus pagalbos užkalbant rožę, ją suteiks šis bankas.

Beje, L. Tarakevičius buvo vienas iš tų, kurie pasirašė rekomendaciją munistams (žr. „Munistai“), kad šie nekliudomi Lietuvoje rengtų vadinamąją „dorybės akciją“.

Lietuvos „ezoterikų“ nevieningumą ir doktrinų, ir sąmoningumo požiūriu bene geriausiai rodo šis tekstas: „Lapkričio 20 d. Vilniaus apylinkės teismas atmetė „Lemties” žurnalo vyr. redaktoriaus J. Skudros, Ezoterikų konfederacijos prezidento L. Tarakevičiaus ir Vilniaus visuomeninės parapsichologijos akademijos rektoriumi besivadinančio S. Pliaukštės ieškinį Vilniaus visuomeninės parapsichologijos akademijos rektorės pareigose pusantrų metų dirbančiai Janinai Janulionienei dėl rinkimų į šias pareigas teisėtumo. Todėl viena moteris atlaikė net penkių įtūžusių vyrukų puolimą ir laimėjo. Vadinasi, ezoterikai, norėję sukiršinti parapsichologijos bendruomenę, pralaimėjo. Lietuvos muzikos ir teatro akademijos doc. dr. Vytauto Kazlausko įkurtos akademijos teisėta rektorė penkerių metų laikotarpiui liko dirbti Janina Janulionienė.”[380]

2006 m. Lietuvoje pradėta populiarinti vadinamoji *„5 ritmų“ (5R)* šokio ir judesio praktika, kuri iš tiesų yra dar vieno *new age* NRJ verbavimo metodika.

Pasak Lietuvoje 5R populiarinančios grupės, ši metodika žmonėms padeda atrasti unikalius vidinius „žingsnelius“. Grupės vadovė Indrė Kleinaitė, prisistatanti kaip „nepriklausoma darnaus vystymosi ekspertė bei Darnaus vystymosi specialistų asociacijos (D. Britanija)“ narė, rengia 5R seminarus Vilniuje. Štai kaip ji aprašo NRJ siūlomą metodiką:[381]

„5R šokio praktikos užuomazgos siejamos su XX a. septintojo dešimtmečio kultūrinėmis permainomis. Jauna šokėja ir šokio mokytoja Gabrielle Roth iš Niujorko (JAV) eksperimentavo su naujais judesio ir šokio metodais ir pastebėjo, jog energija juda bangomis. Banga užsimezga ramybėje, dinamiškai pakyla, chaotiškais purslais persilaužia, lyriškai krenta žemyn ir vėl pasiekia ramybės būseną, kurioje toliau brandina kitą bangą. Kiekvienoje bangoje ji pastebėjo penkis ritmus, kurie ir tapo jos „žemėlapiu“ mokant prasmingo judesio praktikos kitus žmones. Tie ritmai yra: lėtas, stacatto, chaotiškas, lyriškas ir ramus. Pasak G. Roth, penki ritmai yra universalūs. Pagal juos banguoja jūra, moteris gimdo kūdikį, pagal penkis ritmus rutuliojasi visas žmogaus gyvenimas. Sąmoningas ritmų suvokimas ir pajautimas padeda geriau suvokti save ir laviruoti gyvenimiškose situacijose. Pasinaudodama natūralia šia ritmų tėkme, ji moko žmones išlaisvinti savo kūną, išreikšti širdies emocijas, nuskaidrinti protą, išbudinti sielą ir įkūnyti dvasingumą. Gabrielle Roth per judesį padeda žmonėms atrasti, pajausti, suvokti ir pilnai išreikšti save.

Pagrindinė G. Roth eksperimentinė laboratorija buvo Esalen Institutas Kalifornijoje (JAV). Institutas yra žinomas kaip alternatyvus humanistinio švietimo centras, skirtas tarpdisciplininėms studijoms, paprastai ignoruojamoms tradicinio mokslo. Centras veikia kaip naujų kultūrinių idėjų generavimo bazė, kaip koledžas, kaip transformuojančių praktikų eksperimentinė laboratorija ir kaip reakreacinis centras dėl natūralių karštųjų šaltinių. Centre dėstė tokie mokytojai kaip Abraham Maslow, Joseph Campbell, Carlos Castaneda, Fritz Perls, Amory Lovins, Frijof Capra, Bob Dylan ir daug kitų, o rašytojas Džekas Keruakas labai mėgo karštus Esalen šaltinius. Būtent tokioje aplinkoje Gabrielle Roth brandino savo judesio ir šokio filosofiją. Paraginta žymaus mokslininko ir mąstytojo Gregory Bateson ji susistemino savo darbą ir pateikė unikalią 5R šokio ir judesio koncepciją.“

Jau daugiau nei 40 metų Gabriela Rot[382] veda judesio ir šokio seminarus, kurie įvertinti kaip „elektriškai intensyvūs, apjungiantys šiuolaikines roko muzikos sroves, modernų teatrą, poeziją ir archaišką šamanizmo pulsavimą. Tai yra jogos, fitneso ir šokio derinys, turintis atpalaiduojantį, stiprinantį, meditacinį, regeneruojantį ir balansuojantį poveikį. G. Roth šokio ir judesio praktika padeda žmonėms išreikšti savo autentiškumą ir skatina kūrybingumą. Ji yra žinoma kaip menininkė, knygų autorė, filosofė ir teatro režisierė. Įkūrusi „Moving Center School“, Gabrielle Roth paruošė grupę akredituotų 5R judesio ir šokio mokytojų, kurie veda 5R seminarus JAV ir Europoje“.

NRJ Lietuvoje 2008 m. jau trečią kartą rengė judesio ir šokio seminarą „Bangos“. Jame, pasak I. Kleinaitės, grojo džiazo, raga, popso muzika, religinės melodijos. „Taip pat buvo akimirkų, kai šokome tyloje. Tai – pirmo lygio 5R seminaras, nereikalaujantis jokio išankstinio pasiruošimo.“

Seminarą reklamuojanti moteris aiškina, kad jis gali būti įdomus ir naudingas „niekada nešokusiems žmonėms, jauniems, seniems, vyrams, moterims, įtemptą protinį darbą dirbantiems žmonėms, meno, muzikos ir teatro žmonėms, šokėjams ir nešokėjams, psichologams, psichoterapeutams ir socialiniams darbuotojams, visiems trokštantiems geriau pažinti save, visiems, norintiems išjudinti savo kūną ir atgaivinti sielą, smalsiems naujovių ieškotojams, norintiems prasmingai praleisti laisvalaikį“.

Taigi verbuojama itin plati vartotojų grupė. Žinoma, paprasčiau būtų buvę parašyti, jog seminaras tinka bet kam, tačiau čia pastebime sektos požymį – iš lėto vardijamos potencialių vartotojų grupės, nes tai daro didesnę įtaką.

Seminaro „sesijos“ trunka po 4, 5, 6 valandas. Jo kaina – 430 litų. Taikoma 10 % nuolaida poroms ir 15 % nuolaida grupėms (bent 5 žmonių).

Žadama, kad seminarą ves „akredituotas 5R mokytojas Tomas Schulzas iš Hamburgo (Vokietija)“. „Per seminarą aš pakviesiu dalyvius patirti subtilius kiekvieno ritmo

niuansus ir pamokysiu pasinaudoti ritmais kaip būdu pagerinti savo savijautą, ekspresiją ir sielos būseną. Tai savęs pažinimo kelias“, – taip T. Šulcas trumpai pristato savo seminarą.

G. Rot – vadinamoji „miesto šamanė“ (atstovaujanti *urban shamanism*), parašiusi tris knygas: *Maps to Ecstasy: Teachings of an Urban Shaman, Sweat Your Prayers* ir *Connections: The 5 Threads of Intuitive Wisdom*.

G. Rot yra grojusi su Rusijos roko legenda Borisu Grebenščikovu, kitais mažiau žinomais muzikantais. 1987 m. G. Rot įkūrė „The Moving Center School“ (*Mill Valley*, Kalifornija). Dabar mokyklos filialų esama ir Niujorke, Europos šalyse. Savo tinklalapyje autorė teigia, kad 5R – „XXI a. gentis, kuriai nesvarbi istorija, kultūra, rasė, religija, lytis, politika. Mes susieti ritmu, šokio keliu einame į laisvę“.

Šis NRJ turi akivaizdžių lyderės kulto požymių. Minėtame tinklalapyje rašoma, jog „5R esmė ten – kur stovi Gabrielle“. Ekstatiški G. Rot šokiai nukopijuoti iš sufijų (slamo mistikų), pridedant didelę „New Age“ judėjimo dozę. Panašiais šokiais žmones Lietuvoje vilioja itin pavojinga sekta Ošo meditacijos centras „Ojas“, juos vadinanti „dinamine meditacija“.

„Įdėk savo psichiką į šokį ir ji pagis“, – sako G. Rot. Reikia pažymėti, kad tokių „stebukladarių“ pasaulyje yra išties daug. Vis daugiau jų atranda sau nišą Lietuvoje. Tai pastebima dabar, kai šalies ekonominė padėtis išties nestabili – auga kainos, didėja žmonių nusivylimas Europos Sąjunga, daugėja korupcijos.

Kiti new age judėjimai Lietuvoje. Į Lietuvą prieš keletą metų bandė skverbtis, tiesa, nesėkmingai (beveik neatsirado susidomėjusių) NRJ iš Lenkijos – „Čaitanjos misija“. Jo narės keliose Vilniuje surengtose paskaitose siūlė „paprastą, malonų metodą, padedantį pasiekti vidinę ramybę“. Beje, šis metodas labai priminė krišnaistų siūlomą „hare krišna“ maldą – vienas svarbiausių dalykų „Čaitanjos misijoje“ yra šventų vardų kartojimas.

Lietuvoje gyvena nemažai žmonių, save laikančių ekstrasensais, bet jų knygos taip ir nepasirodo. Kaip pavyzdį, paminėsime vilnietį Algirdą Pranauską, save laikantį nežinia kur egzistuojančios (mums tokios nepavyko aptikti) Karališkosios bendruomenės žiniuoniu. Šis žmogus yra parašęs knygą „Ateities istorijos tęsinys. Lietuviškojo pasaulio apokalipsė“, kuri galbūt galėtų sudominti fantastika leidžiančią leidyklą. „Iš kurgi vis dėlto atsirado lietuvis, iš pragaro ar dangaus, kas jis?“ – klausiama knygoje (cituojame iš jos rankraščio). Joje pateikiamas atsakymas gali nustebinti – autoriaus teigimu, lietuviai, pasirodo, yra mitinės Platono aprašytos Atlantidos gyventojų palikuonys.

Lietuvoje veikia ir kadaise mūsų šalyje populiaraus (skaitydavo paskaitas įvairiuose šalies miestuose) ekstrasenso iš Rusijos Vasilijaus Lenskio sekėjų būrelis, pasivadinęs itin skambiai. Tai – Tarptautinė mokslininkų ir inteligentų asociacija „Kūryba“, turinti ir savo interneto tinklalapį.[383] Jame lietuviškai publikuojama V. Lenskio knyga „O, Lietuva!“, rusiškai – knygos „Sadistai“, „Mutantai“. „Kūrybos“ atstov teigimy, šiose knygose „pirmą kartą viešai kalbama apie tai, kas ilgą laiką buvo užslaptinta“. Pasirodo, jog tai esanti mįslinga daugiapoliškumo teorija. V. Lenskio sekėjai teigia, kad ji sukurta apsilankius Tibete ir pabendravus su japonų samurajais (pasirodo, jie dar egzistuoja!).

V. Lenskio sekėjų būrelis Lietuvoje veikia jau keliolika metų. Viena pagrindinė jų veiklos krypčių – skundai Generalinei prokuratūrai kad „Kūrybos“ narius elektromagnetinėmis bangomis veikia saugumiečiai. Bene įdomiausiu skundu galima vadinti vieno „Kūrybos“ nario pasibėdavojimą, kad dėl valdžios kaltės jis galvoje girdįs Kišiniovo (Moldova) radiją.

Lietuvoje taip pat yra ir Karloso Kastanedos sekėjų, Sibiro šamanizmo išpažinėjų, Klaipėdoje egzistuoja mįslinga Aukščiausiojo dvasinio mokymo asociacija**,** Vilniuje – „baltojo lamos“ iš Rusijos Viktoro Vostokovo sekėjai.

Turime ir savą, lietuvišką psichokultą. Vilnietė ekonomistė Aušra „Augusta“ Augustinavičiūtė (1927–2005) psichologo Karlo Gustavo Jungo 1921 m. pirmąsyk išleistos knygos „Psichologiniai tipai“ („Psychologische Typen“) pagrindu sukūrė pseudomokslą – *socioniką***.**[384] Ji paplito pasaulyje, ypač buvusioje Sovietų

sąjungoje. Į socioniką įsitraukė ir vienas buvęs Seimo narys. Šio pseudomokslo esmė – visi žmonės skirstomi į 16 tipų. Taigi bendrauti gali tik tam tikriems tipams priklausantys žmonės – susidaro uždaras kolektyvas. Tai neva gali išspręsti žmonių bendravimo, religines ir pažintines problemas. Kalbėdama su šios knygos autoriumi likus keliems metams iki jos mirties, A. Augustinavičiūtė atrodė rimtai tikinti savo sukurtu pseudomokslu.

Itin keistu reiškiniu lietuviškame „Naujajame amžiuje“ galėtume laikyti prieš keletą metų Pasvalyje nutikusią istoriją, kai nedidelį NRJ subūrė senukas, pasivadinęs *N asmeniu*. Į savo sekėjų gretas jam pavyko įtraukti ir jauną katalikų klieriką. 2000 m. bedarbis, neturintis jokio išsilavinimo 69 metų pasvalietis, ne kartą gydęsis psichiatrijos ligoninėse, nemažą grupę žmonių įtikino esąs N asmuo (Dievo įsikūnijimas) ir paskelbė, kad jo gimtasis Kudirkos Naumiestis taps Naująja Jeruzale. N asmens sekėjai save vadina „naujosios eros šaukliais“.[385]

Taip pat Lietuvoje „dvasingumu“ prekiauja (tiesiogine to žodžio prasme) keli tūkstančiai *ekstrasensų, bioenergetikų, burtininkų, astrologų* (jų veikla prasiskverbusi ir į spaudą, ir į TV),[386] *astromineralogų*,[387] *aiškiaregių, chiromantų, reiki, feng šui* ir kitokių „specialistų“, buvo ir dabar leidžiami gana populiarūs žurnalai „Būrėja“,[388] „Netradicinė medicina“ ir „Lemtis“ (anksčiau leistas „Žmogus“ nebeišeina).

Kaune (ir filialas Latvijoje) veikia įvairius mokymus „derinantis“ Dvasinio tobulėjimo centras „Šviesos namai“, susijęs su leidykla „Mijalba“, leidžiančia ir rimtos literatūros pavyzdžių (sufijų, budistų), ir *new age* pakraipos knygų. Savo tinklalapyje[389] „Šviesos namai“ nurodo, kad juose telpa „visi po vienu stogu: cigūnas, joga, dervišų joga, astrologija, astrodrama, taro, erdvė moterims – Meilės ir Grožios Šalyje, tapyba ant šilko, mandalų piešimas, meditacijos, ezoterinis knygynas, kristalai, akmenys, pusbrangakmeniai, reiki, masažai, homeopato konsultacijos, diagnotiska, Su-Jok terapija, kinų medicija, sveikatinimo programos, psichologo konsultacijos, garso ir meno terapija ir dar daugiau...“

Išties „Šviesos namų“ principas „visi po vienu stogu“ galėtų tikti ir visam *new age* judėjimui. Pagrindiniai, dažniausiai besilankantys mokytojai -–Lietuvoje populiarėjanti australų *new age* atstovė Jasmuheen, „sufi-dzen“ krypties atstovas

Videha, tibetiečių *phowa* meditaciją propaguojantis Zu-Vang Cai-Kun Rimpočė, toltekų nagualis Susan Gregas...

Dar paminėsime keletą naujausių pseudoreliginių grupių, NRJ.

Berto Helingerio sekėjai. B. Helingeris (tikr. Anton Hellinger, gim. 1925 m. Vokietijoje) – vokiečių psichoterapeutas, sukūręs vadinamąjį *konsteliacijų* metodą ir „dvasios-kūno judėjimą“. Lietuvoje yra grupė daugiau kaip 30 knygų parašiusio B. Helingerio sekėjų, veikia tinklalapis.[390]

Lietuvoje B. Helingerio sekėjai savo organizaciją vadina Meno terapijos taikymo ir konsteliacijų centru. Jo tinklalapyje taip aprašomas *konsteliacijų* mokymas: „**Sisteminio psichologinio konsultavimo, sprendimų, pagalbos, terapijos ir konsteliacijų pagrindas** – *supratimas ir praktinis patyrimas, kad šeimoje – kaip t. tikroje sistemoje visi jos nariai yra labai susiję. Sąmoningai ir nesąmoningai. Dauguma gyvenimo įvykių vienam asmeniui turi įtakos ir kitiems, bei bendrai situacijai šeimoje daugelį metų. Todėl didžiulės galimybės pagalbai atsiveria pasinaudojant ir pažinimu apie kliento dabartinę, ir jo kilmės šeimą, jų likimus, patyrimą, veikiančias dinamikas. Dalis klausimų gali būti efektyviai sprendžiami tik pasinaudojant sisteminiu požiūriu. Čia randasi ir dauguma reikalingų resursų augimui, bei geriems pasikeitimams.* **Fenomenologinis požiūris** – *kai į kliento situaciją žvelgiama ne per tai, ką konsultantas galvotų, ar manytų, o per darbo, konsultavimo, pagalbos procese atsiskleidžiančią individualią asmens, ar šeimos situaciją. Neretai galima pakankamai pažinti situaciją ir efektyviai padėti sunkumus išgyvenančiam partneriui, broliui, seseriai, o ypač – vaikams per tėvus, net jiems neatėjus į konsultaciją, ar praktinį užsiėmimą, – t. y. per kitus šeimos narius – kitą partnerį, tėvus, asmenis, kurie rūpinasi tarpusavio santykiais, šeimos klausimais. Juk visi šeimoje, santykiuose susiję vidiniais ryšiais ir turime sąmoningą bei nesąmoningą įtaką vieni kitiems. Blogu, sunkiu, bei geru, palaiminančiu būdu.* **Sisteminės šeimos konsteliacijos** – dalis sisteminio konsultavimo, pagalbos darbo. Šiuo metodu konsteliacijoje – išdėstyme, lyg modeliavime unikaliu būdu atrandami šeimos narių, asmens vidinio ir išorinio gyvenimo, santykių, jo paties asmenybės dalių santykiai ir ryšiai, tarpusavio poveikis, veikiančios dinamikos, bei galimybės atlikti harmonizuojančius žingsnius, terapines korekcijas. Tiesiog eigoje tai padaryti.“[391]

Konsteliacijų mokymo šalininkai tvirtina išgydantys daugybę ligų, padedantys atstatyti psichologinę ir kūno pusiausvyrą, stiprybę, naudoja hipnozę. B. Helingeris savo NRJ įkūrė kartu su antrąja žmona Marija Sofija Helinger.[392] Pasak jo sekėjų, B. Helingeriui 1980 m. „pavyko pažinti ir perteikti dėsnius, kurie atveda į tragiškus konfliktus tarp šeimos narių. Šiuo pagrindu jis sukūrė nuosavą sisteminės-šeimyninės terapijos metodą, kuris įgyja vis didesnį populiarumą pasaulyje. Tai, kuo mes čia užsiimame, iš esmės yra filosofija (gyvenimo pažinimas), o filosofijos praktinis pritaikymas yra pati didžiausia, tikriausia psichoterapija. **Sisteminė konsteliacija (išdėstymas)** – tai psichologinio fenomenologinio darbo metodas, leidžiantis padaryti matomu žmogaus vidinių vaizdinių (vedančių, įtakojančių gyvenime, elgesyje, arba t. tikrose aplinkybėse) turinį, išanalizuoti juos, pažinti ir sudaryti efektyvius sprendimus, kaip klientui, taip ir pačiai sistemai (šeimai, giminei, kolektyvui ir t. t.), kuriai jis priklauso. Sisteminė konsteliacija (išdėstymas) – galingas šiuolaikinis instrumentas. Šio metodo atradimą psichologijai ir psichoterapijai galima sulyginti su mikroskopo atradimu biologijoje, arba teleskopo – astronomijoje. Daug specialistų pripažįsta, kad šis darbas išeina už tradicinio psichologinės pagalbos supratimo ribų, ir yra taip pat kaip dvasinis, sielos kelias“.[393]

Konsteliacijos mokymas nėra nemokamas. Kaina – 625 litai už trijų dienų seminarą, per metus – 3125 litai.

Cesario Teruelio sekėjai. C. Teruelis[394] gimė 1969 m. Venesueloje. 1998 m. lankėsi pas Satją Sai Babą (žr. „Satjos Sai Babos sekėjai“), kuris nusiuntė jį į Ramanos Maharišio[395] ašramą Tiruvannamalai miestelyje. „Ten vienoje ašramo salėje išvydęs Ramanos Maharišio statulą, jis patyrė neįtikėtiną, labai stiprų išgyvenimą, kurio metu jo individualumo jausmas akimirksniu tiesiog pradingo“.[396]

> C. Teruelis save vadina žmogumi, praradusiu individualumo jausmą. Lietuvoje jis gana populiarus. C. Teruelis teigia nepriklausantis jokiai religijai.

Harmoningos asmenybės institutas.[397] Šio Vilniuje įsikūrusio NRJ „konsultantė“ Rasa Balčiūnienė teigia, kad HAI „sukurtas ir įsteigtas, galvojant apie tuos, kurie

giliai viduje nori, siekia, ieško kelių ir būdų pažinti, tobulinti savo asmenybę, išnaudoti visas viduje glūdinčias kūrybines galias ir realizuoti savo prigimtinį potencialą arba, kaip sakė P. Coelho, – Asmeninę legendą. Aš pati daugiau nei dešimt metų bridau gana vinguotu ir sudėtingu savojo pažinimo keliu. Ieškojau ir išbandžiau daugelį psichologinių, filosofinių, ezoterinių, žmogaus dvasinio augimo mokymo krypčių. Tačiau kiekvieną kartą, pasiekus tam tikrą pažinimo pakopą, susidurdavau su viena ir ta pačia negailestinga abejone – „Kaip man, kiekvieną žingsnį racionaliai vertinančiam bei apskaičiuojančiam XXI amžiaus Vakarų visuomenės žmogui, įgytas žinias efektyviai panaudoti ir įgyvendinti čia ir dabar? Kaip tapti sėkmingu, tiksliu savo sprendimuose ir laimingu šiandien?“ Įsitikinau, kad mūsų išorinis gyvenimas yra mūsų psichikos, vidinių minčių atspindys. Tobulėti gali tik keisdamas save ir atskleisdamas viduje slypinčias neišnaudotas galimybes. Daugelį metų kaupta patirtis ir jos iškelti klausimai atvedė prie HAI misijos, tikslų, veiklos krypčių. Tai universalus kelias, integruojantis daugelį žmogaus ir pasaulio pažinimo mokslų bei pagrįstas praktiškais, racionaliais savęs pažinimo, tobulėjimo metodais. Žinau, kad tai nėra vienintelis būdas pažinti save. Tačiau tikiu, kad šis kelias paskatins ir padės Jums ieškoti, atrasti savuosius pažinimo, tobulėjimo metodus“.

HAI paslaugos: „sisteminės ir struktūrinės konsteliacijos (išdėstymai) (B. Helingerio metodika)“, „Aš – mano numylėtinė“ („seminaras moterims“), „Joga šokyje ir masažo elementai Sau ir artimiesiems“, „Gyvybės gėlelė ir Mer - Ka - Ba meditacija“ [akivaizdi užuomina į kabalistinį terminą *merkabah – M. P.*], „Ciguno praktikos menas“ ir kt.[398]

Akivaizdu, jog HAI – tipiškas *New age* NRJ, siūlantis margumyną tikėjimų ir praktikų, kurios yra religijos paribyje.

Taip pat Lietuvoje yra ir australės Jasmuheen sekėjų, mistinės planetos Nibiru garbintojų, nedideli, bet *new age* būdingus bruožus turintys judėjimai kaip „Komaja“, „Pakylėtųjų valdovų sekėjai“, „Viduje.Puikiai.Lt“, „Transerfingas“ ir daugybė kitų. Neretas savo buityje naudoja *feng šui* metodiką arba mokosi *reiki* „gydymo“.

Tačiau ši knyga nėra *new age* tikėjimų reklama, todėl jų ir nereklamuosime. Norėtume pabrėžti vienintelį dalyką: be įdomių, nors ir neoriginalių mokymų, esama ir daugybės

anekdotinių NRJ, kurių skaičius tik didėja. Mūsų manymu, **tik tradicinės religijos gali duoti žmogui visą suvokimą apie tikėjimą, tačiau postmoderniųjų, „naujųjų“ religijų tyrinėjimas taip pat gali duoti naudos suvokiant dvasingumą.**

Jadvyga. Bene įdomiausia pusiau *new age*, pusiau krikščioniška autorė – šiaulietė Jadvyga Kliknaitė. Ji savilaida yra išleidusi bent keturias knygas. Pirmoji jos knyga į rankas pateko visiškai netikėtai. Apie Jadvygą, vadinamą aiškiarege, mediume, internete informacijos nedaug, bet Šiauliuose šis žmogus yra žinomas – saviems, ieškantiems tiesos, dvasingumo ir nebijantiems pripažinti, kad anapusybė egzistuoja. Žmonės yra pasakoję, kad Jadvygos pranašystės išsipildžiusios ne kartą. Moteris nėra iš tų aiškiaregių, apie kuriuos skaitome bulvariniuose žurnaluose. Jos knyga rodo tikrus dvasinius ieškojimus. Tai gera ezoterinė literatūra.

Pirmosios knygos tekstas – poetiškas, lakoniškas, kiekviename sakinyje jaučiamas autorės suvalgytas pūdas druskos. „Su metais daugėja žinių ir patirties. Išmoksti atskirti tamsą nuo nakties. Ryto aušra vėl ir vėl apšvies Žemę – tuo nuostabiu Šviesos žaismo spinduliu Dvasioje.“ (p. 3)

Kas yra dvasingumas? Tai – „spindinti šviesa, kuri mato viską“ (p. 5). Gal tai susiję ir su ateiviais iš kosmoso? Knygoje Jadvyga pasakoja apie pirmąjį susitikimą su kitos civilizacijos pasiuntiniais, įvykusį 1985-aisiais apie 21 val.: „Mane apšvietė ryški šviesa. Virš namų, toliau į šiaurę mačiau du atskirus raudonai violetinius rutulius ir... priešais mane, kitoje gavės pusėje, mačiau „sidabrinius kosmonautus“. <...> Vengiau susitikimo su „kosmonautais“, o gal tai karinio dalinio „lakūnai“. <...> Jie tolo nuo manęs ir didelėje šviesoje išnyko. <...> Vėl pamačiau tuos du raudonai violetinius rutulius tolstant į vakarų pusę. Man spiegė ausyse, ir jaučiau didelę tuštumą. Praėjus kelioms dienoms, atsiguliau į ligoninę dėl karščiavimo.“ (p. 5) Po kelių mėnesių Jadvyga vėl pamatė „sidabrinę saulę“, artėjusią ir padovanojusią „sidabrinį apvalų skydą su ornamentais. Buvau palaimoje, nes supratau: man dovanoja kosminę apsaugą. <...> Žiūrėjau pro autobuso langą ir vienu metu mačiau kelias erdves. <...> Gyvenau dvigubą gyvenimą. Bijojau prisipažinti ar papasakoti kam nors, kas vyksta su manim. Bet ateina riba, kai būtinai nori pasipasakoti. Taip pradėjau rašyti. Iš pradžių buvo lyg žaidimas. Vėliau liko normalu matyti vizijas“. (p. 6)

Pasak Jadvygos, „kiekvienas žmogus yra aiškiaregys, tik kartais bijantis nepažįstamoje erdvėje atidaryti duris (iškart prisimenu Aldouso Huxley’o „Suvokimo duris“, 1954-uosius ir grupę „The Doors“, bet apie narkotikus nėra nė kalbos), kurioms reikalinga trejybė – „RAKTAS, o tai žinios, tikėjimas ir žinojimas“. (p. 7)

Jadvyga rašo, kad tik laisvas žmogus gali įgyvendinti kitus pagrindinius gyvenimo dalykus – protą, dorybę ir moralę. „Kryžių uždeda pikti žmonės. Vieni – suklumpa, kiti pakyla ir žino daugiau jau iš patirties. Gyvenimo būtinybė – išlikti žmogumi. Baimė verčia protauti. Gyvenimas – tai kelias, o ne tikslas. <...> Numirti bet kas moka. Reikalinga išmokti gyventi.“ (p. 13)

„Ar pastebėjote, kaip žmogus apgyvendinamas rūmuose, bet į vieną kambarį liepia neiti? Va čia kosminiai Mokytojai yra pateikę labai daug žinių. Ta karalaitė yra mūsų sielos buvę gyvenimai. <...> Sapnai – mums rašomi laiškai iš tolimos praeities. <...> Angelas suteikia galimybę pasikeisti per ligą, nelaimę, netektį. Tai mokslas, kuris išmokstamas gyvenimo universitete.“ (p. 9)

Vienas naujausių Lietuvoje NRJ, populiariai vadinamas *Anastasijos sekėjais*, dar žinomas „Gyvųjų namų“ (Vilniuje), „Skambančių kedrų“ (Kaune), „Lamsodžio kaimo“ (Klaipėda), „Gyvenimo erdvės“ (Šiauliai) ir kituose miestuose esančių, tačiau pavadinimų neturinčių klubų pavadinimais. Visus klubus virtualioje erdvėje vienija interneto tinklalapis.[399]

Apie mistinę moterį Anastasiją (gr. *Αναστασια* – „ta, kuri prisikels“) pasaulis išgirdo 1996-aisiais. Tada verslininkas iš Ukrainos, vėliau persikėlęs į Rusijos miestą Novosibirską, Vladimiras Puzakovas (gim. 1950), pasivadinęs slapyvardžiu Megrė, išleido pirmąją iš dešimties knygų apie Sibiro taigoje neva gyvenančią paslaptingą žyniuonę Anastasiją. Pasak rašytojo sukurtos legendos, Anastasija – apie 1970-uosius gimusi moteris, nuo pat vaikystės gyvenanti miške. Jos tėvai žuvę, kai mergaitė buvusi dar labai maža, taigi ji gyvenusi su seneliu ir proseneliu. Gyvenanti be namo, vos su keliais drabužėliais ir nežinia iš kur turinti sūnų. Taip pat turinti neeilinių gebėjimų: galią gydyti žmonių sielas ir dvasias, matyti per atstumą, atsirasti bet kurioje vietoje, valdyti gyvūnus. Anastasija norinti padėti žmonėms, ji esanti labai graži ir stipri. Knygos apie ją žmones įkvepiančios rašyti eiles, piešti, duodančios atgaivą sielai.

Apie Anastasiją 1996–2010 m. V.Puzakovas išleido dešimt knygų, jos išverstos į lietuvių kalbą („Anastasija. Esu tiems, kam esu“, „Skambantys kedrai“„Meilės erdvė“, „Pasaulio sukūrimas“„Kas mes?“, „Giminės knyga“, „Gyvybės energija“, „Naujoji civilizacija“ – dvi knygos, „Anasta“[400]). Bendras jau keliomis kalbomis

išleistų knygų tiražas siekia 3 milijonus egzempliorių. Lietuviškai nuo 2002 m. leidžiamas laikraštis „Meilės erdvė“.[401]

Lietuvoje Anastasijos sekėjų grupės veikia nuo 2002 m., kai buvo įkurtas pirmasis „Skambančių kedrų“ klubas. Jos vienija daugiau kaip 1000 žmonių didžiuosiuose šalies miestuose. Anastasijos garbintojai mano, kad daug geriau įsikurti gamtoje nei gyventi mieste. „Skambančių kedrų“ nariai ketina Lietuvoje įkurti didžiules – dešimtis ir net šimtus hektarų siekiančias – ekologines gyvenvietes Vilniaus, Kauno, Ukmergės ir Kėdainių rajonuose. Jose būtų auginamos daržovės, įveisiami parkai. Šventasis Anastasijos sekėjų medis – kedras, vienas iš planų – Lietuvoje prisodinti kedrų.

Anastasijos judėjimas plinta Rusijoje – ten kuriamos gyvenvietės, kurių plotas – iki 150 hektarų, jos kuriamos ir Anglijoje, Airijoje, Amerikoje, Kanadoje, Italijoje, Latvijoje bei Estijoje. Su bendraminčiais lietuviai bendrauja elektroniniu paštu, gauna jau įkurtų gyvenviečių vaizdų, projektų ir patys projektuoja būsimuosius gyvenviečių planus. Bendraminčių susitikimai vyksta kiekviename mieste kartą per savaitę. Kartą per mėnesį rengiami suvažiavimai, vasarą – išvykos su palapinėmis, pasisėdėjimai prie laužo. Klubui priklauso įvairiausio amžiaus, tikėjimų ir profesijų žmonės – buhalteriai, verslininkai, vadybininkai, teisininkai, statybininkai, ūkininkai, menininkai ir kt.

Tiesa, pirmiųjų susidomėjimo ženklų Anastasija Lietuvoje pasirodė dar 1998-aisiais. Iš pradžių jos sekėjai daugiau bendravo internetu, tik vėliau pradėjo susitikinėti, įkūrė tinklalapį, pradėjo leisti laikraštį.

Kol kas nė vienas lietuvis nėra prisipažinęs, jog yra matęs mistinę Anastasiją. Paklausus vienos religinės grupės narės, kodėl nenorima nuvažiuoti į Sibirą ir ją pamatyti, buvo atsakyta retoriškai: „O kokiu tikslu?“ Pasak jos, visi ir taip tiki, kad Anastasija egzistuoja, todėl ir važiuoti į Sibirą nėra prasmės.[402]

Rusijoje ir Ukrainoje Anastasijos sekėjų organizacija sulaukė didžiulio pasipriešinimo. Ukrainoje 2003-aisiais Stačiatikių bažnyčia religinę grupę atskyrė nuo

cerkvės. Gali būti, kad tikinčiuosius suerzino Anastasijos sekėjų teigimas, jog ateina nauja žmonija – visuose žemės kampeliuose, nepriklausomai nuo rasės ir tautybės, nuo 2000 m. gimsta naujų – *indigo* – vaikų. Teigiama, kad jų auros – „krištolinės spalvos“, t. y. tokios, kokių anksčiau žemėje nėra buvę. Jie pasižymi neįprasta psichologine charakteristika, ypatingu elgesiu – maištaujantys, nekonformistiški, itin emociškai, kartais ir fiziškai jautrūs, talentingi, geros intuicijos, dažnai hiperaktyvūs, arba labai užjaučiantys, arba bejausmiai. *Indigo* vaikų idėją sukūrė škotė Nensėy Ana Tap (Nansey Tapp), 1982 m. išleidusi knygą „Suprasti savo gyvenimą per spalvas“ („Understanding Your Life Through Color“). Pasaulyje ši idėja išpopuliarėjo, apie *indigo* vaikus parašyta daug knygų, 2003 m. sukurtas filmas. *Indigo* vaikų teorija – pseudomokslinė, paremta *new age* idėjomis.

Taip pat dalis Anastasijos sekėjų doktrinos – iš amerikiečių rašytojo Henrio Davido Toro (Henry David Thoreau, 1817–1862) idėjų, tiksliau, jo žymiojo 1854 m. pasirodžiusio kūrinio „Voldenas, arba Gyvenimas miške. Apie pilietinio nepaklusnumo pareigą“.[403] Filosofinis Anastasijos sekėjų doktrinos pagrindas, paimtas iš šio veikalo, – „atgal į gamtą“, t. y. noras pabėgti nuo technokratinės civilizacijos, kenkiančios fizinei ir psichinei žmonių sveikatai. „Lietuviai – girios tauta“, teigiama laikraštyje „Meilės erdvė“.[404]

Antroposofija (gr. ἄνθρωπος – žmogus, σοφία – išmintis) – austrų teosofo Rudolfo Steinerio (1861–1925) ir jo sekėjų išplėtota teosofinė sistema, kurios pagrindą sudaro žmogaus, kaip kūniškos ir kartu dvasinės būtybės, samprata. Jos teorinis pagrindas – įvairių senovės okultinių doktrinų ir Johano Volfgango Getės (1749-1832) gamtos sampratos eklektinis derinys.[405]

Antroposofijos tikslas – išplėtoti žmoguje glūdinčias dvasines galias, padėti jam patirti vienovę su dvasiniu tikrovės pagrindu. Priešingai negu teosofija, antroposofija pabrėžia, kad šią vienovę gali patirti kiekvienas deramai auklėjamas žmogus. Jos socialinės doktrinos esmę sudaro reikalavimas derinti trijų sferų – ūkio, teisės ir dvasios – plėtotę, įgyvendinant brolybės, lygybės ir laisvės idealus. 1913 m. Vokietijoje įkurta antroposofinė draugija, 1922 m. – antroposofinė krikščionių bendruomenė, kuri po II pasaulinio karo paplito Vakarų Europoje ir JAV. Lietuvoje jos idėjos pradėjo sklisti XX a. pr., itin prie to prisidėjo Vydūnas, populiarinęs ir teosofiją bei Rytų religijas.

Taip antroposofiją pristato „Visuotinė lietuvių enciklopedija“. Tuo tarpu „Religijotyros žodyne“ ji nesiejama su religija ir vadinama mistine doktrina, gnosticizmo, manicheizmo, kabalizmo, hinduizmo ir krikščionybės idėjų mišiniu.

Kad ir kokiu apibrėžimu vadovautumėmės, tenka pripažinti, jog svarbiausią vietą antroposofijoje užima jos kūrėjo R. Steinerio, save laikiusio aiškiaregiu, vizijos. Lietuvoje nėra daug žmonių, kurie domėtųsi jo idėjomis tik teoriniu lygmeniu – antroposofija mūsų šalyje rado patogią nišą: ji įsiskverbė į švietimo sistemą. Antroposofija paremta vadinamoji Valdorfo pedagogika, kuriai prieš kelerius metus pavyko gauti valstybės pripažinimą. Į Lietuvą Valdorfo pedagogikos idėjos pateko prieš 15 metų. 1993 m. įkurtas Lietuvos Valdorfo pedagogikos centras.[406] Šiuo metu veikia Valdorfo klasės Vilniuje, Kaune ir Kazlų Rūdoje. Valdorfo darželių grupės įsikūrusios Vilniuje, Kaune, Panevėžyje, Alytuje, Šilutėje, Klaipėdoje. Antroposofų leidybos grupė leidžia R. Steinerio ir jo sekėjų knygas. Valdorfo pedagogikos idėjos į Lietuvą pateko per Talino ir Maskvos Valdorfo pedagogikos centrus, kuriuose seminarus lankė būrelis Lietuvos mokytojų, vėliau pradėjusių šias idėjas skleisti Lietuvoje. Pasaulyje dabar yra apie 800 Valdorfo mokyklų ir daugiau kaip 1400 vaikų darželių.

Norėdami geriau suvokti, kas yra Valdorfo pedagogika, turėtume žinoti, jog teosofija ir jos atšaka laikomas R. Steinerio mokymas darė įtaką *New age* arba „Naujojo amžiaus“ NRJ atsiradimui ir idėjoms. Vakaruose, ypač Jungtinėse Amerikos Valstijose, „Naujojo amžiaus“ bumas – XX a. 7–8 dešimtmečiai. Prasidėjus politiniam atšilimui Sovietų sąjungoje, „naujosios“ idėjos atkeliavo ir į Lietuvą.

„Naujojo amžiaus“ idėjas propaguojančius NRJ jungia tikėjimas, jog žmogus, ugdydamas savo vidines (vadinamąsias eterines, astralines) galias, savyje gali atrasti dievybę.

Tokių naujųjų judėjimų pasaulyje priskaičiuojama per 5000, Lietuvoje jų nėra daug, tačiau didžioji dalis *New age* propagandos mūsų šalies žmones nevaržomai pasiekia per vadinamuosius ezoterinius knygynus, kuriuose galima įsigyti įvairiausio plauko „burtininkų“ literatūros.

„Naujojo amžiaus“ judėjimų ir jiems artimų mokymų dalyvavimas švietimo pasaulyje nėra naujas reiškinys. Valdorfo pedagogika – viena sėkmingiausių naujųjų mokyklų. Pasaulyje įkurta per 600 Valdorfo mokyklų, jose mokosi apie 40 000 moksleivių. Pirmoji tokia mokykla 1919 m. buvo įkurta Vokietijos Štutgarto miesto Valdorfo-Astorijos cigarečių fabriko (iš čia kilo ir mokyklos pavadinimas) darbininkų vaikams.

Panagrinėkime, kokios esminės antroposofijos idėjos. Anot R. Steinerio, žmogus – amžina dvasia, kaskart įsikūnijanti skirtinguose pavidaluose. Šią teoriją geriau suprasime pažvelgę į antroposofijos rasių teoriją. R. Steinerio teorijoje teigiama, jog baltoji rasė – „dienos žmonės“, vieninteliai geba kurti kultūrą. Pasak R. Steinerio, šviesūs plaukai rodo žmogaus intelektą. Beje, apie tai, jog raudonodžiai, juodaodžiai ir kitos spalvotosios rasės turi išnykti, 1888 m. rašyta ir žymiojoje Jelenos Blavatskajos „Slaptojoje doktrinoje“, viename pagrindinių teosofijos veikalų. Pažymėtina, jog 1902–1912 m. R. Steineris buvo Vokietijos teosofijos draugijos pirmininkas, o šios draugijos propaguojamas mokymas jam padarė nemažą įtaką.

Antroposofijos mokyme akcentuojamas baltosios rasės išskirtinumas, teigiama, jog tai – ateities rasė, vienintelė gebanti kūrybiškai lavinti savo dvasią. Suaugęs juodaodis savo išsivystymu R. Steinerio teorijoje prilyginamas septynerių metų baltajam vaikui. Antroposofijos kūrėjas taip pat yra teigęs, jog mulatų atsirado todėl, kad jų motinos skaitė romanus apie juodaodžius. Antisemitizmu ne kartą kaltintas R. Steineris yra rašęs, jog žydai yra istorijos klaida ir neturį teisės egzistuoti.

Nemokslišku ir netolerantiškų teiginių R. Steinerio mokyme esama ir daugiau. Be kita ko, jis yra teigęs, jog žemė tampa derlingesnė, jei apibarstoma pelėno odos pelenais, jog širdis nevarinėja kraujo, atomai esą tik tušti burbulai, o sifilį reikėtų gydyti gyvsidabriu.

Lietuvoje veikia keliasdešimt darželių, dirbančių pagal Valdorfo metodiką. Juose vaikai mokomi R. Steinerio idėjų (jas pedagogės valdorfininkės vadina „universaliomis tiesomis“), naudojamos jo sukurtos maldos, pavyzdžiui, malda dievui-saulei: „Tyroji saulės šviesa kas rytą šildo mane, sielos dvasinė jėga suteikia kūnui stiprybės; spindėjime saulės šviesos garbinu aš, o Dieve, žmogiškąją jėgą, kurią tu taip maloniai įkvėpei į mano sielą, todėl galiu aš būti smalsus ir darbštus.“[407]

Valdorfo mokykloje, be įprastų kitose mokyklose dalykų, vaikai mokomi ir R. Steinerio bei jo sekėjų sukurtų disciplinų – *euritmijos*, specialaus piešimo akvarele, drožybos, berniukams tenka megzti ir siuvinėti („darbai neturėtų būti skirstomi į vyriškus ir moteriškus“). Ypatingo dėmesio nusipelno *euritmija* – R. Steinerio sukurtas judesio menas, apimantis kalbą ir muziką. Dar viena antroposofinė disciplina – *formų piešimas* – moko vaikus suvokti simetrijos dėsnius ir „vystyti eterines jėgas“.

Valdorfo mokykloje švenčiamos keturios pagrindinės šventės: Mykolo diena – rugsėjo 29-ąją, kai pirmokai įšventinami į mokinius (teigiama, jog šį ritualą R. Steineris neva paėmė iš slapto rozenkroicerių ordino, kuriam, teigiama, priklausė), Kalėdos, Velykos ir Joninės. Apie nukryžiavimą vaikams nepasakojama – tai vienas iš būdų sudaryti „šiltnamio sąlygas“, kad vaikai Valdorfo mokykloje jaustųsi kuo jaukiau.

Valdorfininkės organizuoja konferencijas melagingais pavadinimais, kad pritrauktų kuo daugiau sekėjų. Pavyzdžiui, prieš kelerius metus viename iš sostinės viešbučių jos surengė „krikščionišką moterų konferenciją“, pavadintą „Ateitis su viltimi“, reklaminiame lapelyje nepamiršdamos paminėti, jog atėjusiųjų (tiesa, už 6 litų mokestį) laukia vaišės.

Valdorfo mokykloje vaikams draudžiama žiūrėti televizorių, naudotis kompiuteriu, žaisti „Lego“ ir panašius žaidimus. Teigiama, jog vaikas turi pažinti ne virtualų, bet realų pasaulį. Beje, tokio draudimo priežastis gali būti R. Steinerio sekėjų įsitikinimas, jog kompiuteris yra Arimano[408] įsikūnijimas.

Lietuvių kalba išleistos kelios Valdorfo pedagogikos knygos: „Vaiko ugdymas dvasios mokslo požiūriu“ (1988), „Žmogiškosios esybės vystymasis“ (2000), „Gyvo mokymo ir auklėjimo ištakos“ (2005) ir kt. Visos jos parašytos R. Steinerio.

XXI a. pradžioje Lietuvoje pradėtas kurti nuo teosofijos, antroposofijos bei „Arkanų mokyklos“ mokymų beveik nesiskiriantis *antropoteosofijos* pseudomokslas. Jo autorė – Astromineralogijos centro „Pars Fortunae“ įkūrėja Audronė Ilgevičienė, dar žinoma kaip Astrėja. Iki 2009-ųjų rudens buvo išleistos trys antropoteosofijos knygos: „Kosminiai pašventimai“ (2008), „Apie mirtį ir pomirtinius kelius“ (2008) ir „Septyni spinduliai ir jų valdovai“ (2009).

> A. Ilgevičienė nevadina savęs antropoteosofijos kūrėja, pasak jos, tai – „Žodžio „Sąmonė“ signalai, virtę tekstais“ („Kosminiai pašventimai“, p. 7).

Apie antropoteosofiją į klausimus atsako A.Ilgevičienė. ***[409]***

Esate fenomenalus žmogus – 1995 m. įkūrėte vienintelį Lietuvoje (gal net Baltijos šalyse?) astromineralogijos centrą „Pars Fortunae“ („Fortūnos ratas“). Išleidote keliolika knygų, jos gana įvairios, tačiau lyg ir turi bendrą leitmotyvą – akmenis. Tai ir pradėkime nuo to – kas Jums yra akmenys?

Drįsčiau Jus pataisyti: visko, ką darau leitmotyvu įvardinčiau žodį „sąmonė“. Akmenys – tai tik viena iš sąmonės formų, kuri, beje, yra pakankamai materiali, kad net nesuprantantis sąmonės formavimosi procesų žmogus, galėtų prie jos prisiliesti

realiai. Tai pradžių pradžia materijoje, kuri yra stabili ir tvirta, todėl ją perpratus gali tapti patikimu pamatu tam, kuris siekia statyti savo sąmonės pilį.

Papasakokite, kaip gimė Astrėja ir kas yra antropoteosofija? Yra išleistos jau trys knygos. Kiek dar jų bus? Kokios esminės filosofinės Jūsų, kaip Astrėjos, idėjos? Ką teigia antropoteosofija?

Čia pirmiausiai reikėtų įvardyti, kas yra „ezoterika“. Pastaraisiais dešimtmečiais vis įmantrėjantis žmogaus protas taip supainiojo visas sąvokas, kad vis sunkiau darosi susišnekėti, kas kuo vadintina.

Dar J. P. Blavatskaja savo laiku aiškiai išskyrė dvi sąvokas: ezoterika ir egzoterika. „Ezoterinis“ iš gr. „esoterikos“ (gr. *ἔσω* – viduje) – vidinis, slaptas, giluminis. „Egzoterinis“ – išorinis, viešas. Tad mastančiam žmogui nesunku turėtų būti suprasti skirtumą ir pradėti matyti atitikmenis šiuolaikiniame dvasiniame ir „dvasiniame“ gyvenimuose.

Todėl tikroji *ezoterika* – tai gilūs vidiniai ieškojimai Savęs ir Dievo, kupini išbandymų ir kančios, apvalančios ir prikeliančios miegančią dvasią. Tam reikia ryžto, valios, didelės savidisciplinos ir nuolatinio darbo, kaip ir Tikėjimo. Tokie ieškojimai nuramina protą, mažina emocijas ir jų skatinamus norus, atveria giluminį sielos potencialą, o su visu tuo, savaime suprantama, ir Kelią. Tada einama juo darant ir daugiau tylint... Tai ilgas ir skausmingas procesas, lyg žvaigždės žmogaus širdyje įsižiebimas. Jis veda ne į specialių galių intensyvinimą ar nušvitimo norą, tačiau į vis gilėjantį atsakomybės už savo mintis, žodžius ir darbus suvokimą. Maža to. Galiausiai toji atsakomybė platėja, apimdama ne tik asmenį, tačiau formuojasi nauja jos kokybė, aprėpianti šalį, kurioje toks žmogus gyvena, ir jos žmones, tiek suprantančius, tiek nesuprantančius, pagaliau visą Žemę. Žmogus jaučiasi atsakingas prieš Tą, kurio mažute dalelyte galiausiai pasijunta. Tai savaime padiktuoja naujus jo gyvenimo principus, kuriuose atsiranda galybė atsisakymų, niekaip nesuprantamų net dvasios vartotojui. Toks žmogus gali išbandyti ne vieną religiją ar dvasios ieškojimo kryptį, suprasdamas sistemos formavimo svarbą, be ko iš chaoso pakilti tiesiog neišeina. Tapęs sistema pats, jis išeina į priešybių vienybės zoną. Todėl jo elgesį nuo tol gali suprasti tik tie, kurie iš tiesų eina jos link arba joje yra. Iš čia mažai jis kalba apie tai,

ką daro, nes kalbėdamas rizikuoja būti suprastas neteisingai. Vieni tada juo žavisi, kiti bijo, treti – keikia. Toks yra tikrasis sąmonės platėjimo procesas ir jo kaina.

Egzoterikas visa tai imituoja. Jis siekia ypatingų galių, apreiškimų. Kažką veda smalsumas arba mada. Dar kažkam reikia savirealizacijos arba darbo. Taip gimsta šarlataniškumas, kuris viešinamas įvairiausiais būdais. Tačiau egzoterikas sunkiai supranta jau anksčiau minėtą atsakomybę, dažnai nepripažįsta disciplinos arba paverčia ją kategoriškumu. Ir dar: tikrąją priešybių vienybę jis sutapatina su chaosu, sakydamas, kad ji ir yra chaosas.

Šitaip jis tampa panašus į vaiką, kuris žaidžia galias, burtininkus ar net ... suvokimą ar net nušvitimą... Į tikrąją ezoteriką niekas nieko nublokšti negali: žmogus arba bunda, arba ne. Patys žinote, jog pakankamai išsimiegojus, vėl tuoj pat eiti miegoti nebesinori... ir į darbą laikas...

Egzoterikas pabudimą ir darbą dar tik sapnuoja... Kada jo žadintuvas suskambės... niekas nežino...

Knygos, kurias rašau, arba, tiksliau, užrašau, turi tris kryptis: ezoterinė – grožinė literatūra; akmenys; antropoteosofija.

Vienu metu paprastai rašau kelias knygas. Niekada nevargstu rašydama ir nebandau protu kurti siužetų. Tai lyg, sakykim, meditacija, kurioje mano pačios, kaip A. I., asmuo paprsačiausiai išnyksta. Ypač tai pasakytina apie pirmą ir trečią „žanrus“. Akmenų temos nagrinėjamos, remiantis dar ir ilgamečiais (centras dirba jau penkioliktus metus) tyrimais bei stebėjimais, taip pat akmenų tyrinėtojų ir mylėtojų klubo analizėmis, partnerių iš kitų šalių patirtimis ir t. t.

Visiškai nesunku derinti žanrus, nes jie papildo vienas kitą, padėdami tas pačias temas suprasti skirtingos sampratos žmonėms: Pvz.: „Kosminių pašventimų“ iliustracija – tai

„ Egipto istorijos. Mažoji Izidė“. „Menas mylėti“ – tai apsivalymo kelias, apie kurį kalbama tiek knygose apie akmenis, tiek antropoteosofijoje. „Lietuvos Šauksmas“ – tai Lietuvos Dvasios kreipimasis į visus, gyvenančius jos globojamoje teritorijoje, todėl negalėjau jo neužrašyti, nes pati joje gyvenu. Dar giliau ją papildys ir paaiškins dabar rašomos „Aisčių legendos“(darbinis pavadinimas). „Mergelės Marijos apsireiškimai Lietuvoje“ – tai paprastutis Tikėjimo temos svarbos paaiškinimas tiek tiems, kuriems to aiškinti nereikia, tiek ypač tiems, kurie nesupranta, kodėl reikia tikėti... Giliau suprasti Tikėjimą ir jo svarbą turėtų padėti „Septyni spinduliai ir jų valdovai“. Per žanrų įvairovę Sąmonės tema tampa prieinama visiems, tai itin svarbu dabar.

Antropoteosofija: „antropos“ (gr.) – žmogus; „teo“ (gr.) - dievas; „sopfos“(gr.) - išmintis. Taigi tai yra *žmogaus suvokta dievo išmintis.* Nesunku suprasti, jog kiekvienas suvokti gali tik pagal savo vidinio potencialo išgales. Tai vyksta tik viduje apsivalant, apie tai buvo kalbėta antrajame atsakyme. Suvokimui skleidžiantis, žmogus pradeda suvokti save kaip sielą, esančią fiziniame kūne, kurio jai reikia lygiai taip pat kaip kosmonautui, išeinančiam į atvirą kosmosą reikia skafandro. Kosmonautas išeina atlikti darbo, paskui jis vėl grįžta į laivą. Siela ateina į Žemę taip pat, kaip ir kosmonautas, savo darbo atlikti, tada vėl grįžta, iš kur atėjusi. Sunku prisiminti tą darbą, sunkios Žemės erdvės spaudžiamam. „Skafandre“ įtaisytas vienas galingiausių ir tobuliausių kompiuterių – Protas, moka viską supainioti. Todėl visos dvasinės kryptys kaip susitarusios kalba apie minčių nuraminimą tam, kad išgirstum sielą ir atliktum savo tikruosius darbus... Kuo labiau žmogus ją pradeda girdėti, tuo labiau jis spinduliuoti dvasios emanacijas, kurias įkuria tik sąmoningas sekimas *savo prisiminta Idėja.*

Sąmoningumas pirmiausia pasireiškia tuo, jog sąmoningas žmogus atlieka savo darbus maksimaliai gerai, kaip tik jis moka, tačiau nesiima tų darbų, kurie yra ne jo. Nesąmoningas žmogus griebiasi bet ko, tačiau nė vieno neatlieka maksimaliai gerai, todėl vis dejuoja, jog dar nerado sau tinkamo...

Sąmoningas žmogus brangina kiekvieną minutę, jam duotą Žemėje, todėl taupo laiką, skirdamas jį tam, kam iš tiesų reikia. Nesąmoningasis laiką „užmušinėja“, nes nesupranta jo vertės... Tai būtų pradžia tam, kas siekia sąmoningumo. Kuo labiau žmogus susivokia, tuo labiau nunyksta asmeniškumai, kaip ir žemiški vardai praranda

savo reikšmę. „Ateina“ kiti vardai, kurie yra labiau bendriniai ir su asmeniu nebesietini. Taip „atėjo“ ir vardas Astrėja. Jis gali būti ir kitas, pvz., mokinys...

Visų antropoteosofijos knygų įvaduose rašoma, kad antropoteosofija nėra žmogaus išmąstyta, todėl niekaip nesietina su mano, kaip A. I., asmeniu. Tai žodžio SĄMONĖ signalai, tapę tekstais... kažkam gal jie taptų muzika, o gal paveikslais... Jų funkcija – įkvėpti Grožiui ir Gėriui, žadinti sąmoningumo procesus.

Kiek dar tokių knygų bus? Atsakau: tiek, kiek reikės...

Jūsų antropoteosofija panaši į Agni Jogos knygas – ir formatas panašus, ir turinys, ir mokslo pavadinimas (vis dėlto Agni Joga kilusi iš teosofijos). Ką Jums reiškia Agni Joga, koks santykis su Rerich(ų) mokymu?

SĄMONĖS, kaip ir TIKĖJIMO, idėjas įvairiais laikotarpiais taip, kaip konkrečiu laiku žmonėms buvo prieinama, pateikinėjo daugybė tų, kuriuos galime dabar pavadinti teosofais. Jie atsivėrė dieviškajai išminčiai patys, todėl galėjo ją retransliuoti tokiu būdu, kaip to reikėjo. Iki J. P. Blavatskajos bei Rerichų tai buvo daroma dar daugybę kartų ir įvairiai, pradedant nuo priešistorinio Egipto, kurio nebėra likę lygiai taip, kaip priešistorinės Lietuvos...

Visi tai darantieji žinojo, jog visos religijos ar dvasios ieškojimo kryptys – tai vieno ir to paties centro spinduliavimas. Juo *tiki* susivokusysis, nes jaučiasi jo dalele. Nesusivokusiajam reikia kitų pateikimo formų.

Todėl kiekvienu laikotarpiu kiek skirtingai kalbama apie ... tą patį. Tai lyg atnaujinimas ir patobulinimas senų tiesų, kad dabartinio sąmoningumo žmogus jas labiau suprastų. Tai žinoma religinių šaltinių tyrinėtojams.

Todėl antropoteosofijos tekstai neišvengiamai gali turėti sąsajų ir su Agni Joga, ir J. P. Blavatskaja. Tie, kurie mėgsta nušvitusius sufijus, žino senuosius filosofus Platoną, Pitagorą, legendinį Zoroastrą ir kt., gali rasti tų pačių idėjų ir čia.

Ar daug žmonių domisi Jūsų knygomis? Turite net tinklalapį www.astromineralogija1.lt. Ar didelis gerbėjų, sekėjų ratas?

Šiomis knygomis domisi mastantys apie sąmoningumą ir gilesnio savęs pažinimo siekiantys žmonės. Džiugina, kad tokių daugėja. Yra tų, kuriuos jos erzina...

Bendraujame su kai kuriomis Maskvos dvasios ieškotojų grupėmis. Jau 10 metų esu tarptautinės akmenų gydomųjų savybių tyrimo organizacijos narė, skaitau pranešimus tarptautiniuose simpoziumuose ir t. t.. Po pastarojo numatyta gana didelė ir plati darbo Vokietijoje programa. Gegužę leidykla „Neue Erde“ išleido „Gintarą“, rengia spaudai „Lauko akmenis“. Leidykla turi ryšių su daugeliu kitų šalių leidyklų. Eilėje laukia antropoteosofijos ir kitos knygos.

Ką manote apie Lietuvą užplūdusias įvairias naujojo religingumo grupes, *New Age* sąjūdžius?

Lietuva – tai Europos širdis. Ir ne tik todėl, jog čia yra jos geografinis centras, kad ji yra tiltas tarp Rytų ir Vakarų. Jos Dvasia, kurioje telpa visų kažkada Lietuvos teritorijoje visais laikais gyvenusių išminčių potencialas, bunda. Ją jaučia visi – ir tie, kurie užsiima ezoterika, ir tie, kurie užsiima egzoterika. Ne visos šalys tokiu potencialu gali pasigirti. Daug kur jis užgesęs. Kažkur jo tokio niekados nėrabuvę. Todėl ir traukia jie iš visų Žemės kampelių, kad prie tos bundančios galingos srovės priglustų.

Pagalvokite, kuri gi šalis gali pasigirti, kad ir daugybės užkariautojų prašukuota, sugebėjo išlaikyti savo seną kalbą ir... jėgą. Ta jėga keliasi dabar, tvarkant mūsų senąjį

paveldą, piliakalnius, pagerbiant senuosius akmenis ir ąžuolus, ne iškertant juos. Jokiu būdu negrimztant vėl į praeitį, bet sutvarkant tai, ką galima sutvarkyti, lyg tai būtų seno medžio šaknys ir kamienas, nuo kurių reikia nurinkti kenkėjus tam, kad medis galėtų džiugiai kvėpuoti ir augti... Visos religijos sako: padėdamas kitam, padedi sau. Vadinasi, kuo daugiau Lietuvoje bus tų, kurie pirmiau galvos apie kitą, nei apie savo bėdas, tuo greičiau vyks joje sąmonėjimo procesas, tuo didesnės stiprybės gausime mes iš savo Tėvynės – Motinos Dvasios. Tik patys savimi galime pamokyti mūsų vyriausybę ir seimą garbingumo ir tikrumo...

Svečių, kurie atvyksta, propaguodami savo mokymus yra įvairių: iš vienų yra ko pasimokyti. Jie kaip ir universitetuose kviestiniai iš svetur dėstytojai, padedantys naujai pažvelgti į tuos pačius dalykus. Tačiau esama svečių, kurių tikslai nėra geranoriški, nors skelbiama būtent šitaip.

Todėl bet kuriuo atveju besąlyginis kitos kultūros ir tradicijų priėmimas gali gimdyti „perlenkimus“, taip pat ir rimtas psichologines bei savirealizacijos problemas. Ne paslaptis, kad kai kurie „guru“ atvyksta gauti bundančios energijos savos šalies impulsui ar kam kitam... tai jau energetinės subtilybės, kuriomis dabar ganėtinai plačiai piktnaudžiaujama.

Lietuvybė – tai nėra pagonybė. Senų senovėje šalyje, kurios dalis dabar Lietuva vadinama, vyravo bendrinis Tikėjimas, vadinasi, labiau teosofinis, kuris vėliau, kaip ir kitur, buvo susmulkintas į daleles. Tad ugnies uždegimas piliakalniuose (prieš tai surinkus šiukšles...) – tai to, kuris ją uždegė, širdies ugnies susijungimas su kosmine Ugnimi. Apie tai rašoma „Lietuvos šauksme“ir „Aisčių legendose“, antropoteosofijos knygose. Širdies ugnies įžiebimas – tai ir yra sąmonėjimo procesas. Daug dievų turi Žemės tautos, bet visi jie yra tik dalys to, iš Kurio viskas gimė ir Kuriame vėl kažkada susilies.

Visų religijų ir dvasinių krypčių funkcija – pasiūlyti sistemą, padedančią išsiplėšti iš chaoso. Visos jos savaip moko beveik tų pačių vertybių, kartu suteikdamos savo energetinio darinio (egregoro) pagalbą arba stogą. Kiekvienas, besistengiantis iš chaoso ištrūkti, renkasi jam priimtiną sistemą arba kelią. Tai, jau buvo minėta, lyg studijos, kuriose mokomasi įvairių dalykų, kuriuos dėsto įvairių kategorijų dėstytojai.

Kuo žmogus neryžtingesnis, nestabilesnis ar tik emocingesnis, tuo didesnė grėsmė patekti „ne ten“. Kuo jis giliau pažįsta savo pliusus ir minusus, moka su jais tvaekytis, tuo aiškiau jis išmoksta atskirti ir tai, kas vyksta aplinkoje. Toks jau išmoks atsirinkti, kas jam tinka, o kas – ne.

Sistemos išmokus ir pačiam tapus sistema, kuri iš tiesų atspindi pagrindinius kosminių dėsningumų principus, žmogus išeina į priešybių vienybės zoną, apie kurią jau buvo minėta. Tada priklausymas tik vienai krypčiai įmanomas tik tuomet, kai yra duoti vienuolystės arba šventiko įžadai. Visais kitais atvejais, jis keliauja toliau savais keliais...

Šis įvairiais pavadinimais pasaulyje veikiantis (centrinė būstinė – New Yorke) teosofinis NRJ Lietuvoje neregistruotas ir, panašu, nė neketina to siekti. Kaip ir masonai, tamplieriai bei kitos slaptosios draugijos, *Arkanų mokykla* (*The Arcane School*) nesiafišuoja. Viena iš priežasčių – tarp religinės grupės narių yra nemažai visuomenėje žinomų žmonių: kultūros veikėjų, valstybės tarnautojų. Arkanų mokykla teigia rengianti *naujojo amžiaus* (*new age*) mokinius, kuriems *amžinosios išminties* principai atskleidžiami per ezoterinę (slaptąją)

meditaciją, mokymąsi ir tarnavimą kaip gyvenimo būdą.

Pirmiausia reikėtų išsiaiškinti, kas gi yra tie paslaptingieji arkanai. Iš lotynų kalbos žodžio *arcanus* („slaptas, uždaras“) atsiradęs terminas reiškia 78 lenteles su ezoteriniais simboliais ir piešiniais, kuriuose užšifruota savita žinių sistema. Jie naudojami arkanų mokyklose per meditacijas, būrimui taro kortomis; skirstomi į didžiuosius (22) ir mažuosius (56). Beje, pagal pastaruosius sukurtos mums įprastos kortos. Manoma, jog arkanai atsirado senovės Egipte prieš kone 6000 metų. Mituose teigiama, kad juos per deivę Izidę žmonėms perdavė dievas Totas (Europoje vadinamas ir Hermiu Trismegistu). Kita versija – arkanai esą mitinės Atlantidos gyventojų palikimas. Teigiama, jog arkanai – meditacijų pakopa, kurią įšventinimui naudojo senovės egiptiečių žyniai; arkanus suprasti gali tik meditacijai

juos naudojantys žmonės. Iki XX a. pradžios arkanai buvo uždara ir slapta, tik negausių būrelių praktikuojama ezoterinė sistema. 1929 m. ją išslaptino mūsų minimos Arkanų mokyklos atsiradimo „kaltininkė“ – britė Alisa Beitman (Alice Bateman, 1880–1949), labiau žinoma Beili pavarde. Tarptautinio ezoterinio judėjimo įkūrėja ir produktyvi mistinės literatūros kūrėja gimė Mančesteryje. Nuo jaunystės jos gyvenimas buvo susijęs su religija – moteris dirbo misionierišką darbą britų kariuomenėje Indijoje, 1907 m. ištekėjo už pastoriaus Valterio Evanso. Tačiau ši santuoka nebuvo sėkminga ir baigėsi skyrybomis (tiesa, A. Beitman pagimdė tris dukteris). Persikėlusi gyventi į JAV, moteris susidomėjo teosofijos klasikės Madam Blavatskajos[410] (taip ją vadina sekėjai) darbais ir tapo aktyvia jos įkurtos Teosofijos draugijos nare. Tačiau netrukus supratusi, kad joje netrūksta intrigų, šią organizaciją paliko. Tiesa, teosofija visą likusį gyvenimą stipriai veikė A.

Beitman kūrybą. Madam Blavatskajos doktrina apie slaptuosius Mokytojus (*Mahatmas*), gyvenančius Himalajų kalnuose, moters gyvenime įgijo realią formą – ji pradėjo tvirtinti, kad viena iš šių ypatingų būtybių (*Kut Humis*) globoja ją nuo penkiolikos metų. 1919 m. moteris paskelbė, kad su ja susisiekė kito Mokytojo – *Džvhal Khulo* („Tibetiečio“) dvasia. A. Beitman sutiko būti tarpininke tarp jo ir žmonių. „Tibetietis” vidiniu balsu padiktavęs moteriai daugybę knygų. Viena jų – „Traktatas apie kosminę ugnį“ (*Treatise on cosmic fire*) – savo painumu pranoksta net žymiąją Madam Blavatskajos „Slaptąją doktriną“ (*The Secret Doctrine*). Tiesa, su tibetietišku budizmu A. Beitman raštai neturėjo nieko bendro – tai buvo teosofijos ir painiai interpretuojamos krikščionybės mišrainė.

1920 m. A. Beitman ištekėjo už teosofo advokato Fosterio Beilio (Foster Bailey) ir tapo Alisa Beili. Šia pavarde ji žinoma labiausiai. 1923 m.etais sutuoktiniai Beiliai įkūrė Arkanų mokyklą (*The Arcane school*), kurioje pradėta mokyti, kaip įgyvendinti Didįjį Visuotinį Planą, padedant dvasinių mokytojų hierarchijai (jos vadovas – Jėzus Kristus). Po A. Beili mirties jos darbus tęsė F. Beilis. Jis įkūrė dar vieną organizaciją – *Lucis Trust* (*Lucifer Trust*), skirtą teisinei Arkanų mokyklos ir jos leidžiamų knygų priežiūrai. Ilgainiui Arkanų mokykla tapo itin įtakinga tarptautine organizacija,

vienijančia tūkstančius žmonių. Taip pat veikia ir „Pasaulio gerosios valios“ (*World goodwill*) organizacija (jos tikslas – padėti pasirengti vienintelei pasaulio religijai ir vienintelei pasaulio vyriausybei; į pagalbą *World goodwill* veiklai ateina ir Jungtinių Tautų organizacija).

A. Beili įtaka vadinamajam „Naujojo amžiaus“ (*New age*) judėjimui (okultizmui, parapsichologijai, ekstrasensams, burtininkams ir kt.) – viena didžiausių. Ne veltui turbūt Arkanų mokyklos įkūrėja vadinama „Naujojo amžiaus“ motina.

1919–1949 m. A. Beili parašė 24 knygas, iš kurių 19, teigiama, buvo padiktuotos Mokytojo *Džvhal Khulo*. Veikiami šių knygų, atsirado tokie NRJ kaip „Universalioji ir triumfuojančioji bažnyčia“ (*Church universal and triumphant*), „Taros centras“ (*Tara center*), Roberto Mullerio mokykla. A. Beili mokymas panašus į Jelenos Rerich sukurtą „Agni jogą“ (žr. „Rerichiečiai“).

A. Beili mokymas gana sudėtingas. Veikiausiai jį visiškai suprasti įmanoma tik perskaičius visas jos knygas. Pavyzdžiui, vienose moters knygose kalbama, jog egzistuoja Dievas kaip asmuo, kitose – tai, kad Dievas yra beasmenė energija. Jėzus Kristus – vienas iš daugelio Mokytojų, jų hierarchija didelė ir paini, joje, panašiai kaip ir bahajų tikėjime, atsiranda vietos ir kitų religijų įkūrėjams, pavyzdžiui, Budai. Arkanų mokyklos mokyme vietos randasi ir iš hinduizmo „pasiskolintai“ reinkarnacijai. Pasak A. Beili, žmogus, suvokęs, kad jo prigimtis – dieviška, yra išgelbėtas. Žmonija – taip pat dieviška, nes yra kilusi iš Dievo. A. Beili pasisako prieš sustabarėjusią krikščionių bažnyčią, teigdama, jog ji esanti Kristaus kapas, kurio anga buvo užritinta teologijos akmeniu.
Tiesa, kartais A. Beili kaltinama antisemitizmu, matyt, remiantis tokiomis kaip šios citatomis: „Žydai yra dvasiškai nesėkmingų gyventojų iš kitos planetos reinkarnacijos. Jie atstovauja materializmui, žiaurumui ir dvasiniam konservatyvumui, nes žyduose dominuoja savanaudiškas protas. <…> Žydų dievas yra godus. Jehova – ne Dievas.“

Kad ir kokių citatų rastume A. Beili raštuose, reikėtų pažymėti, kad destruktyvios veiklos Arkanų mokykla nei Lietuvoje, nei kitose šalyse nėra vykdžiusi. Nei gatvėse, nei kitur jos adeptai naujų narių neverbuoja, pašalinių žmonių jie privengia. Susirinkę Arkanų mokyklos nariai paprastai sugieda A. Beili sukurtą „Didžiąją invokaciją“ (*The great invocation*), diskutuoja dvasinėmis temomis, medituoja. Pateikiame lietuvišką (originalas – anglų kalba) „Didžiosios invokacijos“ tekstą:

Iš Šviesos versmės Dievo Mintyje teplaukia šviesa į žmonių mintis, te Šviesa žemę apgaubia. Iš Meilės versmės Dievo Širdyje teplaukia meilė į žmonių širdis, lai Kristus žemėn sugrįžta. Iš centro, kur Dievo Valia apreikšta, lai tikslas veda žmonių mažąsias valias, tikslas, kurį Mokytojai žino, ir jam tarnauja. Iš centro, kurį vadiname gimine

žmonių, teišsiskleidžia Planas Meilės ir Šviesos ir užantspauduoja duris, kur blogis gyvena. Lai Šviesa ir Meilė, ir Galia atkuria Apvaizdos Planą žemėje. ***[411]***

Pasak A. Beili, ši invokacija (malda) priklauso ne kokiam nors asmeniui arba grupei, bet visai žmonijai.

„Brahma kumaris“ (Lietuvoje – ***Všį „Dvasinio ugdymo ir meditacijos centras“*).** Šio iš Indijos kilusio NRJ pavadinimas reiškia „Adomo dukterys“. Jos nariai teigia, kad Brahma – pirmasis žmogus, kitaip tariant, Adomas (tiesa, enciklopedijose nurodoma, kad Brahma – abstrakčiausias hinduistų dievas, vaizduojamas su keturiomis rankomis ir keturiomis galvomis, sėdintis ant gulbės arba lotoso).

Didžioji dalis šio NRJ narių – moterys, jos organizacijoje užima vadovaujančius postus. NRJ priklausantys vyrai vadinami „kumarais“, t. y. broliais. Vis dėlto organizacijos atstovės tvirtina nesančios feministės.

„Brahma kumaris“ 1937 m. įkūrė Kalkutoje deimantais prekiavęs Lekhradžas Khubčandas Kripalanis, pasivadinęs Brahma Baba (1884-1969). Jis teigė pamatęs vizijas, kurias interpretavo kaip instrukcijas, gautas iš Aukščiausiojo. 1932 m. L. K. Kripalanis metė savo verslą ir ėmėsi dvasinių ieškojimų. Netrukus jis jau turėjo šimtus sekėjų – daugiausia tai buvo turtingos moterys. Kai kurios tikėjo, jog į Brahma Babą yra įsikūnijęs dievas Šiva ir per jį kalbąs.

Pats L. K. Kripalanis savęs Dievo įsikūnijimu nevadino. Tiesa, jis manė, jog į dvasingumą žmoniją gali atvesti tik moterys, nes jos turi tokių savybių kaip tolerancija, meilė, užuojauta, tik jos galinčios pasėti sėklą dvasinio tobulėjimo trokštančiose sielose. „Brahma kumaris“ organizacijoje, pavadintoje „Brahma kumaris Pasaulio dvasiniu universitetu“ (*Prajapita Brahma Kumaris Ishwariya Vishwa Vidyalaya*), mokoma radža jogos, tačiau ji skiriasi nuo klasikinės Patandžalio radža jogos. [412]

Šis NRJ praktikuoja vegetarizmą, celibatą, draudžia svaigalus. „Brahma kumaris“ organizacija pasaulyje plačiai paplitusi – ji turi apie 5000 filialų beveik 90-yje šalių, o narių skaičius siekia pusę milijono. Lietuva priklauso buvusios Sovietų Sąjungos regionui, kuriame įkurta daugiau kaip 20 regionų nuo Kazachstano iki Latvijos. „Brahma kumaris“ mokymas kol kas nelabai domina tik estus. Maskvoje NRJ įsteigtas „Pasaulio dvasinis universitetas“ pradėjo veikti dar 1989-aisiais.

Lietuvoje lankėsi „Brahma kumaris“ Maskvos filialo vadovė Sudha Rani Gupta (gim. 1953 m. Delyje). Delio universitete ji baigė botaniką ir pedagogiką. 1968 m. įstojo į „Brahma kumaris“. Ši moteris knygos autoriui yra teigusi, jog, įstojus į „Brahma kumaris“, galima sutaupyti pinigų. „Mes padedame mesti rūkyti ir gerti alkoholį, taigi susitaupo nemažai pinigų. Esame ne religinė, o dvasinė organizacija. Svarbiausias dalykas – mūsų mokymas apie sielą“, – tvirtino S. R. Gupta.[413]

Į Lietuvą atvykusi religinės grupės veikėja skaitė viešas paskaitas patraukliais dvasinės pusiausvyros ieškantiems žmonėms pavadinimais: „Dvasinių jėgų įsigijimas“, „Radža joga – kelias į ramų, sveiką ir laimingą gyvenimą“, „Dvasinės žinios ir radža jogos meditacija“. Teigiama, jog radža joga suteikia galimybę tylos mantroje atpažinti savąsias silpnybes ir iš jų išsilaisvinti, nes nereikia kovoti su kitais žmonėmis, tik su savo silpnybėmis ir ydomis.

Lietuvoje kol kas – apie 50 „Brahma kumaris” sekėjų. Pirmieji atsirado maždaug 1993-iaisiais. NRJ veikia Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje. Organizacijos doktriną išpažįstantieji teigia, jog „Brahma kumaris“ disciplina keičia gyvenimą, suteikia daugiau vidinės laisvės, nereikalauja atsisakyti ankstesnės religijos. Radža joga, pasak jų, akcentuoja, jog viskas priklauso nuo žmogaus norų bei lūkesčių ir moko juos valdyti. Organizacija turi savo tinklalapį,[414] lietuvių kalba išleista keletas knygų.[415]

Vis dėlto nors „Brahma kumaris“ jau ir lietuviškai išleistose knygutėse pristatoma gražiomis frazėmis apie taiką ir meilę, ši organizacija pasaulyje žinoma kaip kontroversiška.

2000-aisiais Rusijos Sankt Peterburgo savivaldybės teisės departamentas kreipėsi į teismą su ieškiniu, prašydamas likviduoti religinę organizaciją „Brahma kumaris Pasaulio dvasinis universitetas“. Priežastis – gausybė NRJ veikla nepatenkintų piliečių pareiškimų. Žymus rusų religijotyrininkas Aleksandras Dvorkinas „Brahma kumaris“ pavadino destruktyvia pseudohinduistine sekta, nes šio NRJ doktrina skelbia apie artėjantį pasaulinį branduolinį karą, kuris būtinas, kad žmonija pereitų į naują „aukso amžių”. Po karo išlikti turėtų tik „Brahma kumaris“ nariai. Beje, į šį NRJ įsitraukusios moterys privalo atsisakyti šeimos, nes ji esanti nešvarumų ir beprasmio prisirišimo šaltinis.

A. Dvorkino teiginius pripažino ir S. R. Gupta. Ji atskleidė laukianti branduolinio karo, kuris neišvengiamai artėjantis. „Negaliu pasakyti, kada jis įvyks, nežinau tikslios datos, tačiau turime pasiruošti tam laikui, nebijoti“, – pokalbyje su šios knygos autoriumi sakė religinės organizacijos atstovė.

Oficialiai „pasirengimas“ branduoliniam karui – nemokamas, tačiau, pripažino S. R. Gupta, daugelis savanoriškai aukoja pinigus. „Žmoguje turi atsirasti gilus noras save transformuoti į geresnį santykį su savimi, kitais žmonėmis ir gamta. Kad pavyktų tai padaryti, reikia lankyti mūsų kursus – pradinis etapas trunka mėnesį, vyksta 5 dienas per savaitę po 1,5 val. kasdien. Kursus rengiame vakarais, kad į juos suspėtų dirbantys žmonys. Jei žmogus nori, po mėnesio kursų jis gali pasilikti mūsų organizacijoje ir tapti vienos didelės šeimos dalimi“, – aiškino S. R. Gupta.

Religinės organizacijos atstovė sakė nemananti, kad lietuviams „Brahma kumaris“ mokymas - svetimas. Ji tikino, jog sielų problemos visur tos pačios, o „žinios iš dvasinės išminties motinos Indijos skirtos visam pasauliui“.

Nors „Brahma kumaris“ nariai tvirtina, kad tokie „pasaulietiniai” dalykai kaip šeima jiems svetimi, į politiką kištis jiems nėra svetima. „Brahma kumaris“ – „Unicef“ fondui priklausanti nevyriausybinė organizacija, dažnai manipuliuojanti žymių pasaulio moterų (Margaret Tetčer, Indiros Gandi, Benazir Bhuto) pavardėmis. NRJ leidžiamame biuletenyje „Dėl geresnio pasaulio“ tai pateisinama: netrukus baigsis jėgos kultą propaguojanti vyrų epocha ir ateis matriarchato, siūlančio meilės kultūrą,

laikai. Tai – akivaizdi „naujojo amžiaus“ tikėjimų, kurie kalba apie Vandenio eros (matriarchato) atėjimą, įtaka.

Gyvenimo menas. Šis NRJ sutelktas apie vieną asmenį – charizmatišką lyderį, pasivadinusį Jo Šventenybe Šri (sanskr. *šri* – „šventas“, „gerbiamas“) Šri Ravi Šankaru (gim. 1956), kilusiu iš Indijos. Jo sekėjų teigimu, nuo mažens Š. Š. R. Šankaras mokėsi „Vedų“ išminties, o būdamas septyniolikos tapo diplomuotu fiziku. 1982 m. jis įkūrė „Gyvenimo meno fondą“ (*Art of Living Foundation*), po penkiolikos metų – dar vieną organizaciją: Tarptautinę žmogiškųjų vertybių asociaciją (*International Association for Human Values,* IAHV).

Lankstinukuose ir interneto tinklalapyje lietuviai „Gyvenimo meno“ nariai pristato šią organizaciją kaip švietėjišką, plėtojančią žmogaus fizines ir psichines galimybes. Ji įregistruota kaip visuomeninė ne pelno siekianti organizacija. „Gyvenimo menas“ veikia daugiau kaip 100 pasaulio šalių, teigiama, jog ji užregistruota prie Jungtinių Tautų, pripažinta Pasaulio sveikatos organizacijos.[416]

Lietuvoje „Gyvenimo menas“ skleidžia visą puokštę kursų: „gyvenimo meno“ (pradedantiesiems ir pažengusiems), vaikams nuo 6 iki 16 metų, paaugliams nuo 13 iki 17 metų, meditacijos, mokytojų, sveiko gyvenimo būdo ir mitybos (pagal indišką ajurvedos sistemą), neįgaliesiems, kaliniams, narkomanams ir ŽIV infekuotiesiems bei amžinybės.

„Gyvenimo meno“ kursai trunka 6 dienas po 3–5 valandas, per juos mokoma fizinių pratimų, gerinančių sveikatą, kvėpavimo pratimų, teorinių žinių apie žmogaus proto veiklą. Pažengusiesiems rengiama 4–7 dienų kursai ramioje aplinkoje toliau nuo miesto, tuomet galima „atverti sau giliausią dvasinį išmatavimą“. Tai – tylos praktika.

Vaikus mokoma, kaip gerai jaustis, kas yra populiarumas, pasitikėjimas savimi. Paaugliai vadinamuosiuose ARTEXCEL kursuose sužino lygiai tą patį, ką ir vaikai (taip skelbiama lietuviškajame „Gyvenimo meno“ tinklalapyje).

Meditacijos kursuose mokoma *sahaj samadhi* (sanskr. „natūralus nušvitimas“) meditacijos, pet ją, teigiama, be pastangų, natūraliu būdu leidžiama sąmonei atsipalaiduoti, pasineriama giliai į save. Per šią meditaciją mūsų protas nusiramina ir grįžta į dabarties momentą, pajaučia mūsų prigimties gilumą. Meditacijos kursai trunka 3 dienas, po 1–2 valandas kasdien.

Mokytojų kursai rengiami „Gyvenimo meno“ Europos centre Vokietijoje. Juos baigusieji gali tapti mokytojais ir mokyti „Gyvenimo meno“ praktikų kitus. Ajurvedos (senovinio indiško medicinos meno) kursai vyksta „Gyvenimo meno“ centruose Vokietijoje ir Kanadoje. Juose galima išmokti vegetarinio maisto gamybos, įvairių gydomųjų ir relaksacinių masažų.

Mįslingiausi – amžinybės kursai. Apie juos sakoma tik tiek, kad „amžinybės procesas vedamas individualiai“, tai esąs grįžimas nuo esamo momento iki gimimo ir net į ankstesnius gyvenimus.

Tiesa, tokie „žaidimai“ su vaikų ir suaugusiųjų psichika nėra nemokami. Oficialiai vengiama pasakyti, kiek jie kainuoja. „Mes negalime išvardyti visų kainų“, – sakoma „Gyvenimo meno“ tinklalapyje.

„Gyvenimo meno“ nariai žada, kad po kursų žmonės jausis energingi, atsigavę, atsikratę daugelio įtampų ir stresų. Tai esą padės padaryti indiška *sudarshan kriya* ir kitos metodikos, kurių pagrindas – senovinės žinios apie kvėpavimą. Kvėpuojant iš kūno pašalinus stresus ir toksinus, žmogus pradeda geriau suprasti *Tikrąjį Aš*.

„Gyvenimo meno“ atstovai tikina, jog visų tikėjimų žmonės gali lankyti jų kursus, nes juose neva nemokoma jokių dogmų. „Mes esame nereliginė organizacija“, – tvirtina jie.

NRJ doktrinos filosofinis pagrindas, pasak Š. Š. R. Šankaro, yra subtilus ryšys tarp kūno ir proto, norint atpalaiduoti protą, būtina išmokti specialios jo sukurtos kvėpavimo technikos – *sudarshan kriya*.

Šios knygos autoriui susidūrus akis į akį su Š. Š. R. Šankaru, susidarė įspūdis, jog jis – vienas iš daugelio gerų psichologų, važinėjančių po pasaulį ir savo charizma buriančių sekėjus. Tiesa, skirtingai nei Satja Sai Baba, daiktų jis nematerializuoja, tačiau lyderio kultas „Gyvenimo meno“ organizacijoje – akivaizdus. Jos nariai Š. Š. R. Šankarą dievina, gaudo kiekvieną jo žodį, bandydami jame įžvelgti gilią prasmę. Tiesa, Š. Š. R. Šankaro žodžiai – paprasti, dažniausiai kalbama apie meilę, gyvenimo šventumą, gėrį, grožį, tad jauniems, idealistiškai nusiteikusiems arba gyvenimu nusivylusiems žmonėms tai yra tikras balzamas.

Lietuvoje „Gyvenimo meno“ kursai rengiami Vilniuje, Kaune, Klaipėdoje, Šiauliuose, Panevėžyje, Druskininkuose, Varėnoje, Kėdainiuose, Tauragėje ir Mažeikiuose. Juos yra perėję šimtai žmonių. Tikrųjų „Gyvenimo meno“, mūsų šalyje veikiančio nuo 1993 m. vasaros, narių yra kelios dešimtys. „Gyvenimo meno“ nariai teigia, kad pasaulyje jų bendraminčių esama daugiau kaip 20 milijonų.

Š. Š. R. Šankaras Lietuvoje lankėsi 2001, 2004, 2006, 2009 m. Jis sulaukė gana didelio susidomėjimo, nors panašu, jog daugelis į susitikimą su dvasios mokytoju atėjo tiesiog iš smalsumo. Tiesa, yra ir tikrai susižavėjusių šio indo mokymu žmonių, iš kurių daugelis – intelektualai: žurnalistai, fotografai ir kt.

Šios knygos autoriaus paklaustas, kuo laiko save, Š. Š. R. Šankaras atsakė nelaikąs savęs pranašu ar dvasiniu mokytoju: „Man atrodo, aš esu niekas. Bet galite vadinti mane kaip norite“.

G. Grabovojaus sekėjai. Už sukčiavimą 8 metams laisvės atėmimo nuteistas (2010 m. vos po trejų metų paleistas laisvėn) „mesijas“ iš Rusijos Grigorijus Grabovojus[417] (g. 1963 Kazachstane) buvo pradėtas garbinti ir Lietuvoje. Jo idėjas propaguoja aiškiarege vadinama karteniškė Sigutė Venckaitytė (tikroji pavardė –

Vladislava Katkuvienė).[418] 2000 m. ketvirtąją dešimtį įpusėjusi moteris susapnavo G. Grabovojų, kuris pakvietė ją atvykti į Maskvą. Ten jos gyvenime atsitiko virsmas, nes G. Grabovojus (vadinamas „Mokytoju“) atskleidė jai „mokslą, kaip žmogus gali išsigelbėti ir harmoningai vystytis“.

S. Venckaitytė pasakoja kaip įprasta ekstrasensė: „Pirmas būdas padėti sau – atleisti: pirmiausia sau, artimui, aplinkiniams, netgi priešui. Jeigu neatleidi – automatiškai užkerti kelią savo vaikų ir anūkų sėkmei. Energetinis laukas persiduoda ypatingai per moterį: jos mintys tarsi per siūlą susieina keliose kartose. Tai, koks žmogus užaugs, labai stipriai nulemia, kokias mintis į jį sudeda besilaukianti motina. Išgijimas priklauso nuo žmogaus dvasinio išsivystymo lygio: apsivalęs jis turi pamilti save – kiekvieną savo kūno ląstelę. Svarbu į organą įnešti meilės mintį ir kartoti tai šimtus kartų. Jis tai „išgirsta“ negreit, nes tokiu jo išgijimu netiki mūsų protas.“

Vis dėlto S. Venckaitytė linkusi ir pranašauti: „2008-ieji yra Dievo susigrąžinimo metai. Kaip tai įvyks – nežinau: gal per fizinį skausmą, o gal žmonėms kirs per pinigus, – tikino V.Katkuvienė. – Jeigu kas man pačiai pasiūlytų sugrįžti į ankstesnį gyvenimą, duokit milijoną – nė už ką nebeatsisakyčiau dabartinio kelio“.

S. Venckaitytė išleido knygą „Akademiko G. Grabovojaus mokslas: gilios dvasinės technologijos“ (S.Jokužio leidykla-spaustuvė), sukūrė du tinklalapius,[419] kuriuose propaguojamas šio ruso mokymas. Lietuvoje ir Latvijoje yra keliasdešimt aktyvių G. Grabovojaus sekėjų.

2008 m. liepą Maskvos teisme G. Grabovojus buvo nuteistas 11 metų laisvės atėmimo bausme, o spalį, peržiūrėjus jo apeliaciją, bausmė sumažinta iki 8 metų.[420] Paleistas į laisvę 2010 m. gegužę. Bausmės pagrindas – 11 sukčiavimo atvejų, kai G. Grabovojus ėmė pinigus iš tėvų, kurių vaikai žuvo 2004 m. per įkaitų dramą Šiaurės Osetijos Beslano mokykloje. Aferistas žadėjo motinoms iš numirusiųjų prikelti jų vaikus. Tiesa, į Rusijos teisėsaugos akiratį G.Grabovojus pateko dar 2001 m., kai pradėjo skleisti savo mokymą, kurio dėka jis neva galįs išgydyti (už kelis tūkstančius JAV dolerių) vėžį, AIDS. 2006 m. apsišaukėlis suimtas viename Maskvos viešbučių, kai vedė seminarą.

Jo sekėjai Lietuvoje, klaidindami žmones jau vien žodžio „religija“ etimologija, taip apibūdina jo mokymą: „Žodis „religija“ turi senas šaknis, jis kilęs iš žodžio „realybė“.

Tokiu būdu, religija – tai mokslas apie realybę. Kaip matyti, kartu su žodžiu „religija“ jau atsirado žodis „mokslas“. Pastebima kaip jie suartėjo. G. Grabovojus daug rašo apie tai. Kristus kalbėjo alegorine prasme ir ne visi galėjo suprasti jo žodžių tikrąją esmę. Jis kvietė atsisakyti ne nuo gyvenimo čia, o nuo gyvenimo įprastoje Sąmonės būsenoje, nes gyvenimą tokioje būsenoje negalima pavadinti gyvenimu tikrąja Dieviškąja prasme. Kristus kvietė pabusti iš tos Sąmonės būsenos, kurią jis sulygino su miego būsena ir įeiti į Dievo Karalystę, Dangaus Karalystę, į Amžinybę. Aišku, kad Kristus savo prisikėlimu pakvietė amžinam gyvenimui fiziniame kūne. Kalbėdamas apie Dieviškosios Karalystės prasmę, Kristus turėjo galvoje aukštesnius Sąmonės lygius (Dievo Karalystė – mumyse).“[421]

G. Grabovojaus mokymas vadinamas „Apie gelbėjimą ir harmoningą vystymąsi“. *„Savo užduotį matau ne tik išgydyme. Atlieku materijos regeneraciją (atstatymą) nepriklausomai nuo pirminės būsenos. Tai įrodo griovimo nelogiškumą, parodo gelbėjimosi technologijas ir realizuoja ekologinio saugumo fundamentalius principus“, – yra teigęs G.Grabovojus.*[422]

*G. Grabovojus (*Григо́рий Петро́вич Грабово́й; *gim. 1963 m. Kazachstane)*[423] *save vadina antruoju Jėzaus Kristaus atėjimu. 1995 m. spalio 27 d. jis buvo susitikęs su bulgarų aiškiarege, vadinta Vanga (Vangelija Pandeva Dimitrova-Gušterova, 1911–1996), kuri teigė, jog po 20 metų G. Grabovojus pasieks toai apie ką svajoja. Skeptikai, remdamiesi faktais, teigia, jog pas Vangą G. Grabovojus niekada nėra buvęs. Beje, 2005 m. G. Grabovojus pranašavo, jog 2008-aisiais taps Rusijos prezidentu.*

Nepaisant akivaizdžių melagysčių ir nesąmonių, 2007 m. sausio 24 d. Čikagoje pradėjo veikti pirmoji pasaulyje Grigorijaus Grabovojaus Antrojo Jėzaus Kristaus Atėjimo Bažnyčia (Grigory Grabovoy's Church of the Second Coming of Christ). Antroji 2008 m. gegužės 9 d. atidaryta Bostone. G. Grabovojui kalint, jo sekėjai nesnaudžia: atsirado 12 „apaštalų“, iš kurių šeši – maskviškiai.

Igoris Kalinauskas (gim. 1945 m. Novgorode, Rusija) – žinomas Lietuvoje dailininkas, turintis ir teatro režisieriaus išsilavinimą. Tačiau toli gražu ne visi žino, jog jis (kaip ir dailininkas Nikolajus Rerichas, žr. „Rerichiečiai“) yra dar ir religinis

veikėjas, pasivadinęs *Misterijos meistru*. Taip pat I. Kalinauskas 1993 m. įkūrė duetą „Zikr“ (arba „Duo Zikr“), kuriame su soliste Olga Tkačenko jis (tiesa, Igorio Silino slapyvardžiu) atlieka „vibracinės dainavimo technikos“ improvizacijas. I. Kalinausko veikla dar žinoma iš jo sukurtos vadinamosios „Ugninės gėlės“ psichoenergetinės metodikos ir savireguliacijos metodikos „Diferencijuotos funkcinės būsenos“ bei Vilniuje veikiančio meno ir kultūros centro „Stiklo karoliukai“ („stiklo karoliukų žaidimas – netikėta kelionė, kuriai pavydėtų pats Hermannas Hesse“), kuriame propaguojamas I.Kalinausko mokymas.

Atrodytų, tai – tradicinis „guru“ CV. Visi „dvasios mokytojai“, jei ne šoka ir dainuoja, tai bent tapo, aktyviai sportuoja, žinoma, rašo daug knygų ir susitikinėja su savo mokiniais.

Vis dėlto, sprendžiant iš mūsų sutiktų I. Kalinausko mokinių (buvusių ir esamų) pasakojimų, jis yra sukūręs griežtai kontroliuojamų jaunų žmonių grupę, turinčią sektos požymių. Iš mūsų matytų I. Kalinausko paskaitų vaizdajuosčių ir jo knygų susidaro įspūdis, jog šis žmogus save laiko labai dvasiškai pažengusiu ir nori savo žinias perduoti kitai kartai: „Daugelį metų šios knygos [„Pokalbiai apie tradiciją“] autorius, remdamasis Tradicija ir visais esamais mokslais apie žmogų, pasakojo ir savo gyvenimu rodė, kad šios žinios nėra septyniomis sklendėmis užsklęstos, o gyvuoja žmonėse ir knygose, atviros visiems, kas nori rizikuoti, kas nori rizikuoti save ir savo gyvenimą kaip geriausią kūrinį.“[424] Tiesa, jauniesiems jo sekėjams būdingas fanatizmas ir maksimalizmas.

Eklektiški I. Kalinausko paveikslai panašūs į N. Rericho, Mikalojaus Konstantino Čiurlionio ir kitų autorių kūrybą, – jie orientuoti į amžinąsias dvasines vertybes.[425]

Pagrindinė I. Kalinausko, kaip *Misterijos meistro,* veikla – Lietuvoje, Rusijoje (Sankt Peterburge), Slovakijoje, Nyderlanduose, Ukrainoje ir Kipre. Lietuvoje jo sekėjų skaičius siekia kelis šimtus, nors aktyvių *Misterijos meistro* garbintojų yra kur kas mažiau.

I. Kalinauskas teigia, kad dar ankstyvoje jaunystėje didžiuliu impulsu jo veiklai tapo dviejų tiesų suvokimas: „nėra nevertų žmonių – yra tik tų žmonių nevertas gyvenimas, ir žinojimas – tai žmonės.“[426]

I. Kalinausko mokyme susipina skandalingojo Ošo (žr. „Ošo sekėjai“), sufijų (žr. „Sufijai“), hinduizmo ir budizmo autoritetų bei parapsichologų dvasiniai atradimai. Savo mokymą *Misterijos meistras* vadina Tradicija. Tiesa, tai turi nedaug bendro su *tradicionalistais*, tokiais kaip Renė Genonas (René Guénon).[427] Vis dėlto savo knygose (pavyzdžiui, „Pokalbiai apie Tradiciją“, „Vienui vienas su pasauliu“, Misterija, kurioje dalyvauja Aš“, „Dvasinė bendrija“, „Gerai sėdime“, „Gyventi reikia!“, „Šviesos beieškant”, „Instrumentinė socionika”, „Menas gyventi”) I. Kalinauskas akcentuoja, jog žmogus turi sukurti harmoningus santykius su aplinkiniu pasauliu ir pačiu savimi, realizuoti savo neatrastas galimybes. *Misterijos meistro* mokymas remiasi žodine Tradicijos perteikimo forma – jis labiausiai mėgsta su savo mokiniais bendrauti neformalioje aplinkoje, pavyzdžiui, prie laužo. Kaip dailininkas, I. Kalinauskas žinomas INK slapyvardžiu.

I. Kalinauskas teigia, jog kiekvienas žmogus – begalinio žinių ir jėgos okeano, esančio už jo, laidininkas. Gyventi ir jausti kiekvieną akimirką – vienintelė, neišsenkanti būties prasmė. Pats gyvenimas turi tapti žmogaus kūriniu, kūryba, pagrindiniu tikslu. *Misterijos meistras* sako, kad jam svetimas nihilizmas, jis siekiąs parodyti dvasios grožį, atsispindintį išoriniuose dalykuose, išgyvenamą kaip vidinę dvasios realybę, svajonę apie nepasiekiamą pradžių pradžią.

I. Kalinausko sekėjų apibūdinimai apie „stiklo karoliuko žaidimą“ (Nobelio premijos laureatas Hermanas Hesė turėtų įsižeisti – ši idėja akivaizdžiai nukopijuota nuo jo garsiausios knygos tokiu pat pavadinimu): „Žaidime nėra laimėjusių nei pralaimėjusių. Jis neturi pradžios nei pabaigos. Nėra stebėtojų – net tie, kurie stebi žaidžiančiuosius yra žaidėjai. Pagrindinė taisyklė yra ta, kad nėra taisyklių. Kiekvienas žaidėjas gali pasirinkti savo lygį, pasineriant į žaidimą – nuo vaikiško karoliukų ridenimo iki gilios meditacijos. Tai neverbalinis žaidėjų komunikavimas, o specifinis būdas apsikeisti asmenine patirtimi, atpalaiduojantis ir struktūrinantis vienu metu. Žaidimo metu įmanoma pažvelgti į savo gyvenimą iš skirtingų perspektyvų. Chaotiškas stiklo karoliukų judėjimas atspindi analogišką žmogaus gyvenimą, turintį tam tikrą tvarką. Kontempliuojant šį chaotišką judėjimą galima tai išvysti. Žaidimo metu chaosas virsta tvarka. Žaidimas padeda dalyviui patirti savo unikalumą, panašų

gyvenime. Pagal kiekvieno žaidėjo individualumą įmanoma patirti būseną, kurioje nėra minčių, tik vidinė tyla arba intelektualinis praregėjimas. Kiekvieną kartą žaidimas vis kitoks, jis niekada nesikartoja. Nepaisant to, galima naudoti įvairius papildomus dalykus, pavyzdžiui, muziką, teatrą ir pan. Žaidimas buvo sukurtas kaip ilgai trunkančių meditacinių praktikų rezultatas. *Meistras* integravo lietuviškus atributus į europietišką intelektualinę tradiciją. Stiklo karoliukų žaidimas yra lietuviškų tradicijų ir rytų meditacijų technikos sintezė. Šio žaidimo neįmanoma aprašyti. Atsakymus galima rasti žaidimo metu. Čia nėra amžiaus limito ar kokio nors pavojaus sąmonei.“[428]

Daugiau informacijos apie I. Kalinausko sekėjus galima rasti ir kitame jų interneto tinklalapyje – http://www.stiklokaroliukai.lt. Šiame tinklalapyje teigiama, jog „Meno ir kultūros centras „Stiklo karoliukai“ įkurtas 1995 m. „Tuo metu centras turėjo kitą pavadinimą ir orientavosi tik į praktinius apmokymus, vėliau centro veikla prasiplėtė ir prie veiklos prisijungus menininkams, 2001 m. centras pakeitė pavadinimą į meno ir kultūros centrą „Stiklo karoliukai“. Per 12 veiklos metų centre buvo suorganizuota ir pravesta daugybė seminarų, užsiėmimų, surengta įvairių švenčių, menininkų parodų ir parodų mainų programų su įvairiomis užsienio šalimis. Nuo 2005 metais centro veikla pradėjo gręžtis ištakų link. Tai pasitvirtino, ir meninė centro veikla atsiskyrė nuo apmokymų. Šiuo metų MKC „Stiklo karoliukai“ siūlo įvairias praktines metodikas, skirtas žmogaus asmeniniam efektyvumui kelti. Visų pirma – efektyvumui gyvenime! Mūsų organizuojami apmokymai puikiai papildo ir net tampa jungiamąją grandimi tarp kitų apmokymų, kurie skirti profesiniams įgūdžiams lavinti. Daugelis žmonių jau pastebi, kad negana tapti efektyviu profesinėje veikloje ar uždirbti pakankamai pinigų. Svarbu, kad gyvenimas teiktų džiaugsmo visose plotmėse: socialinėje, asmeninėje ir, jei norite, dvasinėje. Todėl daugelis mūsų apmokymo programų yra nukreiptos į žmogaus kaip visumos lavinimą, kuriame visos žmogaus gyvenimo sudedamosios dalys yra vienodai svarbios. Mūsų ilgamečiai draugai ir kolegos talkina mums šioje veikloje. Siūlome apsilankyti „Social games“ interneto svetainėje www.socialgames.lt“.

IVI („Kvietimas intensyviai gyventi“). Tikriausiai Lietuva apie šį 1983 m. Prancūzijoje įkurtą NRJ nebūtų sužinojusi, jei ne 2000 m. kilęs skandalas, į kurio sūkurį įsivėlė agentūra „Visos Lietuvos vaikai”.

Viskas prasidėjo nuo to, kad Europos Tarybos asamblėjoje 1999 m. skaitytame pranešime „Nelegali sektų veikla” atskira pastraipa buvo skirta IVI *(Invitation à la Vie Intense*, vėliau pavadinimas sutrumpintas iki *Invitation à la Vie*[429]). Tekste teigiama, jog Prancūzijos pietuose įsikūrusi sekta turi savo „sveikatingumo centrą”, kuriam priklausančių gydytojų grupė verbuoja naujus narius. Paaiškėjo, jog dėl jų kaltės, sustabdžius įprastinį gydymą ir nusprendus imtis alternatyviosios medicinos, mirė keli pacientai. Vienam šio NRJ lyderiui dėl šios tragedijos buvo atimta teisė verstis medicinos praktika. IVI vietoje įprastinio gydymo naudoja vadinamąjį „harmonizavimo” metodą, panašų į masažą ir hipnozę (beje, šis metodas taikytas ir velioniui Prancūzijos prezidentui Fransua Miteranui). NRJ centras - Bolone-Bilankur miestelyje, esančiame netoli Paryžiaus. NRJ atstovų teigimu, šiuo metu pasaulyje IVI turi daugiau kaip 40 centrų, iš kurių 16 – Prancūzijoje.[430]

Išgirdusi šį pranešimą, Prancūzijos ir Lietuvos draugija „Tiltelis", rėmusi agentūrą „Visos Lietuvos vaikai", tais pačiais 1999 m. su agentūra ryšius nutraukė. Kai kurie „Visos Lietuvos vaikų" auklėtiniai patvirtino, kad jiems buvo taikytas IVI propaguojamas „harmonizavimas", dėl to jie netgi buvo pabėgę iš agentūros stovyklos.

Vaikai taip pasakojo apie „harmonizavimą":[431] „Žmogus atsigula ant nugaros arba pilvo ir taip guli apie 15 minučių. Tuo metu kuris nors atvykėlis iš Prancūzijos rankomis virš jo atlieka paslaptingus judesius. „Harmonizavime" dalyvaudavo maždaug pusė iš 30 sodybos vaikų, po jos dažnai užmigdavome. Kai kurie vaikai po to susirgdavo."[432]

Vaikų teigimu, į sodybą atlikti „harmonizavimo" dažnai atvažiuodavo ir viena iš agentūros vadovių: „Ji iškeldavo rankas ir užsimerkusi ilgai dainuodavo visokius garsus. Liepdavo vaikams vaikščioti aplink medį su žvakėmis ir sakė, kad tai – pašventinimas."[433]

Tai, kad agentūroje „Visos Lietuvos vaikai" buvo atliekamas „harmonizavimas", patvirtino ir buvę jos darbuotojai.[434]

„Visos Lietuvos vaikų" buvusių darbuotojų bei šio labdaros ir paramos fondo ekologinėje sodyboje gyvenančių vaikų skundai apie galimą smurtą ir seksualinę prievartą Europos žmogaus teisių teismui bei Lietuvos pareigūnams skundėsi draugija „Tiltelis".[435]

Draugijos „Tiltelis" atstovų teigimu, pirmasis kai kurių „Visos Lietuvos vaikų" vadovų kontaktas su IVI įvyko dar 1996 m., kai Prancūzijoje įvyko įšventinimas į šį NRJ. Po trejų metų įšventintoji Lietuvos atstovė skaitė paskaitą Prancūzijoje vykusiame NRJ Didžiajame susibūrime.

Tačiau mūsų šalies prokurorai, bandę tirti šią istoriją, svarių galimų „Visos Lietuvos vaikų“ vadovų ryšių su IVI įrodymų neaptiko, nors pagrindinis informacijos šaltinis apie IVI įsiskverbimą į Lietuvą buvo tarp jos sekėjų platinamas NRJ leidinys „IVI knyga“, kurioje minėta „Visos Lietuvos vaikų“ vadovės pavardė. Leidinio autentiškumas patikrintas.

Pagrindinis IVI mokymo veikalas – NRJ įkūrėjos Ivonos Truber (Yvonne Trubert, 1932–2009) 1985-aisiais išleista knyga „Naujas žmogus – nauja medicina“. Joje propaguojamos okultizmo idėjos. I. Truber mokymas – katalikybės, hinduizmo ir netradicinės medicinos mišinys. „IVI švenčia dvi šventes – *Didįjį susibūrimą* birželį ir Kalėdas.“[436] IVI įkūrėjos teigimu, jos sukurtas „harmonizacijos“ metodas padeda atsikratyti bulimijos, alkoholizmo, narkomanijos, depresijos kitų ligų, patirti gyvenimo džiaugsmą.[437]

I. Truber save laikė Mergelės Marijos reinkarnacija. Pasaulyje ji turi apie 8000 sekėjų.

„Jonas nuo Dievo“ (arba „Džoao nuo Dievo“). 2009-ųjų sausį Lietuvoje pastebėtas vienas naujausių NRJ – „Jonas nuo Dievo“ (John of God, www.johnofgod.lt). Jį įkūrė brazilų mediumas (žr. „Spiritistai“) Žoao Teicheira de Faria (João Teixeira de Faria, pasivadinęs João de Deus, gim. 1942 m. Brazilijoje). Abadianijos miestelyje gyvenantis Ž. T. de Faria teigia darantis chirurgines operacijas be anestezijos.

Esama daug tikinčiųjų Ž. T. de Faria galiomis, tačiau kontroversijų taip pat netrūksta. Pats „Jonas nuo Dievo“ neturi medicininio išsilavinimo ir apibūdina save kaip „paprastą ūkininką“.[438] Tačiau šis žmogus priima žmones nuo 1978-ųjų Ignasijaus de Lojolos centre Abadianijos miestelyje. „Jonas nuo Dievo“ dirba kartu su dar 30 „dvasios gydytojų“ ir teigia išgydantis vėžį, AIDS, aklumą, astmą, priklausomybę nuo kvaišalų, depresiją. Tūkstančiai žmonių plūsta pas Ž. T. de Faria, kad patirtų „matomas“ arba „nematomas“ operacijas. Atliekant „nematomas“ operacijas pacientui liepiama sėdėti specialiame kambaryje ir medituoti; tada į kambarį įeina Žoao ir taria: „Jėzaus Kristaus vardu, jūs visi esate išgydyti. Tebūnie padaryta, kas turi būti padaryti, vardan Dievo.“[439]

Per operaciją žmonės teigia atsidūrę miego, transo būklėje. „Jonas nuo Dievo“ aiškina, jog operuojant pacientus gydo mirusių žymių gydytojų, psichiatrų ir filosofų dvasios. Atsilygindami Ž. T. de Faria, pacientai po operacijos perka iš jo kelis butelius žolių antpilo.

2005 m. liepos 14 d. ABC televizijoje rodytas tiesioginis reportažas apie „Jono nuo Dievo“ operacijas. Tuomet buvo gydyti penki pacientai. Vienas iš jų pagijo nuo smegenų auglio, antram pablogėjo ir jis mirė, kitiems „Jonas nuo Dievo“ jokio poveikio nepadarė.

Apie šį NRJ Lietuvoje sukurta TV laida (http://www.johnofgod.lt/index.php?id=nuo_iki_john). Šis NRJ turi sekėjų Lietuvoje.

Krajono judėjimo įkūrėjas – amerikiečių garso inžinierius Li Kerolas (Lee Carroll).[440] 1989 m. šis žmogus teigia pradėjęs bendrauti su aukštesnės dimensijos būtybe Krajonu (Kryon), kurią jis vadina angelu, ateinančiu iš Šaltinio (arba „Centrinės Saulės“). Su Žeme Krajonas yra nuo pat jos atsiradimo ir priklauso tai pačiai „Šeimai“, kaip ir arkangelas Mykolas.

L. Kerolo iš Krajono gaunama informacija spausdinama internete (www.kryon.com) ir knygose (11 knygų vadinamuoju čenelingo[441] būdu vyriškis parašė apie Krajoną, dar tris –- apie indigo vaikus, žmonijos ateitį).

Beje, tarp pasaulyje žinomų Krajono judėjimo narių yra ir lietuvių kilmės amerikiečių medikas Todas Ovokaitis.

Į klausimus apie Krajono judėjimą 2009 m. balandžio 19 d. atsakė viena jo propaguotojų Lietuvoje Dalia Micevičiūtė. [Kalba netaisyta, pašnekovė pati „derino“ interviu rašytinį variantą.]

Kas yra Krajonas?

Į šį klausimą ir lengva atsakyti, ir kartu labai sudėtinga dėl plačiojoje visuomenėje, sociume susiformavusių mąstymo, suvokimo stereotipų tikėjimo bei praktikuojamos religijos atžvilgiu.

Pirmiausia reikėtų įvardinti paties Krajono (Kryon) apskritai kaip reiškinio potekstę. Ji, be abejo, – ezoterinė. Tačiau ar verta bijoti šio termino? Juk visais laikais, visose religinėse sistemose egzistavo slaptieji ezoteriniai judėjimai: Islame – sufizmas, Avestos tradicijoje – Zoroastrizmas, Ortodoksiškojo tikėjimo terpėje (Pravoslavų tikėjime) – isichazmas, katalikiškoje Krikščionybės pakraipoje – gnostikai, neoplatonikai, hermetizmas; tamplierų, rozenkroicerių, masonų judėjimai, manichėjizmas. Visus šiuos mokymus, jei įsigilintume į pačią jų esmę, kaip ir visas religijas, vienija bendra visoms tikėjimo apraiškoms tiesa – Dievas yra Beribė, Visaapimanti Meilė. Šioji tiesa esti pamatinė, esminė ir Krajono mokyme, jei taip galima būtų pavadinti jo perduodamas žinias Žmonijai.

Krajono vardas žymi Dvasinę daugiamatę (multidimensinę) Amžinąją Esmę, tai – Angelas, nė karto nebuvęs įsikūnijęs žmogumi. Šioji Dvasinė Esmė atpažįstama ne pagal šį vardą, pateiktą žmonėms, kad būtų lengviau Ją Pačią įvardinti, o pagal Energijų Lauko Vibracijų skleidžiamas spalvas. Šios Energijos, iš esmės, ir yra ši Esybė – Angelas, esantis Meilėje ir Tarnystėje archangelo Mykolo (Michailo) priklausomybėje.

Krajonas byloja čenelingų metu (angl. *channel* – „kanalas“) per žmogų, sutikusiu būti šios Dvasinės Esmės „kanalu Žmonijai“. Šis žmogus – paprastas amerikietis, inžinierius Lee Carroll (Li Kerolas). Bylojimų temos pačios įvairiausios – jos apima atskleistas ir dar neatskleistas oficialaus mokslo žinias apie visos Kūrinijos dėsnius; apie Dvasinius mūsų Visatos Principus, jos Sanklodą; apie tai, jog esama ne vienos, bet 12-kos žmogaus DNR spiralių; apie Mirusios Jūros vietovėje atrastus Šventojo Rašto ritinėlius, prie kurių nūdien gali prieiti tik keletas „išrinktųjų“ mokslininkų – tačiau, anot Krajono, netrukus šie ritinėliai bus prieinami milijonams žmonių, kadangi jie turi ypatingą svarbą Krikščioniškojo Šventraščio – Biblijos – pilnam suvokimui ir kita.

Tačiau ar verta nūdien daryti itin plačią takoskyrą tarp ezoterikos (to, kas siejama su Dvasia ir atrodo neįprastai, paslaptingai) ir mokslo? Vis greitėjančiu tempu anksčiau buvusios ezoterinėmis, žinios pavirsta naujausiais tradicinio mokslo atradimais. Visa tai ryškiausiai atsiskleidžia kvantinės fizikos srityje.

2009 m. kovo 14–17 dienomis Rygoje įvyko Dvasinio ugdymo švietėjiškas, muzikinis seminaras „Krajonas Baltijos šalyse 2009“. Penki seminaro dalyviai sudaro Krajono komandą : tai pats Krajono kanalas – Li Kerolas, kuris subūrė Komandą, Dr. Todas Ovokaitis (Dr. Todd Ovokaitys) – DNR tyrinėtojas, Gematria produktų kūrėjas, Pegi Finiks Dubro (Peggy Phoenix Dubro) – Žmogaus Elektromagnetinio Lauko Subalansavimo Technikos ® autorė, Robertas Haigas Koksonas (Robert H. Coxon) – kompozitorius, muzikos terapeutas, Andieas Danata Hofmann – Taiči meistras, derinantis Taiči meną su Elektromagnetinio Lauko Subalansavimo Technika. Seminaro metu Meilėje ir Tarnystėje besidarbuojanti Krajono komanda siekė suharmonizuoti bendrą auditorijos Dvasinę Atmosferą, Dvasinę klausytojų būseną; sustiprinti bei pakylėti klausytojų Energetikos lygmenį į daug galingesnių Energijų plotmę, pasižyminčią aukštesniu Energijų virpesių dažniu.

Taigi Krajono bylojime susilieja į viéna Ezoterika ir Mokslas.

Kas, kada, kokiomis aplinkybėmis sugalvojo šį mokymą?

Šis mokymas nebuvo kažkieno „sugalvotas“, vadovaujantis logika, protu. Pats terminas „sugalvotas“ sudaro prielaidą teigti, jog šį mokymą galima būtų tarsi „nurungti“ intelektinėje dvikovoje, kaip dirbtiniu būdu sugalvotą, niekuo nepagrįstą mokymą, pažiūrų sistemą, o tokio pobūdžio „rungtyniavimo“ Krajonas ir jo komanda nesiekia.

Galima teigti, kad šis mokymas susiformavo panašiu būdu, kaip kyla idėjos. Iš kur jos kyla? Dažnai sakome – „iš viršaus“. O kas tuomet yra viršuje? Iš tikrųjų nėra nei

„viršaus“, nei „apačios“ – nematomame Pasaulyje tai esti santykiniai vaizduotės reiškiniai. Mes suprantame alegoriškai – „viršuje, virš visa ko, esti Aukščiausioji Šviesa – Viešpats Dievas Tvėrėjas“.

Be abejo, Krajono mokymas jokiu būdu nepretenduoja tapti lygiu Mokymui, kurį Mozė gavo ant Sinajaus kalno, nors ir pastaruoju atveju galima būtų taip pat įžvelgti channeling‘o – bylojimo tarsi „iš aukščiau“ – bruožų.

Šitoje vietoje reikėtų pabrėžti, jog Krajono mokymo tikslas – padėti mūsų Motinai Žemei pakilti į dar niekada Žemėje nebuvusių, ypatingai aukštų bei stiprių, Šviesos vibracijų lygmenį. O pagalba Žemei yra energetinė: mums, vykdant savo Gyvenimų Programas, išgyvenant tam tikrą Patirtį, gimsta energijos, kurios šiuo metu Žemei itin reikalingos. Kalbant apie globalius pokyčius, galima išskirti tokį reiškinį, kaip Žemės ir Visatos Visuotinė Suderinamoji Gardelė. Šios Gardelės samprata jau nuo seno sutinkama įvairiuose šaltiniuose – ji buvo vadinama Žemės Noosfera; Edgaras Keisis iš jos sėmėsi giliausių Įžvalgų, ją vadindamas Akašos Kronikomis, – tarsi iš savotiškos Informacijos Saugyklos. Nūdienos metafizikas Drunvalo Melchisedekas šią Gardelę pavadino Kristaus Sąmonės Gardele. Krajonas ją įvardija kaip Elektromagnetinį Lauką, supantį visą Žemę, kuriame, be abejo, yra visa informacija apie visa, kas Buvo, Yra ir Bus. Šį Lauką savo metu reikėjo kiek pakoreguoti, iš savo vietų pasislinkus Žemės magnetiniams poliams. Ir tai įvyko dėl to, jog Žemė, vystydamasi kaip gyvas organizmas, pakylėjo savo energetinių virpesių dažnį į aukštesnį lygmenį. Žemę supančią Visuotinę Suderinamąją Elektromagnetinę Gardelę ir pakoregavo Krajonas bei jo Angelų grupė, dėl to Žemėje neįvyko globalinė katastrofa, susijusi su elektromagnetinio lauko pokyčiais, kurie turi tiesioginį ryšį su žmogaus sąmone. Jei būtų įvykę nekontroliuojami pokyčiai, žmonės būtų tiesiog netekę sąmonės – mąstysenos pagrindo. Štai dėl šių aplinkybių ir neįvyko daugelio pranašauta Apokalipsė.

Krajono mokymas priklauso taip vadinamam New Age (angl. „Naujojo Amžiaus“) kultūriniam judėjimui. Tačiau šis apibūdinimas apima tik kultūrinį, humanitarinį, švietėjišką šio mokymo aspektą, kadangi Krajonas, kiti Angelai, besidarbuojantys kartu su juo, visuomet išreiškia Ypatingą Pagarbą kultūrinėms klausytojų tradicijoms ir klausytojų praktikuojamoms religinėms sistemoms. Krajono bylojimai visuomet vyksta Didžiulės Meilės terpėje, atmosferoje.

Kada ir kaip šis mokymas atsirado Lietuvoje?

Paties mokymo atsiradimo Lietuvoje datos tiksliai įvardinti nebūtų įmanoma, kadangi Krajono knygos ir pats mokymas daugeliui žmonių jau buvo gan senokai žinomas.

Po Nepriklausomybės paskelbimo Lietuvos knygynuose atsirado ezoterinė literatūra, kur Krajono knygos užėmė reikšmingą vietą. Krajono mokymas tuo metu pradėjo ypatingai plisti, nes galėjo atsakyti į daugelį ankstesniajame režime netoleruojamų klausimų.

Tačiau daugiau nei prieš metus į Lietuvą atėjo žinia, kad Rygoje 2009 m. turėtų įvykti Krajono seminaras. Seminaro koordinatoriai Lietuvoje sudarė sąlygas susiburti pavieniams Krajono pasekėjams.

Atsirado internetinė svetainė (www.kryon.lt), o jau po seminaro žmonės iš daugumos Lietuvos miestų susipažino tarpusavyje. Taip pat, seminaro metu akredituoti žurnalistai turėjo galimybę tiesiogiai paskleisti Krajono bylojimo ir Jo komandos žinias ir patirtį kiekvienam Lietuvos piliečiui.

Kiek besidominčių / praktikuojančių Krajono judėjimo narių yra pasaulyje / Lietuvoje?

Krajono Mokymas yra žinomas ir praktikuojamas daugiau nei 70-yje pasaulio šalių. Lietuvoje yra pakankamai daug piliečių, praktikuojančių Krajono mokymą, tačiau jie neviešina savo veiklos plačiai, o stengiasi, pirmą, pažinti save patį ir padėti artimajam.

Po seminaro Rygoje atsirado daug žmonių, kurie panorėjo tiesiogiai gauti naujų žinių ir išgirsti naujus bylojimus iš Krajono. Susipažinus tarpusavyje, užsimezgė nauji ryšiai tarp skirtingų Lietuvos miestų Krajono mokymą žinančių žmonių.

Šiuo metu Lietuvos miestuose yra savo valia, laisvai susibūriančios mažos grupės, kurių nariai sąmoningai pageidauja keisti savo Gyvenimus ir įtakoti Žemės vystymąsi: Vilniuje, Visagine, Kaune, Klaipėdoje, Šiauliuose ir kitur. Jie praktikuoja įvairiausias Krajono arba jo komandos perduotas technikas, bendrauja, palaiko vieni kitus. Šie žmonės vadina save šviesos darbuotojais.

Kuo pasižymi Jūsų dvasinė praktika? Ką konkrečiai darote?

Yra įvairių praktikų, kurias sukūrė Krajono komandos nariai. Pegi Finiks Dubro atrado Žmogaus Elektromagnetinio Lauko Subalansavimo Techniką ®, kurios dėka gydomi žmonės. Juk taip svarbu turėti sveiką protą ir Dvasią sveikame kūne! Dr. Todas Ovokaitis sukūrė Kankorėžinės Liaukos Suderinimo techniką, skirtą sužadinti Kankorėžinės Liaukos funkcionavimui, ypatingu, gerkliniu būdu visiems unisonu giedant specialiai parinktus garsus. Ši technika iš tiesų itin lengvai įsisavinama ir ją malonu praktikuoti – žmogus pradeda daug giliau, toliaregiškiau suvokti aplinkinį pasaulį, sugeba daug giliau viską įžvelgti bei pats Žmogaus Sąmonės Realybės Lygmuo tampa pakylėtas į žymiai aukštesnę ir platesnę plotmę. Kitaip tariant, itin ženkliai padidėja praktikuojančio žmogaus Sąmoningumas bei nepaprastai pagerėja smegenų veikla.

O pačios Krajono praktikos, tiesiog... nėra! Paprasčiausiai, jei pavadintume tai praktika, egzistuoja nuolatinis savo Sąmonės Realybės Lygmens plėtimas bei kėlimas į Aukštesnę Plotmę.

Aišku, šis mokymas siekia išaiškinti žmonėms, kaip svarbu nūdien gryninti, švarinti savo Energetiką bei nuolatinėmis, visiems prieinamomis praktikomis – meditacija, malda, susitelkimu ties savuoju „Aukštesniuoju Aš“ – įgyti daug daugiau Energetinių Galių, Gilesnės Įžvalgos bei Brandesnio Požiūrio į Gyvenimą bei į Dvasinius Dėsnius, pagal kuriuos Visa Vyksta. To galima pasiekti visomis žmogui priimtinomis Dvasinėmis Praktikomis. O, iš tikrųjų, Pati Svarbiausia Krajono praktika yra... Besąlyginės Meilės Praktika – Duodančios, Nuraminančios, Paguodžiančios, Apgobiančios, Suteikiančios Gilią Rimtį Vidiniame žmogaus Pasaulyje ir aplink jį.

Besąlyginė Meilė sukuria itin aukštų vibracijų Energijų Lauką žmogui ir dėl to jis tampa pajėgus dalytis šia Meile su visais, kam Jos reikia. Be to, tokia Ji yra praktikuojama religinėse sistemose, ir, be abejo, krikščionybėje.

Ar tai, ką darote, yra religija? Kaip ją apibūdintumėte? Koks jos santykis su kitomis religijomis? Kurios jų Jums priimtiniausios?

Krajono mokymas nėra religija. Jame neskelbiamos tiesos, iš kurių galėtų būti sudarytas Šventraštis; šis mokymas nereikalauja žmogaus paklusimo Šventam Liturgijos Vyksmui, dalyvavimo Jame, kadangi pačios Krajono Liturgijos... nėra!

Tai veikiau pažiūrų sistema, talpinanti savyje daug Dvasinės Saviugdos žinių bei įgūdžių, bet neturinti vienintelio, daugumai religijų būdingo aspekto – Dievybės, kurią reikėtų adoruoti (garbinti ją regint).

Krajono mokymo esmėje netgi nesama kažko panašaus į pretenziją užimti religijos statusą. Jį galima būtų apibūdinti kaip tiesiog atsakymų į klausimus sankaupą. O klausimai gali būti labai įvairūs – juos dažniausiai užduoda tie žmonės, kuriems svarbu sužinoti, kas gi vyksta Anapus Tikrovės Uždangos, kokie Dvasiniai Dėsniai egzistuoja mūsų Visatoje. Štai šiuo požiūriu Krajono mokymas galėtų priartėti prie religijų, turinčių Dievą Kūrėją, pagal Kurio planą, Sukurtus Gėrio, Darnos, Harmonijos, Grožio Dėsnius visa ir plėtojasi.

Krajono mokymo santykis su bet kuria oficialia religija, kurios pagrindas – Gėris ir Meilė – esti be galo pagarbus. Krajono mokyme netgi raginama praktikuoti tą ar kitą religiją (priklausomai nuo vienos ar kitos tautos kultūrinių tradicijų), motyvuojant tai samprata, jog šitai tik padės pakilti praktikuojančio žmogaus Sąmoningumui – Gebėjimui skirti tai, kas yra Gėris. Be abejo, Krajono mokyme itin pabrėžiama tai, kad kiekvienas žmogus turi pasirinkimo laisvę ir teisę, bet, aišku, kai žmogus sąmoningai pasirenka Gėrį, tai Anapusybėje Angelai tik džiūgauja, kaip byloja Krajonas.

Krajono mokymui priimtiniausių religijų nėra, kadangi šis mokymas, kaip buvo minėta, nepaprastai gerbia kiekvieną iš oficialių religijų. Tačiau, kadangi Krajonas – pats Angelas, kaip jis pats save įvardija, veikiantis, padedant kitiems jo pagalbininkams – irgi Angelams, tai, ko gera, šį mokymą lengviausia suprasti, vis dėlto, krikščionims bei judėjams: Krajonas pavaldus archangelui Mykolui (Michailui). Šitoje vietoje sąsaja su krikščionybe yra itin glaudi.

Be to, Krajonas neneigia ir kitų dvasinių mokymų, irgi pateiktų „informacinio kanalo“ principu: Sanat Kumaros, bylojančio per muzikės profesiją turinčią paprastą moterį N. Kotelnikovą, Dvasinio Mokytojo Kiraelio mokymo, perteikiamo per Fredą Sterlingą ir kitų. Taigi, Krajono mokymas – nėra baigtinė uždara sistema. Priešingai, Krajonas kaip tik skatina praktikuoti kitas, tūkstantmečių patirtį turinčias praktikas. Tokiu būdu, mes užtikriname savo organizmo, kaip bendros holistinės sistemos, pilnavertį egzistavimą.

Krajono mokymas – yra atvira sistema ir tik skatina tikinčiuosius sujungti visas dvasines ir mokslines žinias ir patirtį į vieną sistemą, kuri padėtų pritaikyti šias žinias savo Gyvenime, kelti sąmoningumą, itin gerbiant tos ar kitos vietovės (kur tuomet vyksta bylojimas) papročius bei religiją.

Šiuo atveju reikėtų išskirti vieną esminį Krajono mokymo aspektą– Dievo Meilę. Krajono mokymo esmė – Beribė, Visaapimanti Meilė, kurią, jos energetines apraiškas, visuomet labai aiškiai junta dalyvaujantys seminaruose klausytojai ir tai turbūt būtų vienintelis rodiklis, pagal kurį Krajono mokymą tik iš dalies galima būtų susieti su įvairiomis religijomis, taip pat ir su krikščionybe. Juk pagrindinė, esmiškiausia visų Žmonijos oficialių religinių sistemų postuluojama tiesa– kad Dievas visus be išimties Myli. Pagrindinis jausmas, lydintis Krajono bylojimą bet kurioje šalyje, – Didžiulė, Palaiminga Meilė, kuri visuomet suprantama pačia Aukščiausiąja, Sakraliausiąja prasme.

Kas yra čenelingas (ar kaip kitaip gal reikėtų vadinti)? Kaip tai vyksta?

Terminas čenelingas (angl. *channel* – „kanalas“) kilo nuo tam tikro kanalo sampratos, kai tuo kanalu yra perduodamos žinios. Lietuvių kalboje tai – bylojimas.

Šiuo atveju, „tikruoju“ Krajono „kanalu“, kaip jis pats save vadina, yra paprastas žmogus, inžinierius Li Kerolas. Bylojimo metu per Li Kerolo „Aukštesnįjį Aš“ Angelas Krajonas perteikia vienokią ar kitokią, daugiausia dvasinio, filosofinio, ezoterinio pobūdžio, informaciją. Tačiau, taip pat perduodami naujausi, plačiajai visuomenei dar nežinomi tradicinio mokslo pasiekimai: daugiausia kvantinės fizikos, kuri nuo seno egzistuojančius Dvasinius Dėsnius nūdien bando sėkmingai paaiškinti kvantinės mechanikos, fizikiniais metodais.

„Aukštesniojo Aš“ samprata sutinkama daugelyje religinių bei filosofinių tradicijų. Pavyzdžiui, Satpremas, rašydamas apie indų mąstytoją, filosofą, Mistiką, laikomą Integralinės Jogos pradininku, – Šri Aurobindo, – „Aukštesnįjį Aš“ vadina Viršsąmone; Krikščionybėje ši sąvoka atitinka Angelo Sargo kategoriją; pačiame hinduizme „Aukštesnysis Aš“ vadinamas Aukštesniąja Sąmone; analitinėje psichologijoje, kurios pagrindėju laikomas Karlas Gustavas Jungas, dažnai galima aptikti šią kategoriją, kuri nuo Frydricho Nyčės laikų yra priskiriama Antžmogio charakteristikai.

Prieš Bylojimą klausytojams patariama atsisėsti patogiai, atsipalaiduoti, geriausia užsimerkus. Li Kerolas iš pradžių atsisėda scenoje susikaupęs. Jam iš scenos glūdumos tyliai relaksuojančia muzika pritaria kompozitorius R. H. Koksonas, ir prasideda Bylojimas: iš Aukštų Dvasios Plotmių yra perduodama informacija Li Kerolo „Aukštesniajam Aš“, kurį galima būtų įvardyti „tiltu“, savotiška Jungiamąja Grandimi, tarp kasdienybės ir Anapusybės, iš kur ir yra perduodamos žinios.

Perduodama informacija yra daugiamatė. Ją būtina perteikti žmonėms žodžiais. Li Kerolas geba puikiai tai atlikti – bylojimo metu jis interpretuoja ne trimačius, bet aukštesnių matavimų energo-informacinius duomenų „paketus“, oratoriškai išsakant juos linijiniu būdu.

Procesus, kurie vyksta bylojimų metu, itin sudėtinga įvardyti, kadangi jie tiesiogiai priklauso nuo įgytų ir įgimtų kiekvieno klausytojo galimybių suvokti šią informaciją. Kiekvienas patiria savo asmeninius išgyvenimus. Todėl pasekmės būna įvairios: išgijimai, dvasinio pakylėjimo būsenos, Meilės atradimas ir sustiprinimas, mokslinės informacijos bagažo praturtinimas, naujų idėjų generavimas, svajonių realizavimo kelio išryškinimas ir daugybė kitų stebuklų. Krajono Bylojimus lydi Beribės Meilės pojūtis, skirtas kiekvienam klausytojui. Nuskambėjus paskutiniams R. H. Koksono grojamiems užbaigos akordams, Bylojimui pasibaigus, visa auditorija junta ir toliau šią Begalinę Meilę, nepaprastai didinančią kiekvieno klausytojo Energinius Resursus, ir visa auditorija žino, jog Ši Meilė pasiliks su jais Visada.

Ką Krajonas kalba apie Lietuvą?

Kol kas Li Kerolas – tikrasis Krajono kanalas Žmonijai – nėra išsakęs Krajono minčių konkrečiai apie Lietuvą. Publiką, buvusią Rygoje vykusiame seminare, sudarė ir lietuviai, ir latviai, ir estai, ir vokiečiai, ir rusai. Krajonas bylojo bendrai apie Baltijos šalis – apie šalių Nepriklausomybę, raginant atkreipti dėmesį į jūsų Minčių Nepriklausomybę.

Tačiau pačiós Krajono Komandos mintys apie Baltijos šalių publiką buvo páčios palankiausios – lektoriams netgi kėlė šiokią tokią nuostabą pačios publikos imlumas naujiems potyriams, sugebėjimas giliai justi perduodamos informacijos niuansus.

Plačiau apie Krajoną ir jo bylojimą (*channeling*) Rygoje 2009 m. galite perskaityti internetinėje svetainėje: www.kryon.lt.

Lietuvoje Krajono sekėjai veikia kaip „Harmoningos asmenybės studija“.[442] Jos įkūrėja – **Gražina Gum**. Ji veda seminarus ir paskaitas „įvairiomis temomis, kurios yra aktualiausios šiuo Žmonijos ir Planetos laikotarpiu“ (čia ir toliau – informacija iš „Harmoningos asmenybės studijos“ tinklalapio; kalba beveik netaisyta). Kaip ir rerichiečiai (žr. „Rerichiečiai“), antropoteosofai (žr. „Antropoteosofija“), šis NRJ remiasi naujais apreiškimais, kuriuos gauna pastoviai ir akcentuoja permainų laikus.

„Mes gyvename **Didžiųjų Permainų** laikotarpyje, kurias nusakė dar **Senųjų Civilizacijų Žyniai**. Šiame, unikaliame Žmonijos ir Planetos evoliucijos laikotarpyje į Žemę sugrįžo senosios dvasinės žinios, kurios anksčiau buvo laikomos uždraustos neįšventintiems. **Dvasinėms Žinioms** dabar reikalingas šiuolaikinis suvokimas ir mokslinis apibrėžtumas. **„Harmoningos Asmenybės Studijos“ tikslas**: supažindinimas ir nukreipimas į sintezę šiuolaikinės mokslinės ir senųjų Dvasinių žinių bei praktikų, kas gali padėti kiekvienam Žmogui sąmoningai eiti savo Dvasinės evoliucijos keliu, siekiant pilnos savirealizacijos. Siekiame perduoti žinias ir naujienas, padėti „prisiminti“, pažadinti atminties žinias, kurios yra kiekviename **Žmoguje**. Tai būtina dėl harmoningo **Žemės** ir **Žmonijos** perėjimo į naują aukštesnį sąmonės lygį.“

G. Gum teikia paslaugas, kurių vien pavadinimai primena nevykusį, dirbtinį sinkretizmą tarp ekstrasensorikos ir mokslinių terminų: „**Diagnostika ir korekcija fiziniame ir energetiniuose planuose. Esu Reiki Do Satori meistrė, dirbu pagal I. Pavlovo metodiką (Dvasios-Sielos ir fizinio kūno harmonija). Bioenergetinis valymas (nuėmimas nužiūrėjimų, užkeikimų, prakeikimų, giminės prakeikimų, apvalymas nuo žemųjų būtybių, energetinio lauko atstatymas). Šalinu priežastis, kurios sukelia piktybines ligas, chronišką nuovargį. Biokorekcija. Korekcijos metu atstatoma žmogaus visapusiška harmonija. Žinoma – jei žmogus nedirbs su Savimi – vėliau, po kažkurio laiko užsiteršia. Jam duodama šviesa – atveriami šviesos kanalai, atkuriamas ryšys su Mokytojais, Angelais, – tenka pasirinkti kur link eiti, kokį kelią rinktis. Diagnostikos metu Žmogus sužino procentais: kokia harmonija su žeme, visata, čakrų harmonija, hormonų liaukų harmonija, koks Dvasinis išsivystimo lygis, kiek misijos procentais atlieka žemėje, kiek turi angelų ir dvasinių Mokytojų, kiek yra apleistų ligų, megagalaktinės būtybės(jei jų yra – jos sukelia auglius, vėžį, inkstuose akmenis, druskas), žemieji astralai, karminės ligos, bendras karmos balansas, giminės karma, stichijų dvasios karma (tam tikra stichija atitinka kūno organus), ląstelių karma (DNK dvasios karma), eniologinės infekcijos(nužiūrėjimai, prakeikimai, užkeikimai), šventosios ligos(jei jos yra), koks biologinis vidinis amžius(turi būti 33 m.), DNK dvasios lygis (šiuo laikotarpiu reikalingas perėjimui 24, jei neatitinka – pakeliamas, kiek leidžiama Tvėrėjo), užterštumo lygis (fizinio kūno, dvasinė, informacinis, energetinis) ir kt. Tai labai išsami diagnostika. Po kurios seka atstatymas, tai kas yra leidžiama Tvėrėjo atstatyti. Po korekcijos atstatoma 100% harmonija ir balansas.“**

Akivaizdu, jog „tikima“ čia beveik viskuo: Tvėrėju, žemaisiais astralais, kituose NRJ negirdėtomis megagalaktinėmis būtybėmis ir kt. Tai rodo, jog Krajono judėjimas – tipiškas *new age* darinys, tačiau turintis naujoviškų NRJ užuomazgų (pradėta kalbėti apie „DNK“ – tiesa, tai – rusiškas DNR pavadinimas; „etiologines infekcijas“).

„Šiuo laikotarpiu į Žemę plūstelėjo Dvasios – prielipos (*duhi-podselensi*) Jos yra aukšto Dvasinio lygio,tačiau su sunkia karma (gali būti išėję artimieji, giminės).Jos yra mirusių Žmonių sielos, kurias reikia iškelti į tolimesnį jų vystymosi lygį. Kas keisčiausia, kad jos prilimpa būtent prie žmonių, kurie yra šviesos kelyje ir turi aukštas vibracijas. Tačiau daugelis šito net nežino. Išlydėjus jas į joms skirtą tolimesnį evoliucijos kelią – kas kartą stiprėja minties jėga. Tai Tvėrėjo užduotis – misijos dalis Šviesos Žmonėms. Tai žinoti labai svarbu. Tai ir yra natūrali jau esančios atrankos, pereinant į sekantį išmatavimą dalis.“

Beje, tinklalapyje http://harmoningosasmenybesstudija.blogas.lt galima rasti skelbimą, kuriame siūloma įsigyti „faraono cilindrus“. Jie neva esantys pagaminti pagal senovės Egipto faraonų turėtų daiktų pavyzdžius. „1976 m. Užkaukazėje, mokslininkų Ruslano Dobrovolskio ir Vladimiro Kovtuno buvo rastas senovinis ezoterinis rankraštis „Gyvenimo ir Mirties Paslaptys. Egiptas–Indija–Kaukazas“, kuriame rasta informacija apie Mėnulio ir Saulės cilindrus, pagamintų iš cinko ir vario (aukso ir sidabro) su tam tikra sudėtimi viduje. Pagal nežinomo autoriaus tvirtinimą, Faraonų Cilindrai buvo naudojami Faraonų ir Žinių senovės Egipte gyvybinei jėgai, bendravimui su aukštesnėmis jėgomis stiprinti. Faraonų Cilindrai buvo atkurti pagal senovinį receptą ir daugelio metų buvo išsamiai tyrinėjami fiziko ir mokslininko Vladimiro Kovtunovo. Šiame tyrime dalyvavo medikai, fizikai, egiptologai, ekstrasensai ir parapsichologai. Tyrimų rezultatai nustebino mokslininkus.Pasirodo, kad Faraonų Cilindrai turi didžiulį spektrą teigiamų veiksnių, kurie turi teigiamą poveikį žmogui. Faraonų Cilindrai tiesiogiai padeda žmonėms, turintiems širdies-kraujagyslių negalavimų, neurotrofinių susirgimų. Gydo hipertoniją, virškinimo ir šalinimo sis. negalavimus, astmą, nemigą, įvairaus pobūdžio galvos skausmus, aterosklerozę. Viena iš nuostabiausių Faraonų Cilindrų savybių yra – praktiškai visų pagrindinių organų sistemų gerinimas, gyvybinių jėgų atstatymas.“[443]

Faraono cilindrų kaina Lietuvoje (į komplektą įeina 2 cilindrai, knyga ir kompaktinė plokštelė su instrukcijomis) – 600 litų. Jie užsakomi iš Rusijos. Tiesa, naivūs žmonės įspėjami V. Kovtuno „išradimu“ netikėti (apie jį plačiai aprašyta šio „išradėjo“ tinklalapyje www.cyl.ru).

Apie senovės Egiptą ir jo religijos bei filosofijos paslaptis Lietuvoje išleista vienintelė profesionali, išsami studija – šviesaus atminimo prof. Algio Uždavinio „Egipto mirusiųjų knyga“ (Kaunas: Ramduva, 2003), kurioje išsamiai aprašomi Senovės Egipto civilizacijos ypatumai, dvasinė kultūra, pateikiama svarbių senovinių tekstų vertimų (pirmą kartą – pilnas raštininko Ani kape rasto papiruso – apie 1420 m. pr. Kr. – vertimas iš transkribuoto hieroglifų teksto), svarbiausių dievų vardų bei sąvokų žodynėliai.

Vadinamąjį *rebirthing-breathwork* arba tiesiog *rebirthing* (angl. „pastovus atgimimas ir darbas su kvėpavimu“) 1974 m. sukūrė amerikietis Leonardas Oras (gim. 1938). Save jo sekėjai vadina *rebirthers*, lietuviškai turbūt būtų kažkas panašaus į „atgiminėtojus“. Tačiau daugelis mūsų šalies L. Oro sekėjų nesivargina versti šio termino ir naudoja rusišką variantą – „rebeferiai“.

L. Oras teigė savo idėją apie atgimimą iš dvasios ir kūno bei meistriškumą perėmęs iš neva nemirtingo Indijos jogo Babaji (teigiama, jog jis gimė dar 203-aisiais ir iki šiol, nuo šešiolikos pasiekęs nemirtingumą, gyvena Himalajų kalnuose) bei dar trylikos nemirtingų jogų. Pirmąjį *rebirthing* centrą L. Oras įkūrė gimtajame Niujorko valstijos mieste Valtone.

L. Oro sekėjai tiki, kad fizinis kvėpavimas bei intuityvusis auros kvėpavimas sujungia protą su dvasia. Taip galima pasiekti nemirtingumą. Tai įmanoma siekiant proto ir kūno harmonijos, atsisakant mirties baimės ir reguliuojant kūną kvėpavimo, badavimo, miego ir kūniškų malonumų valdymo metodais. Be to, būtina maudytis dukart per dieną, – vanduo apvalo. Reikia ir kuo daugiau laiko leisti prie ugnies, laužų. Tokiais būdais žmogus gali atsikratyti vadinamosios *gimimo traumos*.

L. Oras teigia pasaulyje turįs bent 10 milijonų sekėjų. Beje, *rebirthing* yra ne tik NRJ, bet ir neblogas verslas – kvėpavimo kursai ir L. Oro knygos jam atneša nemažą pelną.

Lietuvoje yra dvi L. Oro sekėjų grupės, tiesa, kiekviena jų turi savo specifiką. Aptarsime jas kiek plačiau.

Kultūrinių tradicijų centras „Visas pasaulis“. Šis visuomeniniu pasivadinęs judėjimas[444] buvo įkurtas Sergejaus Strekalovo, kilusio iš tuometinio Leningrado (dabar – Sankt Peterburgas). Gydytojo specialybę įgijęs S. Strekalovas tyrinėjo chromosomas, paveldimumą. Negavęs norimų atsakymų iš genetikos, S. Strekalovas, anot legendos, pasuko į netradicinę mediciną. Pradėjo praktikuoti iridoterapiją (diagnostiką pagal akies rainelę), badavimą, vegetarizmą, apsipylinėjimą šaltu vandeniu, manualinę terapiją, gydymą adatomis, įvairius masažo būdus ir kt., bet visi šie metodai padėdavo tik laikinai.

Tada S. Strekalovas pradėjo tyrinėti meditaciją ir sukūrė, teigiama, naują kvėpavimo kryptį – integralinį kvėpavimą. S. Strekalovas vadinamas vienu pirmųjų profesionalų, įvaldžiusių *rebirthing*, jis įkūrė Tarptautinę laisvo kvėpavimo asociaciją.

S. Strekalovas sukūrė ir savitą asmenybės ugdymo sistemą – „Žaidimus erdvėmis“. Nuo 1995 m. savo sistemos jis ėmėsi mokyti ne tik Rusijos, bet ir Lietuvos, Estijos, Ukrainos gyventojus. Seminarai, kuriuos vedė S. Strekalovas, vis populiarėjo ir 2000 m. buvo priimtas sprendimas sujungti aštuonias visuomenines organizacijas iš

Lietuvos, Latvijos, Estijos, Rusijos ir Ukrainos į Tarptautinę visuomeninių organizacijų sąjungą „Visas pasaulis“. 2004 m. ji perorganizuota į visuomeninį judėjimą.

S. Strekalovo sekėjai teigia, kad judėjimo „Visas pasaulis“ tikslas – padėti žmonėms formuoti gyvenimo būdą, nukreiptą į sąmoningą keturių pagrindinių gyvenimo sričių kūrimą: tai – šeima, darbas, žmogaus vidinis ir išorinis pasauliai.

Pagrindinė kryptis, vykdant savo misiją „Visas pasaulis“, – žmonių pažindinimas su įvairių šalių kultūrinėmis ir dvasinėmis tradicijomis, turint tikslą pasisemti išminties, kurią visos tautos kaupė tūkstantmečius, ir panaudoti ją savo šeimos, darbo, vidinio bei išorinio pasaulio kūrimui ir harmonizavimui.

Asmeninio ir dvasinio ugdymo mokykla „Žaidimai erdvėmis“ – S. Strekalovo projektas, kurio dėka „Visas pasaulis“ teigia padedantis žmonėms įsigilinti į savo vidinį pasaulį. Kaip filosofinė sistema, „Žaidimai erdvėmis“ padeda suvokti pasaulio sandarą, apsispręsti žmogui, kokių tikslų jis siekia ir padėti juos įgyvendinti. Pagrindinė šios sistemos idėja – pasaulis sudarytas iš daugelio tarpusavyje sąveikaujančių erdvių. Visos erdvės turinčios bendrą sandarą – kiekviena susideda iš Informacijos (idėjos), Energijos (jėgos) ir Materijos (formos), kurias jungia nematoma substancija – Dvasia. Begalybė erdvių sudaro Visą pasaulį. Mokyklos „Žaidimai erdvėmis“ požiūriu, žmogaus pagrindinis tikslas gyvenime – nuolatinis savo teritorijos plėtimas keliaujant per vis naujas erdves keturiomis kryptimis: šeima, darbas, vidinis ir išorinis pasaulis. Šia idėja remiasi visas pagrindinis mokyklos kursas ir specializuoti seminarai.[445]

Pagrindinis mokyklos kursas – septyni savaitiniai seminarai ir dvi vasaros stovyklos. Taip pat yra ir specializuotų seminarų, skirtų gilintis į vieną konkrečią temą.

Integralaus dvasinio tobulėjimo centras „Udumbara“ (anksčiau – klubas „Trys brangenybės“). Šį NRJ 1998 m. Vilniuje įkūrė žymi astrologė, budistė Nijolė Valaitytė-Volmer. Kartu su sutuoktiniu Raimundu Karecku ji perėmė *rebirthing* metodiką tiesiai iš L. Oro. Pora šios metodikos apmokė jau dešimt žmonių, tapusių jos meistrais. *Udumbara* sanskrito kalba reiškia stebuklingą gėlę, pražydusią prieš pat gimstant Budai ir atgimstančią kas tūkstantį metų (kai kurių šaltinių teigimu – kas 3000 metų). Beje, 2005-aisiais kai kurie budistai Korėjoje teigė matė pražydusias udumbaras.

Savo interneto tinklalapyje[446] „Trijų brangenybių“ klubo vadovė pateikia citatų, apibūdinančių, kas yra paslaptingasis *rebirthing*: „Įsivaizduokite vandens stiklinę, kurios dugne dumblo sluoksnis (sena užsistovėjusi energija), ir jūs pradedate į ją srovele pilti švarų vandenį (šviežią energiją). Kas pirmiausia įvyks? Pakils dumblas ir

sudrums vandenį stiklinėje. Bet jūs toliau pilsite į stiklinę švarų vandenį, ir netrukus dumblas išsiplaus, o stiklinėje liks tik skaidrus švarus vanduo. *Rebirthing* metu prana, arba gyvybinė energija, yra lyg švarus vanduo; užsistovėjusi energija, jūsų sukaupta dėl gimimo traumos ar tėvų programavimo, – tai dumblas. Prana yra prislėgta dumblo sluoksnio ir negali laisvai cirkuliuoti. Kai dumblas pakyla nuo dugno ir susimaišo su vandeniu, jūs įžengiate į pereinamąjį – „aktyvacijos“ laikotarpį. Kai dumblas išplaunamas ir lieka tik tyras švarus vanduo, jus patiriate integracijos, arba išbaigtumo, būseną. Gyvybės kvėpavimo įvaldymas – tai dvasios, kūno ir sielos sveikatos raktas. Jogoje kvėpavimo įvaldymas yra vadinamas Mahajoga – aukščiausiuoju gyvenimo mokslu. Protas ir kvėpavimas – žmogaus sąmonės valdovai. Kvėpavimas – jėga, o tą jėgą valdo protas. *Rebirthing* – tai amerikietiška pranajogos (kvėpavimo jogos) forma. Jis dar vadinamas „moksliniu ritmingu kvėpavimu“, „dvasiniu kvėpavimu“ arba „intuityviu kvėpavimu“. Tai Amžinosios Būties tiesioginis patyrimas savo kūnu ir siela, kai kvėpuojama atsipalaidavus, intuityviai pasirenkant ritmą, sujungiant įkvėpimą ir iškvėpimą. Kvėpavimas greitai atveria tiesioginį ir gilų Dievo pažinimą. Gyvybės kvėpavimas visada buvo vienas iš pačių paprasčiausių, aiškiausių ir efektingiausių dvasinio valymosi metodų“.

„Trijų brangenybių“ klubas, pasitelkęs L. Or ro metodiką, *rebirthing* metodiką, žada išgydyti astmą, migreną, epilepsiją, peršalimą ir kitas ligas.

„Paprastas kvėpavimo pratimas, apimantis vientisus iškvėpimus ir įkvėpimus ir trunkantis apie valandą per dieną, pašalina bet kokias visų įmanomų psichologinių traumų pasekmes, nepaisant to, kad gimimo trauma ir dėl jos atsiradusi nuolatinė įtampa kai kuriems žmonėms apsunkina šią nesudėtingą užduotį. Todėl tam, kad būtų pašalinta įtampa, sukaupta per gyvenimą, daugumai žmonių prireikia nuo 5 iki 22 valandų pamokų. Po to jie jau gali, nepatirdami jokių dramatiškų permainų emociniame ir fiziniame lygmenyje, savarankiškai vientisai kvėpuoti apie valandą laiko. Dauguma įvaldo vientisą sąmoningą kvėpavimą per 10 seansų, vedamų patyrusio *rebirthing* meistro“, – teigiama „Udumbaros“ tinklalapyje.

Lietuvoje veikia ir *new age* pakraipos NRJ, vadinamas *Lietuvos tautine mokykla*.[447] Kiti pavadinimai – Ateities mokykla, M. Ščetinino mokykla. Tarp jos įkūrėjų – munistų, Anastasijos sekėjų atstovai. Ši organizacija ieško žmonių, turinčių sodybas, kad galėtų jose įsikurti, paremti judėjimą. NRJ atstovai teigia esantys tik grupelė gerų, sąmoningų, aktyvių žmonių, kuriuos vienija bendra vizija apie kitokią mokyklą. Savo veiklą jie teigia grindžiantys humanizmo, aktyvaus dalyvavimo, tolerancijos, meilės gamtai, Dievui, tėvynei ir žmonėms principais. Viešoji įstaiga „Tautinė mokykla“ įkurta 2004 m., turint tikslą sukurtą alternatyvią mokyklą, veikiančią humanistinės pedagogikos pagrindu.

Šią „humanistinę pedagogiką“ sukūrė Michailas Ščetininas (gim. 1944 m. Dagestane) ir Šalva Amonašvilis (gim. 1931 m. Tbilisyje). „Klaipėdos Kultūros ir švietimo centro „Harmonija“ visuomenininkų pastangomis ir lėšomis 1999 ir 2001 metais Klaipėdoje įvyko pirmieji du Lietuvoje (ir Baltijos valstybėse!) Š. Amonašvilio autoriniai penkių dienų seminarai mokytojų kvalifikacijai kelti. Vėliau kiti entuziastai pedagogai ir tėvai organizavo šį seminarą Mažeikiuose, Vilniuje ir Utenoje. 2007 metų pavasarį Šiaulių Gegužių vidurinė mokykla surengė respublikinę konferenciją „Ugdymo proceso humanizavimas: problemos ir perspektyvos“. Konferencijos moto buvo talpusis Š. Amonašvilio teiginys „Auginkite dvasingumą – dorovė pati ateis“. Šią konferenciją galime vadinti pirmu Lietuvos pedagogų bandymu kalbėtis apie Humanistinę pedagogiką (plačiau – skyrelyje „PIRMIEJI. Apie HP sklaidą Lietuvoje“). Gaila, bet HP idėjų sklaida Lietuvoje, lyginant kad ir su Latvija, dar labai lėta.“[448]

1994 m. Tekoso kaime Krasnodaro srityje Rusijoje įkurta M. Ščetinino mokykla – eksperimentinė, iš dalies susijusi su Rerichų (vėliau – ir Anastasijos) mokymais, iš kurių žinių sėmėsi mokyklos įkūrėjas.[449] Tiesa, Rerichų žinios perteikiamos pseudomoksliniu būdu (neteisingomis etimologijomis, pvz., rus. *vospitanije* „auklėjimas“ dešifruojama kaip *v-os-pitanije* „dvasinės ašies maitinimas“.[450] Rusijoje M. Ščetinino mokykla pripažinta oficialiai ir sulaukia nemažos opozicijos kaip sektantiška.

M. Ščetinino pasekėjas Š. Amonašvilis mokyklą trumpai apibūdina taip: „Čia nėra klasių, todėl niekas nepasakys, kelintoje jis ar ji klasėje; čia nėra pamokų įprastine to žodžio prasme; nėra ir vadovėlių bei mokyklinių programų; čia mokomasi mąstyti širdimi, spręsti protu, statyti rankomis ir visu gyvenimu.“[451] Vaikai šio NRJ mokykloje „patys rašo istoriją“, nes „mūsų istorija iškreipta rusofobų ir materialistų“, aiškina M. Ščetininas[452]. Tai – internato tipo mokykla, kurioje vaikai gyvena visą laiką. Jie mokosi ištisus metus, neturi atostogų. Vaikai mokomi statybos, amatų, kovos menų, rusų liaudies šokių ir dainų, kalbų. Tai panašu į Visariono bendruomenę, į dabartinės Rusijos valdžios siekį – perrašant istoriją sukurti naują, nacionalistinę kartą ir net 1922–1945 m. Vokietijoje veikusią paramilitaristinę jaunimo organizaciją „Hitler-Jugend“, kuriai 1933 m. priklausė 2,3 mln. vaikų ir paauglių. Ne ką mažiau Rusijoje – ir M.Ščetinino mokinių.

Ką bendra šis prorusiškas NRJ turi su Lietuva, lietuviškumu? Mūsų manymu, nieko, išskyrus asmeninius interesus. Pseudogamtosauginės idėjos (tokios kaip Anastasijos, Visariono sekėjų, M. Ščetinino mokyklos) – XXI a. Lietuvoje verslas „numeris vienas“. Tai pripažįsta ir munistas Aistis Vaicekauskas,[453] tai matyti ir iš Lietuvos tautinės mokyklos / Ateities mokyklos įkūrėjų entuziazmo: remiantis estetiškomis idėjomis, ketinama supirkti kuo daugiau žemės, kito nekilnojamojo turto. Prie to prisideda ir valdžios vyrams artimi žmonės, pvz., buvusio seimūno Lino Mažeikos-Karaliaus brolis Justas Mažeika, kuris yra vienas Lietuvos tautinės mokyklos kūrėjų.[454]

Ošo sekėjai. Vienu kontroversiškiausių ir destruktyviausių pasaulyje NRJ vadinami Ošo sekėjai. Lietuvoje jis veikia Ošo meditacijos centro „Ojas“ pavadinimu.[455] Šio religinio judėjimo įkūrėjas – Rajnešas Čandra Mohanas Jainas arba Ošo (Osho; taip pat žinomas Bhagwano Shree Rajneesho vardu, 1931–1990), iš savo sekėjų užsidirbęs milijonus, nuteistas 10 metų lygtinai ir deportuotas iš JAV, kur sumanė pastatyti savo miestą. Pirmoji Ošo meditacijos centrų buveinė – Poonos mieste Indijoje (įkurta 1969 m.). Patys Ošo sekėjai teigia, kad jų pasaulyje yra dešimtys ar net šimtai milijonų. Religijotyrininkai skeptiškesni – jų teigimu, net didžiausio populiarumo laikais Ošo sekėjų skaičius neviršijo 200 000. Dabar jų pasaulyje yra keliasdešimt tūkstančių. Lietuvoje nuolatinių Ošo sekėjų skaičius viršija 100, taip pat yra dar keli šimtai žmonių, kurie simpatizuoja mokymui. Tiesa, 2001 m. per Lietuvos Respublikos statistikos departamento surašymą tik 12 žmonių prisipažino esantys Ošo sekėjai. Tačiau iš gausių užsakomųjų publikacijų respublikinėje spaudoje galime daryti prielaidą, jog šis skaičius – gerokai sumažintas.

Pasaulyje šiuo metu yra keli šimtai grupių, kurios seka Ošo, tačiau nepriklauso vienai centralizuotai organizacijai. Yra trys didžiausi Ošo sekėjų tinklai – „Ošo centras“ (*Osho center*), įsikūręs Poonoje, kuriam vadovauja 21 vyresniųjų mokinių taryba, „Osho Gautama Humaniversitetas” (*Osho Gautama Humaniversity)*, taip pat žinomas kaip „Multiversitetas“, įsikūręs Egmondo an Zee mieste Nyderlanduose ir „Laukinės žąsies draugija“ (*Wild Goose Company*), įsikūrusi Ciūriche (Šveicarija). Iš paminėtųjų tik „Laukinės žąsies draugija“ kritikuoja kai kuriuos Ošo mokymo aspektus. Nyderlandų tinklas pabrėžia seksualinės terapijos patirtį bei mokymą, tuo tarpu „Ošo centras“ orientuotas labiau filosofiškai ir religiškai. (Beje, nė viena iš šių organizacijų

nebuvo pripažinta religine nė vienoje Vakarų Europos valstybėje, nors Ošo mokymas – eklektiškas, tai – beveik visų pagrindinių pasaulio religijų teiginių kratinys, persmelktas seksualumo sureikšminimu.) Nuo 1992 m. Lietuvoje veikiantis Ošo meditacijos centras „Ojas", kurį galima sieti su Ošo centru Poonoje, 2005 m. mūsų šalyje buvo įregistruotas kaip religinė bendruomenė.

Tai galima laikyti bene skandalingiausiu įvykiu religinio gyvenimo sferoje per 15 metų nuo Nepriklausomybės atkūrimo Lietuvoje 1990-aisiais. Pirmą kartą dėl registracijos į Teisingumo ministeriją „Ojas" atstovai kreipėsi 1997 m., tačiau tada valstybės pripažinimo jiems sulaukti nepavyko. Valstybės saugumo departamentas (VSD) nerekomendavo įregistruoti „Ojas" dėl meditacijos centro įstatų, kuriuose kalbama apie centro lyderio nepakeičiamumą, absoliučią vienvaldystę; abejonių tąsyk sukėlė ir reikalavimas visiems judėjimo nariams kas tris mėnesius pasitikrinti dėl AIDS (yra prielaidų, kad pats Ošo mirė nuo AIDS). Po kiek laiko Ošo sekėjai dar kartą kreipėsi dėl registracijos, bet ir vėl nesėkmingai. 2001 m. VSD pažymoje teigiama, jog šios NRJ mokymo esmė – „dieviškos seksualinės energijos išlaisvinimas, kuris pasiekiamas per įvairias meditacijas", joje taip pat rašoma, jog Ošo sekėjai Lietuvoje užsiima seksualinėmis orgijomis, siekia išbandyti visus seksualinius iškrypimus. (2009 m. Lietuvoje kilus pedofilijos skandalui, buvo įtarta, kad su juo susiję ir Ošo sekėjai, tačiau informacija patvirtinta nebuvo. Tiesa, Ošo sekėjų tinklalapyje pasirodė straipsnis, kuriame bandoma gintis, jog Ošo sekėjai Lietuvoje nėra pedofilai; kaltę dėl pedofilijos Ošo sekėjai verčia katalikų kunigams.[456]) Pasak VSD pareigūnų, tam tikros religinės religinės praktikos, atliekamos pagal Ošo mokymą, pažeistų viešąją tvarką. Nustatyta, kad Ošo sukurta *dinaminė meditacija* netitinka mūsų valstybės įstatymų ir gali pažeisti viešąją tvarką, žmonių sveikatą bei dorovę. Šios rūšies meditacijos kursus, kurie yra mokami, „Ojas" vadovas, pasivadinęs Prem Buda, yra rengęs ir viename sostinės vaikų darželyje. Prieš kelerius metus Ošo sekėjai įkūrė *budaholą* (namelį, kuriame gyvena jų komuna) prestižiniame Vilniaus mikrorajone (vėliau pervadintą į „harmonijos rūmus"). Pasitelkę žinomų advokatų, 2003 m. Ošo sekėjai trečią kartą kreipėsi į Teisingumo ministeriją. Šiai vėl atsisakius įregistruoti NRJ, jie kreipėsi į Vilniaus apygardos administracinį teismą, tačiau ir jame pergalės nepasiekė. Apskundus šio teismo sprendimą, jį nagrinėjo Lietuvos vyriausiasis administracinis teismas, jis 2005 m. vasario 4 d. priėmė sprendimą, įpareigojantį Teisingumo ministeriją leisti įsiregistruoti kaip religinei bendruomenei Ošo meditacijos centrui „Ojas". Šis teismo sprendimas – galutinis ir neskundžiamas.

Ošo sekėjai Lietuvoje įnirtingai pasisako prieš savo kritikus, vadina visus, kas ne su jais, nemokšomis ir blogais žmonėmis. Į pagalbą piktiems komentarams jie pasitelkia ir savo svetainę internete.[457]

Teigiama, jog Ošo parašė apie 600 knygų (kitais duomenimis, jis neparašė nė vienos – visos išleistos Ošo knygos iššifruotos iš jo garso įrašų), iš jų lietuviškai publikuoti jau keli veikalai. „Ojas" vadovo nuomone, meditacijos reikėtų mokyti jau pradinėje mokykloje.

Ošo teigė, jog būdamas 21 metų, „prašvito". *Dinaminę meditaciją* Ošo sukūrė 1970 m. Ji pašaliniam žmogui atrodo keistokai – medituojantieji pradeda garsiai šaukti, voliotis ant žemės, loti šuns balsu, tampa nevaldomi. Teigiama, jog tokiu būdu valosi visi septyni žmogaus kūnai, tuomet esą galima pajusti savo sielą, patirti katarsį, transą. Pasak psichologų, jautresniems žmonėms Ošo sukurta meditacija gali pakenkti, nes tai – intensyvaus patyrimo praktika, per ją susiduriama su nekasdieniškais išgyvenimais (beje, ir užsienyje, ir Lietuvoje tokių atvejų, kai Ošo *dinaminė meditacinė* sukėlė psichikos sutrikimų ar net sunkių psichikos ligų, pasitaikė ne kartą).

Ošo savo, kaip charizmatinio lyderio, karjerą pradėjo 1960 m., kai pradėjo skaityti viešas paskaitas apie socializmą, bet po kelerių metų jų tematika pasikeitė – „dvasios mokytojas" susidomėjo seksu, pasivadino „Vaginos meistru". Itin jį sužavėjo Vilhelmo Reicho (1897–1957) idėjos apie seksualinę revoliuciją bei tantrizmo mokymas, pabrėžiantis kūno ir seksualinės veiklos, kaip kelio į nušvitimą, svarbą. Ošo taip pat aukštino materialinį turtą (važinėjo prabangiais automobiliais, gyveno itin turtingai), šaipėsi iš tokių religijų, kaip krikščionybė, kurios labai vertina neturtą.

NRJ ištakos – 1964 m., kai Ošo įkūrė savo šventyklą Poonos mieste. Pradėjęs konfliktuoti su Indijos dvasininkais, Ošo emigravo į JAV ir ten nusipirko didžiulę – 263 kv. km – sodybą Oregono valstijoje. Sodyboje, pavadintoje *Rajneeshpuram*, apsigyveno turtingi verslininkai, kurie nusprendė išlaisvinti savo seksualinę energiją ir pasinerti į orgijų pasaulį.

1979 m. daugelis Ošo sekėjų buvo gyvenimu (ypač seksualiniu) nusivylę vakariečiai. „Dvasios mokytojo" metodai daugeliui ilgainiui pasirodė nepriimtini (Ošo tyčiodavosi iš mokinių), todėl 1980 m. vienas jaunas indas bandė nužudyti Ošo. Tačiau jis liko gyvas, o savo mokymą sugriežtino: Ošo pareiškė, kad šeimų nereikia, vaikai neturi žinoti, kas jų tėvai, jie priklauso visiems. Taip buvo įteisinta grupinio sekso komuna, joje gyveno apie 1000 žmonių. 1984 m. Ošo pareiškė, kad AIDS sunaikins planetą, išgyvens tik jo sekėjai. Nuo to laiko visi, norintieji tapti Ošo sekėjais, privalo pasitikrinti, ar neserga šia liga. 1986 m. komuna žlugo, o pats Ošo buvo išsiųsdintas iš JAV. Teigiama, kad itin susenęs 58 metų „dvasinis mokytojas" 1990 m. mirė būtent nuo AIDS, be to, vartojo narkotikus. Yra žinoma ir tai, kad Ošo ir jo sekėjai buvo ne kartą teisti už finansines machinacijas. Per daug žinantys sekėjai būdavo nuodijami. „Beveik visi žmonės, ateinantys į mūsų centrą, yra iškrypę, užslopinę savo seksualinę energiją", – yra pripažinęs Vilniuje veikiančio Ošo meditacijos centro „Ojas" vadovas Mečislovas Vrubliauskas.[458]

„Ramakrišnos misija". Žymaus dvasinio mokytojo iš Indijos – deivės Kali žynio Šri Ramakrišnos (1834–1886) – vardu pavadinta organizacija šiuo metu arba merdi, arba jos egzistavimas yra nutrūkęs. Ji įregistruota 1992 m. Vyriausybėje kaip Ramakrišnos misija arba brolija „Žmogaus būties akademija" ir iki šiol nėra išregistruota.

Ryškesnis šio NRJ veiklos štrichas – 1990–1993 metais Kaune leistas laikraštis „Žmogaus balsas" (išėjo 10 jo numerių, tiražas – 600–2000 egz.). Paanalizavus jo turinį, matyti, jog pagrindinė „Ramakrišnos misijos" koncepcija – suvienyti visas religijas. Laikraščio *motto* - „Žmogus – amžinoji meilė" ir „Žmogau – būk žmogumi". „Žmogaus balse" spausdintos prieštaringai vertinamos 1908 m. išleistos teosofinės „Tibeto evangelijos" ištraukos, katalikų vienuolio Rodžerio (gim 1915 m., žiauriai nužudyto šizofrenija sergančios rumunės 2005-aisiais) iš Prancūzijos Taizé vienuolyno pamąstymai.

Raeliečiai. Apie NSO (neatpažintus skraidančius objektus) ir vadinamuosius „ufonautus" arba ateivius iš kosmoso prirašyta labai daug. Lietuvoje susidomėjimas šiuo fenomenu dėl vadinamosios geležinės uždangos pavėlavo apie 40 metų (pasaulyje pradėta domėtis apie 1947-uosius). Vieni į „kontaktuotojus su ateiviais" žiūri kaip į psichikos ligonius, kiti – kaip į keistuolius, tyrinėjančius neįprastus

dalykus, tokius, kaip, pavyzdžiui, Tunguskos meteoritas. Yra ir konspiracijos teorijų, teigiančių, jog NSO – tai įvairių šalių slaptųjų tarnybų naujausių technologijų kūriniai.

Tačiau pasaulyje jau ne vieną dešimtmetį esama organizacijų (pavadinkime jas NRJ, nors daugelis jų nuo religijos griežtai atsiriboja), turinčių rimtų planų „pakeisti žmoniją" su tariamai egzistuojančių ateivių iš kosmoso pagalba. Šiais organizacijas įprasta vadinti NSO kultais.

Kol kas Lietuvoje yra tik vienas NSO kultas – Raelio bažnyčia, 1973 m. įkurta prancūzų dainininko, žurnalisto ir automobilisto Klodo Moriso Marselo Vorilhono (gim. 1946), pasivadinusio Raeliu. Lietuvoje kol kas yra tik šios organizacijos branduolys, kurį sudaro vos du žmonės (tačiau aktyviai besidomintys raelizmu; jau išleista ir pirmoji Raelio knyga lietuvių kalba[459]) – tėvas su sūnumi. Bendraujant su vienu tėvu, susidarė įspūdis, jog tai – „normalus", padorus žmogus, turintis darbą, sodą, kitaip tariant, gyvenantis „kaip visi", ir vis dėlto jo požiūris į gyvenimą daug kuo skiriasi nuo katalikiško ar kitų religijų propaguojamojo.

2009 m. Lietuvą aplankė raeliečiai iš užsienio šalių: jie prašė valdžios institucijų Lietuvoje statyti ambasadą ateiviams. Raeliečių puslapis jau veikia ir lietuvių kalba.[460]

Pateikiame 2006 m. darytą interviu su pirmuoju Lietuvoje raeliečiu Vitalijumi. Mūsų manymu, interviu metodas šiuo atveju geriausiai atspindėtų vieno naujausių mūsų šalyje NRJ doktriną. ***[461]***

Ką reiškia Raelio žodžiai „pagaliau mokslas pakeitė religiją"?

Šie žodžiai – ne kokio nors ateistų, marksizmo-leninizmo propaguotojų klasiko. Juos pasakė Raeliu (*Raël*) pasivadinęs žmogus. Prancūzijoje gimęs Klodas Vorilhonas prieš radikaliai pakeisdamas gyvenimo būdą (kaip, tarkime, buvęs Rusijos

milicininkas, tapęs Kristumi save laikančiu Visarionu), buvo sporto žurnalistas (netgi įsteigė žurnalą apie automobilizmą „Auto Pop") ir dainininkas. Klodo Kelerio (Claude Celler) pseudonimu 1966–1971 K. .Vorilhonas išleido penkis albumus. Deja, nėra tekę jų klausytis, tačiau tai galėtų būti nebloga muzika, nes dainininko kumyru buvo žymusis belgas Žakas Brelis (1929–1978), kurį vertino tokios žvaigždės kaip Edita Piaf.

Žurnalisto ir dainininko karjera baigėsi 1973 m. gruodžio 13 d., kai, pasak jo, prasidėjo šešias dienas vulkano krateryje centrinėje Prancūzijoje trukęs susitikinėjimas su ateiviu iš kosmoso, pasivadinusiu Jahve ir teigusiu, jog jam, – 25 000 metų. Šiuos susitikimus K. Vorilhonas aprašė pirmojoje knygoje, pavadintoje „Knyga, kuri sako tiesą". Beje, raeliečiai mėgsta klausytis balsu skaitomo šios knygos varianto – tai trunka maždaug šešias su puse valandos. Knyga prasideda minėtais žodžiais: „Pagaliau mokslas pakeitė religiją".

Žurnalisto „atsivertimas" sudomino Prancūzijos (vėliau ir kitų šalių) visuomenę, tad jam nebuvo sunku 1974 m. įkurti grupę „Madech", vėliau persivadinusią į „International Raelian Movement" (IRM, „Tarptautinis raeliečių judėjimas").

Vis dėlto, kad ir kaip būtų ironiška, beveik dešimties knygų autorius, kurio vadovaujamas ateistinis judėjimas išleido nemažai mokslo populiarinimo literatūros, yra ir „Raeliečių bažnyčios" (*Raelian Church*) vadovas. Ji veikia 87 šalyse ir turi nuo 65 000 iki 80 000 narių, kurių didžioji dalis – Prancūzijoje, prancūziškoje Kanados dalyje, JAV ir Japonijoje.

Savo „žinias" (*messages*) Raelis perduoda įvairiausiais kanalais, ypač pačiais moderniausiais, t. y. internetu (jame galima rasti ir parsisiųsti nemokamų Raelio knygų, spaudos pranešimų, laikraštį „Kontaktas", kurio išleista jau daugiau nei 300 numerių), užsienio šalyse raeliečiai savo mokytojo sukurtą literatūrą dalija gatvėse.

Religijotyrininkai suka galva, kas yra raelizmas – kadangi į religijos rėmus jis sunkiai telpa, su šiuolaikiniu mokslu labai nesikerta, tačiau vis dėlto per daug užsiima

prognostika ir pranašystėmis, bet NSO kultu jį pavadinti taip pat sunkoka – vis dėlto raeliečių mokymas neakcentuoja NSO kaip esminio tikėjimo elemento.

Kaip ir ko moko raeliečiai?

Trumpai pažvelkime, ko ir kaip moko Raelis ir jo sekėjai. Visų pirma – kaip. Susirinkimai vyksta įvairiose pasaulio šalyse, kur rengiami „prabudimo, atverto proto" (*awakening, open mind)* seminarai, kuriuose medituojama pagal Raelio sukurtą „jausminę meditaciją" (*sensual meditation*), vakarais vyksta raeliečių menininkų pasirodymai po žvaigždėtu dangumi. Po šių seminarų rengiami aukštesnės pakopos – „vadovavimo" (*guide*) seminarai, kuriuose teikiami tam tikri laipsniai. Jų yra septyni, tiksliau, pirmasis – nulinis – skirtas vos atėjusiesiems, kiti pavadinti taip: asistentas animatorius, animatorius, vadovo asistentas, vadovas, vadovas vyskupas, vadovų vadovas (tai – šeštasis lygis, aukščiausiasis).

Aš turiu vadovo (arba gido, *guide*, t. y. ketvirto lygio) statusą. Šios pareigos skambėtų taip: Tarptautinio raeliečių judėjimo gidas Lietuvoje. Beje, mano pastangomis Lietuvos knygynuose pasirodė pirmosios Raelio knygos vertimas į lietuvių kalbą.

Artimiausi raeliečių seminarai – Slovėnijos kurorte Rogloje šią vasarą, tiksliau, nuo liepos 30 iki rugpjūčio 6 d. (ten galima atlikti vadinamąjį „kodo transliavimą", o rudenį vyks seminaras netoli Mančesterio Jungtinėje Karalystėje.

Ko moko Raelis? Jo teigimu, visos gyvybės formos Žemėje buvo sukurtos pažangių, genetines technologijas ir DNR įvaldžiusių mokslininkų iš kitos planetos, kuriuos Raelis vadina elohimais. Hebrajiško žodžio *elohim*, vartojamo Biblijoje, reikšmė, nėra iki galo aiški: teigiama, jog jis greičiausiai gali būti kildinamas iš senovės šiaurės semitų kalbų žodžio *el* („Dievas"). Raelis savaip traktuoja šis žodį (*elohim,* jo teigimu, reiškia, „tie, kurie atėjo iš dangaus") Bibliją ir kitų religijų šventuosius raštus, eklektiškai (panašiai, kaip tai daro bahajai) suplakdamas jų mokymus. Jis tvirtina 1975 m. lankęsis Elohimų planetoje, kur susitiko su Buda, Moze, Jėzumi ir Mohammedu, o pokalbius su jais aprašė antrojoje savo knygoje – „Ateiviai paėmė

mane į kitą planetą”. Joje tvirtinama, jog šie „pašnekovai” – nuostabios, harmoningos, taikios būtybės, mokančios malonumo, taikos, žinojimo, suvokimo, atriboto nuo pinigų, blogio ir karo. Todėl Raelis teigia palaikąs Universaliąją žmogaus teisų deklaraciją, tiesa, savo interneto svetainėje jis pateikia kiek kitokią jos versiją.

Raelio teigimu, badą pasaulyje sustabdyti gali tik genetiškai modifikuotas maistas, jis propaguoja nanotechnologiją (itin mažų mechanizmų technologiją) ar net biologinius robotus, kurie ateityje galėtų padėti žmonėms gyventi kur kas geriau. Raelio manymu, nanotechnologijos dėka ateityje mėsą būtų galima gaminti iš pagrindinių Mendelejevo lentelės elementų, kad nereikėtų žudyti gyvulių.

Kalbėdamas apie valdžią, Raelis siūlo geniokratijos modelį. Tai – valdžia, kurią sudarytų protingiausieji, t. y. genijai. Tiesa, jie būtų renkami demokratiniu keliu, tačiau pagrindinis reikalavimas valdžios vyrams ir moterims būtų tam tikra intelekto (tiksliau, visų pirma, – emocinio intelekto, jungiančio protą ir jausmus) kartelė. Tuo pačiu Raelis pasisako prieš populizmą, kadangi rinkti valdžios, vadovaujantis emociniais kriterijais, negalima. Geniokratai vadovautųsi ekonominiu modeliu, pavadintu humanitarianizmu. Jis panašus į socializmą ir marksizmą, ir būtų skirtas dabartinei liberaliojo kapitalizmo paradigmai reformuoti. Raelio teigimu, kapitalizmas yra savidestruktyvus. Kad sumažėtų produktų kainos, žmones kompanijose palaipsniui turėtų pakeisti robotai. Tai žmones išlaisvintų nuo darbo. Šiuo požiūriu raelizmas nuo marksizmo, propagavusio darbo liaudies modelį, smarkiai skiriasi.

Tai pat pat raelizmas propaguoja vis dar kontroversiškai vertinamą žmonių klonavimą bei kamieninių ląstelių tyrimus. Kai šių metų liepą kardinolas Alfonsas Lopezas Truchiljas pareiškė, jog kamieninių ląstelių tyrimai yra „tas pats, kas abortas”, todėl „visoms moterims, gydytojams ir tyrėjams, užsiimantiems tuo, turi būti skirta ekskomunikacija”, Raelis atsakė pareiškimu, jog visi mokslininkai, susiję su kamieninių ląstelių tyrimais, jei jie atsikiriami nuo Katalikų bažnyčios, yra kviečiami jungtis prie raeliečių judėjimo, nes „tokie tyrimai padės išgydyti visas ligas”.

Apie raeliečius veikiausiai pasaulis sužinojo, kai jie prakalbo apie klonavimą. 2004-ųjų kovą raeliečių kompanija „Clonaid” pareiškė klonavusi jau 13 vaikų. Pirmasis sėkmingas žmogaus klonavimas, anot „Clonaid” atstovų, įvyko dar 2001-aisiais.

Tačiau Raelis teigia klonuojantis ne pelno tikslasis, bet norėdamas, kad žmonija pagaliau taptų nemirtinga. Tam pasitarnautų ir „proto perkėlimas" (*mind transfer*) – atėjus laikui mirti, iš smegenų visi „duomenys" būtų „permetami" į naują, klonuotą kūną, ir gyvenimas tęstųsi toliau.

Beje, save raeliečių judėjimo įkūrėjas vadina Maitrėja, t. y. „Pasaulio Vienytoju", „Draugu". Maitrėjos, kaip naujojo Budos, atėjimo laukia budistai, taip pat tokie NRJ kaip bahajai bei rerichiečiai. Savo buvimą Maitrėja Raelis grindžia budistinės „Agono sutros" pranašyste, kad naujasis Buda pasirodys 3000-aisiais, Gaidžio metais. Budistinėje Mahajanos tradicijoje 3000-ieji tolygūs grigališkiesiems 1973-iesiems, t. y. tiems metams, kai Raelis pirmąsyk sutiko elohimą. Tuo tarpu gaidys – Prancūzijos simbolis.

Beje, raeliečių simbolis, pavaizduotas ant kai kurių senųjų „Tibeto mirusiųjų knygos" leidimų viršelio, sukėlė pasipiktinimo bangą – jis buvo panašus į žydišką Dovydo žvaigždę, kurios centre įkomponuota svastika. 1991 m. simbolis buvo pakeistas, nes elohimai, pasak Raelio, nusprendė užmegzti santykius su Izraeliu, kuriame pastatytų pirmąją pasaulyje šventyklą ateiviams – „Raelio ambasadą" arba „Trečiąją Izraelio šventyklą".

Raelis tvirtina, kad elohimai yra į Žemę atsiuntę apie 40 žmonių, tapusių pranašais (tarp jų, kaip minėta, ir Jėzus, Mozė, Buda, Muhamedas).

Visai žmonijai elohimai ketina oficialiai pasirodyti, kai didesnė jos dalis taps taikesnė ir daugiau žinos apie juos. Raeliečiai netiki reinkarnacija, amžina siela. Sielą jie vadina primityviu žmogaus sukurtu DNR pavadinimu, o Dievas esąs vienas elohimų.

Klonavimas, anot Raelio, padėtų nubausti ir sunkius nusikaltėlius – pavyzdžiui, Hitlerį ar musulmonų savižudžius teroristus: juos klonavus, galima būtų naujuosius klonus atiduoti teismui.

Kaip sužinojote apie raelizmą?

Apie realizmą sužinojau iš spaudos, būtent, apie „Clonaid". Paskui - internetas, vėliau Varšuvoje pasirašiau apostacijos aktą. Tai aktas, kad, tampant raeliečiu, atsisakoma visų mistinių religijų ar bažnyčių. Lietuvoje kodą transliavo tik du žmonės – tai aš ir mano sūnus. Jis dabar gyvena Londone, nuo šio spalio studijuos Birmingeme nanotechnologijas, juk tai – žmonijos ateitis!

Kas tai yra kodo transliacija?

Tai genetinio kodo perdavimas į kūrėjų (elohimų) automatinę stotį, kuri nuolat yra šalia žemės. Na, paskaičius Masaru Emoto (tai – japonų mokslininkas, teigiantis, jog nukreipus mintis į vandenį ir jį sušaldžius, lede atsiradę kristalai parodys, ar mintys buvo pozityvios, ar negatyvios), kartais galvoju, kad vanduo gali būti sensorius, o gal net informacijos kaupiklis. Tai iš esmės tas pat, ką darė Jonas Krikštytojas, tik šiuo metu mes savo žinių dėka jau galime tą procesą suvokti. Tai tapo įmanoma, nes žmonės jau atrado genomo sandarą.

Ispanijoje, naujųjų raeliečių kodų transliacijos metu, buvau sujungtas į tą pačią grandinę su Raeliu, todėl Kūrėjai turi galimybę mano transliaciją atpažinti. O praėjęs ruduo neapsiėjo be mistikos. Kai gavau sveikinimus iš Tarptautinio raeliečių judėjimo kontinento vadovo, kad esu įrašytas į kažkokią knygą, rimtai į tai nepažiūrėjau. Tačiau anksčiau niekada nesapnuodavau spalvotai, tuo tarpu kitą dieną išvydau labai ryškią, realią, spalvotą viziją, vyko nesuprantami dalykai, tai negalėjo būti mano smegenų veiklos produktas, nes tokių vaizdų mano sąmonė neturėjo sukaupusi...

Ar ketinate Lietuvoje burti į grupę daugiau raeliečių ir registruotis kaip oficiali organizacija?

Lietuvoje galbūt nebūtų poreikio kažką registruoti, nes judėjimas yra registruotas Europos Sąjungoje. Būti raeliečiu – tai būti laimingam. Tai – privaloma.

Kokia raeliečių mokymo esmė?

Visa gyvybė Žemėje, įskaitant ir žmones, buvo sukurta mokslinėse laboratorijose kosmoso žmonių, kurie išvystė tobulą genetinės inžinerijos meistriškumą. Jų darbo pėdsakų galime rasti visose senose knygose. Biblijoje jie vadinami *Elohim,* kas pažodžiui išvertus reiškia „tie, kurie atvyko iš dangaus". Elohimai patikėjo Raeliui misiją propaguoti šią revoliucinę idėją ir pastatyti ambasadą, į kurią jie gana greitai sugriš oficialiai kartu su Didžiaisiais Senovės Pranašais, kuriuos jie buvo pasiuntę, tokiais kaip Jėzus, Mozė, Buda ir Muhammedas, kurie gyvena jų planetoje ir yra gyvi klonavimo – amžinos gyvybės paslapties – dėka. Raeliečių revoliucija yra didžiausia su NSO susijusi pasaulinė nepelno organizacija, siekianti įkurti ambasadą, kuri priims žmones iš kosmoso. Raeliečių revoliucija propaguoja labiausiai bebaimę individualistinę neprisitaikėlišką filosofiją, besivadovaujančią mokslu, kurios dvasingumo dėka jos nariai surado laimę.

Papasakokite plačiau apie paslaptingąją ambasadą.

Ambasada – tai subtilus kvietimas jiems, nes kitaip bet koks jų pasirodymas oficialiai būtų dalies žmonijos traktuojamas kaip invazija. Jie gerbia mūsų pasirinkimą ir saugo žmones nuo šoko. Atvykimas? Daug ženklų kalba apie apie 2012-uosius. Raelis mini apie 2025 m. Bet kuriuo atveju, atsakymai apie tai yra pirmojoje jo knygoje, kurią reikia perskaityti kruopščiai. Jie mini, kad palikimą turime užsitarnauti.

Ar daug žmonių yra bendravę su Raeliu, ar jis savo sekėjų neprisileidžia?

Žinome atvejų, kai mediumai kreipdavosi i Raelį, esą , jo nepažinodami, gavę kvietimą pas jį vykti, jam padėti. Taip, kai kurie žmonės geba prisijungti prie elohimų kompiuterio, tai galima pastebėti kai kurių vadinamųjų spiritualistinių seansų metu.

Reikėtų žinoti, kad, transliuojant kodą, perduodama visa asmenybės informacija ir patirtis. Sielos sąvoka – tai nemoksliško suvokimo palikimas, kuris egzistuos dar ilgai.

Raelio kontaktas yra vienintelis, ilgalaikis, oficialus, nes jo metu buvo paprašyta perduoti tai žmonėms. Mentalinių kontaktų, trumpalaikių kontaktų yra galybė. Tai tiria ufologija, ten daug spekuliacijų, o aš renkuosi autoritetus, tokius kaip velionis profesorius Feliksas D. Siegelis, tyrinėjęs Tunguskos fenomeną, ir pan. Raelizmas nenagrinėja ufologijos fenomeno, nes čia yra daug netikrumo, tik absoliučiai realius faktus – tokius kaip ženklai derliaus laukuose (c*rop circles*) ir kt.

Elohimai yra pripažinę, kad per daugelį žmonių įtakoja visos žmonijos vystymąsi. Tai patvirtina kad ir Roberto Skoto Lazaro pranešimas pasaulio žmonėms (jis vadinamas kontroversiška figūra debatuose apie NSO; šis žmogus teigė ištyręs vieną ateivių iš kosmoso „skraidančią lėkštę").

Ką manote apie klonavimą ir apie žmonijos ateitį apskritai?

Teko bendrauti su Bridžita (Brigitte Boisselier – „Clonaid" vadove, raeliečių vyskupe), ji yra filosofijos profesorė bei biochemijos mokslų daktarė. Jos žodžiais tariant, po 25–30 metų Žemėje galėsime sukurti žmogų su asmenybės (minčių, jausmų, patirties) perkėlimu. Terapinis klonavimas išspręs didžiausias žmonijos problemas. Juk bus galima pakeisti bet kurį organą identišku, nes jis turės jūsų DNR.

Etika moksle? Tai – nemokšiškumas ir prisitaikėliškumas. Tai tas pat, kas bijoti tirti atomo sandorą, nes jo išsilaisvinanti energija gali būti ir pavojinga.

Deja, katalikų bendruomenė pasižymi giliu sektantizmu. Iš 13 religinių konfesijų susitikime Slovėnijoje vieninteliai katalikai griežtai atsisakė priimti Raelio knygą dovanų. Tačiau jei yra tolerancija, tai – nuostabu, jei kitiems leidžiama būti pačiais savimi, tai – jau laisvės kelias, jei jis jungiasi su meile – tai jau harmonijos kelias.

Deja, diskutuoti apie raelizmą su žmonėmis, kurie neskaitė Raelio knygų – tuščias reikalas, nes paprasčiausiai suveiks skepticizmas, kuris netgi daugeliui mokslininkų trukdo atskleisti naujus dalykus. Skeptikams nieko nereikia įrodinėti. Mentalinio kontakto su Krajonu knygose rašoma, kad dvasinis implantas, kurį turime kiekvienas, sujuda, tačiau ne visiems. Raeliečiai nieko neįtikinėja, tik informuoja, ir tai tik norinčius. NEGALIMA PAŽEISTI TEISĖS NETIKĖTI. Na, o Biblijos teiginys „kas turi ausis, teklauso", jums žinomas.

Žmonijos ateitis? Sutinkamai su kvantinės mechanikos teiginiais ir tuo, kad laiko kreivė mūsų suvokime nėra horizontali, o vertikali, viskas egzistuoja tuo pačiu metu. Šiuos dalykus teigia ir žymus mokslininkas Stefanas Viljamas Hokingas, ir Biblija. Elohimai mums atskleidė tiek, kiek galime suvokti, toliau – jau mūsų suvokimo, vystymosi klausimai.

Raeliečių tinklalapiuose publikuojamose nuotraukose iš seminarų gausu nuogų merginų. Pakomentuokite.

Raeliečių seminaruose vyksta identiškos praktikos, kurias teko sutikti pas tantristus – apsikabinimai, lietimas, masažas, besąlyginės meilės suvokimas, jutimų sensorika. Merginos? Kūrėjai išreiškė nuostabą, kodėl žmonės slepia savo kūnus, argi jie mus sukūrė bjauriais? Todėl raeliečiai, nepažeisdami kitaip manančiųjų teisių, propaguoja žmogaus kūno, kuris yra dieviškas, tiksliau, nesant Dievo, - elohomiškas, nes mes sukurti pagal kūrėjų paveikslą – grožį.

Kaip vertinate teiginius, kad esate sektantai?

Persakysiu žodžius iš vienos Raelio knygos: „Netikri pranašai yra horoskopų kūrėjai, kurių yra visuose laikraščiuose, ir dar daug tokių, kurie neigia mokslo pasiekimus ir lipte limpa prie paskutinės senųjų rašmenų raidės, o juk tai buvo elohimų žinutės primityviems senųjų laikų žmonėms.“

Jei apsižvalgysite aplink save, pamatysite fanatikų ir obskurantistinių religinių sektų minias, kurios traukia jaunus jausmingus žmones, trokštančius tiesos.

Nepasiklyskite tarp Rytų sektų – jau nebėra tiesos nei Himalajų viršukalnėse, nei Peru ar dar kur nors. Tiesa yra jumyse. Bet jei jūs norite keliauti ir jums patinka egzotiškos vietovės, keliaukite į tas tolimas šalis. Tada suprasite, kad veltui praleidote laiką, kad tai, ko ieškojote, visą laiką buvo jumyse. Keliaukite savyje, nes kitaip jūs – tik turistas, praeinantis pro šalį ir galvojantis, kad jis ar ji suras tiesą, stebėdami kitus, ieškančius jos savyje. Jie gal ir ras ją, tačiau stebintys jus – tikrai ne. Keliaujant savyje nereikalingas lėktuvas. Rytai neturi nieko, kuo galėtų pranokti Vakarus išmintimi ir protu. Gal greičiau tiesa yra visai priešingoje pusėje. Kaip jūs galite rasti išmintį tarp žmonių, kurie miršta iš bado, matydami kaip pro šalį eina šventų karvių bandos? Priešingai, tai Vakarai ateina su savo intelektu ir mokslu padėti žmonėms. Ten, kur valdo protas, kūnas iš bado nemiršta.

Rerichiečiai. Jelenos (1879–1955) ir Nikolajaus (1874–1947) Rerichų sukurto *agni jogos* (sanskr. *agni* – „ugnis“) arba *gyvosios etikos* mokymo ištakos – teosofija, kurią labiausiai išgarsino Ukrainoje gimusi Jelena Blavatskaja (Олена Петрівна Ган-Блаватська, 1831–1891). Tačiau kalbėsime apie Lietuvos rerichiečius, taigi vertėtų prisiminti, kad pirmasis ir žymiausias teosofijos propaguotojas mūsų šalyje buvo Vydūnas (Vilhelmas Storostas, 1868–1953), parašęs dvylika filosofijos veikalų, daugiau kaip šešiasdešimt filosofinio turinio dramų, istoriosofinių kalbos darbų, autobiografinių knygų, daugybę publicistinių straipsnių. Juolab kad ir Lietuvos Vydūno draugija, ir Lietuvos Rericho draugija steigėsi panašiu metu (1988 ir 1989 m.; tiesa, Lietuvos Rericho draugijos ištakos – 1930 m.). Šios draugijos palaiko draugiškus ryšius, o 1989 m. atkurtos Lietuvos Rericho draugijos, įregistruotos kaip visuomeninė organizacija, pirmininkas Steponas Stulginskis (1908–1995) buvo ir Lietuvos Vydūno draugijos garbės narys.

Vydūnas 1900–1902 m. studijavo Leipcigo, o 1913–1919 m. - Berlyno universitetuose (filosofiją, sociologiją, religijų, literatūros bei meno istoriją, anglų,

prancūzų, sanskrito kalbas). Studijuodamas jis suartėjo su Vokietijos teosofų draugija. 1902 m. Tilžėje Vydūnas įsteigė šios draugijos skyrių, veikusį iki 1935 m.

Pasak Lietuvos Vydūno draugijos pirmininko prof. Vacio Bagdonavičiaus, „visa Vydūno kūryba – filosofinio pobūdžio, o jos filosofijos pagrindą sudaro idealistinis panteizmas, daugiausia perimtas iš senosios indų filosofijos, į kurią gilintis postūmį davė pažintis su teosofija. Naujesnių laikų filosofines koncepcijas derindamas prie pagrindinių senovės indų filosofijos postulatų, Vydūnas kūrė savo sistemą. Pirmieji Vydūno traktatai *Visatos sąranga* (1907), *Mirtis ir kas toliau* (1907), *Apsišvietimas* (1909), *Gimdymo slėpiniai* (1909) daugiausia skirti teosofinei būties sampratai aiškinti“.[462]

Vydūnas savo traktatuose aiškino, jog „žodis *teosofija* yra labai senas ir vartojamas buvo dar senųjų graikų filosofų. Dar apaštalas Povilas kalba (1 Kor. II, 7) apie „paslėptą dievišką išmintį“, kas graikų kalboje žodžiu „„teosofija“ pavadinta. Labai dažnai tas žodis aleksandriniškųjų filosofų (apie 250 po Kr.) vartojamas buvo. Vėliau jis nebuvo užmirštas. Mokslininkai teosofu pavadino ne-kurį Jakob Bohme (1575–1624), kursai savo raštuose apie visuotiną gyvastį, gamtą, dvasią ir Dievą ypatingai gilius išpažinimus apreiškia. Bet tie žodžiai *teosofija* ir *teosofas* yra vartojami ten, kur jie visai nepritinkami. Vieni tai darė iš nežinojimo, kiti – iš pasipūtimo. Mūsų laike žodis *teosofija* iš naujo vartojamas teosofiškos draugijos, kuri 1875 m. buvo įsteigta Amerikoje, Niujorke ir paplitusi visuose žemės kraštuose yra“.[463]

Teosofija susižavėjęs Vydūnas teigė, kad „tikroji tikyba, tikrasis žinojimas, arba teosofija, nėra joks mokslas, bet dvasiškas, dieviškas gyvastis žmoguje, kurs žmogui iš savęs susimano, kaip veik jis žmogaus sąmonėj atsiranda. <...> Didis ir labai ypatingas sulyginimas visokių senų šventų ir vėlesnių kitų filosofų ir gamtos mokslų yra tas raštas, rašytas angliškoj kalboj ir apie metą 1890 pabaigtas, kuris vadintas *Secret Doctrine*, tai esti *Paslėptas mokslas*. Pagal ne kurio mokslininko ištarimą (veizd. Karl Bleibtreu, H .P. Blavatsky und die Geheimlehre, Berlin, 1904), šitas raštas yra įstabiausias XIX amžiaus dalykas, ir jis vis daugiau bus pažįstamas, kai visa žmonija pradės vėl daugiau ir giliau manyti. Parašytas tas didis raštas ne Helenos Petrovnos Blavatsky; bet, kaip ji pati sako, ji yra tik užrašytoja. Autorius to rašto yra nepažįstamas žinovas, kurio žinojimas, kaip tas mokslininkas sako, kiekvienam skaitytojui turi visai stebuklingas pasirodyti, kadangi jis suglaudžia ne vien visus vyriausius gamtos mokslus iš seniausių lig mūsų laikų, bet ir taip pat visus tikybos ir filosofijos mokslus, ir jis nurodo raštus, apie kuriuos paprasti mokslininkai nei sapnuoti nesapnavo, bet kurių jau ne vienas senuose užslapčiuose jau dabar surastas. <...> Dieviškos išminties arba teosofijos priėmimas ir supratimas gali žmonijai suteikti pakajų ir santaiką tarp luomų ir tautų, tą pakajų, kurio ji taip trokšta.

0 šita dieviška išmintis nėra jokia svajonė arba fantazija, bet tikresnė tikrybė negu pats gyvastis, kuriuo taip pasimėgstame“.[464]

Matyt, panašiomis idėjomis gyveno ir pirmieji Lietuvos rerichiečiai, vadinę save „pažangiais Lietuvos žmonėmis“ ir būręsi Kaune bei Šiauliuose. Beje, pastarajame mieste sukurtas itin išsamus (jau nebeveikiantis, jį pakeitė kitas) Rerichų idėjas propaguojantis interneto tinklalapis.[465] Jame publikuojamas ir 2002 m. sukurtas draugijos etikos kodeksas bei kreipimasis į visuomenę, kuriame teigiama, jog *gyvoji etika* nėra religija ir negali sudaryti nė vienai sektai idėjinio pagrindo. Taip pat pareiškiama, nuo ko atsiriboja rerichiečiai: „Su *gyvąja etika* jokio ryšio neturi organizacijos ir asmenys, kurie užsiima chatka [iš tikrųjų turėtų būti *hatha*; tai – mažiausiai indoktrinuota jogos rūšis, susijusi visų pirma su fiziniais pratimais, kvėpavimu, žr. „Jogai“ – *M. P.*]) joga ir kitomis praktinėmis jogomis, ekstrasensorika, bioenergetiniu gydymu ir analogiška veikla, psichologinėmis ir energetinėmis praktikomis, prievartiniu būdu įtakojančiomis žmogaus sąmonę ir pasąmonę, piktnaudžiauja asketizmu kaip gyvenimo būdo formavimu, grupine relaksacija ir meditacine praktika.“[466]

Tiesa, šis atsiribojimas neturėtų stebinti. Rerichų mokyme pasaulis griežtai padalytas į dvi dalis – į „teisingą“ ir „neteisingą“. Yra „teisingos“ knygų ir jų autorių, bet yra ir „neteisingų“. Kitaip tariant, Lietuvos Rericho draugijos (ir kitų pasaulyje veikiančių Rerichų draugijų) vadovai nariams liepia skaityti tik tam tikrą literatūrą, nuo kitokios liepiama atsiriboti. Beje, su pagrindine rerichiečių literatūra – Rerichų ir jų mokinių knygomis – naujokai supažindinami toli gražu ne iš karto – kartais net po keletos mėnesių.

Rerichiečių veikla prisidengia įspūdinga žymaus dailininko Nikolajaus Rericho kūryba, jo sukurtų paveikslų (jų yra apie 7000) reprodukcijų parodėlėmis, menininko sukurtu Taikos paktu (tai – 1930 m. N. Rericho parengtas ir 1935 m. Baltuosiuose rūmuose Vašingtone pasirašytas dokumentas, kuriuo buvo siekiama per karą ir pilietinius vaidus apsaugoti kultūros vertybes. Memorandumą, beje, pasirašė ir 66 žymūs Lietuvos meno ir kultūros veikėjai: dailininkai Adomas Galdikas, Juozas Mikėnas, Leonas Truikys, Antanas Zmuidzinavičius, rašytojai ir poetai Sofija Čiurlionienė, Liudas Gira, Vincas Mykolaitis-Putinas, operos solistai ir dramos artistai Adelė Galaunienė, Juozas Mažeika, Vladas Sipavičius-Fedotas, visuomenės veikėjai Ona Pakštienė-Vasiliūtė, Juozas Vanagas-Simonaitis, profesoriai Mykolas ir Vaclovas Biržiškos, Mykolas Riomeris, žurnalistai Juozas Keliuotis, Justas Paleckis ir kt. Rerichiečiai spekuliuoja šiais dalykais, į savo gretas verbuodami smallsius, intelektualius jaunus žmones. Arba, anot jų pačių, „visa Rerichų kūryba (paveikslai taip pat) kreipia mus į tai, kas sudaro gyvenimo pagrindą ir tikslą: vystyti kultūrą

kiekviename žmoguje jo paties jėgomis ir tokiu būdu kelti visos žmonijos kultūrinį lygį. Žmonijos ateitis – tai kultūringa žmonija, tai Kultūros suklestėjimas“.[467]

Agni joga buvo pradėta kurti 1920 m. JAV, kai J. Rerich (vėliau pradėta vadinti *agni jogos* motina) pradėjo reguliariai užrašinėti savo pokalbius su Rytų dvasiniais mokytojais. Jjie pavadinti Mahatmomis, „Didžiosiomis sielomis“; tai – nemirtingi išminčiai, gyvenantys paslaptingoje Šambalos šalyje, esančioje kažkur tarp Altajaus ir Himalajų, arba – šios knygos autoriui yra sakiusi Lietuvos Rericho draugijos pirmininkė Irena Zaleckienė, tai – „žmonės, perėję visą savo žemės kelią, absoliučiai išsivadavę iš viso „brudo“, kurio mes visi pilni“.[468]

J. Rerich mokyme kalbama apie netrukus ateisiantį Naująjį amžių ir palaipsniui atsirasiančią naują žmoniją. Mokymo esmė – dvasinė ugnis, kibirkštis, išjudinanti žmogų iš proto miego, dvasios sąstingio ir materializmo, užvaldžiusio Vakarų pasaulį. „Iš žmonių atimta nuosavybė (atimtos piniginės santaupos, likviduota teisė į nemokamą mokslą, nemokamą medicininį aptarnavimą), atimta Tėvynės sąvoka, ištrinama istorija, naikinama ateities viltis (iš kur ji bus, jei mirtingumas didesnis už gimstamumą ir, vadinasi, yra grėsmė fiziniam tautos išnykimui). Visa tai reiškia, kad mes vis didėjančiu pagreičiu virstame žmonėmis, kuriems ateityje iš tikrųjų nebus ko prarasti.“[469]

Greitai ugnies epochos atėjimą pranašavusiai J. Rerich talkino (ne tik tapydamas paveikslus) ir N. Rerichas. Jis taip pat rašė filosofines knygas.

Agni jogą sudaro 15 knygų, parašytų 1920–1938 m. Taip pat svarbiais laikomi J. Rerich laiškai, rašyti jos mokiniams, N. Rericho knygos. Rerichiečiai autoritetais vadina ir nemažai knygų parašiusius Rerichų mokinius Borisą Abramovą (1897–1972), Nikolajų Uranovą (1914–1981), Alfredą Heidoką (1892–1991), Konstantiną Riabininą (1877–1953) bei, žinoma, Rerichų sūnus – tibetologą, nomadistą (būtent jis sukūrė *nomadistiką* – mokslą apie klajoklius) Jurijų (1902–1960) ir dailininką Sviatoslavą (1904–1993).

Iki šiol Rerichų šeimos paslaptis nėra įminta. Vieni juos laiko šnipais, dirbusiais tuometinei Sovietų sąjungai (šie įtarimai sustiprėjo 1926 m., kai į Maskvą politinio biuro nariams N. Rerichas atvežė Mahatmų laišką, kuriame išreiškiamas susižavėjimas raudonąja revoliucija ir sovietine valdžia), o vėliau – JAV (N. Rerichas

turėjo įtakingų rėmėjų visame pasaulyje), kiti – šarlatanais (daugelį stebina, kad N. Rerichas save laikė Leonardo da Vinčio ir kitų garsių žmonių reinkarnacija), treti Rerichus garbina kaip Naujojo pasaulio žmones, perdavusius žmonėms ypatingą žinią. Rusijos stačiatikių cerkvė rerichiečių nekenčia, nes šie ją kritikuoja, ir rerichiečius vadina „satanizmu inteligentijai“. 1995 m. rerichiečiai Rusijoje buvo atskirti nuo cerkvės.

Lietuvos rerichiečiai yra išleidę ne tik Rerichų knygų, bet ir nuo 1991 m. Vilniuje nereguliariai leidžia žurnalą „Naujoji sąmonė“ (pirmieji du numeriai išleisti dar 1936 m. Kaune). Lietuvoje yra apie 200 rerichiečių, nors, manoma, kad besidominčiųjų *agni joga* gali būti gerokai daugiau. Yra nemažai ir palikusiųjų Lietuvos Rericho draugiją. Vienas jų šios knygos autoriui teigė nusivylęs Rerichų knygomis, kai surado jose daug prieštaravimų ir logikos trūkumų. Pavyzdžiui, šventa laikomos *agni jogos* serijos knygos „Bendruomenės“ pirmajame leidime, 1926 m. išėjusiame Mongolijoje, garbinami Leninas, komunizmas, vėlesniame leidime tokie teiginiai išbraukti. Lietuvos Rericho draugiją palikęs lietuvis sakė nesupratęs, kodėl draugijoje buvo draudžiama kalbėti apie vienokius ar kitokius prieštaravimus (paaiškinimas gana sektantiškas – „abejonės trukdo tobulėti“).

Sahadža joga. Nors pagrindinės jogos kryptys apžvelgiamos kitame mūsų knygos skyriuje (žr. „Joga“), sahadža jogą norėtume pristatyti atskirai. Taip yra todėl, kad daugelį praktikuojančiųjų jogą kažin ar galima būtų pavadinti sektantais, tuo tarpu sahadža jogos išpažinėjų organizacijoje (dar vadinamoje Vishva Nirmala Dharma) esama sektos požymių.

Šią organizaciją 1970 m. Indijoje sukūrė iš šios šalies kilusi Šri Mataji Nirmala Devi Srivastava (arba Shri Mataji Nirmala Salve, 1923–2011). Save „Motina“ vadinusi moteris gimė krikščionių šeimoje, mokėsi medicinos, dalyvavo Mahatmos Gandžio Indijos išsivadavimo judėjime. 1946 m. ji ištekėjo už įtakingo diplomato. Užauginusi dvi dukras, moteris nusprendė surasti metodą, kuris padėtų žmonėse pažadinti kundalini [470] energiją. 1970 m. gegužės 7 d.

pasinėrusi į gilią meditaciją paplūdimyje „Motina“ rado atsakymą – ji sukūrė sahadža („spontaniškąją“) jogą.

„Motinos“ teigimu, sahadža joga – unikali metodika, leidžianti per meditaciją suvokti savo esmę ir per šį suvokimą pasiekti aukštesnį sąmonės evoliucijos lygį. Sahadža jogos žinios esančios labai senos. Jos visada buvo prieinamos tik nedaugeliui, nes paprastai *guru* savo žinias perduodavo tik vienam mokiniui. Seniau nepaprastai buvę sunku gauti Dvasinę Realizaciją. Šiais laikais „Motina“ šias žinias padarė prieinamas visiems. Spontaniška masinė Dvasinė Realizacija tapo realia patirtimi šimtams tūkstančių žmonių. Sahadža jogos metodika paplito beveik 80 pasaulio šalių. Patys sahadža jogai teigia, kad Šri Matadži pasaulyje turi apie 20 tūkstančių sekėjų (kone pusė jų – Indijoje).

Lietuvoje sahadža jogų – apie 100. Pirmieji sahadža jogos išpažinėjai mūsų šalyje atsirado 1991 m. Po šešių metų Vilniuje jie įkūrė visuomeninę organizaciją „Sachadža joga Lituanica”. Dabar sahadža jogų grupelės veikia ne tik sostinėje, bet ir Kaune, Klaipėdoje, Trakuose, Panevėžyje, Kretingoje bei Šilutėje. Beje, „Motinos“ sekėjai Lietuvoje yra įkūrę Indijos liaudies muzikos kolektyvą „Šanti”.[471]

Teigiama, kad per sahadža jogos meditaciją žmogaus supratimas įgauna naują išmatavimą, kur *Absoliuti Tiesa* gali būti jaučiama tiesiogiai mūsų centrine nervų sistema. Tada mūsų dvasinis nušvitimas įvyksta be jokių pastangų, kaip ir mažo daigelio tapimas galingu medžiu. Fizinis, psichinis ir emocinis balansas – savaiminiai sahadža jogos praktikos rezultatai. Praktikuodamas sahadža jogą, žmogus suvokia, kad jis nėra nei kūnas, nei protas, nei ego, nei emocijos ar intelektas, bet yra kažkas amžina, kas slepiasi jo širdyje: tyra ir nesunaikinama Dvasia. Dvasia – tikro žinojimo, taikos ir džiaugsmo šaltinis. Dvasinė Realizacija (antras gimimas, nušvitimas) – mūsų susijungimas su Dvasia, o gauti ją, kaip sako „Motina“, yra kiekvieno žmogaus teisė.

Kundalini energija, kaip Dievo išraiška, teigiama, yra tyrumo esmė. Ji – pirmapradė, pertvarkančioji, gydančioji jėga, palaikanti optimalią žmogaus būseną. Ji – tyra, maitinanti meilė. Kundalini, kaip Dieviškoji Motina, yra kiekviename iš mūsų. Mes – vieninteliai jos vaikai. Ji palaiko mus 24 valandas per parą. Jai žinoma viskas: ką mes darome, sakome, mąstome ar jaučiame. Pažadinta ji skatina mūsų dvasinį augimą. Šią energiją sahadža jogai lygina su krikščionių Šventąja Dvasia.

Beje, „Motina“ buvo mylima buvusios Tarybų Sąjungos viešnia, kalbėdavusi tūkstantinėms auditorijoms. Šri Matadži įkurta organizacija vadinama sekta, nes jos nariai dievina savo lyderę, verbuoja naujus narius, abejojantieji baudžiami, jiems

nurodoma, kaip reikia elgtis, o sahadža jogos nepraktikuojantys žmonės laikomi klystančiais. Šios NRJ nariams skiepijamas kaltės jausmas, liepiama nutraukti ryšius su šeimomis ir draugais, rūpintis ne savo, bet tik organizacijos, kuriai priklauso, tikslais. „Motina“ sako, jog kiekvienas jos ištartas žodis – iš Dievo. Viskas, ką ji paliečia arba net į ką pažiūri, tampa šventa.

Šri Matadži įkurtas NRJ panašus į munistus (žr. „Munistai“), nes, kaip ir jie, rengia masines vestuves. Tačiau sutuoktiniai daug laimės nepatiria – jei tarp jų užsimezga „romantiškas ryšys“, jie gali būti išskirti, t. y. įsimylėti „Motina“ draudžia.

Satjos Sai Babos sekėjai. Satja Sai Baba (tikrasis vardas – Sathyanarayana Raju, 1926–2011), vienas žymiausių pasaulyje iš Indijos kilusių „dvasinių mokytojų“, apie savo religinės misijos pradžią paskelbė būdamas vos 13 metų – 1940-aisiais. Satjos Sai Babos (sanskr. „tiesos motina ir tėvas“) tėvai – hinduistai. Tikrasis jo vardas – Satja Narajan Radžu (Sathya Narayan Raju).

Legenda pasakoja, kad vos jam gimus namuose patys pradėjo griežti muzikos instrumentai, o šalia mažylio iš kažkur atsirado kobra, tačiau jam nieko blogo

nepadarė. Trylikametis indas, sirgęs sunkia smegenų liga, pareiškė esąs iš vieno kaimo kilusio fakyro ir šventojo Širdi Sai Baba (1838–1918) įsikūnijimas. Šis 1918 m. miręs žmogus prižadėjo atgimti po aštuonerių metų. Jis buvo laikomas šventu žmogumi, bandžiusiu sutaikyti musulmonus ir hinduistus. Gal todėl Satjos Sai Babos sekėjai studijuoja „Koraną“ ir ypač „Vedas“.

Pasaulyje yra apie 6 milijonai (Lietuvoje veikiančios organizacijos teigimu – net 300 milijonų) Satjos Sai Babos sekėjų. 2001 m. visuotinio surašymo duomenimis, Lietuvoje jų buvo apie 100, tačiau realiai gali būti kelis kartus daugiau – nemažai žmonių vyksta į Indiją pasižiūrėti į Satją Sai Babą kaip į reiškinį ar stebuklą ir tampa jo sekėjais. Veikia tinklalapis.[472]

1963 m. Satja Sai Baba pareiškė esąs Dievo įsikūnijimas. Pasaulyje yra kone 1200 Satjos Sai Babos sekėjų centrų daugiau kaip 130 šalių. Ypač Satjos Sai Babos mokymas Vakaruose išplito tada, kai 1967 m. apie jį pradėtos skaityti paskaitos Kalifornijos universitete JAV. Tada šioje valstijoje įkurtas „Sai fondas“ (*S. A. I. foundation*), pradėtas leisti laikraštis.

Satja Sai Baba žymus ne tik kalbomis apie religijų vienybę. Vienas iš mėgstamų jo užsiėmimų – rodyti „stebuklus“, kai iš rankų ar burnos netikėtai atsiranda įvairių „šventų“ daiktų („stebuklai – mano vizitinė kortelė“, yra sakęs jis), pavyzdžiui, auksinis falas arba „Bhagavadgytos“ kopija (tiesa, su rašybos klaidomis).

Beje, Satjos Sai Babos „stebuklus“ tyrė nuo 1976 m. kaip ne pelno organizacija veikiantis „Paranormalių reiškinių mokslinių tyrimų komitetas“ („Committee for the scientific investigation of claims of the paranormal“, CSICOP), kuris pripažino, kad visi „stebuklai“ – tik gabaus iliuzionisto triukai.

Itin įdomi istorija su Satjos Sai Babos „stebuklais“ nutiko 1992 m. lapkričio 23 d., per „dvasinio mokytojo“ gimtadienį. Tada Indijos ministro pirmininko Pamulaparti Venkata Narasimha Rao akivaizdoje stebukladarys „materializavo“ auksinį vėrinį. Ištyrus „stebuklo“ vaizdo įrašą, paaiškėjo, jog tą vėrinį jam slapčia perdavė asistentas Radhakrišna Menonas. Sutapimas ar ne – 1993 m. birželio 6 d. Satjos Sai Babos miegamajame nužudyti šeši žmonės, tarp kurių buvo ir R. Menonas. Satja Sai Baba nuo žudikų pabėgo iššokęs pro langą. Vėliau savo sekėjams Satja Sai Baba gana ciniškai komentavo šį įvykį, pareiškęs, jog gimimas ir mirtis visada kartu ir esą reikia suprasti, kad mirtis – natūralus reiškinys, ir nesijaudinti dėl jos.

Artimiausi Satjos Sai Babos bendražygiai – ne kokie šventieji, bet dabartiniai ir buvę politikai, advokatai, prekeiviai ginklais ir alkoholiu ir kt. Gal todėl neturėtų stebinti, jog neseniai Satjos Sai Babos organizaciją palikęs artimiausias jo mokinys tvirtina, jog tai – sekta, kuri, prisidengdama kilniais tikslais (pavyzdžiui, įkurta didžiulė ligoninė Bangaloro mieste Indijoje), prekiauja žmonių organais. Tyrinėtojai paskaičiavo, kad Satjos Sai Babos „dvasinio verslo“ imperijos vertė – bent 1,7 milijardo JAV dolerių.

Satja Sai Baba pareiškė gyvensiąs iki 2022 m., o tada atgimsiąs kaip Prema Sai Indijos Karnatakos valstijoje. Tiesa, jo gyvenimo styga nutrūko 2011-aisiais, per krikščionių Velykas.

Beje, Satja Sai Baba neseniai įgijo konkurentą. Keralos valstijos Palghato mieste gyvena Bala Sai Baba (gim. 1960) pasivadinęs indas, kuris tvirtina esąs tikrasis Širdi Sai Babos įsikūnijimas. Jis rengiasi kaip Satja Sai Baba, atlieka panašius triukus ir pritraukia nemažas minias sekėjų. Panašu, kad po Satjos Sai Babos mirties jis – „Ultramodernus dievas” – gali tapti naujo religinio judėjimo lyderiu (www.sribalasai.com).

Pirmosios Satjos Sai Babos sekėjų grupės Lietuvoje susibūrė 1990 m. Šiuo metu Lietuvoje yra trys Satjos Sai centrai: Vilniuje, Kaune ir Klaipėdoje, taip pat grupė Marijampolėje. Satjos Sai Babos sekėjų organizacija kaip visuomeninė Vilniuje įregistruota 1996 m.. Kiekvieną ketvirtadienio vakarą sostinės tikintieji renkasi vienos bendramintės bute, o kartą per mėnesį viename institute suruošia renginį visuomenei – parodo filmą, pašneka, padainuoja. Leidžiamas žurnalas „Sai kelias“, lietuviškai išleista keliolika Satjos Sai Babos knygų. Beje, pirmąsias žinias apie „dvasinį mokytoją“ į Lietuvą dar 1978 m. atvežė keli iš Indijos grįžę vilniečiai. „Satja Sai Baba žino, kas yra Lietuva, nes lietuviai pas jį lankosi jau daug metų”, – teigia Lietuvos Satjos Sai Babos sekėjų lyderė Sigita Dackevičiūtė.[473]

Tarp lietuvių Satjos Sai Babos sekėjų – nemažai humanitarų, geografų, inžinierių. Lietuvoje jie norėtų įkurti savo mokyklą, kur „dvasios mokytojo“ propagandą galėtų perteikti vaikams. Tiesa, skirtingai nei, pavyzdžiui, Jehovos liudytojai, Satjos Sai Babos sekėjai nepuola apie jį pasakoti pirmam sutiktajam – dažniausiai į organizaciją įtraukiami draugai, pažįstami.

Teigiama, jog Satja Sai Baba neskelbia jokios naujos religijos, bet siekia atgaivinti ir sustiprinti religijos esmę – žmogaus tikėjimą Dievu, pastangas artėti prie jo ir gyventi darnoje su visais. Jis neskatina atsisakyti savojo tikėjimo ir moko, jog visų religijų esmė yra viena ir ta pati tiesa, reikia tik ją pažinti, suprasti ir ja gyventi, tapti geresniu krikščionimi, geresniu budistu ar musulmonu.

Satja Sai Baba sako, kad mūsų esmė – dvasia (sanskr. *atma*), – tai banga Visuotinės dvasios (sanskr. *paramatma*) vandenyne. Visi yra tos pačios dieviškos dvasios įsikūnijimai, kad ir kokios būtų rasės, kastos ar tikėjimo. Todėl kiekvieno žmogaus gyvenimo tikslas – surasti Dievą savyje, atpažinti jį kituose ir visame kame ir savo gyvenimu išreikšti dieviškosios dvasios tiesą, gėrį ir grožį. Senasis Satjos Sai Babos organizacijos ženklas – penkialapis žiedas su lotosu viduryje, kuriame įrašyti penkių religijų (krikščionybės, budizmo, hinduizmo, Islamo ir zoroastrizmo) simboliai, naujajame juos pakeitė žodžiai tiesa, taika, teisingas elgesys, meilė ir neprievarta.

Satja Sai Baba save laiko avataru, t. y. įsikūnijusiu Dievu, gebančiu vienu metu būti bent keliose vietose. Dievą garbinti jis liepia daug kartų kartojant mantras, skaitant religinius (taip pat ir jo paties) tekstus, giedant himnus, medituojant, tyliai sėdint.

„Šambalos ašramas“. Šis itin pavojinga sekta vadinamas NRJ plačiajai Lietuvos visuomenei žinomas dar mažai, nes veikia gana atsargiai. Su Šambala – mitine Himalajuose esančia dvasiškai tobulų žmonių karalyste – šis „ašramas“ (sanskr. „šventykla”) neturi nieko bendra. NRJ, dažnai mainantis savo veidus ir vardus, įkurtas 1992 m. Rusijoje.

Lietuvoje šis NRJ veiklą pradėjo 2001 m. gruodžio pabaigoje. Jo doktriną populiarina Šri Ganešos arba Mamuto Ilties pravardėmis pasivadinęs Pavelas Handožko, religinėje grupėje laikomas trečiuoju pagal rangą žmogumi. 1998 m. Rusijos teisėsauga jo ieškojo dėl ŽIV platinimo ir alimentų nemokėjimo. Šri Ganeša – vieninelis NRJ „dvasinis vadovas", rengiantis jo seminarus užsienyje.

Kiti „Šambalos ašramo" pavadinimai: „Sotidanandano jogos centras", „Radžniš centras", „Sibiro jogų asociacija", „Avicena", „Belovodije", „Olirna", „Okultinių mokslų akademija", „Everestas", „Jogos mokykla", „Ezoterinė Agartos mokykla", „Rusijos tantros mokykla", „Tarptautinė laimės akademija", „Ezoteriniai verslo pagrindai" ir kt. NRJ ideologijos pagrindas – hinduistinės maldos. NRJ leidžia laikraščius „Žiniuonis", „Vaivorykštinis lotosas" ir „Laikraštį kvailiams". Visi leidiniai *sadhakams* (NRJ nariams) atsiunčiami paštu. Juose nėra oficialių duomenų, t. y. tiražo, spaustuvės pavadinimo, adreso ir pan.

NRJ įkūrėjas ir vadovas – iš Novosibirsko miesto Rusijoje kilęs Konstantinas Rudniovas, pravarde Šri Džnan Avatar Muni, jis yra pareiškęs, jog turi pastovų dvasinio ryšio kanalą su Tibeto dievais. Su bendrais K. Rudniovas į „Šambalos ašramą" įtraukė šimtus žmonių. Kultūros namuose, kinoteatruose bei koncertų salėse už pinigus buvo rengiami seminarai, kuriuose mokyta jogos bei „kerų nuėmimo". Žmonėms taikyta hipnozė bei neurolingvistinis programavimas.[474]

Kai žmonės tapdavo psichologiškai priklausomi nuo NRJ, jie aukodavo savo „dvasiniam mokytojui" butus, automobilius, kitokio turto. Sekėjai gyvendavo komunose siaubingomis sąlygomis – miegodavo po 3–4 valandas, mažai valgydavo (tai labai panašu į munistų ir kitų NRJ taikomą žmonių išnaudojimo metodiką). Daug kas susirgdavo. NRJ nariams liepdavo užmiršti praeitį, atsisakyti šeimų, vaikų ir dirbti – klijuoti vokus, siūti drabužius, gaminti amuletus. Visa tai (taip pat ir sekėjų butus) K. Rudniovas kartu su savo knygomis bei dainų įrašais pardavinėdavo įvairiuose Rusijos miestuose. Per 10 metų NRJ lyderis tapo milijonieriumi. Liudininkų teigimu, K. Rudniovas ir jo bendrai reguliariai rengavo masines orgijas su jaunomis sektos narėmis. Jei po tokių orgijų gimdavo vaikai, juos atiduodavo į našlaičių prieglaudas. Orgijos būdavo filmuojamos.

1998–1999 m. „Šambalos ašrame“ buvo jau apie 20 000 narių. Tuo metu Novosibirsko milicija gaudavo vis daugiau NRJ narių artimųjų pareiškimų – žmonės ieškojo dingusių vaikų, reikalavo grąžinti paaukotą turtą. 1999 m. K. Rudniovui iškelta baudžiamoji byla dėl susivienijimo, pažeidžiančio piliečių teises, įkūrimo. Religijotyrininkų komisija jo įkurtą NRJ pripažino asocialiu. „Šambalos ašramas“ buvo paskelbtas nelegalia organizacija, o K. Rudniovas pripažintas nepakaltinamu. Tačiau iš psichiatrijos ligoninės „guru“ netrukus pabėgo ir penkerius metus slapstėsi viename Novosibirsko srities kaime. Paaiškėjo, jog jis gyveno su devyniomis jaunomis savo sekėjomis. 2004-aisiais 37 metų K. Rudniovas buvo areštuotas, tačiau vėliau paleistas už rašytinį pasižadėjimą neišvykti.

Tuo tarpu Vilniuje, Kaune ir Klaipėdoje vyksta seminarai, propaguojantys „Šambalos ašramo” mokymą, kuriuo lietuviai buvo sudominti 2002-ųjų birželį prie Kernavės vykusiame šamanistinės pakraipos tarptautiniame festivalyje „Ragana“. Tiesa, tuo metu K. Rudniovo įkurtas NRJ vėl buvo pakeitęs pavadinimą – šįkart į „Rusijos ezoterinį centrą „Kelias į Belovodije“. K. Rudniovo naujas slapyvardis – „Bogomudr Altai Kagan“, kuris esąs „didysis mokytojas, viso pasaulio didysis šamanas“. Šiuo metu NRJ užsiima ir „ezoterinėmis kelionėmis“, t. y. už nemažą sumą jums siūlo nukeliauti į Sibirą, Egiptą, Kiprą ar net Tibetą, kur neva būsite apmokyti šamano meno.

Beje, šis NRJ užsiima ir kita komercine veikla – pavyzdžiui, Ust Ilimo gamykloje gamina alų „Sibiro šamanas“.

Šri Činmojaus sekėjai. Iš Bangladešo kilęs Činmojus Kumaras Gose (Chinmoy Kumar Ghose, 1931–2007), labiau žinomas Šri Činmojaus (*Sri Chinmoy*) vardu, teigė dar vaikystėje patirdavęs mistinių regėjimų. 12 metų jis tapo našlaičiu. Praleidęs 20 metų bengalų guru Šri Aurobindo (1872–1950) ašrame Pietų Indijoje, Šri Činmojus pareiškė pasiekęs *nirvikalpa samadhi* lygį, kuris esąs aukščiausias mistinis būvis fiziniame pasaulyje. 1964 m., gavęs Dievo paliepimą, Šri Činmojus nuvyko į Niujorką, kur po trejų metų įkūrė pirmąjį Šri Činmojaus centrą. Šiuo metu jo vardo centrai įkurti daugiau kaip 60 šalių. Jų tikslas, skelbiama, – suteikti vietą medituoti ir užsiiminėti atletika. Pastaruosius keturis dešimtmečius Šri Činmojus gyvena JAV.

Šri Činmojaus sekėjams švenčiausi ir įtakingiausi tekstai – hinduistiniai: „Vedos“, „Upanišados“ ir „Bhagavadgyta“. Taip pat šventomis laikomos ir kai kurios Šri Činmojaus knygos, kurių, teigiama, jis parašė daugiau kaip 1300 (tarp jų yra ir poezijos, dainų bei aforizmų rinktinių). Beje, Šri Činmojus yra ne tik rašytojas, bet ir muzikantas, aktorius, poetas bei atletas. Teigiama, jog 2004 m. Šri Činmojus pakėlė 23 metalinius diskus, sveriančius net 1044,2 kg (jo paties – svoris tuo metu buvo 80,5 kg). Vėliau paaiškėjo, jog nuotrauka, kurioje tai neva užfiksuota, buvo suklastota.[475]

Religinis veikėjas sukūrė apie 13 tūkstančių dainų, kurias pats atlieka 70 skirtingų instrumentų. Jis nupiešė daugiau kaip 5,5 milijono vadinamųjų svajonių, laisvės ir taikos paukščių. Nuo 1984 m. Šri Činmojus surengė maždaug 500 vadinamųjų „taikos koncertų“, kuriuose grojo savo sukurtą muziką. Taip pat Šri Činmojus kasmet rengia įvairius bėgimo maratonus, kurių tikslas – skatinti taiką pasaulyje. Be to, religinio judėjimo įkūrėjas yra ir Jungtinių Tautų dvasinis patarėjas. Savo idėjas Šri Činmojus platina ir susitikinėdamas su įvairiais aukštais pareigūnais. Jis buvo susitikęs su popiežiumi Jonu Pauliumi II, Nepalo karaliumi Birendra, buvusiu Sovietų sąjungos vadovu Michailu Gorbačiovu.

Pasaulyje yra apie 5000 Šri Činmojaus sekėjų, iš jų pusė gyvena JAV ir Kanadoje. Lietuvoje – keliasdešimt Šri Činmojaus sekėjų, jų organizacija nėra registruota. Kai kurie buvę šios organizacijos nariai pasakoja, kad ji panaši į sektą – egzistuoja daugybė draudimų (leidžiama valgyti tik vegetarišką maistą, būtinas celibatas), tik Šri Činmojaus sekėjai laikomi „teisingais“ žmonėmis.

Šri Činmojus save vadina dvasiniu mokytoju, kurio tikslas – padėti ieškantiesiems gyventi taip, kad vidiniai turtai (taikingumas, džiaugsmas, šviesa ir meilė) apšviestų jų gyvenimus. Ištikimus sekėjus Šri Činmojus vadina savo vaikais. Prieš Šri Činmojui atvykstant į Rusiją 2004 m., jo sekėjams buvo išdalytos instrukcijos (21 punktas). Kai kurie jų – itin įdomūs ir leidžia daryti prielaidą, kad dvasinio mokytojo „vaikai“ privalo jam besąlygiškai paklusti: „Labai SVARBU: negalima prieiti prie GURU, jei Jis asmeniškai jūsų nepakviečia“, „Paruoškite dovanas GURU“, „Jei į mus kreipsis žurnalistai, supažindinkite juos su mūsų mokiniais, kurie žino, kaip teisingai papasakoti apie tai, kas vyksta“, „Palįskite po dušu prieš kiekvieną susitikimą su GURU“, „Išsiplovę galvą, kiekvieną kartą susitepkite plaukus želė, neužmirškite susišukuoti“, „Nesistokite ant unitazų“, „Neužmirškite medituoti bent minutę prieš

išeidami į gatvę, grįžę iš gatvės, važiuodami autobusu“, „Nepamirškite viešajame transporte susimokėti už bilietėlį“.

Veikia Lietuvos Šri Činmojaus centro tinklalapis.[476]

Transcendentinė meditacija. Taip pavadintos meditacijos rūšies ir tokiu pat pavadinimu įkurtos organizacijos (*Transcendental meditation, TM*) įkūrėjas – Mahešas Prasadas Varna (1917–2008), vėliau pasivadinęs Maharišiu Mahešu Jogiu arba – Maharišiu. Allahabado universitete baigęs fiziką, jis studijavo „Vedas“ pas jų žinovą, pasivadinusį Guru Devu. Šiam 1953 m. mirus, Maharišis dvejus metus meditavo Himalajuose, tada nukeliavo į Pietų Indiją ir paskelbė sukursiantis pasaulinę misiją. 1958 m. sausio 1 d. jis įkūrė Dvasinio atgimimo judėjimą (*Spiritual regeneration movement*), kuris 1961 m. buvo pervadintas Tarptautine kūrybingojo intelekto meditacijos draugija (*International Meditation Society for the Science of Creative Intelligence*), tapusią TM pradžia.

Iš pradžių TM vakariečius domino menkai (nuo 1959 m. Maharišis gyveno JAV). Tačiau netrukus, stiprėjant kontrkultūriniam jaunimo judėjimui, iki tol niekam nežinomas guru iš Indijos tapo itin populiarus. Ypač daug žmonių pritraukė faktas, kad Maharišio idėjomis susižavėjo grupė „The Beatles“, aktorės Mia Farou ir Džeinė Fonda, vėliau į judėjimą įsitraukė ir režisierius Deividas Lynčas.

1972 m. pastebima Maharišio gigantomanijos pradžia. Matyt, padrasintas žymių jo sekėjų, guru pareiškė, jog turi pasauliui planą, kurio tikslas – įkurti 3600 TM centrų. Kiekviename iš jų turėtų dirbti po tūkstantį instruktorių, t. y. vienas instruktorius „aptarnautų“ tūkstantį planetos gyventojų, palaipsniui visus įtraukiant į TM. Tais pačiais metais Santa Barbaroje įkurtas Tarptautinis Maharišio universitetas, vėliau persikėlęs į Ferfyldą Ajovos valstijoje, kur iki šiol veikia Maharišio vadybos universiteto pavadinimu (būtent taip Lietuvoje ir prisistato TM instruktoriai). Iki 1977 m. šiame „universitete“ buvo apmokyta 10 tūkstančių TM instruktorių. Tačiau 1977-aisiais Maharišio planus sujaukė teismų maratonas, kuriame buvo įrodyta, kad jis užsiima toli gražu ne moksline, bet religine veikla. TM Amerikos teismuose kovojo norėdama išvengti būti pripažinta religija, nes norėta mokyti meditacijos valstybinėse mokyklose ir kalėjimuose, nepažeidžiant JAV Konstitucijos Pirmosios pataisos, kuri įtvirtina valstybės ir bažnyčios atskyrimą.

Kad pakeltų savo smukusią reputaciją, Maharišis savo mokiniams pristatė naują „produktą“ – levitavimo (skraidymo) metodiką *sidhi*. Taip pat jis teigė sukūręs būdą, kaip tapti nematomam. Maharišis aiškino, kad jo propaguojama meditacija padės sumažinti nusikalstamumą, išnyks karai ir ligos. Vėliau Maharishis pristatė „Vedų“ astrologijos programą“, kurią apibūdino kaip „transformacijos mokslą ir ateities spėjimo technologiją“. Beje, Maharišis ir jo sekėjai iš kailio neriasi, bandydami įrodyti, jog TM metodikos – mokslinės ir publikuoja šimtus „mokslinių“ straipsnių, kuriuose pateikiami neva tai įrodantys svarūs argumentai.

TM skverbiasi ne tik į mokslą, bet ir į politiką. Maharishio statytinis, taip pat fizikas Donas Hagelinas įkūrė populistinę Gamtos įstatymo partiją (*Natural law party*), kuri, teigiama, veikia daugiau kaip 80 šalių. Šios partijos kandidatas Ohajo valstijoje rinkimuose į JAV senatą laimėjo beveik 70 000 balsų. Partija žmonėms žadėjo harmoningą, pozityvią visuomenę, geresnę ekonominę, sveikatos sistemos būklę, šeimų stabilumą ir kt.

Tiesa, nors TM oficialiai iki šiol savęs nepripažįsta religija, jos sekėjai pasakoja, kad meditacijos kursuose remiamasi „Bhagavadgyta“, „Rig Veda“, kitais hinduizmo raštais.

Manoma, kad šiuo metu pasaulyje TM priklauso apie 6 milijonus žmonių (iš jų daugiau kaip milijonas – JAV), veikia apie 1200 centrų (taigi Mahariši planas dar neįgyvendintas). Lietuvoje TM sekėjų nėra daug, deja, tikslesnio skaičiaus pasakyti neįmanoma, nes TM nebando legalizuotis, šis NRJ veikia slaptai, prisidengdamas įvairiais pavadinimais. Didžiausios grupelės – Vilniuje ir Šiauliuose. Į Lietuvą TM pateko 1992 m. pateko iš Estijos. Šioje šalyje, kaip ir daugelyje posovietinių respublikų, TM kursus yra lankę tūkstančiai žmonių.

Atėjus pas TM instruktorių, visų pirma parodomas 1968 m. (tada TM buvo populiariausia) vaizdo filmas apie Maharišį, kuriame įrodinėjama, jog Jėzus Kristus, Buda ir Krišna mokė ne ko kito, o būtent TM. Tada paaiškinama, jog už 140 litų (vaikams ir studentams – 40 bei 80 litų) galima nusipirkti mantrą. TM instruktorius

pareikalauja užpildyti anketą, kurioje būtina nurodyti ne tik savo adresą, telefoną, amžių, išsilavinimą, bet ir tai, kokiomis ligomis sirgote, ar gerai miegate, ar esate buvęs pas psichologą, vartojęs narkotikus bei kaip šiuo metu jaučiatės (ramus ar susijaudinęs).

Esame minėję, jog panašių klausimų pateikiama ir scientologų (žr. „Scientologai") anketoje. Instruktorius teigia, jog ši anketa padeda žmogui parinkti individualią mantrą. Jei anketą užpildote, jums lieka tik sumokėti nurodytą sumą ir tris dienas iš eilės po pusantros valandos praleisti su būsimu jūsų dvasiniu mokytoju – guru, kuris suteiks jums būtiną instruktažą. Į pirmąją dieną atliekamą įšventinimo ceremoniją – *pudžą* – turėsite atsinešti penkias šviežias gėles, du saldžius vaisius ir baltą skepetaitę. Visa tai bus palydėta sanskrito kalba atliekama religine giesme ir paaukota dvidešimt keturiems hinduizmo dievams bei religiniams veikėjams.

2005 m. Maharišis yra pareiškęs, jog Katangio mieste Indijoje (Madhija Pradešo valstija) statys aukščiausią pasaulyje pastatą – 224 aukštų piramidę, kurios aukštis – 677 m. Pastatas bus pavadintas Indijos centro bokštu. Jį kurianti kompanija buvo suprojektavusi liūdnai pagarsėjusius Niujorko bokštus dvynius, teroristų sugriautus 2001 m. rugsėjo 11 d. Rekordinio aukščio name būsią gyvenamieji butai ir viešbutis.

Kiek anksčiau, 2002 m., Maharišis buvo pareiškęs padėti siekti pasaulinės taikos, jeigu surinks milijardą JAV dolerių. Tokį pareiškimą jis padarė per JAV Nepriklausomybės dieną, sakydamas, kad terorizmą galįs įveikti meilės jėga, tačiau pinigai nepakenksią. Turėdamas milijardą dolerių, Maharišis teigė galėsiąs apmokyti 40 000 meditacijos specialistų, kurių sužadinamos teigiamos vibracijos panaikintų kolektyvinėje žmonijos sąmonėje susikaupusį stresą. Populiariausia iki šiol lieka pirmoji, 1964 m. išleista, Maharišio knyga „Buvimo mokslas ir gyvenimo menas" (*Science of Being and Art of Living), išversta į keliolika kalbų, parduota milijoniniais tiražais.*

TM mokymas – suprimityvintas, vakariečiams specialiai „sugromuliuotas" hinduizmas, nes Maharišio „sukurtos" metodikos esmė – kartoti vieną *mantrą*, „šventą" žodį; tai – 1957 m. jo sukurta mantros meditacija. TM instruktoriai teigia, jog kartoti galima tik vieną vienintelę *mantrą*, kuri yra slapta, ją mokiniui duoda

instruktorius ir neva niekam negalima šio žodžio pasakyti. Tiesa, laikui bėgant paaiškėjo, kad *mantrų* kiekis – ribotas, ir daugelis mokinių gauna tuos pačius „šventus“ žodžius, pvz.: *ram, shiriram, ing, aing, shring, shiam, im, aying, shiring, eng, ema, kirim, shama* ir kt. Mokiniai į TM sistemą įtraukiami septynių pakopų įšventinimo keliu.

Nors 1957 m. Maharišis pareiškė, kad per 10 metų visas pasaulis jo dėka patirs „nušvitimą“, o jis tada pasitrauks medituoti į Himalajus, panašu, jog situacija gerokai pasikeitė – guru tapo verslininku, valdančiu, teigiama, bent 3,5 milijardo dolerių vertės religinio verslo imperiją.

Veikia Lietuvos transcendentinės meditacijos ir Maharišio vedinių technologijų centro tinklalapis.[477]

„Urantijos knygos“ sekėjai. Šis NRJ, tiksliau, įvairios pasaulyje egzistuojančios grupės, – ypatingas. Jų nariai turi bendrą bruožą – seka viena fantastine knyga (beje, joje yra nemažai teiginių, paimtų iš septintosios dienos adventistų doktrinos), kurią laiko pačia svarbiausia pasaulyje. Vadinamoji „Urantijos knyga” jau išleista ir lietuviškai, ją galima rasti ir internete.[478] Knygą iš anglų kalbos per kelerius metus išvertė praeityje žymus TV tarptautinių įvykių komentatorius Algimantas Jokubėnas.

„Urantijos knyga” – milžiniškas, 2097 puslapių smulkiu šriftu tomas, jis būtinai turi būti atspausdintas ant itin plono popieriaus. Pasak legendos, ją 1934–1935 m. JAV Čikagos miesto psichiatrui Viljamui S. Sadleriui (1875–1969) miegodamas padiktavo vienas jo pacientas. Užrašęs knygą, gydytojas subūrė grupę „Forum”, vėliau pasivadinusią „Urantijos brolija”, jos pagrindiniu tikslu tapo knygos skaitymas ir gyvenimas pagal joje nustatytus principus. Angliškai ši knyga pasirodė 1955 m., vėliau ji išversta į įvairias pasaulio kalbas, 2005 m. išleista ir lietuviškai.

Apie tai, kas yra paslaptingoji „Urantijos knyga“, šios knygos autorius paprašė papasakoti jos vertėjo, oficialaus „Urantijos brolijos” atstovo Lietuvoje A. Jokubėno. „Ši knyga – vienintelis aukštesnių dangiškų jėgų apreiškimas, kuris žmoniją

supažindina su dievybių hierarchija – Dievu Tėvu, Dievu Sūnumi ir Dievu Dvasia – ir nurodo, kuo jie vienas nuo kito skiriasi. Be pagalbos iš aukščiau žmogus šito negalėtų suprasti. Knygos autoriai – dvasių kolektyvas, kuriam, pavyzdžiui, priklauso Dangiškasis Cenzorius, Išminties Tobulintojas, Melchizedekas.“ Tiesa, tyrinėtojai apie knygos autorius mano skeptiškiau – įtariama, kad nemaža „Urantijos knygos“ dalis nurašyta nuo ankstyvųjų septintosios dienos adventistų kūrinių.

Štai taip prasideda „Urantijos knyga“: „VISUOTINIS Tėvas yra visos kūrinijos Dievas, visų daiktų ir būtybių. Pirmasis Šaltinis ir Centras. Pirmiausia galvokite apie Dievą kaip apie kūrėją, tada kaip apie kontrolierių, ir galiausiai kaip apie rėmėją. Tiesa apie Visuotinį Tėvą buvo pradėjusi aušti tada, kada pranašas sakė: „Tu, Dieve, esi vienas; nėra nieko kito be tavęs. Tu sutvėrei dangų ir dangų dangų, su visomis jų gausybėmis; tu išsaugai ir valdai juos. Dievo Sūnūs sutvėrė visatas. Kūrėjas

apsirengia šviesa kaip drabužiu ir nutiesia dangus tolyn kaip uždangą.” Tiktai samprata apie Visuotinį Tėvą – vieną Dievą vietoje daugelio dievų – įgalino mirtingąjį žmogų suvokti Tėvą kaip dieviškąjį kūrėją ir begalinį kontrolierių.“[479]

„Urantijos knyga” sudaryta iš keturių dalių, kuriose kalbama apie centrinę visatą, 7 supervisatas, 700 000 vietinių visatų, mūsų planetą, vadinamą Urantija, bei mūsų visatos kūrėją Jėzų. Jo gyvenimas išsamiai aprašytas 700 puslapių. Knygoje pasakojama, kaip Jėzus keliavo po pasaulį, kad susipažintų su įvairių kultūrų gyvenimu, pamatytų, kaip žmonės užsidirba pragyvenimui. Juk Jėzaus atėjimo į žemę pagrindinė misija – patirti žmogiškąjį gyvenimą savo kūnu. „Urantijos knygoje” aprašomas Jėzus yra tobulas sūnus kūrėjas, sukūręs vietinę visatą. Tokių sūnų kūrėjų, kaip Jėzus, yra 700 000, paties Jėzaus numeris – 611 121-as”, – pasakojo „Urantijos brolijos” atstovas.

Toliau A. Jokubėnas pasakojo apie tai, kad mūsų planeta įrašyta į dieviškuosius archyvus: „Urantijos knygoje” taip pat pasakojama, kas yra rojus, kur jis yra ir kaip atrodo, kas yra supervisatos, iš kur asirado planetos ir gyvybė, kas laukia žmogaus po mirties. Pasak „Urantijos knygos”, žmogaus tikslas – evoliucionuoti į dvasinę būtybę – *finaliterį*. Mūsų planeta, vadinama Urantija, 606-uoju numeriu registruota *Satanijos* sistemoje. Nuo šios sistemos pavadinimo kilo žodis *šėtonas*. Urantijos pavadinimas naudojamas dieviškuosiuose archyvuose. Kiekvienas žmogus registruotas rojuje, turi savo numerį. Manau, kad tai nuostabu. Dangiškoji karalystė,

apie kurią prieš 2000 metų kalbėjo Jėzus – ne utopija, o realybė. Deja, žmogus nusigręžė nuo Dievo ir išpažįsta tik dogmą, o ne patį Dievą. Vienintelis mokytas apaštalas buvo Judas, kiti Jėzaus mokiniai jo mokymą iškreipė".

„Urantijos knyga" pranašauja pasaulio pabaigą, ją aprašydama itin egzotiškais terminais: jeigu planetoje kritinė blogio masė viršija kritinę gėrio masę, tikintieji dematerializuojami, juos tada *angelai transportuotojai*, *energijos kontroliuotojai* ir *fiziniai kontrolieriai* perkelia į kitą planetą. Žmonės, „atstūmę dieviškąją šviesą" (t. y. nesivadovaujantys „Urantijos knyga"), paliekami šioje planetoje.[480]

A. Jokubėno teigimu, Lietuvoje jau yra nemažai žmonių, kurie domisi „Urantijos knyga", tačiau daugelis jų negali skirti jai viso savo laiko, nors tai esą „būtina".

A. Jokubėnas, išvertęs knygą, palaipsniui įkūrė savo NRJ, jį galėtume pavadinti naujojo apreiškimo sekta, kurioje čenelingo būdu su juo „kalbąs Jėzus Kristus". Internete, „Urantijos knygos" sekėjų tinklalapyje, įdėta A. Jokubėno parašyta knyga, pavadinta „Jėzus Kristus. Kalbu jums vėl".[481] Knygą sudaro *Paaiškinimas*, 156 skyreliai ir *Pastaba*. Paaiškinime A. Jokubėnas teigia, jog jam „Jėzaus mokymų priėmimas prasidėjo 2006 m. rugsėjo 29 dieną 6 val. 15 minučių".[482] Pasak „Urantijos knygos" vertėjo, jis asmeniškai bendraująs su Jėzumi Kristumi: „Kada užmezgiau ryšį su Jėzumi, aš jam pasakiau, jog ketinau prašyti jo leidimo versti jo laiškus, perduotus anglų kalba, tačiau kad prieš pat užmezgant šį ryšį, mano protą perskrodė tokia mintis, jog gal jis gali ir man padiktuoti originalius mokymus, kurie labiau tiktų mūsų žmonėms, kad jie žinotų, jog tai nėra vertimas, bet originalūs jo mokymai."

A. Jokubėno knyga „Jėzus Kristus. Kalbu jums vėl" – tipiškas *new age* reiškinys, kurio struktūra paimta iš 1920 m. pradėtos rašyti Jelenos Rerich „Agni jogos", o turinys turi lietuviško atspalvio, pvz. Jehova vadinamas *Jehove*: „Kada aš buvau, ir pačiu žemiausiu jūsų materialiu pavidalu, žmogaus pavidalu, ir kada mano žmogiškoji sąmonė irgi buvo pačiame žemiausiame mirtingojo lygyje, tada aš irgi negalėjau suvokti, kas gi yra Jahovė-Jahvė, kaip žydai vadino Izraelio Dievą, Izraelio Tėvą."

A. Jokubėno ieškojimai (nuo „Urantijos knygos“ iki „bendravimo“ su Jėzumi Kristumi) panašūs į mistikų raštus, kurių tikslas – dievoieška. Vargu ar čia galime įžvelgti kokios nors destrukcijos. Tai – tik dar vienas postmodernybės bandymas „išsilaisvinti iš negyvų ritualų“.

Visariono sekėjai. Vienas kontroversiškiausių Lietuvoje veikiančių NRJ – vadinamoji Paskutiniojo testamento bažnyčia, kurios nariai populiariai vadinami Visariono sekėjais. Šį NRJ religijotyrininkai sutartinai vadina apokaliptine (pasaulio pabaigos laukiančia ir jai besirengiančia) sekta ir lygina su tokiomis pavojingomis organizacijomis kaip masinėmis savižudybėmis pagarsėjusiomis „Žmonių šventykla” (*People’s temple*) bei „Dangaus vartais” (*Heaven’s gate*) ir žmogžudiškąja „Aum Shinri Kyo”.

Paskutiniojo testamento bažnyčios pradžia – 1991 m. Rusijos mieste Minusinske (Krasnojarsko kraštas). Jos įkūrėjas – Sergejus Toropas (gim. 1961), 1990-ųjų gegužę netikėtai nusprendęs esąs Jėzus Kristus, pasivadinęs Visarionu, užsiauginęs ilgus plaukus (panašiai kaip pagrindinis herojus iš Endriu Loido Veberio roko operos „Jesus Christ Superstar“) ir pradėjęs burti apie save sekėjus, kurių šiuo metu yra apie 4000, tarp jų – apie 100 lietuvių, daugiausia kauniečių.

Tikslia judėjimo pradžia laikoma 1991 m. rugpjūčio 8 d. paskelbta Visariono pranašystė. Ši pranašystė, arba „Šviesos mokymas“, skirta visiems žmonėms, kurie siekia meilės, tiesos ir gėrio, nepriklausomai nuo jų tikėjimo, tautybės ar kalbos. Tačiau, paskaičius jo raštus, matyti, jog Visarionas aiškiai nusiteikęs prieš visas religijas ir dvasinius mokymus: „Visi mokymai Žemėje geriausiu atveju gali tik pristabdyti jūsų žūtį. <...>. Aš esu Gyvenimo Mokytojas...“[483]

Nuo 1992 m. Visariono sekėjai pradėjo rinktis netoli Minusinsko esančio Tiberkulio ežero. Čia buvo įkurta ekologinė gyvenvietė. 1994 m. birželio 24 d. ši bendruomenė buvo įregistruota kaip Vienijančio tikėjimo bendruomenė. 1995 m. rugsėjo 9 d. ji pervadinta Naujojo testamento bažnyčia, kuri įregistruota tų pačių metų spalio 5 d. Krasnojarsko krašto savivaldos institucijoje. S. Toropas gimė Krasnodaro krašte,

statybininkų šeimoje. Vėliau šeima apsistojo Minusinske, kur būsimasis Visarionas baigė mokyklą, tarnavo armijoje, paskui dirbo milicininku.

S. Toropas save laiko įsikūnijusi Kristumi ir savo pamoksluose dažnai cituoja 2000 metų senumo įvykius, kuriuose teigia ir pats dalyvavęs. Jis sako nusileidęs į žemę tam, kad perduotų žmonijai naują 32 punktų elgesio kodeksą. Pagal šį kodeksą ir stengiasi gyventi prie Tiberkulio ežero įsikūręs ekologinis kaimas. Jame gyvena tik bendruomenės nariai, jie vilki tautinius rusų drabužius. Kiekviena naujai apsigyvenusi šeima turi pasistatyti namą savo įrankiais. Visi Visariono sekėjai – vegetarai, basi vaikšto po sniegą ir prausiasi šaltu vandeniu. Daugelis jų įsitikinę, kad Visariono misija – suvienyti visas religijas.

Bažnyčioje – du dvasininkai. Vienas jų – Sergejus Čevalkovas, buvęs Rusijos armijos karininkas, Maskvos karo akademijos dėstytojas. 1993 m. jis susitiko su Visarionu ir iš karto subūrė jo sekėjų grupę Maskvoje. Po poros metų S. Čevalkovas su žmona ir sūnumi persikėlė į bendruomenės kaimą prie Tiberkulio ežero, o 1998 m. buvo įšventintas į dvasininkus. Antrasis dvasininkas Vladimiras Kapunkinas gimė Kamčiatkoje, vėliau tuometiniame Leningrade (dabar – Sankt Peterburgas) baigė Pramonės institutą ir išvyko į Jakutiją. 1992 m. jis tapo Visariono sekėju, 1995-aisiais buvo įšventintas į dvasininkus. Su žmona ir dviem sūnumis V. Kapunkinas gyvena bendruomenės kaime, yra sukūręs daugybę psalmių, kurias dainuoja pritardamas sau gitara.

Lietuvoje pirmieji Visariono sekėjai atsirado 2000-ųjų balandį. Keliolika lietuvių šeimų iš Vilniaus, Kauno ir Klaipėdos, susižavėjusios Visariono mokymu, išvažiavo gyventi į Sibirą, kur Petropavlovkos kaime iš rąstų pasistatė namus ir prisijungė prie kitų „naujojo Jėzaus Kristaus“ sekėjų.

Kaip mūsų šalyje atsirado Visariono sekėjai? Jų pačių teigimu, jie susibūrė sužinoję vienas apie kitą. Prie Širvintų šie žmonės Visariono garbei pastatė kryžių ir nusprendė ten statyti šventyklą.

Beje, S. Toropas praėjusio amžiaus paskutiniajame dešimtmetyje yra lankęsis Vilniuje, tačiau tada lietuvių jo pamokslai nesudomino.

Vieta Sibire, kurioje gyvena Visariono sekėjai, vadinama Saulės arba Saulėtekio miestu. Jį sudaro apie 50 kaimų, kelių šimtų kilometrų spinduliu išsidėsčiusių taigoje, Sajanų kalnuose. Saulės miestas pradėtas statyti 1995-aisiais.

Visariono sekėjų bendruomenėje itin svarbus dalykas – amatai. Jų mokėti būtina, nes Saulės mieste nėra bendrų pastatų, pavyzdžiui, valgyklų, taip pat individualūs ir darbo instrumentai, drabužiai. Atvykėliai patys statosi namus savo lėšomis, o jei jų neturi – tai daroma už bendrus pinigus. Atvykusieji stoja į vadinamąją „šeimą", t. y. bendruomenę, tvarko bendrą ūkį, rūpinasi vieni kitais, kartu dvasiškai tobulėja.

Visariono sekėjams draudžiama valgyti mėsą, žuvį, kiaušinius, patartina – ankštinius augalus, produktus iš javų, riešutus, įvairias žoles, daržoves. Jie patys kepa duoną. Alkoholį leidžiama vartoti kartais, kaip vaistus. NRJ nariai leidžia keletą laikraščių. Pagrindinis – „Pažadėtoji žemė" (*Zemlia obetovannaja*) – nuo 1994 m. jis išeina kas dešimt dienų, kur kas rečiau pasirodo laikraštis „Saulės šalies ritmai" (*Ritmy solnečnoj strany*), skirtas dainoms ir poezijai (sukurtai pačių Visariono sekėjų), taip pat spausdinami leidiniai vaikams, kuriuose nėra propaguojami smurtas ir agresija.

NRJ turi savo metraštininką Vadimą. Bendruomenėje yra savas kalendorius – nuo 1961 m. sausio 14 d. (Visariono gimimo datos) skaičiuojama nauja Aušros era (*Era Rassveta*).

Visariono sekėjų bendruomenėje esama atvykėlių iš įvairių šalių – net iš JAV, Kubos, Vokietijos, Belgijos, Švedijos, Izraelio. Visarionas teigia, jog, įkūręs Saulės miestą, jis kuria naują visuomenę, kuri turėtų išmokti harmoningai gyventi gamtoje, neskaudinti žemės, palaikyti gerus santykius tarp žmonių. Iš tikrųjų lygybės tarp NRJ narių nėra – pačioje Sajanų kalnų apačioje gyvena paprasti bendruomenės nariai, o jų „Jėzus Kristus" (S. Toropas) su keliais artimiausiais mokiniais įsikūręs kur kas aukščiau („Dangaus buveinėje"). Dar aukščiau – vadinamasis Žemės altorius, šventykla. Beje,

intriguoja Saulės miesto gatvių pavadinimai – Paukščių tako, Vaikų svajonių, Mėnulio gėlių, Švelnių sapnų, Amžinų ieškojimų, Dainuojančių kalnų, Miško dvasių ir kt.

Tarp Visariono sekėjų esama daug turtingų žmonių, pardavusių savo butus ir palikusių ankstesnįjį gyvenimą, nemažai dailininkų, baleto šokėjų, aktorių, kariškių. Tiesa, ne visi atvykusieji į Saulės miestą jame pasilieka. Pavyzdžiui, 2000-aisiais į jį atvyko apie 900 žmonių, iš jų apie 60 neišlaikė naujo gyvenimo būdo egzamino ir NRJ paliko. Išvykėliams buvę bendraminčiai surinko pinigų kelionei.

Lietuvių kalba pagrindinio Visariono veikalo „Paskutinysis testamentas“ kol kas išleistas tik sutrumpintas variantas, jis padaugintas kopijuokliu. Šventasis raštas, kuris sudaro ne vieną tūkstantį puslapių, rašomas nuo 1991-ųjų. Kai kuriuos jo tomus (pavyzdžiui, „Visariono žodis”, „Posūkio laikas”, „Paskutinioji viltis”), teigiama, sukūrė pats S. Toropas, kitus – jo vadinamasis metraštininkas Vadimas. Šis žmogus įrašinėja visus „Jėzaus Kristaus” susitikimus, keliones. Visarionas apkeliavo beveik visą Europą, lankėsi JAV, Indijoje, Izraelyje. Pasak vieno Visariono sekėjo iš Kauno, „septynerius metus „mokytojas” važinėjo po pasaulį, atsakinėjo į klausimus nusileisdamas iki žmogaus lygio – nesvarbu, kas klausdavo: valkata ar ministras”.[484]

Lietuviai Visariono sekėjai tikina neturintys savo bendruomenės vadovo, vienintelis jų „mokytojas” esąs Visarionas. „Nėra oficialios organizacijos, tiesiog vieną du kartus per savaitę susirenkame kurio nors tikėjimo brolio bute”, – šio knygos autoriui tvirtino vienas Visariono sekėjas iš Kauno.[485]

Lietuvos Visariono sekėjai palaiko glaudžius ryšius su Latvijoje egzistuojančia panašia bendruomene. Visariono sekėjų yra net JAV, kur jie yra sukūrę savo interneto svetainę.[486] Lietuviai Visariono sekėjai savo interneto svetainės kol kas neturi, jie daugiausia naudojasi rusiška.[487]

Visariono sekėjai tikina, kad Paskutiniojo testamento bažnyčioje yra įkurti trys pagrindiniai lėšų fondai – vaikų, statybų ir medicinos. Visarionas neliepia išsižadėti

medicinos, tačiau sergantiems Saulės miesto gyventojams pagalbos gali tekti palaukti – pavyzdžiui, apie 300 Petropavlovkos kaimo gyventojų aptarnauja vos du pediatrai, traumatologas, masažistas ir keli netradicinės medicinos atstovai.

Visariono sekėjai iš Lietuvos mano, jog jų gyvenimo tikslas – nuvažiuoti į Sibirą ir „pamatyti antrąjį Kristų, prisiliesti prie jo". Beje, tuo tikslu reikia užsirašyti į eilę ir laukti susitikimo. Kasdien traukiami burtai, kas pamatys Visarioną, toli gražu ne visiems tai pavyksta. Pirmenybė – tiems, kas jaučiasi esą labiau sutrikę.

Rusijoje Visariono sekėjų sparčiai daugėja. Prieš jų plitimą itin griežtai pasisako Stačiatikių bažnyčia bei šalies valdžia. Prieš kelerius metus Krasnojarsko krašto gubernatoriaus iniciatyva nuspręsta ištirti psichologinį NRJ klimatą, tyrimo rezultatai nebuvo itin džiuginantys. Taip pat paaiškėjo, kad Saulės mieste slapstėsi viena teroristė (1998 m. sprogimo Maskvoje įtariamoji Tatjana Nechoroševa), moterį sulaikė Federalinė saugumo tarnyba (FST). Šios specialiosios tarnybos išplatintoje pažymoje teigiama, jog Visariono bendruomenės veikla gali sukelti sunkių padarinių piliečių sveikatai ir gyvybei. FST duomenimis, religinė grupė turi visus totalitarinės sektos požymius, nes naujokai privalo atiduoti savo turtą, maitintis prie bendro stalo, besąlygiškai paklusti Visarionui, dirbti sunkius darbus. Nustatyta, kad pagrindinis Visariono bendruomenės lėšų šaltinis – turtingam NRJ nariui priklausanti akcinė bendrovė.

Visariono sekėjais susidomėjusios ir mūsų šalies specialiosos tarnybos itin sunerimo, kai pasirodė signalų, jog 2003 m. sektantai pradėjo laukti netrukus neva ateisiančios pabaigos. Nebuvo aišku, kuo gali baigtis tokie lūkesčiai. Visariono mokyme žmonija laikoma žemės sloga, tikinama, kad žemė serga ir nori atsikratyti žmonijos. 2003-iaisiais, Visariono teigimu, turėjo prasidėti pasaulio pabaiga, užplūsti ekologinių krizių lavina. Ji turėtų sunaikinti visą žmoniją, tiksliau, gyvi liktų tik Visariono sekėjai.

Pagrindinė Visariono sekėjų religinė praktika – tai meditacijos susikabinus rankomis garbinant Kūrėją. Visarionas tikina, kad esą du kūrėjai: vienas Visatos kūrėjas Absoliutas, o kitas sielų kūrėjas – Dievas. Visatos kūrėjas (Absoliutas) sutvėrė Visatą, o Dievas sukūrė ir kūria sielas, kurias „įdeda" (sujungia) į gimstančių žmonių kūnus.

Visatos Kūrėjas maitina savo dvasia visas planetas ir žvaigždes Visatoje, o Dievas savo dvasia maitina sielas. Visariono teigimu, nors visoje Visatoje yra daug protingų civilizacijų, bet tik Žemėje esanti pasirinkta Dievo (sielų kūrėjo), o šis, anot Visariono, jį ir pasiuntė. Jis taip pat kalba apie sielų persikūnijimą, dangų ir pragarą.

Artimiausi Visariono mokiniai itin domisi Lietuva. 2000-ųjų gruodį Kaune lankėsi vienas pagrindinių Paskutinio testamento bažnyčios dvasininkų V. Kapunkinas. Jo vizitą akylai sekė mūsų šalies specialiosios tarnybos. 2009 m. spalio pabaigoje ir pats Visarionas apsilankė Lietuvoje. Prieš tai jo sekėjai sukūrė lietuvišką tinklalapį.[488] Panašu, kad apie 2009-uosius suaktyvėjo Visariono sekėjų veikla visoje Lietuvoje, ypač – Kaune ir Vilniuje. Visariono sekėjai Lietuvoje save vadina dvasine-ekologine bendruomene bei „Žmogaus gyvenimo mokykla".

Visariono sekėjų teigimu, Sibire kartu su juo ekogyvenvietėje gyvena apie 5000 žmonių. Pasak lietuviško Visariono sekėjų tinklalapio, bendruomenės įsikūrimo tikslas buvo (ir tebėra) sukurti alternatyvų ateities visuomenės modelį ekologiškai švarioje Žemės vietoje. Pagrindinis uždavinys joje gyvenantiesiems – dvasiškai vystytis bei kurti teisingus tarpusavio santykius. Naująją kartą siekiama išugdyti švarioje, kūrybingoje ir neagresyvioje aplinkoje. Puoselėjami amatai bei menas. Šiandienos tikslas ir idėja – sukurti vadinamąją Vieningą Šeimą, kurioje viskas, ko reikia gyvenimui, būtų gaminama bendruomenėje. Visa tai daroma, kad būtų užsitikrintas ekonominis autonomiškumas ir nepriklausomybė nuo piniginės sistemos.

Ekologinėje Tiberkulio gyvenvietėje siekiamas realizuoti vadinamosios *Vieningos Šeimos* idealas – „Rojus žemėje". Gyvenvietėje steigiamos bendruomenės tikslas – sukurti kitokią visuomenę nei dabartinę, civilizuotą, Senojo Pasaulio visuomenę. Tam pasitelkiamas sunkus fizinis ir dvasinis darbas, menai, amatai. *Vieningoji Šeima* sudaryta iš *gamtinių šeimų* (ląstelių, sudarytų iš vyro, moters ir vaikų), kurių nariai vieni kitus vadina broliais bei seserimis. Taip pat kartu *gamtinėje šeimoje* gyvena ūkio ir kitus darbus padedantys dirbti žmonės, vadinami *asmeninimis, padedančiais ūkyje* (*помогающий по хозяйству*) bei *asmenimis, padedančiais ūkyje* (*приглашённый на труд*). Atskirą statusą turi *svečias*, galintis tris dienas pagyventi bendruomenėje ir apsispręsti, ar liks joje, ar ne. *Gamtinėje šeimoje* gali gyventi ir *moteris, mylinti vedusį vyrą*, kuriai tai daryti leidžia žmona; tokia moteris tampa *dvasios seserimi*. Akivaizdu, jog ši bendruomenė iš dalies panaši į mormonų – joje galima poligamija, svarbus atsiskyrimas nuo civilizuoto pasaulio. Bendruomenės nariams vadovauja *meistrai*.

Lietuvoje pastebimas bendravimas tarp įvairių NRJ. Visarionas – vienas iš tų, kuris gali suvienyti kelias grupes: apie jį teigiamai atsiliepiama Anastasijos sekėjų tinklalapyje („Visarionas – žynys: jis turi visas žyniui reikalingas savybes ir net

mokyme jo yra tikrai nemažai gerų dalykų"[489]), Visarionas lankėsi ir „Žinių radijuje“, kur jam savininko atstovas padovanojo A. Rakausko „Verslumo dvasios“ egzempliorių.[490]

„Baltasis lotosas“. Šis NRJ Ukrainoje, Rusijoje ir kitose šalyse laikomas vienu destruktyviausių. Nešališki religijotyrininkai apibūdina jį kaip komercinį kultą su kriminaline pakraipa. Nuo 1988 m. veikiančio NRJ mokymas pagrįstas Rytų kovos menu „ša fut fan“. „Baltojo lotoso“ įkūrėjas – Vladimiras Skubajevas (gim. 1956), anksčiau dirbęs mokytoju kaimo mokykloje, vėliau – batsiuviu ir liftininku. Kovos menų jį išmokė tuometinėje Sovietų sąjungoje studijavę laosiečiai.

Nepaisant to, Lietuvoje bandoma suformuoti nuomonę, kad „Baltasis lotosas“ – budistų bendrija. Vilniuje važinėja maršrutinis autobusas su „Baltojo lotoso“ reklama, tačiau vis dėlto labiausiai NRJ reklamuoja Teisingumo ministerija. Joje „Baltasis lotosas“ įregistruotas kaip „Laoso budizmą išpažįstanti bendrija“, vienijanti Vilniaus ir Elektrėnų bendruomenes. Tačiau įsigilinus į šio NRJ doktriną, akivaizdu, jog su budizmu jis neturi nieko bendrao

Beje, „Baltojo lotoso“ centrinėje būstinėje Ukrainoje 2002 m. lankėsi Teisingumo ministerijos pareigūnas Donatas Glodenis, dirbantis neformaliųjų religinių grupių registravimo srityje. Pagyvenęs sektoje, jis parašė nemažą publikaciją, kurioje nekritiškai vertino, išgyrė „Baltojo lotoso“ mokymą.[491] Tai susilaukė neigiamos visuomenės reakcijos. Kaip pavyzdį pateiksime socialinių mokslų daktarės Lilijanos Astros nuomonę. Jos manymu, milžiniškos apimties D.Glodenio rašinys apie „Baltąjį lotosą“ apstulbino ne vieną Lietuvos kovos meno meistrą ar jų mokinius. „Juo labiau kad tikrieji šio iš esmės apologetinio rašinio tikslai yra formuluojami visai aiškiai: kaip kuo greičiau legitimuoti neobudistinio judėjimo „Baltasis lotosas“ veiklą Lietuvoje ir kaip efektyviau vykdyti pastarojo plėtros strategiją, panaudojant sportinių klubų infrastruktūrą. <…> „Baltojo lotoso“ judėjimas vis dėlto yra paprasčiausia sekta, įgijusi visus jai būdingus požymius: despotišką sektos lyderį, kuris kartu yra vienvaldis sporto klubų ir jų filialų užsienyje savininkas, lengvatikiams brukantis savo svaičiojimus apie „neobudistines“ tiesas; šios sektos veikla yra griežčiausiai kontroliuojama ir tarnauja finansiniams sektos ir sporto klubų savininko interesams; kaip ir kiekvienoje sektoje, „Baltajame lotose“ neklusniesiems taikomos sankcijos.“[492]

Lietuvoje „Baltajam lotosui“ priklauso apie 1500 narių. Pasaulyje jų, NRJ įkūrėjo teigimu, – apie 25 tūkstančiai. Tai – sportiški vyrukai, paklūstantys savo mokytojų, kurie vadinami „auklėtojais-propaguotojais“, valiai. „Baltasis lotosas“ lietuviškai spausdintuvu atspausdino 11 puslapių apimties „Dvasinio atgimimo programą“, kurioje gausu gramatinių bei sintaksės klaidų: „Visuomenė randasi gilioje socialinėje ir ekonominėje krizėje; priežąstys – ne socialinėse ir ekonominėse problemose; šias problemas pagimdė tradicijų, kultūros nykimas, dorovingumo ir dvasingumo kritimas; <…>; šios programos tikslas – duoti visuomenei Žinias apie objektivius Visatos įstatymus, kuriu laikidamasi visuomenė pasieks gerovę, sekdama Mokytojo-Propaguotojo Skubajevo Vladimiro Ivanovičiaus Misija. <…>. Išgelbėti nuo pražūties dar nepalaužtą, gyvą jaunimo dalį, nepalaužtą satanizmo, narkotikų, alkoholio ir niekam nereikalingo žiaurumo, prieštaraujančio prigimčiai ir viską leidžiančio ištvirkavimo – tai vienas iš svarbiausių mūsų programos tikslų.“[493]

Lietuvoje 1999 m. registruota ir vadinamoji „Baltojo lotoso“ suverenių ordinų atstovybė. 2001 m. „Baltojo lotoso“ kovos menų mokykla pradėjo veikti Vilniaus 6-ojo policijos komisariato Jaunimo klube, į kurį buvo verbuojami asocialių šeimų vaikai. Lietuvoje įregistruoti šeši „Baltajam lotosui“ priklausantys kovos menų *kungfu* ir *laotai bokso* klubai, kurie yra susijungę į federaciją. Klubai veikia kaip nevyriausybinės organizacijos, gauna finansavimą iš valstybės fondų.

Ukrainoje NRJ aktyviai užsiima komercine veikla – apsaugos paslaugomis ir krovinių pervežimu. Jos simbolis – penki „katinai“ (tigras, leopardas, jaguaras, pantera, juodas katinas). Į NRJ priimamas naujokas rašo tokį prašymą: „Savanoriškai atsisakau bet kokios laisvės, prašau laikyti mane „Baltojo lotoso“ organizacijos nuosavybe. Jei sumanysiu iš jos išeiti, įsipareigoju sumokėti sumą, kurią man nurodys mokytojas“.

Pusė NRJ nario atlyginimo privalo būti atiduota „Baltajam lotosui“. Jam įstojus į NRJ, užvedama speciali byla. „Baltajame lotose“ mokoma šnipinėjimo metodų, todėl kyla įtarimų, kad NRJ gali būti susijęs su Rusijos specialiosiomis tarnybomis. „Baltajame lotose“ Lietuvos teisėsaugininkai yra radę nelegaliai laikomų ginklų.

Pasak V. Skubajevo sukurtos legendos, „penkių katinų mokykla“ įkurta daugiau kaip prieš 7000 metų Laose, jos įkūrėjas – iš Sirijaus atskridęs ateivis Lang So. Čerkasų mieste Ukrainoje (NRJ ją vadina Oratanija – kai kurių tyrinėtojų teigimu, tai esąs senasis Ukrainos pavadinimas; tiesa, su budizmu jis neturi nieko bendra, tai senojo

slavų tikėjimo palikimas[494]), kur gyvena „Baltojo lotoso“ įkūrėjas, pastatyta vienintelė Europoje kovos menų šventykla, vadinama „Slavų Šaoliniu“. NRJ filialai įkurti ne tik Rusijoje ir Lietuvoje, bet ir JAV, Jungtiniuose Arabų Emyratuose, Graikijoje.

Prieš įstojant į „Baltąjį lotosą“, mokoma tailandietiško bokso (muang thai). Vėliau naudojamos Laoso kungfu sistemos (drakono, kobros). NRJ nariai užsiima vadinamąja „dinamine meditacija“ (meditaciją tokiu pat pavadinimu propaguoja ir Ošo meditacijos centras „Ojas“, žr. „Ošo sekėjai“).

Atliekant specialų ritualą, kuris laikomas keliu į „aukščiausią laimę“, NRJ narys sako tokią maldą: „Aum, aš būsiu atsidavęs Mokytojui, Aukščiausiajam Dievui, didžiajam Lang So ir Tikriesiems Nugalėtojams. Aš prašau tavęs parodyti man trumpesnį kelią į Dangų“. Ritualas atliekamas kasdien.

NRJ įkūrėjas V. Skubajevas sau yra priskyręs daug titulų, pavyzdžiui: filosofijos daktaras, grafas, Ukrainos ir Rusijos karaliaus regentas, Didysis Azijos magistras kancleris, Didysis ordinų prioras (veikia bent trys ordinai – Šviesos karių, Šv. Stanislovo ir Šv. Jono Krikštytojo). V. Skubajevas aiškina, jog mokėsi Laose, kur „ša fut fan“ mokyklos mokytojas Si So Zang Lang So išmokė jį girdėti ir matyti viską, kas vyksta Visatoje, tapti nematomam, gydyti ir žudyti per atstumą.

V. Skubajevo mokymas – nacionalistinis (beje, jo įkurtuose klubuose ant sienų piešiama svastika). Jo teigimu, Dievas išrinktąja tauta laiko arijus-orusus, kurių palikuonys – rusai. Ypatingą vietą „Baltojo lotoso“ legendose turi Trakai, po kuriais neva įsikūrusi viena iš vadinamųjų žemės čakrų (kitos yra Ukrainoje, Laose, Tibete, Urale). Čakros leidžia susisiekti su prieš 60 tūkstančių metų ateivių iš Sirijaus įkurta požemine karalyste Agharti (tai – populiarus ezoteriniuose mokymuose mistinio Šambalos miesto alternatyvus pavadinimas, rusams jis – Belovodje, kirgizams – Džanaidaras, kinas – Hsi Tienas, indams – Arjavartha).

NRJ doktrina išdėstyta V. Skubajevo knygose „Evangelija pagal „Baltąjį lotosą“ ir „Kungfu mokymas – gyvenimo mokymas“, kuriose pasakojama, kad hinduizmo šventieji raštai „Vedos“ sukurti Rusijos-Oratanijos imperijoje, kurioje buvo kalbama sanskrito kalba. Iš Rusijos kilusios visos pasaulio religijos ir kultūros. Tai, kad ši legenda oficialiai nepripažįstama, esąs tamsos jėgų sąmokslas prieš slavų tautų didybę. „Baltasis lotosas“ aktyviai dalyvauja bajorų ordinų veikloje, palaiko ryšius su Europos monarchistiniais judėjimais.

Pateikiame vadinamuosius „kario principus“, kuriais privalo vadovautis „Baltojo lotoso“ nariai:

1. „Aš esu aukščiau kitų žmonių, nes man suteikta garbė užsiiminėti „Baltajame lotose“, stiprių ir narsių žmonių bendruomenėje.
2. Aš esu tikras karys, aš niekada niekam nesiskundžiu.
3. Aš – kantrus ir ištvermingas, niekinu patogumus ir skausmą.
4. Aš – stiprus ir ištvermingas, didžiuojuosi savo technika ir savo kūnu.
5. Aš nebijau skausmo ir kūno bausmių, jos yra man į gera.
6. Aš tvirtai įsitikinęs, kad tik mano mokytojas ir mano auklėtojai padarys iš manęs tikrą žmogų, karį, superkovotoją.
7. Šiame pasaulyje nepaklūstu niekam, išskyrus savo mokytoją ir savo auklėtojus, jų įsakymas man yra įstatymas.
8. Mano auklėtojai geriau už mane žino, kas man gerai, o kas – ne.
9. Mano mokytojas ir mano auklėtojai gali viską, aš galiu tik tai, ką man leidžia mano mokytojas ir mano auklėtojai.
10. Man moralu viskas, kas daroma vardan mokytojo ir vardan mūsų mokyklos.
11. Aš turiu vieną idealą – mokytoją ir įsakymą.
12. Mokytojas – mano vienintelis auklėtojas ir mano vienintelis dievas.
13. Tik mokykloje ir tik su savo mokytoju aš galiu pasiekti kūno ir dvasios tobulumo.“[495]

Dvasinio tobulėjimo centras. Nors Sibire gyvena Jėzumi Kristumi save paskelbęs buvęs milicininkas (žr. „Visariono sekėjai“), o tokių save mesijais laikančių žmonių kaip jis pasaulyje yra ir daugiau, Lietuvos gyventojams, linkusiems priklausyti NRJ arba jas įkurti, to negana. Turime ir savo „Jėzų Kristų“. Jis gyvena Panevėžyje. Kartu su „Marija“ (kuri yra ir „pranašė“) bei „Jonu Krikštytoju“. 1990 m. „Jėzus Kristus“ šiame mieste įkūrė Dvasinio tobulėjimo centrą.

Šį NRJ religijotyrininkai priskiria vienai pavojingiausių vadinamojo naujojo apreiškimo grupei. Jo „pranašė“ Janina Garkauskienė yra pareiškusi, jog „lietuvių tauta, paskutinė Europoje priėmusi krikščionybę, pasirinkta antrajam Kristaus atėjimui. Panevėžys – Naujoji Jeruzalė. Susiraskime ir prisiminkime Oskaro Milašiaus (1877–1939) pranašystes. Prisiminkime jo teiginį, kad Lietuva bus dvasinis žemės centras“.[496]

„Pranašė“ turi net kelis šimtus sekėjų Panevėžyje ir Kaune. „Jėzus Kristus“ yra parašęs ne vieną dešimtį laiškų *urbi et orbi* (kopijuodamas popiežiaus kreipimąsi į pasaulį), o J. Garkauskienė nuo 1996 m. leidžia periodinį leidinį „Apreiškimai. Vizijos. Pranašystės“. Leidinys pristatomas taip: „Žmogaus, tautos, žmonijos nuopoliai ir jų poveikis gamtai, žmonėms, žemei, dabartiniam ir ateities gyvenimui. Kaip apvalyti savo sielą. Kaip išgirsti Kristaus beldimą į savas duris. Kaip sustoti ir apsidairius suprasti kas ir kodėl vyksta aplinkui.“

Leidinyje nagrinėjamos tokios temos kaip, pavyzdžiui, „Sąsiauriai magnetinėse srovėse, kas jie?”, „Mirgantis žvaigždynas, kas jis?“, „Kosminė įstrižainė uolektis. Kas ji?”.

Pateiksime vieną ankstyvųjų J. Garkauskienės „pranašysčių“: „Sulaukus 1993-1994–1995–1996–1997–1998 metų šėtonija suaktyvės 12,8 karto. Pasikeitus bažnytinėms dogmoms nebebus tikrojo-dieviškojo tikėjimo. Per dvasingumo nuopolius bus suduotas nepaprastai didelis neutroninis smūgis gyvajam pasauliui. Žmonės, turintys aiškiaregystę, sukaupia savyje tik protono ir elektrono ekstravagantą, kurio dėka siela suduoda neutronui stiprų pulsacinį dažnį. Spinduliniu dažniu susijungia su Kristaus ekstravagantiniu-dažniniu-vizualiniu-aiškia-girdimumo-intuiciniu kanalu.“[497]

Manome, kad filosofinis Dvasinio tobulėjimo centro pagrindas – laki J. Garkauskienės ir jos bendraminčių vaizduotė.

Gnostikai. Lietuvoje nėra organizuotos šio seno ir sudėtingo tikėjimo išpažinėjų grupės, tačiau jau gana seniai paslaptingasis gnosticizmas domina mūsų šalies intelektualus – filosofus, poetus, dailininkus ir kt.

Mūsų šalyje gnosticizmas ir ankstyvoji krikščionybė yra mažai tyrinėti. Bene pirmasis gnostikų tikėjimą tyrinėti ėmėsi filosofas Levas Karsavinas (1882–1952), 1931 m. išleidęs „Europos kultūros istorijos“ pirmąjį tomą (jis buvo perleistas 1991 m.),

kuriame gana plačiai aprašė gnosticizmo formavimąsi ir plėtrą, apžvelgė pagrindines gnostikų filosofines sistemas, jų mitologiją, svarstė gnosticizmo vietą krikščionybės raidoje. Apie gnosticizmą (beje, jo atžvilgiu buvo nusiteikęs priešiškai) L. Karsavinas rašė ir savo veikale „Istorijos metafizika“.

Gnosticizmo tema gana išsamus pažintinis straipsnis buvo parašytas 1956 m. JAV Bostono mieste išleistame „Lietuvių enciklopedijos“ VII tome (autorius – filosofas Vosylius Sezemanas, 1884–1963). Joje gnosticizmo esmė aiškinama taip: „Gnosticizmas (gr. *γνώσις* – „pažinimas, žinojimas“) – ypatinga mistiškai religinė srovė, kuri atsirado I a. pabaigoje po Kr., vakarų ir rytų religijoms susimaišant, ir kuri mėgino susieti krikščionybę su dualistiškais graikų ir rytų tautų mokslais. <….] Blogis nepripažįstamas savarankišku pradu, bet vienu arba kitu būdu išvedamas iš šviesinio prado ir jo veiklos. <…> Tačiau gnozė (Kristaus apreiškimas) prieinamas tiktai išrinktiesiems, t. y. žmonėms, kurie mažiausiai yra įgrimzdę medžiagos purvyne ir vadinami *pneumatikais* (nuo gr. *pneuma* „dvasia“). Prieš juos statomi *hilikai* (nuo gr. *hilē* „medžiaga“), kuriuose medžiaginis pradas galutinai nusveria dvasinį. Tarp šių kraštutinybių būta dar *psichikų* (gr. *psichē* „siela“), kurie ne visai sumedžiagėjo ir ypatingomis pastangomis gali pasiekti pneumatikų būtį. <…> Galima skirti tris pagrindines gnosticizmo sroves: viena glaudžiai susijusi su siriečių (semitų) magija ir mistika. Jai priklausė Cerintas, Saturninas, ofitų sekta. Antroji atsiradusi ypač helenistinės filosofijos ir mistikos įtakoje; jos žymiausi atstovai Basilidas ir Valentinas. Trečiojoje srovėje vedamasis vaidmuo priklauso krikščionybės idėjoms; aiškiausiai ji pasireiškia Markiono, Bardesano ir Pistis-Sofijos šalininkų moksluose. <…> Nusimanydami, kad savavališku aiškinimu gnosticizmas iškreipia esmines krikščionybės idėjas ir gresia jos mokslo grynumui bei vienumui, viešpataujančios bažnyčios atstovai griežtai kovodavo prieš gnostikus, nors ir pripažino kai kurias jų nustatytas religines apeigas (pvz., patepimą aliejumi).”[498]

1980 m. Lietuvoje išleistame „Filosofijos istorijos chrestomatijos“ antrajame tome buvo pirmąkart lietuvių kalba paskelbta vadinamoji „Penktoji evangelija“ – „Evangelija pagal Tomą“, kuria remiasi gnostikai. Vėliau išversti gnosticizmo traktatai „Aštuonetas atskleidžia devynetą“, „Sielos aiškinimas“, „Tobulos išminties griaudžiantis balsas“ (arba „Griaustinė. Tobula išmintis“). Iš viso vadinamojoje *Nag Hammadi* gnostikų bibliotekoje yra 52 traktatai. Jie 1945 m. rasti Nag Hammadi vietovėje Egipte. Šie tekstai ant papiruso lapų parašyti koptų kalba, sukurti I–IV a. Manoma, jog Nag Hammadi raštai priklauso vienai gnostikų bendrijų – setijams, juose žymus gnostiškasis krikščionybės interpretavimas. Nag Hammadi kolekcija rimčiau pradėta tyrinėti, kai 1970 m. buvo įkurtas Tarptautinis komitetas Nag

Hammadi kodeksams tirti (*International Comittee for Nag Hammadi Codices*). Per du dešimtmečius įvairių pasaulio šalių mokslininkai publikavo maždaug 7000 publikacijų apie gnosticizmą, remdamiesi šiais unikaliais dokumentais.

Žymiausio Lietuvoje gnosticizmo, vėlyvosios antikos, sufizmo, plotinizmo, pitagorizmo ir kitų mistinių mokymų žinovo Algio Uždavinio teigimu,[499] gnostikų mokymas pagrįstas senovės Egipto mitologija, helenizmo laikotarpio filosofija, dualizmo koncepcija, apokaliptine žydų tradicija, chaldėjų[500] astrologija, bibline mitologija ir slaptuoju Jėzaus Kristaus mokymu. „Gnostikai aiškino, kad kosmosas nepataisomai blogas, jis yra demiurgo (ne Dievo) kūrinys, atsiradęs iš klaidos arba neišmanymo. Ezoterinei žinijai ir Jėzui Kristui padedant išrinktieji galį išsivaduoti iš demiurgo. Gnostikai Bibliją aiškino simboliškai ir alegoriškai, praktikavo žodžių ir atvaizdų magiją, naudojo gematriją, ieškojo slaptųjų būties prasmių, ezoterines doktrinas (kurias esą palikęs Jėzus Kristus) įšventintiesiems perduodavo tik žodžiu. <…> Gnostikai turėjo įtakos vidurinių amžių krikščionybės erezijoms. Bažnyčios tėvai smerkė gnostikų mokymą.“

Lietuvoje yra intelektualų grupė, kuri yra skaičiusi gnostikų raštus, juos tyrinėjusi. Žymiausias tyrinėtojas – A. Uždavinys, tekstų vertėjas – poetas Kornelijus Platelis. K. Platelis prisimena: „Perskaičiau „Nag Hammadi“ kodeksą (tas „Brill“ leidinys puikus) ir Negyvosios jūros ritinius ir parašiau eilėraščius „Džinas“ bei „Adomas iš Kumrano“. Turbūt tyrinėjimu tai pavadinti būtų mažų mažiausia per drąsu. Lygiai tą patį, manau, galima pasakyti apie Sigitą Gedą. Jeigu atsirastų būrys entuziastų ir užsibrėžtų tikslą išleisti Kodeksą, prisidėčiau vertimais iš anglų. Nes koptiškas tekstas – turbūt irgi vertimas iš graikų. Reikėtų, kad tokiam projektui vadovautų tikras tyrinėtojas.“[501]

G. I. Gurdžijevo sekėjai. Lietuvoje nedaug šios vienos mįslingiausių ir įvairiapusiškiausių XX a. asmenybių sekėjų, jie vengia viešumos, su norinčiais ką nors sužinoti apie Georgijų Ivanovičių Gurdžijevą (Georges Ivanovich Gurdjieff, Георгий Иванович Гюрджиев) susitinka kavinėse ir atsargiai bendrauja, norėdami sužinoti, ar šis žmogus tinkamas būti vienu iš jų. Tiesa, knygynuose galima nesunkiai rasti rusų kalba išleistų storų G. I. Gurdžijevo tomų, į kuriuos įdėtas įdomus reklaminis lapelis – jame nurodomi šio žmogaus sekėjų telefonai didžiuosiuose Vakarų Europos bei JAV miestuose ir Vilniuje. Beje, didžioji dalis G. I. Gurdžijevo

sekėjų Vilniuje – rusų tautybės, tačiau esama ir išeivijos lietuvių, besidominčių mįslingu jo mokymu.

Pasaulyje yra apie 5000 G. I. Gurdžijevo sekėjų. Tik keturiuose miestuose – Niujorke, San Franciske, Los Andžele ir Vašingtone – veikia specialios jo mokymą skleidžiančios mokyklos, pasivadinusios „Gurdžijevo fondais“ (*Gurdjieff Foundations*).

G. I. Gurdžijevas (1866–1949) gimė Aleksandropolyje (dabar – Gjumri, Armėnija). Studijavo mediciną ir stačiatikybės teologiją, tačiau paliko studijas ir pradėjo kitais būdais ieškoti atsakymų į amžinuosius klausimus. 1884–1912 m. jis keliavo Viduriniuosiuose Rytuose, Indijoje, Tibete, Centrinėje Azijoje. Šias keliones G. I. Gurdžijevas aprašė knygoje „Susitikimai su įsimintinais žmonėmis“ (beje, 1979 m. režisierius Peteris Brukas pagal šią knygą sukūrė filmą). 1912 m. atvykęs į Maskvą, jis susipažino su matematiku, vėliau tapusiu jo mokiniu, – Piotru Demjanovičiumi Uspenskiu (1878–1947), padėjusiu skleisti G. I. Gurdžijevo idėjas JAV. Iki 1920 m. G. I. Gurdžijevas gyveno Rusijoje ir Gruzijoje, vėliau persikėlė į Prancūziją, kur įkūrė „Harmoningo žmogaus vystymosi institutą“ (*Institute for the Harmonious Development of Man*). 1924-1934 m. G. I. Gurdžijevas praleido skaitydamas ir rašydamas knygas.

Pagrindinis jo kūrinys – „Visa ir viskas“, sudarytas iš trijų dalių: „Belzebubo pasakos anūkui“, „Susitikimai su įsimintinais žmonėmis“ ir „Gyvenimas realus tik tada, kai „aš esu“. Beje, visos G. I. Gurdžijevo knygos, išskyrus „Ateinančio gėrio palikimas“, buvo išleistos po jo mirties.

G. I. Gurdžijevo sukurtas mokymas vadinamas *Ketvirtuoju keliu* arba *Darbu*. Darbu jis vadino senąjį žodinį mokymą, perduodamą iš lūpų į lūpas tūkstančius metų. G. I. Gurdžijevas kalbėjo apie universalios filosofinės kalbos egzistavimą ir kaip universalų simbolį pateikė vadinamąją *eneagramą* (gr. *ennea* „devyni“, *grammos* „parašyta, nupiešta“).[502]

„Žmogus gyvena miegodamas, o miegodamas jis miršta“, - mįslingai sakydavo G. I. Gurdžijevas. Jis mokė gyventi dabartyje ir kas valandą sakyti sau: „Aš esu“. Jo teigimu, mes visi gyvename miegodami (turimas galvoje dvasinis miegas). Žmogus – tai lyg mašina, automatiškai reaguojanti į viską, kas aplinkui vyksta. Pirmieji trys keliai, padedantys „atsibusti“ – fakyro (fizinių pratimų ir asketizmo), vienuolio (meilės, tikėjimo, jausmų) ir jogo (žinojimo, koncentracijos). Ketvirtasis kelias – *aida joga*, „slaptojo žmogaus kelias“, padedantis „atsibusti“ šokant („šventoji gimnastika“), patenkant į įvairias sudėtingas situacijas, tačiau neatsiskiriant nuo įprasto gyvenimo. Šios idėjos panašios į sufizmą (žr. „Sufijai“).

G. I. Gurdžijevas taip pat kūrė ir muziką, kuriai teikė gilią filosofinę prasmę. Iš viso jis sukūrė apie 200 muzikinių kūrinių.

Ant namo, kuriame Prancūzijoje įkūrė savo mokyklą, sienų G. I. Gurdžijevas užrašė keliasdešimt aforizmų. Pateiksime keletą, kurie aiškiai rodo filosofines G. I. Gurdžijevo sukurtos doktrinos ištakas: „Svarbiausia, ko gali pasiekti žmogus – tai galėti veikti“; „Visada ir visur prisimink save“; „Gerbk visas religijas“; „Mes galime tik stengtis būti krikščionimis“; „Iš Rytų paimk supratimą, o iš Vakarų – žinias, tada – ieškok“; „Tik sąmoningos kančios prasmingos“; „Visų pirma mylėk gyvūnus, jie – jautresni“; „Palaimintas tas, kuris turi sielą, palaimintas tas, kuris jos neturi, bet vargas tam, kurio siela neišsivysčiusi“; „Vienas geriausių būdų užsinorėti dirbti su savimi – supratimas, kad gali mirti bet kuriuo momentu“; „Sąmoningas tikėjimas – laisvė. Emocinis tikėjimas – vergija. Mechaniškas tikėjimas – kvailumas“.

G. I. Gurdžijevo mokymas, bandęs sujungti Rytus ir Vakarus, darė įtaką daugeliui XX a. mąstytojų, muzikantų, aktorių, rašytojų. Jo kritikai charizmatiškąjį mistiką vadina šarlatanu. Nepaisant kritikos, į G. I. Gurdžijevo laidotuves Daru gatvėje Paryžiuje susirinko minios žmonių.

Pastaraisiais metais Lietuvoje paplito vadinamieji „Gurdžijevo šokiai“ (skelbimas, pvz., šiame tinklalapyje – http://www.samadeva.lt/gurdzijevo-sokiai).

Masonai. Dar prieš kurį laiką apie masonus galėjo papasakoti nebent istorikai, žinantys, kas dėjosi Lietuvoje prieš šimtą kitą metų. Todėl pasklidęs gandas, kad iki išrinkimo Lietuvos prezidentu Valdas Adamkus JAV priklausė masonų ložei, buvo šokiruojantis. Be abejo, V. Adamkus (lyg tikras masonas!) iš karto šį gandą puolė paneiginėti ir katalikų radijo žurnalistams taip aiškinosi: „Vienintelis priekaištas <...>, kurį primetė man ir Amerikoje, ir ypač Lietuvoje iš kai kurių sluoksnių prieš rinkimus ir per rinkimus – buvo tas, kad aš esu masonas. <...> Atvirai pasakius, jei šiandien manęs paklaustumėt, ką veikia masonai, išskyrus šalpos sritį, aš nieko nežinau, prisipažįstu, gėda, reikia pasiimti knygą ir pasiskaityti apie juos.“[503]

Tačiau mums nereikia imti knygos. Praėjus keleriems metams, Lietuvoje atsirado tinklalapis, kuriame pristatomos net kelios masonų ložės.[504] Jos gana išsamiai pasakoja apie savo atsiradimą, principus ir veiklą (tiesa, pirmąsyk į viešumą masonai išėjo 2003 m. liepą, kai jų atstovas davė interviu vienam dienraščiui). Apie masonus vis papasakoja ir yra davęs interviu vienas žinomas žurnalistas.

Interneto svetainės pradžios žodis gali sugluminti: „Malonu pasveikinti Tave, mielas skaitytojau, apsilankius Lietuvos laisvųjų mūrininkų internetiniame puslapyje. Laisvieji mūrininkai, vadinami masonais (angl. *mason* – mūrininkas) egzistuoja virš 250 metų daugiau 130-tyje valstybių. Šiandien pasaulyje iš viso priskaičiuojama apie 40 000 ložių (klubų), kurios jungia apie šešis milijonus narių. Visur kur viešpatauja laisvė ir įstatymų valdžia, gyvuoja laisvųjų mūrininkų ložės. Kur įsigali totalitariniai režimai, laisvųjų mūrininkų veikla yra draudžiama. Taip atsitiko nacių Vokietijoje ir komunistinėje Rusijoje. Taip yra tokiose šalyse, kur nuolat pažeidinėjamos žmonių teisės ir laisvės, kur nėra pagarbos kitaip mąstantiems, nėra pliuralizmo ir individualios asmenybės sklaidos.“[505]

Šio teksto autoriaus, prisistačiusio Lietuvos „senųjų laisvųjų ir pripažintųjų mūrininkų Didžiosios Ložės Didžiuoju Meistru“, teigimu, Lietuvoje laisvieji mūrininkai turi senas ir garbingas tradicijas, prasidėjusias dar XVIII a. antroje pusėje. „Jos remiasi pagarba individo laisvei, tolerancija, meile savo tėvynei ir joje gyvenantiems žmonėms. Žmogaus vidinis atsiskleidimas ir nuolatinis savęs tobulinimas yra pagrindinis kiekvieno laisvojo mūrininko tikslas, kurio jis siekia visą gyvenimą, laikydamasis tradicinių, iš Anglijos atėjusių ritualų savo suėjimuose. Viena detalė iš tos tradicijos – tai mūrininko prijuostė, kurią jis dėvi savo kolegų tarpe. Pagal seną tradiciją laisvieji mūrininkai, gerbdami kiekvieno žmogaus politinius bei religinius

įsitikinimus, nediskutuoja tarpusavyje šiais klausimais ir nereiškia oficialios nuomonės nei apie atskirus asmenis, nei apie partijas bei religijas. Lietuvos laisvieji mūrininkai gerbia Lietuvos Respublikos įstatymus ir laikosi jų kasdieniniame gyvenime“, – taip prisistato laisvieji mūrininkai

Šis prisistatymas internete sulaukė nemažai komentarų. Atsirado ir giriančių, ir peikiančių, ir nelabai ką iš jo supratusių. Bene kategoriškiausias buvo anoniminis komentaras, kurio teigimu, čia – ne masonai, tik tie kurie nori jais būti, būrelis, apie kurio egzistavimą tikroji masonų ložė nėra nei girdėjusi, nei nori girdėti. „Sėkmės žaidžiant indėnus!“ – masonams palinkėjo vienas anonimas.

Tačiau mes, remdamiesi šiuolaikinių masonų pateikta informacija, nusikelsime į senovę. Pasak istorijos, 1717 m. Londono smuklėje „Žąsis ir keptuvė” susikūrė pirmoji pasaulyje Didžioji ložė, savo pirmuoju Didžiuoju meistru išrinkusi Entonį Sejerą (Anthony Sayer, apie 1672–1741/2). Keturios Londono ložės, kurios anksčiau rinkdavosi kitose smuklėse, susivienijo, tuo sukūrusios pirmą naujųjų laikų masonišką organizaciją ir pradėjusios šiuolaikinės laisvosios mūrininkijos istoriją.

Lietuviškų masonų tinklalapis teigia, jog pirmoji laisvųjų mūrininkų ložė dabartinėje Lietuvos teritorijoje, tuometinėje Prūsijoje, įsikūrė Klaipėdoje, kur 1776 m., gavus konstituciją iš Berlyno Didžiosios ložės, buvo įkurta „Memfio“ ložė. Jos pirmuoju Sosto meistru buvo pirklys Johanas Sipsonas. Ši ložė, skirtingai nuo kitų Lietuvoje veikusių ložių, nepatyrusi represijų ir persekiojimų, egzistavo ilgiausiai – net iki 1935 m., kai nacių Vokietijoje buvo uždraustos visos laisvųjų mūrininkų ložės. Manoma, kad

hitlerininkai nužudė apie 200 000 masonų. Jų simboliu tapo neužmirštuolė.

1803 m. Klaipėdoje buvo įsteigta antroji Lietuvoje masonų ložė – „Aurora išminties šventykloje“. Trumpą laiką Klaipėdoje veikė ložė „Irene“, perkelta iš Liepojos. Joje rusų valdžia laisvųjų mūrininkų veiklą buvo uždraudusi, todėl masonai iš Liepojos važiuodavo pas savo kolegas į Klaipėdą ir čia įkūrė savo ložę.

Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje pirmoji laisvųjų mūrininkų organizacija buvo 1776 m. Vilniuje įkurta „Šv. Karolio riterių komandorija“. 1780 m. Vilniuje veikė jau trys – „Gerojo ganytojo“, „Išminties šventovės“ ir „Uoliojo lietuvio“ – ložės. 1781 m. Lietuvos masonų organizacijoms suvienyti ir joms vadovauti Vilniuje buvo įsteigta Didžioji provincijos ložė „Lietuvos tobuloji

vienybė“. Jos sąjungoje, be jau minėtų ložių, veikė ir moterų ložė Vilniuje „Tobuloji ištikimybė“ bei Gardine ir Nesvyžiuje įkurtos „Laimingo išlaisvinimo“ ložės. Lenkijos sostinėje Varšuvoje susikūrus centrinei masonų organizacijai „Lenkijos Karalystės ir Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės Didiesiems Rytams“, 1784 m. buvo priimta laisvųjų mūrininkų Konstitucija. Lietuvoje ja vadovautasi iki pat ložių uždarymo XIX a. pradžioje. Lietuvos masonų veikla atsikūrė po 1812 m. Atsikūrusios Lietuvos laisvųjų mūrininkų ložės vienijo apie 700 jos narių, o Lietuvos provincijos ložė vienijo 12 ložių. 1816–1819 m. net vadinami „masonų aukso amžiumi“.

Ložių nariais Lietuvoje yra buvę žymūs visuomenės ir kultūros atstovai, menininkai, mokslininkai, įvairių universitetų profesoriai: Laurynas Stuoka-Gucevičius (Vilniaus universitetas), Mykolas Riomeris (Vytauto

Didžiojo universitetas arba Lietuvos universitetas), Mykolas Oginskis (VU), Liudvikas Rėza (Karaliaučiaus universitetas) ir kt. Būtent Vilniaus universiteto profesūros priklausymas masonų ložėms veikė vadinamųjų šubravcų, filomatų, filaretų, „spindulingųjų“ draugijų atsiradimą.

1822 m. carui Aleksandrui I uždraudus visų slaptų organizacijų veiklą, masonų ložės buvo uždarytos. Prasidėjo represijos prieš masonų ložių narius.

Masonų veikla Lietuvoje buvo atgaivinta tik XX a. pradžioje, kai 1910 m. Vilniuje buvo įsteigta ložė „Vienybė“, vienijusi daugiatautę miesto inteligentiją. Laisvieji mūrininkai lietuviai labai daug nuveikė kuriant Lietuvos valstybingumą. Mykolas Biržiška, Donatas Malinauskas, Jurgis Šaulys, Jonas Vileišis buvo Lietuvos Tarybos nariai, o Mykolas Sleževičius tris kartus vadovavo Ministrų

kabinetui. Tačiau tarpukario Lietuvoje laisvieji mūrininkai nesugebėjo deramai juridiškai organizuotis bei įsteigti Lietuvos Didžiąją ložę. Jie nebuvo pripažinti kitų šalių Didžiųjų ložių. Sovietiniais laikais laisvųjų mūrininkų ložės veikė JAV, Didžiojoje Britanijoje, tačiau tai nebuvo savarankiškos ložės, jos priklausė tų šalių Didžiosioms ložėms.

Griuvus geležinei uždangai, buvusiame komunistiniame pasaulyje pirmosios masonų ložės atsikūrė Vengrijoje (1989), Čekoslovakijoje ir Jugoslavijoje (1990), vėliau – Lenkijoje (1991), Rumunijoje (1993), Rusijoje (1995), Bulgarijoje (1997), Estijoje, Ukrainoje bei Moldovoje (1999). Lietuvos Didžioji ložė įkurta 2002 m., Latvijos – 2003-iaisiais.

Visoms šioms ložėms įsisteigti padėjo Vakarų Europos, JAV, Skandinavijos šalių Didžiosios ložės, turinčios autoritetą ir didelį istorinį patyrimą. Vidurio Europoje ir Balkanuose savo aktyvumu, misionieriškumu bei pagalba besikuriančioms nacionalinėms ložėms išsiskyrė Vokietijos Didžiosios ložės. Būtent Vokietijos Didžioji ložė „A.F. & A.M.“ padėjo įsteigti Lietuvoje visas keturias mūsų šalyje egzistuojančias ložes. Jiems talkinant, 2002 m. buvo įsteigta ir Lietuvos Didžioji ložė, dalyvaujant daugelio Europos valstybių Didžiųjų ložių atstovams.

Lietuvos Didžioji masonų ložė sudaryta iš keturių ložių – „Renaissance“ (1993), „Vilnius Orient“ (1995) ir „Uolusis lietuvis“ (1999), taip pat „Švento Jono ložės“ Kaune. Lietuvos laisvieji mūrininkai pripažįsta 1723 m. Senąsias prievoles, kuriose išdėstyti laisvosios mūrininkijos pagrindai, jie remiasi laisvės, humanizmo ir tolerancijos dvasia. Lietuvos masonai bendrauja su 22 pasaulio Didžiosiomis ložėmis.

Patys masonai aiškina, jog jie yra viena seniausių pasaulietinių broliškų bendrijų pasaulyje, tačiau nepriskiria savęs religinėms organizacijoms. Tačiau pagrindinis

reikalavimas būti priimtam ir tapti ilgalaikiu ložės nariu yra tikėjimas Aukščiausiąja Būtybe.

Pateikiame tris pagrindinius principus, kuriais, teigiama, daugelį metų vadovavosi masonai:

Broliška meilė. Kiekvienas tikrasis masonas privalo būti pakantus ir rodyti pagarbą kitų nuomonei, būti geras bei supratingas kitų žmonių atžvilgiu.

Parama. Masonai mokomi dalyvauti labdaroje ir rūpintis ne tik savo, bet ir visuomenės gerove, labdaringa veikla, taip pat individualiomis savanoriškomis paskatomis ir darbais.

Teisybė. Masonai siekia teisybės, puoselėdami aukštus moralinius reikalavimus ir stengdamiesi jais sekti asmeniniame gyvenime.

Masonų nuostatuose taip pat numatoma dar keletas svarbių dalykų:

Slaptumas laikomas tradiciniu masonų atpažinimo ženklu. Tai nėra slapta bendrija, kadangi visi jos nariai gali laisvai paskelbti apie savo narystę ir tai gali daryti atsakydami į garbingais tikslais užduodamus klausimus. Jos konstitucijos ir taisyklės yra prieinamos visuomenei. Bendrija neslepia jokių savo tikslų ir principų. Kaip ir daugelis kitų bendrijų, masonai kai kuriuos savo organizacijos vidaus dalykus laiko asmeniniu jos narių reikalu. Masonai yra nepolitinė organizacija. Diskusijos politinėmis temomis masonų susitikimuose draudžiamos. Masonai skatinami visų pirma atlikti pareigą savo Dievui (nepriklausomai nuo to, kokiu vardu jis vadinamas) ir tik tada, nepakenkiant savo šeimai ir artimiesiems, labdaringai tarnauti kitiems. Masonų organizacijos ceremonijos yra uždaros. Biblija, kurią masonai vadina Šventuoju Įstatymu, būna atversta per kiekvieną masonų susitikimą. Masonai prisiekia ant Šventojo Įstatymo ar kitos prisiekiantiems šventos knygos. Tokios priemonės padeda išlaikyti masonų atpažinimo ženklus, taip pat atitinka masonų principus. Fizinės bausmės, kurios yra tik simbolinės, nėra priesaikos dalis. Tačiau įsipareigojimas sekti masonų principais yra labai stiprus.

Masonystė neturi pagrindinių religijos elementų:

a) ji neturi teologinės doktrinos; draudimas susitikimuose diskutuoti religinėmis temomis kliudo teologinės doktrinos plėtrai;

b) ji neteikia sakramento;

c) ji neskelbia vedanti į išganymą darbo, slapto žinojimo ar kitais keliais; masonystės paslaptys yra tik organizacijos atpažinimo ženklas ir negali būti siejamos su išganymu. ***[506]***

Nepaisant šių Lietuvos masonų teiginių, masonystės tyrinėtojai pripažįsta, kad žinios apie pirmuosius laisvuosius mūrininkus mus pasiekia dar iš viduramžių – XIV a. Tais laikais mūrininkai ir architektai buvo privilegijuota žmonių klasė, kuriai be apribojimų būdavo leidžiama visur keliauti. Todėl šie ir pasivadino „laisvaisiais“. Masonai statė katedras, kitus estetiškus pastatus įvairiose Europos vietose. Iki XVI a. jie buvo tik amatininkai, tačiau vėliau perėmė įvairių Europos mistinių draugijų mokymus. Masonų šventasis raštas – „Šventojo įstatymo knyga“, kuri yra vienas iš trijų svarbiausių masoniškų objektų, sudarančių „Tris didžiąsias šviesas“. Kiti du objektai – kompasas ir kvadratas.

Šiuo metu masonai – didžiausia pasaulyje brolija. Daugiausia jų buvo 1950–1960 m. Manoma, kad dabar pasaulyje yra apie 5 milijonus masonų, kone pusė jų – JAV.

Tamplieriai. Lietuviškame tinklalapyje pačių tamplierių teigiama, jog jie egzistuoja iki šiol. „Leiskite kreiptis šia svarbia mums ir Lietuvai proga. Tamplierių (Šventyklos) ordinas – vienas seniausių pasaulyje vienuolių riterių ordinų, žengia Lietuvoje pirmuosius žingsnius. Šiais laikais Tamplierių ordiną gaubia daug paslapčių, prietarų bei legendų. Tamplieriai buvo pirmasis vienuolių riterių ordinas, jo pavyzdžiu kūrėsi kiti, jo statutu vadovavosi kiti, pirmiausia Hospitalierų (Maltos) bei Vokiečių (kryžiuočių) ordinai. Tamplierių ordinas nuo antikinės Romos laikų buvo pirma reguliari kariuomenė Europoje.

Tamplierių ordinas nebuvo vienas iš įprastų Katalikų bažnyčios vienuolių ordinų. Jo įkūrimas buvo savotiškas perversmas katalikų bažnyčios doktrinoje, iš prigimties taikią vienuolystės idėją pavertęs agresyvia jėga. Vienuolis ir karys – šių sunkiai suderinamų pašaukimų sujungimas buvo to meto sensacinga naujove. Atsisakę gyvenimo malonumų, tamplieriai abejingai žvelgė mirčiai į akis, buvo atakų priešakyje, paskutiniai – atsitraukdami. Jie visada pakluso vadui ir vienuolių disciplinai. Dvidešimties tūkstančių brolių būrį vainikavo keturi šimtai riterių. Prielaidas ordinui atsirasti sudarė kryžiaus žygiai. Tuo metu Europa išgyveno ne geriausius laikus. Kontinente vyravo chaosas, vyko įvairaus lygio tarpusavio karai. Reikėjo stabilizuoti padėtį, rasti išeitį, tolimesnį kelią iš susidariusios padėties (vos ne panaši situacija Europoje yra ir šiandien...). Popiežius Urbonas II 1095 metų rudenį Prancūzijos Klermonte pasakė kalbą, kuri dabar vadinama „epochos kalba“. Skelbdamas kryžiaus žygį, jis visiems krikščionims parodė kelią problemoms spręsti. Pirmąjį kryžiaus žygį popiežius Urbonas II paskelbė 1096 metais. Šio žygio tikslas – išvaduoti Rytų krikščionis iš musulmonų priespaudos bei atsiimti šventąjį Jeruzalės miestą, kuris jau 400 metų buvo musulmonų rankose. 1099 metais išvadavus Jeruzalę,

tamplieriams Jeruzalės karalius atidavė dalį karališkų rūmų, kurie buvo pastatyti senosios Saliamono šventyklos vietoje (šiais laikais tai būtų aukščiausios klasės viešbutis VIP asmenims). Nuo šios savo rezidencijos naujieji riteriai – vienuoliai pasivadino „Šventyklos riteriais“ (Milites Templi) arba tamplieriais. Iš pradžių tai buvo devyni prancūzų riteriai, vadovaujami pirmojo Didžiojo magistro Hugono de Peino, davę vienuolių įžadus ir įsipareigoję saugoti Šventosios žemės keliais keliaujančius maldininkus piligrimus. Iš tikro prancūzų riteriai Jeruzalėje užsiėmė archeologiniais darbais, kurių rezultatas sukrėtė krikščionišką pasaulį. Skirtingai nuo kitų kryžiaus žygio dalyvių, galingų jėgų ypatingais tikslais pasiųsti į Šventąją žemę, tamplieriai gerai susidorojo su užduotimis. Po kryžiaus žygio Popiežius atleido nuo visų mokesčių ir įsipareigojimų bažnyčiai ir pasaulietinei valdžiai, oficialiai pripažino ir patvirtino Tamplierių ordiną. Visi ordino riteriai privalėjo nešioti baltą apsiaustą su raudonu kryžiumi. Tai turi simbolinę reikšmę: užsivilkdamas baltus drabužius Dievo tarnas palieka tamsųjį nuodėmingą gyvenimą ir pradeda naują, kupiną šviesos ir skaistumo, Dievui paskirtą egzistenciją. Tačiau simboliai turi savo kalbą ir konkrečią reikšmę, tad baigiantis XII amžiui (apie 1190 metus) tamplierių kryžiaus forma pasikeitė iš Lotaringijos kryžiaus į dar labiau simbolizuotą. Tamplieriai valdė didžiulį turtą, turėjo platų vienuolynų bei pilių tinklą visoje Europoje bei Šventojoje Žemėje (klestėjimo metu valdė per 9000 nekilnojamų turto valdų) ir tuo pagrindu sukūrė pirmą tarptautinę bankų sistemą. Vos grįžę po pirmojo Kryžiaus Žygio į Europą, tamplieriai per 100 metų laikotarpį pasatė per 3000 mūro sienomis apjuostų miestų (iki tol miestai buvo gyvenviečių tipo), nutiesė per kontinentą modernius tam laikotarpiui kelius, taip pat beveik visos didingos to meto bažnyčios statytos ir restauruotos ne be tamplierių dalyvavimo. Laikas bėga, keičiasi idealai, tačiau nesikeičia Dievo įstatymai, kurių laikytis privalu visiems. Praėjus beveik tūkstančiui metų nuo tamplierių ordino steigimo, jis pasikeitė ir prisitaikė prie dabarties laikmečio. Tačiau esminiai principai, įtvirtinti Šventojo Bernardo Klerviečio (Saint Bernard Clairvaux) bei pirmojo Didžiojo magistro Hugono de Peino (Hugo de Payne), nepakito – mes esame krikščioniškojo tikėjimo gynėjai“[507].

Pasak tamplierių tinklalapio, „senieji tamplieriai istoriškai ir su Lietuva buvo susiję. Visai netoli mūsų statė bažnyčias bei atliko kitas ordino numatytas funkcijas, tarp jų susijusias su astronomijos studijomis. Istorija visados turėjo ir turi daug tamsių dėmių. Pavyzdžiui, „Vyties“ ženklas Lietuvos valstybiniame herbe. Juk tai vadinamas „Lotaringijos kryžius“, kuris visuomet buvo ir yra pripažintu tamplierių ordino simboliu. Kaip, kada ir kodėl šis ženklas atkeliavo į Lietuvą?“

Į šį abejotiną klausimą atsakymo nepateikiama.

Lietuvos tamplierių būstinė – Klaipėdoje.

Tuo tarpu oficiali informacija, pateikta atvirojoje enciklopedijoje „Vikipedija“, teigia, jog tikrojo tamplierių ordino nebėra jau 700 metų. Tikrieji tamplieriai, vadinti „Tamplierių arba Šventovės riterių ordinu“, atliko esminį vaidmenį XVIII a. „laisvųjų mūrininkų“ (masonų) judėjimuose. Dar ir šiandien vadinamuosiuose Švediškoje sistemoje, Škotiškame rituale ir „Knights Templar“ mokymuose ryškus tamplierių riterių pėdsakas. 1312 m. balandžio 5 d. popiežius Klemensas V išleido bulę, nukreiptą prieš ordiną. Ordinas buvo uždraustas. Paryžiuje buvo surengtas 540 tamplierių teismo procesas. Nepaisant riterių pareiškimų, kad prisipažinimai buvo išgauti kankinimais, jų nebuvo pasigailėta. Daugelyje Prancūzijos miestų tamplieriai buvo sudeginti ant laužų. Ordiną uždraudus, didysis magistras ir dar keturi aukšti ordino pareigūnai iš pradžių buvo nuteisti kalėti iki gyvos galvos. Kadangi vėliau didysis magistras staiga viešai atsisakė savo parodymų, jis, kaip neatgailaujantis eretikas, buvo sudegintas 1314 m. kovo 19 d. Paryžiuje, Notre Damo aikštėje.[508]

Pasak istoriko Tomo Baranausko, „kaip bebūtų buvę formuluojami kaltinimai tamplieriams, žvelgiant iš istorinės perspektyvos, jų kaltė yra akivaizdi. Tai – beveik du šimtmečius trukęs nebaudžiamas naudojimasis abejotino šventumo Bernardo Klerviečio jiems suteikta teise „saugiai“ žudyti, nesibaiminant padaryti nuodėmę. Kiti du didieji vienuolių riterių ordinai, vykstant tamplierių teismo procesui, suskubo įsitvirtinti savo susikurtose valstybėse. Vokiečių ordino didysis magistras 1309 m. savo rezidenciją iš Venecijos perkėlė į Marienburgą Prūsijoje. Hospitalierių (joanitų, dabar – Maltos) ordinas, kurio vadovybė po 1291 m. buvo prisiglaudusi Kipro karalystėje, 1309 m. užkariavo Rodo salą ir sukūrė joje savo valstybę. Tamplierių panaikinimas jiems galiausiai išėjo į naudą: prie jų buvo prijungti panaikinto ordino likučiai ir atiteko Tamplierių ordino turtas. Nepasiekiami savo valstybėse šie ordinai pergyveno kritišką laikotarpį, ir iki šiol sėkmingai gyvuoja kaip katalikų vienuolių ordinai, tiesa, jau atsisakę savo karinių funkcijų“.[509]

„Naujosios minties“ (angl. *New Thought*) sąjūdis – pseudoreliginis judėjimas, atsiradęs JAV XIX a. pabaigoje. Kaip ir *new age* sąjūdis, tai – bendros pasaulėžiūros vienijamas darinys, neturintis pagrindinės organizacijos, kuri valdytų sąjūdį. Visi NRJ bei filosofai, priklausantys „Naujajai minčiai“, yra pozityvistai, tikintys žmogaus vidinėmis galiomis, visur esančiu Dievu, dvasia, kuri yra tikroji daiktų prigimtis, dieviškąja žmogaus kilme, proto klaidingumu ir optimistine nuostata, esą "teisingas mąstymas“ galįs gydyti žmones.

Pagrindiniai „Naujosios minties“ judėjimai JAV – „Unity Church“ (Vienybės bažnyčia), „Religious Science“ (Religijos mokslas) ir „Church of Divine Science“ (Dieviškojo mokslo bažnyčia).

Didžiausias pasaulyje narių skaičiumi „Naujosios minties“ judėjimas – Japonijoje 1930 m. įkurtas „Seičo-no-Ie“ („Amžinojo gyvenimo namai“). Tai – sinkretinis, monoteistinis NRJ, kurio doktrina teigia, jog svarbiausia – gamta, šeima, protėviai, vienas Dievas; doktrinoje esama budizmo, krikščionybės ir šintoizmo elementų. „Seičo-no-Ie“ įkūrė japonų filologas Masaharu Tanigučis (1893–1985). Po 1930 m. jo išleisto „nedenominacinio jaunimo judėjimo žurnalo“, kurį jis pavadino „Seičo-no-Ie“, iki 1932-ųjų pasirodė net 40 jo sukurtos “Gyvenimo Tiesos“ filosofijos tomų. Per ateinančius 40 metų M. Tanigučis išleido dar apie 400 knygų, daug keliavo po pasaulį skaitydamas paskaitas. Taip jis susitiko su Ernestu Šatlefu Holmsu (1887–1960), 1927 m. įkūrusiu NRJ „Religious Science“ (kitas pavadinimas – „Proto mokslas“, arba “Science of Mind“).

Filosofas Viljamas Džeimsas veikale „Religinės patirties įvairovė: žmogaus prigimties studija“ („The Varieties of Religious Experience: a Study in Human Nature“, 1902) apie „Naująją mintį“ rašė taip: „Trumpai tai pavadinsiu „proto gydymo judėjimu“. Yra įvairių tos „Naujosios minties“ sektų, naudojančių įvairius pavadinimus. <...> Tai – sąmoningai optimistinė gyvenimo schema, žiūrint ir spekuliatyviai, ir praktiškai. Jos palaipsnis vystymasis per pastaruosius dvidešimt penkerius metus pritraukė daug susidomėjusiųjų ir rėmėjų, todėl dabar tai galime vadinti tikra religine galia. <...> Vienas „proto gydymo judėjimo“ doktrinos pagrindų – keturios Evangelijos; antrasis – emersonizmas, arba Naujosios Anglijos transcendentalizmas; dar vienas – Berklio idealizmas; ketvirtasis – spiritizmas su žiniomis apie „įstatymą“, „progresą“ ir „vystymąsi“; penktasis – optimistinis mokslo populiarinimo lygio evoliucionizmas <...>; ir, galiausiai, šeštasis – hinduizmas. Tačiau svarbiausias „proto gydymo judėjimo“ bruožas – tiesioginis įkvėpimas. Šio tikėjimo lyderiai mano turį milžinišką sveiko proto galią, kuri drąsa, tikėjimu ir pasitikėjimu nugali abejones, baimę, nerimą, proto nervingumą. Jų tikėjimas esą patvirtintas praktine jų mokinių patirtimi; ir šios patirties masiškai daugėja."[510]

Mūsų manymu, prieš daugiau kaip šimtmetį išsakytos šios V. Džeimso mintys puikiai charakterizavo „Naujosios minties“ sąjūdį. Per šimtą metų jis vis plėtėsi, darėsi vis masiškesnis, materialistiškesnis.

Grįžtant prie „Naujosios minties“ ištakų, galima teigti, kad šio sąjūdžio gimtadienis – 1836 m. rugsėjo 19 d., kai amerikiečių filosofas Ralfas Valdo Emersonas (1803–1882) surengė pirmąjį transcendentalistų klubo susirinkimą. Tą patį rugsėjį R. V. Emersonas anonimiškai išleido transcendentalizmo pagrindu tapusį esė „Gamta“ („Nature“). jame filosofas, remdamasis to meto zoologijos, botanikos, geologijos atradimais, daro išvadą, jog pačioje Gamtoje vyksta sudėtingi jos dalių santykiai. Gamtą kaip visaapimančią dievybę R. VW. Emersonas vadina *pažinia* mums, pasitelkiant savo patirtį; Dievo jo filosofijoje nėra. „Gamta“ padarė įtaką Henriui Deividui Toro

(Henry David Thoreau), taigi ir tokioms bendruomenėms kaip Anastasijos sekėjai (žr. „Anastasijos sekėjai“).

Apie „Naujosios minties“ sąjūdžiui įtaką padariusį Džordžą Berklį (George Berkeley, 1685–1753) filosofas Arvydas Šliogeris rašo, jog jis žengęs „dar vieną žingsnį, griaudamas metafizinę realybę – transcendentinę būtį. Vienintelė realybė yra tik ego sąmonė, kurianti visą pasaulį. Dievas pripažįstamas kaip „naudinga hipotezė“.[511]

„Naujosios minties“ sąjūdį (bent jo pradžioje) galima būtų vadinti feministine teologija: pagrindinės jo atstovės – Ema Kurtis Hopkins (1849–1925; ši „mokytojų mokytoja“, anot „Naujosios minties“ sąjūdžio atstovų, buvo NRJ „Christian Science“ įkūrėjos Merės Beiker Edi, 1821–1910, mokinė), Merė Karolina „Myrtle“ Peidž Filmor (1845–1931; „Unity Church“ įkūrėja kartu su vyru Čarlzu Filmoru), Melinda Eliot Kramer (1844–1906; „Church of Divine Science“ įkūrėja), Nona Lovel Bruks (1861–1945, M. E. Kramer mokinė, kartu su ja įkūrusi „Church of Divine Science“).

Vis dėlto pirmuoju „Naujosios minties“ sąjūdžio mąstytoju vadinama ne moteris, bet vyras, tiksliau, Naujosios Anglijos filosofas, laikrodininkas, išradėjas, mesmeristas Fainas Parkharstas Kvimbis (Phineas Parkhurst Quimby, 1802–1866). Jo filosofinėje sistemoje liga laikoma proto padariniu, o ligą įveikti galįs tik tikėjimas, jog protą esą galima atverti Dievo išminčiai.

XIX a. pabaigoje–XX a. pirmaisiais dešimtmečiais pasirodė gausybė savipagalbos (*self-help*) knygų, kuriose mokyta ir to, kaip pasiekti finansinės sėkmės, ir treniruoti savo valią.

1906 m. Viljamas Volkeris Atkinsonas (1862–1932) išleido knygą „Minčių vibracijos, arba Traukos dėsnis minčių pasaulyje“ („Thought Vibration or the Law of Attraction in the Thought World“). Šis teisininkas ir leidėjas – tikras XX a. amerikietiško „Naujosios minties“ judėjimo pionierius, išleidęs apie šimtą knygų, pasirašinėjęs įvairiais pseudonimais, iš kurių labiausiai žinomas – Jogis Ramacharaka.

1907 m. leidėja Elizabeta Taun (1865–1960) išspausdino Briuso Maklelando knygą „Klestėjimas minties jėgos pagalba“ („Prosperity Through Thought Force“), kurioje jis apibrėžė pagrindinį „Naujosios minties“ principą, pavadintą „Traukos dėsniu“ („Law of Attraction“): „Esi tas, ką mąstai, bet ne tas, kas manai esąs.“[512]

Pagal E. Taun knygą „Gyvenimo galia: kaip ją naudoti“ („The Life Power and How to Use it“), taip pat pagal Voleso Delua Votleso (Wallace Delois Wattles, 1860–1911; žymiausia jo knyga, parašyta 1910 m., jau išleista ir lietuvių kalba[513]) ir V. V. Atkinsono idėjas 2006 m. sukurtas žymus filmas „Paslaptis“ („The Secret“). Jame sukondensuota ir populiariai pateikta „Naujosios minties“ sąjūdžio kvintesencija.

Pagrindinės „Naujosios minties“ judėjimų doktrinų idėjos: Dievas (Begalinis Protas) yra visur esantis ir visagalis; dvasia – aukščiausioji realybė; tikroji žmogaus esatis – dieviška; dieviškai suderinta mintis – pozityvi gėrio jėga; visos ligos turi priežastis prote; gydo teisingas mąstymas.

Tarp XX–XXI a. žymiausių „Naujosios minties“ rašytojų Lietuvoje geriausiai žinomi V.D. Votlesas, Dipakas Čopra (Deepak Chopra, gim. 1946) ir Estera Hiks. JAV Jutos valstijoje gyvenančių sutuoktinių Esteros ir Džerio Hiksų doktrina vadinama „Abraomo mokymu“. „Abraomu“ čenelerė E. Hiks vadina visas būtybes, kurios su ja susisiekia kosminiais kanalais. 1986–2008 m. E. Hiks su vyru išleido dešimt knygų ir pastatė vieną filmą (minėtąją „Paslaptį“). E. Hiks „Abraomo mokymo“ (dar vadinamo „Abraomo-Hicks mokymu“) esmė: mes patys kuriame savo nuosavą realybę mintimis, mūsų emocijos mums visada rodo, kur turime eiti, ir gyvenimas turi būti malonumas. Taigi matome, jog Dievo šio NRJ doktrinoje nėra, žmogus yra kūrėjas ir jis viską kuria savo mintimis.

Pasak E. Hiks, „Visata myli tave, nes ji žino tavo slapčiausius norus“; „Gyvenimo pagrindas – absoliuti laisvė; gyvenimo tikslas – absoliutus džiaugsmas. Gyvenimo rezultatas – absoliutus augimas”; „Tu esi nematerialios esaties materialus tęsinys“ (nors Dievo šio NRJ doktrinoje nėra, tam tikras tikėjimas siela egzistuoja); „Tu negali mirti. Gyvenimas – amžinas“; „Traukos dėsnis moko, jog panašus pritraukia panašų. Vibracijos visada sutampa. Tai – mūsų Visatos pagrindas: ko norime, visada gauname“.[514]

„Verslumo dvasia“ ir kitos verslo pseudoreligijos. XX–XXI a. sandūroje tapo populiari „verslo filosofija“, kuri dažniausiai dėsto banalias arba visuotinai žinomas psichologines (kartais – beveik ezoterines) tezes. Madingu reiškiniu tapo religinių guru vietą užėmę verslo magnatai, leidžiantys storus (kartais – plonus) tomus, kuriuose dėsto savo išminties perlus. Visa tai nebūtų mūsų tyrinėjimo objektas, jei neturėtume savos verslo pseudoreligijos. Ją (kol kas vienintelę Lietuvoje) sukūrė vienas turtingiausių Lietuvos verslininkų Augustinas Rakauskas. Jis savo filosofiją pavadino „Verslumo dvasia“ – šiam veikalui skiriamas laikas jam priklausančiame „Žinių radijuje“, išleista 102 puslapių knygelė „Verslumo dvasia“, jai skirtas tinklalapis.[515]

„Verslumo dvasios“ įžangoje A. Rakauskas aiškina sukūręs ją todėl, kad mamos garbei jaučia pareigą perduoti visiems jos dvasios šilumą. A. Rakausko knyga – banalus makiaveliškų maksimų rinkinys, kuriame juntamas *new age* požiūris, ir nors

kartais minimas Dievas, šis veikalas savo esme yra ateistinis. Priešingai nei Tarptautinės veikliųjų žmonių bendrijos (žr. „Tarptautinė veikliųjų žmonių bendrija“) nuostatose, čia nėra vietos Dievui, o tariamas A. Rakausko „dvasingumas“ – *new age* maksimų surogatas, kurio esmė – pinigai padeda žmogui (dvasiškai) tobulėti.

Pateiksime keletą citatų. „Kiekvienas žmogus, kol jis dar vaikšto žemėje, yra verslininkas, nes čia, žemėje, vyksta jo tobulėjimo verslas“ (p. 9). „Prekyba – vienas galingiausių būdų sujungti žmoniją“ (p. 11). „Akylai stebėk, kad nepaklustum įstatymams, ginantiems egoistiško turtuolio ar valdininko interesus, kuris (vardan savo skurdaus ego) turto siekia tik tam, kad galėtų aiškinti esąs išmintingesnis valdovas“ (p. 25). „Jums reikės dieviškų pastangų, bet įtikinkite savo darbuotoją patikėti tuo, ką kartu norite pasiekti“ (p. 31). „Gyvenimas demokratijoje – tai menas“ (p. 58). „Sielos, praėjusios žemėje daugybę išsivystymo etapų, gebančios susiburti į vienį, papildo mums suprantamą Dievo Tėvo kūną, kuris jausdamas ir stebėdamas mūsų vystymąsi, kuria ir tobulina mums reikalingus dėsningumus, vedančius į harmoniją“ (p. 69). „Ieškokime bendrumo visų religijų kertiniuose akmenyse, kad nesimėtytume akmenimis, bet sunešę ir sujungę juos, sukurtume dvasinius gerovės pamatus“ (p. 71).

Reiškinį, kai verslininkai imasi mokyti „dvasingumo“, galėtume pavadinti verslo pseudoreligijomis. Lietuvoje populiarūs ir iš užsienio atvykę „mokytojai“, pvz. amerikietis Robinas Šarma (gim. 1965). Lyderystės ir asmenybės vystymosi ekspertu prisistatantis profesionalus teisininkas R. Šarma, turi Lietuvoje savo gerbėjų tinklalapį.[516] Lietuviškai 2005–2008 m. išleistos ir gerai perkamos R. Šarmos knygos: „Kasdienės įžvalgos iš knygų serijos „Vienuolis, kuris pardavė „Ferrarį“ (2008), „Šventasis, banglentininkas ir vadovas“ (2006), „Ką tau skyrė likimas? Pokalbiai su vienuoliu, kuris pardavė „Ferrarį“ (2007), „Kas verks, kai tu mirsi: vienuolio, kuris pardavė „Ferrari“, gyvenimo pamokos“ (2006), „Kelias į didingumą“ (2007–2008; dvi knygos), „Vienuolio, kuris pardavė „Ferrarį“, šeimos išminties pamokos" (2007), „Vienuolio, kuris pardavė „Ferrarį“, lyderiavimo išmintis“ (2006) ir savotiška klasika tapusi knyga „Vienuolis, kuris pardavė „Ferrarį“ (2005).[517]

Šių knygų esmė, teigiama, – advokato Džiuliano Mantlio istorija: dėl didelio krūvio ir negebėjimo susitvarkyti savo gyvenimo jis patyrė širdies smūgį teismo salėje. Tada iškeliavo į Indiją, jos kultūroje ir budizme atrado daug naudingų šiuolaikiniame pasaulyje praverčiančių dalykų. Pozityvistinė R. Šarmos filosofija – tai laimės

siekimas bet kokia kaina, tačiau tik suvokus, ko iš tikrųjų nori: „Laimės paslaptis paprasta: suvok, ką iš tiesų norėtum daryti, ir visomis jėgomis siek tikslo. Tada tavo gyvenime atsiras gerovė, o visi troškimai ims pildytis lengvai ir greitai.“[518]

Ši norų tenkinimo filosofija panaši į suprimityvintą Aleisterio Kraulio mokymą (žr. „Ordo Templi Orientis“).

Lietuvoje taip pat labai populiarus ir „pardavimų guru“ – italų kilmės amerikietis Ogis Mandino (Augustine „Og“ Mandino II, 1923–1996), kurio knygos vadinamos „įkvėptosiomis“ (*inspirational*). Jos cituojamos net Satjos Sai Babos sekėjų tinklalapyje.[519] Žymiausia jo knyga – „Didysis pasaulio prekiautojas“. Lietuviškai išleistos ir Ogio Mandino knygos „Sėkmės universitetas“, „Pasirinkimas“, „Kerėtojo dovana“, „Kristaus komisija“. Ogis Mandino teigė, jog jam kaip rašytojui didžiausią įtaką padarė Biblija, Napoleonas Hilas (1883–1970; „Galvok ir būk turtingas“ autorius), Viljamas Klementas Stounas (1902–2002; *self-help* knygų autorius, akcentavęs pozityvaus mąstymo įtaką sėkmei) ir Emetas Foksas (1886–1951; airis, vienas iš„Naujosios minties“ judėjimo lyderių, padaręs įtaką „Anoniminiams alkoholikams“). Ogio Mandino filosofijos esmė, jo paties teigimu, – prielaida, kad kiekvienas žmogus yra didžiausias gamtos stebuklas.[520]

Lietuvoje „lyderystės“ mokymai sparčiai populiarėja. Vienas pseudofilosofinių tinklalapių – http://www.lyderyste.lt, sukurtas Dariaus Čibonio, rekomenduoja ir kito iš Lietuvos kilusio psichoterapeuto, neurolingvistinio programavimo (NLP) specialisto Vadimo Dechtiario knygą „Mano nuostabi ateitis. NLP: sėkmės technologijos“. Pats D. Čibonis yra išleidęs knygą „Sėkmės link“.[521] Savo tinklalapyje jis teigia, jog šios knygos „suteiks daug teigiamų emocijų, įkvėpimo ir puikių idėjų. Rekomenduoju jas kiekvienam, kuris siekia išskirtinių tikslų darbe ir gyvenime“.[522]

Su tikrosiomis religijomis šios verslo pseudoreligijos turi tik bendrų išorinių požymių, iš esmės tai tik „sėkmės mokymai“, kaip uždirbti kuo daugiau pinigų. V. D. Votlesas apibendrina šią pseudoreliginę filosofiją, aiškindamas, kodėl kiekvienas turi teisę būti turtingas: „Neįmanoma pateisinti skurdo, nes jis trukdo gyventi visavertį, sėkmingą gyvenimą. Joks žmogus netaps talentingas ir dvasingas, jeigu neturės daug pinigų."

Ši frazė, apibendrinanti „Naujosios minties“ sąjūdžio esmę, nesikeičiančią jau visą šimtmetį, rodo, kokia gili visuomenėje yra vertybių krizė. Beje, tais pačiais 1910 m., kai V. D. Votlesas išleido knygą „Naujasis mokslas apie turtą“, buvo suimtas vienas žymiausių istorijoje sukčių, italų kilmės amerikietis Čarlzas Ponzi (1882–1949), sukūręs vadinamąją „Ponzi schemą“ (tiesa, tikrasis jos autorius – rašytojas Čarlzas Dikensas, 1812–1870, aprašęs panašią schemą 1857 m. romane „Mažoji Dorit“). Tai – garsioji finansinė piramidė, dėl kurios griuvo ir Lietuvos bankai, ir pasaulinės reikšmės finansų kompanijos.

Šią schemą naudoja ir pseudoreliginiai verslo judėjimai, platinantys įvairius produktus: „Herbalife“, „Amway Global“ bei kiti, veikiantys ir Lietuvoje.

Apibendrindami egocentrinę „Naujosios minties“ sąjūdžio filosofiją, konstatuosime, jog žmogus tapti galingesnis už Dievą bando tada, kai kažko bijo. „Bet jeigu racionalistinis žmogus ir kaip pažįstantis, ir kaip būnantis *subjectum* praranda patikimą savo buvimo pagrindą, svarbiausių egzistencinės patirties pavidalu, per kurį pasireiškia tokio žmogaus laikysena pasaulyje, tampa *netikrumas*. <...> kaip tik netikrumas yra toji pamatinė filosofinė būsena, iš kurios išauga naujųjų amžių filosofija".[523]

Vienas paslaptingiausių ir eklektiškiausių pasaulyje NRJ – *„Ordo Templi Orientis“* (lot. Rytų tamplierių (arba Rytų šventyklos) ordinas) arba O.T.O. buvo kuriamas pagal masonų pavyzdį ir siejamas su jais, tačiau Aleisteris Kraulis (1875–1947) pakeitė ordino kryptį; jis tapo pseudoreliginis: pradėjo vadovautis šio žmogaus sukurtu *thelema* mokymu.

Britą A. Kraulį (tikr. Edward Alexander Crowley) galima vadinti vienu prieštaringiausių XX a. asmenybių – jis buvo okultistas, rašytojas, dailininkas, astrologas, šachmatininikas, sekso ir narkotikų eksperimentatorius, alpinistas, šnipas, jogas, naujos religijos kūrėjas, buvo vadinamas „nuodėmingiausiu pasaulio žmogumi“. 1887 m. mirus tėvui, A. Kraulio gyvenime įvyko lūžis: iš krikščionio jis tapo skeptiku, hedonistu, motina jį pradėjo vadinti Žvėrimi (pagal Apreiškimą Jonui – šėtonu). Taip vėliau save vadino ir A. Kraulis. 1896 m. jis pasuko okultizmo ir misticizmo keliu, pradėjo skaityti alchemikų ir magų knygas. Tų pačių metų pabaigoje

tapo homoseksualistu. Tolesni A. Kraulio ieškojimai ėjo per poeziją (knyga „Aceldama“), „Auksinės aušros hermetikų ordiną“ („Hermetic Order of the Golden Dawn“), biseksualią magiją, Meksikos magiją, radža jogą. 1904 m. kovo 20 d. Kaire A. Kraulis patyrė mistinį išgyvenimą ir sukūrė magijos (*magick*) filosofiją, vadinamą *thelema*. Jis invokavo egiptiečių dievą Horą, šis jam pasakęs, jog prasidėjo nauja žmonijos era, kurioje A. Kraulis būsias pranašas. 1904 m. balandžio 8–10 d. Horas arba *Aiwass* (*Aiwaz*) padiktavo A. Krauliui (čia jis vadinamas Ankh-af-na-khonsu) jo pagrindinį tekstą – „Liber AL vel Legis“ („Įstatymo knyga“). 1906 m. buvo sukurta „Abramelino magija“ – dar vienas esminių *thelema* tekstų. 1907 m. A. Kraulis, išėjęs iš „Auksinės aušros“, sukūrė magų ordiną *A.:A.*: (įvairiomis kalbomis ši santrumpa reiškia „sidabrinę žvaigždę“, „paslapčių paslaptį“, „prarajos angelą“, „milžiniškas padrąsinimas“).

1910 m. A. Kraulis prisijungė prie O.T.O. Šį ordiną 1895 m. Austrijoje įkūrė turtingas pramonininkas, masonas Karlas Kelneris (1851–1905), jo veiklą tesė Teodoras Roisas (Theodor Reuss, 1855–1923). 1912 m. A. Kraulis pasiekė dešimtą laipsnį ordino gradacijos sistemoje (X°). Telemos kūrėjas blaškėsi tarp Maskvos, Didžiosios Britanijos ir Jungtinių Valstijų. Apie jį 2008 m. Ričardas B. Spencas išleido knygą „Slaptasis agentas 666: Aleisteris Crowley. Britų žvalgyba ir okultizmas“. Manoma, kad A. Kraulis buvo britų žvalgybininkas, išmaišęs Rusiją, Šveicariją, Aziją, Meksiką ir Šiaurės Afriką ir rinkęs informaciją apie vokiečių žvalgybą. 1947 m A. Kraulis mirė Anglijoje nuo kvėpavimo takų infekcijos, greičiausiai susijusios su jo polinkiu morfijui ir heroinui. Teigiama, jog paskutiniai A. Kraulio žodžiai buvo: „Esu sutrikęs“ (kita versija: „Kartais nekenčiu savęs“). A. Kraulis buvo tapęs ikona daugeliui menininkų ir savęs ieškančių žmonių.

Pagrindinė *thelema* mintis – Valios nepriklausomumas – paimta iš prancūzų renesanso mąstytojo, rašytojo Fransua Rable (François Rabelais, apie 1494–1553) „Telemos abatijos“. Telemiška idėja „Daryk tai, ką valioji“ – F. Rable „Gargantiua ir Pantagriuelio“ puslapiuose (1532–1552). Veikiamas šios idėjos, 1920 m. Sicilijos Cefalù mieste A. Kraulis įkūrė Telemos abatiją, antivienuolyną, kuriame gyventa ne pagal taisykles ar įstatymus, bet pagal laisvą valią ir malonumą. Tačiau A. Kraulio fantazijų viršūnė – idealistinė utopinė komuna, pavadinta „Collegium ad Spiritum Sanctum“ („Šventosios Dvasios kolegija“), – Italijoje neprigijo: 1923 m. iš jos britų mistiką išvijo Benitas Musolinis.

Antra pagal svarbumą *thelema* doktrina – „Meilė yra įstatymas, meilė su valia“ – dažniausiai turi seksualinę potekstę. Šios doktrinos šaknis galėtume rasti daosų, tantristų praktikoje.

Vilniuje veikia O.T.O. atstovas, prisistatantis kaip VitAL Frater, Fr. Zoon arba paprasčiausiai Vitalijus. Pasak VitAL Frater,[524] „pačio Ordino Lietuvoje dar nėra, būtent šiuo metu uždedamas fundamentas iš besidominčių žmonių; kaip klostysis, priklauso tik nuo mūsų pačių entuziazmo bei įdėto triūso. O.T.O. – magiškas ordinas, todėl jo nariai tiek pavieniui, tiek grupėse praktikuoja magiją“.

Pasak VitAL Frater[525], O.T.O. narių pasisveikinime naudojamas skaičius 93 reiškia „graikiškus žodžius *thelema* (valia) ir *agape* (meilė), kurie savo ruožtu ir sudaro visą Naujojo Eono *magick* esmę, išreikštą Formulėje 0=2, t. y. Niekas išreiškė save per dvi jėgas, o toliau – jau geometrinė progresija ar regresija: nėra skirtumo – Maja“.

2008 m. gruodžio 1 d. VitAL teigė, jog jam – 37 metai, ir *thelema* jis susidomėjo palyginti neseniai. „Pirmi insaitai [įžvalgos – *M. P.*] prasidėjo skaitant A. Crowley „Liber 333“, atsirado kažkokie blankūs prisiminimai ir kiti psichiniai bei dvasiniai išgyvenimai. „Liber AL vel Legis“ šokiravo tikrąja šio žodžio prasme, regis, kad man ji buvo parašyta, dabar, tiesa, kitos nuojautos aplanko (kad pats ir rašiau ją, žinodamas, jog „užmigsiu“ ir vėl). Praktikuoju *thelema magick*, išreikštą keturiais žodžiais: „Do what thou wilt!“, ir stengiuosi, kad mano asmeniniai norai, polinkiai, prisirišimai, antipatijos, baimės, lūkesčiai ir kita tam netrukdytų. Ordino Lietuvoje vis dar nėra, yra keletas žmonių, susidomėjusių naryste jame – jie dirba savarankiškai ir taip pat savarankiškai patys adaptuoja O.T.O. mokymosi programą. Esu inicijuotas į Ordo Templi Orientis ir esu įgaliotas Ordino atstovas Lietuvai, kildinančiai save iš Royso-Crowley-Hymeneus Alpha-Hymeneus Beta linijos. Šiuo metu Ordinui vadovauja Hymeneus Beta.“

VitAL pasakoja:[526] „Kai pirmą sykį man į akis pateko Crowley pavardė beletristinėje Pornovo knygoje "Liuciferio sostas", palaikiau jį kažkokiu apsišaukeliu, ir ilgam jo darbai man buvo prarasti. Va kiek kainavo išankstinė nuomonė, suformuota kažkokio epatažo siekiančio grafomano. Lietuviškai išties yra labai mažai A. Crowley tekstų, greičiausiai tiek, kiek aš pats išverčiau iš rusų kalbos. Internete medžiagos dar netalpiname. Vienas geriausių resursų, kur talpinamos Crowley *Libres* ir medžiaga apie Vakarų *magic* sistemą, yra www.oto.ru. Tai – Maskvos padalinio „Pan‘s Asylum Oasis“ svetainė. Jame, Maskvoje, ir buvau išventintas. Ordino nariu gali tapti pilnametystės sulaukęs laisvas ir pripažintas geros reputacijos asmuo, jo reputaciją turi patvirtinti du jau esami pilnateisiai Ordino nariai, t. y. jie turi būti ne mažesnio nei I laipsnio. Po paraiškos nusiuntimo kandidatas pradeda įsisavinti rekomenduojamą medžiagą bei atlikinėti bazinius ritualus. Pradėjęs savarankiškai dirbti, jis palaiko glaudžius ryšius su jo reputaciją turėsiančiais patvirtinti nariais.“

Pasak VitAL Frater, lietuviškas „Liber AL vel Legis“ turėtų būti išleistas 2009–2010 m. Angliškai bene visos *Libres* yra tinklalapyje www.sacred-texts.com/oto/index.htm. Įvairių šalių O.T.O. svetainių adresai – www.oto.org. Lietuviškai sudaryta 24 puslapių „Mokomoji medžiaga pirmosios O.T.O. pakopos kandidatams“. Joje – trumpas *thelema* (telemos) mokymo išdėstymas: aprašomos keturios stichijos, dvylika zodiako ženklų, septynios senovinės planetos, dvidešimt du Taro Arkanai, keturi kabalistiniai pasauliai, penkios žmogaus sielos dalys, dešimt Gyvenimo Medžio Sfiroth, Mažasis Išvarančios pentagramos ritualas, Liber Resh vel Helios sub figura CC, hebrajų raidynas, A.:A.: visų pakopų ženklai.

Iš pateiktos mokomosios medžiagos matome, jog didžioji dalis telemos mokymo paimta iš kabalistų raštų (ypač žaidimo skaičiais – gematrijos), esama juose ir senovės Egipto misterijų, teosofijos, Vakarų magijos tradicijų nuotrupų. Be abejo, A. Kraulis daug ką sukūrė ir pats – šis žmogus turėjo itin lakią vaizduotę. Pasak VitAL Frater, „svarbiausias dalykas – atstovaujant Nežinomus Mokytojus, skelbti *thelema* įstatymą, pasinaudojant Ordinu (O.T.O.) kaip instrumentu. Nežinomieji (Nematomieji) Mokytojai yra Ordino ir per jį žmonijos evoliucijos žiūrėtojai. *Magick* formulė 65 yra 6 (makrokosmas) ir 5 (mikrokosmas), kurių sąjunga reiškia 11 ir Thelemos Eono Žodyje ABRAHADABRA“.[527]

Pasak O.T.O. atstovo, *thelema* mokymas nėra pseudookultinis ir nelygintinas su *new age*. Taip pat VitAL Frater tvirtina, jog „abraomiškosios religijos esti sukurptos ant „nutekėjusių“ iš Šventyklos žinių fragmentų. Dėl žydiškos kabalos kilmės irgi ginčyčiausi, esu šalininkas egiptietiškos jos kilmės. *Thelema* iš dalies yra nūdienos hermetikų-gnostikų pasaulėžiūra, ji ir tęsia senąsias tradicijas, ir tuo pačiu yra naujai suteikta“.[528]

Lietuvio telemito teigimu, „visas darbas Ordina remiasi „Liber AL vel Legis“ bei kitomis šventomis Thelemos knygos. Taip pat – Liber Oz, thelemitiška žmogaus teisių deklaracija. Trumpai kalbant, kiekvienas žmogus yra Žvaigždė, turinti savo asmeninį kelią, kuris yra jos Valios išraiška. Jis – visažinis, visagalis, vienvaldis, jam tinka visi atributai, kurie buvo priskiriami Vienam Dievui. Bet jis neturi kitos teisės, kaip tik vykdyti savąją Valią. Jokių kompromisų – vykdai ją ir Žvaigždė eina savo keliu, o jei nevykdai – Žvaigždės statuso neprarandi, bet klaidžioji tamsybėse, susitrenki kaktomuša su kita užsimiršusia Žvaigžde ir taip sukuri netvarką. Netvarka – valios nepaisymo padarinys, todėl pirmučiausias tikslas yra pažinti savo tikrąją Valią, o

antrasis – ją realizuoti arba, tiksliau kalbant, netrukdyti jai realizuotis. Ordinas neturi bendros pasaulėžiūros ir jos nemoko, kiekvienas narys priima tokią pasaulėžiūrą, kokią jis nori. Nesu mokslininkas, man nereikia tikslių įrodymų, šiuo atveju, – greičiau poetas, ir „regiu“ raudoną giją, nusidriekusią nuo Nilo iki neries. Bet net to nepakanka teigti, kad *thelema* remiasi senovės Egipto mokymais, – ji remiasi savimi pačia. Tiesa, sąvoka *thelema* buvo ir senovės Graikijoje, tačiau tada ji buvo suvokiama kaip Dievo valia; dabar Dievo valia išpažįstama ir kaip žmonių valia, todėl šaukiu: Teesie Tavo Valia, nes tai ir mano Valia arba Teesie mano Valia, nes tai ir Tavo Valia. Thelemoje stengiamasi išvengto prakeikto dualizmo, pasidalijimo tarp Aukštesniojo aš, Tikrosios Valios bei žmoniškojo aš. „Liber AL vel Legis“ prakeikia religijas:

III; 49. Aš esu slaptajame keturgubame žodyje, šventvagystė prieš visus žmonijos dievus.

III; 50. Prakeiksmas jiems! Prakeiksmas jiems! Prakeiksmas jiems!

III; 51. Savo Sakalo galva aš iškapoju Jėzaus, kabančio ant kryžiaus, akis.

III; 52. Aš daužau savo sparnais per Magometo veidą ir apakinu jį.

III; 53. Savais nagais aš draskau Indo ir Buddisto kūną, Mongolo ir Dino.

III; 54. Bahlasti! Ompehda! Aš spjaunu į jūsų veidmainiškus tikėjimus.

O.T.O. – organizacija, kurios rankose yra sutelkta išmintis bei žinios šių organizacijų:

1. Gnostikinė Katalikiška Bažnyčia;

2. Šventosios Dvasios Riterių Ordinas;

3. Iliuminatų Ordinas;

4. Šventyklos Ordinas (Riterių Tamplierių)

5. Švento Jono Riterių Ordinas;

6. Maltos Riterių Ordinas;

7. Šventojo Kapo Riterių Ordinas;

8. Slaptoji Šventojo Graalio Bažnyčia;

9. Hermetinė Šviesos Brolija;

10. Šventas Herodamo Rožės Kryžiaus Ordinas;

11. Šventos Karališkos Enocho Arkos Ordinas;

12. Senasis ir Pirminis Masonijos Įstatas (33 laipsniai);

13. Memfio Įstatas (97 laipsniai);

14. Micraimo Įstatas (90 laipsnių);

15. Senasis ir Priimtasis Škotiškas Masonijos Įstatas (33 laipsniai);

16. Svedenborgiškas Masonijos Įstatas;

17. Martinistų Ordinas;

18. Sat-Bhai Ordinas. Ir daugelio kitų vienodai nusipelnusių, nors ir mažiau žinomų Ordinų.

19.Jis neapjungia A.‘.A.‘. , tačiau su šia kilniąja organizacija palaikomi glaudus ryšiai. Jis jokiu būdu nepažeidžia deramai pripažintų masoniškų organizacijų teisėtų privilegijų.

O.T.O. tikslai visumoje tegali būti suprasti tik aukščiausių laipsnių pašvęstųjų; tačiau galima atksleisti jog jis moko Hermetizmo Mokslo arba Okkultinių Žinių, Grynos ir Šventosios Šviesos Magikos, Mistinių pasiekimų Paslapčių, visų rūšių Jogos, Džjana Jogos, Radža Jogos, Bhakta Jogos ir Hatha Jogos, bei visų kitų Slaptų Senovės Išminties atšakų. Jo įsčiose yra paslėptos Didžiosios Misterijos, jo išmintis išsprendė visas filosofijos bei būties problemas. Jis disponuoja Filosofinio Akmens, Nemirtingumo Eleksyro bei Universaliosios Medicinos paslaptimis. Dar daugiau, jam priklauso paslaptis įgalinanti realizuoti seną pasaulinę svajonę – Žmonių Broliją.“[529]

VitAL Frater teigimu, *thelema*, kaip ir visos kitos religijos, taps masine ir išsigims. Tada ateis dar vienas pranašas, kuris „paskelbs kitą Įstatymą, dar labiau priartinantį žmogų prie jo idealo“. Tiesa, tai būsią dar negreit, nes dabar, pasak A. Kraulio, gyvename tamsiaisiais amžiais, ir tik nuo mūsų veiklos priklauso, kada prasidės naujas Renesansas.

VitAL Frater kai kuriuos akivaizdžius *thelema* panašumus su satanizmu paneigė, nors pripažino, kad „pavieniai Ordino nariai valioja išpažinti bet kokią pasaulėžiūrą ar religiją, netgi satanizmą, tačiau nepainioti to su darbu Ordine".[530]

A.Kraulio sukurtas *thelema* mokymas nėra tik banalus senovinių mokymų rinkinys, nors dažnai taip gali atrodyti. Manytume, jog šio žmogaus kūryba[531] verta atskiros studijos.

Lietuvoje veikia O.T.O. tinklalapis.[532]

Satanistai. Žodžiai *satanizmas*, *satanistas*, *šėtonas* audrina daugelio vaizduotę – ypač radikalių krikščionių („...satanistai trokšta slaptumo“[533]), kurių netrūksta ir Lietuvoje. Išgirdę vieną šių burtažodžių, jie įsivaizduoja siaubingus ritualus, kur vyksta grupinio sekso orgijos, kruvini gyvulių ir net žmonių aukojimai, prisimena populiarius holivudinius filmus ir metalo, roko muzikos atstovus, dainuojančius apie tai, koks galingas yra velnias.

Tačiau niekada nieko panašaus realiai nesame matę, vadinamąjį satanizmą, bent jau egzistuojantį Lietuvoje, priskirtume mados kategorijai. Dabar madinga būti niūriai nusiteikusiu (arba hiperoptimistišku, ateistiniu) žmogumi, todėl visuomenės sąmonė, nors išoriškai ir priešinasi *satanizmui*, iš tikrųjų jį priima ir garbina, pati dažnai to gal ir nesuvokdama.

Nejaugi kasdien įvykstančios žmogžudystės, plėšimai, nesibaigiantis karas kelyje, buitiniai konfliktai, politinės perturbacijos nėra tikrasis *satanizmas*? Nejau tai nėra baisiau už ėriuko ar katino paaukojimą ant altoriaus prieš apverstą kryžių? Juk taip rodoma populiariuose filmuose.

Pripažinsime, jog buvo ir dabar esama žmonių, kurie žudo ar daro kitas piktadarybes, motyvuodami, kad jiems tai daryti liepia *šėtonas*. Tačiau nemažai serijinių žudikų sako, jog jiems žudyti liepia Dievas.

Nuo šių svarstymų pereikime prie konkretybių. Esama žinių, jog satanizmo pradžia Lietuvoje – devintojo dešimtmečio antroji pusė, kai vyko „perestroika“. *Satanizmo* ištakos – Klaipėdoje. Be abejo, per uostamiestį į mūsų šalį atkeliavo daug dalykų – AIDS, narkotikai, taip pat ir *satanizmas*. Tačiau jame veikiančių satanistinių grupelių veiklą vis dėlto sunku būtų priskirti religijos kategorijai. Greičiau tai kažkas panašaus į baikerius, pankus, gotus, kitokius neformalus, kurie tik norėjo išsiskirti iš visuomenės masės ir pasirinko jiems priimtiną protesto formą. Mūsų manymu, itin gerai *satanizmą* apibūdino viena anonime norėjusi likti pašnekovė: „Tai – paauglių liga, panaši į spuogus, kurie praeina.“ Matyt, nemažai kas šia liga yra persirgęs.

Vis dėlto 2003 m. *satanistai* pirmąsyk Lietuvos istorijoje ryžosi parodyti savo veidus ir pasakyti, kas jie yra iš tikrųjų. Tuomet į viešumą išeiti sutiko pogrindinė Tamsos brolija.[534] Iki tol kelerius metus veikusi neformali organizacija buvo tarsi baubas įvairiems krikščionims radikalams, internete ir spaudoje svarsčiusiems, kas galėtų slypėti už šių dviejų siaubingų žodžių. Realybė pasirodė esanti ne tokia jau baisi. Ryžęsi į dienos šviesą išeiti Tamsos brolijos kūrėjai – du vilniečiai broliai dvyniai – pasirodė esantys linksmų plaučių kompiuterininkai, tik norintys iš visko, o ypač iš krikščionybės, pasišaipyti.

„Jungtinėse Valstijose egzistuoja vadinamasis religinis satanizmas, kuris iš tikrųjų tėra verslas. JAV propaguojamas tikėjimas šėtonu kaip būtybe, naudojami įvairūs ritualai, rengiamos juodosios mišios. Visa tai – išvirkščias krikščionybės variantas. Europietiškasis satanizmas – religijos parodija, jis nemokamas ir susimaišęs su ateizmu. Tačiau ateistais mūsų vis tiek nereikėtų vadinti“.[535]

Nuo 1999 m. veikiančiame šios pogrindinės kompiuterininkų įkurtos organizacijos tinklalapyje – ironija, gana šmaikšti kūryba, tiesa, dažniausiai orientuota į krikščionybės kritiką. „Satanistų“ interneto puslapyje galima rasti itin daug kritikos ir NRJ atžvilgiu, pateikiama net vaizdo medžiaga, kurioje žymūs religijotyrininkai kalba apie sektų grėsmę.

Tamsos brolijos įkūrėjai dvyniai – gabūs kompiuterininkai, todėl atmestume prielaidą, kad jų sukurtas tinklalapis – tik paauglių žaidimas. Panašu, jog susidūrėme su atveju, kai žmonėms lipdoma etiketė neatitinka realybės.

Tačiau Lietuvoje yra kitaip nei minėtieji broliai mąstančių žmonių, kuriuos galėtume sieti su satanizmu. Pateiksime keturis lauko tyrimo metodu atliktus pavyzdžius.

Pirmasis – „Šėtono biblijos” vertėjas iš anglų kalbos. „Šėtono bibliją” (*The Satanic Bible*) 1968 m. JAV mieste San Franciske išleido „Šėtono bažnyčios” (*Church of satan*) įkūrėjas ir vadovas Antonas Šandoras La Vėjus (Antonas Szandoras La Vey, 1930–1997), buvęs cirko artistas, pagarsėjęs neilgu, bet audringu romanu su Merlin Monro. Per tris dešimtmečius įgijusios populiarumą visame pasaulyje „Šėtono bažnyčios” literatūra Lietuvoje iki 1999 m. galėjo būti prieinama tik anglų arba rusų kalbomis. Prieš pat naujojo tūkstantmečio pradžią Vilniaus knygynuose pasirodžiusi „Šėtono biblija” (tiksliau, nedidelis jos fragmentas su komentarais) sulaukė pasisekimo – per mėnesį buvo išpirktas visas 500 egzempliorių tiražas, vėliau jis pakartotas. Knygos vertėjo teigimu, planuota išleisti ir Rusijoje veikiančio „Šviesos ordino” vadovo Michaelio knygą „Prakeiktųjų biblija” (arba „Religijos gniaužtuose”), bet vėliau nuspręsta ją publikuoti internete. Priežastis – neigiama visuomenės reakcija.

„Mūsų organizacija nėra brolija tikrąja to žodžio prasme, tai – bendraminčių grupuotė”, – tvirtino „Šėtono biblijos” vertėjas, teigęs, kad priklauso „Tamsos brolijai“ ir nenorėjęs prisistatyti.

Kaip pavyzdį, pateiksime keletą iš A. Š. La Vėjaus sukurtų 11 „satanistinių taisyklių žemėje“, padėsiančių demitologizuoti satanizmą, kurio atstovai įsivaizduojami (dažniausiai – Holivudo filmų įtaka) kaip vaikžudžiai ir iškrypėliai: „Neskriauskite mažų vaikų“, „Neužmušinėkite gyvulių, nebent maistui ir gindamiesi nuo užpuolimo“, „Nebandykite seksualiai suartėti, negavę kviečiančio signalo“, „Neimkite daikto, kuris jums nepriklauso, jei tik jis neapsunkina jo šeimininko ir šis neprašo, kad jį nuo tos naštos išvaduotumėte“.

Taip pat pateiksime ištrauką iš „baisiosios” knygos, „Prakeiktųjų biblijos”, kuri vėlgi verčia susimąstyti apie „satanistų” ironiją: „Palaimintas didysis drakonas, nes jis sukelia baimę. Ir didžiulis krokodilas, nes jis stiprus. Ir balų varlė, nes visa jos išvaizda – iššūkis Viešpačiui.”[536]

Antrasis „satanistas” – pedagogas, „Šėtono biblijos” (tiksliau, jos ištraukų) leidėjas. Jo leidyklos specializacija – parapsichologinė, maginė literatūra.

„Mūsų šalyje trūksta netradicinės literatūros lietuvių kalba. Juk pasaulyje tai dabar labai populiaru. Mūsų tikslas – ne pateikti gilią ezoterinių dalykų analizę, tik supažindinti su tuo, kas dedasi trečiojo tūkstantmečio išvakarėse. Satanistus žmonės įsivaizduoja klaidingai, šėtonas – taip pat Dievo tarnas. Lietuvoje iki šiol nebuvo net mažiausio leidinėlio, supažindinančio su tuo, kas iš tikrųjų yra satanizmas. Mūsų išleista „Šėtono biblijos” apžvalga priklauso filosofinių knygelių klasei, joje satanizmas aprašomas kaip reiškinys. Mes nesutikome spausdinti satanistinių ritualų, kurių aprašymus mums buvo pateikusi Tamsos brolija. Manau, jog paaugliai, besidangstantys satanistų vardu, „Šėtono biblijoje” turėtų perskaityti bent jau „vienuolika satanistinių taisyklių žemėje”, kuriose rašoma, jog vaikų ir gyvulių aukoti negalima, nes aukojimas turįs būti tik simbolinis. Juk pagrindinė satanizmo taisyklė – aš pats sau esu dievas, nieko aukščiau už mane nėra”, – aiškino savo požiūrį satanistinės literatūros populiarinimo Lietuvoje pradininkas (pokalbis su šiuo anonimu užrašytas 2000 m.).

Trečiasis „satanistas” – dar vienas anonimas, jaunuolis, šios knygos autoriui prisipažinęs, jog 1998 m. išniekino kapines Vilniaus rajone. Tačiau jis tvirtino nesąs

satanistas. „Satanistai egzistuoja, bet aš jų nepažįstu. Žiniasklaidos skleidžiami gandai apie satanistus realūs vos 10 procentų", – tikino vaikinas.

Kapinės Lietuvoje niekinamos gana dažnai. Kartais žydų (ir ne tik) kapinėse, kuriose atliekamas vandalizmo aktas, paliekama satanistinių (arba nacistinių) simbolių, tačiau iki šiol užregistruotas bene vienintelis atvejis, kai kapinių niekintojas pareiškė priklausąs satanistinei organizacijai. Turime galvoje aštuoniolikmetį klaipėdietį, 2003 m. vasarą išniekinusį uostamiesčio Joniškės kapines. Jis pareiškė, kad nuo 2002 m. Klaipėdoje keliasdešimt jaunuolių buriasi į pogrindinę satanistinę organizaciją „Juodoji unija". Tiesa, teisėsaugininkai tvirtina apie tokią organizaciją duomenų neturintys.

Ketvirtasis mūsų valstybės pilietis – dar vienas pedagogas, Ovidijus Kantas – išgarsėjo tuo, jog 2000-aisiais knygynuose vos pasirodžiusi jo, kartu su žmona, parašyta savižudybę ir mirtį garbinanti knyga „Mirties biblija"[537] saugumiečių bematant buvo išimta iš prekybos ir uždrausta. Įdomiausia tai, jog šis vyras, prieš parašydamas kontroversišką, su *satanizmu* lyginamą knygą, dirbo tikybos mokytoju vieno sostinės mikrorajono vidurinėje mokykloje. Tiesa, „Mirties biblijos" autorius tikino nesąs satanistas. „Šią knygą rašiau dešimt metų. Savižudybė priklauso visų tautų žmonėms. Pasirodžiusi knyga skaitytojams turėjo sukelti 220 voltų įtampą, todėl iš pradžių ją net planavau suskirstyti į 220 skyrelių. Mano knygoje mirtis aprašoma švelniai. „Mirties biblija" skirta filosofams ir psichologams, ne vaikams", – šios knygos autoriui pasakojo O. Kantas. Pasak jo, „Mirties biblija" – ketvirtoji autoriaus parašyta knyga. „Prieš ją kūriau nihilistinę literatūrą. <...>. Žmonės, vos perskaitę „Mirties biblijos" pavadinimą, mano, jog tai – satanistinė knyga, tačiau iš tikrųjų satanizmas – tikėjimas velnią, o šioje knygoje rašoma apie mirtį. „Mirties biblija" – normali grožinė knyga. <...>. Mano knygoje mirtis aprašoma švelniai", – tvirtino O. Kantas.[538]

Tinklalapyje www.satan.lt, kurio *motto* – „Aš pats sau Dievas" – propaguojamas ir šiuolaikinis ateizmas,[539] kuris Lietuvoje taip pat tampa savotišku NRJ. Šioje interneto svetainėje publikuojamos kai kurios ateistinės knygos.[540] Nemažai žmonių yra užsikrėtę neoateizmo idėjomis, kurios iš esmės nesiskiria nuo tradicinio ateizmo, gal tik forma – įmantresnė. 2005 m. 2,3 proc. pasaulio gyventojų save vadino ateistais, dar 11,9 proc. - netikinčiaisiais.[541]

Svarbiausios neoateizmo knygos – Aleksandro Nikonovo (gim. 1964; rusų žurnalistas, rašytojas) „Beždžionės atnaujinimas. Mažo singuliarumo didelė istorija“ (2005), Ričardo Daukinso (gim. 1941, britų biologas) „Dievo iliuzija“ (2006), Kristoferio Eriko Hičenso (gim. 1949, britų ir amerikiečių rašytojas, žurnalistas) „Dievas nėra didis: kaip religijos viską užnuodija“ (2007) ir kt.

Scientologijos bažnyčia (dar žinoma pavadinimais Dianetikos centras, „Narconon“, „Criminon“, Hubbardo humanitarinis centras, Tarptautinis detoksikacijos centras) – eklektiško pobūdžio NRJ, jis yra vienas destruktyviausių ir turtingiausių pasaulyje. Jį įkūrė rašytojas fantastas, jūrų atsargos karininkas Lafajetas Ronaldas Habardas (Lafayette Ronald Hubbard, 1911–1986), dar vadinamas L. Ron Haardu arba LRH. Parašęs daugybę ganėtinai žemo meninio lygio fantastinių romanų, jis nusprendė, jog geriausias būdas užsidirbti pinigų – įkurti savo NRJ. Yra žinoma, jog 1949 m. L. R. Habardas, dalyvaudamas rašytojų fantastų suvažiavime Niu Džersyje, pasakė legenda tapusius žodžius, kuriuos užfiksavo žurnalas „Time”: „Rašyti tam, kad gautum pensą už žodį, yra juokinga. Jeigu žmogus iš tikrųjų nori gauti milijoną dolerių, tai geriausias būdas – įkurti savo religiją.” Tuo tarpu 1972-aisiais L. R. Habardas yra pasakęs: „Darykite pinigus. Darykite daugiau pinigų. Priverskite kitus dirbti, kad jie jums darytų dar daugiau pinigų.“[542]

Scientologijos pradžia – 1950 m. rašytojo išleista pseudomokslinė knyga „Dianetika“ (2002 m. ji pasirodė ir lietuviškai;[543] žodis „dianetika“ kilęs iš graikiškų žodžių *dia* „per“ ir *nous* „protas“). Jos pagrindu (beje, pagrindinė dianetikos idėja buvo „pasiskolinta“ iš ankstyvojo psichoanalizės tėvo Zigmundo Froido mokymo[544]) po ketverių metų ir buvo įkurta Scientologijos bažnyčia. Dabar jos centras – Los Andžele.

Beje, yra žinoma, jog 1944–1947 m, šio NRJ įkūrėjas priklausė masonams (žr. „Masonai“) artimam Rozenkreicerių ordinui, vėliau tapo ir satanistinio Aleisterio Kraulio (1875–1947) „Rytų šventyklos“ ordino nariu.

L. R. Habardas yra padaręs įdomių pareiškimų. 1963 m. jis pareiškė, jog yra dukart aplankęs dangų, pirmą kartą – prieš 43891832611117 metus 344 dienas 10 minučių ir 40 sekundžių, skaičiuojant nuo 1963 m. kovo 9 d. 10 valandos 2,5 minučių vakaro vidurio Europos laiku. Anot jo, „dangus laikėsi visiškai tvarkingai“: visur stovėjo marmurinės angelų statulos. Tačiau per antrąjį apsilankymą buvo matyti nuopuolio pėdsakų: atraminiai stulpai pasidengę dulkėmis, statulos kažkur dingusios. Prie įėjimo kairėje pusėje kabėjo iškaba su užrašu: „Tai – dangus”, dešinėje užrašas skelbė: „Pragaras“.[545]

L. R. Habardas tikėjo, kad jo darbai – neužbaigtų Budos (žr. „Budistai“) darbų tęsiniai: „Prieš 2500 metų Buda pranašavo, kad visa jo veikla bus užbaigta Vakaruose... Taip, mes ją užbaigėme!“[546]

Iš budizmo scientologija „pasiskolino“ ir tikėjimą reinkarnacija. Teigiama, jog kiekvienas *tetanas* (*thetan*, scientologų žargonu tai reiškia dvasią; L. R. Habardas sukūrė 15 tetatų lygmenų, iki šiol paskelbti tik 8) yra nugyvenęs 80 000 gyvenimų nuo pačios primityviausios formos – ląstelės – iki dabartinio žmogaus. Žmogaus tikslas – dvasinė laisvė. „Scientologija siūlo kelią, kuriame atskiras žmogus per studijas gali įsisąmoninti savo paties nemirtingumą ir pasiekti aukščiausią tiesą“.[547]

L. R. Habardas buvo teistas tris kartus, o nuo 1981 m., slėpdamasis nuo baudžiamojo persekiojimo, jis gyveno atsiskyręs nuo visuomenės, bendravo tik su scientologais. Po mirties nuo širdies smūgio, sukelto psichotropinių vaistų, Scientologijos bažnyčia paskelbė, kad jis paliko savo kūną aukštesnio lygio dvasiniams tyrimams. Esama spėjimų, jog L. R. Habardas buvo nužudytas dėl intrigų NRJ vadovybėje.

Scientologija teigia esanti supermokslas, neva nauja filosofijos ir psichologijos sintezė. Kadangi NRJ veikia daugybe pavadinimų, kurie registruojami kaip prekiniai ženklai, ji turi galimybę savo priešus persekioti teisiniais būdais, t. y. remdamasi autorinių teisių įstatymais. Daug kur pasaulyje Scientologijos bažnyčia, kaip religinė organizacija, uždrausta, todėl veikia kaip visuomeninė (Lietuvoje tai – Vilniaus dianetikos centras) arba komercinė organizacija.

Žurnalas „Time" yra pavadinęs Scientologijos bažnyčią „ypač pelningais globaliniais reketininkais". Scientologai padavė žurnalą į teismą. Išleidę daugiau kaip 7 milijonus dolerių bylinėjimuisi, žurnalistai bylą laimėjo.

Be išorinių (Dianetikos centrų, „Narconon", „Criminon" ir kt.), yra ir vidinių Scientologijos bažnyčios lygmenų. Nuo 1955 m. ji turi ir savo saugumo tarnybą. 1955–1966 m. ji vadinosi „Hubbardo komunikacijos biuru" (HCO), 1966–1983 metais – „Saugos biuru" (GO), nuo 1983-iųjų – „Specialiųjų tyrimų biuru" (OSA).

Aukščiausias, valdantysis NRJ sluoksnis – vadinamoji „Jūros organizacija" (*Sea Org*), kuri panaši į karinę. Jos nariai turi specialias uniformas, savo laivą. „Jūros organizacijos" nariai, kurių yra daugiau kaip 5000, pasirašo sutartį, kad milijardą metų (jie tikisi būti nemirtingi) tarnaus Scientologijos bažnyčiai. *Sea Org* veikia nuo 1967 m.

Į scientologiją dažniausiai įtraukiami nieko nenutuokiantys žmonės, susidomėję „naujais sveikatos, asmeninės gerovės ir žmonių tarpusavio santykių gerinimo" metodais. Jiems pateikiamas 200 klausimų vadinamasis „Oksfordo asmenybės analizės testas" (žr. toliau), neturintis nieko bendro su Oksfordo universitetu. Sąžiningai užpildę šį testą, žmonės suteikia scientologams daug asmeninės informacijos, kuri vėliau, įstojus į NRJ, gali leisti jais manipuliuoti.

NRJ narių hierarchija pagrįsta žiniomis, kurios kainuoja nemažus pinigus. Kuo toliau, tuo kursai brangesni, brangi ir scientologų literatūra. Pavyzdžiui, Vilniaus dianetikos centras siūlo aibę knygų, kurios būtinos, kad taptumėte scientologu. Pagrindinės žemesnės pakopos (dianetikos) knygos kainuoja apie 200 litų. Pagrindinės scientologijos (aukštesnės pakopos) knygos – apie 500 litų. Jei norite būti administratoriumi, knygų serija „Valdymas" jums kainuos apie 1000 litų. Pradinių kursų kaina – nuo 15 litų (pavyzdžiui, „Dianetikos seminaras") iki 800 litų („Kaip konfrontuoti ir sutriuškinti slopinimą").

Pirminė scientologų procedūra, atliekama „preklirui“ (*precleare*, t. y. dar nepašvęstam į scientologiją žmogui) – auditingas, pe jį atliekamas „Oksfordo asmenybės analizės testas“– kainuoja nuo 250 iki 700 litų. Aukštesnio lygio NRJ nariai gauna teisę mokyti žemesnio lygio narius ir jiems perpardavinėti nupirktas žinias.

Pateikiame „Oksfordo asmenybės analizės testą“. Į jį galimi atsakymai – taip, nežinau arba ne. Beje, šiame teste nėra nė vieno klausimo apie seksualinį žmogaus gyvenimą.[Kalba netaisyta – *aut., red*.]

1. Ar Jūs darote neapgalvotas pastabas, kaltinate, o vėliau gailitės?
2. Ar Jūs sugebate išlikti ramus ir susikaupęs tuo metu, kai aplinkiniai nervinasi ir praranda kantrybę?
3. Ar Jūs skaitinėjate traukinių tvarkaraščius, sąrašus arba žodynus tik dėl malonumo?
4. Ar turi įtakos Jums asmeninės simpatijos ar antipatijos, kai reikia priimti sprendimą dėl kokio nors žmogaus?
5. Ar Jūs planuojate turėti tik du ar mažiau vaikų savo šeimoje, net jeigu sveikata ir pajamos leistų daugiau?
6. Ar Jūs kartais patiriate netikėtus raumenų trūkčiojimus, kai tam nėra jokios logiškos priežasties?
7. Ar Jūs norėtumėte pasirinkti padėtį, kurioje Jūs nebūtumėt atsakingas už savo sprendimus?
8. Ar kiti žmonės laiko Jūsų veiksmus nenumatomais?
9. Ar Jūs manote, kad socialinei apsaugai turėtų būti skiriama daugiau pinigų?
10. Ar kiti žmonės Jus labai domina?
11. Ar Jūsų balsas yra labiau monotoniškas nei kintantis?
12. Ar Jūs paprastai leidžiate kitam žmogui pradėti pokalbį?
13. Ar Jus domina kitų žmonių pokalbiai?
14. Ar žinojimas, kad sukeliate skausmą gyvūnams ar žuvims stabdo Jus nuo medžioklės ar žvejybos?
15. Ar dažnai elgiatės impulsyviai?
16. Ar Jūs lėtai šnekate?
17. Ar Jūs dažnai esate susirūpinęs dėl savo sveikatos?
18. Ar būna, kad koks nors netikėtas veiksmas Jums sukelia raumenų spazmus?
19. Ar Jūs paprastai išliekate taktiški, reikalaudami iš savo darbuotojų, giminaičių ar mokinių?
20. Ar Jūs manote, kad momentinis Jūsų sprendimas bus teisingas?
21. Ar praeities nesėkmės vis dar Jus jaudina?

22. Ar Jums būna ypatingo aktyvumo periodų, trunkančių keletą dienų?
23. Ar Jus įžeidžia kitų pastangos patarti jums ką turėtumėte daryti?
24. Jums paprastai sunku prisiimti kaltę?
25. Jums maloniau turėti nedidelį artimų draugų būrelį, nei daug pažįstamų?
26. Ar Jūsų gyvenimas yra nuolatinė kova už būvį?
27. Ar Jūs dažnai dainuojate ir švilpaujate tik savo malonumui?
28. Ar Jūsų draugai laiko Jus nuoširdžiu ir jautriu žmogumi?
29. Ar Jūs mieliau duotumėte įsakymus nei juos vykdytumėte?
30. Ar Jūs jaučiate malonumą galėdamas papasakoti naujausią skandalą apie savo kolegas?
31. Ar Jūs galėtumėte susitaikyti su griežta disciplina?
32. Ar Jūs nerimaujate, kai reikia imtis visiškai naujo darbo?
33. Ar Jūs stengiatės, kad kiti juoktųsi ir šypsotųsi?
34. Ar Jums lengva išreikšti savo emocijas?
35. Ar Jūs susilaikote nuo priekaištų, kai kitas pavėluoja į pasimatymą?
36. Ar Jūs kartais laikomas žmogumi, savo elgesiu gadinančiu kitiems nuotaiką?
37. Ar Jūs manote, kad yra žmonių, kurie tikrai nusiteikę prieš Jus ir bando Jums pakenkti?
38. Ar Jūs galėtumėte pripažinti, kad buvote neteisus vien dėl „šventos ramybės”?
39. Ar tiesa, kad yra tik keletas žmonių, kuriuos tikrai mėgstate?
40. Ar tiesa, kad Jūs jaučiatės laimingas labai retai, tik ypatingais atvejais?
41. Ar jūs aktyviai bendraujate vakarėliuose?
42. Ar Jūs imatės atsargumo priemonių, kad užkirstumėte kelią nelaimei?
43. Ar jaudinatės pagalvojęs, kad reikės viešai kalbėti?
44. Jeigu parduotuvėje pamatytumėte daiktą, per klaidą įkainotą žemesne nei tikroji jo kaina, ar bandytumėte jį nusipirkti pigiau?
45. Ar dažnai jaučiate, kad žmonės žiūri arba šneka apie jus Jums už akių?
46. Ar Jūs „nuolatos patenkate į bėdą”?
47. Ar yra dalykų, kurių Jūs ypatingai nemėgstate ar bijote?
48. Ar tiesa, kad Jums labiau patinka būti žiūrovu, negu pačiam dalyvauti varžybose?
49. Ar Jums lengva likti bešališku?
50. Ar Jūs turite tikslias, nusistovėjusias mandagaus elgesio normas su savo šeimos nariais?
51. Ar Jūs galėtumėte būti pobūvio „siela”?
52. Ar Jūs galėtumėte „pirkti kreditan” tikėdamasis, kad galėsite išsimokėti?
53. Ar Jus ištinka pavėluota reakcija, kai nutinka kas nors netikėta, kaip pavyzdžiui, avarija arba koks nors kitas nerimą keliantis įvykis?
54. Ar Jūs rūpinatės kitų gerbūviu labiau nei savo paties asmenine nauda?
55. Ar būna, kad klausantis paskaitos Jums pasirodo, jog lektorius kreipiasi būtent į Jus?

56. Ar pašaliniai garsai retai trukdo Jums susikaupti?
57. Ar Jūs sekate kasdienius įvykius?
58. Ar Jūs galite susiplanuoti darbą šešiems mėnesiams ir nuosekliai siekti užsibrėžto tikslo?
59. Ar Jūs manote, kad šiuolaikinė „kalėjimų be grotų" sistema pasmerkta žlugti?
60. Ar Jūs linkęs į nerūpestingumą?
61. Ar kada nors jautėtės gyveną lyg sapne, kai viskas atrodė nerealu?
62. Ar Jūs greitai atsigaunate nuo blogų žinių poveikio?
63. Ar ką nors kritikuodami kartu stengiatės ir padrąsinti?
64. Ar Jūs paprastai laikomas šaltakraujišku žmogumi?
65. Ar Jūs galvojate, kad Jūsų nuomonė yra nepakankamai svarbi pasakyti kitiems žmonėms?
66. Ar Jūs taip savimi pasitikite, kad kartais tai erzina kitus žmones?
67. Ar Jūs stengiatės stebėti savo daiktus, kuriuos paskolinote draugams?
68. Ar džiaugiatės savo pačių pasirinkta veikla?
69. Ar emocinga muzika daro Jums didelį poveikį?
70. Ar jūs smerkiate žmogų, nes yra Jūsų varžovas ar oponentas?
71. Ar dažnai sėdite ir galvojate apie mirtį, ligas, skausmą ir liūdesį?
72. Ar Jus jaudina mintis, kad Jūs galite prarasti orumo jausmą?
73. Ar Jūs visada renkate daiktus, kurie „gali praversti"?
74. Ar Jūs kritikuotumėte kieno nors charakterio ydas, blogybes ir nurodytumėte trūkumus kieno nors rankdarbyje?
75. Ar Jūs atvirai įvertinate gražius dalykus?
76. Ar Jūs kartais atiduodate daiktus, kurie Jums nepriklauso?
77. Ar Jūs sveikinatės labai emocionaliai?
78. Ar Jūs dažnai galvojate apie praeities nesėkmes?
79. Ar Jūs laikomas stipriu žmogumi dėl savo veiklos ar įsitikinimų?
80. Ar Jūs lengvai ir neįsižeisdamas priimate kritiką?
81. Ar tiesa, kad Jūsų netrikdo visiška tyla kai norite pailsėti?
82. Ar Jūs pavydus?
83. Ar Jūs linkęs vis atidėlioti reikalus, kol paaiškėja, kad jau per vėlu?
84. Ar Jūs labiau linkęs veikti pagal kitų norus, negu eiti savo paties pasirinktu keliu?
85. Ar Jums lengva pradėti naują veiklą?
86. Jūs kramtote savo nagus, kandžiojate plunksnakočio galą?
87. Ar būna, kad siekdami didesnio įspūdžio, Jūs perdėtai reiškiate savo jausmus?
88. Jeigu mes būtume kitos šalies užkariautojai, ar Jūs jaustumėte palankumą tos šalies piliečiams, atsisakiusiems karinės tarnybos dėl politinių arba religinių įsitikinimų?
89. Ar yra kokių nors asmeniškų dalykų, dėl kurių Jūs esate itin jautrus?
90. Ar Jūs turite mažai veiklos ir domėjimosi sričių, kurias pats pasirinkote?

91. Ar būna, kad Jums šautų į galvą kokia nors viena mintis ir „neatstotų” keletą dienų?
92. Ar Jūs lėtai valgote?
93. Ar Jūs galite stabilizuoti padėtį kai kiti ima panikuoti?
94. Ar Jūs sustotumėte ir sužinotumėte, ar žmogui reikalinga pagalba net tuomet, kai jis tiesiogiai to Jūsų neprašė?
95. Ar būna, kad Jūs bekalbėdami nejučia padidinate savo mokyklos (koledžo, klubo, komandos ir t.t.) gerąsias ypatybes?
96. Ar Jūs sumokate skolas ir laikotės pažadų, kai tai yra įmanoma?
97. Ar gerai miegate?
98. Ar Jūs fiziškai nubaustumėte dešimties metų vaiką, jeigu jis atsisakytų Jums paklusti?
99. Ar Jūs labiau linkęs būti pasyviu klube arba organizacijoje kuriai priklausote?
100. Ar Jūs mąstydami remiatės logika ir moksliniu požiūriu?
101. Ar šiandienos jaunimas turi daugiau galimybių negu praėjusi karta?
102. Ar Jūs išmetate daiktus, o vėliau paaiškėja, kad jie reikalingi?
103. Ar Jūs lengvai atsisakytumėte savo tikslo, jei tai keltų pakankamai daug rūpesčių?
104. Ar Jūs retai būnate labai entuziastingas?
105. Jūs retai įtarinėjate kitus?
106. Jūs kartais norėtumėte žinoti ar kam nors iš tiesų rūpite?
107. Ar Jūs atsisakote atsakomybės, nes abejojate savo galimybėmis susidoroti su užduotimis?
108. Ar jūs kartais jaučiate poreikį pakartoti kokią nors į domią arba pikantišką naujieną?
109. Ar kartais Jūs linkęs padidinti atleistiną skriaudą?
110. Jūsų veido išraiška dažniau kintanti nei sustingusi?
111. Ar Jums norisi, kad kas nors patvirtintų ar pakartotų Jūsų išsakytą nuomonę?
112. Ar Jūs atvirai ir nuoširdžiai žavitės kitų žmonių grožiu?
113. Ar Jums reikėtų didelių pastangų kad pagalvotumėte apie savižudybę?
114. Ar jūs energingas?
115. Ar nesutarimas kuriuo nors klausimu turėtų įtakos Jūsų santykiams su kitu žmogumi?
116. Jūs retai nerimaujate dėl nedidelių savo nesėkmių?
117. Ar kartais pagalvojate, kad per daug šnekate?
118. Ar Jūs dažnai šypsotės?
119. Ar Jus lengva nudžiuginti?
120. Susidūrę su tiesioginiu pasipriešinimu, Jūs atkakliai siektumėte savo tikslo ir nepasiduotumėte?
121. Nors atstumas nėra didelis, Jūs geriau važiuosite nei eisite pėsčiomis?

122. Ar Jus trikdo vėjo ar namo kaimynų keliamas triukšmas?
123. Ar nuomonę apie reiškinius įtakoja Jūsų patirtis, darbas, išsilavinimas?
124. Ar dažnai darote netaktiškas, šiurkščias klaidas?
125. Ar įtarinėjate žmones, kurie prašo Jūsų paskolinti pinigų?
126. Ar turi įtakos Jūsų sprendimams asmeniniai interesai?
127. Ar galite pasidaryti labai entuziastingas tik dėl kažkokio menkniekio?
128. Ar dažnai imatės kokių nors veiksmų, net jeigu Jūsų sveika nuovoka sako ką kita?
129. Ar Jūs esate žmonių skirstymo pagal odos spalvą ir klases šalininkas?
130. Ar turite įprotį glostyti plaukus, trinti kaktą, nosį, tampyti ausis ir pan.?
131. Ar Jūs greitai prisitaikote ir pasinaudojate naujomis sąlygomis, net jeigu jos yra sunkios?
132. Ar kokie nors garsai Jus erzina („eina per dantis”)?
133. Ar Jūs galite suvokti kito asmens nuomonę kai to norite?
134. Ar Jūs einate miegoti kai to norite, o ne „pagal laikrodį”?
135. Ar nedideli kitų žmonių trūkumai daro Jūs nekantrų?
136. Ar Jus erzina vaikai?
137. Ar Jūs mažiau kalbus nei Jūsų kolegos?
138. Ar Jūs vykdote įpareigojimus greitai ir sistemingai?
139. Ar Jūs mieliau padedate bendrakeleiviui pats, o ne paliekate tai padaryti oficialiems tarnautojams?
140. Ar jūs visada balsuojate už partiją neskaitydamas kandidatų rinkiminių programų ir plakatų?
141. Ar Jūs dažnai galvojate apie savo buvusias ligas ir skausmingus išgyvenimus?
142. Ar Jūs jaučiatės labai nejaukiai kai aplinkui betvarkė?
143. Ar Jūs paprastai kritikuojate matytą filmą ar spektaklį, skaitytą knygą?
144. Ar galite, pasakodami kokį nors juokingą įvykį, lengvai pamėgdžioti jame buvusias manieras ir kalbėseną?
145. Ar manote, kad Jūsų nuomonė yra pakankamai svarbi pasakyti kitiems, net jei nesate tos srities specialistas?
146. Ar imatės tvarkytis svetimuose namuose, jei ten betvarkė?
147. Ar galite priimti pralaimėjimą lengvai, be būtinybės „nuryti nusivylimą”?
148. Ar Jūs dažnai jaučiatės prislėgtas?
149. Ar Jums būna nejauku vaikų draugijoje?
150. Ar Jūs nebetikite savo jėgomis kai negalite ko nors padaryti, užuot ieškojęs išeities kitoje veikloje ar sistemoje?
151. Jūs kartais visai nepajėgiate suvokti reiškinių esmės?
152. Ar Jūs retai išsakote savo nusiskundimus?

153. Ar Jūs dirbate protrūkiais – būnate neaktyvus, o paskui „ariate” dieną ar dvi?
154. Ar Jūs nerimaujate dėl neužbaigtų darbų?
155. Ar žmonėms patinka būti Jūsų draugijoje?
156. Ar Jūs nesikišdamas leidžiate kam nors įrašyti tuos „du paskutinius žodžius” kryžiažodyje?
157. Ar Jūs gerbiate kitų žmonių gerąsias puses ir tik retkarčiais šnekate apie juos nepagarbiai?
158. Ar Jūs visuomet pasiruošęs juoktis ir šypsotis?
159. Ar Jūsų balsas ir manieros yra išraiškingos?
160. Jeigu „išsiliejate”, tai tiktai artimiausiems draugams?
161. Ar Jūsų interesai ir studijų sritys yra tokie svarbūs, kad lieka mažai laiko kam nors kitam?
162. Ar Jūs norėtumėte pradėti naują veiklą toje vietoje, kur gyvenate?
163. Ar galėtumėte užmušti kokį nors gyvūną, kad išvaduotumėte jį nuo skausmo?
164. Ar jums lengva atsipalaiduoti?
165. Jūs retai apgailestaujate dėl praeities nesėkmių ir klaidų?
166. Ar mintis apie baimę sukelia Jums fizinę reakciją?
167. Ar galite pasitikėti savo sveika nuovoka, būdamas emocinėje situacijoje?
168. Ar kas nors galėtų pasakyti, kad Jūs esate tikrai veiklus?
169. Ar Jums sunku pradėti dirbti prie užduoties, kuri turi būti atlikta?
170. Ar Jūs prieš „bandomojo laikotarpio sistemą” nusikaltėliams?
171. Ar praleidžiate daug laiko bereikalingai nerimaudamas?
172. Iškilus nesutarimams Jums sunku suvokti, kodėl kiti žmonės nepajėgia suprasti Jūsų požiūrio ir sutikti su Jumis?
173. Ar Jūs gerai susitvarkote su kasdieninėmis problemomis?
174. Ar Jūs paprastai esate teisingas kitiems?
175. Ar Jūs labiau linkęs laukti ir pažiūrėti, kaip įvykiai klostysis toliau, užuot pats pradėjęs veikti?
176. Ar Jūs leidžiate pinigus lengviau ir greičiau negu uždirbate?
177. Ar galėtumėte be nereikalingo jaudinimosi sąmoningai rizikuoti?
178. Ar, pakliuvę į nedidelę mašinos avariją pasirūpintumėte, kad Jūsų padaryta žala būtų atlyginta?
179. Ar kiti Jus slegia (užgožia)?
180. Ar darote savo draugams nuolaidas, kai su kitais tokiu atveju elgtumėtės griežčiau?
181. Ar dažnai galvojate apie savo nepilnavertiškumą?
182. Ar kiti žmonės atsiliepia apie Jus kritiškai?
183. Ar sutrinkate, kai viešumoje kas nors Jus nuoširdžiai sveikina: bučiuoja, apkabina ar ploja per nugarą?

184. Ar dažnai nedarote to, ką norėtumėt, tik dėl kitų žmonių norų?
185. Ar Jūs būnate įsitikinęs savo nuomonės teisingumu, net jeigu nesate tos srities žinovas?
186. Ar dažnai Jums tenka dirbti „keliais frontais vienu metu”?
187. Ar pažįstami galvoja apie Jūsų sugebėjimus geriau nei Jūs pats?
188. Ar mintis apie mirtį, net jos priminimas kelia Jums pasibjaurėjimą?
189. Ar išsprendę ginčą po to dar kurį laiką jaučiate nepasitenkinimą?
190. Ar Jūsų balsas, laikysena ir išraiška yra draugiška?
191. Ar gyvenimas Jums atrodo kiek miglotas ir nerealus?
192. Ar dažnai jaučiatės prislėgtas dėl karo aukų ir politinių pabėgėlių likimo?
193. Ar vos pažįstami žmonės prašo Jūsų pagalbos ir patarimo savo asmeniniais klausimais?
194. Ar pametus kokį nors daiktą neateina mintis, kad kažkas jį pavogė arba ne ten padėjo?
195. Jeigu pamanytumėte, kad kas nors įtarinėja Jus ar Jūsų veiksmus, bandytumėte įtikinti, o ne palikti jiems patiems išsiaiškinti?
196. Ar kartais manote, kad Jūsų amžius yra prieš Jus (esate per jaunas arba per senas)?
197. Ar būna laikotarpių, kai esate liūdnas ir prislėgtas be jokios aiškios priežasties?
198. Ar dažnai niurnate dėl Jūsų gyvenime pasitaikančių aplinkybių?
199. Ar Jūs linkęs slėpti savo jausmus?
200. Ar manote turįs daug nuoširdžių draugų?

Atsakius į testo klausimus, paaiškėja, kad beveik visi testuojamo asmens žmogiški faktoriai – žemiau vidutinio lygio. Diagrama rodo, jog testuojamasis gali būti absoliučiai išsiblaškęs, depresyvus ir nervingas, beveik visiškai neatsakingas ir bevalis, ir tik viena ar kelios sferos gali kelti šiokio tokio optimizmo. Asmuo beveik paskelbiamas asocialiu ir degradavusiu žmogumi, nors scientologai tikina tikėjęsi geresnių rezultatų. Taip sakoma kiekvienam atsakiusiam į testo klausimus.

59 testo klausimas „Ar jūs manote, kad šiuolaikinė „kalėjimų be grotų” sistema pasmerkta žlugti?” ir 170 klausimas „Ar jūs prieš „bandomojo laikotarpio sistemą” nusikaltėliams?” glaudžiai siejasi su scientologų įstatais, įregistruotais Klaipėdos apskrities Viršininko administracijoje 1999 m. gegužės 7 d., turint tikslą įgyvendinti „Narconon” (narkomanų gydymo be metadono) ir „Criminon” (nusikaltėliai be kalėjimo) programas, gaunant lėšų iš valstybės valdžios bei valdymo institucijų.

„Narconon” programa buvo pateikta Klaipėdos miesto tarybai, tačiau ji šią programą atmetė. Scientologų teigimu, ji padeda per 2–8 mėnesius atsikratyti narkotikų priklausomybės be metadono. Pagal „Narconon“ programą tariamai pagyja apie 80 % narkomanų, nors realus pagijimų skaičius, specialistų teigimu, neviršija 8 %. „Narconon“ programos koncepcija remiasi specialiu režimu ir pratimais, didelių vitaminų dozių vartojimu bei ilgalaikiu buvimu saunoje. „Criminon” programa remiasi 1980 m. L. R. Habardo išleista knyga „Kelias į laimę”, kurioje jis užsibrėžė tikslą sukurti šiuolaikinį moralinį kodeksą, kuris neva leistų pasipriešinti žemiškosios civilizacijos dehumanizacijai ir susinaikinimui. Knygoje teigiama, jog nusikaltėlis vadovaujasi vadinamuoju *reaktyviuoju protu*, kuris vykdant nusikaltimą pasiekia kulminacinį tašką (aptemsta protas): tai pasireiškia prievarta ar panašia destruktyvia veikla. Asmuo, vykdydamas nusikaltimą, yra nesąmoningas, todėl negali būti kaltas (yra paprasčiausiai nepakaltinamas). Priešingas *reaktyviajam protui* yra *analitinis protas*, kuris veikia logiškai ir produktyviai, priima tik teisingus sprendimus. Jį scientologai siūlo lavinti už didžiulius pinigus.

Atsakius į „Oksfordo asmenybės analizės testo“ klausimus bei žmogui diagnozavus įvairiausių nukrypimų nuo normos, pasiūloma apsilankyti *procesingo* terapijoje, kad būtų galima užverbuoti į brangiai kainuojančius dianetikos kursus arba pakviesti tapti NRJ nariu. Juo tapus, iš NRJ gretų labai sudėtinga pasitraukti, o pasitraukus būtina psichiatro pagalba.

Procesingas – tai grupinė terapija, kai vadinamasis *auditorius* užduoda klausimus grupei žmonių. Prieš pradedant *procesingą* įspėjama, jog atsakant į klausimus reikia suvokti, kad esate šiame laike ir atsakinėjate tik šiuo momentu; jei paeiliui pateikiami tie patys klausimai, reikia pamiršti prieš tai buvusį tą patį klausimą, lyg jo nebūtų buvę ir atsakyti į klausimą lyg girdint jį pirmą kartą, pvz.: „Ar jūs turite dešinę ranką?“; „Ar jūs turite dešinę ranką?“; „Ar turite dešinę ranką?“; „Patikrinkite ar turite dešinę ranką?“; „Ar jūs turite dešinę ranką?“. *Procesingas* trunka apie dvi valandas.

Auditingas nuo procesingo skiriasi tuo, jog – tai asmeninė terapija. Joje dalyvauja auditorius ir vienas žmogus, kurio klausiama tokių dalykų kaip, pavyzdžiui: „Kokius daiktus, esančius čia, norėtumėte turėti?“; „Iš čia esančių daiktų kokius galėtumėte turėti?“. Panašios formuluotės trunka taip pat porą valandų. Pats *auditingas* gali tęstis net pusę paros.

Nors Scientologijos bažnyčioje vyksta „pamaldos", pamokslaujama, atliekamos įvairios apeigos (vardynos, santuokos, laidotuvės ir kt.), tačiau svarbiausia veiklos sfera laikoma ne bažnytinė tarnystė, bet *auditingas*.

Scientologai yra įvaldę teisės ir žiniasklaidos poveikio metodikas, skelbia, jog kovoja už religijos laisvę, yra tarptautinių organizacijų dalyviai. Jie aktyviai naudojasi internetu, bando paveikti politikus, valstybės institucijas.

Scientologai ne kartą yra sėdę į teisiamųjų suolą. Pateiksime tik keletą iš daugelio pavyzdžių. L. R. Habardas ir dar trys NRJ nariai 1978 m. Prancūzijoje buvo nuteisti už apgaulę. 1980 m. JAV L. R. Habardo žmona Merė Sju Habard ir dar vienuolika NRJ vadovų buvo nuteisti už įsilaužimą ir valstybių dokumentų grobimą, klastojimą bei trukdymą teisingumui. 1989 m. JAV Scientologijos bažnyčia pripažinta kalta dėl psichologinės prievartos, taikytos prieš buvusį jos narį Larį Voleršeimą (Larry Wollersheim) ir nubausta 2,5 milijono dolerių bauda. 1992 m. Kanadoje NRJ pripažintas kaltu dėl valstybinių dokumentų vagystės. 1996 m. Prancūzijoje vienas iš Scientologijos bažnyčios vadovų nuteistas už jos nario Patriko Vico nužudymą 1988-aisiais. 1997 m. Italijoje 29 scientologai nuteisti už nusikalstamos organizacijos sukūrimą. 1998 m. Atėnuose scientologų organizacija uždrausta dėl teisinių veiklos pažeidimų, po metų Graikijoje 15 scientologų sėdo į kaltinamųjų suolą dėl politikų sekimo. Itin akylai scientologų veikla stebima Vokietijoje ir Prancūzijoje. Tuo tarpu virš centrinės Europos scientologų būstinės Danijos sostinėje Kopenhagoje kabo Lietuvos trispalvė. Danijoje lietuvių kalba spausdinamos scientologų knygos. 2004 m. teisėsauginiinkai iš Šiaurės Osetijos deportavo 22 scientologus, kurie verbavo per Beslano tragediją žuvusiųjų artimuosius.

Lietuvoje scientologų veikla pastebima maždaug nuo 1989 m., nors oficialiai legalizavosi (kaip visuomeninė organizacija Vilniaus dianetikos centras) tik 1995-aisiais. Į scientologų gretas buvo įtraukti kai kurie Lietuvos mokslų akademijos ir „Žinijos" draugijos nariai, kuriais pasinaudojant buvo spausdinamos nekritiškos publikacijos apie scientologiją moksliniuose leidiniuose. Vilniaus dianetikos centras, kuris, jo paties teigimu, yra pati draugiškiausia vieta mūsų mieste, teigia per 10 metų su dianetika supažindinęs 10 000 Lietuvos gyventojų.

Scientologai mūsų šalyje buvo patekę ir į teisėsauginiinkų akiratį. 2000-aisiais po pusę metų trukusios Valstybės saugumo departamento ir tuometinio Mokesčių policijos departamento (dabar – Finansinių nusikaltimų tyrimo tarnyba) operacijos nustatyta, jog NRJ pavaldžiame „Sveikatos gerinimo kabinete" vedama dviguba apskaita, slepiami mokesčiai, platinami nelegalūs, Lietuvoje neregistruoti vitaminai (skirti scientologinei „detoksikacijai", kurios kursas kainuoja 4000 litų). Buvo iškelta

baudžiamoji byla. Vadinamąją detoksikaciją specialistai įvertino kaip neatitinkančią gydymo saugumo normų. Beje, 1996 m. ji pripažinta žalinga ir uždrausta Rusijos Federacijos sveikatos apsaugos ir medicinos pramonės ministerijos. Nustatyta, jog narkomanų „detoksikacijos“ programa iš tikrųjų skirta tik jaunimui privilioti, ji kainuoja 4000–6000 JAV dolerių. Ją yra pasmerkę ir Lietuvos specialistai.[548]

Mūsų šalyje scientologai dažnai dengiasi akcijomis prieš narkotikus, taip pat yra tvarkę Vilniaus parkus ir skverus. Bene ryškiausia scientologų akcija buvo surengta 2000 m. birželio 27 d. pačiame Vilniaus centre, priešais Vyriausybės langus. Scientologai praeiviams, kurių nemažą dalį sudarė paaugliai, išdalijo apie 4000 skrajučių, platino rusų kalba leidžiamą laikraštį „Teisė į laisvę“, kuriame atvirai propaguojamos scientologijos idėjos. Vilniaus miesto savivaldybė tokį renginį tąkart palaimino jau trečią kartą.

2003 m. sostinėje knygų mugėje parodų rūmuose „Litexpo“ scientologams buvo skirtas stendas, kuriame jie platino Kopenhagoje įsikūrusios scientologų leidyklos „New era publications“ (ji veikia nuo 1969 m.) knygas bei pristatė tris lietuviškai išleistus NRJ leidinius. Mugės organizatorių nestebino, jog tie leidiniai gali būti žalingi žmonėms, jie šios knygos autoriui sakė, kad dalyvauti mugėje gali bet kas, sumokėjęs kelių šimtų litų mokestį.

2005 m. beveik tris savaites judriame sostinės rajone veikė Europos Scientologijos bažnyčios ir Vilniaus dianetikos centro organizuotas „savanorių geros valios turas“. Palapinėje su šūkiu „Su tuo galima kažką padaryti“ dirbo daugiau kaip 20 scientologų, buvo platinamos scientologų knygos. Beje, keli žmonės, bandę protestuoti prieš sektantų propagandą, net buvo nuvežti į policijos nuovadą. Scientologams, jų pačių teigimu, per „savanorių geros valios turą“ pavyko užverbuoti apie 30 žmonių. Oficialiai per renginį scientologai „konsultavo sveikatos, asmeninių, šeimos ir verslo santykių sprendimo klausimais“.

Lietuvos scientologų svajonė – artimiausiu metu turėti pirmuosius savo kunigus. Scientologų kunigystės mokslus Vokietijoje, Didžiojoje Britanijoje ir Rusijoje eina keletas lietuvių. Daugeliu laisvių pasižyminčioje Skandinavijoje scientologų kunigai oficialiai gali tuokti poras, to siekia ir mūsų šalies scientologai.

Lietuvoje scientologai išleido per 10 knygų ir brošiūrų lietuvių kalba, turi tinklalapį.[549]

Spiritistai. Vienas seniausių pasaulyje reiškinių – spiritizmas (arba mediumizmas) – neaplenkė ir Lietuvos. Manome, jog „bendravimu su dvasiomis" žmonės užsiiminėjo nuo seno, nors žinių apie organizuotas mediumų grupes beveik nėra. Tačiau jau bent septynerius metus Lietuvoje veikia spiritizmo klasiko prancūzo Alano Kardeko (1804–1869) sekėjų būrelis, po truputį bandantis į lietuvių kalbą versti spiritistinę literatūrą.

Itin didelį postūmį šio būrelio (sunku būtų visavertiškai jį pavadinti NRJ, nors kai kuriose šalyse spiritizmas net laikomas pripažinta religija) veiklai davė 2000 m., prieš pat Vėlines, Lietuvoje apsilankęs spiritistas iš Brazilijos.

Pateiksime šios knygos autoriaus pokalbį su atvykėliu, inžinieriaus specialybę turinčiu Klovisu Alvesu Portesu.

Teigiama, jog Brazilijoje yra 20 milijonų žmonių, priklausančių 9000 skirtingų organizacijų, kurie laiko save spiritistais. Ar į Lietuvą atvykote siųstas vienos iš jų?

Vienas mano atvykimo tikslų – surasti Lietuvoje spiritizmu besidominčių žmonių. Sutikau tokių, tačiau šie žmonės spiritizmą supranta šiek tiek klaidingai. Brazilijoje spiritistai gerbiami, turi savo vaikų darželių, mokyklų, universitetų, ligoninių. Spiritizmo principų mokome dykai, todėl jis patraukia daug neturtingų žmonių.

Kas yra spiritizmas?

Religinė filosofija. Brazilijoje – trečia pagal populiarumą religija po katalikybės ir protestantizmo. Tai nėra vien bendravimas su dvasiomis, spiritizmas turi ir mokslinį pagrindą. Vaikus, prisimenančius savo praėjusius gyvenimus, tyrę mokslininkai net neabejoja dvasių pasaulio realumu. Vakarų Europoje ir JAV spiritizmą studijuoja aukštąjį išsilavinimą turintys žmonės, mokslininkai. Spiritistai itin pabrėžia norą, kad žmonija taptų geresnė. Spiritizmo moralinis kodeksas remiasi krikščioniška evangelija.

Kas sukūrė spiritizmo filosofiją?

Alano Kardeko slapyvardžiu pasirašinėjęs Ipolitas Léonas Denizardas Rivailis (1804–1869). Daugelyje šalių spiritizmas suprantamas neteisingai, jį žmonės naudoja klaidindami kitus. A. Kardeko filosofijoje nurodomi penki pagrindiniai principai, kuriais būtinai turi remtis spiritistas. Tai – tikėjimas Dievą, kurį įsivaizduojame kiek kitaip nei katalikai, tikėjimas dvasios nemirtingumu – nes visi žmonės yra dvasios, kurios niekada nemiršta, galimybe bendrauti su dvasių pasauliu, evoliucijos principu, kurio pagrindas – reinkarnacija, ir tikėjimas, jog egzistuoja daugybė gyvenamų planetų, tarp kurių įmanomas bendravimas. Spiritizmo judėjime nėra kunigų.

Iš gerų dvasių spiritistai gauna išmintingų pamokymų, kurie padeda ir mus supančioms „neišsivysčiusioms“ dvasioms. Su mirusių žmonių dvasiomis bendrauju lyg su gyvais žmonėmis. Spiritizmo mokyme teigiama, jog be dvasios ir kūno žmogų sudaro *perspiritura* – nematomas tarpininkas tarp dvasios ir kūno, jo dėka apsireiškia dvasios, galinčios sukelti triukšmą, bildėjimą. Savo susirinkimuose iššauktų aukštesniųjų dvasių dėka galime padaryti taip, kad kitos dvasios tobulėtų, gyventų geriau, paliktų savo aukas. Neretai įvyksta stebuklai – pasveiksta įvairiomis ligomis sergantys žmonės.

Daugelis dvasių savo pasaulyje gyvena lygiai taip pat kaip žemiškame. Esu sutikęs diktatorių dvasių, kurios labai kentėjo, prašė pagalbos, kad naujoje reinkarnacijoje galėtų ištaisyti savo klaidas, nebedarytų blogų darbų. Esu sutikęs ir daug paprastų žmonių dvasių, dažnai tai – užmiršti žmonės, žemiškame gyvenime buvę gailestingi, geranoriški. Kiekvienai dvasiai po mirties atlyginama pagal jos darbus.

Spiritizmo doktrina mus moko atsiriboti nuo mistikos ir protingai aiškinti dvasinius dalykus. Spiritistinės apeigos – visiškai nereikalingos, tai – nenuoširdu, be to, pavojinga, nes gali pritraukti „neišsivysčiusias" dvasias, sukeliančias poltergeistą.[550] Dvasias būtina kviesti į teisingą kelią, mokyti jas Evangelijos. Manau, kad velnias ar šėtonas tėra „neišsivysčiusios" sielos, kurioms taip pat reikia meilės ir gailestingumo.

Kaip atrodo dvasios?

Dvasios apsireiškia žmogaus, bet ne klajojančių ugnelių, taip rodoma filmuose, pavidalu. „Aukštosios", „išsivysčiusios" dvasios pasirodo apsuptos šviesos, kuri rodo jų išsivystymo lygį. Vadinamąsias šventųjų dvasias lydi švelni sidabrinė, melsva šviesa, o nusikaltėliai, savižudžiai pasirodo tarsi dūmų uždangoje.

Spiritistai dvasias iškviesti gali bet kur. Prieš iškviesdamas dvasią, medituoju ramioje vietoje, kad manęs neaplankytų klaidinančios dvasios, „pašaipūnės". Jokiu būdu nevartoju alkoholio ar narkotikų.

Per 2005 m. atliktą apklausą paaiškėjo, jog 32 proc. amerikiečių tiki, kad mirusiųjų dvasios gali grįžti į žemę. 37 proc. pareiškė tikintys, kad dvasios gali lankytis namuose. Dvasių egzistavimu neabejoja net 45 proc. 18–29 metų amerikiečių. Lietuvoje panaši apklausa kol kas neatlikta.

Vietoje išvadų

Naujojo religingumo ir pseudoreligingumo fenomenas tampa vis labiau pažinus. Jei prieš keliasdešimt metų dar beveik nebuvo galimybės suvokti, koks platus žmogaus praktikuojamų tikėjimų diapazonas, tai XXI a. pr. tapo aišku, jog greitai kintančiame,

postmoderniame pasaulyje naujųjų religijų tik daugės. Paraleliai su šiuo reiškiniu pastebime ir kitą – tradicinių religijų ir filosofinių sistemų (Islamo, budizmo, konfucianizmo, krikščionybės, hinduizmo, judaizmo) plitimą.

Naujųjų religinių judėjimų ontologija dažniausiai apsiriboja tokia formule: tradicinių religijų ir filosofinių sistemų bazė plius postmodernistinis, neretai fantastinis terminų kokteilis. Naujųjų religinių judėjimų epistemologija į būties pažinumo klausimus bando atsakyti iki šiol neregėtais atsakymais, kurių atsiradimas tiesiogiai susijęs su naujausiais mokslo atradimais, sąmokslo teorijomis, fantastiniais meno kūriniais.

Pravartu pastebėti, jog nemaža dalis NRJ akcentavo laukianti pasaulio pabaigos (vadindamos ją įvairiais terminais), kurios artimiausią datą (2012 m.) buvo nustatę kosminių religijų kūrėjai. Patirtis rodo (turime galvoje Jehovos liudytojų, Septintosios dienos adventistų ir kitas „pranašystes“), kad būta gausybės pasaulio pabaigos pranašavimų. Anksčiau jų pagausėjimą didindavo milenarizmas, tačiau postmoderniame pasaulyje, kuriame esama įvairių kalendorių, interneto sklaidos dėka jie tampa vis labiau žinomi (pvz., grigališkieji 2012 m., Irane, Afganistane buvo 1391 m.), kalendoriaus magija veikia kitaip. *New age* judėjimų doktrinos, bandančios eklektiškai sujungti dažnai prieštaringus dalykus, atsigręžia į tolimesnius laike, mistiškiau skambančius tikėjimus (jau minėti senovės majų „išpranašauti“ 2012-ieji).

Ar Lietuvos NRJ skiriasi nuo kitų šalių religinių judėjimų? Atsakyti galime ir „taip“, ir „ne“. Taip, nes Lietuvoje esama nemažai senosios baltų (lietuvių) religijos išpažinėjų, ne, – nes perimame daug ką ir iš Rytų, ir iš Vakarų. XXI a. pradžios Lietuvoje *madinga* domėtis feng šui, reiki, dzenbudizmu, *new age* religijomis: visa tai panašu į 7–8 dešimtmečių Vakarų Europą ir Jungtines Valstijas. Madingi tapo savipagalbos, „koučingo“ judėjimai, įvairių lektorių paskaitos.

Įvairiais aspektais aptarę visus svarbiausius Lietuvoje veikiančius naujuosius religinius judėjimus (NRJ), galime daryti kai kurias principines išvadas.

Pirmiausia, į mūsų tyrimo lauką patekę judėjimai dažniausiai yra senųjų, tradicinių religijų atšvaitai kreivame veidrodyje.

Antra, ištyrę NRJ doktrinas, galime daryti iš tyrinėtos medžiagos išplaukiančią programinę prielaidą, jog beveik visų NRJ doktrinų filosofinės (arba teologinės) ištakos – akivaizdžios, siekiančios senąsias tradicijas, tačiau dažniausiai daugiau ar mažiau įtaigiai pridengtos mesianistinėmis religinių judėjimų lyderių (dažnai charizmatinių) pretenzijomis į originalumą ir išskirtinumą.

Trečia, akivaizdu, jog svarbiausios į mūsu tyrimo lauką patekusios doktrinos, iškreipiančios Tradiciją (šiuo terminu apibendriname visas senąsias religines tradicijas), naudojamos įvairioms psichologinėms manipuliacijoms – dažniausiai tam, kad į NRJ būtų pritraukta kuo daugiau narių: tai religines grupes paverčia turtingesnėmis, įtakingesnėmis.

Deja, turime liūdnai konstatuoti, jog NRJ pasaulyje, kaip ir politikoje, valdžia ir pinigai lemia daugiau nei Tradicija, doktrinos, tikėjimas. Būdingiausias to pavyzdys – baltiško tikėjimo bendruomenė, kuri iki šiol nėra pripažįstama gimtojoje šalyje, o mūsų mentalitetui svetimi ir destruktyvūs NRJ valstybės pripažinimą gauna gana nesunkiai.

NRJ mums ateityje žada lengvą, šviesų, nerūpestingą gyvenimą, o Tradicijos (kitaip dar vadinamos Keliu) atstovai to nežada. Einant Keliu, gyvenimas netampa paprastesnis ar lengvesnis, tačiau jis tampa įdomesnis. Kovoti su NRJ beprasmiška – jiems patinka, kai su jais kovojama, tada NRJ jaučiasi esą reikšmingi, prisiima aukos vaidmenį.

Savo tyrime sąmoningai sutelkdami dėmesį į dažnai įslaptintas, ezoterines, NRJ naujokams neprieinamas doktrinas, parodančias šių judėjimų propaguojamas „tiesas“ ir jų filosofines ištakas – akivaizdžiai parodėme, jog vadinamiesiems neofitams (naujokams) neprieinama koncentruota informacija, leidžianti suvokti, kas slypi po dažnai kilniais NRJ tikslais. Greta teorinės NRJ analizės lygiagrečiai atlikome ir

nemažiau svarbų faktografinį aptariamų krypčių sisteminimo ir jų pagrindinių idėjinių ir ideologinių orientacijų išryškinimo darbą – pateikiame iki šiol išsamiausią daugiau kaip 100 netgi naujausių Lietuvoje egzistuojančių NRJ doktrinų analizę.

Išnagrinėję dabar Lietuvoje egzistuojančius NRJ, matome, jog tik maža dalis jų perduoda Tradiciją. Taip yra todėl, kad postmoderniame būvyje, pasak filosofo Žano Bodrijaro (Jean Baudrillard), pasaulis tapo simuliakrų visuma, o NRJ – Tradicijos simuliakrais. Jeigu, Mišelio Fuko (Michel Foucault) teigimu, tiesa yra vienų viešpatavimo kitiems forma, valdžios sistema (*régime*), tuomet, Ryšardo Legutko žodžiais tariant, „vienintelis filosofo vertas darbas būtų griauti visas mąstymo schemas, vis giliau slypinčias kultūroje ir prote bei primetančias diskriminuojančias hierarchijas“.[551]

Toleruoti ar ne iškreiptas dvasines tradicijas – kiekvieno iš mūsų moralinės savivokos dilema. Ši knyga – tik trumpa analizė to, kas pasaulyje yra įgavę daug didesnį pagreitį nei Lietuvoje. Norintiems išvengti dvasinių katastrofų, interneto amžiaus žmonėms dažniausiai reikia tik susirasti straipsnį laisvojoje enciklopedijoje „Wikipedia“ ar kur nors kitur, naudojantis kuria nors paieškos sistema, pvz., „Google“. Tačiau ne visada to užtenka. Dėl to ir gimė ši knyga: joje – tai, kas girdėta savo ausimis, matyta savo akimis, perteiktos įvairios pozicijos NRJ klausimu.

Vertėjas, mokslininkas Kazimieras Seibutis yra taikliai pasakęs, jog Šventojoje Tradicijoje (arab. *al-hadith al-qudsi*) Dievas sakosi buvęs Paslėptas Lobis ir sukūręs pasaulį tam, kad būtų pažintas. Todėl galime teigti, jog visos religijos yra „nepaliaujamai iš savęs kylančios ir savin grįžtančios ciklinės savižinos pėdsakai (*vestigium*)“.[552]

Filosofas situacionistas Gi Deboras (Guy Debord, 1931–1995) savo žymiajame veikale „Spektaklio visuomenė“ (1967) puikiai atspindėjo postmodernizmo ir Tradicijos griuvimo epochą: „Kova tarp tradicijos ir naujovės – tas istorinių visuomenių kultūros vidinės plėtros principas – gali būti tęsiama tik nuolat laimint naujovėms. Naujovę kultūroje vis dėlto palaiko ne kas kitas, kaip visuotinis istorinis judėjimas, kuris suvokdamas savo visumą siekia pranokti savo paties kultūrines prielaidas ir juda bet kokio atskyrimo panaikinimo link.“[553]

Algis Uždavinys, kalbėdamas apie sufizmą, Tradiciją vadina ontologijos ir epistemologijos vienybe. Meilė Dievui ir ezoterinis žinojimas neprieštarauja vienas kitam, nors „vienu aspektu, būtis pažini, kitu – apskritai – nepažini“.[554]

Apibendrindami tai, ką mums pavyko sužinoti, tyrinėjant tradicines religijas (ir Tradiciją) bei NRJ, galime pasakyti, jog dažniausiai NRJ savo esme yra ne reformistiniai judėjimai, bet tik senų doktrinų atkartojimas. Žinoma, naujoje terpėje pasirodžiusi tradicinė religija tampa nauju reiškiniu ir gali duoti teigiamų poslinkių vietinei kultūrai. Tačiau dažniausiai NRJ jų vadovams yra tik dar vienas būdas užsidirbti pinigų, surasti naujų sekėjų, „žymėti teritoriją“ ir ją plėsti. Mažuma NRJ vis dėlto seka Tradicija, kad ir ją iškraipydami, „maišydami“, rodos, nesuderinamus dalykus, tačiau vis dėlto neturėdami merkantilių tikslų.

Tikimės, jog ši knyga padės nepasiklysti NRJ džiunglėse, kurios tankėja ir pasaulyje, ir Lietuvoje. Nėra lengva susivokti, kur yra tikrasis Dievo žodis, kur – tik apsišaukėlio klejonės, tačiau tai įmanoma: atsiverskime bet kurį senovinį šventąjį raštą ir rasime patvirtinimą to, kad visi esame vieno Dievo vaikai.

Naudotos ir rekomenduojamos literatūros sąrašas

1. Abd-Ru-Shin. *In the light of truth. The Grail message I, II, III*. Stuttgart: Stifting Gralsbotschaft Publishing Co., 1990.
2. ‘Abdu’l-Baha. *Paryžiaus pokalbiai*. Klaipėda: Bahajų leidyba, 1997.
3. Abhajadata. *Galingieji tantros meistrai. Aštuoniasdešimt keturių sidhų gyvenimai*. Vilnius: Alkione, 2008.
4. Abramov B. N. *Grani Agni Jogi*, I-VI (1960-1965). Novosibirsk. PPK Poligrafist, 1993–1995.
5. *Agni joga*, t. 1-3. Samara: Rerichovskij centr duchovnoj kultury, 1992.
6. Aiškiaregės voratinklyje – Lietuvos valdžia. Lenos Lolišvili fenomenas (sudarė L. Dapkus, R.Valatka). Vilnius: *Lietuvos rytas*, 2003.
7. Al-Ghazali. *Path to Sufism and his deliverance from error*. Louisville, KY: Fons Vitae, 2006.

8. Ališauskienė M. Naujųjų religijų raiška ir ypatumai Lietuvoje. *„Gyvenimo meno“ fondo atvejo studija*. Daktaro disertacija. Kaunas: Vytauto Didžiojo universiteto leidykla, 2009.
9. Allen D. *Pray, hope and don't worry. True stories of Padre Pio. San Diego*. Aventine Press, 2009.
10. Anfjuzo F., Kimbal U., Chobs D., Edvards T., Estes M. *Christianstvo, kulty i drugije religiji.* Moskva, 1993.
11. Andrijauskas A. Grožis ir menas. *Estetikos ir meno filosofijos idėjų istorija (Rytai–Vakarai*). Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 1996.
12. Andrijauskas A. *Tradicinė japonų estetika ir menas*. Vilnius: Vaga, 2001.
13. Andrijauskas A., *Lyginamoji civilizacijos idėjų istorija*. Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 2001.
14. Andrijauskas A. *Kultūrologijos istorija ir teorija*. Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 2003.
15. Andrijauskas A. *Kultūros, filosofijos ir meno profiliai (Rytai–Vakarai–Lietuva*). Vilnius: Kultūros, filosofijos ir meno institutas, 2004.
16. Antarova K. *Du gyvenimai*. 3 tomai. Kaunas: Gaivata, 1998–2001.
17. Appel R., Oberheide J. *Kas yra laisvoji mūrininkija?* Vilnius: Flavija, 2008.
18. *Apie mus. Naujosios apaštalų bažnyčios istorija Lietuvoje*. Klaipėda: S. Jokužio leidykla-spaustuvė, 2004 (antrasis leidimas).
19. Apuokas E. *Lietuvos ekstrasensai, bioenergetikai ir žiniuoniai*. 1 knyga. Vilnius, 2002.
20. Aristotelis. *Politika*. Vilnius: Margi raštai, 2009.
21. Armstrong K. *Islamas. Trumpa istorija*. Vilnius: Tyto alba, 2003.
22. Armstrong K. *Biblija: knygos biografija*. Vilnius: Tyto Alba, 2008.
23. Armstrong K. *Trumpa mito istorija*. Vilnius: Alma Littera, 2007.
24. Astrėja. *Kosminiai pašventimai*. Vilnius: Tiamata, 2008.
25. Astrėja. *Apie mirtį ir pomirtinius kelius*. Vilnius: Tiamata, 2008.
26. Astrėja. *Septyni spinduliai ir jų valdovai*. Vilnius: Tiamata, 2009.
27. *Aš kviečiu jus* (spaudai parengė Kęstutis Trimakas). Chicago: Židinys, 1988.
28. *Ateizmo žodynas*. Vilnius, 1978.
29. *Aum. Sintez mističeskich učenij Zapada i Vostoka*. Nr. 4. Ezoteričeskoje obščestvo Niujorka, 1990.
30. *Avesta su russkich perevodach (1861-1996*). Sankt Peterburg: Izdatelstvo Russkogo Christianskogo gumanitarnogo instituta, 1997.
31. Bagdonavičius V. *Filosofiniai Vydūno humanizmo pagrindai*. Vilnius: Mintis, 1987.
32. Bagdonavičius V. (sudarytojas ir atsakingasis redaktorius V.Bagdonavičius). *Vydūnas lietuvių kultūroje: straipsnių rinkinys*. Vilnius: Filosofijos, sociologijos ir teisės institutas, 1994.

33. Bagdonavičius V. *Savikūros pradmenys*. Vilnius: Filosofijos, sociologijos ir teisės institutas, 1995.
34. Bagdonavičius V. *Vydūno etika*. Vilnius: Kultūros, filosofijos ir meno institutas, 1999.
35. Bagdonavičius V. *Sugrįžti prie Vydūno*. Vilnius: Kultūros, filosofijos ir meno institutas, 2001.
36. Bagdonavičius V. *Vydūnas: trumpa biografija*. Vilnius: Kultūros, filosofijos ir meno institutas, 2005.
37. *Baha'u'llah*. Klaipėda: Bahajų leidyba, 1992.
38. *Baha'u'llah. Slėpiningi žodžiai*. Klaipėda: Bahajų leidyba, 1997.
39. Baigent M., Leigh R., Lincoln H. *Šventasis Kraujas ir Šventasis Gralis*. Vilnius: Alma Littera, 2007.
40. Bailey A. A. *A Treatise on white magic or The Way of the disciple*. New York: Lucis Publishing Company, 1980 (ketvirtasis leidimas).
41. Bailey A. A. *Ponder on this. A collection*. New York: Lucis Publishing Company, 1983 (penktasis leidimas).
42. Bailey A. A. *Atomo sąmonė*. Vilnius: Aušra, 2000.
43. Bailey A. A., *What is an esoteric school?* New York: Lucis Publishing Company (leidimo data nenurodoma).
44. Bairašauskaitė T. *Lietuvos totoriai XIX amžiuje*. Vilnius: Mintis, 1996.
45. Balsys R. *Lietuvių ir prūsų dievai, deivės, dvasios: nuo apeigos ir prietaro*. Klaipėda: Klaipėdos universiteto leidykla, 2006.
46. Banykin N. P. *Sem lekcij o Živoj Etike*. Novosibirsk: Izdatelstvo Novosibirskogo universiteta, 1991.
47. Barker E. *Gyvo mirusiojo laiškai*. Kaunas: Mijalba, 2008.
48. Bašilov B. *Istorija russkogo masonstva*. Moskva: Ruslo – Obščina, 1993.
49. Baudrillard J. *Simuliakrai ir simuliacija*. Vilnius: Baltos lankos, 2002.
50. *Bažnyčios tėvai nuo Apaštališkųjų Tėvų iki Nikėjos Susirinkimo*. Antologija. Vilnius, Aidai, 2003.
51. Becker U. *Simbolių žodynas*. Vilnius: Vaga, 1996.
52. Beili A. A. *Pisma ob okkultnoi meditacii*. Moskva: Maja, 1993.
53. Beili A. A. *Posviaščenije čelovečeskoje i solnečnoje*. Moskva: Maja, 1993.
54. Beinorius A. *Sąmonė klasikinėje Indijos filosofijoje*. Lyginamoji studija. Vilnius: Kultūros, filosofijos ir meno institutas, 2002.
55. Beinorius A. *Imagining Otherness. Postcolonial perspective to Indian religious culture*. Vilnius: Kronta, 2006.
56. Beinorius A. *Indija ir Lietuva*. Monografija. Vilniaus universiteto leidykla, 2012.
57. *Belaja magija, ili Kak stat ekstrasensom*. Vilnius, Izdatelstvo obščestva „Znanije" Litvy, 1992.
58. Belikovas P., Kniazeva V. *Rerichas.* Vilnius: Vaga, 1975.

59. Benedictus XVI, Papa. *Kryžiaus kelias Koliziejuje: meditacijos ir maldos*. Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai, 2005.
60. Benedictus XVI, Papa. *Dvasinės mintys*. Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai, 2006.
61. Benedictus XVI, Papa. *Jūsų džiaugsmo tarnas: mąstymas apie kunigų dvasingumą*. Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai, 2006.
62. Benedictus XVI, Papa. *Kalėdų palaima: meditacijos*. Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai, 2007.
63. Bentov I. *Kosminė knyga apie kūrinijos mechaniką. Trumpa aukštesniosios sąmonės kelionė*. Kaunas, Mijalba, 2008.
64. Beresnevičius G. *Dausos. Pomirtinio gyvenimo samprata senojoje lietuvių pasaulėžiūroje*. Vilnius: Gimtinė / Taura, 1990.
65. Beresnevičius G. *Baltų religinės reformos*. Vilnius: Taura, 1995.
66. Beresnevičius G. *Religijų istorijos metmenys*. Vilnius: Aidai, 1997.
67. Beresnevičius G. *Religijotyros įvadas*. Vilnius: Aidai, 1997.
68. Beresnevičius G. *Trumpas lietuvių ir prūsų religijos žodynas*. Vilnius: Aidai, 2001.
69. Beresnevičius G. *Nieką apie // Siužetą siūlau nušauti*. Romanas. Vilnius: Baltos lankos, 2002, p. 76–80.
70. Beresnevičius G. *Ant laiko ašmenų*. Esė. Vilnius: Aidai, 2002.
71. Beresnevičius G. *Vilkų saulutė*. Esė. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2003.
72. Beresnevičius G. *Religijotyros žodynas. Pagrindinės sąvokos*. Vilnius: Tyto Alba, 2003.
73. Beresnevičius G. *Imperijos darymas*. Lietuviškos ideologijos metmenys. Europos Sąjunga ir Lietuvos geopolitika XXI a. pirmojoje pusėje. Vilnius: Vilniaus Universiteto leidykla, 2003.
74. Beresnevičius G. *„Eglė žalčių karalienė“ ir lietuvių teogoninis mitas.* Religinė istorinė studija. Vilnius: Kultūros, filosofijos ir meno institutas, 2003.
75. Beresnevičius G. *Palemono mazgas*. Palemono legendos periferinis turinys: religinė istorinė studija. Vilnius: Sapnų sala, 2003.
76. Beresnevičius G. *Lietuvių religija ir mitologija*. Sisteminė studija. Vilnius: Tyto Alba, 2004, 2008 (antroji, papildyta laida).
77. Beresnevičius G. *Naujojo atgimimo išvakarės: kontrsekuliarizacijos Lietuvoje kontūrai.* Vilnius: Aidai, 2005.
78. Beresnevičius G. *Pabėgęs dvaras.* Esė, romanas. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2005.
79. Beresnevičius G. *Paruzija.* Romanas. Vilnius: Tyto Alba, 2005.
80. Beresnevičius G. *Nuostabūs Tomo Vagabundo nuotykiai ir regėjimai*. Romanas. Kaunas: Kitos knygos, 2007.

81. Beresnevičius G. *Ne apie tai mano dūzgelė*. Eseistika ir publicistika. Vilnius: Aidai, 2007.
82. Beresnevičius G. et al. (Donatas Glodenis, Aušra Pažėraitė, Egdūnas Račius, Halina Kobeckaitė, Vaclovas Aliulis, Vitalijus Mockus, Holger Lahayne, Grigorijus Potašenko).
Religinės bendruomenės. Lietuva: Knygų serija mokiniams.Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2009.
83. Berne E. *Žaidimai, kuriuos žaidžia žmonės: žmogiškųjų santykių psichologija*. Vilnius: Vaga, 2008.
84. Bertone T., Giuseppe De Carli. *Paskutinė Fatimos regėtoja: mano pokalbiai su seserimi Liucija*. Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai, 2009.
85. Berzin A. *Obščij obzor buddijskich praktik*. Sankt Peterburg: Nartang, 1993.
86. Bezant A. *Vvedenije v teosofiju* Jonava: Šanti, 1991.
87. Bezant A. *Ezoteričeskoje christianstvo ili Malyje misterii*. Moskva: Lila, 1991.
88. Bezant A. *Bratstvo religij*. Riga: Vieda, 1992.
89. Biederman H. *Naujasis simbolių žodynas*. Vilnius: Mintis, 2002.
90. Biome J. *Christosophia ili Put ko Christu*. Sankt Peterburg: A-CAD, 1994.
91. Blackburn S. *Oxford Dictionary of Philosophy*. Oxford University Press, 1996.
92. Blavatskaja J. P. *Biografičeskij očerk J. F. Pisarevoi*. Otzyvy učenikov. Vyderžki iš proizvedenii J. P. B. Kiev: Eliss, 1991.
93. Blavatskaja J. P. *Biografičeskije svedenija*. Sočinenija, vyšedšije v Anglii. Charkov: Redakcionno-izdatelskij otdel oblpoligrafizdata, 1991.
94. Blavatskaja J. P. *Evangelskij ezoterizm*. Riga: Vieda, 1991.
95. Blavatskaja J. P. *Razoblačionnaja Izida* (2 tomai). Moskva: Rossijskoje teosofskoje obščestvo, 1992.
96. Blavatskaja J. P. *Zagadočnyje plemeni na „Golubych gorach" v debriach Indii. Durbar v Lahore*. Sankt Peterburg: Sfera, 1993.
97. Blavatskaja J. P. *Teosofija i praktičeskij okkultizm*. Moskva: Sfera, 1993.
98. Blavatskaja J. P. *Tainaja doktrina* (1 ir 2 tomai). Minsk: Mastackaja litaratura, 1993–1994.
99. Blavatskaja J. P. *Tainaja doktrina* (3 tomas). Novosibirsk: Nauka, 1993.
100. Blavatskaja J. P. *Teosofskij slovar*. Moskva: Sfera, 1994.
101. Blavatskaja J. P. *Novyj Panarion*. Moskva: MCF, 1994.
102. Blavatskaja J. P. *Iz peščer i debrei Indostana*. Moskva: Sfera, 1994.
103. Blavatskaja J. P. *Izbrannyje statji*. Čast 1. Moskva: Novy akropol, 1994.
104. Blavatskaja J. P. *Pisma*. Moskva: Associacija duchovnogo jedinenija „Zolotoi vek", 1995.
105. Boisselier J. *Budos išmintis*. Vilnius: Baltos lankos, 1997.
106. Branham W. M. *Ištartas žodis. Tobulo žmogaus atvaizdas*. Espoo: Voice of God recordings, 1998.
107. Branham W. M. *Šventoji Dvasia*. Indiana, 2000.

108. Bramana Čatterdži. *Sokrovennaja religioznaja filosofija Indii*. Charkov: Rubikon, 1991.
109. Buber M. *Dialogo principas I–II. Aš ir Tu*. Vilnius: Katalikų pasaulis, 1998.
110. Budriūnaitė A. (sudarytoja). *Krikščioniškos kilmės bendruomenės*. Kaunas, 1999.
111. Bukalov A. V., Boiko A. G. *Socionika: tainy čelovečeskich otnošenij i bioenergetika*. Kiev: Redakcija gazety „Soborna Ukraina“, 1992.
112. Bulgakovas S. *Stačiatikybė.* Stačiatikių bažnyčios mokymo apybraižos. Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai / ALK, 2006.
113. Bulotaitė L. *Priklausomybių anatomija: narkotikai, alkoholis, lošimas. internetas, darbas, pirkimas*. Vilnius: Tyto Alba, 2009.
114. Campbell J. *The Masks of God: Primitive mythology*. New York: Penguin Books, 1987.
115. Campbell J. *The Masks of God: Oriental Mythology*. New York: Penguin Books, 1991.
116. Campbell J. *The Hero with a Thousand Faces*. London: Fontana Press, 1993.
117. Caratini R. *Filosofijos įvadas*. Vilnius: Kronta, 2007.
118. Caretto C. *Laiškai iš dykumos.* Kaunas: Caritas, 1997.
119. Carmody D. L. Carmody J. T. *Malda pasaulio religijose*. Vilnius: Katalikų pasaulis, 2001.
120. Carroll L., Tober J. *Indigo vaikai*. V.: Alma Littera, 2007.
121. Carroll L. *Kelionė Namo: Maiklas Tomas ir septyni angelai. Krajono parabolė*. Klaipėda: V. Zairio leidykla „Nandanas“, 2007.
122. Castaneda C. *Don Chuano mokymas; Kita tikrovė; Kelionė į Ikstlaną; Sakmės apie jėgą*, Kaunas: Gaivata, 1996, 1997.
123. Cayce H. L. *Edgar Cayce on reincarnation*. New York: Paperback library, Inc., 1967.
124. Cayce H.. .L. *Edgar Cayce on Atlantis*, New York: Paperback library, Inc., 1968.
125. Cerminara G. *Many mansions*. New York: Signet mystic books, 1967.
126. Chassidža Dž. Č. *Meditacija v radža joge*. Nauka o mire i o socialnom, ekonomičeskom ir vsestroronnem razvitii. Sankt Peterburg: Vsemirny duchovny universitet Pradžapita Brahma Kumaris, 1992.
127. Chadwick D. *Nutvieksti vieną pasaulio kertelę*. Akimirkos su Šiunriu Suzukiu: apie dzeno mokytoją pasakoja jo mokiniai, Kaunas, Mijalba, 2004.
128. Chan V. *Tibet handbook. A pilgrimage guide*. Chico: Moon Publications Inc., 1994.
129. Chopra D. *Galia, laisvė, malonė. Prigludus prie tvarios laimės šaltinio*. Kaunas, Mijalba, 2007.

130. Chopra D. *Septyni dvasinės sėkmės dėsniai*. Patarimai, kaip įgyvendinti savo troškimus. Kaunas, Mijalba, 2008.
131. Choquette S. *Sielos pamokos ir sielos tikslas: dvasiniu kanalu gauta informacija, kodėl mes esame čia*. Kaunas: Mijalba, 2008.
132. Cypran W. *Išlaisvinimo malda ir egzorcizmas*. Vilnius, Aidai, 2007.
133. Clifford J. *Kultūros problema: XX amžiaus etnografija, literatūra ir menas*. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2006.
134. Collins F. S. *Dievo kalba: mokslininkas liudija tikėjimo į Dievą pagrįstumą*. Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai, 2008.
135. Contiones Lituanicae. *XVIII a. pradžios pamokslai*. Vilnius: Žara, 2008.
136. Copeland G. *Dievo valia tau*. S.P., 1991.
137. Corbin H. *The Man of Light in Iranian Sufism. New Lebanon*. NY: Omega Publications, 1994.
138. Corbin H. *Alone with the alone*. Creative imagination in the sufism of Ibn ‘Arabi. Princeton, NJ: Princeton University Press, 1997.
139. Čepienė I. *Lietuvių etninė kultūra: raidos įžvalgos*. Vilnius: Alma Littera, 2008.
140. Červokienė D. *XXI amžiaus Lietuvos žolininkai: kaip įveikti ligas*. Vilnius: Lietuvos Valdorfo pedagogikos centro leidybos grupė, 2009.
141. Čže Conkapa. *Bolšoje rukovodstvo k etapam puti probuždenija (Lam-rim Chen-mo)*. Vertė Algirdas Kugevičius, Sankt Peterburg: Narthang, 1994.
142. *Dainų knygutė. Fokoliarų judėjimas Lietuvoje* (fokoliarų judėjimo reikmėms; be leidimo vietos ir datos).
143. *Dakinės mokymai. Padmasambhavos patarimai dakinei Ješė Cogjal*. Rinktinė. Vilnius: Alkione, 2006.
144. Däniken, E. von. *Gods from outer space*. New York: Bantam Books, 1972.
145. Däniken, E. von. *Chariots of the gods?* New York: Bantam Books, 1973.
146. Däniken, E. von. *In search of ancient gods*. New York: Bantam Books, 1975.
147. *Daosskije pritči*. Moskva: Gil-ESTEL, 1992.
148. Darol A. *Tainyje obščestva*. Moskva: Kron-Press, 1998.
149. Davis P. *Aromaterapija nuo A iki Ž*. Pati išsamiausia knyga apie aromaterapiją. Kaunas: Meilės kelias, 2004.
150. Debord G. *Spektaklio visuomenė*. Kaunas: Kitos knygos, 2006.
151. Delaflor I. *Kvietimas mylėti. 108 priminimai nušvitusiesiems*. Diktuota Mahaavataro Šri Babadži Nagaradž automatiniu rašymu Ivonne Delaflor. Vilnius: Alkione, 2005.
152. *Delfis*. Nezavisimy rerichovskij žurnal, No. 1, Moskva: Delfis, 1994.
153. Deng Ming-Dao. *365 Dao: įžvalgos kasdienai*. Kaunas: Trigrama, 2000, 2008.

154. Deng Ming-Dao. *Kasdienis Dao: darnaus gyvenimo menas*. Kaunas: Trigrama, 2006.
155. Déroche F. *Koranas. Pažintis su Islamo Šventuoju raštu*. Vilnius: Žara, 2008.
156. Derrida J., Vattimo G. ir kt. *Religija.* Vilnius: Baltos lankos, 2000.
157. Devi-Neel, A. *Posviaščenija i posviaščionnyje v Tibete*. Sankt Peterburg: Oris, 1994.
158. Dyer, Wayne W. *Amžius išmintis. Šiuolaikinis žvilgsnis į amžinąsias tiesas*. Kaunas: Gardenija, 2001.
159. Dikčius R. *Velniai baltais chalatais*. Romanas. Vilnius: AMMJ, 2005.
160. Donskis L. *Moderniosios kultūros filosofijos metmenys*. Antroji pataisyta laida. Vilnius: Versus Aureus, 2009.
161. Donskis L. *Neapykantos formos: įaudrinta vaizduotė moderniojoje filosofijoje ir literatūroje.* Vilnius: Versus Aureus, 2009.
162. Douling L. Ch. *Evangelije Iisusa Christa epochi Vodoleja.* Sankt Peterburg: Obščestvo vedičeskoi kultury, 1994.
163. Dupré B. *50 filosofijos idėjų, kurias privalu žinoti*. Vilnius: Vaga, 2009.
164. Durkheim E. *Elementarios religinio gyvenimo formos*. Vilnius: Vaga, 1999.
165. Dundulienė P. *Lietuvių liaudies kosmologija*. Vilnius: Mokslas, 1988.
166. Dundulienė P. *Lietuvių šventės: tradicijos, papročiai, apeigos*. Vilnius: Mintis, 1991.
167. Dvorkin A. *10 voprosov naviazčivomu neznakomcu ili posobije dlia tech, kto nechočet* byt *zaverbovannym.* Moskva, 1998.
168. Dvorkin A. *Sektovedenije. Totalitarnyje sekty: opyt sistematičeskogo issledovanija*. Nižnij Novgorod: Izdatelstvo Bratstva vo imia Sv. Kniazia Aleksandra Nevskogo, 2000.
169. Dvorkin A. *Sektovedenije. Totalitarnyje sekty: opyt sistematičeskogo issledovanija*. Nižnij Novgorod: Izdatelstvo Bratstva vo imia Sv. Kniazia Aleksandra Nevskogo, 2003 (trečias leidimas).
170. Dvorkin A. *Sektos. Totalitarinių sektų apžvalga*. Kaunas: Projektas „Už Tradiciją“, 2005.
171. Dziwisz S. *Gyvenimas su Karoliu: pokalbiai su Gian Franco Svidercoschi*. Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai, 2007.
172. Eckhart, J. *Traktatai ir pamokslai*. Vilnius: Pradai, 1998.
173. Eco U. *Fuko švytuoklė*. Vilnius: Tyto alba, 1995.
174. Ekman U. *Doktriny*. M., 1996.
175. Eliade M. *Šamanizm.* K., 1998.
176. Eliade M. *Amžinojo sugrįžimo mitas. Archetipai ir kartotė*. Vilnius: Mintis, 1996.
177. Eliade M. *Šventybė ir pasaulietiškumas*., Vilnius: Mintis, 1997.

178. Eliade M. *Istorija very i religioznych idej*. 3 toma. Moskva: Akademičeskij Projekt, 2008.
179. Elifas Levi. *O svoistvach kamnei ili O talismanach*. Sankt Peterburg: Astrologičeskaja kompjuternaja služba, 1993.
180. *Enciklopedija buddizma*. Ikonografija, sviaščennyje simvoly, osnovnyje koncepcii i idei različnyč škol buddizma. Sankt-Peterburg: Institut metafiziki, 2007.
181. *Enciklopedija misticizma*. Sankt-Peterburg, 1997.
182. *Enciklopedija simvolizma*. Moskva: Olma-Press, 2001.
183. Ernst C.W. *Sufism.* An essential introduction to the philosophy and practice of the mystical tradition of Islam. Boston / London: Shambhala, 1997.
184. Eslemont J.E. *Baha'u'llah ir Naujoji era*. Vilnius: Bahajų vietinė dvasinė asamblėja, 1993.
185. Esposito J. L. *The Oxford Dictionary of Islam*. New York: Oxford University Press, 2003.
186. *Estetikos istorija: antologija*. T. 1: Senovės Rytai, T. 1: Senovės Rytai, Antika. Sudarytojas Antanas Andrijauskas. Vilnius: Pradai, 1999.
187. Europos kultūros profiliai. Atmintis, tapatumas, religija. Vilnius, *Kultūros barai*, 2007.
188. *Evangelijos pagrindai*. Vokietija: Pastarųjų dienų šventųjų Jėzaus Kristaus bažnyčia, 1999.
189. *Ezoteričeskij slovar*, 1–2 tomai. Moskva-Riga: Russkij duchovny centr, 1993.
190. Fabijonavičius J. *Bažnyčios ir religinės bendruomenės Lietuvoje*. Vilnius, 1994.
191. Ferriss T. *4 valandų darbo savaitė*. Kaip nedirbti nuo 9 iki 17 val., gyventi kur tik nori ir tapti naujuoju turtuoliu. Vilnius: Eugrimas, 2008.
192. Fiske J. *Populiariosios kultūros supratimas*. Vilnius: Žara, 2008.
193. Forčun D. *Psichičeskaja samozaščita*. Issledovanije po okkultnoj patologii ir prestupnosti. Moskva: Dvoinaja zvezda, 1993.
194. Frankl V. E. *Sielogyda: gydytojo rūpestis – siela*. Vilnius: Vaga, 2007.
195. Frankl V. E. *Žmogus ieško prasmės*. Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai, 2008.
196. Freud S. *Psichoanalizės įvadas*. Paskaitos. Vilnius: Vaga, 2009.
197. Frezer Dž. Dž. *Zolotaja vetv*. Moskva: Jermak, 2003.
198. Frielingsdorf K. *Demoniški Dievo įvaizdžiai*. Vilnius: Katalikų pasaulis, 2003.
199. Fromm E. *Pamiršta kalba: įvadas į sapnų, pasakų ir mitų supratimą*. Vilnius, Vaga, 2008.
200. Fromm E. *Žmogaus destruktyvumo anatomija*. Vilnius: Vaga, 2008.
201. Gadamer H.-G. *Istorija. Menas. Kalba*. Vilnius: Baltos lankos, 1999.

202. Gailienė D. *Ką jiems mums padarė*. Lietuvos gyvenimas traumų psichologijos žvilgsniu. Vilnius: Tyto Alba, 2008.
203. Gaižutis A. *Estetika. Tarp tobulumo ir mirties*. Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 2004.
204. Gandhi M. K. *Kelias Dievo link.* Vilnius: Dialogo kultūros institutas, 2003.
205. Garkauskienė J. *Apreiškimai. Vizijos. Pranašystės: sielos valymas*. 1996, p. 7.
206. Garmus T. *Kur dingsta meilė arba Kaip nesuklysti pasirenkant sutuoktinį*. Utena: Utenos Indra, 2001.
207. Gekerton Č.V. *Tainyje obščestva vsech vekov i vsech stran* (1 dalis). Moskva: RAN, 1993.
208. Gibran K. *Pranašas. Pranašo sodas*. Kaunas: Trigrama, 2008.
209. Giddens A. *Modernybė ir asmens tapatumas*. Vilnius: Pradai, 2000.
210. Giese A. *Laisvieji mūrininkai*. V.: Versus Aureus, 2006.
211. Gikys J. *Žemės laukai ir jų įtaka organizmams*. Vilnius: Mokslo aidai, 1999.
212. Gimbutienė M. *Senoji Europa*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 1996.
213. Gimbutienė M. *Baltų mitologija. Senovės lietuvių deivės ir dievai*. Vilnius: Rašytojų sąjungos leidykla, 2002.
214. Gimbutienė M. *Laimos palytėta*: straipsniai, recenzijos, pokalbiai, polemika, laiškai, vertinimai, prisiminimai. Vilnius: Scena, 2002.
215. Gimbutienė M. *...iš laiškų ir prisiminimų*. Vilnius, Žaltvykslė, 2005.
216. Gintila J. K. *Mokslas krikščioniškas zemajtiškaj paraśitas*: Kunigo Jono Krizostomo Gintilos žemaitiškas katekizmas hebrajų rašmenimis. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2009.
217. Gjaco T. (Jo Šventenybė XIV Dalai Lama). *Atjauta ir mūsų asmuo*. Vilnius, 2001.
218. Gliaudys S. *Žemės civilizacijos kūrimas – tai žmogaus ėjimas ten, iš kur jis atėjo*. Vilnius: Veikslas, 2000.
219. Glodenis D., Lahayne H. *Religijos Lietuvoje*. Duomenys apie nekatalikiškas religijas, konfesijas, religines organizacijas bei grupes, Šiauliai: Nova vita, 1999.
220. Gomes W. A. *Kultai, sektos ir Biblija*. Kaunas: Sidabrinis trimitas, 2000.
221. Greimas A. J. *Iš arti ir iš toli. Literatūra, kultūra, grožis*. Vilnius: Vaga, 1991.
222. Greimas A. J. *Tautos atminties beieškant. Apie dievus ir žmones*. Vilnius-Chicago: Mokslas / Antano Mackaus knygų leidimo fondas, 1990.
223. Grondin J. *Filosofinės hermeneutikos įvadas*. Vilnius: Aidai, 2003.
224. *Grožio kontūrai. Iš XX amžiaus užsienio estetikos*. Vilnius: Mintis, 1980.

225. Grunewald Fr. (su prof. V.Sezemano prakalba). *Mediumizmas. Mįslingi dvasiniai reiškiniai*. Utena: Indra, 1991.
226. Gülen M. F. *Klausimai Islamui*. Vilnius: Dialogos kultūros institutas, 2005.
227. Gumilevskis L. *Vernardskis*, Vilnius: Vyturys, 1988.
228. Habardas L.R. *Dianetika. Mokslo evoliucija*. Copenhagen: New Era Publications International ApS, 2002.
229. Hämeen-Anttil J. *Islamo vadovas*. Vilnius: Versus Aureus, 2009.
230. Hanegraaf W. J. *New Age Religion and Western Culture: Esotericism in the Mirror of Secular Thought*. Leiden: Brill, 1996.
231. Harrer H. *Septyneri metai Tibete*. *Mano gyvenimas prie Dalai Lamos rūmų*. Vilnius: Kronta, 2004.
232. Hassan S. *Releasing the bonds*. *Empowering people to think for themselves*. Somerville: Freedom of Mind Press, 2000.
233. Hatcher W. S., Martin J. D. *Bahajų tikėjimas: globalinės religijos iškilimas*. Klaipėda: Bahajų leidyba, 1998.
234. Hellinger B. *Laimė, kuri išlieka. Kur nuveda šeimos konsteliacija*. Kaunas: Meilės kelias, 2008.
235. Herbert K. *Ką atsakyti Jehovos liudytojams*. Tauragė, 2003.
236. Hicks Esther and Jerry. *The Teachings of Abraham. The Law of Attraction. How to make it work for you*. London: Hay House, 2006.
237. *High winds*. Magazine of the Sea Organization, Issue 21, Scientology Church, 1998.
238. *Hilda, elfų karalienė*. Islandų liaudies sakmės ir pasakos. Vilnius: Vaga, 2007.
239. Hinnels John R. (Ed.) *The Penguin Dictionary of religions*. Penguin Books, London, 1984.
240. Hodder I. *Praeities skaitymas*. Vilnius: ALK / Vaga, 2000.
241. Hodge S. *Dzen-buddizm: uroki mudrosti učitelej dzen. V poiskach mudrosti i prosvetlenija.* Moskva: Omega-Press, 2005.
242. Hollis Martin. *Socialinių mokslų filosofija*. Įvadas. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2000.
243. Hubbard L. R. *Have you lived before this life? A Scientific survey*. A study of death and evidence of past lives. Copenhagen: Scientology Publications Organization, 1978.
244. Ibn Al ‘Arabi. *The Meccan Revelations*. Volume I, II. New York: Pir Press, 2004–2005.
245. *Ibn ‘Ata ‘Illah Al-Iskandari, Kitab al-Hikam* (Book of maxims, ed. by A.Saleh Hamdan). Egiptas (leidimo data nenurodyta).
246. Ilgevičienė A. *Menas mylėti. Ezoterinė pasaka suaugusiems*. Vilnius: Alocha, 2002.

247. Ilgevičienė A. *Akmenų valdovo pasakojimai*. Vilnius: Gamta, 2002.
248. Ilgevičienė A., Ilgevičius P. *Švč. Mergelės Marijos apsireiškimai Lietuvoje*. Vilnius: Gamta, 2005.
249. Ilgevičienė A. *Lietuvos šauksmas*. Vilnius: Gamta, 2006.
250. Ilgevičienė A., Ilgevičius P. *Lauko akmenys*. Vilnius: Tiamata, 2007.
251. Ilgevičienė A. *Akmenų kortos trims sąmonės lygmenims*. Vilnius: Tiamata, 2007.
252. Ilgevičienė A. *Akmenų knyga, arba Žingsnis į platesnį suvokimą* (2 tomai). Vilnius: Tiamata, 2006–2007.
253. Ilgevičienė A. *Egipto istorijos. Mažoji Izidė*. Kaunas: Mijalba, 2009.
254. Ilgevičienė A. *Gintaras.* Vilnius: Petro ofsetas, 2009.
255. Indra. Budos pėdomis. *Rytų kultūros almanachas*. Vilnius: Lietuvos ir Indijos draugija, 2000.
256. Innes B. *The Book of dreams. Your dreams and what they mean.* Rocherster: Grange Books, 2007.
257. Ionata P. *Psicoterapia e problematiche religiose*. Esperienze potenzialità e limiti, Roma, Città Nuova, 1993.
258. *Išganymo armija Lietuvoje*. Klaipėda, 2003.
259. Ivanauskaitė J. *Ištremtas Tibetas*. Vilnius: Tyto alba, 1996.
260. Ivanauskaitė J. *Kelionė į Šambalą*. Vilnius: Tyto alba, 1997.
261. Ivanauskaitė J. *Prarasta Pažadėtoji žemė*. Vilnius: Tyto alba, 1999.
262. Jakobsonas S.S. *Žydo ieškojimai*. Kaunas, 1997.
263. Jaras R. *Dzen dzen*. Apsakymai / CD. Kaunas: Kitos knygos, 2008.
264. Jaskūnas V. *Vizualiosios tapatybės: Indijos meno recepcija Vakaruose*. Vilnius: Kultūros, filosofijos ir meno institutas, 2005.
265. Jasmuheen. *Praninė mityba. Naujojo tūkstantmečio mityba*, Kaunas. Mijalba, 2006.
266. Jasmuheen. *Rezonanso menas: savęs įvaldymas ir suderinimas*. Kaunas: Mijalba, 2008.
267. *Jaunimas klausia… Naudingi atsakymai*. Vantaa: Jehovan todistajien kirjapaino, 1998.
268. Jeits F. *Iskustvo pamiati*. Sankt Peterburg: Fond podderžki nauki i obrazovanija "Universitetskaja kniga", 1997.
269. Jekentaitė L. *De profundis*. Psichoanalitinės filosofijos žvilgsniu apie mąstytojus ir menininkus. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2007.
270. Jividen J. *Glosolalija: iš Dievo ar žmogaus?* Liežuvių kalbos reiškinio studija. Fort Worth: Star Bible Publications, Inc., 1992.
271. *Joga ir dvasinis gyvenimas: Indijos sielos kelionė*. Kaunas: Šri Činmojaus centras, 2000.
272. Jogesvaras. *Jogos sistemos pradmenys*. Vilnius: Mokslas, 1986.

273. Jog Ramačaraka. *Okkultnoje lečenije*. Jonava: Šanti, 1991.
274. Jog Ramačaraka. *Nauka o dychanii indijskich jogov*. Jonava: Šanti, 1991.
275. Jokubauskas A., Sitdykov G., Dumin S. *Lietuvos totoriai istorijoje ir kultūroje*. Kaunas: Lietuvos totorių bendruomenių sąjunga, 2009.
276. Jokubėnas D. P. *Naujųjų amžių bažnyčios istorija*. Kaunas, 1936.
277. Joseph Lawrence E. *Apocalypse 2012: An investigation into civilization's end*. New York: Broadway Books, 2007.
278. Jo Šventenybė Dalai Lama. *Tyra širdis. Jėzaus mokymas budisto akimis*. Vilnius: Dialogo kultūros institutas, 2003.
279. *Judaizm ot A do JA*. Moskva: Vostok–Zapad, 2007.
280. Jung C. G. *Man and his symbols*. Garden City, New York: Doubleday & Company Inc., 1972.
281. Jung C. G. *Psichologičeskije tipy*. Moskva: Alfavit, 1992.
282. Jung C. G. *Psichologija ir religija*. Vilnius: Aidai, 1998.
283. Jung C. G. *Psichoanalizė ir filosofija*. Rinktinė. Vilnius: Pradai, 1999.
284. Kabir Grantchavali. *Sobranija*. Moskva: Nauka, 1992.
285. Kalinauskas I. *Paintings.* Sankt Peterburg: Fond Liki Kultur, 2002.
286. Kalinauskas I. *Vienui vienas su pasauliu*. Vilnius: Asveja, 2003.
287. Kalinauskas I. *Pokalbiai apie Tradiciją*. Vilnius: Asveja, 2003.
288. Kanišauskas S. *Kur jūs, ateiviai iš kosmoso*? Vilnius: Mokslas, 1988.
289. Kanišauskas S. *Parapsichologija (fenomenai, problemos, idėjos)*. Vilnius: Laikraščio „Žvaigždikas" redakcija, 1991.
290. Kanišauskas S. *Jūsų laimės paslaptys*. Kaunas: Gardenija, 1998.
291. Kanišauskas S. *NSO fenomenas: dvidešimt ir viena hipotezė*. Kaunas: Gardenija, 2000.
292. Kanišauskas S. *Likimo anatomija. Laiptai į dangų*. Kaunas: Gardenija, 2000.
293. Kanišauskas S. *Likimo anatomija. Laimė mūsų rankose*. Kaunas: Gardenija, 2001.
294. Karaliūnas S. *Baltų praeitis istoriniuose šaltiniuose* (I-II tomai ir Rodyklė). Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2004–2005.
295. Karanauskas S. *Dangvyda. Eiliuotos lietuvių senojo tikėjimo sakmės*. Utena: Utenos spaustuvė, 1998.
296. Kardek A. *Kniga mediumov ili Rukovodstvo dlia izučiajuščich dlia mediumov i vyzyvatelej duchov*. Moskva: Renessans, 1993.
297. Kardec A. *Paprastasis spiritizmas*. Ipatinga, 2000.
298. Karjev N. *Istorija zapadnoi Evropy v novoje vremia*. C. P., 1893.
299. *Kas gresia tavo vaikui?* Vilnius: Dvasinės paramos namai/Atviros Lietuvos fondas, 2000.

300. Kastanauskaitė L. *Lietuvos inteligentija masonų ir paramasoniškose organizacijose (1918–1940).* Monografija. V.: Vaga, 2008.
301. Kavaliauskas Č. *Trumpas teologijos žodynas*,. Vilnius: „Lumen“ fondo leidykla, 1992.
302. Kavaliauskas T. *Verslas, krikščionybė ir vartotojiška visuomenė*. Eseistikos rinkinys. Vilnius: Versus Aureus, 2009.
303. Kavolis V. *Sąmoningumo trajektorijos. Lietuvių kultūros modernėjimo aspektai*. Chicago: Algimanto Mackaus knygų leidimo fondas, 1986.
304. Kavolis V. *Epochų signatūros. Sąmoningumo trajektorijos. Lietuvių kultūros*

modernėjimo aspektai. Chicago: Algimanto Mackaus knygų leidimo fondas, 1991.

305. Kavolis V. *Moterys ir vyrai lietuvių kultūroje*. Vilnius: Lietuvos kultūros institutas, 1992.

306. Kazlauskas V. *Gyvenkime džiaugsmą*. Kaunas: Tyrai, 2000.

307. Kępiński A. *Gyvenimo ritmas*. Vilnius: Vaga, 2008.

308. Kibalion. *Učenije germetičeskoi filosofii drevnego Egipta ir Grecii* (leidimo vieta nenurodyta). 1993.

309. Kierkegaard S. *Baimė ir drebėjimas*. Antras pataisytas leidimas. Vilnius: Aidai, 2002.

310. Kimbrough S., Jr. *Kas jie, Jungtinės metodistų bažnyčios nariai?* Kaunas: Naujasis lankas, 1997.

311. Kimbrough S. Jr. *Metodizmas Baltijos šalyse. Istorija ir atgimimas*. Kaunas: Naujasis lankas, 1998

312. *Klaipėdos evangelikų baptistų bažnyčios istorija 1841-2001*.

313. *Klaipėdos „Didesnės malonės“ evangeliška mokykla*. Klaipėda, lankstinukas.

314. *Klassičeskaja joga („Joga-sutry“ Patandžali i „Vjasa-Bhašja“)*. Maskva: Nauka, 1992.

315. *Klausimai ir atsakymai apie Naujosios apaštalų bažnyčios tikėjimą*. Klaipėda: S.Jokužio leidykla-spaustuvė, 2002.

316. Klimka L. *Saulės ratu, Mėnulio taku. Lietuvių kalendorius*. Vilnius: Mintis, 2008.

317. Klimka L. *Lietuviškųjų švenčių rate*. Vilnius: Žara, 2009.

318. Klizovskij A. I. *Pravda o masonstve*. Riga: Vieda, 1990 (antrasis leidimas).

319. Klizovskij A. I. *Psichičeskaja energija*. Riga: Vieda, 1991 (trečiasis leidimas).

320. Klizovskij A. I. *Osnovy miroponimanija novoj epochi* (5 dalys). Tallinn: Sojuzblankoizdat, 1991.

321. Klizovskis A. *Psichinė energija*. Kaunas: Argumentas, 1991.

322. Kliučnikov S. *Provozvestnica epochi ognia (povest-issledovanije o J. I. Rerich*). Novosibirsk: Detskaja literatura, 1991.

323. Knyš A. D. *Musulmanskij misticizm. Kratkaja istorija*. Moskva / Sankt-Peterburg: Dilia, 2004.

324. Kobliakov A., Nikolajev V. *Kto my?* Leningrad: Borei, 1991.

325. Kocańda Bogdan OFMConv. *Kaip padėti kenčiantiems nuo piktųjų dvasių. Vadovas*, Vilnius: Aidai, 2009.

326. Konfucijus. *Apmąstymai ir pašnekesiai*. Vilnius: Pradai, 1997.

327. Konickis A. *...Vienintelėj iš begalybės vietų nuskirtoj*. Oskaro Milašiaus filosofinės idėjos. Vilnius: Lietuvos filosofijos ir sociologijos institutas, 1996.

328. *Koran. Perevod smyslov*. E. R. Kuliev. Moskva: Umma, 2007.

329. Koroliov K. *Islam klassičeskij: enciklopedija*. Moskva: Eksmo / Sankt-Peterburg: Midgard, 2005.

330. Korženjanc B.R. *Ezoteričeskij slovar*, 1–2 tomai. Moskva: Russkij duchovnij centr, 1993.

331. Krišnamurti Dž. *U nog Učitelia*. Jonava: Šanti (leidimo data nenurodyta).

332. Krouli A. *Kniga zakona. Kniga lžei. Lunnoje ditia*. Moskva: Ostožje, 1998.

333. Kruopis S.-Sudžan. *Mąstymų katalogas*. Vilnius: Galerija „Vartai“, 2001.

334. *Kultūra ir religija*. Vilnius: Valstybinis leidybos centras, 1995.

335. *Kultūros istorijos tyrinėjimai*. Straipsnių rinkinys. 3 tomas. Vilnius: Gervelė, 1997.

336. *Kultūros istorijos tyrinėjimai*. Straipsnių rinkinys. 5 tomas. Vilnius: Gervelė, 1999.

337. *Kultūrologija 7. Rytai–Vakarai: Komparatyvistinės studijos II*. Vilnius, Kultūros ir meno institutas, 2001.

338. *Kultūrologija 8. Rytai-Vakarai: Komparatyvistinės studijos III*. Vilnius: Kultūros, filosofijos ir meno institutas, 2003.

339. *Kultūrologija 9. Lietuvos menas permainų laikais*. Vilnius: Kultūros, filosofijos ir meno institutas, 2002.

340. *Kultūrologija 10. Kultūriniai tapatumai ir pokyčiai*. Vilnius: Kultūros, filosofijos ir meno institutas, 2003.

341. *Kultūrologija 11. Kultūros savitumas ir universalumas*. Vilnius: Kultūros, filosofijos ir meno institutas, 2004.

342. *Kultūrologija 13. Kultūra globalizacijos sąlygomis*. Vilnius: Kultūros, filosofijos ir meno institutas, 2006.

343. *Kultūrologija 14. Rytai–Vakarai: Komparatyvistinės studijos* V. Vilnius: Kultūros, filosofijos ir meno institutas, 2006.

344. *Kunigystės pareigos ir palaiminimai*. Pagrindinis vadovėlis asmenims, turintiems kunigystę. A ir B dalys. Vokietija: Pastarųjų dienų šventųjų Jėzaus Kristaus bažnyčia, 1996, 1998.

345. *Kunta joga*. Jonava: Šanti, 1991.

346. Kurajev A. *Okkultizm v pravoslavii*. Moskva: Fond „Blagovest“, 1998.

347. *Laisvas tremtinys. Jo Šventenybės XIV Dalai Lamos autobiografija*. Kaunas: Gaivata, 2000.

348. Laitman M. *Kabala. Tainoje jevreiskoje učenije*, čast 1–3. Novosibirsk: Interbruk / Spešite detal dobro, 1993.

349. Landsburg A., Landsburg S. *In search of ancient mysteries*. New York: Bantam Books, 1974.

350. Landsburg A. *In search of extraterrestrials* New York: Bantam Books, 1977.

351. *Laozi*. Vilnius: Vaga, 1997.

352. La Vėjus, A. Š. *Šėtono (satanistinė) biblija*. Biografija. Apžvalga. Komentarai. Vilnius: Netradicinė literatūra, 1999.

353. Lazarevas S. http://www.lazarev.ru.

354. Lechte J. *Penkiasdešimt pagrindinių šiuolaikinių mąstytojų. Nuo struktūralizmo iki postmodernizmo*. Vilnius: Charibdė, 2001.

355. Legkauskas V. *Socialinė psichologija*. Vilnius: Vaga, 2008.

356. Legkauskas V. *Savimonė psichologo požiūriu*. Monografija. Vilnius: Vaga, 2009.

357. Legutko R. *Tolerancija. Mintys apie griežtą valstybę, prigimtinę teisę, meilę ir sąžinę*. Vilnius: Kronta / ALK, 2006.

358. Lenskij V. *Vvedenije v mnogopoliarnost 1–6*. Vilnius: Arėjas, 1991–1992.

359. Lévinas E. *Etika ir begalybė. Pokalbiai su Philippe'u Nemo*. Vilnius: Baltos lankos, 1994.

360. Lewis C. S. *Tiesiog krikščionybė*. Šiauliai: Nova vita, 1999.

361. Liardonas R. *Užkariaujanti jėga*. Vilnius: Tikėjimo žodis, 1995.

362. Liardon R. *Razrušaj deistvije kontrolirujuščich sil* (leidybos vieta ir data nenurodyta).

363. Li Chunčži. *Falungun* (russkij perevod). Moskva: Rossijskij universitet družby narodov, 1999.

364. *Lietuvos Sekmininkų Bažnyčia*. Istorinė apybraiža. Vilnius, 2002.

365. *Lietuvių enciklopedija*. Boston, USA, VII t.

366. Lings M. *What is Sufism?* London: Mandala Books, 1981.

367. Lings M. *A Sufi Saint of the Twentieth Century. Shaikh Ahmad Al-'Alawi. His spiritual heritage and legacy*. Third Edition. Cambridge: The Islamic Texts Society, 1993.

368. Lings M. *The Eleventh Hour: The Spiritual crisis of the modern world in the light of Tradition and Prophecy.* Cambridge: Archetype, 2002.

369. Lings M. *Symbol and Archetype: a study of the meaning of existence*. Louisville, KY: Fons Vitae, 2006.

370. Liutikas D. *Piligrimystė: vertybių ir tapatumo išraiškos kelionėje*. Monografija. Vilnius: Lietuvos piligrimų bendrija, Socialinių tyrimų institutas, 2009.

371. *Lotose gimęs. Padmasambhavos gyvenimas*. Užrašytas Ješės Cogjal. Vilnius: Alkione, 2006.

372. Lubich Ch. *Meditacijos.* V.: Katalikų pasaulio leidiniai, Fokoliarų judėjimas Lietuvoje, 2008.

373. Lukšaitė I. *Radikalioji reformacijos kryptis Lietuvoje*. Vilnius, 1980.

374. Lukšaitė I. *Reformacija Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje ir Mažojoje Lietuvoje.* Vilnius, 1999.

375. Machiavelli N. *Valdovas.* Vilnius: Vaga, 2009.

376. Maliavin V. *Konfucij.* Moskva: Molodaja gvardija, 1992.

377. MakArtur Dž. F. *Charizmatiki.* K., 1995. Makduel Džoš, Stiuart Don. *Obmanščiki*. M., 1993.

378. Maqsood Ruqaiyyah. *Islam*. M.: Fair-Press, 2001.

379. Markas Aurelijus. *Sau pačiam*. Vilnius: Alma Littera, 2007.

380. Mandino Og. *Kristaus komisija*. Kaunas: Dajalita, 2004.

381. *Martin* W. R. *The Kingdom of the Cults, Grand Rapids.* Zondervan, 1965.

382. Masaru E. *Žinia, kurią mums praneša vanduo* Kaunas, Mijalba, 2007.

383. Masionienė B. *Baltijos tautos. Kultūros istorijos metmenys*. Mokymo knyga. Vilnius: Aidai, 1996.

384. Masters P. *Epidemija celitelstva*. Minsk: Zavet Christa, 2002.

385. *Maža knyga apie išmintį*. Londonas: Brahma Kumaris pasaulio dvasinis universitetas, 1999.

386. Mažeikis G. *Filosofinės antropologijos pragmatika ir analitika*. Mokslinė monografija. Šiauliai: Saulės Delta, 2005.

387. *Mažoji Tibeto budizmo antologija*. Pirmas tomas. Milarepa, Končog-Tenpadronmė, Arjadeva (sudarė ir vertė Algirdas Kugevičius), Kaunas: Gaivata, 1998.

388. McDowell J. *Jėzus – ne tik dailidė*. Talinas, Leidykla Naujojo Testamento bažnyčia, 1992.

389. McErlane S. *Kalba senolės. Galios pažadinimas*. Kaunas, Mijalba, 2007.

390. McLuhan M. *Kaip suprasti medijas. Žmogaus tęsiniai*. Vilnius: Baltos lankos, 2003.

391. *Meditacija. 25 tarnystės metai Jungtinėse Tautose*. Šri Činmoj atsako į klausimus apie dvasingumą ir jogą. Kaunas: Šri Činmojaus centras, 2004.

392. Megre V. *Anastasija*. Vilnius: Asveja, 2003.

393. Merton Th. *Gyvenimas ir šventumas*. Vilnius: Katalikų pasaulis, 1997.

394. Merton Th. *Mintys vienumoje*. Vilnius: Katalikų pasaulis, 2003.

395. Merton Th. *Kontempliatyvioji malda*. Vilnius, Katalikų pasaulio leidiniai, 2005.

396. Merton Th. *Naujosios kontempliacijos sėklos*. Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai, 2008.

397. Merton Th. *Dykumos išmintis. Apoftegmos*. Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai, 2009.

398. *Metzlerio filosofų žinynas: nuo ikisokratikų iki naujųjų filosofų*. Vilnius: Mintis, 2008.

399. Mickūnas A., Stewart D. *Fenomenologinė filosofija*. Vilnius: Baltos lankos, 1994.

400. Mickūnas A. *Pastovumas ir tėkmė*. Kultūros fenomenologijos apybraižos. Vilnius: Kultūros, filosofijos ir meno institutas, 2007.

401. *Mify v iskusstve starom i novom*. Istoriko-chudožestvennaja monografija (po Rene Menaru). Sankt-Peterburg: Lenizdat, 1993.

402. *Mifologija. Bolšoi enciklopedičeskij slovar*. Moskva: Bolšaja rossijskaja enciklopedija, 1998.

403. *Mikaldos Sabbijos karalienės pranašavimai 578 metais prieš Kristų gyvenusios*. Vilnius: Matrica, 1990.

404. *Mir Ognenny*, nr. 3, 5, Jūrmala: Urusvati, 1994.

405. *Mirties biblija*. Vilnius: Mėlynoji žvaigždė, 2000.

406. *Mirtis ir reinkarnacija*. Kaunas: Šri Činmojaus centras, 2006.

407. *Mistiki XX veka*. Moskva, 1996.

408. *Mitologija šiandien*. Antologija. Sudarė A. J. Greimas, T. M. Keane. Vilnius: Baltos Lankos / ALK, 1996.

409. *Mitologijos enciklopedija. Pasaulio tautų mitologinės būtybės ir vaizdiniai*, 1-2 t. Vilnius: Vaga, 1997, 1999.

410. Mojdeh Bayat, Mohammad Ali Jamnia. *Sufijų šalies pasakojimai* Kaunas, Mijalba, 2003.

411. Monosov B. M. *Magija magams (1 dalis)*. Šiauliai: A. Narbuto leidykla, 1992.

412. Monosov B. M. *Menas būti magu (2 dalis)*. Šiauliai: A. Narbuto leidykla, 1992.

413. Montefoschi G., Nirenstein F. *Vienas Dievas – trys tiesos: žydai, krikščionys, musulmonai – tikėjimo paslaptis*. Vilnius: Dialogo kultūros institutas, 2005.

414. Moody R. A., *Gyvenimas po mirties*. Fenomeno apie gyvenimo tęstinumą po kūno mirties tyrinėjimai (ištraukos). Vilnius: Alka, 1991.

415. *Mormono knygos skaitiniai*. Vokietija: Pastarųjų dienų šventųjų Jėzaus Kristaus bažnyčia, 1996.

416. Motina Teresė. *Gailestingumo mokykloje. Mano maldos*. Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai, 2007.

417. Motinėlė Nadina. *Vidinio išgydymo patyrimas*. Šiauliai: Avinėlio užtarėjų draugai, 2007.

418. Muhyiddin ibn ‘Arabi. *Sufi terminology*. Egiptas (leidimo data nenurodyta).

419. Namkai Norbu Rinpoče. *Dzogčen – samosoveršennoje sostojanije*. 1989 (leidimo vieta nenurodyta).

420. Narvilas V. *Himalajų šviesa II. Klajonės po kalnus*. Vilnius: Dharma, 2001.

421. Nasr S. H. *Living Sufism*. London: Mandala Books, 1980.

422. Nasr S. H. *Islamic philosophy from its origin to the present: philosophy in the land of Prophecy.* State University of New York Press, 2006.

423. *Nastolnaja kniga ateista*. Moskva, 1987.

424. *Naujoji apaštalų bažnyčia. Giesmynas*. Išleido Tarptautinė Naujosios apaštalų bažnyčios Apaštalų kolegija (data nenurodyta).

425. *Naujoji sąmonė*, nr. 1–7. Vilnius: Lietuvos Rericho draugija, 1936, 1991–1999.

426. *Naujųjų judėjimų judėjimas Bažnyčioje*. Vilnius: Naujasis miestas / Katalikų pasaulis, 1999.

427. Nef M. K. *Ličnyje memuary J. P.Blavatskoj*. Moskva: Sfera, 1993.

428. Nekrašas E. *Filosofijos įvadas*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2008.

429. *Norbertas Vėlius*. Sudarytojos Irena Seliukaitė ir Perla Vitkuvienė. Vilnius: Mintis, 1999.

430. Neimantas R. *Nuo Nemuno iki Gango*. Vilnius: Žinija, 1985.

431. *Netradiciniai atjauninimo metodai. Nemirtingumo magija*. Vilnius: Netradicinė literatūra (spaudai parengė Neringa Kovalkovienė; leidimo data nenurodyta).

432. 431. *Nežemiškųjų civilizacijų mįslė* (sudarė Gintautas Jasiūnas). Panevėžys: Tėvynė, 1991. Odier D. Tantra. *Vakariečio įšventinimas į absoliučios meilės slėpinius*. Kaunas: Meilės kelias, 2005.

433. *Okkultnyje sily SSSR* (red. A. D. Balabucha). Sankt Peterburg: Severo–Zapad, 1998.

434. *Orientas'1*. Straipsnių ir vertimų rinkinys. Sudarė B. Genzelis. Vilnius: Vaga, 1991.

435. *Osnovnoi slovar po dianetike i saentologii po trudam L. Rona Habbarda*. Copenhagen: New Era Publications International ApS, 1998.

436. Ostrander Sh., Schroeder L. *Psychic discoveries behind the iron curtain*. New York: Bantam Books, 1971 (ketvirtasis leidimas).

437. Pakeris B. K. *Viešpaties šventykla*. Vokietija: Pastarųjų dienų šventųjų Jėzaus Kristaus bažnyčia, 1998.

438. *Pamaldumas Išganytojui Lietuvos kultūroje*. Vilnius: Kultūros, filosofijos ir meno institutas, 2008.

439. Papijus. *Pervonačalnyje svedenija po okkultizmu*. Moskva: Mikap, 1993.

440. Paramhansa Jogananda. *Jogo autobiografija*. Vilnius: Alkione, 2007.

441. *Pasaulio religijos.* Populiarus žinynas. Vilnius, 1997.

442. Passantino Bob & Gretchen. *Satanism, Grand Rapids*. Michigan: Zondervan Publishing House, 1995.

443. *Pastarųjų dienų šventoji moteris*. Vadovėlis moterims. A dalis (pataisytas leidimas), Vokietija: Pastarųjų dienų šventųjų Jėzaus Kristaus bažnyčia, 1996.

444. Patackas A., Žarskus A. *Gimties virsmas*. Vilnius: Eksperim. techn. paminklų restauravimo įmonė ir LPS Kauno sekmadieninė kultūros mokykla, 1990.

445. Patackas A., Žarskus A. *Mirties virsmas*. Vilnius: Eksperim. techn. paminklų restauravimo įmonė ir LPS Kauno sekmadieninė kultūros mokykla, 1990.

446. Pažėraitė A. *Litvakiško ortodoksinio judaizmo formavimasis*. Vilnius: Versus Aureus, 2005.

447. *Pažintis su kinų filosofija, medicina, meditacija*. Vilnius: Sveikatos matrica, 2004.

448. Pečkys V. *Astrologiniai prognostikos metmenys*. Vilnius: Akirūnė, 1991.

449. Peleckis M. *Naujųjų religinių judėjimų leidiniai Lietuvoje (viešumo struktūrinės transformacijos požiūriu)*. Magistro darbas. Vilnius: Vilniaus universitetas, Komunikacijos fakultetas, Žurnalistikos institutas, 1999.

450. *Permainų knyga* (parengė Algirdas Kratulis). Vilnius: Pozicija (data nenurodyta).

451. Peškaitis A., Glodenis D. *Šiuolaikinis religingumas*. Vilnius: Vaga, 2000.

452. Pirsig R. M. *Dzenas ir motociklo priežiūros menas. Vertybių tyrinėjimas*. Kaunas: Trigrama, 2006.

453. Pisareva E. *Sila mysli i mysleobrazy*. Minsk: Eidos, 1992.

454. *Pisma Mahatm*. Samara: Rerichovskij centr duchovnoj kultury, 1993.

455. *Poetinė Eda*. Vilnius: Aidai, 2009.

456. Poškaitė L. *Estetinė būtis daoizme*. Vilnius: Kultūros, filosofijos ir meno institutas, 2004.

457. Prabhupāda, Šri Šrimad A. C. Bhaktivedanta Swami. *Bhagavad-Gita. Kokia ji yra*. Bhaktivedanta Book Trust, 1990.

458. Prabhupāda, Šri Šrimad A. C. Bhaktivedanta Swami. *Legkoje putešestvije k drugim planetam.* Leningrad: Bhaktivedanta Book Trust, 1990.

459. Prabhupāda, Šri Šrimad A. C. Bhaktivedanta Swami. Šrimad Bhāgavatam. *Pervaja pesn – čast pervaja.* Leningrad: Bhaktivedanta Book Trust, 1990.

460. Prabhupāda, Šri Šrimad A. C. Bhaktivedanta Swami. *Atsidavimo nektaras. Bhakti-yogos mokslas.* Leningrad: The Bhaktivedanta Book Trust, 1991.

461. Prabhupāda, Šri Šrimad A. C. Bhaktivedanta Swami. Šrimad Bhāgavatam. *Vtoraja pesn.* Moskva: Bhaktivedanta Book Trust, 1992.

462. Prins D. *Osnovy učenija Christova*. C.P., 1992.

463. Privalov Kiril. *Sekty: dosje stracha*. M., 1987.

464. Prabhupāda, Šri Šrimad A. C. Bhaktivedanta Swami, Šrimad Bhāgavatam. *Tretja pesn – čast pervaja*. Moskva: Bhaktivedanta Book Trust, 1992.

465. *Proročestva Mišelia Nostradamusa* (vertė V. B. Burbelo ir E. A. Solomarskaja). Kijev: Libid, 1991.

466. *Provozvestije Ramakrišny*. Riga: Uguns, 1992.

467. Puhvel J. *Lyginamoji mitologija*. Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2001.

468. Raël. *Pranešimas perduotas mūsų Kūrėjų*. Kaunas: Kopa, 2005.

469. Rakauskas A. *Verslumo dvasia.* Kaunas: Spindulys. 2003.

470. Račius E., Gailiūnas E. *Terorizmo žinynas*. Vilnius: Žara, 2003.

471. Račius E. *Islamo žinynas*. Vilnius: Vilniaus Universiteto leidykla, 2007.

472. Ratzinger J. Benedictus XVI, Papa. *Jėzus iš Nazareto. I dalis. Nuo krikšto Jordane iki atsimainymo*. Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai, 2007.

473. Ratzinger J. *Krikščionybės įvadas.* Paskaitos apie Apaštalų tikėjimo išpažinimą su nauja įžangine esė. Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai, 2008.

474. Ravasi G. *Žodis ir žodžiai. Ką sako Biblija šiandieniniai žmogui?* Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai, 2005.

475. Razauskas D. *Vėjūkas*. Lietuvių vėjo demono vardo ir įvaizdžio rekonstrukcija, atsižvelgiant į vieną skitų atitikmenį (osetinų *woejug / woejyg*). Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2004.

476. Redfield J. *Šambalos paslaptis. Vienuoliktosios įžvalgos paieškos*. Vilnius: Alkione, 2007.

477. Redfield J. *Celestino šventyklos pranašystė*. Vilnius: Vaga, 2008.

478. *Reiyukai sutra. Rytiniam ir vakariniam deklamavimui*. Klaipėda: Lietuvos budistų bendruomenė „Reiyukai“ (data nenurodyta).

479. *Religijos, Bažnyčios, tikėjimai: žinynas*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 2005.

480. *Religijotyros žodynas*. Vilnius, 1991.

481. *Religijų istorijos antologija* (3 dalys). Vilnius: Vaga, 2000–2002.

482. Rerichas N. *Spindinčioji Šambala*. Vilnius: Rericho draugija, 1994.

483. Rerich J. I. *Osnovy buddizma (žizn i učenije Buddy).* Sankt Peterburg, 1992.

484. Rerich J. I. *Pisma* (3 tomai, 1929–1955). Novosibirsk: Viko, 1992–1993.

485. Rerich J. I. *Obščina i vožd v epochu ognia*. Simferopol: Tavrija, 1994.

486. Rerich J. I. *U poroga novogo mira*. Moskva: Meždunarodny centr Rerichov, 1993.

487. Rerich J. N. *K izučeniju Kalačakry. Paralokasiddhi*. Charkov: Osnova, 1990.

488. Rerich N. K. *Zažigaite serdca*. Moskva: Molodaja gvardija, 1978.

489. Rerich N. K. *Puti blagoslovenija*. Minsk: Universitetskoje, 1991.

490. Rerich N. K. *Tverdynia plamennaja*. Riga: Vieda, 1991.

491. Rerich N. K. *Vrata v buduščeje*. Riga: Vieda, 1991.

492. Rerich N. K. *Nerušimoje*. Riga: Vieda, 1991.

493. Rerich N. K. *Obitel sveta.* Moskva: Meždunarodny centr Rerichov, 1992.

494. Rerich N. K. *Altai–Gimalai*. Riga: Vieda, 1992.

495. Rerich N. K. *Deržava sveta. Sviaščenny dozor*. Riga: Vieda, 1992.

496. Rerich N. K. *Cvety Morii. Puti blagoslovenija. Serdce Azii.* Riga: Vieda, 1992.

497. Rerich N. K. *Šambala.* Moskva: Meždunarodny centr Rerichov, 1994.

498. Rhodes R. *Naujojo amžiaus judėjimas ir Biblija*. Kaunas: Sidabrinis trimitas, 2000.

499. Ryborz H. *Menas įtikinti. Kaip žmones palenkti į savo pusę*. Vilnius: Alma Littera, 1999.

500. Ricoeur P. *Interpretacijos teorija. Diskursas ir reikšmės perteklius*. Vilnius: Baltos lankos, 2000.

501. Rimkus G. (sudarytojas) *Pasaulį valdo masonai?* Vilnius, 2000.

502. Rinpočė S. *Tibetiečių gyvenimo ir mirties knyga.* Kaunas, Mijalba, 2007.

503. *Rytai–Vakarai: Kultūrų sąveika*. Straipsnių rinkinys. Vilnius: Logos leidykla, 2002.

504. *Rytai–Vakarai: Komparatyvistinės studijos I.* Vilnius: Vaga, 2002.

505. *Rytai–Vakarai: Komparatyvistinės studijos VI.* Vilnius: Kultūros, filosofijos ir meno institutas, 2007.

506. *Rytų šviesa Vakarų intelektui.* Universitetiniai pokalbiai. Kaunas: Šri Činmojaus centras, 1999.

507. Ryžov K. V., Ryžova E. V. *100 velikich prorokov I veroučitelei*. M., 2002.

508. Rubavičius V. *Postmodernusis diskursas: filosofinė hermeneutika, dekonstrukcija, menas*. Vilnius: Kultūros, filosofijos ir meno institutas, 2003.

509. Rubšys A. *Islamas. Religija. Kultūra. Valstybė*. Putnam: Krikščionis gyvenime, 1987.

510. Rumi. *The Masnavi. Book One, Book Two*. A new translation by Jawid Mojaddedi. Oxford University Press, 2004, 2007.

511. *Saadi Mašrifas ad Dynas Abdula iš Širazo, Rožių sodo žiedlapiai*… ir kiti persų pasakojimai apie valdovus ir dvariškius, šventuosius ir dervišus, karvedžius ir vergus, tėvus ir vaikus, gyvulius ir paukščius… Kaunas: Mijalba, 2005.

512. Said E. W. *Orientalizmas.* Vilnius: Apostrofa, 2006.

513. Samygin S. I., Nečipurenko V. N., Polonskaja I. N. *Religiovedenije: sociologija i psichologija religii.* Rostov-na-Donu: Feniks, 1996.

514. Sandulov J. *Djavol. Istoričeskij ir kulturnij fenomen*. Sankt Peterburg: Lan, 1997.

515. Sandvais S. *Satja-Sai sviatoj i... psichiatr*. Sankt Peterburg: Fond Satja Sai, 1991.

516. Sarita, M. A., Geho S. A. *Tantrinė meilė. Kelionė į kūno ir dvasios ekstazę*. Kaunas: Meilės kelias, 2003.

517. Sauka L. *Eglė žalčių karalienė* (I–IV tomai). Vilnius: Lietuvių literatūros ir tautosakos institutas, 2007–2008.

518. Saulytis G. *Pirmieji žingsniai paskui Jėzų*. Vilnius, 1994.

519. Schimmel A. *Mystical Dimensions of Islam*. Chapel Hill: The University of North Carolina Press, 1975.

520. Schimmel A. *Islamo įvadas*. Vilnius: ALK, Regnum fondas, 2001.

521. Schimmel A. *Rumi's World. The Life and Work of the Great Sufi Poet.* Boston and London: Shambhala Dragon Editions, 2001.

522. Schmidt J. *Budistinės meditacijos 365 dienoms*. Kaunas, Mijalba, 2004.

523. Schuon F. *Izbrannyje sočinenija*. Sostavil Said Husein Nasr. Perevod na russkij jazyk Algis Uždavinys. Kaunas: Baltijos aras, 1996.

524. *Senovės baltų kultūra. Tai, kas išlieka*. Gintaro Beresnevičiaus atminimui. Vilnius: Kultūros filosofijos ir meno institutas / Kronta, 2009.

525. Sent-Iler Ž., *Kriptogrammy Vostoka*. Novosibirsk: Sibirskoje Rerichovskoje obščestvo, 1996.

526. Sen Žermen. *Kurs po alchimii*. Moskva, Izdatelstvo associacii duchovnogo jedinenija „Zolotoi vek", 1993.

527. *Serdce,* nr. 1 (3). Sankt Peterburg: Sova Minervy, 1993.

528. Shea M., Sri E. *Da Vinčio apgaulė.* 100 klausimų apie knygos *Da Vinčio kodas* faktus ir prasimanymus. Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai, 2006.

529. Sievens G. *Kodėl aš išėjau iš baptistų bažnyčios* (leidimo vieta ir data nenurodytos).

530. *Sokrovennoje skazanije o Belovodje*. 1992 (leidimo vieta nenurodyta).

531. Solovjov V. *Magomet. Jego žizn ir religioznoje učenije*. Sankt Peterburg: Stroitel, 1992.

532. Stark Rodney, William Sims Bainbridge. *The future of religion: Secularization, revival, and cult formation*, 1985.

533. Stein D. *Reiki pagrindai. Senovinio gydymo meno vadovas*. Kaunas: Mijalba, 2008.

534. Stojanova K. *Aiškiaregė Vanga*. Kaunas: Nemunas, 1992.

535. Stulginskis S. *Ką reikia žinoti apie Agni Jogos mokymą?* Paskaitos apie Šambalą, naująją epochą, žmogų, Vilnius: VIK rotoprintas, 1991.

536. Stulginskis S. (sudarytojas) *Vvedenije v Agni Jogu*. Riga: Vieda, 1995.

537. Stulginskis S. *Rytų kosminės legendos*. Vilnius: Lietuvos N. Rericho draugija, 1999.

538. Sulami, Abu ‚Abd a-Rahman as. *Early Sufi women*. Louisville, KY: Fons Vitae, 1999.

539. *Susipažinkime: Septintosios Dienos Adventistų Bažnyčia*. Kaunas, 2001.

540. Svami Nikchilananda. *Vivekananda. Kratkaja biografija*. Sankt Peterburg: Obščestvo Ramakrišny, 1991.

541. Swami Rama. *Gyvenimas su Himalajų mokytojais*. Vilnius: Alkione, 2007.

542. Svami Ramajanda. *Krija joga*. Riga: Vieda, 1991 (trečiasis leidimas).

543. Svami Ramajanda. *Laja joga*. Vilnius: Satwa, 1992.

544. Svedenbord E. *O nebesach, o mire duchov i ob ade*. Kiiv: Ukraina, 1993.

545. Sverdiolas A. *Steigtis ir sauga.* Vilnius: Baltos lankos, 1996.

546. Steger M. B. *Globalizacija: labai trumpas įvadas*. Vilnius: Eugrimas, 2008.

547. Stevens H. Carl. *Dvasinis gimimas*. Kl., 1999.

548. Strauss Cl. L. *Laukinis mąstymas*. Vilnius: Baltos lankos, 1997.

549. *Svet na puti. Golos bezmolvija*. Riga: Vieda, 1991.

550. Šerpytytė R. *Nihilizmas ir Vakarų filosofija*. Mokslinė monografija. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2007.

551. Šiaučiūnaitė-Verbickienė J. *Žydai Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės visuomenėje: sambūvio aspektai.* Vilnius: Žara, 2009.

552. Šimkūnaitė E. *Gyvenimo receptai*. Sudarė Alijušas Grėbliūnas. Vilnius: Žuvėdra, 2001.

553. Šiure E. *Velikije posviaščionnyje*. Očerk ezoterizma religij. Leningrad: Pečatny dvor, 1990.

554. Šliogeris A. *Transcendencijos tyla. Pamatiniai filosofijos klausimai*. Vilnius: Pradai, 1996.

555. Šliogeris A. *Niekis ir Esmas. I tomas. Pakeliui į Niekį. II tomas. Pakeliui į Esmą*. Vilnius: Apostrofa, 2005.

556. Šmitas P. *Latvių mitologija*. Vilnius: Aidai, 2004.

557. Špirkauskas S. *Ką žmonijai pranašauja žvaigždės?* Kaunas: EL, 1991.

558. Šri Aurobindo. *Jogičeskaja sadchana*. Leningrad: IMA-press, pri učasti FOR-EKOTON Sovestkogo fonda Rerichov, 1990.

559. *Šventasis Josemaria Escriva*. *2002 m. spalio 6 d.* Informacinis leidinys nr. 3. 2003 m. gegužės mėn., Vilnius: Opus Dei Prelatūra – skyrius šventųjų byloms, 2003.

560. *Šventasis Raštas*. *Senasis ir Naujasis Testamentas.* Vertimas iš hebrajų, aramėjų ir graikų kalbų. Trečias pataisytas ir papildytas leidimas. V.: Lietuvos vyskupų konferencija, 2009.

561. *Tajnyje občestva i sekty*. M., 1996.

562. *Tak govoril Budda*. Sankt Peterburg: Ilona, 1991.

563. Tamošaitis R. *Kelionė į laiko pradžią: indų idealizmas, Vydūnas, Krėvė*. Monografija. Vilnius: Pradai, 1998.

564. Tenzinas Gjaco, Jo Šventenybė XIV Dalai Lama. *Atjauta ir mūsų asmuo*. Antrajam XIV Dalai Lamos vizitui į Lietuvą atminti. Vilnius, 2001. (leidykla neparašyta)

565. *Teogenezis.* Moskva: „REFL-book“, 1994.

566. Ter-Akopian A. *Agni joga – nebesny diktant* Moskva: Sovetskij pisatel, 1992.

567. Terleckaja G., Terleckis S. *Menas nugalėti. Pamokomos istorijos*. Kaunas: Mijalba, 2007.

568. Tėvas Joseph-Marie Verlinde. *Kai uždanga plyšta: ezoterikos iššūkis krikščionybei* (2 dalys). Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai, 2007–2008.

569. Tėvas Robert‘as Le Gallis, Lama Jigmé Rinpoché. *Vienuolis ir lama*. Kalbina Frédéricas Lenoiras. Vilnius: Aidai, 2007.

570. Tėvas Stanislovas. *Atsidūsėjimai.* Vilnius: Dialogo kultūros institutas, 2003.

571. *The Book of Mormon*. Another testamento of Jesus Christ. The doctrine and covenants of The Church of Jesus Christ of Latter-day Saints. The pearl of great price. Salt Lake City: The Church of Jesus Christ of Latter-day Saints, 1998.

572. *The Mysteries of 2012. Predictions, prophecies and possibilieties*. Boulder, Colorado: Sounds True, 2009.

573. Thich Nhat Hanh. *Ramybė su kiekvienu žingsniu*. Kaunas: Trigrama, 2002.

574. Thich Nhat Hanh. *Senasis baltųjų debesų kelias. Budos pėdsakais*. Trys knygos. Kaunas: Mijalba, 2003.

575. Thich Nhat Hahn. *Gyvasis Buda, gyvasis Kristus*. Kaunas: Mijalba, 2008.

576. Thoreau H. D. *Voldenas, arba Gyvenimas miške. Apie pilietinio nepaklusnumo pareigą.* Vilnius, Baltos lankos, vertė Rolandas Pavilionis,1997.

577. Tillich P. *Drąsa būti*. Vilnius: Vaga, 1999.

578. Tomas E. *Šambala – oazis sveta*. Moskva: Obščestvo po izučeniju tain ir zagadok Zemli, 1992.

579. Tomonis M. (Tomas Kuršis). *Žinia.* Filosofinė apybraiža, poezija, dienoraščio fragmentai, laiškai, dokumentai. Vilnius: Baltos lankos, 1995.

580. Toporov V. *Baltų mitologijos ir ritualo tyrimai*. Vilnius: Aidai, 2000.

581. Trimingham J. S. *The Sufi Orders in Islam*. Oxford, 1971 / Moskva: Sofija, 2002.

582. Trinkūnas J. *Of Gods and Holidays. The Baltic Heritage*. Vilnius: Tvermė, 1999.

583. Trinkūnas J. *Baltų tikėjimas. Lietuvių pasaulėjauta, papročiai, apeigos, ženklai.* Vilnius: Diemedžio leidykla, 2000.

584. Trinkūnas J. (sudarytojas). *Po Romuvos ženklu. Mūsų tikėjimas šiandien*. Vilnius: Floramedia Baltic, 2001.

585. Trinkūnas J. *Lietuvių senosios religijos kelias*. Vilnius: Asveja, 2009.

586. *Tu gali gyventi amžinai žemės rojuje*. Vantaa: Jehovan todistajien kirjapaino, 1994

587. *Unification Church songs* (leidimo vieta ir data nenurodytos).

588. *Upanišady*. Kiev: Obščestvo vedičeskoi kultury „Amrita“, 1993.

589. Usačiovaitė E. *Lietuvių liaudies ornamentai. Valstiečių baldų puošybos ir simbolikos bruožai.* Vilnius: Vilniaus dailės akademijos leidykla, 1998.

590. Usačiovaitė E. *Augimo samprata senojoje lietuvių kultūroje*. Vilnius: Versus Aureus, 2005.

591. Uspenskaja J. N., Kotin I. J. *Sikhizm.* Sankt-Peterburg: Azbuka-klassika / Peterburgskoje vostokovedenije, 2007.

592. Uždavinys A. *Versmių labirintai. Proklo hermeneutinė filosofija ir mistagogija*. Vilnius: Eugrimas, Lietuvos filosofijos ir sociologijos institutas, 2002.

593. Uždavinys A. *Egipto mirusiųjų knyga*. Kaunas: Ramduva, 2003.

594. Uždavinys A. *Helėniškoji filosofija nuo Numenijo iki Sirijano*. Vilnius: Kultūros, filosofijos ir meno institutas, 2003.

595. Uždavinys A. *Hermio Trismegisto išminties kelias. Hermetinis rinkinys*. Vilnius: Sophia, 2005.

596. Uždavinys A. *Simbolių ir atvaizdų interpretacijos problema senovės civilizacijose*. Vilnius: Sophia, 2006.

597. Uždavinys A. *Sufizmas Islamo civilizacijoje*. Kaunas: Atvirosios visuomenės studijų asociacija, 2007.

598. Vanagas R. *Ex Oriente lux. Lietuvos rerichiečiai*. Vilnius: Lietuvos Rericho draugija, 1998.

599. Vareikis E. *Globalusis futbolas: Emociniai ir politiniai civilizacijų santykiai dabartinėje globalizacijoje*. Vilnius: Eugrimas, 2008.

600. Vasant Lad. *Ajurveda. Nauka samoozdorovlenija*. Praktičeskoje rukovodstvo (leidimo vieta ir data nenurodytos).

601. Vasilevskis A. *Chiromantija arba kaip iš rankos nustatyti žmogaus charakterį, gabumus*, *sveikatos būklę, praeitį ir ateitį*, Vilnius: Vyturys, 1990.

602. Växby H., Friday P. *Gyvasis tikėjimas*. Kaunas, 1997.

603. Velasco J. M. *Įvadas į religijos fenomenologiją.* Vilnius: Katalikų pasaulis, 2003.

604. Vėlius N. *Chtoniškasis lietuvių mitologijos pasaulis. Folklorinio velnio analizė.* Vilnius: Vaga, 1987.

605. Vėlius N. *Lietuvių mitologija*. 1 tomas. Vilnius: Mintis, 1995.

606. Vėlius N. *Baltų religijos ir mitologijos šaltiniai* (I–IV tomai). Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidybos institutas, 1996–2005.

607. *Vest J. P. Blavatskoi*. Leningrad: Ekopolis i kultura / Andrejev i synovja, 1991.

608. *Vestnik teosofii*, nr. 1, Moskva: Sfera, 1992.

609. *Vidaus taisyklės Naujosios apaštalų bažnyčios nariams*. Frankfurtas / M.: Friedrich Bischoff GmbH, 1999.

610. Vydūnas.*Raštai.* Vilnius, Mintis, 1992, t. 3, p. 14–24.

611. Viladesau R. Theology and the arts. Encountering God through music, art and rhetoric, New York/Mahwah, N. J.: Paulist Press, 2000.

612. Vissarion. *Posledniaja nadežda. Obraščenije k sovremennomu čelovečestvu*. Sankt Peterburg: Ivan Fiodorov, 1999.

613. Vittachi V. T. *Subudo reporteris*. Vilnius: Lietuvos visuomeninė organizacija „Susila Budhi Dharma“ (SUBUD), 2005.

614. *Visuotinė lietuvių enciklopedija*, Vilnius, 2004 t. 6, p. 775.

615. Vivekananda S. *Moi učitel*. Minsk: Polisse, 1990.

616. Vivekananda S. *Četyre jogi*. Moskva: Progress, 1993.

617. Vivekananda S. *Vdochnovennyje besedy*. Moskva: Belovodje, 1993.

618. *Vladimiras Toporovas ir Lietuva*. Vilnius: Lietuvių kalbos institutas, 2009.

619. Volteras. *Zadigas, arba Likimas*. Filosofinės apysakos. Vilnius: Vaga, 1981.

620. Vostokov V. *Sokroviščia tibetskich monstyrei* (3 tom). Sankt Peterburg: Gippokrat, 1996.

621. Vostokov V. *Iskusstvo liubvi*. Doneck: Stalker, 1998.

622. Vostokov V. *Sovety tibetskogo belogo lamy*. Moskva–Sankt Peterburg: Dilia, 2000.

623. *Vsemirnoje pisanije*. Sravnitelnaja antologija sviaščennych tekstov. Moskva: Respublika, 1995.

624. Wattles W. D. (kartu su Ruth L. Miller). *Naujasis mokslas apie turtą*. Kaunas: Obuolys, 2009.

625. Watts N. *Meilės kelias. Įkvepianti sufijų mistiko Rumio gyvenimo istorija*. Kaunas, Mijalba, 2003.

626. Weber M. *Religijos sociologija*. Vilnius, 2000.

627. Welsch W. *Mūsų postmodernioji modernybė*. Vilnius: Alma Littera / ALK, 2004.

628. Wilson C. *Crash go the chariots*. New York: Lancer Books, 1972.

629. Wilson Bryan. *Religion in sociological perspective*. 1982, Oxford University.

630. Wuthnow R. *Šventybės atgavimas. Religija šiuolaikinėje visuomenėje*. Vilnius: Aidai, 1996.

631. Zimmer H. *Philosophies of India.* Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1974 (trečiasis leidimas).

632. *Znamia prepodobnogo Sergija Radonežskogo* (sudarė B. A. Danilov, J. M. Kliučnikov). Novosibirsk: Sibirskoje Rerichovskoje obščestvo, 1991.

633. Zukav G. *Sielos istorijos*. Kaunas: Mijalba, 2004.

634. *Žinija Lietuvoje: neformali mokslo žinių sklaida XX amžiuje* (2000 m. vasario 17 d. mokslinės konferencijos pranešimų medžiaga), Kaunas: Technologija, 2000.

635. *Žizn i učenije Konfucija* (sudarytojas P. A. Bulanžė). Riga: Uguns, 1992.

636. *Žizn – kak ona voznikla? Putem evoliucii ili putiom sotvorenija?* Deutschland: Wachtturm-Gesellschaft, Selters / Taunus, 1992.

637. Žižek S. *Viskas, ką norėjote sužinoti apie Žižeką, bet nedrįsote paklausti Lacano*. Darbų rinktinė. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2005.

638. *Žodis, apšviečiąs pasaulį*. Informaciją užrašė Povilas Žėkas. Kaunas: Mijalba, 2004.

ANOTACIJA

Ši filosofijos krypties doktoranto, rašytojo, žurnalisto Mindaugo Peleckio (gim. 1975 m.) knyga pirmąsyk Lietuvoje išsamiai pristato ir analizuoja naujojo religingumo fenomeną – naujuosius religinius judėjimus (NRJ). Knyga skirta ir akademinei visuomenei, ir plačiam skaitytojų ratui: joje ne tik analizuojamos NRJ atsiradimo priežastys, kalbama apie vadinamųjų sektų ir netradicinės pasaulėvokos santykį su Tradicija (nuoseklia tradicine religine ir filosofine mintimi), bet ir atskleidžiama plati informacinė panorama – aprašoma apie 100 religinių ir pseudoreliginių krypčių. Monografija padės susigaudyti NRJ labirintuose ieškantiesiems tikėjimo, Dievo, atsakymų į amžinuosius klausimus. Dar viena leidinio funkcija – apsaugoti žmones nuo postmoderniajame pasaulyje plintančių tikėjimų, kurie gali daryti destruktyvią įtaką asmenybei, žmogaus ir visuomenės fizinei bei psichinei sveikatai. Biblinė frazė „po saule nėra nieko nauja!“ – tarsi šios knygos *motto*, parodantis naujojo religingumo spindesį ir skurdą.

---

[1] http://www.dhyan.lt/index1.php?Show=*ojas.htm&Sk=4&LAN=l. Žiūrėta 2011 08 14.

[2] http://moonis.wordpress.com/about. Žiūrėta 2011 08 14.

[3] http://www.csicop.org. Žiūrėta 2011 08 14.

[4] Durkheim É. *Elementarios religinio gyvenimo formos: toteminė sistema Australijoje*. V., Vaga, 1999, p. 32.

[5] (Ecclesiastes 1, 10), http://vulgate.org/ot/ecclesiastes_1.htm.

[6] *Šventasis Raštas. Senasis ir Naujasis Testamentas*. Vertimas iš hebrajų, aramėjų ir graikų kalbų; vertė Antanas Rubšys (Senasis Testamentas), Česlovas Kavaliauskas (Naujasis Testamentas). Vilnius, Lietuvos Vyskupų konferencija, 2009, (Koh 1, 9), p. 1398.

[7] http://www.britannica.com/EBchecked/topic/1081662/Aetherius-Society. Žiūrėta 2011 08 15.

[8] http://www.aetherius.org. Žiūrėta 2011 08 15.

[9] Plačiau apie eteriečių mokymą – http://www.aetherius.org/index.cfm?app=content&SectionID=40&PageID=17. Žiūrėta 2011 08 15.

[10] Wilson Bryan. *Religion in sociological perspective.* 1982, Oxford University, p. 89.

[11] Stark Rodney, William Sims Bainbridge. *The future of religion: Secularization, revival, and cult formation.* 1985, Berkeley and Los Angeles: University of California Press, p. 100.

[12] Michaels Alex. *Hinduism: past and present*, 2004. Princeton University Press, p. 319.

[13] Vaitkevičiūtė V. *Tarptautinių žodžių žodynas.* Vilnius, Žodynas, 2002, p. 589.

[14] Ten pat, p. 946.

[15] Ten pat, p. 215.

[16] Glodenis D. „Tikėjimo žodžio“ judėjimo Lietuvoje transformacija. *Pranešimas skaitytas 2002 m. VU religijos studijų ir tyrimų centro konferencijoje „Religija ir visuomenė“.* – http://www.religija.lt/straipsniai/religijotyra-religijos-sociologija/tikejimo-zodzio-judejimo-lietuvoje-transformacija. *Žiūrėta 2011 08 17.*

[17] Langone M. D. *Secular and Religious Critiques of Cults: Complementary Visions, Not Irresolvable conflicts* . 2006 11 22, http://www.csj.org/infoserv_articles/langone_michael_secularandreligiouscritiquesofcults.htm. Žiūrėta 2011 08 17.

[18] http://www.cnn.com/US/9612/19/scientology/index.html. Žiūrėta 2011 08 17.

[19] http://www.cesnur.org/testi/anticult_terror.htm. Žiūrėta 2011 08 17.

[20] Massimo Introvigne. „*Mums nėra kur eiti, nebent – dangun“. Naujieji religiniai judėjimai ir prievarta*“. Iš anglų k. vertė Gediminas Pulokas // *Metai*, 2009, Nr. 8–9, p. 148.

[21] http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=289917&p_query=&p_tr2=. Žiūrėta 2011 08 17.

[22] Ten pat.

[23] Iš Petro Plumpos laiškų šios knygos autoriui.

[24] http://muse.jhu.edu/journals/pew. Žiūrėta 2011 08 18.

[25] Andrijauskas A. *Kultūrologijos istorija ir teorija*. Vilnius: Vilniaus Dailės akademijos leidykla, 2003, p. 326–327.

[26] Hart Jonathan, Northrop Frye. *The Theoretical Imagination*. London, Routledge, 2005, p. 112.

[27] http://www.ephe.sorbonne.fr. Žiūrėta 2011 08 18.

[28] Hanegraaff W. J. *New Age Religion and Western Culture: Esotericism in the Mirror of Secular Thought*. Leiden: Brill, 1996, p. 12.

[29] Juknevičius S. *Pasąmonė ir religija.* Vilnius: Lietuvos kultūros tyrimų institutas, 2011, 4 viršelis.

[30] www.tm.lt/rel_static/rel_zinynas. Žiūrėta 2011 09 29.

[31] http://www.blaivus.lt/linas07/prevpolitika/9000turinys.htm#_1.4._Priklausomyb%C4%97_nuo. Žiūrėta 2011 08 18.

[32] Bulotaitė L. *Priklausomybių anatomija: narkotikai, alkoholis, lošimas. internetas, darbas, pirkimas*, Vilnius: Tyto Alba, 2009.

[33] http://www.religija.lt/sektos. Žiūrėta 2011 08 18.

[34] A. Peškaitis, D. Glodenis. *Šiuolaikinis religingumas: naujieji judėjimai ir išraiškos formos amžių sandūroje.* Vilnius, Vaga, 2000, p. 16.

[35] Ten pat, p. 17.

[36] Robert S. Ellwood. *Religious and Spiritual Groups in Modern America*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall, 1973, p. 50.

[37] David F. Aberle. *The Peyote Religion among the Navaho*, 2d ed. Chicago: University of Chicago Press, 1982, p. 316.

[38] Charles Y. Glock and Robert N. Bellah, eds. *The New Religious Consciousness*. Berkeley: University of California Press, 1976, p. 120.

[39] Thomas Robbins, Dick Anthony, and James Richardson. Theory and Research on Today‘s ‘New Religions‘. *Sociological Analysis 39* (Summer 1978): p. 95–122.

[40] Frederick Bird. Charisma and Ritual in New Religious Movements. *Understanding the New Religions*, ed. J. Needleman and G. Baker. New York: Seabury, 1978, p. 182–183.

[41] Barbara Hargrove. Integrative and Transformative Religions. *Understanding the New Religions*, ed. J. Needleman and G. Baker. New York: Seabury, 1978, p. 257–266.

[42] John Lofland, James T. Richardson. Religious Movement Organizations: Elementary Forms and Dynamics. *Research in Social Movements, Conflicts and Change*, ed. L. Kriesberg. Greenwich, CT: JAI, 1984, p. 29–51.

[43] http://iriney.ru. Žiūrėta 2011 08 18.

[44] Dvorkin A. *Sektos. Totalitarinių kultų apžvalga*. Kaunas: Laetitia, 2006, p. 518–522.

[45] http://www.cesnur.org/2003/vil2003_doktor.htm. Žiūrėta 2011 08 18.

[46] Zimmer, H. *Philosophies of India*. New Jersey: Princeton University Press, 3rd printing, 1974.

[47] *Socialiniai pokyčiai: Lietuva, 1990 / 1998*. Vilnius: Garnelis, 2000, p. 48.

[48] A. Andrijauskas. Beresnevičius ir euristinės LDK kultūros istorijos recepcijos galimybės. *Kultūrologija 14. Rytai–Vakarai: komparatyvistinės studijos V*. Vilnius: Kultūros, filosofijos ir meno institutas, 2006, p. 29.

[49] M. D. Langone. *Secular and Religious Critiques of Cults: Complementary Visions, Not Irresolvable conflicts* , 2006 11 22, http://www.csj.org/infoserv_articles/langone_michael_secularandreligiouscritiquesofcults.htm. Žiūrėta 2011 08 18.

[50] Beresnevičius G. Šventybė ir pasaulietiškumas: trumpas neaprėpiamos temos įvadas. Kn. Mircea Eliade. *Šventybė* ir *pasaulietiškumas*. Vilnius: Mintis, 1997, p. 8.

[51] Ten pat, p. 10.

[52] http://povilas.visiems.lt. Žiūrėta 2011 08 19.

[53] Eliade M. *Šventybė ir pasaulietiškumas*. Vilnius: Mintis, 1997.

[54] Van der Leeuw G. *Phänomenologie der Religion*. Tübingen, J. C., 1933.

[55] A. Andrijauskas. *Lyginamoji civilizacijos idėjų istorija*. Vilniaus dailės akademijos leidykla, 2001, p. 335.

[56] LR Statistikos departamento informacija, gauta 2011 10 03.

[57] http://www.state.gov/g/drl/rls/irf/2006/71392.htm. Žiūrėta 2011 08 19.

[58] Šeichas Ali El-Tantawi. *Įžanga į Islamą*. Kaunas: Mečetė, 2001; Lietuvos totorių bendruomenių sąjungos laikraštis „Lietuvos totoriai“; nuo 1995 m. išleisti 135 jo numeriai, šį laikraštį galima rasti interneto adresu http://www.tbn.lt/lt/?id=8&item=43; taip pat veikia Lietuvoje gyvenančių musulmonų tinklalapiai www.Islamas.lt, http://Islamas.8k.com ir www.musulmonai.lt. Žiūrėta 2011 08 19.

[59] http://Islamas.lt/view.php?id=57. Žiūrėta 2011 08 19.

[60] http://www.lib.ru/POLITOLOG/genon.txt. Žiūrėta 2011 08 19.

[61] Ten pat.

[62] http://www.worldwisdom.com/public/authors/Titus-Burckhardt.aspx#Anchor_OnlineWriting. Žiūrėta 2011 08 19.

[63] http://www.frithjof-schuon.com/TEXT1142ENG.htm. Žiūrėta 2011 08 19.

[64] http://www.worldwisdom.com/public/authors/Ananda-K-Coomaraswamy.aspx. Žiūrėta 2011 08 19.

[65] http://www.evrazia.org. Žiūrėta 2011 08 19.

[66] S. Maknolenas 1985 m. sukūrė pseudomokslą – metagenetiką, propaguojantį naująjį žmogų, peržengiantį genetikos atradimų ribas; tai panašu į nacių ariosofų kurtą „tikrojo arijaus“ teoriją.

[67] http://www.paganism.ru/index.php/Дарна_—_архетип_мифологической_реальности_-_Скирда_В. М. Žiūrėta 2011 08 19.

[68] M. Peleckis. Industrial subkultūros fenomenas (5): Holistinis menas Lietuvoje. *Literatūra ir menas*, 2007 11 23, http://www.culture.lt/lmenas/?leid_id=3166&kas=straipsnis&st_id=11786. Žiūrėta 2011 08 19.

[69] Skelbimas žurnale „Būrėja“, 2005, nr. 12 (38).

[70] G. Beresnevičius. *Ant laiko ašmenų*. Vilnius: Aidai, 2002, p. 95.

[71] Ten pat, p. 94.

[72] Ten pat, p. 93–94.

[73] *Po Romuvos ženklu. Mūsų tikėjimas šiandien*. Vilnius: Floramedia Baltic, 2001, p. 2.

[74] N. Vėlius. *Baltų religijos ir mitologijos šaltiniai.*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla, 1996, 1 t.,p. 47.

[75] J. Trinkūnas. *Baltų tikėjimas. Lietuvių pasaulėjauta, papročiai, apeigos, ženklai*. Vilnius: Diemedis, 2000, p. 5, 6, 8.

[76] G. Beresnevičius. *Ant laiko ašmenų*. Vilnius: Aidai, 2002, p. 87.

[77] Lietuvoje yra bene vienintelė bendruomenė, tiesa, virtuali, kurią domina Tradicija ir runų paslaptys, įsikūrusi tinklalapyje http://lietuva.white-society.org ir pasivadinusi „Baltosios tradicijos“; runomis taip pat domisi kai kurie eksperimentinės krypties muzikantai, pavyzdžiui, iš Utenos kilusi grupė „Sala“.

[78] T. Moras. *Utopija*. Vilnius: Vaga, 1968, p. 109.

[79] J. Baudrillard. *Simuliakrai ir simuliacija*. Vilnius: Baltos lankos, 2002, p. 143.

[80] J. Derrida, G. Vattimo ir kiti. *Religija*. Vilnius: Baltos lankos, 2000, p. 10.

[81] http://www.transhumanist.biz/transhumanistartsmanifesto.htm. Žiūrėta 2011 08 19.

[82] FM-2030. Are You a Transhuman? *Monitoring and Stimulating Your Personal Rate of Growth in a Rapidly Changing World*. New York: Warner Books, 1989.

[83] M. Peleckis. Transhumanizmas: viltys ir pavojai. *Literatūra ir menas*, 2007 09 14; http://www.culture.lt/lmenas/?leid_id=3156&kas=straipsnis&st_id=11370. Žiūrėta 2011 08 19.

[84] F. Fukuyama. The End of History. *The Natural Interest.* Summer, 1989, p. 18.

[85] http://www.dupasauliai.com. Žiūrėta 2011 08 19.

[86] http://www.holistika.lt. Ši klinika ir jos tinklalapis nebeveikia, ji bankrutavo.

[87] http://www.sveikuoliai.lt. Žiūrėta 2011 08 19.

[88] http://www.sveikuoliai.lt/index1.htm. Žiūrėta 2011 08 19.

[89] Ten pat.

[90] *Bažnyčios žinios*, 2003 03 14, nr. 5; http://www.lcn.lt/bzinios/bz0305/305doc1.html. Žiūrėta 2011 08 19.

[91] *Religijotyros žodyna.*, Vilnius: Mintis, 1991, p. 282.

[92] Ten pat, p. 135.

[93] *Bažnyčios žinios*, 2003 03 14, nr. 5; http://www.lcn.lt/bzinios/bz0305/305doc1.html. Žiūrėta 2011 08 19.

[94] http://www.newsru.com/world/11dec2007/mikro.html. Žiūrėta 2011 08 19.

[95] Guy Murchie Jr. *The Seven Mysteries of Life*. Boston: Houghton Mifflin Books, 1978.

[96] Zigmas Vitkus. „ Animal planet“ – kanalas apie gyvūnus? *Bernardinai.lt*, 2008 01 11; http://www.bernardinai.lt/index.php?url=articles/72366. Žiūrėta 2011 08 19.

[97] „Space Music“, by Anna Turner. *The New Age Music Guide.* P. J. Birosik, Macmillon Publishing Company, New York, 1989, p. 134.

[98] http://zona.lt/endiche. Žiūrėta 2011 08 19.

[99] Jėzus Kristus – gyvojo vandens nešėjas. „Naujojo amžiaus“ (New Age) krikščioniškasis apmąstymas. *Bažnyčios žinios*, 2003 02 03–03 14, http://www.lcn.lt/b_dokumentai/kiti_dokumentai/jezus-kristus-gyvojo-vandens.html. Žiūrėta 2011 08 19.

[100] G. Mažeikis. *Filosofinės antropologijos pragmatika ir analitika*. Mokslinė monografija. Šiauliai: Saulės Delta, 2005, p. 224–225.

[101] Émile Durkheim. *Elementarios religinio gyvenimo formos. Toteminė sistema Australijoje.* Vilnius: ALK / Vaga, 1999, p. 49.

[102] *John Maynard Keynes. Newton, The Man. The Collected Writings of John Maynard Keynes Volume X. New York City: MacMillan St. Martin's Press, 1972, p. 363.*

[103] Aleister Crowley. *Magick: Liber ABA.* Book Four. Parts I-IV. York Beach, ME: S.Weiser, 1997, p. 22.

[104] www.13moons.com/index.php?main_page=product_info&cPath=6_20&products_id=137/idevaffiliate/idevaffiliate.php?id=2. Žiūrėta 2011 09 24.

[105] http://www.mindgasmic.com. Žiūrėta 2011 09 24.

[106] http://en.wikipedia.org/wiki/Antonio_de_Lebrija. Žiūrėta 2011 09 24.

[107] http://digilander.libero.it/eresiemedievali/decretale_1.htm. Žiūrėta 2011 09 24.

[108] William R. Baer and James E. Jacob, Editors. *Language Policy and National Unity*. Totowa, NJ: Rowman and Allanheld Publishers, 1985, p. 1.

[109] Antonio de Nebrija. *Gramatica Castellana.* Madrid: Junta del Centenario, 1946, p. 11.

[110] Christopher Columbus. *The Voyage of Christopher Columbus: Columbus's own Journal of Discovery*. Trans. by John Cummins (New York: St. Martin's Press, 1992), p. 127.

[111] Arūnas Sverdiolas. *Būti ir klausti. Hermeneutinės filosofijos studijos 1.* Vilnius: Strofa, 2002, p. 204–205.

[112] http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=100911. Žiūrėta 2011 09 24.

[113] 2011 m. surašymo duomenys apie Lietuvos Respublikos gyventojus pagal tikybą viešai neskelbiami. Žiūrėta 2011 09 24 (www.stat.gov.lt).

[114] LR Statistikos departmento informacija, gauta 2011 10 03.

[115] www.karaim.eu, Žiūrėta 2011 09 25.

[116] Libertas Klimka. *Lietuviškųjų švenčių rate*. Vilnius: Žara, 2009, p. 11.

[117] Antanas Andrijauskas. Civilizacijų polilogas: kultūrinių ryšių ir vertimų vaidmuo tarpcivilizacinėje komunikacijoje. *Kultūrologija 12. Rytai-Vakarai: komparatyvistinės studijos IV* ,Vilnius: Kultūros, filosofijos ir meno institutas, 2005, p. 10.

[118] Iš J.Trinkūno laiško šios knygos autoriui, 2008 02 05.

[119] Umberto Eco. *Tobulos kalbos paieškos Europos kultūroje,* Vilnius: Baltos lankos, 2001, p. 115.

[120] Ten pat, p. 107.

[121] Hinnels J. R., ed. *The Penguin Dictionary of religions.* London: Penguin Books, p. 71, p. 350.

[122] Chadwick D. *Nutvieksti vieną pasaulio kertelę.* Akimirkos su Šiunriu Suzukiu: apie dzeno mokytoją pasakoja jo mokiniai. Kaunas: Mijalba, 2004, p. 140.

[123] *Lotusblätter 14*, nr. 1. 2000, p. 56–61.

[124] Peleckis M. „Aiškus mąstymas, jokių ekstazių ir šiek tiek mistikos“ – taip tikėjimo brolius apibūdina lietuvis budistas. *Respublika*, 1999 08 25.

[125] Danielius A. Budizmo kelias. *Religijų istorijos antologija, II dalis. Islamas. Budizmas. Hinduizmas*. Vilnius : Vaga, 2002, p. 270.

[126] Biliūnaitė A. Dzin, zen... Alio, Dieve, ar mane girdi?! *Literatūra ir menas*, 2004 10 22, p. 20.

[127] www.duke.edu. Žiūrėta 2011 10 13.

[128] Jaras R. *Dzen dzen*. Apsakymai/CD. Kaunas: Kitos knygos, 2008.

[129] Andrijauskas A. *J. Ivanauskaitės tibetietiškas orientalizmas*, www.delfi.lt/news/ringas/lit/article.php?id=12188618, 2007 02 18. Žiūrėta 2011 09 28.

[130] www.budizmas.lt. Žiūrėta 2011 09 28.

[131] Iš šios knygos autoriaus pokalbio su lama Ole Nydalu.

[132] http://www.tkn.lt. Žiūrėta 2011 09 28.

[133] Beinorius A. Kas pamato relikvijas, pamato ir patį Budą (budistinės relikvijos – Lietuvoje). *Lrytas.lt*, 2009 09 30, http://www.lrytas.lt/-12543255171253669044-kas-pamato-relikvijas-pamato-ir-pat%C4%AF-bud%C4%85-budistin%C4%97s-relikvijos-lietuvoje.htm. Žiūrėta 2011 09 28.

[134] Gešė Džampa Tinlėjus. *Lodžongas. Dvasios ugdymo menas*. Iš rusų kalbos vertė Algirdas Kugevičius. Vilnius: Metodika, 2011.

[135] www.reiyukai.lt. Žiūrėta 2011 09 28.

[136] *Reiyukai sutra rytiniam ir vakariniam deklamavimui*. Klaipėda: Lietuvos budistų bendruomenė Reiyukai (metai nenurodyti).

[137] Ten pat, p. 30.

[138] www.reiyukai.lt, *Reiyukai filosofija*. Žiūrėta 2011 09 28.

[139] Thich Nhat Hahn. *Senasis baltųjų debesų kelias. Budos pėdsakais. Pirmoji knyga*. Kaunas: Mijalba, 2003; tai – pirmoji iš trijų serijos „Budos pėdsakais“ knygų, kurioje 1926 m. Vietname gimęs budistų vienuolis populiariai aiškina Budos mokymą, pasakoja apie jo gyvenimą, remdamasis 24 sanskritiškais, kiniškais bei pali šaltiniais. 1967-aisiais vienuolis, skaitęs paskaitęs Kolumbijos ir Sorbonos universitetuose, Martino Liuterio Kingo jaunesniojo buvo nominuotas Nobelio taikos premijai. Viena žymiausių T. N. Hahno frazių tokia: „Eiti vandeniu nėra stebuklas. Stebuklas – tai eiti per žaliąją žemę esamuoju momentu, suvokti taiką ir grožį, kokie jie yra dabar.“ (Tai – citata iš T. N. Hahno knygos *Touching Peace*. Parallax Press, 1992, p. 1.)

[140] Eco U. *Atviras kūrinys. Forma ir neapibrėžtumas šiuolaikinėje poetikoje*. Vilnius: Tyto Alba, 2004, p. 213.

[141] Ten pat.

[142] Kerouac Jack. *Dharmos valkatos.* Vilnius: Baltos lankos, 2007.

[143] Iš lietuvių kalba išleisto „Falun gong“ lankstinuko.

[144] Li Chunčži. *Falungun* (ispravlennoje izdanije). Moskva, RUDN leidykla, 1999, p. 4.

[145] Baronas D. Demonų grimasos lietuvių pagonybėje. *Naujasis Židinys-Aidai*, 2005, nr. 5.

[146] VU RSTC išvados Lietuvos vyskupų konferencijai; rengė dr. Aušra Pažėraitė.

[147] Butkus A. *Kuria kalba šnekėsimės, baltai?* www.delfi.lt, 2005 08 29.

[148] http://en.wikipedia.org/wiki/Romuva_%28church%29. Žiūrėta 2011 10 13.

[149] *Po Romuvos ženklu*. *Mūsų tikėjimas šiandien.* Vilnius: Floramedia Baltic, 2001, p. 2.

[150] Ten pat, p. 10.

[151] Trinkūnas J. *Baltų tikėjimas. Lietuvių pasaulėjauta, papročiai, apeigos, ženklai.* Vilnius: Diemedis, 2000, p. 5.

[152] Beresnevičius G. *Baltų religinės reformos.* Vilnius: Taura, 1995, p. 183.

[153] http://www.tm.lt/rel_static/rel_zinynas/6z_np-1.html. Žiūrėta 2011 12 04.

[154] Peleckis M. Prigimtinį tikėjimą išpažįstanti „Romuva“ nepripažįstama. *Respublika*, 2000 02 08, p. 24.

[155] www.romuva.lt. Žiūrėta 2011 09 28.

[156] Ten pat.

[157] Legutko R. Tolerancija. *Mintys apie griežtą valstybę, prigimtinę teisę, meilę ir sąž*inę. Vilnius: Kronta / ALK, 2006, p. 168.

[158] Bartkevičius T. Pagoniui svarbiausia nedaryti kitam to, ko nenorėtum pats. *Respublika*, 2004 06 23, p. 24.

[159] Peleckis M. Turniškėse susitiko pagonys iš įvairių šalių. *Respublika*, 2001 08 16, p. 18.

[160] Vilkatlakų reklaminis lankstinukas.

[161] http://www.vilkatlakai.tai.lt. Žiūrėta 2011 09 28.

[162] http://www.sarmatas.lt/03/lllielatu-pasauleziura. Žiūrėta 2011 09 28.

[163] *Senasis žihnis*, 1996, nr. 6, p. 1–20.

[164] Taunytė F. *Gyvenimas be stogo: publicistika ir medicina*. Vilnius: Tyto Alba, 2009, p. 228–229.

[165] www.baltai.lt. Žiūrėta 2011 09 28.

[166] http://devyniaragis.blogas.lt. Žiūrėta 2011 09 28.

[167] Nargėlaitė Miglė. Lietuvoje ruseno Latvijos nepriklausomybės aukuras. *Balsas.lt*, 2009 11 19, http://www.balsas.lt/naujiena/320146/lietuvoje-ruseno-latvijos-nepriklausomybes-aukuras/rubrika:naujienos-lietuva-regionai-vilnius. Žiūrėta 2011 09 28.

[168] Pokalbis su dievture B.Ivulāne užrašytas 2009 03 24.

[169] http://gramataselektroniski.wordpress.com/2010/10/24/cerokslis-ernests-brastins. Žiūrėta 2011 09 28.

[170] http://www.tautasforums.lv/wp-content/uploads/2008/08/Brastinu.Ernests.Musu.dievestibas.apkaroshana.%5B1936.%5D.pdf. Žiūrėta 2011 09 28.

[171] http://www.mpeleckis.eu/recenzijos/277-dievturyba-su-new-age-kvapeliu. Žiūrėta 2011 09 28.

[172] Peleckis M. Manyje gyvena karys ir rašytojas. *Šiaurės Atėnai*, 2009 07 31, nr. 28 (950), p. 11.

[173] Beinorius A. Hinduizmas. *Religijų istorijos antologija, II dalis. Islamas. Budizmas. Hinduizmas*. Vilnius: Vaga, 2002, p. 105.

[174] Vaclovas Bagdonavičius. Bhagavadgytos aidai Lietuvoje. *Rytai–Vakarai: Kultūrų sąveika*. Vilnius: Logos, 2002, p. 200.

[175] Karen Armstrong. *Trumpa mito istorija*. Vilnius: Alma Littera, 2007, p. 129.

[176] Vivekananda Svami. *Četyre jogi.* Progress, Moskva, 1993.

[177] Beresnevičius G. Religinių turistų užrašai. *Šiaurės Atėnai*, 1999 06 19, p. 4.

[178] www.ananda.lt. Žiūrėta 2011 09 28.

[179] www.jogoscentras.lt, www.ajurveda.lt. Žiūrėta 2011 09 28.

[180] www.yoga.lt. Žiūrėta 2011 09 28.

[181] www.om.lt. Žiūrėta 2011 09 28.

[182] www.kjs.lt. Žiūrėta 2011 09 28.

[183] www.hatha-yoga.lt. Žiūrėta 2011 09 28.

[184] www.sivananda.org/vilnius. Žiūrėta 2011 09 28.

[185] www.soham.lt. Žiūrėta 2011 09 28.

[186] http://shambu.lt/lit.php/58. Žiūrėta 2011 09 29.

[187] http://www.joga.mums.lt, http://www.lev.lt. Žiūrėta 2011 09 29.

[188] www.awakeningoneness.com. Žiūrėta 2011 09 29.

[189] Beinorius A. Hinduizmas. *Religijų istorijos antologija, II dalis. Islamas. Budizmas. Hinduizmas*. Vilnius: Vaga, 2002, p. 102.

[190] www.iskcon.com. Žiūrėta 2011 09 29.

[191] Mindaugas Peleckis. Regimantas Tamošaitis: „Apie vitaminus – beveik rimtai“. www.tekstai.lt/index.php/tekstai-apie-tekstus/468-t/4696-regimantas-tamosaitis-apie-vitaminus-beveik-rimta.html. Žiūrėta 2011 09 29.

[192] www.facebook.com/pages/Labdaros-ir-paramos-fondas-Har%C4%97-Kri%C5%A1na-maistas-k%C5%ABnui-ir-sielai/410283911752. Žiūrėta 2011 09 29.

[193] www.vedukultura.lt. Žiūrėta 2011 09 29.

[194] Bhagavadgyta (sanskr. *Bhagavadgītā* – „Viešpaties giesmė“) – hinduistų šventasis raštas, epo „Mahabharata“ dalis (šeštosios knygos 25–42 skyriai). Dėl filosofinio turinio turi savarankišką reikšmę ir laikoma vienu iš trijų pagrindinių vedantos filosofinių tekstų. Sukurta apie V a. pr. Kr., galutinė redakcija – IX a. „Bhagavadgytai“ komentarus rašė daug kas – pradedant Šankara, Ramanudža ir baigiant M. K. Gandžiu, Šri Aurobhindu, S. Radhakrišnanu bei Svamiu Prabhupada, Krišnos sąmonės organizacijos įkūrėju. Šio teksto 700-uose dvieilių (šlokų), suskirstytų į 18 giesmių, išdėstytas tikėjimas dievo Krišnos įsikūnijimu ir jo nurodyti trys keliai į išsivadavimą.

[195] http://www.krishna.lt. Žiūrėta 2011 09 29.

[196] www.bhaktijoga.lt, www.bhaktistudija.lt. Žiūrėta 2011 09 29.

[197] Armstrong K. *Islamas: trumpa istorija*. Vilnius: Tyto alba, 2003, p. 112-114.

[198] Rubšys A. *Islamas: religija, kultūra, valstybė.* Putnam: Krikščionis gyvenime, 1987, p. 84–90.

[199] Hinnels J .R., ed. *The Penguin dictionary of religions.* London, 1984, p. 313.

[200] http://www.sufi-mystic.net/bookslt. Žiūrėta 2011 09 30.

[201] http://www.tasawuf.info/en. Žiūrėta 2011 09 30.

[202] *Religijų istorijos antologija, II dalis. Islamas. Budizmas. Hinduizmas*. Vilnius: Vaga, 2002.

[203] Uždavinys A. *Sufizmas Islamo civilizacijoje*. Kaunas: Atvirosios visuomenės studijų asociacija, 2007, p. 483.

[204] Jameson F. *Kultūros posūkis: Rinktiniai darbai apie postmodernizmą (1983–1998)*. Vilnius: Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, 2002, p. 93.

[205] Mojdeh Bayat, Mohammad Ali Jamnia. *Sufijų šalies pasakojimai*. Kaunas: Mijalba, 2003.

[206] http://www.bahai.lt. Žiūrėta 2011 09 29.

[207] Čia galima rasti šį ir kitus bahajų šventuosius tekstus – http://bahai-library.com/downloads/. Žiūrėta 2011 09 29.

[208] Ilgametis http://subud.w3.lt tinklalapis nebeveikia. Subudo atstovų dabar randama – Facebooke: http://www.facebook.com/people/Subud-Lithuania/100000738856247. Žiūrėta 2012 03 12.

[209] Ten pat.

[210] Moshe Schapiro. Halachic ruling redefines role of Kiruv work in Eretz Yisroel. *Dei'ah ve dibur*, 1999 04 21.

[211] http://www.kabbalah.info/litakab/index_lita.htm. Žiūrėta 2011 10 02.

[212] http://www.kabbalah.info/lt/files/lithuanian/kabala_lt_1.pdf – pirmasis laikraščio „Kabala.lt" numeris. Žiūrėta 2011 10 02.

[213] http://kabbalah.wikia.com/wiki/Main_Page. Žiūrėta 2011 10 02.

[214] http://kabbalah.wikia.com/wiki/Seminarai. Žiūrėta 2011 10 02.

[215] http://abrahamites.webs.com/lithuanianlietuviu.htm. Žiūrėta 2011 10 02.

[216] L. Palmaičio laiškas knygos autoriui, 2009 01 13.

[217] http://abrahamites.webs.com. Žiūrėta 2011 10 02.

[218] *Klaipėdos evangelikų baptistų bažnyčios istorija 1841–2001*, p. 5.

[219] Genys Jonas, Andrijauskas Edmundas. Klaipėdos urbanistika ir architektūra po didžiojo gaisro. *Klaipėda: istorija populiariai*. Klaipėda, 2002, p. 126.

[220] *Klaipėdos evangelikų baptistų bažnyčios istorija 1841–2001*, p. 5.

[221] Iš knygos autoriaus pokalbio su vienu Lietuvos baptistu. Jo pageidavimu, vardas ir pavardė neskelbiami.

[222] *Klaipėdos evangelikų baptistų bažnyčios istorija 1841–2001*, p. 5.

[223] Gr. *γλώσσα* „kalba“, *λαλώ* „kalbėti“ – 1879 m. anglų teologo Frederiko Viljamo Fararo (1831–1903) pirmąsyk pavartotas terminas, reiškiantis mistinio transo apimtų žmonių (krikščioniškų konfesijų atstovų, šamanų, spiritistų) leidžiamus garsus, panašius į nesuprantamą kalbą.

[224] http://www.ggwo.org. Žiūrėta 2011 10 04.

[225] Stevens H. C. *Dvasinis gimimas*. Klaipėda, 1999, p. 3.

[226] Klaipėdos „Didesnės malonės“ evangeliška bažnyčia. Klaipėda, lankstinukas.

[227] http://www.baptist.lt/index.php/lt/istorija.html. Žiūrėta 2011 10 04.

[228] Collins F. S. *Dievo kalba: mokslininkas liudija tikėjimą į Dievą pagrįstumą*. Vilnius: Katalikų pasaulio leidiniai, 2008.

[229] Ten pat, p. 211.

[230] www.gideonai.w3.lt. Žiūrėta 2011 10 13.

[231] http://en.wikipedia.org/wiki/Salvation_Army#Worldwide_expansion. Žiūrėta 2011 10 13.

[232] http://www1.salvationarmy.org/ihq/www_sa.nsf. Žiūrėta 2011 10 13.

[233] http://twoherring.com/armija; http://lt-lt.facebook.com/IsganymoArmijaLietuvoje. Šio profilio gerbėjų yra apie 400. Žiūrėta 2011 10 13.

[234] Vienos populiariausių jehovininkų knygų, platinamų mūsų šalyje lietuvių kalba – *Tu gali gyventi amžinai Žemės rojuje*. Jehovan todistajien kirjapaino, Vantaa, Suomija, 1994 (bendras knygos tiražas – 72,6 mln. egz.) bei *Jaunimas klausia... Naudingi atsakymai*. Jehovan todistajien kirjapaino, Vantaa, Suomija, 1994 (bendras knygos tiražas – 3 mln. egz.); bene populiariausia rusų kalba leidžiama jehovininkų knyga – *Gyvenimas – kaip jis atsirado? Ar tai – evoliucijos, ar sukūrimo pasekmė?* („Žizn – kak ona voznikla? Putiom evoliucii ili putem sotvorenija?“). Druck: Wachtturm-Gesselschaft, Selters / Taurus, Deutschland, 1992 (bendras knygos tiražas – 27 mln. egz.).

[235] http://www.watchtower.org/l, Žiūrėta 2011 10 13.

[236] Aleksandrijos kunigas Arijus (256–336) neigė Jėzaus Kristaus dieviškumą, Dievui jį prilygino tik dėl jo dorovinio tobulumo. Arijaus mokymas IV a. paskelbtas erezija. Jis stabdė Romos bažnyčios įtakos plitimą Vidurio Europoje. XVI–XVII a. Arijaus sekėjai, pasivadinę „Lietuvos broliais“ (arijonais), veikė Tauragėje ir Kėdainiuose.

[237] *Sargybos bokštas ir pranešėjas Kristaus čią buvimo.* Chicago, 1925 rugpjūtis, p. 32.

[238] *Sargybos bokštas.* 1996, nr. 18, p. 3–7.

[239] Sargybos bokštas. 1997, nr. 11, p. 5–6.

[240] *Atsibuskite!* 1999 nr. 1, p. 4.

[241] http://www.thechristadelphian.com/books/readonline/elpisisrael/default.html. Žiūrėta 2011 11 27.

[242] http://vkb.lt. Žiūrėta 2011 27.

[243] http://www.mun.ca/rels/restmov/who.html. Žiūrėta 2011 11 27.

[244] http://www.fsspx.lt. Žiūrėta 2011 11 27.

[245] Ritas (lot. *ritus* – paprotys, būdas, apeiga) – *čia* paprasčiausias kulto elementas, pavyzdžiui, gestas, aktas, šokis.

[246] Kazimieras Vasiliauskas., *Kauno diena*, 1999 12 24.

[247] http://www.fsspx.lt/index.php?option=com_content&task=view&id=62&Itemid=56. Žiūrėta 2011 11 27.

[248] Anabaptistai (gr. *ανα (vėl) +βαπτιζω (panardinimas)* – „vėl panardinu, krikštiju“) – radikalus reformacijos laikotarpio protestantų judėjimas, atsiradęs XVI a. pr. Šveicarijoje ir Pietų Vokietijoje ir paplitęs Vidurio bei Vakarų Europoje. Anabaptistai mėgino grįžti prie krikščionybės ištakų, pripažino tik sąmoningo amžiaus žmonių krikštą, neigė bažnytinę hierarchiją, bendravimą su Dievu vertino labiau už kasdienį patyrimą. Taip pat reikalavo lygybės, turto bendrumo, pasisakė

prieš karinę tarnybą, mirties bausmę. Anabaptizmo pradininkas – čekų mąstytojas Petras Chelčickis (1390–1460).

[249] By rule they eat, by rule they drink, by rule do all things but think.
Accuse the priests of loose behavior.
To get more in the laymen's favor.
Method alone must guide 'em all
When themselves „Methodists" they call.– Keysor, Charles W. Our Methodist Heritage. *Good News*, 1996, p. 12.

[250] www.jmb.lt, www.lithuaniaumc.org. Žiūrėta 2011 11 27.

[251] VU IF BIK pažyma, 2000 09 27.

[252] http://saints.lt/biblioteka/mormono-knyga. Žiūrėta 2011 11 27.

[253] http://saints.lt/baznycia-pasaulyje. Žiūrėta 2011 11 28.

[254] http://saints.lt/baznycia-lietuvoje. Žiūrėta 2011 11 28.

[255] Peleckis M. Mormonai anglų kalbos kursuose skleidžia savo tikėjimą. *Respublika*, 1999 12 23, p. 26.

[256] http://saints.lt/tikejimo-teiginiai. Žiūrėta 2011 11 28.

[257] http://www.familysearch.org. Žiūrėta 2011 11 28.

[258] http://www.unification.net/lithuanian. Žiūrėta 2011 11 28.

[259] Мартин Уолтер. *Царство культов*. С. П., 1992, p. 278.

[260] Ten pat, p. 278–279.

[261] http://www.unification.net/lithuanian/dp/dp-1d6sk.html, www.tparents.org/Lib-Unif-Books.htm. Žiūrėta 2011 11 28.

[262] http://en.wikipedia.org/wiki/Sun_Myung_Moon_tax_fraud_and_conspiracy_case. Žiūrėta 2011 11 28.

[263] http://www.washingtonpost.com/wp-srv/national/longterm/cult/unification/wedd97.htm. Žiūrėta 2011 11 28.

[264] *Babington Charles; Alan Cooperman (June 23 2004).* The Rev. Moon Honored at Hill Reception – Lawmakers Say They Were Misled. *Washington Post: A01.*

[265] Peleckis M. Į destruktyvios sektos spąstus pateko būrys šalies pedagogų. *Respublika*, 2000 12 18.

[266] Peleckis M. Munistams – saugumo ir Teisingumo ministerijos palaiminimas. *Respublika*, 2004 02 06, p. 19.

[267] LR VSD Devintosios valdybos viršininko pavaduotojo A.Paukštės raštas, 2003 07 01.

[268] http://www.ve.lt/naujienos/lietuva/lietuvos-naujienos/munistai-ginasi-esa-nekalti-del-jaunos-palangiskes-mirties-389646. Žiūrėta 2011 11 28.

[269] Макдауэлл Джош, Стюарт Дон. *Обманщики*. М., 1993. P. 110.

[270] Ten pat, p. 110.

[271] Ten pat.,. p. 106.

[272] Рыжов К. В., Рыжова Е. В. *100 великих пророков и вероучителей*. М., 2002. P. 451.

[273] Gomes Alan W. *Kultai, sektos ir Biblija*. K., 2000, p. 42.

[274] Ten pat, p. 107–108.

[275] Привалов Кирилл. *Секты: досье страха*. М., 1987, p. 74.

[276] Pranašas nekelia pavojaus Lietuvai. *Ekstra,* 2005 10 31.

[277] LR Religinių bendrijų ir bendruomenių įstatymas, http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=363706. Žiūrėta 2011 10 26.

[278] Naujųjų judėjimų judėjimas Bažnyčioje. *Naujasis miestas*, Vilnius, 1998.

[279] Naujųjų judėjimų judėjimas Bažnyčioje. *Naujasis miestas*, Vilnius, 1998, p. 11.

[280] www.livingcitymagazine.com. Žiūrėta 2011 10 26.

[281] www.focolare.lt/brolybe. Žiūrėta 2011 11 28.

[282] Gordon Urquhart, *The Pope's Armada: Unlocking the Secrets of Mysteries and Powerful New Sects in the Church.* Bantam Press, 1995.

[283] www.focolare.net. Žiūrėta 2011 11 28.

[284] Ten pat. Žiūrėta 2011 10 26.

[285] Ten pat. Žiūrėta 2011 10 26.

[286] Kęstutis Trimakas. Aš kviečiu jus. Marijos, Ramybės Karalienės, motiniški skatinimai, prašymai bei reikalavimai gyventi Dievui. Dyer, USA, *Židinys*, 1988.

[287] http://www.medjugorje.lt/laikrastis.html. Žiūrėta 2011 10 26.

[288] http://www.marijoslegionas.lt. Žiūrėta 2011 10 26.

[289] http://www.legionofmary.ie. Žiūrėta 2011 10 26.

[290] http://www.zverynoparapija.lt/index.php?option=com_content&task=view&id=19&Itemid=21. Žiūrėta 2011 10 26.

[291] Ilgevičienė A., Ilgevičius P. *Švč. Mergelės Marijos apsireiškimai Lietuvoje*. Vilnius: Gamta, 2005.

[292] Ten pat, p. 87.

[293] http://ts.lcn.lt. Žiūrėta 2011 10 26.

[294] http://www.clonline.org. Žiūrėta 2011 10 26.

[295] http://www.ccrno.org. Žiūrėta 2011 10 26.

[296] http://taize.fr/lt. Žiūrėta 2011 10 26.

[297] http://tiberiade.lt. Žiūrėta 2011 10 26.

[298] http://www.camminoneocatecumenale.it. Žiūrėta 2011 10 26.

[299] http://org.lcn.lt/akmenys. Žiūrėta 2011 10 26.

[300] http://www.ateitis.lt, http://www.ateitis.org. Žiūrėta 2011 10 26.

[301] http://skautai.lt, http://scout.lt. Žiūrėta 2011 10 26.

[302] http://www.bellwetheromaha.org. Žiūrėta 2011 10 26.

[303] http://www.opusangelorum.org. Žiūrėta 2011 10 26.

[304] http://oaza.blogas.lt. Žiūrėta 2011 10 26.

[305] Arkivyskupas A. J. Bačkis, pratarmė. Naujųjų judėjimų judėjimas Bažnyčioje. Vilnius, *Naujasis miestas* / *Katalikų pasaulis*, 1999, p. 2.

[306] http://www.lizdas.lt/skeptic/stigmos/pavyzdziai.htm. Žiūrėta 2011 10 26.

[307] http://www.giorgiobongiovanni.it/engl/index.htm. Žiūrėta 2011 10 26.

[308] http://www.nonsiamosoli.com. Žiūrėta 2011 11 28.

[309] http://www.lnab.lt. Žiūrėta 2011 11 28.

[310] Iš šios knygos autoriaus pokalbio su prisistatyti nenorėjusiu vienu NAB vadovų.

[311] *Klausimai ir atsakymai apie Naujosios apaštalų bažnyčios tikėjimą.* Klaipėda, S.Jokužio leidykla-spaustuvė, 2002.

[312] Ten pat, p. 69.

[313] http://www.vynuogynas.lt. Žiūrėta 2011 11 28.

[314] Ten pat.

[315] Kvakeriai – angl. *quake* „drebėti“ – protestantų bendruomenė, įsteigta XVII a. viduryje Anglijoje, tikėjimo šaltiniu pripažįsta tik vidinį apreiškimą, kurį pajutusi siela imanti drebėti.

[316] Ten pat.

[317] http://www.balsas.lt/naujiena/194597/galingiausiu-pasaulio-zvalgybu-interesu-akiratyje/3. Žiūrėta 2011 10 26.

[318] http://www.opusdei.lt. Žiūrėta 2011 10 26.

[319] Josemaría Escrivá de Balaguer. Kelias. Vilnius, *Katalikų pasaulio leidiniai,* 2001; Josemaria Escriva de Balaguer. Kryžiaus kelias. Vilnius, *Katalikų pasaulio leidiniai,* 2002.

[320] http://www.bernardinai.lt/index.php?url=articles/30034, http://www.bernardinai.lt/index.php?url=articles/49591, http://www.bernardinai.lt/index.php?url=articles/679

87, http://www.bernardinai.lt/index.php?url=articles/10718, http://www.bernardinai.lt/index.php?url=articles/67371. Po 2009 12 30 http://www.bernardinai.lt/archyvas/straipsnis/30034 buvo „išimtas“ iš portalo www.bernardinai.lt, nes, nurodė portalas, „tam tikri straipsnio elementai bus rodomi nekorektiškai“. Tas pat padaryta ir su http://www.bernardinai.lt/archyvas/straipsnis/25208. Žiūrėta 2010 01 03. 2011 10 26 vienas iš straipsnių rastas vėl įdėtas, kito – tik pradžia, nutrūkstanti viduryje sakinio. Ir prierašas: „Šis straipsnis nėra perkeltas į atnaujintą portalą ir yra rodomas iš archyvo. Gali būti, kad tam tikri straipsnio elementai bus rodomi nekorektiškai.“

[321] http://sdvaris.wordpress.com. Žiūrėta 2011 10 26.

[322] http://liepkiemis.wordpress.com. Žiūrėta 2011 10 26.

[323]http://www.lrytas.lt/videonews/?id=126142296012603217 41&sk=1?utm_source=rss&utm_medium=rss&utm_campaign=rss // Ministras D.Kreivys mįslingos religinės organizacijos apeigose su bendraminčiais aptarinėja ir valstybinius klausimus, „Lietuvos ryto“ televizija, 2009 12 22. Žiūrėta 2011 10 26.

[324] http://kitukampu.blogspot.com/search?q=Opus+Dei. Žiūrėta 2011 10 26.

[325] http://formaliosnaujienos.blogspot.com/2009/12/opus-dei-ranka-ant-miijonu.html, 2009 12 23, įrašė Londono Sičio lietuvių klubo prezidentas Linas Čiapas. Žiūrėta 2011 10 26.

[326] http://www.bernardinai.lt/index.php?url=articles/25208. Žiūrėta 2011 10 26.

[327] http://www.highbeam.com/doc/1G1-122989866.html. Žiūrėta 2011 10 26.

[328] Dan Brown. *Da Vinčio kodas.* Vilnius: Jotema, 2004.

[329] M.Peleckis. Dar kartą apie tai, kodėl „Da Vinčio kodas“ nekelia žavesio. *Literatūra ir menas*, 2006 09 29, nr. 3111, http://www.culture.lt/lmenas/?st_id=9466. Žiūrėta 2011 10 26.

[330] http://www.bernardinai.lt/index.php?url=articles/49591. Žiūrėta 2011 10 26.

[331] Ten pat.

[332] http://www.religija.lt/content/view/284/53. Straipsnis išimtas 2010–2011 m.

[333] http://www.religija.lt/straipsniai/religija-visuomene-religijos-laisve/kun-arunas-peskaitis-ofm-atsargiai-melas-uzkrecia. Žiūrėta 2011 10 26.

[334] Barry James. Rocky Road to Sainthood for a „Choleric“ Cleric. *International Herald Tribune News*, 1992 04 14, http://www.iht.com/articles/1992/04/14/sain.php. Žiūrėta 2011 10 26.

[335] http://www.philipcoppens.com/dvc_3.html. Žiūrėta 2011 10 26.

[336] http://www.odan.org. Žiūrėta 2011 10 26.

[337] http://www.bbc.co.uk/religion/religions/christianity/subdivisions/opusdei.shtml. Žiūrėta 2011 10 26.

[338] http://www.bernardinai.lt/index.php?url=articles/49591. Žiūrėta 2011 10 26.

[339] http://www.opusdei.lt/sec.php?s=532. Žiūrėta 2011 10 26.

[340] Ten pat.

[341] http://www.opusdei.lt/art.php?p=818. Žiūrėta 2011 10 26.

[342] http://www.telegraph.co.uk/news/main.jhtml?xml=/news/2007/11/04/nopusdei104.xml. Žiūrėta 2011 12 04.

[343] http://www.potters-house.org. Žiūrėta 2011 12 04.

[344] http://www.victorychapel.com. Žiūrėta 2011 12 04.

[345] http://www.tm.lt/rel_static/rel_zinynas/1k_sk.html. Žiūrėta 2011 12 04.

[346] http://www.prabudimas.lt. 2011 20 20 svetainė nebeegzistavo, todėl toliau remiamės asmeniniu pokalbiu.

[347] Iš pokalbio su šios knygos autoriumi.

[348] Iš „Pergalės“ įstatų.

[349] Iš pokalbio su šios knygos autoriumi.

[350] Norkienė D. Dukrą nuo tėvų atplėšė…„pirmųjų krikščionių“ sekta. *Akistata*, 2000 07 21, p. 2, 3.

[351] www.pentecostalpioneers.org/Barratt.html. Žiūrėta 2011 12 04.

[352] http://naujasis-gyvenimas.blogspot.com/2009/05/sekmininkai.html. Žiūrėta 2011 12 04.

[353] http://birzubaznycia.lt/index.php?option=com_content&view=section&layout=blog&id=1&Itemid=3. Žiūrėta 2011 12 04.

[354] www.biblija.org/?lng=lt. Žiūrėta 2011 12 04.

[355] http://www.biblija.org/?id=about. Žiūrėta 2011 12 04.

[356] Ten pat.

[357] Ten pat.

[358] Nikolajus Bogoliubovas. *Pragaro muzika*. http://www.biblija.org/?id=sermons&sermon_id=52. Žiūrėta 2011 12 04.

[359] http://www.adventistai.lt. Žiūrėta 2011 12 04.

[360] http://www.vzb.lt. Žiūrėta 2011 12 04.

[361] http://www.btz.lt. Žiūrėta 2011 12 04.

[362] http://www.btz.lt/article/articleview/4846/1/65. Žiūrėta 2011 12 04.

[363] Peleckis M. „Tikėjimo žodžiui“ į švietimo sistemą skverbtis padeda ir ministerija. *Respublika*, 2001 02 05, p. 18.

[364] Peleckis M. Sekta iš Visagino jos vadovo įsakymu paliko Lietuvą. *Respublika*, 1999 12 24, p. 39.

[365] www.anglija.lt/straipsniai/tema/atominiu_samokslu_kaltinta_religine_organizacija_is_lietuvos_saknis_ileido_britanijoje.html. Žiūrėta 2011 12 04.

[366] http://newgeneration.lt. Žiūrėta 2011 12 04.

[367] Richardas Alpertas (gim. 1931), dar žinomas kaip Baba Ram Dass – šiuolaikinis „dvasinis mokytojas“, išgarsėjęs savo 1971 m. išleistu bestseleriu „Būk čia dabar“ (Be Here Now). Išmestas iš Harvardo universiteto dėl eksperimentų su psichodeliniais narkotikais. Keliavo į Indiją pas *guru* Neem Karoli Baba (mirė 1973).

[368] Beresnevičius G. Religijotyros įvadas. V., 1997, p. 61.

[369] Perry M. The Forbidden Door. *Sophia. The Journal of Traditional Studies*. Oakton, VA, USA: The Foundation for Traditional Studies, Volume 7, Number 2, Winter 2001, p. 153.

[370] Valevičienė D. Piramidės sergėtojas likimų nevaldo. *Kauno diena*, 2004 12 22, http://kauno.diena.lt/dienrastis/kita/piramides-sergetojas-likimu-nevaldo-24522. Žiūrėta 2011 12 04.

[371] http://povilas.visiems.lt. Žiūrėta 2011 12 04.

[372] Ten pat.

[373] Ten pat.

[374] Jurgelaitis R. Merkinės stebuklas praranda turėtą galią. *Kauno diena*, 2006 07 31, http://kauno.diena.lt/dienrastis/kita/merkines-stebuklas-praranda-tureta-galia-39636. Žiūrėta 2011 12 04.

[375] *Žodis, apšviečiąs pasaulį*. Informaciją užrašė P. Žėkas. Kaunas: Mijalba, 2004, p. 163.

[376] Ten pat, p. 47.

[377] Eco U. *Fuko švytuoklė.* Vilnius: Tyto alba, 1995.

[378] Beresnevičius G. Programavimas ir okultizmas. *Šiaurės Atėnai*, 2003 07 05, http://www.culture.lt/satenai/?leid_id=659&kas=straipsnis&st_id=1916. Žiūrėta 2011 12 20.

[379] Steger M. B. *Globalizacija: labai trumpas įvadas*. Vilnius: Eugrimas, 2008, p. 120.

[380] http://paprociai.lt/index/naujienos/2006/11/22/news_3.html. 2011 12 04 patikrinus aptikta, jog tekstas pašalintas iš interneto. Beje, tai neretas atvejis NRJ gyvenime Lietuvoje.

[381] http://www.g-taskas.lt/5r-sokiu-seminaras-vilniuje-rugsejo-8-10-d. Žiūrėta 2011 12 04.

[382] www.gabrielleroth.com. Žiūrėta 2011 12 20.

[383] http://www.kaunas.us/index.php?option=com_content&view=frontpage&Itemid=1. Žiūrėta 2011 12 04.

[384] http://www.socionika.org – šiame tinklalapyje publikuojama I. Kalinausko „instrumentinė socionika“; http://www.socioniko.net/lt/index.html – šiame tinklalapyje – A.Augustinavičiūtės pateikiamas socionikos mokymas. Žiūrėta 2011 12 04.

[385] Peleckis M. Dievu apsiskelbęs pasvalietis sulaukė daug sekėjų. *Respublika*, 2000 12 09, p. 24.

[386] Kaip pavyzdį, galime pateikti tinklalapį www.vytautus.com (Vytautas Kaškelis.*Astrologija sielai*). Žiūrėta 2011 12 04.

[387] www.astromineralogija1.lt. Žiūrėta 2011 12 04. Astromineralogijos centras „Pars Fortunae“ susijęs ir su antropoteosofija (žr. „Antropoteosofija“).

[388] http://lt-lt.facebook.com/pages/B%C5%ABr%C4%97ja/369356914517. Žiūrėta 2011 12 04. Žurnalas „Būrėja“ socialiniame tinkle Facebook turi apie 3000 gerbėjų.

[389] www.sviesosnamai.lt. Žiūrėta 2011 12 04.

[390] www.konsteliacijos-d.lt. Žiūrėta 2011 12 04.

[391] http://www.konsteliacijos-d.lt/index.php?option=com_content&task=view&id=9&Itemid=14. Žiūrėta 2011 12 04.

[392] www.hellinger.co.uk. Žiūrėta 2011 12 04.

[393] www.konsteliacijos-d.lt/index.php?option=com_content&task=view&id=9&Itemid=14. Žiūrėta 2011 12 04.

[394] www.cesarteruel.com/index.htm. Žiūrėta 2011 12 04.

[395] Šri Ramana Maharši (tikr. Venkataraman Iyer, 1879–1950) – tamilų tautybės dvasinis mokytojas, derinęs *bhakti* ir *džnana* jogas, advaita vedantos nedualistinį mokymą. Nuo 16 metų iki mirties gyveno prie šventojo Arunačala kalno, Tiruvannamalai miestelyje.

[396] www.sveikaszmogus.lt/renginys.php?RengID=655. Žiūrėta 2011 12 04.

[397] www.hai.lt. Žiūrėta 2011 12 04.

[398] www.hai.lt/?pg=288&lang=1&menu_id=128. Žiūrėta 2011 12 04.

[399] anastasija.lt. Žiūrėta 2011 12 04.

[400] anastasija.lt/?m=10. Žiūrėta 2011 12 04.

[401] meileserdve.anastasija.lt. Žiūrėta 2011 12 04.

[402] Peleckis M. Šalyje veikianti sekta šiemet tikisi apokalipsės. *Respublika*, 2003 11 08, p. 22.

[403] Thoreau Henry David. *Voldenas, arba Gyvenimas miške. Apie pilietinio nepaklusnumo pareigą*. 1997, Vilnius: Baltos lankos, vertė Rolandas Pavilionis.

[404] meileserdve.anastasija.lt. Žiūrėta 2011 12 04.

[405] J. V. Getė 1810 m. išleido dviejų dalių veikalą „Mokslas apie spalvas“ (*Zur Farbenlehre*), kuriame antroposofai įžvelgia ypatingą prasmę.

[406] www.valdorfocentras.lt, mokykla-kitaip.ten.lt. Žiūrėta 2011 12 04.

[407] Malda užrašyta knygos autoriui dalyvaujant antroposofų apeigose Lietuvoje.

[408] Arimanas (Angra Mainjus) – zoroastrizmo religijos (iranėnų) blogio, tamsos, nerimo dievas, blogio, demonų valdovas.

[409] Pokalbis su A.Ilgevičiene užrašytas 2009 m. birželio 30 d.

[410] Jelena Blavatskaja (1831–1891) – vokiečių kilmės rusų teosofė, okultistė, nuo 1873 m. gyvenusi JAV, kur 1875 m. įkūrė Teosofų draugiją, Vakaruose populiarinusią Rytų religijas ir filosofiją. 1884 m. grįžo į Europą. Žymiausi veikalai – „Slaptoji doktrina“ (1888–1897, 3 tomai), „Atskleistoji Izidė“ (1877), „Teosofijos raktas“ (1889). Teosofija – budizmo, konfucianizmo, hinduizmo, kabalizmo ir įvairių mistinių mokymų mišinys.

[411] Bailey Alice A. *Atomo sąmonė*. Vilnius: Aušra, 2000, p. 7.

[412] Apie 200 m. pr. Kr. Patandžalis sukūrė jogą; radža joga („karališkoji joga“), kurioje akcentuojama meditacijos svarba, vadinama svarbiausia iš šešių Patandžalio „Joga sutroje“ sukurtų jogos sistemų. - *Klasičeskaja joga („Joga-sutry Patandžali i Vjasa-bhašja“).* Moskva, Nauka, 1992.

[413] Peleckis M. Šalyje – branduolinio karo laukianti religinė organizacija. *Respublika*, 2002 09 30, p. 30.

[414] www.brahmakumaris.lt. Žiūrėta 2011 12 20.

[415] www.brahmakumaris.lt/literartura.html. Žiūrėta 2011 12 20.

[416] www.gyvenimomenas.lt. Žiūrėta 2011 12 20.

[417] „Mesijas“ nuteistas 11 metų. *Kauno diena*, 2008 07 08. http://kauno.diena.lt/naujienos/kriminalai/-mesijas-nuteistas-11-metu-104177. Žiūrėta 2011 12 20.

[418] Šeškevičienė I. Išgyti nuo ligų yra tik vienas kelias – perkeisti save // *Pajūrio naujienos*, http://www.pajurionaujienos.com/?act=exp&sid=1826. Žiūrėta 2011 12 20.

[419] http://sielos-mokslas.lt, http://harmonija.eforum.lt. Žiūrėta 2011 12 20.

[420] http://www.kommersant.ru/doc-y.aspx?DocsID=1041516. Žiūrėta 2011 12 20.

[421] http://sielos-mokslas.lt/terminai/mokslas-ir-religija. Žiūrėta 2011 12 20.

[422] http://sielos-mokslas.lt/apie-g-p-grabovoju/grigorijaus-grabovojaus-mokymas-%E2%80%9Eapie-gelbejimasi-ir-harmoninga-vystymasi%E2%80%9C. Žiūrėta 2011 12 20.

[423] http://ru.wikipedia.org/wiki/%D0%93%D1%80%D0%B0%D0%B1%D0%BE%D0%B2%D0%BE%D0%B9. Žiūrėta 2011 12 20.

[424] Kalinauskas Igoris. *Pokalbiai apie Tradiciją*. Vilnius, Asveja, 2003, p.2.

[425] Kalinauskas Igor. *Paintings*. Fond Liki kultur, Sankt Peterburg, 2002.

[426] http://misterijosmeistras.lt/apieautoriu.php. Puslapis nebeveikia. Vietoje jo atsirado tinklalapis www.igoriskalinauskas.lt. Žiūrėta 2011 12 20.

[427] René Jean Marie Josephas Guénonas (1886–1951), dar žinomas Sheikho 'Abd al-Wahido Yahya vardu (jis priėmė Islamą) – prancūzų metafizikas, studijavęs kultūrų tradicijas ir save vadinęs ne filosofu ar mąstytoju, bet „tradicijų žinių atidengėju“. Daugelio knygų autorius, eruditas.

[428] http://misterijosmeistras.lt/sk_zaidimas.php. 2012 m. puslapis nebeveikia.

[429] http://www.invitation-a-la-vie.org, http://www.ivi-international.org. Žiūrėta 2011 12 20.

[430] http://www.ivi-international.org/faq/how-did-invitation-to-live-start.html. Žiūrėta 2011 12 20.

[431] http://www.ivi-international.org/invitation-to-life_activities.html. Žiūrėta 2011 12 20.

[432] Peleckis M. Garsi vaikų globėja įtariama ryšiais su sektomis. *Respublika*, 2000 06 10, p. 22.

[433] Ten pat.

[434] Ten pat.

[435] Gudavičiūtė Dalia. Šviesias sodybas bjauroja smurtas. *Lietuvos rytas*, 2005 07 23.

[436] http://www.ivi-international.org/invitation-to-life_activities.html. Žiūrėta 2011 12 20.

[437] http://www.ivi-international.org/testimonials/bulimia.html. Žiūrėta 2011 12 20.

[438] John of God: Investigating a Brazilian faith healer. *Beliefnet.com. 2006*.http://www.beliefnet.com/story/116/story_11635_1.html. Žiūrėta 2011 12 20.

[439] *Pellegrino-Estrich, Robert (February–March 1998).* The Amazing Cures of a Brazilian Miracle Man. Nexus magazine. http://www.nexusmagazine.com/articles/miracle.man.html. Žiūrėta 2011 12 20.

[440] http://www.hayhouse.com/authorbio.php?id=142. Žiūrėta 2011 12 20.

[441] http://www.kryon.com/k_25.html#about. Žiūrėta 2011 12 20.

[442] http://harmoningosasmenybesstudija.blogas.lt. Žiūrėta 2011 12 20.

[443] http://www.saules-namai.lt/has/index.php/faraonu-cilindrai. 2012 m. puslapis nebeveikia.

[444] http://www.visaspasaulis.lt. Žiūrėta 2011 12 20.

[445] http://www.visaspasaulis.lt/index.php?option=com_content&task=blogcategory&id=5&Itemid=7&lang=lt. Žiūrėta 2011 12 20.

[446] http://www.dharma.lt. Žiūrėta 2011 12 20.

[447] www.tautinemokykla.lt. Žiūrėta 2011 12 20.

[448] http://www.humanistinepedagogika.lt/index.php?psl=1.3. Žiūrėta 2011 12 20.

[449] http://rodova.narod.ru. Žiūrėta 2011 12 20.

[450] http://www.humanistinepedagogika.lt/index.php?psl=3.4. Žiūrėta 2011 12 20.

[451] http://ps.1september.ru/1999/51/4-1.htm. Žiūrėta 2011 12 20.

[452] http://www.ogoniok.com/archive/2000/4635/08-22-25. Žiūrėta 2011 12 20.

[453] http://moonis.wordpress.com/2008/03/09/ateities-mokykla. Žiūrėta 2011 12 20.

[454] http://www.anastasija.lt/forum/viewtopic.php?f=3&t=1415&st=0&sk=t&sd=a&start=60. Žiūrėta 2011 12 20.

[455] http://www.dhyan.lt. Žiūrėta 2011 12 20.

[456] http://www.dhyan.lt/index1.php?Show=media/*2009-1112_prem-koment-delfi-apie-pedofilija.htm&Sk=1&PSk=1&LAN=l.

Žiūrėta 2011 12 20.

[457] Vienas būdingiausių Ošo sekėjų neapykantos kitatikiams pavyzdžių – http://www.dhyan.lt/index.php?Show=*2007-1002_priedang-rlg-diskrim.htm&Sk=1&PSk=1&LAN=l. Žiūrėta 2011 12 20.

[458] Peleckis M. Vaikų darželyje medituoja neregistruotos sektos nariai // *Respublika*, 2000 02 04, p. 22.

[459] Raël. *Pranešimas perduotas mūsų Kūrėjų*. Kaunas: Kopa, 2005.

[460] http://lt.rael.org/rael_content/index.php. Žiūrėta 2011 12 20.

[461] Sutrumpintas interviu buvo išspausdintas. Jį galima rasti adresu http://www.bernardinai.lt/index.php?url=articles/51560. Žiūrėta 2011 12 20.

[462] Bagdonavičius V., www.vydunas.org. Žiūrėta 2011 12 20.

[463] Vydūnas. *Raštai*. Vilnius: Mintis, 1992,t.3, p. 14–24.

[464] Ten pat.

[465] www.rerichas.lt. Žiūrėta 2011 12 20.

[466] http://siauliai.mok.lt/rerichas/autoriai.html#2002%20metu%20rugsejo%2027. Puslapis nebeveikia, žr. www.rerichas.lt. Žiūrėta 2011 12 20.

[467] http://siauliai.mok.lt/rerichas/autoriai.html. Puslapis nebeveikia, žr. www.rerichas.lt.

[468] Iš šios knygos autoriaus pokalbio su I. Zaleckiene.

[469] http://siauliai.mok.lt/rerichas/kas_agni.htm#Biografijos. Puslapis nebeveikia, žr. www.rerichas.lt.

[470] Kundalini – „gyvatiškoji“, pagrindinė energija, hinduizmo teigimu, slypinti žmoguje, tiksliau, einanti per jo stuburą.

[471] http://www.sahadzajoga.lt. Žiūrėta 2011 12 20.

[472] www.sathyasai.lt. Žiūrėta 2011 12 20.

[473] Peleckis M. Satjos Sai Babos sekėjai užsienyje kaltinami prekyba žmonių organais. *Respublika*, 2001 06 07, p. 19.

[474] Neurolingvistinis programavimas – viena psichologijos sistemų, mokanti manipuliuoti žmonėmis.

[475] Ex-Followers Rip 'Sleazy' SRI // *New York Post*, 2004 05 23.

[476] http://lt.srichinmoycentre.org/main-lt. Žiūrėta 2011 12 20.

[477] http://www.lt-tm.lt. Žiūrėta 2011 12 20.

[478] http://www.urantija.lt. Žiūrėta 2011 12 20.

[479] http://www.urantija.lt/?pid=101. Žiūrėta 2011 12 20.

[480] Peleckis M. Buvęs televizijos komentatorius pasišventė „Urantijos knygai“. *Respublika*, 2000 01 21, p. 22.

[481] http://www.urantija.lt/?pid=379. Žiūrėta 2011 12 20.

[482] Ši ir tolesnės knygos citatos – ten pat.

[483] Vissarion. *Posledniaja nadežda.* Obraščenije k sovremennomu čelovečestvu. Ob Otce i Syne, 39 god Epochi Rassveta. 1999, p. 155–156.

[484] Iš šios knygos autoriaus pokalbio su vienu Visariono sekėju.

[485] Ten pat.

[486] http://www.vissarion-en.org. Puslapis nebeveikia.

[487] http://www.vissarion.ru. Žiūrėta 2011 12 20.

[488] www.sibiras.lt. Žiūrėta 2011 12 20.

[489] http://www.anastasija.lt/forum/viewtopic.php?f=25&t=1956. Žiūrėta 2011 12 20.

[490] Laida „Prie pietų stalo“. Pokalbis su Visarionu. Kalbina Ginas Dabašinskas. 2009 10 28.http://www.ziniur.lt/lt/archyvas/2009/18/prie-pietu-stalo/8881. Žiūrėta 2011 12 20.

[491] Glodenis D. „Baltojo lotoso“ judėjimas: gyvenimas visa apimančioje sistemoje, 2004 09 26 // http://www.religija.lt/straipsniai/tyrimai-analize-nuomones/baltojo-lotoso-judejimas-gyvenimas-visa-apimancioje-sistemoje. Žiūrėta 2011 12 20.

[492] Astra L. *Šiaurės Atėnai*, 2002 10 12.

[493] *Dvasinio atgimimo programa.* 1998, p. 2–10.

[494] http://www.oratania.com.ua/index1024.php. Puslapis nebeveikia.

[495] „Baltojo lotoso” reklaminis lankstinukas.

[496] Garkauskienė J. *Apreiškimai. Vizijos. Pranašystės: sielos valymas.* 1996, p. 7.

[497] Ten pat.

[498] *Lietuvių enciklopedija.* Boston, USA, VII t.

[499] *Visuotinė lietuvių enciklopedija.* Vilnius, 2004, VI t., p. 775.

[500] Chaldėjais senovės Graikijoje ir Romoje buvo vadinami babiloniečių kilmės žyniai ir būrėjai (daugiausia astronomai ir astrologai).

[501] K. Platelio laiškas šios knygos autoriui. 2009 07 26.

[502] Šis simbolis, pasak G. I. Gurdžijevo, atspindi visus Visatoje vykstančius procesus.

[503] Rimkus G. (Sudarytojas; tai – netikra pavardė; knygą sudarė lietuvė moteris.) *Pasaulį valdo masonai?* Vilnius, 2000.

[504] http://www.freemasonry.lt arba http://www.grandlodge.lt. Žiūrėta 2011 12 20.

[505] Ten pat.

[506] http://www.freemasonry.lt/index.php?section=20. Žiūrėta 2011 12 20.

[507] http://osmth.lt. Žiūrėta 2013 01 27.

[508] http://lt.wikipedia.org/wiki/Tamplieriai. Žiūrėta 2013 01 27.

[509] http://www.delfi.lt/news/ringas/lit/tbaranauskas-ka-mums-primena-tamplieriu-ordino-likimas.d?id=14695732. Žiūrėta 2013 01 27.

[510] William James. *The Varieties of Religious Experience*. New York, 1929, p. 92–93; http://www.human-nature.com/reason/james/chap4.html. Žiūrėta 2011 12 20.

[511] Šliogeris A. *Transcendencijos tyla: pamatiniai filosofijos klausimai*. Vilnius: Pradai, 1996, p. 401.

[512] Miller Timothy. *America's Alternative Religions*. State University of New York Press, 1995, p. 327.

[513] Wattles W. D. (kartu su Ruth L. Miller). *Naujasis mokslas apie turtą*. Vilnius: Obuolys, 2009.

[514] Hicks Esther and Jerry. *The Teachings of Abraham. The Law of Attraction. How to make it work for you*. London: Hay House, 2006.

[515] http://www.senukai.lt/verslumas. Žiūrėta 2011 12 20.

[516] http://gyvenimoanalitikas.blogas.lt. Žiūrėta 2011 12 20.

[517] Sharma R. *Vienuolis, kuris pardavė „Ferrarį“*. Kaunas: Luceo, 2005. Visos kitos R. Šarmos knygos išleistos tos pačios leidyklos.

[518] http://www.kabutes.lt/autorius/robin_sharma/333. Žiūrėta 2011 12 20.

[519] http://www.sathyasai.lt/sites/dardar/article.php?sid=9. Žiūrėta 2011 12 20.

[520] http://ogmandino.com. Žiūrėta 2011 12 20.

[521] http://www.academynlp.com/lt/nlp.asp. Žiūrėta 2011 12 20.

[522] http://www.lyderyste.lt/LT.php?content=page&Id=376. Žiūrėta 2011 12 20.

[523] Šliogeris A. *Transcendencijos tyla: pamatiniai filosofijos klausimai*. Vilnius: Pradai, 1996, p. 362.

[524] VitAL Frater laiškas, 2008 11 28.

[525] VitAL Frater laiškas, 2008 12 01.

[526] VitAL Frater laiškas, 2008 12 01.

[527] VitAL Frater laiškai, 2008 12 09, 2008 12 11.

[528] VitAL Frater laiškas, 2008 12 16.

[529] VitAL Frater laiškas, 2008 12 18.

[530] VitAL Frater laiškas, 2008 12 19.

[531] Čia galima rasti bene visus A. Kraulio kūrinius originalo kalba – http://www.hermetic.com/crowley/index.html. Žiūrėta 2011 12 20.

[532] http://www.lithuanian.net/OTO/intro.htm. Žiūrėta 2011 12 20.

[533] Passantino Bob & Gretchen. *Satanism, Grand Rapids*. Michigan: Zondervan Publishing House, 1995, p. 7.

[534] www.satan.lt. Žiūrėta 2011 12 20.

[535] Peleckis M. Satanistai parodė savo veidus. Kompiuterininkų įkurta pogrindinė organizacija Tamsos brolija ryžosi išeiti į šviesą. *Respublika*, 2003 05 10, p. 3.

[536] http://www.satan.lt/Main/Default.aspx?l=lit&o=319f2a4e-b5f7-4181-9d48-e1145faa48a1. Žiūrėta 2011 12 20.

[537] http://www.satan.lt/Main/Default.aspx?l=lit&o=28a450ef-87f9-42dd-8873-07292f21341d. Žiūrėta 2011 12 20.

[538] Peleckis M. O. Kantas neigia ryšius su satanizmo protrūkiu ir norėtų tapti krikdemu. *Respublika*, 2000 06 24, p. 22.

[539] Ališauskienė M. Satanizmo apraiškos Lietuvoje. Interneto svetainės www.satan.lt reiškinys. *Šiaurės Atėnai*, 2003 05 24, http://www.culture.lt/satenai/?leid_id=653&kas=straipsnis&st_id=1810. Žiūrėta 2011 12 20.

[540] http://www.satan.lt/Klausimai_ir_Atsakymai. Žiūrėta 2011 12 20.

[541] „Worldwide Adherents of All Religions by Six Continental Areas, Mid-2005“. *Encyclopædia Britannica*. 2005.

[542] Макдауэлл Джош, Стюарт Дон. *Обманщики*. М., 1993, p. 145.

[543] Habardas Ronas L. *Dianetika. Mokslo evoliucija*. Copenhagen, Denmark: New Era Publications International APS, 2002.

[544] Рыжов К. В., Рыжова Е. В. *100 великих пророков и вероучителей*. М., 2002, p. 523.

[545] *Тайные общества и секты*. М., 1996, p. 568–569.

[546] Макдуэлл Джош, Стюарт Дон. *Обманщики*. М., 1993, p. 147.

[547] Hauth R. Scientologija. *Prizmė.* Š., 2000, nr. 1–2, p. 37.

[548] Vilniaus dianetikos centro detoksikacijos programos įvertinimas.Vilniaus Psichikos sveikatos centro psichoterapijos centro Dienos stacionaro skyriaus vedėjas, medicinos mokslų daktaras Jevgenijus Šarovas, pažyma.

[549] http://dianetika.visiems.lt. Žiūrėta 2011 12 20.

[550] Poltergeistas (vok. *poltern* – „triukšmingas“, *Geist* – „dvasia“) – jau šimtmečius pastebimas keistas savaime judančių daiktų, nežinia iš kur atsirandančių triukšmų reiškinys.

[551] Legutko R. Tolerancija. *Mintys apie griežtą valstybę, prigimtinę teisę, meilę ir sąžinę*. Vilnius: Kronta / ALK, 2006, p. 259.

[552] Seibutis K. Galybės naktis. *Annemarie Schimmel. Islamo įvadas*. Vilnius: ALK / Regnum Fondas, 2001, p. 170.

[553] Debord G. *Spektaklio visuomenė*. Kaunas: Kitos knygos, 2006, p. 162–163.

[554] Uždavinys A. *Sufizmas Islamo civilizacijoje*. Kaunas: Atvirosios visuomenės studijų asociacija, 2007, p. 216–217.